

West Michael Lee - Roman o životu

Za moje roditelje,
Ralpha Josepha Heltona i Ary Jean Little Helton

To je naša groteskna pustolovina. Moramo je živjeti. A smrt je također apsurdna.
JEAN ANOUILH, Romeo i Julija

To je bilo onog proljeća kada se cijeli Limoge prodrmao, kao da se divovska ruka spustila s neba i protresla svaku kuću, bacajući nedužne muževe i žene, pa i mlade djevojke, u pogrešne krevete. Bila je 1952., prijestupna godina, odmah nakon oštre zime. Netko je to ludilo povezao s Nepperovima, ali osobno držim da je to znak iz Apokalipse. Slobodno provjerite, sve piše.

ANONIMNI KUPAC, ULICA GALLERY, LIMOGES, LOUISIANA

LIMOGES (nadmorska visina 20, 905 stanovnika) nalazi se na krajnjem sjeveroistoku Louisiane. Gradić je zračnom linijom udaljen 2 km od rijeke Mississippi, uz 8 km dugo jezero. Autoceste s po dvije prometne trake vode u Limoges («s» se ne izgovara) sa sjevera, zapada i juga, ali na istoku nema mosta preko vode. Gradić završava na nasipu. Da biste došli do njega, morate prijeći rijeku u Vicksburgu, skrenuti desno u Tallulu i putovati 60 km sjeverno autocestom 65, uz travnati nasip, pokraj nasada pekana i ratarskih usjeva - pamuka, soje i riže. Tik iza znaka DOBRODOŠLI U LIMOGES nalazi se drvored borova (koje je 1865. godine posadio Scott Abolicionist i, prema legendi, francuski gusari). Dugo prije nego što je sagrađen nasip, tlo je bilo tako močvarno da su prvi doseljenici morali bušiti rupe u lijesovima ne bi li potonuli. U zapadnom Limoges (desno od Ulice Geranium) nalazi se Groblje žute groznice, gdje spomenici pripovijedaju o toj epidemiji. Ljeta 1878. godine umrle su stotine stanovnika, a mnogi su pobjegli u susjedne župe i vratili se nakon prvog mraza potkraj rujna, kad su komarci izginuli. U poslovnom središtu (desno od Ulice Gallery) ulica je popločana kockama, ograde su od kovanog željeza, u kućama drveni stropni ventilatori, a pročelja trgovina obojena su ružičasto i svijetloplavo. Isplati se svratiti u Butler's Cafe (na uglu ulica Hayes i Sparrow) na šah-tortu s kokosom i najbolju kavu sjeverno od New Orleansa, ili u Nepper's Drugs na Trgu (lijevo od Avenije Lincoln) u kojem poslužuju starinske sokove. Zamolite prodavačicu da vam priredi frape s pekanima i pralinama ili s bananom i pudingom te zdrobljenim keksima od vanilije i umakom od karamela, kako želite - stoji 25 centi, još uvijek manje nego igdje u Louisiani.

IZ WPA VODIČA ZA LOUISIANU

PROLOG

Proljetna groznica. Zarazna je. Spašavaj se tko može.

«Danas kad naši mladići ginu u Koreji a Rusi proizvode atomske bombe, naša je američka mladež poludjela. Teško ih je voljeti. Ali, sa svjetlije strane: ako ne poginu u prometnoj nesreći ili kakvoj drugoj tragediji, uglavnom odrastu u pristojne ljude poput vas ili mene.»
– VELEČASNI T. C. KIRBY, pastor Prve baptističke crkve u Limoges, iz propovijedi «Što učiniti kad ne možemo ništa učiniti: današnja mladež», ožujak 1952. godine

Prve tople subote u ožujku, dok su guske letjele na sjever a potočni rakovi punili bayou, Olive je Nepper okrenula leđa Isusu. Bilo je šesnaestogodišnja baptistica, kći jedinica Henryja i Vangie. Zbog njezina strogog odgoja, taj se obrat doimao poput najvećeg zločina. Posramljena i očajna, otišla je u majčinu kuhinju i popila cijelu bocu otrova za ruže. Iako ga je pomiješala s narančinim sokom, i okus i cijelo iskustvo bili su veoma razočaravajući. Već je bila učinila nešto mnogo gore.

Grad je već doživio nekoliko tragedija, primjerice kada je stari gospodin Walker pao s traktora pa ga je pregazio divlji vepar. Pričaju da si ostatke mogao smjestiti u kutiju za jaja. A za prošli su Dan vještica blizanci Bodeen bacili vreću mačića u Mississippi i slučajno se i sami utopili. Nesreće su se događale, događali su se i ljubavni jadi, ali gotovo se nitko nije ubijao (ako ne računamo Luthera Crossa kad se otkrilo da je utajio porez).

Jedna od radoznalih susjeda, metodistica koja je željela ostati anonimna, rekla je da Olive nije mogla izabrati bolje vrijeme - ako se već misliš otrovati, proljeće je najpogodnije. Kada je riječ o pokopima, tlo je zimi odveć tvrdo, da i ne spominjemo koliko je hladno, a svi znaju da su ljeta u delti ubojita. Ožujak je najbolje vrijeme za sprovod - svjež i vjetrovit, a već niče i prvo cvijeće. Nebo nad Limogesom doimalo se ružičasto, gotovo kao da je obojeno (poslije će netko reći, «ukaljano»).

Bila je prijestupna godina, toplo, omamljujuće proljeće nakon oštrem zime od koje su pucale cijevi. Starci su sjedili ispred sudnice i gledali kako ljudi obavljaju poslove odjeveni u košulje s kratkim rukavima i pamučne haljine. Odmahivali su glavom. Najgore još nije prošlo, upozoravali su. Još ima vremena za pogubni mraz. Groblje žute groznice, na uglu ulica Geranium i Washington, bilo je tako nakićeno cvijećem da su starce od toga boljale oči. Žene su po čitav dan onamo odnosile vaze pune zelenkada.. I sam je gradić izgledao kao žena - lijep ali rasipan, nesvjestan opasnosti koje prijete. Gradski vrtlarski klub je, primjerice, zasadio 905 sunovrata uz ogradu groblja, po jedan za svakog stanovnika grada, a za nekoliko tjedana procvast će i tulipani. Predsjednica kluba, gospođa Harriet Hooper, otvoreno je nazvala groblje Rajskim vrtom, savršenim mjestom za piknike; starcima je više izgledalo poput cvjećarnice, samo bez dodatnih ukrasa. Svi su se slagali kako je odveć lijepo da bi potrajalo.

Na dan kad se dogodilo trovanje temperatura je bila trideset stupnjeva, na nebu ni oblačka. Po cijeloj župi žene su stajale u dvorištu i razgovarale o živicama od mirte te vješale hladne, mokre plahte na konopce. Visoko iznad njih papirnati zmajevi lepršali su poput uhvaćenih leptira. Jedan se žuti zmaj oslobodio i odlepršao na zapad, preko Ulice Geranium i groblja, prema zvoniku Prve baptističke crkve. Zvonik je bio najviša građevina u gradu, viši čak i od prezbitarijanskog. Zmaj je udario o zvonik a onda se spustio niz krov udarajući o crijepove. Pao je u dvorište i uplašio jato golubova. Poletjeli su, tamna mrlja na plosnatu modrom nebu.

Dolje su se naglo otvorila crkvena vrata i udarila o opeke, a Olive Nepper je istrčala van. Sjurila se niza stube i preskočila zmaja. Pastor je izišao i gledao je kako trči preko dvorišta. Bio je mlad za pastora, dugih zalistaka, s rupicom u bradi, ali oči su mu bile stare, uskih kapaka, modre. - Olive? - povikao je.

Olive je već bila na pločniku, ali se okrenula. Zakoračila je natrag i zapela stopalom u zahrđala vrata za kroket. Posrnula je i pala na neravno tlo. Suknja joj se poderala u struku i otkrila bijelu pamučnu podsuknju. Baš dobro, pomislila je, podižući oderani dlan. Možda se nešto otkvačilo u meni. Pastor se na trijemu crkve namrštio. Njezin se konjski rep razvezao pa su joj svijetle vlasi pale na oči. Brzo je ustala i otresla prašinu s koljena. Pastor je podigao jedan prst kao da će je pozvati da se vrati, ali ona je odmahнула glavom; ona je ponovno počela trčati.

Sestre usidjelice, Mamie Meredith Marshall, ugledale su djevojku i pozvale je. Bile su tvrdokorne metodistice i upravo išle na groblje kako bi pozdravile mamu i tatu te stavile tek odrezane jorgovane u vazuu. - Je li ono Vangiena mala? - rekla je Mamie, hvatajući sestru za ruku. - Olive? Olive Nepper?

Djevojka se brzo okrenula i obrisala oči. - Molim?

- Dakle? - Mamie je zakoračila prema njoj. Djevojka je bila baptistica, što je mnogo toga objašnjavalo, ali ipak, njezino je ponašanje zahtijevalo daljnje objašnjenje kako bi se sestre njime mogle naslađivati poslije, kad ne budu tako zauzete održavanjem groba. - Što se dogodilo, dijete?

- Pitajte njega. - Olive je uprla prstom u crkvu. Sestre su se okrenule i pogledale upravo kada je pastor T. C. Kirby odjurio unutra, a teška vrata od orahovine uhvatila skut njegova kaputa. Dok ga nije uvukao za sobom, virio je poput crnog jezičca. Sestre su dahnule pa se ponovno okrenule Olive, koja je opet potrčala niz Ulicu Geranium, samo još mrlja među žutim cvijećem.

- Vidiš li što se dogodilo? - šapnule su jedna drugoj i zagledale se u crkvu. Odmahivale su glavom. Nikad ne znaš za što su baptisti kadri - uvijek se ponašaju kao takva nevinašca, ali iznutra kuhaju od grijeha. Da, kuhaju. - Jednog će dana - rekla je Mamie - čitav ovaj grad progledati i prijeći u Prvu metodističku.

- Amen - rekla je njezina sestra. - Ali, trebat će nam veća crkva. - Dok su stigle do ugla ulica Geranium i Washington, već su se okomile na prezbiterijance i luterance. Posve su zaboravile na Olive Nepper, koja je već bila dva ugla dalje. Skrenula je u Aveniju Lincoln, prolazeći sunčanom pa sjenovitom stranom ulice. Njezina je kuća bila dva ugla dalje, u Ulici Cypress, koja je završavala na jezeru Limoges.

Protrčala je Ulicom Oak, niz travnjak Pogrebnog poduzeća Beaulieu. Kroz rascvale azaleje mogla je vidjeti svoje dvorište i ugao kuće, bijele s ružičastim kopcima. Kretala se ne razmišljajući - još je mislila na pastora. Cijeli je život čitala Bibliju i recitirala molitve uz krevet. Odgojili su je da vjeruje kako su molitve poput želja. Ako su iskrene, Bog će ih ispuniti. Pastor Kirby uvjerio je Olive da je ona vrlo iskrena djevojka i da će joj on ispuniti ono što Bog neće. Budući da je Isus bio muškarac, i pritom vjerojatno baptist, Olive je Njega smatrala odgovornim. Na kraju krajeva, On ju je odveo ravno u baptističku crkvu i k pastoru Kirbyju.

Provušla se kroz razmak među azalejama, ogrebala ruku i pala na travu. Ravno pred njom bila je njezina mama, Vangie. Klečala je u ružičnjaku i mahala golemim vrtlarskim škarama. Olivein tata Henry uvijek ju je upozoravao da oprezno postupa s majkom jer je Vangie krhka, a uz to je u djetinjstvu pretrpjela ozljedu od koje je izgubila razum. Olive je uperila pogled mimo majke, mimo Ulice Cypress, do jezera Limoges, zelenog i blistavog, do panjeva i drvenih molova. Na trećem je molu stajao muškarac sa slamnatim šeširom i držao ribički štap.

- Ah, taj korov! - povikala je Vangie, trljajući crvenu mrlju na zglavku. Kosa joj je bila sijeda i kovrčava, poput mahovine, pa ju je plela u pletenice. Ostarjela je prije vremena. Koža joj je bila mlohava na objema stranama srcolikog lica. Olive se skrila iza stabla pekana, nadajući se da je majka nije vidjela. Zarila je prste u koru, a onda povirila iza debla. Njezina je majka gledala mrtvu granu dragocjene ruže. Desno, blizu ograde, bio je lancima ograđen prostor gdje su očevi pjegavi lovački psi spavali na suncu. Počnu li lajati, neće se uspjeti kriomice uvući u kuću. Okrenula je glavu i pogledala kuhinjski prozor, nadajući se da Sophie Donnell nije unutra. Olive se inače veselila danima kada bi Sophie došla čistiti - uvijek bi joj ostavila karamele, kolač s nadjevom od kokosa i vrhnja ili jaja sa slaninom na staklenom pladnju. Brinula se za Olive već šesnaest godina i uvijek je znala nanjušiti nevolju.

Olive je rukavom obrisala oči, a onda je zadigla haljinu. Koljena su joj bila zamrljana osušenom krvlju, a ruke su je još pekle. Ispružila je dlan i pogledala ga. Donji dio je bio zderan. I za to je bio kriv Isus. Povirila je iza stabla. Kad se majka sagnula da odsiječe granu, Olive je potrčala u kuću. Tiho je otvorila mrežasta vrata i ušla u ružičastu i bijelu kuhinju. Bila je prazna. Sunce je ulazilo kroz prozor. Posuđe od doručka bilo je složeno u plastičnu posudu za cijedenje; na čašama za sok i šalicama još su se vidjele kapi vode. Nekoliko očevih košulja bilo je prostrto preko daske za glačanje.

- Sophie? - povikala je, a onda zadržala dah.

Tajac. Čulo se samo kapanje iz slavine i zujanje ledenice. Sjela je za stol i rukama se uhvatila za glavu. Nitko nije znao istinu; izvana je bila pristojna i suzdržana, a iznutra luda za muškarcima - a u Limogesu izbor nije bio velik. Prošle je godine stavila oglas u časopis Dopisivanje na Jugu i svakog jutra trčala po poštu čim bi poštar otišao. Jednog je jutra pošta stigla dok je pekla slaninu. Odnijela je pisma ravno u svoju sobu, zaboravivši tavu na štednjaku. Raširila je omotnice na pokrivaču i pogledala žigove - Atlanta, Charelston, Mobile, Lake Charles. Namirisala je dim, sjetila se tave i odjurila u kuhinju vičući: - Požar, požar, požar! - Dok je majka otrčala susjedima po pomoć, plamen je zahvatio zavjese. Nakon što su susjedi ugasilu vatru, Vangie se okomila na kćer: - Kako si mogla dopustiti da se to dogodi? - povikala je. - Znaš da će nas tvoj otac obje ubiti!

Olive se toga i bojala. Izišla je iz kuće, krenula ravno prema jezeru i pokušala se utopiti. Kad ju je zgodni pogrebnik izvukao iz vode, ugrizla ga je za ruku. Do te se mjere bojala susreta s ocem. Kućne katastrofe mogle su silno razljutiti Henryja Neppera. Nije ni čudo da se sad nije mogla suočiti s njim. Otišla je do sudopera i otvorila sve ormariće ispod njega. Sagnula se, srušila nekoliko boca i uzela otrov za ruže. Zatim je uzela lijevak, sasula prah u narančin sok i protresla bocu, služeći se palcem umjesto čepa. Onda je počela piti. Sa svakim je gutljajem zamišljala majčin nazalni glas kako je poučava o vrtlarstvu: herbicidi djeluju iz korijena i guše biljku, ali insekticidi ubijaju štetnike koji se hrane lišćem. Te pripravke, znala je, valja pomnjivo mjeriti - staviš li premalo, neće imati nikakvog učinka. Staviš li previše, ubit će cvijeće.

Stisnula je bocu sa sokom s obje ruke i pogledala kroz kuhinjski prozor; sunce se skrilo iza oblaka bacajući grmove forzicije i gloginja u sjenu. Zrak oko nje bio je tako jedak da su joj pošle suze. Nije namjeravala umrijeti, ali bolesnički bi krevet bio dobro rješenje. Pastor Kirby mogao bi je držati za ruku i govoriti: - Oprosti, oprosti. - Otroj joj je palio grlo. Obrisala je usta i nemarno ostavila bocu u sudoperu. Da je imala vremena, možda bi se sjetila neke bolje metode, ali jedino čega se sjetila bio je film s Borisom Karloffom u kojem je čudovište pritisnulo polugu nakon što ga je dr. Frankenstein upozorio da to ne čini, i uništio svoju nevjestu i dvorac. «Kao da dvorci imaju poluge za samouništenje», pomislila je i protrljala usta rukom.

Kao prvo, odbacila je pomisao da kaže majci. Olive se sama uvalila u ovu nevolju, vjerovala je pogrešnom muškarcu, vjerovala mu svaku riječ. A doista je žalosno kad ni pastoru ne možeš vjerovati. Njezina majka neće shvatiti kako se mlada djevojka može uvaliti u nevolju. Mnogo je puta ponovila da nijedan muškarac neće kupiti kravu ako već prije dobije mlijeko. A pastor ga je dobio toliko da je mogao otvoriti mljekaru. T. C. Kirby došao je u Limoges dva mjeseca prije, tijekom vjerskog skupa. Stajao je na pozornici, uvojak kose padao mu je na oči, i pjevao je pjesmu Just As I Am. Ljudi su ustajali s klupa i gurali se kroz prolaz da obnove vjeru. Čak se i Oliveina mama probijala kroz gužvu, kao u transu. Vangie Nepper stala je pred cijelu pastvu, pred sve one baptiste koji su došli iz Eppsa, Oak Grovea i Lake Providencea. Pred svim je tim prijateljima i neznancima plakala kao dijete. Poslije je rekla da na pastoru Kirbyju jednostavno ima nečega neobično, i to ne samo zato što je putovao s Billyjem Grahamom. Harriet Hooper, koja je također otišla obnoviti vjeru, rekla je: - Ostavlja dojam kao da je s Bogom na ti.

Kad je njihov stalni pastor umro od trovanja hranom, pastva je zamolila Kirbyja da ostane. Na poslijetku, pastore koji pjevaju nije bilo lako naći - većina je imala grub glas, kao da su pojeli previše zrnja za papige. Ali, pastor koji je mogao rasplakati i nasmejati odrasle ljude bio je rijetka ptica. U dvije godine otkako je došao u Prvu baptističku, pastva se znatno povećala. Došle su najotmjeneje obitelji Limogesa: Chernierovi, vlasnici teglenica; Fondrenovi, vlasnici Empire Gasa; bankari Hobartovi; Galliard-Nepperovi, vlasnici Galliard Gina; obitelj Glass koja je prodavala traktore John Deere diljem Louisiane. Otkako je T. C. Kirby počeo propovijedati, baptisti su čak uspjeli ukrasti nekoliko boljih metodista, na zgražanje sestara Marshall.

Oliveina majka smatrala je T. C. Kirbyja najboljim pastorom u Louisiani - premda ona baš nije dobro procjenjivala ljude. Vangie je bila samouka domaćica, stručnjakinja za spremanje zimnice, pojednostavljivanje recepata i hortikulturu. Nakon jedne partije kanaste, kad su Olive i njezina majka prale posuđe u jednakim pregačama, Vangie se okrenula kćeri i rekla: - Ti toga možda nisi svjesna, ali odgajana si da budeš domaćica sjajnih parazita.

U dnevnom boravku Henry Nepper je zašuškao novinama i doviknuo: - Misliš, sjajnih partyja.

- Pa to sam i rekla - rekla je Vangie gledajući kćer i mršteći se. - Zar ne?

Vangie je izvrsno vladala kuhanjem, vrtlarstvom i gostoljubivošću, ali bila je i veliki stručnjak za smrt. Svi u Ulici Cypress bili su osjetljivi na smrt - dvorišta su im graničila s Pogrebnim poduzećem Beaulieu, bijelom zgradom sa stupovima i vitrajima. Prije stotinu godina kuća je bila u neogrčkom stilu, a sada je bila mauzolej, glorificirani motel za mrtve. Nije bilo ugodno gledati kako unose i iznose lijesove, bili oni puni ili ne. Prije mnogo godina žene iz Ulice Cypress su se pobunile i zasadile živicu od azaleja, ali samo bi golema stabla, poput vrba ili borova, mogla sakriti staru kuću.

«Barem me neće morati daleko nositi», mislila je Olive, glave spuštene na pult. Izgubila je nevinost, koja je ionako već visjela o koncu, na izletu omladinskog crkvenog zbora na Lookout Mountain u državi Tennessee. Pastor Kirby je vozio autobus i bio jedina odrasla osoba na putovanju. Uporno je ponavljao roditeljima: - Ova su djeca dobra kao kruh. Neću imati nikakvih teškoća. - Olive je izabrala sjedalo tik iza njega i tijekom cijelog putovanja zurila u njegove uši, diveći se kako na suncu postaju ružičaste i prozirne. Prvi je put negdje bila bez mame i tate, prvi put vidjela planine. Nedugo pošto su prešli u Alabamu, pastor se okrenuo i nasmejao. - Kako ide, sestro Nepper? - upitao je. Uzbuđena što ju je izdvojio od ostalih, porumenjela je i ostala rumena sve dok nisu stigli u Birmingham. Prava glupača. On joj se sad vjerojatno ruga; zaprijetio je da će o njoj napisati propovijed.

Sad joj je bilo žao što nije ostala u Limogesu. Prije jedva petnaestak minuta, kada je rekla pastoru Kirbyju o svome stanju, on je podigao obrve i rekao: - Žao mi je, stvarno mi je žao, ali to će biti tvoja riječ protiv moje. I Božje. - Kopao je po noćnom ormariću i našao strip, Žrtve Vonatura.

- A ona poslijepodneva u župnom dvoru? A ono u zvoniku? - Oči su joj se napunile suzama. - Rekao si da ćemo se vjenčati.

- Jesam li? - Okrenuo je stranicu. - Hm, ja se toga uopće ne sjećam.

- Iskoristio si me!

- Ali, nije bilo penetracije - rekao je. - Barem ne mnogo.

- Kako sam onda zatrudnjela? - Pokazala je svoj trbuh.

- Sigurna si da je moje?

- Ne, nego Žrtve Vonatura! - Istrgnula mu je strip iz ruku. - Naravno da je tvoje!

- Piše li na njemu moje ime? - Na vratu mu je pulsirala žila. - Imaš li svjedoke?

Nekoga tko nas je vidio zajedno?

Kad nije odgovorila, podigao je obrve. - Nisam ja jedini muškarac u Limogesu. Mogla si leći s bilo kim.

- Legla sam samo s tobom i ti to dobro znaš. Svećenik bi trebao pokazati odgovornost za svoje postupke.

- Ali ne moram biti odgovoran za tvoje.

- Reći ću tati!

- Samo izvoli, sestro Nepper. Samo izvoli. Baš mi je neki dan rekao kako se ponosi tobom. Kako si dobra djevojka, koliko te voli. Kako je uvjeren da ćeš na sveučilište i postati nastavnica. Samo izvoli, slomi ocu srce, sestro Nepper. Sigurno će to prije ili poslije preboljeti, ako od šoka ne završi u bolnici.

- Natjerat će te da se oženiš sa mnom!

- Neće uspjeti ako odem iz grada. Već sam iz nekoliko mjesta nestao usred noći i još me nitko nije sustigao. Ime mi je čisto kao suza.

Pobjegla je iz crkve, ali njegov je glas bio ulovljen u njezinoj glavi kao pčela koja pokušava izići kroz zatvoren prozor. Neće se oženiti njome. Čak i kad bi joj otac povjerovao, svejedno bi bila osramoćena. Nijedan fakultet neće primiti ženu koja na kuku nosi dijete. Nijedan je muškarac neće htjeti. A to je zapravo jedino željela u životu - muškarca, dijete i lijepo uređenu kuhinju. Osvrnula se tražeći nešto što bi mogla baciti - ružičaste posude? Mikser? Limenku otrova? Ali, zaključila je da bi to bilo odveć bučno.

«Sestra Nepper, možeš si misliti!», povikala je i nogom udarila kromirani stolac pri čemu je ozlijedila palac. Odšepesala je iz kuhinje i s televizora uzela staklenku sa snijegom. Cijela se kuća doimala prazno, što joj je odlično odgovaralo. Skrenula je u hodnik i nastavila šepati po sagu s uzorkom ruža. Dok je hodala, tresla je staklenku tako da je u njoj padao umjetni snijeg. Bio je to suvenir s Lookout Mountaina - unutra je bio zaljubljeni par na litici iznad ponora. Pastor Kirby rekao je da je to procijep, ali njoj ta riječ ništa nije značila. - Podsjeća me na prvu bračnu noć - priznao je, ali ona i dalje nije shvaćala. Kupila je suvenir novcem koji je zaradila čuvanjem djece misleći kako će lijepo izgledati u župnom dvoru kad ona postane gđa Kirby, prava baptistička supruga. «Čak i da se oženi sa mnom», mislila je, «svejedno ću biti osramoćena.» Doduše, mogli bi se preseliti - možda u neku crkvu u Texasu ili Georgiji. U neko veće mjesto, gdje ih nitko ne poznaje. Nova pastva ne bi brojala mjesece. Prihvatila bi njezino dijete kao legitimno.

Točno je znala kada je zanjela - ne na putovanju u Chattanooga, ne u župnom dvoru nego u visokom bijelom zvoniku Prve baptističke. Bilo je to potkraj siječnja i bilo je prehladno da se svlače. Ledeni je zrah puhao kroz visoke prozore. Sjećala se kako je bio težak i kako je drveni pod škripao pod njom. Gledala je preko njegovog ramena u uski,

šiljati krov gdje je nad njima visjelo zvono. Golubovi su letjeli ukруг, uznemireni vođenjem ljubavi. Kad bi zaškiljala, izgledali su poput anđela. Poslije, kad je pastor Kirby ustao i okrenuo se, vidjela je da su leđa njegovog pulovera zamrljana - na crvenoj su se vuni vidjeli bijeli zarezi. Nije mu imala srca reći - a i kako bi? «Oprostite, velečasni, ali bilo bi dobro da presvučete pulover.»

«Zašto?», upitao bi gledajući čistu prednjicu.

«Pa, ptica se posrala po vama.» (Ne bi bilo drugog načina - «pokakala» jednostavno nije zvučalo isto.) Morala je priznati da u svemu tome postoji neka čudna simetrija. Dok je pastor izbacivao jednu stvar, golubovi su izbacivali drugu. Osim ptica, svi su dobili suvenir.

Ma koliko tresla staklenku, par u njoj nikako nije htio skočiti. Preokrenula ju je pa je par stajao naglavačke, a sitna zrna riže skupljala su se u dnu. Ili je to možda pravi snijeg. Nije bila sigurna. Nikad ga u životu nije vidjela, samo mraz i ledenu kišu. U staklenci su mali ljudi bili stalno u zimi. Ovdje u Limogesu je smrt imala četiri doba, kao princeza Ljetoesenzimapoljeće iz Howdy Doodyja. Da Olive mora živjeti u staklenki, izabrala bi ljeto - duga poslijepodneva na bazenu kluba imućnih, miris klora koji se diže iz vode, betonski zidovi hladni poput groba.

Bacila se na krevet tako da su opruge zaškripjele i podigla staklenku. Zidovi su kroz plastiku izgledali izobličeno. Bila je to njezina soba od djetinjstva, svijetloplava, četiri sa pet metara, s rukom naslikanim oblacima na stropu. Teta Edith, koja je živjela u susjednoj kući, naslikala ih je prije sedam godina, kada je došla u Limoges kao ratna nevjesta. Edith je bila iz New Yorka, jedina prava Yankeejevka u gradu. Udala se za Zacharyja Galliarda, Vangienog jedinog brata, 1945. godine. Govorkalo se, osobito među Galliardovima, da je Edith smotala Zacharyja da je oženi, ali Olive to nije vjerovala. Obožavala je Edith. Ali, ujak Zachary je i sam širio takve glasine. Nakon tolikih godina kao neženja, činilo se da mu godi slovit kao lovljen muškarac. - Spasio sam je od gladi - šalio bi se na obiteljskim skupovima. - Živjela je na Murray Hillu, na trećem katu bez dizala i vratara. Stan nije bio veći od maminog malog trijema. Najmanje sobe koje sam ikad vidio, a žohari veliki kao zamorci.

- Bilo je krasno - rekla bi Edith i uštignula ga za obraz. - Bio je to slikarki atelje.

- Jedino ako je slikar bio patuljak. - Zachary bi se nasmijao i pljesnuo Edith po stražnjici. Onda bi je nagnuo natrag i poljubio pred svojom mamom i svima ostalima. Prošlog ljeta, najvručeg dana u godini, u mozgu mu je prsnula kapilara. Odmah je umro, a ako vjerujete glasinama, Edith je bila na njemu. Harriet Hooper, koja je imala najdulji jezik u Limogesu i stanovala dvije kuće od Galliardovih, klela se da je bilo tako, ali ona je bila takva tračerica da je svojim jezikom mogla kopati grobove. Nitko na nju nije obraćao pozornost, kao ni na bilo kojeg drugog mutikašu.

Olive je postavila staklenku na trbuh i gledala kako se diže i spušta u ritmu njezina disanja, a onda je podigla pogled. Dok je bila mala, ti su joj oblaci izgledali stvarno. Zamišljala je da živi u New Yorku, gdje vjetar puše između nebodera, prašnjavi je zrak ispunjen glasovima a starice govore na stranim jezicima. Katkad je zamišljala da se zrak kreće u krug, kao da je ulovljen u staklenom vrču. New York joj je bio jednako stran kao i snijeg. Zamišljala je toplo listopadsko poslijepodne, svjetlost koja pada kao procijeđeni sok od krušaka a lišće na stablima uz jezero postaje crveno. Gurala bi kolica s novorođenčecom niz pločnik a svi bi je susjedi gledali. Primaknuli bi glave i šaptali: «Tko li je otac?» Harriet Hooper bi joj prišla i tražila da izbliza vidi dijete. A ono bi, bila je uvjerena Olive, izgledalo kao minijaturni pastor i igralo se biblijskom zvečkom.

Od Harriet nije bilo moguće pobjeći baš kao ni od ovog djeteta. Ogovaranje će biti strašno, a oni će sve progutati, kao gladni ljudi kad sjednu za stol. Zamišljala je svoje tijelo

istegnuto poput papirnatog zmaja, a ispod njega mršave noge. Nije prva djevojka koja će roditi izvanbračno dijete, ali će vjerojatno biti posljednja. Žene u Limogesu će je izložiti kao primjer. «To ju je uništilo», govorit će. «Jadna Olive Nepper. Nijedan pristojan muškarac joj se neće približiti.»

Gledala je u svijetloplavi strop. Trovanje je osjetljiva stvar. Život, smrt, seks - čak i začće - sve ovisi o pravom trenutku. Nije bila sigurna kako dugo tu mora ležati. Kad postane doista pospana, bacit će uteg za knjige kroz prozor. Razbit će se na terasi. Njezina će majka iznenađeno pogledati gore i dozvati: «Olive? Jesi li ti to učinila? Olive?» Sada bi vjerojatno bio pogodan trenutak, ali nije mogla podići ruku. Kad je otvorila usta da vrisne, čuo se samo šapat. Mama. Možda je već mrtva - ali ne, još diše, jer se onaj glupi uteg podiže gore-dolje.

Čekanje da umreš, mislila je, ne može biti toliko drukčije nego kad čekaš na red kod liječnika. Čekaš da se snijeg spusti u udolinu. Dijete je sad vjerojatno veliko kao bombon, kao skakavac na ružinom listu, kao jedan od likova u staklenki. Svi su prozori bili otvoreni, dotjecao je svjež zrak i blago tresao žaluzine. U ustima je osjećala gorak okus. Glasovi iznutra kretali su se kroz sunce i vjetar, provlačili kroz krošnje i telefonske žice. Čula je kako laje pas, kako djeca trče niz pločnik, glazbu koja je dopirala sa starog gramofona. Sutra je nedjelja. Ako se probudi, otići će u katoličku crkvu u Ulici Sparrow. Privlačila ju je pomisao na velove i svetu vodicu i lijepe crne krunice s križem. Osim toga, katolički je Isus izgledao nekako drukčije, manje zgodno od baptističkog, ali ozbiljno i plemenito. Buka je nestala a Olive je ugledala sebe kako se diže među oblake, visoko iznad dvorišta. Vidjela je daleko u budućnost. Njezina će majka stajati pokraj ružičnjaka, zagledana u nebo. Dijete će ispasti iz Olive i završiti u Vangienim ispruženim rukama, sklisko i crveno, usta otvorenih poput pupoljka. Posvuda oko nje vjetar je puhao i puhao, šireći proljeće deltom, a ona je lebdjela među oblacima, čekajući da je glasovi pjesmom uspavaju.

Kisela dinja

Iz kuhinje Harriet Hooper

Oguli i nasjeckaj na kockice 1 šalicu dinje

Namoči preko noći u 1 šalici octa

Zakuhaj 1 šalicu šećera i 1 šalicu octa na svaku šalicu voća

Dodaj voće. Skidaj pjenu.

Dodaj: žličicu soli

Dodaj: veliku žlicu pimenta

Kuhaj na jakoj vatri 10 minuta. Neka se ohladi. Ulij u sterilizirane staklenke i zatvori.

Količina: 1 pola litre

To smo nekoć zvali «dinje neudavače» i izbjegavale smo ih kao kugu jer nismo htjele ostati usidjelice!

Na zemlji

Vrt dođe i prođe, ali primijetila sam da se vezujem za neke višegodišnje biljke. Moji su tulipani djeveruše oblih lica i graciozna držanja. Vrtni sljezovi su dugovrate sestre. Sunovrati su mlade djevojke koje trče iz bijele crkve dok im sunce obasjava glavu. Peonije su gospođe ljubičaste kose, tako pune i pogrbljene da ih moraš vezati konopcem. A ruže su najobičnije (mrsko mi je to reći) gadure - umišljene ljepotice koje će ti se napiti krvi ako s njima ne postupaš onako kako žele.

VANGIE GALLIARD NEPPER, IZ NJEZINA «VRTNOG DNEVNIKA», OŽUJAK 1952.

Vangie Nepper

Oduvijek sam voljela zemlju. Tamna je i vlažna pod rukom kao komad čokoladne torte. Moj tata, major Galliard, uzgajao je pamuk i običavao je reći kako je zemlja temelj njegovog života. Mama se uvijek smijala i govorila: «A ja sam mislila da je to Jack Daniels.» Piće je ubilo tatu, ali zemlja je ostala čvrsta i svježja pod mojim koljenima.

Visoko iznad mene, iznad jezera Limoges, kružio je zrakoplov. Polako je ulazio u krivinu, puzeći po dnu neba kao buba ulovljena u prevrnutu staklenu zdjelu. Čula sam zvuk i podigla pogled, štiteći oči vrtnim škarama. Prepoznala sam pilota po načinu na koji je zrakoplovom nacrtao kvačicu na nebu - to mu je bio kao potpis. Katkad bi nebo nad cijelom deltom bilo pokriveno kvačicama koje su se širile u slovo V. Emmett Welch je bio najbolji zaprašivač usjeva u cijeloj sjevernoj Louisiani.

Ali, danas je bilo prerano za zaprašivanje. Letio je jer je volio letjeti. Moj je tata smatrao da je sjediti u pilotskoj kabini isto kao moliti se. Cijelo mu je nebo bilo crkva. Mama bi nedjeljom patila - svi drugi muževi sjedili su sa svojim ženama i lepezama hladili oznojenu dječicu. Tata bi bio negdje iznad nas, probijao se kroz plavetnilo i letio tako nisko da su prozori podrhtavali.

Moj je tata naučio Emmetta letjeti 1922. godine, dana kad mi je puklo srce. Emmett je bio krivonog momak koji je radio u Galliard Ginu. Tata mu je bio otrovan bojnim plinom u Prvome svjetskom ratu, a mama je odbjegli u Shreveport. Tata je bio poznat po pomnjivom biranju pilota - uglavnom su bili siročići koje bi sam obučavao. Emmett Welch je imao sive, blizu smještene oči koje su sve zapažale. Tata je poznavao taj pogled. Malo što on nije znao. Borio se u svakom ratu koji bi naišao, čak i u Prvome svjetskom ratu. Bio je prestar za Drugi, ali je neki njegov pajdaš potegnulo veze u stožeru u Monroeu. Major Galliard, tako su ga zvali. Veteran koji nikad nije bio u borbi. Unatoč tome su mu prsa bila prekrivena ordenima, priznanjima za neizostajanje i urednost. Ali, bio je neopjevani junak kada je riječ o biranju pilota. Pozvao je Emmetta u ured s namještajem od borovine i rekao mu: «Dečko, nabavi pilotske naočale, popni se u kabinu i čekaj dok ja ne budem spreman. Naučit ću te letjeti.»

Ja sam sjedila pod tatinim radnim stolom od hrastovine i urezivala svoje inicijale. Podigla sam glavu i pogled mi se sreo s Emmettovim. Iza njega se skupljala gomila, oznojeni muškarci s pahuljicama pamuka na vratu i rukama. Emmett se okrenuo prema tati. Ventilator je podizao papire na stolu. - Gospodine - rekao je premještajući se s noge na nogu - nikad nisam na većoj visini od vodenog tornja, a ni tamo se nisam do kraja popeo.

- Penjanje nije kao letenje! - Tata je suzio oči, koje su bile neobične tirkizne boje, tipične za Galliardove. - Nisi se valjda prepao?

- Ne, gospodine. - Emmett se i dalje premiještao s noge na nogu. Dobacio je pogled muškarcima iza sebe. - Morao sam se pomokriti.

- Baš dobro. Jer, danas ideš veoma visoko. Veoma visoko.

- Nauči i mene! - Izvukla sam se ispod stola i bacila tati u naručje. Oči su mi se napunile suzama. Obožavala sam ga i posvuda slijedila - u polja, u tvornicu, čak i u skrivene pecare gdje je kupovao viski. Ali, nije me puštao u zrakoplov. Moj brat Zachary bio je osamnaest mjeseci stariji od mene, mršav i ozbiljan dečko koji se držao mame. Bio je boležljiv, patio je od astme, prehlada, noćnih mora. Major se silno razočarao u njemu. Ja sam mu pokušavala biti i kći i sin, ali on je imao predrasudu prema djevojčicama. Jedini put kad je pokušao povesti Zacharya na letenje, Zachary se sakrio ispod trijema. Kad ga je tata izvukao, Zachary je poludio. Mahao je nogama, vikao, izvijao leđa. Doživao je mamu,

dozivao Isusa. Onda se otrgnuo i otrčao do drvene ljujačke; popeo se uz lance i ondje priljepio. - Pa samo te zovem na kratki let - rekao je tata.

- Radije bih umro - odgovorio je Zachary. Udahnuo je i onda zadržao dah dok mu nisu iskočile oči. Mama je povikala: - Jadan moj mali! - Zakoračila je naprijed, ali tata ju je uhvatio za zglavak. Sada je bio major od glave do pete, sve je zapažao svojim neobičnim očima.

- Ugušit će se! - povikala je mama.

- Neka - rekao je major. Zacharyjevo se lice nadulo poput patlidžana. Prvo mu je jedna ruka spala s lanaca, a onda i druga. Pao je na trijem i udario okom o rub ljujačke. Odvukao se mami u krilo. Oko mu je bilo ljubičasto i počelo je oticati. Izgledao je jadno.

Svega sam se toga prisjećala dok je ventilator podizao papire na tatinom stolu i puhao prema oznojenim muškarcima u hodniku. Pogledala sam tati u oči i rekla: - Dovoljno sam stara da počnem letjeti. I ne bojim se.

- Vraga - odgovorio je major. - Tvoja bi me mama živog odrala. Uostalom, djevojčice ne mogu letjeti.

- Ali, mogu se voziti, zar ne? - Opet sam pogledala tati u oči. Onda sam rekla tiše, da me ne čuju Zachary i ostali: - Neću reći mami.

- No dobro - rekao je gubeći strpljenje. - Hajde onda. Uzmi zaštitne naočale i idemo.

Čim smo uzletjeli, Emmett se upiškió u gaće. Bila sam oduševljena sve dok tata mene nije za to optužio. - Ne, ne! - vikala sam, pokazujući mrlju na Emmettovim hlačama, ali je vjetar progutao moje riječi. Ispunio je kabinu i povukao mi kosu ispod kacige. Tata se samo smijao. Znala sam da mu se ljudi iza leđa rugaju. Boljelo me kad sam ga gledala kako stupa na paradama, smiješi se kao da je general, maše staricama i djeci. Posvuda je nosio svoje ordene, čak i kad je išao nadgledati radove u polju. Iz daleka je izgledao kao mali diktator, Staljin ili Mussolini.

- K vragu, preletimo rijeku - povikao je. - Tek toliko da možemo reći kako smo otišli do Mississippija. - Ispod nas nije bilo ničega osim pamuka, polje oblaka na kilometre u svim smjerovima. Glava ti je uvijek u oblacima, Vangie, govorila mi je stara Della. Bila je naša kuharica dok nije umrla, a naslijedila ju je njezina kći. Mama nikad nije prstom maknula u kuhinji. Bila je iz obitelji Hughes iz Port Gibsona u Mississippiju; uveli su je u društvo u Newcombu, a udala se za tatu nakon prvog semestra. Udati se za muškarca iz obitelji Galliard značilo je maziti ga. Obavljala je sve majorove poslove - sadnju, uzgoj, proučavanje fungicida, zapošljavanje i prehranu radnika, provjeravanje cijena. Čavrljala je sa ženama zakupnika. - Moj tata je kralj pamuka - hvalila sam se pred djecom berača. Mama me jednom čula pa mi je rekla: - Ne, tvoj tata je niškorišni. Živi za parade i letenje. Trebao je biti golub.

Emmettov je zrakoplov sad skrenuo na jug, prema Legion Fieldu, i nestao u plavetnilu. Ja sam se vratila ružama. Odsjeka sam jedan izdanak. Odavno nisam vidjela Emmetta, još od tatinog sprovoda. Pokopali smo ga sa svim njegovim ordenima. - U delti sve raste - govorio je - ali osobito dobro uspijevaju riža i pamuk. - I korov, pomislila sam gledajući svoj vrt. Korov visok kao grah, s dugim, zapetljanim korijenjem. Nisam mogla ništa nego ih posjeći, možda malo zaliti vapnom. Netko je u vrtlarskom klubu govorio o korovu i štetnicima; tijekom stoljeća, rekao je, žene su održavale vrtove kako su znale i umjele. U Europi su parili zemlju tako dugo da se za to vrijeme mogao skuhati srednje velik krumpir. Sjećam se kako se mama brinula zbog kukaca i čitala imena kemikalija dok je major sjedio na trijemu i pijuckao viski iz šalice za kavu.

- Nemoj mi posuti pamuk arsenom - rekao je i otišao do ograde trijema, držeći šalicu s dva prsta. - Ostavlja talog na zemlji. Zamalo je upropastio Europu. Ni slučajno arsen.

- Nisam rekla da ću ga upotrijebiti za pamuk - odgovorila je mama.

Sunce mi je jako odvlačilo pozornost. Visjelo je nada mnom poput lonca prokuhalog maslaca. Kako bi rekao major, ima toplijih mjesta o delte, ali rijeka Mississippi ispuni zrak. Doslovce ti oduzme dah. Današnja vrućina nije dobar znak. Bacila sam pogled prema ulici, nadajući se da ću ugledati Sophie Donnell, ženu koja mi je čistila kuću utorkom i subotom. Dolazila je još otkako je Olive bila mala, točnije od 1936. godine. Obrisala sam čelo rubom pregače. Bilo je tako vruće da ni misliti nisi mogao. I tako bučno. U susjednoj je kući Harriet Hooper pustila još jednu ploču Ethel Merman, koja je imala glas baš poput njezinog, kao da je jela limun. Spustila sam škare i uspravila se, gledajući Ulicu Cypress.

Na pločniku nije bilo nikoga osim Fanny, kćeri dr. Phillipa LeGettea, koja se približavala na biciklu. Mama joj je umrla prošle zime. Nisu prošla ni četiri mjeseca, a njezin je tata već počeo izlaziti s gospođicom Waldene Wallace. Svi smo mislili da će dr. Phillip pasti na neku sestru, ali Waldene je bila kozmetičarka. Vjenčali su se prošlog lipnja, kod pastora Kirbyja. Svi su bili u šoku. Ali, nije bilo teško vidjeti zašto je pao na nju. Waldene je bila zgodna, duge kovrčave plave kose, iako su joj oči malo premale. Sad očekuje dijete, trudna je pet mjeseci, povraća svakog jutra. Fanny se zbog toga sigurno brinula. Njezina je mama umrla pokušavajući roditi doktoru još jedno dijete. Margaret Jane LeGette počela je krvariti noću. Kad se dr. Phillip probudio, bila je hladna kao led. Blijeda poput plahte na kojoj je ležala. Poslije, nakon sprovoda, morali su spaliti madrac.

Kad me Fanny ugledala, zazvonila je i zaustavila se. Sišla je s bicikla i doviknula mi:
- Dobar dan, Miss Vangie! Je li se Olive vratila kući?

- Još nije, dušo - odgovorila sam. - Otišla je u grad.

- U koji dio?

- Nije mi rekla. Vrati se kasnije.

- Dobro. - Ponovno je zajahala bicikl. Bio je prevelik za nju. Srce me boljelo zbog tog djeteta. Olive se odnedavna počela ponašati kao da je prestara da bi se družila s Fanny. Čak je i Harriet Hooper zajedljivo komentirala kako je Olive postala previše odrasla, kako ganja dečke. - Jesi li ikad čula za časopis koji se zove Dopisivanje na Jugu? - pitala me Harriet prije nekoliko mjeseci. - Čini mi se da je tvoja Olive dala oglas u njemu.

- Nema ničega lošeg u dopisivanju - odgovorila sam.

- Ima ako tražiš dečke. - Sva se napuhala. - Taj časopis čitaju robijaši i zatvorenici.

- Nije zločin napisati pismo.

- Jest kad ti je tek šesnaest godina! - Napravila je grimasu i odjurila. Poslije, kad sam pozvala Olive na red, rekla mi je: - Samo šaljem lančana pisma, s drugom baptističkom djecom. Nadam se da ti to ne smeta, mama. - Slatko mi se nasmiješila.

Naučiti dijete pristojnosti isto je kao navesti stabljiku mahune da se penje uz kolac. I u Bibliji tako piše. Treba im malo pomoći, malo čvrstine na nekim mjestima. Od rođenja do četrnaeste godine moja je Olive bila savršena, pravi mali anđeo. Pjevala je u zboru, nikad nije propustila sat vjeronauka. Strašno je plakala kad je doznala da baptisti nemaju samostane. To je željela biti, časna sestra u sirotištu, na što se njezin otac zgražao. Henry je pravi baptist. A onda, nedugo nakon četrnaestog rođendana, postala je zlovoljna i teška. Kupila sam joj kutiju uložaka i knjigu koja se zove Sada si mlada dama, nadajući se da ćemo je zajedno pročitati. Ali, Olive mi je rekla: - Mama, zakasnila si otprilike dvije godine.

- Ne! - To me baš zaboljelo.

- Pogledaj u moj ormar ako mi ne vjeruješ.

Tako sam i učinila. Iza plastične vreće za ogrtače bile su kutije i kutije uložaka, više nego što bi odrasloj ženi trebalo za cijelog životnog vijeka. Izišla sam iz ormara i upitala je: - Kako si uspjela sve to donijeti u kuću?

- Zar te ne zanima kako sam ih iznijela? - upitala je nadureno. Onda me primila za ruku. - Jadna mama, ti ni ne primjećuješ da se zemlja okreće.

Vjerojatno to još uvijek ne primjećujem. Jutros je Olive izišla prije doručka. Rekla je da mora nešto obaviti, nešto važno i tajno. - U vezi s čim? - pitala sam je. Olive me pogledala mirno, ne trepćući, očima plavim poput mojih, i rekla: - Za Majčin dan. Nešto u vezi s Majčinim danom.

- Ali, dotad su još dva mjeseca.

- Mama, žuri mi se. - Olive je zakolotala očima. Ona se nasmiješila tako da su joj se vidjele rupice na obrazima. - Mogu li sad ići, molim te?

To je moja curica, pomislila sam. Uvijek pristojna. Doista se nisam mogla požaliti, iako ne napravi uvijek krevet. I Fanny LeGette je dobra djevojčica. Malo nestašna, ali pristojna. Niže na pločniku odgurnula se jednom nogom i odvezla pokraj Harrietine kuće pa na svoj prilaz.

Ponovno sam pogledala pločnik, ali bio je prazan. Sunce mi je peklo glavu pa sam krenula u kuhinju, misleći kako će mi goditi čaša vode. Unutra je zrak mirisao na grah i na nešto jetko, od čega me zasvrbio nos. Ugledala sam nered i prije nego što sam došla do sudopera. Na pultu je bila boca soka od naranče i limenka insekticida koji koristim za ruže. Porculanski sudoper bio je poliven sokom. Svi su ormarići bili otvoreni. Nisam se sjećala da sam ostavila kuhinju u takvom neredu - vrlo sam uredna - ali, znala sam tko je to mogao biti: Henry Nepper, farmaceut, čovjek koji dijeli sve, od penicilina preko uložaka do soka od čokolade. On je posljednji otišao nakon što se dugo brijao i podrezivao dlačice koje mu vire iz nosa i koje je onda lijepo ostavio na umivaoniku kao mrtve buhe. Za koga li se to dotjeruje, pomislila sam (ali nisam rekla). Kao da se spremao dati lijek predsjedniku Trumanu ili Riti Heyworth.

Neki se ljudi znaju jako rasrditi, ali ja ne. U glavi mi je uvijek odzvanjao majčin glas: «Tvoja je dužnost, Vangie, da sve oko sebe činiš ugodnijim - plavi kockasti stolnjak na vrtnom stolu, vrč cvijeća, papirnate lanterne ovješene na stabla.» Vjerojatno bi očekivala i da očistim Henryjeve dlačice iz nosa i da nikad ništa ne pitam. Čula sam kako u hodniku zvonu telefon. Misleći da je možda Olive - možda želi da odemo zajedno u kupovinu - otrčala sam da se javim. - Halo? - rekla sam, ali mi nitko nije odgovorio.

- Ha-lo? - ponovila sam. Opet tišina, pa klik. Namrštila sam se na slušalicu, a onda je treskom spustila. To se događalo dva-tri puta tjedno. Pozivi su počeli prošlog rujna, a neki su tjedni bili gori od drugih. Kad sam se požalila Henryju, rekao je: - Dječja šala. Nemaš se zbog čega brinuti.

Henry se ni zbog čega nije uzrujavao. Pretprošlog ljeta neki je voajer mučio gotovo sve žene u Limoges, čak i mene. Strašno sam se brinula. Jedne sam večeri pogledala kroz žaluzine u spavaćoj sobi, ravno u oči tom perverznojaku. Vrišteći sam otrčala u dnevni boravak. - Ma, daj. To si samo umislila - narugao se Henry. - Što se babi htelo, to se babi snilo. - Poslije se otkrilo da je to bio jedan od sinova Draperovih iz Ulice Lilac. Poslali su ga u vojnu školu u Tennessee. Nije mu moglo biti više od dvanaest ili trinaest.

Telefon je opet zazvonio. Brzo sam podigla slušalicu i povikala: - Halo! - Onda sam zastala, nastojeći čuti zvukove iz pozadine, bilo što po čemu bih prepoznala tko je. Zatim sam povikala: - Tko je to? Zašto me zovete? Zašto nešto ne kažete?

Nakon što sam spustila slušalicu, sve sam se više i više uzrujavala. Živciralo me što me netko može toliko zabrinuti. Takvi su ljudi nastrani, neka vrsta voajera iz daleka;

umjesto da spuštaš žaluzine, moraš isključiti telefon. Podigla sam slušalicu, položila je na stolic i onda brzo otišla u kuhinju. Tu je još mirisalo na grah i kemikalije, ali nisam tad mogla pospremati. Bila sam odveć živčana. Uzela sam čašu iz ormarića, nalila vodu i popila je. Bilo je tako mirno da sam čula kako mi tekućina pada u želudac, kao da zalijevam cvijeće. Henry me oduvijek optuživao da imam bujnu maštu, ali to je bilo pogrešno. Vjerojatno nekome u ovom gradu u želucu ima đurđice. Ono što sklizne u tijelo, ma kako nedužno (možda dijete pojede ivančicu) vraća se da te progoni. Zbog toga je major uvijek tražio da Zachary i ja ispljunemo koštice kad smo jeli lubenicu.

Otišla sam do stražnjeg izlaza, gurnula vrata i zakoračila na podnevnu vrućinu. Svirala je nova ploča Ethel Merman. Nisam znala što je gore, oni telefonski pozivi ili Ethel, ali odlučila sam se za Ethel. Vrata su se zalupila za mnom. Otišla sam i podigla svoje škare. Onda sam se otputila u najudaljeniji dio vrta i bacila se na korov. Moj je vrt bio u obliku slova L i podijeljen na odjeljke - cvijeće i povrće. Francuzi su uzgajali kupus odmah pokraj tulipana, ali ja sam sve držala zasebno. Poznavala sam svoje nasade kao što Bog poznaje svaku vlas na mojoj glavi. Cvijeće je vjerojatno neka vrsta luksuza, ali povrće je temelj vrta. Slično je obitelji. Meni okra izgleda kao mali dječaci, cijeli grmovi dječaka. Rastu pokraj krastavaca, prljavih starih stričeva koji mokre pred strinama. Ja - ja sam tikva koja trune na suncu i čeka da netko na njoj ureže lice, izdubi je i zapali svijeću. Smiješim se kad mi se ne smiješi i nedostaju mi zubi.

Mrsko mi je to reći, ali koliko god volim Olive, ona me podsjeća na salatu. Rodila se tako nekako kovrčava na rubovima - lako raste, lako vene. Liječnik je rekao da je porod bio težak i kompliciran, a pretpostavljam da je bacila na Henryjevu stranu obitelji. Njegova se mama zvala Olivia, kao i naša kći. Gospođa Nepper me podsjećala na tikvicu koja je oboljela od truleži - cijela je biljka usahnula i od nje je ostala samo žuta crta na zemlji. Imala je vrlo slabe živce. Godine 1932. bacila se u tek iskopan grob i slomila kuk. A pokojnik joj čak nije bio ni rod. Poslije je umrla od infekcije kosti. Posljednjih dana života na sve je sumjala - na mene, na Henryja, na doktora. Mislila je da je trujemo otrovom za štakore. Kad bi slušala radio, pobrkala bi spikere s apostolima. - Neću slušati Judu Izdajnika - rekla bi meni i Henryju trepćući. - Promijenite postaju. Brzo, nađite nekog od ribara, Jakova ili Andriju.

Moja šogorica Edith, koja je iz New Yorka, bila bi srebrni kukuruz, visok i graciozan, ali se moraš potruditi da dođeš do klipa. A i onda ti ostanu sve one sitne dlačice - njezin sjevernjački stil, barijere koje stavlja između sebe i drugih. I na kraju, Henry. On me podsjeća na šećernu repu - podzemna vrsta muškarca, rumena lica, netko s kim se nije lako nositi. Najbolji kad ga poslužiš s octom i mnogo papra. Ali, katkad mislim da je kao džem od ljutih paprika. Cijelo jutro čistiš paprike jalapeno i babure, skidaš pjenu, a na kraju dobiješ tri male staklenke. Ako mene pitate, nije vrijedno truda.

Na prošli Dan nezavisnosti (koji je istodobno bio naša dvadeset treća godišnjica braka), pozvala sam susjede (čak i Harriet i Leonarda Hoopera) na večeru. A Henry je pobjesnio. - To će nas stajati cijelo bogatstvo! - vikao je. - Zašto me nisi prvo pitala? Da nisi spremala ništa skupo, Vangie. Neka jedu hrenovke, obične hrenovke. - Iskreno govoreći, znala sam da će se tako ponijeti, ali htjela sam da sve bude lijepo. Meni je hrana hobi, još i više nego vrtlarstvo, ali mi teže pada. Ispekla sam svinjski but, narezala ga na teksaški način i onda pripravila umak. Moj je recept završio u novinama, umak je bio tako slastan. Pripravila sam i salatu od krumpira, salatu od kupusa, začinjena jaja, zapečeni grah i svježe mahune iz mog vrta. Olive je ispekla bijelu tortu. Premazala ju je bijelim preljevom od sedam minuta, a onda ukrasila da izgleda kao zastava - borovnice umjesto zvijezda, jagode za crte. Bila je tako lijepa da sam je fotografirala svojim kodakom. Cab

Beaulieu, naš susjed pogrebnik, pravio je sladoled ispod mimoze. Pokraj živice od azaleja, lubenice su virile iz posuda s ledom.

Kad je proslava završila, Henry je otišao u kuću i zatvorio vrata. Tri dana nije razgovarao sa mnom. Odrastao je u siromaštvu i to mu je iskrivilo predodžbu o novcu. Ja sam odgojena da se brinem da kuća moga muža bude čista i udobna i da se brinem za sve one sitnice koje uljepšavaju život, a kojih se muškarci obično ne sjete. Henry je smatrao da je cvijeće glupost, ali me hvalio što uzgajam povrće. Ja sam bila ponosna što uvijek imam ruža za oltar u Prvoj baptističkoj i tikvica za pastora (ljeti bi moj vrt bio prepun). «Miss Vangie», rekao bi pastor Kriby, «vi ste svetica. Isus će vam platiti.» Pa sad, to baš ne znam, ali nadala sam se da sam vrtlarstvom i nastojanjem da budem krotka zaradila mjesto u raju.

Moja mama mi je uvijek davala na znanje da glavu obitelji treba maziti jer će se inače dogoditi nešto strašno. Nikad nisam dokučila što - možda više neće moći prehranjivati obitelj. Možda će izgubiti ljekarnu i morati saditi pamuk na propalom imanju moje obitelji. Ostalo je prazno otkako su svi umrli. Ja sam se udala za Henryja i odgajala našu kćer isto onako kako je moja mama šivala haljine bez kroja. Jednostavan ali klasičan model, bez crta, rukava ili gumba. A-linija s patentnim zatvaračem. Sad sam vidjela propuste, nedovršene porube. Za sve sam, dakako, ja bila kriva, ali bilo je prekasno da je raspam. Što je učinjeno, učinjeno je. Imala sam sve što bi žena mogla poželjeti - nemojte me pogrešno shvatiti, nisam bila nezahvalna - ali nekako mi se činilo manje. Dragi Bog kaže da ono što je iskrivljeno ne možemo ispraviti, a ono što nedostaje, ne može se prebrojiti. I da će oni čista srca vidjeti Božje lice.

Mnogo je toga dragi Bog rekao.

U međuvremenu, nalazila sam načine da se umirim. Vidite, to je bio glavni razlog što sam se toliko predala kući i vrtu. Da ne bih mislila o tome kako se Olive drži na odstojanju. Da zaboravim na one glupe telefonske pozive. I možda da se malo pravim važna. Nisu mi smetali zemlja ili tijesto za kolače pod noktima kao nekim ženama - samo da nije oboje istodobno. Nema ničega boljeg od vađenja krumpira i luka iz vlastitog vrta. Oguliš pa ispržiš na masti. Staviš na francuski kruh. Dodaš kečap, salatu i kiseli krastavac i eto ti obroka - sendvič od prženog krumpira. Kako je govorio moj tata, zemlja je temelj svega.

Kao i sva dvorišta u Limoges, i naše je bilo duboko. Pomalo usko, ali ne možeš imati sve. Prednji je travnjak bio prekrasan, kao jastuk porubljen ružama, iste ružičaste nijanse kao kapci na prozorima. Preko ulice počinje jezero, s velikim čempresima koji rastu iz vode i trulim panjevima obasjanim suncem. Henry bi rekao da su to njegova Elizejska polja. Sophie Donnell je govorila da će raj biti poput Francuske četvrti, gdje je živjela dok je Burr bio u Angoli, u državnom zatvoru. «Kupila bih svježe kamenice na tržnici, onda se odšetala do Morning Calla na besplatnu kavu i uštipke. Onda bih sjela sa svojim Isusom u katedralu Saint Louis i lizala šećer u prahu s prstiju.»

Ne znam bi li se meni svidjela takva gužva, premda bi vrtovi kod Longue Vue Housea bili zgodni. Sjećam se kad je tata poveo mene i Henryja u Hotel Roosevelt u New Orleansu. Sophie Tucker pjevala je u Blue Roomu, a imali su veliki plesni podij. Nadala sam se da će raj biti poput mojeg prednjeg dvorišta - jezero s lopočima nad kojima lebde jastrebovi, a onda uzlijeću poput zrakoplova za zaprašivanje usjeva.

Sad kad je Olive odrasla, nisam znala što bih sa sobom. Možeš graditi život na jednoj stvari - recimo, na nekom prizoru ili djetetu, ali to je rizično jer ih možeš izgubiti. Možda Henry ima pravo - on se raširio na sve strane. Svakog jutra osim nedjeljom izišao bi u pola osam. Otvorio bi drogeriju, nalio si šalicu kave i nakon što bi pročitao Times-Picayune, počeo bi sortirati recepte. Bilo je to isto kao da radi u New Orleansu ili čak u

New Yorku. Nikad nije dolazio kući na ručak. Pojavio bi se točno u pet, spreman za večeru, osim ako je imao sastanak. Henry je volio sudjelovati u raznim organizacijama.

Sebe sam uvijek zamišljala kao nastavnicu domaćinstva koja poučava mlade djevojke svemu, od toga kako se prave kovrčice od maslaca do guljenja rajčica (uroniš ih u kipuću vodu i koža sama silazi). Dakako, za to moraš na fakultet, neće te pustiti da tek tako dođeš u školu i počneš predavati, ma koliko dobro poznavala predmet. Sve sam se ove godine brinula za Henryja i moju djevojčicu. Održavala sam vrt, sjekla kupone i recepte iz News-Leadera. Šivala sam zavjese i uskrсне haljine. Katkad sam bila zadovoljna, a katkad nisam. Kad bih rekla mami kako se osjećam, ona bi se ponašala kao da govorim ludosti. - To ti je muž - rekla bi, stižući mi ruke dok me ne bi zaboljele. - Otac tvojeg djeteta. Ne želim više čuti ni riječi o tome.

Major nimalo nije pomagao. Mozak mu je zahrđao. Sjedio bi na trijemu, gledao polja i rekao: - Povijest vrtlarstva je povijest Amerike. Grah jednako hrana jednako život. Eto, toliko je to jednostavno. - Mama bi lomila ruke i govorila: - Takav je cijeli tjedan. Priča o tome kako je sir Walter Raleigh donio usjeve u Novi svijet. Kao da je bio tu, stajao uz doseljenike.

Vidala sam ih jedino kad bi me Henry nedjeljom odvezao na farmu. Nikad nisam naučila voziti pa sam pješačila u grad i kupovala namirnice u City Marketu. Katkad bih svratila do Henryja, ali se on tome nikad nije veselio. Tvrdio je da mu odvlačim pozornost, da ne može točno prebrojati pilule. - Ovdje je riječ o životu i smrti, Vangie - rekao bi mi. - Nisu to tvoji glupi recepti. Ne smijem pobrkati žličice sa žlicama. Ljekarništvo je precizna znanost, Vangie. Precizna. K vragu, mogao bih nekoga ubiti.

Neka mi Bog oprost, ali ja bih katkad rado ubila Henryja Neppera. Dva-tri puta bila sam u iskušenju da mu napravim otrovan sendvič s majonezom začinjenom šećerom, ali uvijek bi me prošlo. Čula sam za žene koje su izgubile vlast nad sobom. (Dobar je primjer bila Henryjeva majka.) Jednog ću se dana zabuniti i nazvati Henryja šećernom repom, a on će me odvesti u Mandeville, gdje je njegova mama bila dvaput. Zaključali bi me i puštali mi struju u mozak - najnoviji lijek za slom živaca. Sad to izgleda nevjerojatno, ali nekoć je Henry recitirao poeziju na trijemu kuće moga oca dok su lanci ljuljačke škripali na vjetru. «Oh, zašto hodaš poljima u rukavicama», govorio bi. «I toliko, toliko toga propuštaš. O debela bijela ženo koju nitko ne voli.»

Ja bih se nas mijala i rekla: «Sad izrecitiraj moju pjesmu.» Mislila sam da je on nešto posebno, recitirao je poeziju žarom evangelista.

«Pa to je tvoja», našalio bi se.

«E baš nije. Osim toga, ja nisam debela.»

«I bolje ti je da nisi.» Onda bi se uozbiljio. «'Lišće rano pada ove jeseni, na vjetru'», govorio bi, stavljajući ruku na moje srce, gotovo mi dodirujući dojku. «'Leptiri u parovima gotovo su požutjeli od kolovoza.'»

Čula sam Sophie prije nego što sam je vidjela. Pjevala je «Marching to Zion» i nadglasala Ethel Merman. Sophie je bila krupna žena puti boje ljuste pekana. Nasred glave bile su joj učvršene dvije debele pletenice. Koračala je prema vrtu mašući izgužvanom vrećicom Maison Blanche u ruci. Kad me je ugledala, prestala je pjevati i doviknula mi: - Nisam mislila da ću toliko zakasnuti. Morala sam unaprijed Burru pripremiti večeru. Znae kakav je.

Kimnula sam, ali najradije bih se pretvarala da Burr Donnell ne postoji. Nisam poznavala nikoga drugog koji je odsjedio u Angoli. Sophie se klela da je bila riječ o ubojstvu na mah, ali kako čovjek može biti siguran? Nakon svega što je njoj učinio, sumnjala sam na umorstvo. Pokušavala sam ne gledati u njezino slijepo oko, ono koje joj je

izbio prije šest godina. Bacio joj je petardu u lice i uništio zjenicu, ili je barem dr. Phillip tako rekao.

Sophie je spustila vrećicu i uzela mi škare iz ruku. - Uh, kakvu ste zbrku napravili. Ne smijete sjeći korov osim ako ne želite da ponovno naraste dvostruko gušći. Morate mu iščupati korijen. Evo, Sophie će se za to pobrinuti. - Zabila je škare u tlo savijajući korov i otkrivajući korijen. Mišići u njezinoj ruci kretali su se ispod kože kao ribice ispod površine tamne vode. Na svijetu nema glasa poput njezinog. Bila je sa mnom one noći kad je mama umrla; grlila me i pjevala mi i ujutro sam znala da će s mamom biti sve u redu ako samo s njom u raju bude krupna crnkinja. Moći će zajedno pjevati i paziti na nas.

- Miss Vangie, vi ste kukavica, obična kukavica. Sječete korov. To rade ljenčine, ne da im se čupati. Pa dobiju zarastao vrt.

- Možda mi baš to i treba.

- Radije biste umrli.

- Ne bih! - Nasmiješila sam se. Sophie je bila tako živahna, ali zbog toga je uvijek imala nevolje s Burrom, a i u nekim drugim kućama u kojima je radila. Čistila je u pogrebnom poduzeću i u još tri kuće u Ulici Cypress, uključujući kuću Harriet Hooper, moje prve susjede. Harriet je prošla ispred prozora, a malo poslije čula sam kako pretražuje ploče.

- Bože sačuvaj - rekla je Sophie i zakolotala očima. - Da ja imam taj stroj koji govori, slušala bih lijepo Muddyja Watersa, one pjesme koje Burr svira na ukuleleu. - Udahnula je i zapjevala: - Well, I'm leaving this morning/sure do hate to go. - Ethel Merman je pjevala sve glasnije i glasnije, zaglušujući Sophie, pa sam znala da se Harriet igra i pokušava nas razdražiti.

- Baš sam nešto razmišljala - rekla sam prekrizivši ruke i gledajući u njezinu kuću. Zavjese su lepršale kroz prozor kao da žele pobjeći. - Da je Harriet povrće, koja bi vrsta bila?

- Što?! - Sophie je prestala čupati korov. Oštro me pogledala. - Zašto to pitate?

- Pa tako, palo mi je na pamet. Što misliš, nalikuje li na tikvicu?

- Ne, ne bih rekla. - Sophie se počela po bradi i zamišljeno gledala Harrietinu kuću. Mermanica je završila i čulo se samo «s-s-s-t» na kraju ploče, u prašini koju je Sophie vjerojatno namjerno ostavila neobrisanu. - Ali, neki bi ljudi sigurno rekli da je ona luk.

- Meni tjera suze na oči, to je istina.

- A ima i takav oblik. - Sophie je savila ruke. - Ovako, sa šiljatom glavom.

Nasmijala sam se a ruka mi je nestala u naboru pregače. - Idemo unutra dok nas gospođa Luk ne čuje.

- Aleluja - zapjevala je Sophie što je glasnije mogla, gledajući ravno u nebo.

Buđenje mrtvih

Da, vidjeli smo kako je Olive Nepper istrčala iz Prve baptističke, a onaj je pastor samo zurio za njom. Nije spašavao duše. To mu nije posao. Da je u Sodomi i Gomori bilo baptista, izgorjeli bi još mnogo prije.

SESTRE MARSHALL, U TELEFONSKIM RAZGOVORIMA,
OŽUJAK 1952.

Poslijepodnevna svjetlost prodirala je u usku kuću, probijajući se kroz žaluzine. U svakom je prozoru plesala prašina. Žene su ulazile i izlazile, saginjući se dok su mijenjale plahte. Skidale su bijelu posteljinu koja je još mirisala na sunce i vrt. Henry je spavao na svojoj

strani, a Vangie na svojoj. Konja možeš dovesti do vode, ali ga ne možeš natjerati da pije. A ako si pokušao, konj se kleo da je uškopljen

- Mogle bismo promijeniti i Oliveine plahte - rekla je Vangie, zakoračivši u hodnik. Sad kad je tu bila Sophie, brbljava i marljiva, zaboravila je na zagonetni telefonski poziv. Vratila je slušalicu na mjesto, a onda otišla u Oliveinu sobu. Svjetlo je padalo kroz napola otvorene žaluzine. Svi su prozori bili otvoreni, ali se u zraku osjećalo nešto kiselo, kao da je dijete povratilo. Sagnula se i počela podizati široke suknje koje su bile razbacane poput balona.

- Miss Olive? Još spavate? - rekla je Sophie došavši u sredinu sobe.

- Pa ona nije tu - rekla je Vangie, okrećući se na petama. Još dok se okretala, znala je da nešto nije u redu. Na krevetu je ležala njezina djevojčica, nogu savinutih pod čudnim kutom. Na prsima joj je bio uteg za papir, suvenir iz Chattanooga. Izgledala je mrtvo, ali kao da se svim silama borila protiv smrti. Iz hodnika se začuo telefon i Vangie je najprije pomislila na ubojstvo. Netko se popeo kroz prozor i silovao i zadavio njezinu kćer. Onda je napravio nered u kuhinji - uzeo sok on naranče, kopao po ormarićima. Ostavio njezino zlato da umre. - Ne! - vrisnula je Vangie. Ispustila je suknje i bacila se preko kreveta te podigla Olive držeći je za ramena. Djevojčina je glava pala prema natrag a vrat se izvio. Uteg za papir pao je na krevet dok se u njemu rojio snijeg. - Probudi se, dušo! Reci mami što se dogodilo. - Pogledala je Sophie. U mislima je izvikivala zapovijedi, točno znala kako da spasi svoje dijete, ali grlo joj se stisnulo. Kao da joj se čitav vrat stisnuo. Teško je udahnula i pokušala podići Olive s kreveta.

- Miss Vangie, prestanite je potezati. Slomit ćete joj vrat.

- Moramo je odvesti u bolnicu! - Vangien je pogled lutao amo-tamo. Kleknula je i privukla Olive uza se.

- Da odem prijeko do Miss Edith? Ili do gospodina Caba i Israela? - Sophie se nagnula preko Vangie i podigla Oliveinu bradu. - O Bože, ovo je gadno. Pogledajte kako su joj se oči okrenule!

- Da vidim. - Vangie se nagnula naprijed. Sophie je odmaknula djevojčinu kosu pa joj podigla kapke, otkrivajući bjeloočnice male poput prepeličinih jaja.

- Kao netko tko gleda u Isusa - rekla je Sophie i privukla Olive u naručje te je počela ljuljati.

- Ne, nije, nije! - Vangie je disala tako brzo da joj je nos utrnuo. Cijelo joj je tijelo bridilo. Onda se bacila naprijed uz prigušen krik i pala preko Sophie i Olive. Dok je padala, imala je i osjećaj da je zakazala, ali nije znala u čemu ni zašto ni kako. Pomislila je da je možda mrtva. Onda je vidjela nešto neobično - dvije duše kako se uzdižu, majku i kćer, duše koje podižu mali papagaji koji krilima udaraju u oblake. Nedostajao je samo zvuk harfi. Netko je izdaleka dozivao njezino ime: Miss Vangie, recite nešto molim vas, recite nešto.

Tiho, mislila je, tiho, uplašit ćeš papagajčice, vratit će naše duše u pogrešna tijela. Sobu je ispunilo neko zvrjanje, a onda se polako počela okretati, sve brže i brže, kao vožnja na karnevalu. Povjetarac je podigao zavjese i protresao žaluzine. Telefon je prestao zvoniti.

- Miss Vangie? - Sophie joj je podigla glavu. Bila je priklještena ispod Olive, a Olive ispod Vangie. Evo što treba učiniti, pomislila je Vangie. Zgrabiti djevojku i potrčati kroz azaleje. Odnijeti je u pogrebno poduzeće, Israelu i gospodinu Cabu. Oni će znati što treba učiniti. Pogrebnički znaju razliku između živih i mrtvih i što znače izvrnute oči. Odlazim, odlazim dijete, ne vraćam se više ovamo. Jedno po jedno, korak po korak, podigni ovo dijete i trči. Trči kao da trčiš ususret Isusu i ostavi Miss Vangie s njezinim bjelačkim sanjarijama.

Ali, najprije mora pomaknuti bijelu gospođu. Gurnula je Vangiene kukove, namjeravajući osloboditi Olive, ali je gurnula malo prejako pa se Vangie počela kotrljati. Uteg za papir razbio se na podu, voda i umjetni snijeg curili su iz njega. Onda je i ona pala. Bio je to tako snažan zvuk u tako maloj prostoriji da je sve zatitralo - Oliveina zbirka porculanskih pasa, njezine lutke, slike balerina na zidovima, čak i prozorska stakla.

A Miss Vangie je i dalje spavala. Sanjala je da je Olive zapela u najvišim granama stabla i da nema tih ljestva koje bi doprle do nje. Vangie je osjetila kako joj se stopala odižu s tla. Zapanjeno je pogledala dolje pa joj je glava udarila u granu. Pa ona može odlebdjeti do Olive i spasiti je! Oduvijek je mogla lebdjeti, samo se bojala. Bojala se sile teže. Ali, sad može letjeti. Njezin bi tata bio tako ponosan, ali mama ništa ne bi rekla, nije je nikad voljela hvaliti, smatrala je da su za ispravan odgoj potrebni kritika, vjeronauk i rad. O debela bijela ženo, zašto hodaš kroz polja s rukavicama kad te tata može odvesti da letiš, zašto sve to propuštaš? U snu je neprestano govorila, riječi su se rasipale kao prašivo iz zrakoplova, nije mogla prestati govoriti, ta debela bijela žena koju nitko ne voli.

Pojavio se zelenooki Isus u bijeloj odori i smeđim sandalama. Imao je dugu smeđu kosu i kao da je nedavno bio na trajni - Vangie se čak učinilo da osjeća miris kemikalije za trajnu, tako gorak da su joj se oči ovlažile. Rekla Mu je da je sve sadila prema godišnjaku. Salatu, šećernu repu i tikve. Savršen vrt osim korova koji raste kroz oblake, sve do neba.

Voljela bih da nisi stvorio maslačke, rekla je Isusu. Guše mi vrt. Zar ne možeš nešto poduzeti?

Ja pomažem onima koji pomognu sami sebi, Vangie. Pružio joj je motku. Evo, oslobodi ih se.

Činim to. Ali molim Te, ne puštaj papagaje.

Tako mi je žao. Već su odletjeli.

Drogerija Nepper:

Gospodin Nepper gologuz na djelu

Moj brak s Vangie je mrtav. Samo čekam sprovod.

HENRY NEPPER, LJEKARNIK, OBRAĆAJUĆI SE PRODAVAČICI DEE DEE ROBICHAUX U SKLADIŠTU DROGERIJE NEPPER, OŽUJAK 1952.

Israel Adams

Miss Olive nije mrtva, diše, ali gospodin Cab kaže: - Brzo je stavite u mrtvačka kola, momci. - I tako smo je iznijeli, ja i Twilly. Oko nas žene jecaju i zapomažu, stoje u dvorištima i viču: Što se dogodilo? Što se dogodilo? Svi lovački psi u okolici laju i zavijaju. Twilly i ja ništa ne govorimo. Mi smo majstori za balzamiranje kod Beaulieua.

Na putu do bolnice Miss Olive dvaput prestane disati. Ja se svaki put sagnem i protresem je. - Nemoj mi sad umrijeti - vičem. - Da nisi umrla. - Usne su joj natekle i pomodrjele. Do Bolnice Epiphany Parish ima samo pet uglova, ali mrtvačka kola pužu Avenijom Lincoln.

- Vozite brže, gospodine Cab - kažem. - Brže!

- Pritisnuo sam gas do daske! - više gospodin Cab. Skrene na parkiralište. Vidim da dr. Phillip LeGette čeka s dva bolničara, nižim i višim. Svi nose bijele kute.

- Twilly, pomози im da je unesu - kaže dr. LeGette. Onda pride kolima i zagrli gospodina Caba. - Upravo sam razgovarao s Edith i ona kaže da je u kuhinji našla otrov.

- Otrovi? - Gospodin Cab razrogači oči.

- U soku od naranče. A Olive ga je popila. - Dr. LeGette zastane. - Sad me slušaj, i to dobro. Potrebna mi je tvoja pomoć. Henry će poludjeti kad ovo čuje. Mogao bi se ubiti, ili čak ubiti nekoga drugog, na putu ovamo. Čuješ li me?

- Da, gospodine.

- Zato se odvezi do njegove trgovine i dovezi ga ovamo. - Stisne gospodina Caba za rame pa krene prema bolnici.

- Mislim da to nije pametno - kaže gospodin Cab, ali dr. LeGette samo nastavi hodati dok mu kuta leprša na vjetru. Onda potrči uz betonske stube, otvori vrata i nestane u bolnici. Iznutra dopre miris alkohola koji me podsjeti na našu sobu za balzamiranje. Gospodin Cab se okrene prema meni.

- Jesi li čuo što je rekao, Israele?

- Jesam, gospodine.

- Prava sramota, to s Olive.

- Da, gospodine, prava tragedija.

- Pitaš li se zašto je popila otrov? - Gospodin Cab zazviždi pa me pogleda. Kao da ja znam odgovor. Prije nego što dospijem kimnuti, on nastavi: - Ako Henry podivlja, možda će mi trebati tvoja pomoć.

- Da, gospodine. - Pogledam svoje mršave smeđe ruke. Ne izgledaju kao da bih nekoga mogao nadvladati, ali jak sam s obzirom na godine. U ovoj sam struci vidio i odrasle muškarce kako padnu na pod i jecaju. Lupaju glavom o pod. Katkad moram pomagati gospodinu Cabu s ludim živima. Ipak sam se nadao izvući iz ovoga. Gospodin Henry je krupan, ima trbuh koji izgleda kao da je nečim napunjen, kao uštupak s previše nadjeva koji se razlijeva na rubovima.

- Idemo, Israele? - Gospodin Cab se popne u mrtvačka kola i upali motor.

Parkiramo u Ulici Gallery, pokraj sudnice. Tri starca rezbare, a opiljci im padaju oko nogu. Podignu pogled kad mi izađemo iz mrtvačkih kola i zakoračimo na pločnik. Zbog poplava je grad sagrađen visoko pa ceste izgledaju kao plitki jarci. Ponekad ni nasipi ne uspiju zadržati Mississippi, a mi smo sagradili dva između sebe i rijeke. Sunce jako udara u moju staru glavu tako da hodam još sporije nego inače. Prijedemo ulicu i krenemo prema Drogeriji Neppers. Mala riđokosa djevojčica zapriječi nam put izvodeći zvijezde na ispucalom pločniku dok joj pletenice poskakuju poput crvenih konopaca.

- Hajde da to obavimo - kaže gospodin Cab osvrnuvši se da me pogleda. Kada se ponovno okrene prema pločniku, djevojčica se zabuba u njega. Padne i ogrebe ruke i koljena.

- Oh, dušo! Nisam te vidio. - Gospodin Cab joj pomogne da ustane. - Je li sve u redu?

- Da, gospodine - odgovori dijete primivši ga za ruku. - Oprostite, gospodine. - Uputi mu bezubi osmijeh. Kosa joj je blistavocrvena na suncu, a nekoliko pramenova strši poput žica.

- Sigurno se nisi ozlijedila? - pita gospodin Cab.

- Nisam. - Otrese koljena.

- Ne sjećam se da sam te prije vidio - kaže on. - Čija si?

- Moja mama je DeeDee Robichaux - odgovori ona. - Tata mi je Renny Robichaux, ali on je invalid. Ratni heroj, jeste li to znali?

- Bome jesam. - Na licu gospodina Caba je čudan izraz.

- Zovem se Billie, ali nisam dječak. - Djevojčica upre prstom u Drogeriju Nepper. - Tu mi radi mama, kod gospodina Henryja. Zove se DeeDee. Poznajete li je? Može vam pripremiti frape ako želite. Ja tu besplatno jedem, ali vi morate platiti.

- Ne, dušo, ne treba. - Gospodin Cab joj se nasmiješi.

- Vidimo se, gospodine. - I otrči te napravi još jednu zvijezdu. Gospodin Cab na trenutak gleda za njom. Onda odmahne glavom, priđe staklenim vratima i otvori ih. Iznad njegove glave zazvoni malo zvonce. Uđemo unutra. Dva velika ventilatora mlata zrak i podižu papire na pultu. Ravno naprijed je balkon od drveta i stakla gdje gospodin Henry spravlja lijekove. Prazan je. Jedna mušterija, muškarac s točkastom leptirmašnom, sjedi za pultom od ružičastog mramora i jede kolač s limunom. DeeDee Robichaux, prodavačica, nekamo je nestala. Blagajnica, Miss Mary Byrd, sjedi na drvenom stolcu i sumnjičavo nas odmjerava. Ona je stara cura žutih očiju i kože poput papira. - Kako vam mogu pomoći, gospodine Beaulieu? - upita i popravi naočale.

Gospodin Cab ode do pulta i nasloni se rukama na njega. Vidim da nastoji biti uljudan kako nikoga ne bi uhvatila panika. - Miss Mary - kaže joj. - Kako ste?

- Vruće mi je i živčana sam. A vi?

- Vidio sam i boljih dana. - Osvrne se po trgovini pa ponovno pogleda Miss Mary. - Zna li gdje je gospodin Nepper?

- Tamo otraga. - Ona zakoluta očima.

- Gdje otraga?

- U skladištu. - Podigne jedan prst i pokaže prema vratima. Meso na nadlaktici joj podrhtava. - Ali ja na vašem mjestu ne bih išla onamo.

Muškarac s leptirmašnom okrene se na stolcu i pogleda nas, šalice napola podignute do usta. Ne prepoznajem ga. Izgleda mi kao trgovački putnik. Gospodin Cab da mi znak da ga slijedim, pa krenemo niz prolazim i otvorimo vrata. Skladište je prašnjava prostorija s drvenim policama, visokim stropom i žaruljama koje vise sa žice. I tu je veliki ventilator, zvuči kao zrakoplov. Iza police s losionima i vodikovim peroksidom vidim da se nešto kreće, kao da srna trči između stabala. Onda začujem ženski hihot.

- Velik je kao tikvica - kaže i opet zahihoće.

- Samo toliki? - odgovori muškarac. Zvuči kao gospodin Henry.

- Kao tikva? - Žena se zabavlja kao da je na domjenku.

- Pa ti to mene hoćeš uvrijediti. - Muškarac se nasmije. - Pogledaj još jedanput, šašavice.

Gospodin Cab odmahne glavom i uputi mi pogled koji kao da kaže: Ma vidiš li ti to? Skrene za ugao, a ja za njim, kao čičak ispod psećeg repa. Onda stane. Tamo, u uskom prolazu, je žena, DeeDee Robichaux, haljine svučene do pojasa, golih krupnih dojki. Hlače gospodina Henryja su mu smotane oko gležnjeva. Ženina je ruka u njegovim gaćama.

- Dobar dan, Henry - kaže gospodin Cab mrtvo-hladno. Ponašao se kao da ona žena nije tamo. Gledao je police kao da nešto namjerava kupiti - bočice saharina, prah za pranje zubi, kutiju upaljača. DeeDee Robichaux je zapanjeno zinula, tako jako da sam joj vidio srebrne plombe na kutnjacima. Prije nego što je dospjela izvući ruku, gospodin Henry se odmaknuo, povukavši i nju za sobom.

- Što radiš u skladištu, Cab? - upita, dižući hlače kao da to nije ništa. Djevojka se oslobodi i otrči niz prolaz te se skriva u zahod. Drvena vrata se zalupe, od čega se police zatresu.

- Možemo li otići u tvoj ured, Henry? - Gospodin Cab raširi ruke. - Moram ti nešto reći.

- Znam što ćeš reći, ali mogu objasniti ovo s DeeDee - počne gospodin Henry.

- Nije me briga za to. - Gospodin Cab podigne ruku. - To je tvoja stvar.

- Pa, ne bih htio da stekneš pogrešnu predodžbu. - Gospodin Henry se nasloni na policu punu prašnjavih pumpica i drvenih stolaca za tute s izrezbarenim patkicama. - Samo sam gledao madež koji ta mlada žena ima. Zamolila me, kaže da raste.

Gospodin Cab pogleda u pod, počeše se po uhu, a onda ponovno pogleda gospodina Henryja. - Donosim ti loše vijesti i bilo bi najbolje da sjedneš.

- Vijesti? - Gospodin Henry se uspravi i pogleda mene pa gospodina Caba, kao da mu je tek sad sinulo odakle smo mi. Meni na košulji piše Pogrebno poduzeće Beaulieu. - Što se dogodilo?

- Idemo ti i ja... - Gospodin Cab pokuša zagrliti gospodina Henryja.

- Ne želim ja nikamo ići. - Gospodin Henry podigne ruke i odgurne gospodina Caba. - Reci mi odmah. Je li jedan od mojih pasa? Nije valjda pobjegao? - Sklopi oči. - Nemoj mi, molim te, reći da ga je udario automobil.

- Ne, nije jedan od tvojih pasa, Henry. - Gospodin Cab polako izdahne. Za tako mladog čovjeka prilično je smiren, bio bi dobar liječnik. Stavi ruku gospodinu Henryju na rame. - Olive je.

- Olive? - Zgrabi gospodina Caba za suvratke. - Nju je udario auto?

- Ne, nije auto.

- Nego što onda? - Pusti mu suvratke. - Daj, reci napokon!

- Ona je... - Gospodin Cab oklijeva, a ja se nadam da mu neće reći istinu. Kako se gospodin Henry ponaša, mogao bi izjuriti iz trgovine. Mogao bi ga udariti auto, a onda bi jadna Miss Vangie imala dvostruku tragediju.

- Zapravo ne znam - kaže gospodin Cab. - Našli su je onesviještenu.

- Onesviještenu!

- Moraš razgovarati s Phillipom. - Gospodin Cab podigne ruku, okrećući sat prema pepeljastom svjetlu koje prodire kroz prozore skladišta - to mu je tik. Kao da vrijeme otječe, otječe kao voda kroz nasip. - Odvest ću te onamo.

- Kamo? - Gospodin Henry suzi oči.

- U bolnicu.

- U bolnicu? Koliko je to zapravo ozbiljno?

- Ne znam - uzdahne gospodin Cab. - Možda se samo onesvijestila.

Gospodin Henry pogleda u strop. - Je li pala i udarila glavu?

- Moguće je. - Gospodin Cab duboko udahne.

- Ali ne jako, zar ne?

- Ne bih znao reći. - Gospodin Cab namreška nos i odmahne glavom. Kao da razgovara s djetetom. - Daj da te odvezem onamo. Olive se sigurno već probudila. I čeka svoga tatu.

- Uh! Na trenutak si me doista prepao. - Gospodin Henry se kratko nasmije, a onda protrlja čelavo mjesto na glavi. Iza njega se škripeći otvore vrata zahoda. Djevojka poviri van. Kad ugleda mene, oči joj se suze i ponovno zalupi vrata. Čuje se ključ. Ma daj, pomislim. Ne gledam ja tebe, curo. I neprilike koje si izazvala.

Njih se dvojica odvezu u bolnicu, a ja se pješice vratim na posao. Ne znam kako će Miss Vangie podnijeti naklapanja. Podsjeća me na moju najmlađu unuku, Peony, kojoj je pet godina, a majka je još uvijek svakog jutra odijeva. Peony samo leži u krevetu i podiže ruke, a mama joj navlači haljinu. - Ako tako nastaviš - rekao sam Marilyn za prošli Božić - kći ti nikad neće odrasti.

- Djecu treba maziti - odgovorila je Marilyn. Svim je kćerima dala ime po cvijeću, ali žive predaleko od mene. Marilyn se udala za bušača nafte i žive u Hildi u Texasu. Ispred kuće imaju vjetrenjaču. Piše mi pisma o svojim cvjetnim kćerima i ja zamišljam kako rastu. Zovu se Daisy, Iris, Camellia, Poppy i Peony. Marilyn je meni i Miss Hattie bila jedinica. Miss Hattie smo izgubili prije deset godina na Dan zahvalnosti, kad su joj otkazali bubrezi.

Moja je bijela pamučna košulja bila posve mokra kad sam se vratio u pogrebno poduzeće. Ušao sam i stao pod ventilatore ispruženih ruku. Imamo i klima uređaj, ali nije uključen. Nemaju ga mnoge tvtkke, samo banka Hibernia, kino Majestic i nekoliko restorana. Gospodin Cab kupio je prošlog ljeta dva uređaja pa smo ih stavili na prozor. Kaže da je to najnovija moda, a i dobro je za posao.

Twilly je u mrtvačnici, koju gospodin Cab zove našom prostorijom za obradu. Radi na g. Elmeru Barnesu, pedesetdvogodišnjem nastavniku koji je umro od raka mozga. Sve mi se čini da ljudi umiru sve mlađi i mlađi. I od gorih bolesti.

- Kako je Miss Olive? - upitam Twillyja. G. Barnes je ispružen na stolu, a put mu je postala voskastoplave boje.

- Tako-tako.

Nikad mnogo ne razmišljam o svojem poslu osim kad dođe vrijeme da balzamiram dijete. A Olive je tek djevojčurak, šesnaestak joj je godina. Kako bi rekla moja baka, ljudi su krhkiji nego što misliš.

- Doktor kaže da je u komi. - Twilly podigne pogled. - Je li gospodin Henry loše primio vijest?

- Rekao bih. Iako smo ga ulovili kako obrađuje žensku u skladištu.

- Neku mušteriju? - Twilly se doima šokirano.

- Ne, nego onu njegovu prodavačicu, gospođu Robichaux. - Protrljam glavu. - Stajali su tamo, gospodinu Henryju hlače oko gležnjeva. Hvatao ju je za sise.

- Bože oslobodi. - Twilly odmahne glavom. - On mi ne izgleda kao ženskar. Čovjek bi pomislio da bi ga bilo sram svući se pred ženom.

- Da, tako sam i ja mislio - rekao sam, misleći na veličinu trbuha gospodina Henryja.

- Ali, gospodin Cab, on već da.

- Uh, pa njega žene same ganjaju.

- Da. - Twilly zabaci glavu i nasmije se. - Sve mu udovice jedu iz ruke. Donose mu hranu, nazivaju ga. Što misliš, hoće li se ikad oženiti?

- Možda kad ostari. Kao mi, budale.

- Dodaj mi onaj lavor, budalo. - Naceri se i prstom pokaže metalnu policu. - I onu bocu pokraj njega, eno tamo.

Pogledam i vidim da je za Elmera Barnesu izabrao tekućinu Tru Lanol, koju proizvode u šezdeset nijansi - među ostalima posebnu ružičastu koja je dobra za žene i djecu. Put im tako postane baršunasta. Na te stvari treba misliti. Ako umreš od žutice, od tekućine za balzamiranje ćeš pozelenjeti. No ako umreš od trovanja ugljičnim monoksidom, rumen si sam od sebe. Najgori su utopljenici. Tijelo se održi do dvadeset četiri sata ako nije otvarano, ali čim dospije u vodu, počne propadati. Vidio sam mnogo trupala izvučenih iz Mississippija i Bayou Macona kojima su potočni rakovi visjeli na ustima i čmaru. U stara su vremena pogrebnici spaljivali barut da prikriju smrad, ali danas ih samo strpamo u ledenicu. Nakon otprilike četiri sata, koža se zamrzne i više ne smrde.

Dvoje je slavnih ljudi tražilo da ne budu balzamirani - Franklin D. Roosevelt i kraljica Elizabeta. Kažu da se kraljičino tijelo rasprsnulo prije nego što su je dospjeli pokopati. Glavni razlog za balzamiranje jest da nekoga ne ukopaš živog. Ja ne želim da itko, čak ni Twilly i Cab, petlja s mojim truplom. Kad mi dođe vrijeme, neka me samo strpaju u lijes od borovine i gotovo. Ne želim da mi itko pere zube Bon Amijem i dodaje im sjaj bezbojnim lakom za nokte. Mi ovdje imamo raznolikiji pribor nego kod kozmetičarke i frizerke zajedno. Iza mene su police prepune sprejeva, tekućina, ulja, prahova i krema. Imamo gips kojim dograđujemo udove. I cement za oči, Armstrongov preparat za oblikovanje lica i Edwardsovo sredstvo za pozicioniranje ruku i nogu. Da ti pozli.

- Hej, jesi li budan? - dovikne mi Tilly.

- Aha. - Protrljam oči.
- Onda mi pomozu oko ovog jadrnika. Nemam cijeli dan, a i gladan sam.

Hodaju iznad tebe
(U Bolnici Epiphany Parish)

Samoubojstvo je grijeh neovisno o tome kojoj vjeri pripadaš. Ravno je pohoti, gramzivosti, oholosti i nečistoći. Da i ne govorim o proždrljivosti i ogovaranju. Ja se ničime od toga ne bavim, hvala na pitanju, jer sam baptistica pete generacije. I baš me briga što vi o tome mislite.

-GĐA HARRIET HOOPER, DOK JE JELA
BANANA SPLIT U DROGERIJI NEPPERS

Suton se razlio preko Limogesa, gust purpuran zrak koji je mirisao na rijeku. Žene su se kretale po kućama okupanim žutom svjetlošću. Iznosile su posuđe, čaše, vilice i noževe. Posluživale prženu somovinu, zdjele graška, slatkog kupusa, riže i umaka. Vadile su kukuruzni kruh iz pećnice i stavljale ga na pladanj, opekale prste dok su ga sjekle i mazale maslacem a para im se dizala u lice. Diljem Limogesa, muškarci, žene i djeca hvatali su se za ruke za kuhinjskim stolovima i govorili: «Nebeski Oče, hvala Ti na hrani koju ćemo upravo primiti.»

- Amen - rekle bi žene. Neke su osobno poznavale Nepperove i poslale im hranu u zdjelama na čijem je dnu bio prilijepljen papirić s njihovim imenom. Rado bi bile učinile više nego da pošalju komad pečenja ili kolač s malinama. Tračale su i nagađale (što nije isto!) preko ograda i konopaca za rublje. Glasine su visjele u zraku kao svježe oprana posteljina, izobličena vjetrom.

Bolnica Epiphany Parish, zgrada oblika slova U od opeke s mnogo prozora, nalazila se na uglu ulica Jefferson i Delphinium. Stabla pekana rasla su u simetričnim redovima, gotovo kao nadgrobni spomenici. Iza jednog od prozora, gdje se kockasta zavjesa priljubila uz zaštitnu mrežu, Olive je Nepper spavala u metalnom krevetu. Krevet je toliko puta bio bojan da se boja ljuštila poput lišajeva i rasipala se po podnim pločicama. Gornja polovica kreveta bila je prekrivena šatorom s kisikom. Posvuda oko nje zidovi su bili svijetlozeleni, boje koja navodno umiruje bolesnike. Da je Olive otvorila oči, ugledala bi dvije slike na suprotnom zidu, malo zamagljene zbog plastičnog šatora: Harryja S. Trumana kako maše sa svoga novog balkona i mladu majku koja sjedi na stolcu za ljuljanje i drži plavokoso djetesce. U drugoj je ruci držala pergament:

Ako se kod nas pojavi poliomielitis,
Neću dopustiti djeci da se družu s nepoznatima.
Neću dopustiti da se prehlade.
Neću dopustiti da se umaraju,
Jer se prehlade i umorni
Slabije bore protiv poliomielitisa.

- MAJČINSKI ZAVJET ZA POLIOMIELITIS

Pokraj prozora je stajala medicinska sestra i namiještala uzicu žaluzina, podešavajući kut ulaska svjetlosti. Olive je plitko disala i sanjala o djetinjstvu, a iza vrata njezine sobe dr. Phillip LeGette zagrlio je Henryja i Vangie, objašnjavajući da je učinio sve što je mogao za malu Olive. Ostalo je u Božjim rukama. To im je objašnjavao već dva dana, ali Nepperovi ga nisu slušali.

- Koliko je puta prestala disati? - pitala je Vangie.

- Dvapat - rekao je dr. LeGette podižući dva prsta u nadi da će Vangie napokon shvatiti. - Jednom na putu u bolnicu i jednom kad smo je već primili. Možda je aspirirala bljuvotinu - to znači da ju je udahnula u pluća. Ispumpao sam joj želudac i dao atropin. To je samo lijek, Vangie.

Vangie je kimnula.

- I smjestio sam je pod šator s kisikom. Dajem joj infuziju - zato ima iglu u ruci - da ne bi dehidrirala. - Izvukao je iz džepa kockast rupčić i obrisao vrat. - Ne shvaćam zašto se nije osvijestila.

- Samo mi reci ovo - rekao je Henry. - Je li joj oštećen mozak?

- Kako sam već rekao, jednostavno ne znam. - Dr. LeGette raširio je ruke. - Kad tako prestanu disati... Neću ništa znati dok se ne probudi.

- Ako se probudi. - Vangie se ugrizla za prst.

- Ma naravno da će se probuditi - povikao je Henry. - Nije li tako, Phillipe?

- Moramo joj samo dati vremena. Zašto ne odete kući i malo se ne odmorite? Pozvat ću vas bude li promjene.

- Ah, ne mogu ja otići. - Vangie je postrance pogledala muža. - Ali ti samo idi. Ja ću ostati.

Henry je pomicao obrve gore-dolje. Bio je u iskušenju, ali je znao po Vangienom napuklom glasu da ne misli to što govori. Očekivala je od njega da bdije zajedno s njom, dan za danom, sat za dugim satom. Kao da nema trgovinu u kojoj mora raditi. Ljudi računaju na njega da im izda lijekove jer Phillip LeGette bome nije prestao pisati recepte.

- Ne - rekao je premještajući se s noge na nogu. - I ja ću ostati.

- Kako želite. - Dr. LeGette strpao je rupčić u džep, zadižući bijelu kutu. - Reći ću sestri da vam donese kave.

- Ali, što ju je na to natjeralo? - Vangie je stiskala liječnikovu ruku i gužvala mu rukav. Oči su joj bile crvene i zamagljene, lice čudne zelene boje koja se slagala s bojom zidova u kćerinoj sobi.

- Natjeralo? Daj prestani to govoriti. - Henry je zurio u Vangie, a onda se ponovno okrenuo Phillipu. - Mogao je to biti nesretan slučaj, zar ne?

- Pa... jest. - Phillip se počeošao po glavi. I to su ga već sto puta pitali.

Vangie je pogledala liječniku u oči, mršteći se. Na jednoj strani glave kosa joj je bila zategnuta, a na drugoj spletena u grotesknu pletenicu iz koje su virile sijede vlasi. Izgledala je kao da danima nije spavala. - Poznavao si Olive još dok je mogla stati u kutiju za cipele - rekla je. - Ona se zacijelo ne bi pokušala ubiti. Za to jednostavno nema razloga. Ama baš nikakvog.

Henry je zastenjao i sklopio oči.

- Doista ne znam - uzdahnuo je Phillip. To je bila najveća istina - nitko zapravo nije znao. Začuli su se škripavi koraci pa se na vratima pojavila sestra obla lica. - Doktore? - rekla je.

- Da? - Phillip LeGette se okrenuo. Sestra je prišla i nešto mu šapnula na uho. Henry i Vangie su ispružili vrat, ali sestra je govorila odveć tiho.

- Hvala, Abigail. - Phillip je okrenuo leđa Nepperovima, koji su zurili u njega. Vangie je sklopila ruke pod bradom. - Idem samo pogledati Olive - rekao im je. - Ništa se nije dogodilo, samo rutinski pregled. Zašto ne odete kući? I nekoliko sati odmora dobro bi vam došlo.

- Ne mogu. - Vangie je spustila ruke. Počela je koračati amo-tamo po popločanom podu, osvrćući se dok je Phillip ulazio u sobu. Zatvorio je vrata pa je sad mogla samo zuriti u drvo.

- Ne mogu vjerovati da bi to namjerno učinila - ponovno je rekla.

- Što to češće ponavljaš, to ćeš više naklapanja izazvati. Zar to želiš, Vangie? - Henry je zurio u nju sve dok nije odmahнула glavom. Onda je sjeo na jedan od zelenih stolaca, trljajući prstom čeljust obraslu gustim čekinjama. Trebao bi se obrijati, ali to će morati pričekati, kao i sve ostalo. - Moramo se smiriti - rekao je.

- Znam, dušo - rekla je Vangie. Prišla mu je i teško se spustila na stolec pokraj njegovog. - Znam.

- Evo što ja mislim. Bila je žedna i žurila se i mislila da spravlja sok. To i ništa drugo.

- Reći će nam kad se probudi. - Vangie je zurila u vrata i duboko disala. - Sve će nam ona reći.

Henry je protrljao obraze. Još mu je bilo neugodno što su ga Cab i Israel zatekli s DeeDee u skladištu. Neće dugo uzeti da glasine dopru do Vangie. Takav je Limoges - ide mu jedino širenje tračeva, neka vrsta usmenih novina koje se prenose preko ograda i u besprijeekorno čistim kuhinjama dok gospođe piju cikoriju i grickaju kolačiće. Bilo je to kao miris, gust, jak miris cimeta. I uvijek je mirisao bolje kad je dolazio iz tuđe kuhinje.

Mogao je samo zamisliti što govorka Mary Byrd, koja je još od 1934. bila njegova blagajnica. Znala je dovoljno da ga dokrajči. A ako dozna Harriet Hooper, preuzet će na sebe odgovornost da kaže Vangie. «Draga moja», reći će dok joj crne oči budu blistale poput kupina. «Draga moja, imam neugodne novosti o Henryju. Ptičica mi je rekla da te vara iza leđa, ostavlja gliste u tuđem gnijezdu.»

Limoges je imao i dobre strane - ništa žene ne bi tako potaknulo na kuhanje kao tragedija. Waldene i Edith su posljednja dva dana donosile jelo u bolnicu - zasebne pladnjeve svinjskih kotleta, štruce, riže, pohanih jabuka, mahuna, kupusa, čokoladnog kolača i kukuruznog kruha. Sve je bilo zapakirano u pletenu košaru, zamotano alufolijom, a uz to i velika termosica slatkog čaja. Čak su poslale malu Fanny s ubursima, paketićima šećera i kriškama limuna zamotanim u masni papir. A gospođe iz Prve baptističke odnijele su u kuću šunku, salatu od krumpira i tortu od kokosa. Konzervirane mahune iz nečijeg vrta. Kutiju uštipaka iz Pekare Ralph's. Cijeli pleh kotlovine (koja nije bila tako slasna kao Vangienu) i kroketa od kukuruza. Velečasni Kirby dolazio je dvaput na dan, držao ih za ruke i šaptao molitve koje su Henryju izmamljivale suze na oči. Čak je i Sophie, njihova spremačica, sudjelovala. Preuzela je čišćenje i zračenje Oliveine sobe, a svoju plaću naglašeno ostavljala ispod zdjelice sa šećerom. Kao da je članica obitelji, što je, prema Henryjevu mišljenju, bilo presudno ako želiš zadržati dobru posluđu - moraš im dopustiti da misle kako su nešto osobito.

Henry se naglo uspravio pa se Vangie okrenula i iznenađeno ga pogledala. Duboko je udahnuo i upitao se nije li možda Olive čula za njega i DeeDee Robichaux. Još je dijete, njegova curica, i možda ga je na ovaj način htjela natjerati da izabere između svoje obitelji i DeeDee.

- Nešto nije u redu, Henry? - Vangienu je ruka pala u njegovo krilo, teška kao kamen, i dodirnula mu unutrašnju stranu koljena.

- Samo sam zabrinut. - Henry je ustuknuo i na trenutak sklopio oči, prisjećajući se DeeDeenog lakog dodira, dugih crvenih noktiju kako ga grebu po bedrima. Katkad je mislio da je Vangie slijepa, da vidi samo ono što želi vidjeti, a sve ostalo pušta da odlebdni u zrak. Ili možda nije znala na što obratiti pozornost, hvala Bogu.

Otvorio je oči i zagledao se u njezine ruke, grube i napukle kože od rada u cvrtu, kratkih, nelakiranih noktiju. S godinama se sve više širila od previše sendviča s majonezom i slaninom. I kosa joj je prerano osijedila. Mutno se prisjetio da se približava njezin četrdeseti rođendan, premda nisu raspoloženi za slavlje. Zapravo, nikad i nisu slavili. U braku su dvadeset četiri godine, prvih osam bez djece. Odnedavna, ili možda nešto duže nego onedavna, hvatao ga je užas pri pomisli da se okrene u krevetu i zadigne

njezinu flanelsku spavaćicu. Udubine na njezinim debelim nogama odgovarale su njegovim prstima kao tipke na stroju kad bi kucao imena na recepte. I njegova je mama imala debele noge - od lijeka koji su joj dali u Mandevilleu pojačao joj se tek pa bi rekla: «Trese se kao žele, ali žele se ne valja.» Onda bi se nasmijala i protresla ruke. Henryja je to na smrt plašilo. Možda će Vangie za nekoliko godina činiti to isto - jesti sve više i doživljavati slomove živaca.

- Pitam se je li ova bolnica dovoljno kvalitetna za komu - rekla je Vangie, stavljajući ruku na obraz. - Možda smo je trebali odvesti u Vicksburg?

- Phillip zna što čini.

- Ne sumnjam u to, nimalo, ali u većoj bolnici sigurno više znaju o trovanju.

- Hoćeš da razgovaram s Phillipom? - Zagladio je kosu, prekrivajući ćelu, i odvratio pogled.

- Ma ne. Ne treba. Olive će sigurno biti dobro. Zaboravi da sam išta rekla. - Spustila je ruku niz tijelo tako da joj je zašuškala haljina. On je sklopio oči i zamislio DeeDeen mirisni vrat, njezinu svilenu haljinu dok ju je svlačila preko glave. Na rukama je još osjećao njezin miris. Katkad bi zadrijemao u crkvi sanjareći o tome kako ulazi u njezino napeto malo tijelo, kako joj stišće stražnjicu. Onda bi Bessie Freeman zasvirala orgulje a on bi se naglo probudio. Morao bi erekciju prekriti programom - zamisli, da mu se takvo što dogodi u crkvi! Nije razgovarao s DeeDee Robichaux otkako se ovo dogodilo s Olive (bio je u bolnici), ali je jasno mogao zamisliti njezino lice. Očekuje da joj se javi. Čeka.

Njegov je život bio podijeljen na svjetlost i tamu, stvari koje je mogao pokazati i one koje nije. Istina i posljedice. To je Henryju Nepperu značila nevjera. Skrivati ljubav, ako je to bila ljubav, i obećavati mjesec iako ga nemaš. Nije on glup. Zna kako žene žele da ih grliš i govoriš im da su lijepe, da ne možeš živjeti bez njih. Ne moraš biti zgodan da se ženi uvučeš u gaćice, dovoljno je da dobro lažeš. Da izgledaš nedužno i govoriš: «Zauvijek ću te voljeti. Ti si mi sve na svijetu.» Žene će mnogo toga pretrpjeti da bi čule tri čarobne riječi: «Ostavit ću je.»

Volio je tijelo DeeDee Robichaux i ono što mu je činilo, ali imao je i snažne osjećaje prema Vangie. Ona ga je podsjećala na ukrase na božićnom drvcu, one na koje godinama zaboravljaš. Izgubili su sjaj, mjestimice se ofucali, ali srce bi ti puklo da ih baciš. Muškarac ne može odoljeti, tu i tamo mora pogledati nove ukrase. Može uzeti neki i zamisliti kako bi lijepo izgledao na njegovu drvcu. Ali, to ne znači da ga mora kupiti. Ni u snu se ne bi razveo od Vangie. Nitko u njegovoj obitelji to nikada nije učinio, to je gore čak i od ludila. Ali, većinu je vremena zamišljao DeeDee - što mu čini u mraku dok se automobil ljulja amo-tamo - i da, mora priznati da se upitao što bi učinio da Vangie umre. Omiljeni mu je način bilo slučajno utapljanje u jezeru Limoges, a odmah iza toga rak mozga.

Dobacio joj je pogled i rekao: - Idem protegnuti noge. - Prstom je pokazao zeleni hodnik. - Odmah se vraćam. Samo se moram otići obrijati kod kuće. Osjećam se kao da se mjesecima nisam okupao.

- U redu. - Vangien je glas zvučao visoko i usiljeno. - Samo ti idi.

- Ne ljutiš se?

- Ne - proskvičala je.

Pogledao joj je u oči i znao da laže. Očekivala je da sjedi s njom i zanemari higijenu. Njezin će se svijet srušiti ako on ne ostane. Ista je takva bila njegova mama, Olivia Nepper, uvijek se bojala stvari koje se ni slučajno nisu mogle dogoditi. Na smrt se bojala trgovačkih putnika. Tvrdila je da prodavači iz tvrtki Watkins, Fullerbrush i McNess nude nešto više od krema i četki. Traže žrtve. «Zašto, mama?», pitao bi je Henry. «Zašto to misliš?»

«Jer sam vidjela kako me gledaju. Jednostavno znam», odgovorila bi, gužvujući papirnati ubrus u krilu. «Osjećam to u kostima. Vratit će se on, pa mirno možeš odmah nazvati policiju. Večeras će biti krvi. Ako ne moje, onda neke druge žene.»

Olivia je Nepper, počivala u miru, bila napeta žena u gradu koji nije trpio neobične žene. Kad god bi poljubila svojeg muža ili Henryja, ostavila bi skrletne tragove koji su izgledali kao izobličeni leptiri. A nije ih ni bilo lako obrisati. Čak je i na sprovodu, u pogrebnom poduzeću, izgledala kao klaun. - Nemoj ti tako završiti - rekao je Vangie.

- Ali, Henry - odgovorila je - svi prije ili poslije moramo umrijeti.

- Ne! Mislio sam, tako nalarfana. Obećaj mi da se nećeš šminkati.

A sad, dok je gledao ženino blijedo, pjegavo lice, sjetio se DeeDeenih ružičastih usana i dugih trepavica. Šminka se doimala prirodno na prirodnoj ljepotici. No taj joj je blagoslov, čini se, donio neprilike. Jedne večeri nakon što su vodili ljubav u njegovom automobilu, DeeDee je ispružila ruke iznad glave i uzdahnula. - Tako je teško biti lijepa žena - rekla je.

Vjerovao joj je.

Sad je ispružio ruku i potapšao Vangie po ruci. Znao je da joj je potreban zagrljaj, ali se nije mogao prisiliti da ovije ruke oko nje. Već mu je bratski poljubac u obraz odnio svu energiju. Podigla je ruke kako bi ga privila u zagrljaj, ali on se izmaknuo.

- Da ti nešto donesem od kuće, Vangie?

- Ne. - Uputila mu je svoj najjači patnički pogled i namrštila se. - Ja ću ostati za slučaj da se Olive probudi.

- No, dobro. Vidimo se poslije. - Krenuo je niz prazan hodnik. Njegovi su koraci odjekivali. Znao je da ga gleda. Dok je prolazio pokraj sobe za medicinske sestre, osjetio je da ga i one gledaju i poželio ih je uvjeriti da voli svoje dijete. Potukao bi se sa svakim tko bi ustvrdio da nije tako, ali nije razmišljao na isti način kao Vangie ili neka druga žena. Njegov je život bio podijeljen na zasebne odjeljke - ljekarnik, Rotarijanac, otac, lovac, ribič, muž, član grupe Phillipa LeGettea u Prvoj baptističkoj i, onedavna, preljubnik. Sve je bilo uredno odijeljeno. Kad bi žene naučile to činiti, bile bi zadovoljnije. Nije to tako različito, mislio je Henry, od načina na koji organiziraju kuhinju, drže sve noževe u istoj ladici, drobilicu za krumpir u drugoj. Čovjek bi pomislio da im je takvo organiziranje u krvi i da će se njime poslužiti u braku, majčinstvu i na sastancima klubova. Ali ne, one sve moraju pomiješati i biti nesretne, uvijek samo za vlas udaljene od sloma živaca.

Muškarac koji je ljubio pupak DeeDee Robichaux nije bilo isti onaj koji je izdavao lijekove, vozio ženu i kćer u crkvu ili izgovarao zakletvu na sastanku Rotarijanaca. Svaka je uloga zahtijevala drukčije raspoloženje. Dok je Olive bila beba, nikad nije osjećao potrebu da visi nad njom kao Vangie. Dugo su je čekali, ali on ipak nije strahovao od kuge svaki put kad bi dijete dobilo osip od pelena. Vangie se isticala u strahovanju. To mu je stvarno išlo na živce. Henryjevo je geslo glasilo: zašto se brinuti zbog nečega što se možda nikada neće dogoditi? Svi u obitelji slagali su se da je to povezano s nesrećom iz djetinjstva. Kad je Vangie bilo deset godina, pala je s kola, razbila glavu i prestala disati. Zachary ju je povratio u život disanjem usta na usta. Ipak, potrajalo je još nekoliko dana dok nije došla k sebi. Nije znala ni kako se zove i svima je govorila da joj je ime Clementine. Njezina je majka običavala pripovijedati o tome za večerom, čak i nakon što se Vangie udala.

Henry je sve njezine probleme objašnjavao tom nesrećom. Kako bi inače objasnio njezine postupke? Bez ikakva razloga postala bi ćudljiva i počela ga gnjaviti da iznese smeće prestane hrkati prestane odvlačiti pokrivač slušaj me tebi govorim. Bio je strpljiv čovjek. Budući da mu je majka bila Olivia Nepper, naučio je biti popustljiv prema ženama. Prije toliko godina, kada je pala, Vangie je možda zaista oštetila režanj u mozgu zadužen za razum, raspoloženje i samostalnost, da i ne spominjemo inteligenciju. Primjerice, nakon

što su joj roditelji umrli, odbila je prodati svoju polovicu roditeljskog doma - dvije i pol tisuće jutara u na sjeveru parohije Epiphany. Čak je i Zachary poludio. «Moraš prodati!», vikao je. «Ovo je ludost!»

Odbila je. Nakon što je Zachary umro, njegovu je polovicu naslijedila Edith, koja nikad neće navaljivati na Vangie. Stara kuća Galliardovih bila je prazna, laste su gradile gnijezda u dimnjacima a miševi grebli po zidovima. Toliko zemlje, a Vangie je čak nije htjela ni iznajmiti farmerima koji su uzgajali pamuk i soju.

«Gubimo cijelo bogatstvo!», rekao je Henry Edith, nadajući se da će ga ona razumjeti.

- To je zemlja Galliardovih - odgovorila je Edit. - Vangien dom.

- I Zachary je bio Galliard - podsjetio ju je Henry. - A on je htio prodati zemlju.

- Vangie je drukčija - rekla je Edith i slegnula ramenima. - Ona voli tu staru kuću. Ne možeš joj je oduzeti.

Henry joj je dobacio lukav pogled, ali nije ništa rekao. Mogao je čekati. Znao je što čini. Sve što je Vangie posjedovala glasilo je na njegovo ime i zajedno su posjedovali mnogo toga. Razdoblje od 1947. do 1951. godine bilo je uspješno za drogeriju. Prošlog je rujna kupio tirkizni karavan Rambler i 150 jutara šume blizu granice s Arkansasom - oboje bez da se savjetovao sa ženom, zbog čega se danima durila.

- Što će ti zemlja? - rekla je. - Imamo dvije i pol tisuće jutara u sjevernom Epiphanyju.

- To je zemlja Galliardovih - rekao je zajedljivo. - Ova je moja. Zemlja Nepperovih.

Kupio ju je radi špekuliranja, ali je i zamišljao kako psi trče šumom dok im se krpelji zavlače u dlaku. - Hoćeš da se provozamo? - upitao je Vangie i podigao ključeve karavana.

- Pa, može - rekla je i uzdahnula. - Ali, ne mogu sebe zamisliti u karavanu. Da si se barem savjetovao sa mnom. Bacila sam oko na svijetložuti buick.

- Ali, ti ne voziš!

- Samo zato što ti kažeš da to nije sigurno.

- I nije.

- Ovo nije New Orleans, čak ni Baton Rouge. - Prekrižila je ruke. - Mogla bih naučiti.

- Ti? - Nasmijao se. - Ne budi smiješna. Ubila bi se.

- Ne bih. - Otvorila je tirkizna vrata i ušla u auto, a onda se osvrnula da vidi slijedi li je. - Idemo li? - doviknula je.

Odvezli su se do kraja Ulice Cypress pa skrenuli lijevo na Lincoln, kružeći prema trgu. On se divio odrazu automobila u izlozima, gumama s bijelom oplatom i kromiranim branicima. Protrljao je kockaste navlake za sjedala. Vangie je neprestano nešto govorila o njegovim karavanima, kako su namijenjeni velikim obiteljima. Onda je počela o sprovodu Alme Perkins, koji je bio tog poslijepodneva. - Ne mogu vjerovati da si kupio ovaj automobil, a čak me ne možeš odvesti ni na groblje.

- Moram raditi, Vangie.

- Ali ti si sam svoj šef, baš kao i Leonard. A on će odvesti Harriet.

- Pa onda se povezi s njima.

- Radije bih išla pješice. - Dobacila mu je oštar pogled. - Znaš kako me Harriet žvcira.

- Ona svakoga žvcira.

- Osim Leonarda. Pravi je svetac.

- Nije. Samo što su njegova jaja u Harrietinom džepu.

- Henry! - Suzila je oči. - Znam ja što je. Ti jednostavno ne voliš sprovođe.

Napravio se da je nije čuo i nastavio je voziti. Na uglu ulica Lincoln i Geranium ispred njih je protrčala riđa vjeverica i udarila u prednji kotač. Vangie je vrisnula i natjerala ga da stane. Otvorila je vrata i istrčala. I Henry je izišao. Vjeverica je ležala na leđima, savijenih šapica. - Gle, diše! - rekla je Vangie. - Živa je! Oh, Henry! Molim te, podigni je.

Prišao je vjeverici i sagnuo se. Vjeverica je bila u nesvijesti, ali inače posve neozlijeđena. Vangie je sva u suzama inzistirala da je stave u stražnji dio karavana. - Jedno malo stvorenjce - rekla je.

- Vraga, vjerojatno je puna buha - progundao je, ali ju je ipak podigao i odnio do stražnjeg dijela automobila te položio na zelenoplavi sag koji je posebno naručio kako bi se poklapao s bojom metala.

Kad su stigli kući, Vangie je rekla: - Izgleda da ćeš morati pješice do ljekarne.

- Kako to misliš, pješice? Pa imam nov-novcat automobil.

- Ali, vjeverica! Ti ćeš biti u trgovini, a ona će se sirotica možda ugušiti.

- Ne mislim je voziti sa sobom u grad.

- Kamo da je onda stavimo? - Pogledala je dio dvorišta ograđen za pse, gdje su Checkers i Dot spavali na zbijenoj zemlji. - Donijet ću neku kutiju.

- Koliko će sad to trajati? - rekao je živčano.

- Ne znam! Barem nekoliko tvojih dragocjenih minuta!

- Ti zapravo ne želiš da odem automobilom, zar ne?

- Nisam to rekla. - Okrenula se i postrance pogledala rambler, dotičući kosu.

- Oh, do vraga. - Stavio je ruke na kukove i zagledao se u stabla. Onda je protrljao vrat. - Dobro, ostavit ću ga ovdje. Nećeš ga valjda pokušati voziti ili takvo što?

- Dragi Bože, ne.

- Pa, onda je valjda u redu. - Uputio se prema pločniku, a onda se okrenuo. - Samo nemoj zaboraviti na vjevericu.

- Neću! - Dobacila mu je poljubac. - Vidimo se poslije, dragi!

Henry je otpješačio tri ugla do ljekarne. Bila je sredina rujna i peklo ga je vruće, ljepljivo sunce. Vangie pokušava upravljati njegovim životom, možda ga i uništiti, oduzimajući mu jedan po jedan užitak. Taj je automobil kupio svojim novcem i nije mu bilo jasno zašto ga ne bi mogao voziti. A ne bi ga iznenadilo ni da imanje Galliardovih pretvori u sastajalište za šivanje i čitanje Biblije. Zamislio je sredovječne žene u biciklističkim hlačama i s uvijačima za kosu na glavi kako tkaju na prednjem trijemu. Žene koje ne znaju voziti, koje nikad u životu nisu zaradile ni novčića i na to su ponosne. A rambler će ostati onako parkiran i propadati.

Ušao je u svoju ljekarnu i sjeo za pult. Zgodna mala DeeDee Robichaux donijela mu je limunadu sa zdrobljenim ledom, kriškama mandarine i trešnjom. - Upravo mi je to trebalo - rekao je Henry nasmiješio se. Odmjerio je DeeDeene uske bokove. Posve je zaboravio na vjevericu, Vangie i svoj novi rambler.

Poslije, kada je sve povezao u glavi, najradije bi se udario šakom u čelo što je pio limunadu dok se tri ugla dalje događala Hirošima. Vangie mu je ispričala kako je izišla s plavom kutijom Madame Alexander. Pogledala je kroz stražnje staklo. Vjeverica je trčala po upravljačkoj ploči, uz prednje staklo. Skočila je kroz upravljač i nestala pod sjedalom. Komadići tirkizne tkanine letjeli su ispod suvozačkog sjedala. Morala je nekako izvući vjevericu van prije nego što uništi navlake. Samo, nije znala kako da je ulovi. Na pola puta do Edithine kuće sjetila se Alminog sprovoda gdje su bili svi iz ulice i gdje je i ona trebala biti da nije zaboravila na vrijeme.

Vratila se u dvorište i stala uz ogradu za pse. Dozvala je Checkersa, mužjaka teškog 45 kilograma te podigla rezu. - Dođi, dečko - rekla mu je cokćući jezikom. Kad je zatvorila

vrata, Checkers je skočio u zrak, našavši se na trenutak s njom licem u lice, a onda je odskočio na travu. Ženka Dot trčala je po ograđenom dijelu a onda se podigla na stražnje noge i počela zavijati. Vangie je otvorila prtljažnik ramblera i pucnula prstima.

- Drž' je! - rekla je. Pas se zavukao u automobil pandžama grebući sag i njuškajući. Vangie je zalupila prtljažnik i odmaknula se. Za tren oka prestrašena je vjeverica skočila na kontrolnu ploču i počela trčati oko stakala, a Checkers za njom. Automobil se počeo ljuljati. Vjeverica se zavukla pod prednje sjedalo a Checkers se bacio naprijed i počeo kopati po sagu. Vangie se još više udaljila, držeći ruku na usnicama. Bila je uvjerenjena da vjeverica pokušava izgristi put do opruga. Komadići navlaka letjeli su po zraku, a onda i komadići spužve iz jastuka. Dot se bacala o ogradu tako jako da su se stupovi zaljuljali. Kad je lajala, zvučalo je to kao da neki čovjek vrišti. Vangie je uletjela u kuću da nazove Henryja. - Upomoć! - vrisnula je u slušalicu.

- Vangie? - rekao je Henry. - Što se dogodilo?

- Vjeverica! - promucala je. - Checkers!

Onda je spustila slušalicu, ali je promašila telefon i udarila se po prstima. Posljednje što je Henry čuo bio je ženin krik od kojeg se ledila krv u žilama. Istrčao je iz trgovine i počeo se probijati između prolaznika. Zamišljao je kako Vangie sjedi na trijemu i blago budi vjevericu, kako Checkers preskače ogradu, ravno u Vangienu krilo i odgriza vjeveričinu glavu. Zamišljao je krv i komadiće krzna na ženinoj ružičastoj haljini od cica.

Kada je napokon stigao kući, zatekao je Vangie kako lupa po prozoru automobila i viče: - Prestani! Uz nogu, Checkers! Oh, zaboga, prestanite!

Dot se šetala amo-tamo. Kad je ugledala Henryja, zabacila je glavu i počela zavijati. - Upomoć! - Vangie je raširila ruke.

Henry je otrčao do ramblera. Navlake su bile rastrgane. Komadići tirkizne tkanine lebdjele su u zraku poput konfeta. - Prokletstvo - rekao je i otvorio vrata. Vjeverica je izletjela, a za njom Checkers, koji je bio sav prekriven tkaninom. Vjeverica je pobjegla na drvo, a Checkers se bacao o njega, stojeći na stražnjim nogama i zavijajući.

- Što si to učinila, Vangie? - povikao je Henry. Pjena iz sjedala letjela je kroz otvorena vrata automobila.

- Henry, ne ljuti se - jecala je. - Vjeverica se osvijestila i trčkarala po automobilu. Nisam znala kako da je izvadim!

- I što si onda učinila?

- Pa, pala mi je na pamet ideja. - Stavila je ruku na obraz dok su joj suze tekle iz očiju.

- Oh, do vraga, Vangie!

- Rekla sam Checkersu da je ulovi. - Vangie je kimala glavom i dalje plačući.

- Zašto jednostavno nisi otvorila vrata?

- Nisam na to pomislila.

- Da, nisi mislila. - Zalupio je vrata te se okrenuo i srdito je pogledao. - Zašto nisi otišla po Caba ili Israela? Ili Edith?

- Pokušala sam! Nikoga nema. Svi su na groblju.

- Za Boga miloga!

- Ne spominji ime Gospodnje!

- Nego da spominjem tvoje? Pogledaj samo moj automobil, moj nov-novcati automobil! - Nisu ga smekšale njezine suze. Otišao je ravno natrag u ljekarnu, gdje ga je čekala DeeDee Robichaux s vrčem svježe, ledene limunade i još koječim.

U glavnom je predvorju bila telefonska govornica, skrivena iza plastičnih filodendrona. Henry je podigao crnu slušalicu i okrenuo 452, DeeDeein broj. Stanovala je s

tetom, niskom ženom srcolika lica koja je bila vlasnica Butter's Cafea na uglu ulica Hayes i Sparrow. Teta joj je i pomagala brinuti se za Rennyja Robichauxa, paraliziranog ratnog junaka. DeeDeena se kći javila nakon petog zvona. Henry se nakašljao i rekao: - Billie? Možeš li mi dati mamu, dušo?

- Odmah. - Treskom je spustila slušalicu na stolic i povikala: - Mama! Telefon!

Napinjao je uši da čuje korake u DeeDeenoj kući, teške korake tetinih borosana ili (ne daj Bože) škripu Rennyjevih kolica. Pritiskao je slušalicu uz uho, ali je čuo samo tiho pucketanje na vezi, kao da pijesak tare staklo. Napokon se javila DeeDee, sva bez daha: - Halo?

- Dušo? - Čvršće je stisnuo slušalicu.

- Oh, Henry! Toliko sam se brinula. Je li joj bolje?

- Ne, još je u komi.

- Tako mi je žao. - Zastala je. - Ne bi vjerovao koliko je ljudi došlo u drogeriju i raspitivalo se. Ja i Miss Byrd rekle smo da ne znamo ništa o pojedinostima - je li to u redu? Mislim, i točno je. Doista ne znamo.

- Dobro si postupila, DeeDee.

- Toliko sam se brinula. Kako si ti?

- Ne najbolje. - Oči su mu se napunile suzama pa ih je pokrio prstima. Nitko se nije potrudio njega tješiti - ne, on je morao biti oslonac, hrabriti Vangie, prevoditi joj medicinske izraze kako bi sjeli u njezin ptičji mozak. - Možemo li se večeras vidjeti? - upitao je. Zadržao je dah jer mu se učinilo da je čuo klik u telefonu.

- Jesi li to čula? - upitao je.

- Što to? - DeeDee je zijevnula.

- Onaj klik.

- Ne. - Zahihotala je. - Tebi se uvijek čini da si nešto čuo.

- Sad ne čujem. - Počeo se po vratu. - Čuj, možemo li se naći za nekoliko sati?

- Večeras? Pa, neće biti jednostavno.

- Pokušajmo u sedam. Sjećaš se gdje sam te pokupio prošli tjedan? Reci da ideš kupiti cigarete. - Spustio je ruku da namjesti spolovilo koje mu je pritiskalo bokserice. - Izmisli nešto.

- Doći ću.

- Hvala, dušo - rekao je, ali ona je već spustila slušalicu. Pomilovao je slušalicu, priželjkujući da može posegnuti u nju i dohvatiti DeeDee.

- Henry? - rekao je neki glas. - Henry Nepper?

Okrenuo se očekujući da će vidjeti nekoga, ali predvorje je bilo prazno.

- Henry? - ponovo se javio glas. - Znam da si tu, Henry.

Odmaknuo je slušalicu i slušao kako glas dopire iz malih crnih rupica. Na trenutak je zurio, a onda primaknuo slušalicu uhu.

- Tko je to? - upitao je.

- To nije važno - rekao je glas naprasito. Zvučao mu je poznato, ali Henry nije mogao domisliti tko bi to mogao biti. Pomislio je na sve žene u Limogesu koje dolaze u njegovu trgovinu po kozmetiku, časopise i lijekove, ali taj glas nije mogao povezati ni s jednim licem.

- Sram te bilo - siktao je glas. - Kako se samo ponašaš! Dijete ti je korak od groba, a žena razdrta bolju. Najradije bih te pljusnula!

- Pljusni sebe - rekao je Henry. - Dobila si pogrešan broj. Ovo nije gospodin Henry Nepper.

Stvari koje ostavljaju za sobom

Kuhanje je umirujuće i predvidljivo, za razliku od života. 1 šalica brašna koje se samo diže, pola šalice mlijeka, dvije velike žlice majoneze - tako ćete dobiti odlično pecivo uz večeru. Pecite u zamašćenim kalupima dok ne poprime zlatnu boju.
- VANGIE NEPPER, ŽENA, MAJKA, BAPTISTICA I VRTLARICA
(NE TIM REDOM)

Vangie Nepper

Sve vrijeme dok sam ja prtljala po vrtu i brinula se zbog anonimnih telefonskih poziva, moja je malena bila u kući i padala u komu. - Zar nisi ni pogledala u njezinu sobu? - stalno me pitao Henry. - Nisi ni primijetila kad se vratila iz grada?

- Ne. - Tekle su mi suze, ali bila sam tako srdita da bih ga najradije bila udarila. Što ne bih.

- E pa, eto vidiš - rekao je, podižući ruku kao da je riješio neku zagonetku.

- Ako ti je lakše zato što mene okrivljuješ - rekla sam - samo izvoli.

- Ne počinji, Vangie - upozorio me. - Ne nakon što si dopustila da naša jedinica popije otrov.

- Pa nisam joj ga ja smiješala!

- Ne počinji - ponovio je odmahujući glavom. - Ne počinji.

Najradije bih se preselila u bolnicu, samo da ga ne moram slušati. Držao je vrata njezine sobe zatvorena, ali znala sam što je unutra. Plišana francuska pudlica koju je dobila za Božić 1939. godine. Lijek protiv astme, posudica s pikulama i njezina Biblija. Ormar joj je bio prepun haljina i podsuknji. Sve smo joj dali, a sad leži kao mrtva u bolnici. Svatko tko je izgubio nekoga koga voli reći će vam da je najgore ono što ostavljaju za sobom. Nakon što je moju mamu udarila kap, otišla sam do njezine kuće i vidjela njezine cipele na stražnjem trijemu. Izgledale su kao da ih je trenutak prije izula. Koža je bila rastegnuta i zgnječena. Nije mi bilo jasno kako par cipela može trajati dulje od osobe koja ih je nosila. Mjesecima nakon njezine smrti hodala sam naokolo kao nespretnan duh, sudarajući se sa zidovima.

I sad sam tako hodala. Sva sam bila u masnicama. Kad bi me netko nešto upitao, morala sam dugo razmišljati. To me veoma uzrujavalo. A u međuvremenu, morala sam se brinuti za svoju obitelj - ili barem ono što je od nje ostalo. Ujutro bih najprije pristavila kavu. Dok se kuhala, pripremila bih doručak: kajganu, slaninu, žgance, biskvite s maslacem i slatkim sirupom. - Čini mi se da sam nešto zaboravila - rekla sam Henryju nalijevajući mu kavu. Pogledao je tanjur i zabio vilicu u jaja dok mu se para dizala oko brade.

- Sjedni - rekao je. - Živciraš me. - Onda je strpao jaja u usta i sklopio oči. Dobro spravljam jaja. (Tajna je u tome da tava na početku bude čista. Mast jako pocrni jaja.) Grickala sam biskvit i pila kavu. Obično nisam mnogo jela za doručak - barem ne pred Henryjem. Nešto me kopkalo, pomisao da nešto moram učiniti, ali se nisam mogla sjetiti što.

Poslije doručka me Henry odvezao u bolnicu i ostavio u Ulici Delphinium. Kad sam se smjestila, očerkala sam joj kosu i raširila je po jastuku. Phillip LeGette rekao je da joj slobodno mogu pomicati glavu. Bilo me strah, ali se on zakleo da je neće ozlijediti. I tako sam je četkala i pričala joj koješta, kako su mi sestre rekle, kad tko uđe nego velečasni T. C. Kirby. - Mislio sam da ću vas ovdje naći - rekao je smiješeći se. - Je li joj bolje?

- Nema promjena. - Podigla sam jedan njezin plavi uvojak, stavila ga preko dlana i raščješljala vrške. Baš je bilo lijepo od njega što je svraćao dva-tri puta tjedno i molio se s nama. Na trenutak nas je gledao, a onda je rekao: - Upravo sam pregledao program za ovu nedjelju i primijetio sam da vam je danas rođendan.

Četka mi se zaledila u ruci. Rođendan, pomislila sam. Moj? Onda mi je sinulo, 26. ožujka. Da, točno, to je moj rođendan. Činilo mi se nepošteno da ja postanem godinu starija kad Olive neće sa mnom gasiti svijećice na torti. Četrdeset ih i ne možeš ugasi jednim dahom.

- Jeste li zaboravili? - upitao je velečasni.

- Zaboravila?

- Svoj rođendan.

- Bome jesam. Već sam ih toliko imala da sam izgubila broj.

Nasmijao se, a onda me primio za ruku pa smo se molili za Olive.

Oko dva je navratila Edith i donijela tortu koju su ispekle ona i Sophie, od kokosa. - Nisam stavila svijećice - rekla je i stavila je na metalni stol.

- Hvala Bogu - zagrlila sam je.

- Ja ću danas ostati s Olive. Zašto ne odeš kući i malo se ne odmoriš? - Privukla je stolac, otvorila zelenu vrećicu i iz nje izvadila blok za crtanje.

- Mrsko mi je otići - rekla sam. Malo sam se i bojala da će pokušati nacrtati Olive; nisam baš željela njezinu sliku u komi na zidu.

- Znam, ali rođendan ti je. - Edith se nasmiješila, otkrivajući dva pomalo kriva sjekutića koji bi na bilo kome drugome izgledali ružno. Ona je s njima djelovala nekako zagonetno. - Iscrpljena si, Vangie. Idi. Nemoj da te moram istjerati.

- Ali, možda se probudi. - Pogledala sam krevet. Olive su se očne jabučice pomicale iza kapaka kao da sluša što govorimo.

- Nazvat ću te. Časna riječ. A sad idi.

Obje sam ih poljubila, Olive i Edith, a onda sam uzela tortu i otišla kući. Bilo je sunčano i toplo, puhao je blag povjetarac koji je mirisao na rijeku. Bilo mi je mrsko ostaviti svoju malenu onako u bolnici, ali istodobno su mi se sklapale oči od umora. Dok je bila mala, platila bih nekome da je čuva i iskrala se iz kuće. Ako bi Olive to primijetila, stala bi na prste i vikala: «Mama! Mama!» Pekla bi me savjest, kao da sam joj nešto ukrala, ali istodobno sam uživala mašući rukama amo-tamo, oslobođena njezine težine i migoljenja. Otišla bih u drogeriju, popila kolu i gledala kako Henry miješa eliksire. Ili bih otišla na sat veza u crkvu. Svake smo godine izradile drugi i izvjesile ga za ukras.

Što sam bila dalje od bolnice, to sam se lakše osjećala. Bilo je ugodno protegnuti noge i potaknuti krvotok. Znala sam da će Edith dobro čuvati moju malenu. Olive ju je smatrala drugom majkom, ali Edith mi je bila najbolja prijateljica. Većina ljudi u Limogesu smatrala ju je nedruštvenom jer je ostajala u kući i slikala. Zachary je volio društvo pa bi nedjeljom raspremila atelje i pozvala dvadesetak gostiju na rani objed. Ali, poslužila bi mimoze, a nitko tako rano nije pio. Ili bi skuhalo nešto jenkijevsko. Na svaku bi Staru godinu pripravili svoj slavni punč s alkoholom i napunila kuću gostima. Ugasila bi sva svjetla i ostavila samo svijeće. Zachary bi uključio gramofon. Dok bi Nat King Cole pjevao Božićnu pjesmu, Edith bi plesala sa svakim muškarcem, držeći jednu ruku oko partnerova vrata, a u drugoj čašu viskija koji su ona i Zachary našli u nekoj trgovini dvjesto kilometara odavde. Ako bi se tko požalio, Edith bi rekla: - Ovo je domjenak. Ako vam se ne sviđa, tamo su vrata.

Bila je iskrena, rekla bi ti točno što misli ako si je imao hrabrosti upitati. Ali, njezina verzija «istine» nije uvijek bila po ukusu bogobojaznih Limožana. Nadala se da će njezini domjenci subotom navečer opustiti grad, ali umjesto toga, samo su razvezali jezike. To u Limogesu nitko nije mogao promijeniti - ljudi su bili odveć «fini» da budu iskreni, ali bi te onda ogovarali iza leđa. S Edith si uvijek znao na čemu si. Phillip LeGette je jednom rekao

da bi te poljubila u usta, bio muško ili žensko, jednako brzo kao što bi te pogledala. Zachary se nasmijao i rekao: - Misliš, poljubila bi te u stražnjicu.

Kad sam došla kući, sve je bilo tiho, gotovo kao u crkvi u subotu navečer. Stavila sam tortu na pult i otvorila kuhinjski prozor. Povjetarac je zanjihao zavjese. Stavila sam slaninu u hladnu tavu i upalila štednjak. Zaželjela sam se sendviča s majonezom, salatom i slaninom (rajčice još nisu sazrile), upravo onoga što je mojim kukovima najmanje trebalo. Kroz prozor je dopirala glazba. Harriet je imala pravo slušati Ethel Merman koliko je god glasno željela, ali ja sam imala pravo ne slušati je. Zašto nikad nepusti Andrews Sisters? Zvuk je bio toliko glasan da su mi zubi vibrirali. Dok se slanina pekla, ja sam se molila da joj se pokvari gramofon. Sa susjedom poput Harriet bilo je teško biti prava kršćanka.

Nekoć davno u toj su kući živjele sestre Marshall. Još bi bile tu, ali je njihova teta Josephine, također usidjelica, umrla i ostavila im kuću u Ulici Gallery, onu s grčkim stupovima. Harriet i Leonard doselili su se pet minuta nakon što su sestre otišle; čim se odvezao kamion za selidbu, pojavili su se Harriet i Leonard, kao da su sve promatrali dalekozorom. Bio je 10. listopada 1935. godine i nikad ga neću zaboraviti jer sam bila u šestom mjesecu trudnoće. Odnijela sam Hooperovima složenac od riže i piletine i kukuruzni kruh. Harriet me povukla za ruku i pokazala mi cijelu kuću. Vidjela sam je već desetak puta, ali joj to nisam imala srca reći. Ponašala sam se kao da je prvi put vidim.

Harriet je pet godina mlađa od mene pa nismo bile u gimnaziji u isto vrijeme. Udala se za visokog, pogrbljenog Leonarda koji je bio poslovođa očeve trgovine na Trgu. Otvorila je kutije i pokazala mi svoj porculan, kristal, pribor za jelo, posuđe za svaki dan. Tu i tamo otrčala bi do gramofona da stavi novu ploču. To je bilo prije nego što se pojavila Ethel Merman, pa je slušala Kate Smith i Sophie Tucker.

Pogledala me u oči i rekla: - Imaš tako lijepo lice. Šteta što si se zapustila.

- Ali, trudna sam - rekla sam uvrijeđeno.

- Doista? - Pogledala je moj trbuh.

- Rodit ću u siječnju.

- Ah.

Ništa drugo nije rekla, nije mi ni čestitala. Svaki bi me dan, čim bi Henry otišao u ljekarnu, nazvala i rekla neka primaknem telefon prozoru kako bismo si mogle domahivati dok razgovaramo. To mi je brzo dojadilo. I što je najgore, znala je primijetiti svačije nedostatke, a imala je oštar jezik. Svi su znali da Margaret Jane LeGette skuplja stvari poput hrčka, ali ona ju je nazvala lijenom prasicom. Nabacila je da moj brat Zachary ne voli žene (to je bilo godinama prije Drugoga svjetskog rata i Edith). Čak je spomenula da stari gospodin Beaulieu ima sklonost prema leševima. Stresla sam se, pitajući se što li meni govori iza leđa.

Zvala bi me pet-šest puta na dan. Ako nisam mogla razgovarati, pokucala bi i pokušala me izvući iz kuće. To je išlo tako daleko da sam se bojala izići po poštu ili se ispružiti na ležaljci jer bi ona odmah istrčala iz kuće. Jedini način da je izbjegneš bio je da upamtiš njezine navike. Ako bi ona zalijevala travnjak navečer, ja bih svoj zalijevala sutradan prije nego što bi ona popila kavu. Dok su sestre Marshall stanovale preko puta, Margaret Jane i ja povremeno bi se posjećivale, ali Harrietina je ljubomora to dokrajčila. Tvrdila je da je zapostavljamo, da je ne volimo. I nismo je voljele, ali kako joj to reći? Jednom smo se Margaret Jane i ja slučajno srele u Ulici Gallery. Otišle smo k Henryju na ledenu kavu i ona mi je rekla: - Osjećam se gotovo kao da radimo nešto zabranjeno kad razgovaramo jedna s drugom. Kao da je namjerno izbjegavamo.

Doista je bilo tako. Harriet nas je sve izluđivala, pa sam je počela izbjegavati. Čak sam se prestala javljati na telefon pa bi moja majka nazivala Henryja u trgovinu u strahu

da sam dobila trudove. Harriet me jednog dana zaskočila pokraj poštanskog sandučića. - Što se dogodilo? Jesam li nešto pogriješila? Naše mi je prijateljstvo veoma, veoma važno.

Kako nekome reći da je prava napast? Ja to nisam mogla. I tako sam prekršila Božju zapovijed i slagala. Pogledala sam je u oči i rekla: - Žao mi je što nemam vremena, ali imam nešto na štednjaku, zagorjet će. - A večera je već bila gotova, salata od makarona i tunja, i kad sam sjela i počela jesti, zalogaj mi je zapeo u grlu jer po prirodi nisam lažljivica. Nakon nekoliko dana Harriet je ponovno pokušala. Nazvala me i žalila se na Henryjeve pse, tvrdeći da su cijelu noć lajali. To jednostavno nije bilo točno. Povremeno bi zavijali, ali uglavnom su se dobro ponašali. Počela se šetati pokraj njihovog ograđenog prostora i namjerno ih izazivati, mijaukati i siktati. Čula sam je. Čim bi se oglasili, došla bi mi ravno na vrata i žalila se.

- Slušaj samo te tvoje glupe pse! - povikala bi, a onda se odmaknula i čekala da ja to zaniječem. Odmah mi je bilo jasno da i sama zna kakva je, ali da si ne može pomoći. Vidjela sam da želi biti voljena, mažena i hvaljena. Najomiljenija žena u gradu, ona koju svi traže. Kad je shvatila da se to neće dogoditi, puklo joj je srce. Onda se valjda nakon nekog vremena oporavila. Znala je kakva je i počela je to još izgrađivati, kao što neke starice namjerno ističu svoju ekscentričnost - skupljaju novine i konzerve hrane za mačke. Samo, Harriet nije imala ništa osim zlobe.

Čak i nakon što sam rodila, Harriet bi nazvala u vrijeme kad je beba spavala i rekla: - Jesam li probudila Olive?

- Jesi - rekla bih razdraženo. - Zar ne možeš nazvati poslije četiri? Tada je budna.

- Oh, nisam znala. - Harriet bi coknula jezikom. - Pa kad onda spava?

- Ujutro od devet do jedanaest i poslijepodne od dva do četiri.

Bilo bi mi bolje da nisam ništa rekla, jer od tog je dana nazivala u devet i petnaest ili nekoliko minuta poslije dva. Katkad bi zvonjava probudila Olive iz sna i plakala bi sve dok je ne bih podigla. Takva vam je Harriet, pokvarena, a mogla je biti dobra. Ne znam je li to zato što nije imala djece ili joj je istrunula duša. Henry je oduvijek mislio da je Leonard možda sterilan, ali istinu, dakako, nikad nećemo doznati.

Kad bih se sjetila sestara Marshall i toga kako su bile dobre susjede, došlo bi mi da se odselim. Henry nije htio ni čuti za to, i tako se već godinama patim s Ethel Merman. Trpim da me Harriet špijunira kroz žaluzine i da me gnjavi kad samo želim čupati korov i biti sama. Dobra je susjeda zlata vrijedna. Bolja od dragulja.

Brzo sam pojela sendvič i stavila tanjur u sudoper. Na pultu je bio Henryjev časopis Field & Stream. Upitala sam se je li zaboravio moj rođendan. Bilo bi mi draže da me velečasni Kirby nije podsjetio, jer ako je Henry zaboravio, moram priznati da će me to povrijediti. Toliko sam se napatila da sam silno željela da mi posveti pozornost, da me zagrlj i kaže: - S godinama si samo sve bolja, kao dobro vino.

Ali, vjerojatno je zaboravio. Nismo bili pri sebi nakon svega što se dogodilo s Olive. A i zdravi teško podnose bolnice. Inače bih ga obično počela podsjećati nekoliko dana prije rođendana. Rekla bih, primjerice: - Prošle godine sam za rođendan ispekla žutu tortu s čokoladnim preljevom. Što misliš, da ove godine napravim čokoladnu ili bijelu?

Obično bi to bilo dovoljno. On je poznao mene, a ja njega. Vjenčali smo se kad mi je bilo šesnaest. Djevojke su se u ono doba ranije udavale. I sve moje vršnjakinje su se spremale za udaju. Bila sam na desetak svadbi i gledala prijateljice u bijeloj čipki i organdinu. Kuće su im bile pune darova, a na svakom je pisalo ime onoga tko ga je darovao, kao da je to nekakva muzejska izložba. Čajnici, vilice za salatu, žličice, porculansko posuđe. Plahte, ručnici, lonci, tave. Slanici, posudice za šećer, stolnjaci. U Limoges su mladenke bile dobro opremljene. Henryju Nepperu to je bilo veoma važno.

Znam da nas Biblija uči da budemo štedljivi, ali Henry pretjeruje. Ma koliko se angažirao u dobrotvornim organizacijama, nije suosjećajan čovjek. Škrtari na svemu - zagrljajima, poljupcima i novcu za hranu. On to, dakako, niječe, ali znam ga ja. Jednom davno išli smo na odmor u Biloxi, cijeli tjedan u Buena Visti, a večer prije nego što smo trebali krenuti pljuštala je kiša. Netko je pokušao na stražnja vrata. Olive je sjedila na dječjem stolcu i lupala žlicom. Upalila sam svjetlo na trijemu i gotovo se onesvijestila kad sam vidjela tko je - bila je to Sophie, crvene i modre jako natečene čeljusti, jednog oka gotovo zatvorenog. Na cijelom je licu imala posjekotine.

- Burr je poludio - rekla je. - Nisam znala kamo bih otišla.

Uvela sam je u kuću, posegnula iza sebe i povukla stolnjak tako da je posuda za šećer odletjela na pod. Omotala sam je stolnjakom i odvela je do stolca. Čarape su joj se srozale do gležnjeva, a noge joj se tresle. Srce me zaboljelo. Ja sam živjela tako mirno - možda ne sretno, ali nije bilo opasnosti da me neki luđak premlati. Olive je i dalje lupala svojom žlicom. Imala je trinaest mjeseci i bila je odjevena u žutu haljinicu i plastične gaćice. Uvijek sam joj u kosu stavljala satensku mašnu iste boje kao haljinica. - Ta? - rekla je. - Ta-ta!

Okrenula sam se i vidjela Henryja kako stoji u do vratku. Kao da nije čuo Olive, zurio je u mene i mahnuo glavom prema Sophie. - Što ona tu radi u ovo doba?

- A što misliš da radi?

- Ispričaj nas, Sophie. - Zgrabio me za ruku i izvukao iz kuhinje u hodnik, sve do svoje radne sobe. - I, što radi ovdje?

- Burr ju je opet istukao - rekla sam.

- To vidim. - Uzdahnuo je. - To nije naš problem, Vangie.

- Bome jest. Krvari. Moram pozvati dr. Phillipa...

- Ujutro odlazimo. - Henry je stisnuo oči pa ih opet otvorio. - Ne počinji sad, Vangie, ozbiljno ti kažem.

- Ali, što ako joj je slomljena čeljust?

- Ma, nije.

- Ne bismo li samo sutra mogli ostati kod kuće, samo da se uvjerimo da je ona dobro?

- Ne!

- Molim te, Henry. U očajnom je stanju.

- Jesi li poludjela? Da ja odgađam odmor zbog nekakve crnkinje?

- Onda neka pođe s nama.

- Vraga!

- Moraš to dopustiti. Burr će je ubiti.

- Ako dozna da je ovdje, mogao bi ubiti nas. - Protrljao je tjeme i gurao kožu prema čelu dok se nije naboralo. - Sumnjam da u Buena Visti primaju crnce. I tko će joj plaćati hranu? Ja? Na tebe se čovjek stvarno može osloniti da mu upropastiš godišnji odmor za koji je tako dugo štedio.

- Imaš dovoljno novca - prasnula sam. - Moj se tata za to pobrinuo.

- Ti si obična mala budala. Eto što si. - Pružio je ruke u vis. - Zlo mi je od tebe. Čini kako želiš.

Ali, Sophie nije htjela poći. Ne bih ni ja na njezinom mjestu. Vjerojatno je čula što je Henry rekao. Umjesto toga, pitala me može li nekoliko dana ostati u našoj kući. - Samo dok se Burr ne smiri - rekla je. - Ostani koliko god želiš - rekla sam. Tjedan dana poslije, vratili smo se s odmora. Moje su ruže bile u punom cvatu, a ispod njih je zemlja bila crna i vlažna jer su bile zalijevane. Noseći Olive na kuku, ušla sam u kuću i povikala: - Sophie? Sophie? - Ali, još dok sam dovikivala, znala sam da je otišla. Osjećalo se da je kuća prazna. Na

kuhinjskom stolu bio je svježe ispečen kolač s bademima preliven karamelom. Pokraj njega bila je poruka ispisana njezinim uglatim rukopisom: «Jutros sam otišla kući. Burr je sada dobro. Sladak kao kolač koji sam vam ispekla. Pozdrav, Sophie.»

Osvrnula sam se. Svi su prozori blistali. Pod je bio oriban. U hodniku je parket blistao kao da je premazan medom. - Dođi vidjeti što je Sophie učinila! - povikala sam, izlazeći u dvorište da nađem Henryja. Olive me čupala za kosu. Henry je stajao pokraj ruža i pušio. Njegovi psi su lajali i bacali se o ogradu, ali on nije obraćao pozornost na njih. Oko njihove kućice bila je posuta cedrova piljevina.

- Gle, čak je i kod pasa očistila. - Duboko sam udahнула. - Prekrasno miriše, Henry. Kao u škrinji od cedrovine kod kuće.

Henry je otišao do ograde za pse i povukao dug dim iz cigarete. Psi su skakali, podižući u zrak komadiće piljevine. - Zašto je, dovraga, ovamo stavila cedrovinu?

- Da bi bilo lijepo. - Otišla sam do ograde pokušavajući izvući Oliveine prste iz kose, no ona se nije dala.

- Možeš si misliti. - Henry je otvorio vrata ograde. Čim je ušao, psi su počeli skakati po njemu. On je pljesnuo rukama i povikao: - Mir, glupani! - Psi su spustili glavu i šuljali se oko njega, ali mahali su repom.

- Nije mislila ništa loše - rekla sam.

- Do vraga, nikad se neću riješiti tog sranja. - Šutnuo je komadić u zrak. - I nije me briga što joj Burr učini, ti se više nećeš petljati u to. Ta žena više nikad neće ostati u mojoj kući. Jesi li me čula, Vangie? Jesi li me čula?

Ulovila sam se kako zurim u stražnje dvorište. Tjednima nije pala kiša pa su mi ruže i krastavci bili mlohavi. Čak su i cvrčci zvučali promuklo. Otvorila su se vrata susjedne kuće i Harriet je izišla držeći Leonarda pod ruku. Bio je dan sastanka kluba vrtlara, koji ona ne bi propustila ni za živu glavu. Imala je na sebi smeđu haljinu sa žutim ukrasima i majčine naušnice. Nešto je zapovijedala Leonardu. On je kimnuo i uhvatio je za lakat. Kad su došli do automobila, pomogao joj je da uđe. Sve to vrijeme Harriet nije prestala govoriti. Čim su se odvezli, mala se Fanny LeGette spustila s oraha u Harrietinom dvorištu. Otrčala je do kuće. Malo poslije vratila se s staklenkom u rukama. Nisam vidjela što je u njoj, ali izgledalo je kao natrpane smeđe kobasice.

Pomislila sam da ju je pomajka poslala nekim poslom. «Evo», vjerojatno je rekla Waldene, «odnesi ove kobasice Miss Harriet.»

Fanny je čučnula pokraj grma pa se zavukla u njega. Upravo je navršila dvanaest godina - bila je malo prestara da se tako ponaša, ali premlada da bi se družila s Oliveinim društvom. Kad joj je mama umrla, našla je ptičicu koja je ispala iz gnijezda i prekopala dvorište Hooperovih tražeći gliste. Učinila je to noću, tako da nije bilo svjedoka. Harriet mi je o tome pričala i pitala me jesam li što vidjela. - Možda su bile krtice - rekla sam.

- Krtica po imenu Fanny - narugala se Harriet. - Znam ja sve o onoj njezinoj ptičici. Večeras ću ostati budna i uloviti je. A onda ćemo vidjeti što će se dogoditi s ptičicom.

Harriet mi o tome više nikad ništa nije rekla. A nikad nije ulovila ni osobu koja joj je otkinula sve cvjetove s ljiljana. Harriet ih obožava - to je jedino cvijeće koje sadi (a pritom je predsjednica Vrtlarskog kluba). Kad je počela vrištati, odmah sam dotrčala. Pokazala je obezglavljeno cvijeće i rekla: - Pogledaj samo to! Samo pogledaj!

- Polomili su se - rekla sam.

- Znam da je to bila Fanny LeGette. - Harriet je suzila oči i pogledala prema kući LeGetteovih. - Jučer sam vidjela njezinog mačka kako mokri po ljiljanima. «Ako ne možeš spriječiti Mr. Peepersa da dolazi u moje cvijeće», rekla sam joj, «ja ću to učiniti i mačka više nikad nećeš vidjeti.» - Harriet je uzdahnula. Podigla je jedan cvijet i prinijela ga

obrazu. - A sad su svi moji ljiljani obezglavljeni! A Phillipu LeGetteu ne mogu ništa reći, tek je pokopao ženu. Nema pojma da je Fanny podivljala.

- Ali, jesi li vidjela da je to bila Fanny? - (Vidi se da mi je brat odvjetnik.)

- O, ne. Odveć je domišljata.

- Ne brini se. Pomoći ću ti da posadiš nove.

- Kada? - Raširila je oči. - Danas?

Poslije sam vidjela kako Fanny gura kolica s lutkom niz ulicu. - Pozdravite moju bebu, Miss Vangie - rekla je. Sagnula sam se i ugledala njezinog mačka. Stavila mu je čipkasti šešir i napola sažvakano lutkinu haljinu. Doimao se vrlo srdito.

- Je li ti beba dobra? - upitala sam je.

- Ne, ima mravce u gaćama.

- O joj. To baš nije dobro, je li? - Pomilovala sam Fanny po glavi. Iz kolica se čuo ogorčeni mijauk mačka. - Uzgred - rekla sam - nije li prava šteta što se dogodilo s ljiljanima Miss Harriet?

- Da, prava šteta. - Fanny me postrance pogledala.

- Tko li je mogao učiniti takvo što?

- Pa, ne znam. Ali, rekla bih da je to bila djevojčica s mačkom? Mačkom koji je volio obavljati nuždu među ljiljanima? Pa je djevojčica možda pomislila, ako se riješi ljiljana, onda se Miss Harriet neće riješiti mačka.

- To mi zvuči uvjerljivo.

- E pa, sad moram ići - rekla je važno. - Moja beba mora spavati.

Sad sam gledala u stražnja vrata kuće Hooperovih. Bila su otvorena i odmah sam znala da je Fanny nešto smislila s onim staklenkama. Olive je bila odveć poštena da čini zlo, ali Fanny me podsjećala na mene. Onakvu kakva sam nekoć bila. Negdje u meni bila je djevojčica koja je išla letjeti s tatom i nije htjela šivati haljine. Voljela sam misliti da me mama prisilila da postanem dama, ali samo sam sebe mogla okrivljavati. - Nikad nećeš naći muža ne naučiš li peći kruh - govorila mi je mama.

- Možda ja i ne želim naći muža - odgovorila sam. Onda sam na crkvenom pikniku ugledala Henryja Neppera, onako obla lica, zgodnog. Dobio je stipendiju jer je dobro igrao football. Tata ga je uzeo da nam oliči trijem, a mama me istjerala iz kuće. Rekla je da će miris boje naškoditi mojim ženskim dijelovima. Dolje pokraj jarka podigla sam ptičje pero i stavila ga u džep. Poslijepodnevo nebo bilo je nisko i bijelo. Kad sam se napokon vratila u kuću, mama je bila u primaćoj sobi i svirala «Alice Blue Gown» na glasoviru i pjevala na sav glas. Odšuljala sam se iza kuće i vidjela Henryja kako kleči pokraj kante i ispire četke. Nije nosio košulju, imao je na sebi samo podrezane crne hlače. Imao je tako lijepa leđa - nisam, doduše, vidjela nijedna druga, ali znala sam da su njegova najljepša u okrugu. Dok je ribao četke, pomicali su mu se mišići između ramena. Bilo je nečega dražesnog u crti njegova vrata, izgledao je kao dječak. Okrenuo se, vidio da buljim u njega, skočio i prevrnuo kantu. Bijela voda rasula mu se među stopala. Podigao je ruke i pokrio tamne dlake na prsima.

- Tvoja mi je mama rekla da ne skidam košulju - rekao je pocrvenjevši - ali bilo mi je vruće. Nemoj gledati.

- No, dobro! - rekla sam i okrenula mu leđa, ali dakako, već sam dovoljno vidjela. Iz kuće se čulo kako se zalupio glasovir. Trenutak poslije mama je stajala na stražnjim vratima. Nije se doimala zadovoljno. Poslije je rekla: - Nemoj da ti koješta pada na pamet, Vangie. Nije on ono što sam imala na umu za tebe.

- Zašto ne?

- Jer potječe iz loše obitelji.

- Tata mu je soboslikar. Što tome nedostaje?

- Daleko je to od onoga na što smo mi navikli. Osim toga, pije i odlazi u birtije.
- To čine mnogi ljudi. - Kao na primjer tata, pomislila sam.
- Da, ali s mamom mu nije sve u redu. - Lupnula se prstom po čelu. - U glavi.
- A meni se baš čini draga!
- Onda mi objasni zašto su je onaj put našli голу u vrtu. - Mama je napravila

grimasu.

- Zato - rekla sam zakolutavši očima - jer se kupala, a učinilo joj se da neki muškarac pokušava provaliti u kuću. Pa je pobjegla kroz prozor. A onda više nije mogla ući jer je kuća bila zaključana.

- A onda mi objasni zašto je onaj siroti Watkins uhićen? - Mama je oslonila ruke na bokove. - Slučajno znam da je proveo tri dana u zatvoru prije nego što je Olivia Nepper priznala da je nitko nije napao. Jadni čovjek nije ni zakoračio u njezinu kuću. Ona je jednostavno smatrala da on izgleda kao silovatelj. Objasni mi to ako možeš.

- Henry nije kriv za ono što čini njegova mama - rekla sam. - Dobio je stipendiju na Sveučilištu Louisiana.

- Nije mi jasno kako. S obzirom na njegovo porijeklo.

- Želi biti liječnik.

- Želi biti što? - Mama je stisnula usnice dok joj je to sijedalo u pamet. Nakon nekoliko trenutaka rekla je: - Doista misliš da će postati liječnik?

- Naravno da mislim.

- Onda upitaj Dellu kako se kuha. Ona je imala tri muža za manje od deset godina. Ako itko zna put do muškog srca, onda je to Della. - Della je rekla da je tajna dobrog kuhanja strpljivost, spremnost da eksperimentiraš i dobar vrt. (Rekla je i da se dvije od tih triju stvari odnose i na brak, ali neka sama dokučim koje.) Naučila me spremati zimnicu i još mnogo štošta o kuhanju.

Kad sam si jednom utuвила u glavu Henryja Nepera, žudjela sam za tim da budem njegova mladenka kao što sam nekoć željela letjeti. Mama i tata i dalje su mislili da me nije dostojan, ali sviđala im se pomisao da u obitelji imaju liječnika. Odveli su me u Memphis, uzeli apartman u Peabodyju i kupili vjenčanicu kao za princezu. Kad sam se vratila, Henry i ja sjedili smo na trijemu, pili limunadu i planirali medeni mjesec. Bila je sredina lipnja, kasno u suton, ali još je bilo veoma vruće. - Jedino što od tebe tražim - rekla sam - jest da nikad ne postaneš kao moj tata. - Nije mi bilo lako biti tako nelojalna prema svome dragom tati, ali htjela sam da s Henryjem sve bude jasno. Major je bio najbolji tata na svijetu, ali nije bio dobar muž. Njegove su se ljubavnice neprestano svađale. Katkad bi policija došla k nama i tražila da razgovara s njim.

- Poznajete li izvjesnu Wandu Jones? - upitao bi policajac.

- Hmmm - rekao bi major. - Zvuči mi poznato. Zašto?

- Zato što je izbodena nožem. Isjeckana na komadiće u Ida's Loungeu.

- Ne! Zar je mrtva?

- Bojim se da jest. A uhitili smo Shirley King. Zbog nje sam tu. Rekla je da ćete joj vi platiti jamčevinu.

Mama nikad ništa nije čula. Uvijek bi namjerno otišla na kat i šivala kad bi došla policija. Potjecala je od duge linije žena patnica. Smatrale su da ako je Isus mogao okrenuti drugi obraz, mogu i one. Osim toga, razvod bi bio pravi skandal, jednak ubojstvu ili ludilu.

Te večeri na trijemu Henry je otpio limunade i rekao: - Ne brini se. Ja ću biti liječnik. Nikad neću saditi pamuk.

- Ne. Mislila sam, imati druge žene.

- Uh, pa to nikad ne bih učinio.

- Ali, što ako bi? - Oči su mi se napunile suzama. - Odmah bih te ostavila. Ili te ubila.

- Do toga nikad neće doći. - Gurnuo je prst u čašu i izvadio komadić leda. Vukao ga je po mome vratu, a onda posegnuo pod bluzu i nacrtao X preko mojeg srca. Osjetila sam kako mi se voda cijedi u grudnjak. Odmaknula sam se i počela mahati suknjom nad koljenima.

- Čuj - rekao je i prislonio mi usne na uho. - Provedimo još jednu zanosnu večer.

- Zanosnu? - Odmaknula sam se. - Je li to iz neke pjesme ili je vrsta mreže za komarce?

- Ne, to je William Shakespeare.

- Znam li ga?

- Vangie! Kako si uspjela dogurati do mature a da nikad nisi čula za Shakespearea?

- Možda zato što sam dvaput preskočila razred? - Slegnula sam ramenima. - Možda je maturirao prije mene.

- Oh, Vangie. Što da radim s tobom? - Henry se nasmijao i privukao me uz se.

Počeli smo se ljubiti. Dah mu je mirisao na limun.

- Učinimo to - rekao je. - Idemo do kraja.

- Zar ne možeš pričekati do vjenčanja?

- Ne.

- E pa, ja mogu.

- Onda me trljaj kao neku večer.

- Neću!

- Hajde, dušo, molim te! Doista mi je potrebno.

- Nije.

- Ma daj, Vangie. Znaš kako kažu Francuzi? Ne možeš napraviti omlet a da ne razbiješ jaja.

- Što bi to trebalo značiti? Da se ti ne razlikuješ od kajgane?

- K vragu - prošaptao je, trljajući se između nogu. - Ne mogu ovo podnijeti!

- Ne psuj - rekla sam glasom svoje majke. Ali, stavila sam mu ruku na bedro i otkopčala hlače. - Ovo je posljednji put - rekla sam. - Ozbiljno ti kažem, Henry. Posljednji put prije vjenčanja.

Imali smo veliko, svečano vjenčanje u Prvoj baptističkoj u Limogesu 4. srpnja - to je bila Henryjeva zamisao. - Tako da počnemo s praskom - rekao je, ali ja sam bila toliko glupa da nisam shvatila. Imala sam deset djeveruša. Sve su nosile blijedoružičaste haljine. Mama i ja ukrasile smo crkvu mimozama i gladiolama. Ako mislite da to nije lijepo, pojma nemate. Poslije smo se odvezli u Ozarks na medeni mjesec, u planinsku kućicu iznad velikog, zelenog jezera.

Odmah me unio u spavaću sobu i položio na škripavi madrac. Počeo mi je ljubiti vrat, jednom rukom mi zadižući haljinu a drugom gnječeći novi bijeli grudnjak. Onda je svukao hlače i potegnuo moje gaćice, ali je bio tako nespretan da sam mu pomogla i zbacila ih s gležnjeva. Kad je legao na mene i pritisnuo me uz madrac, sklopila sam oči. Sigurno su i mama i Della ovo prošle, sve žene to moraju proći, to se mora. Nakon svega što smo radili na trijemu, ipak nisam znala da će biti tako. Pokušala sam mu reći da u kovčegu imam novu-novcatu spavaćicu, ali on mi je gurnuo jezik među zube i prtljao između nogu. Bilo je gotovo i prije nego što ga je uspio sasvim gurnuti. Nekoliko je puta pomaknuo kukove od čega se krevet zaljuljao i počeo je stenjati. Ležao je na meni dok mi je haljina bila zgužvana oko vrata i dahtao mi u kosu.

Ne znam zašto, ali kao da je tog prvog tjedna izgubio zanimanje za mene. Otišao bi u ribolov i ostavio me samu u kućici, a onda bi u suton donio pastrve da ih ispečem. - Koji bi ti drugi muškarac - rekao bi - donio najbolju ribu u Ozarku?

Tog sam trenutka odlučila prihvaćati stvari na najbolji način. Kupila sam knjigu iz koje sam naučila raspoznavati ptice. Naučila sam koje je koje drvo. Gospođa od koje smo unajmili kućicu naučila me peći žablje krakove. Najprije odsječeš stražnje krakove blizu trupa pa ih ispereš u hladnoj vodi. Skineš kožu kao da skidaš rukavice, pa odsječeš noge. Tajna je u tome da krakove namočiš u ledenu vodu i dodaš sok od jednog limuna. Uvaljaš ih u brašno, jaja razblažena mlijekom pa u mrvice. Ispržiš na vruem ulju dok ne poprime zlatnu boju, desetak minuta sa svake strane.

Čula sam za ženu u Memphisu koja je tim receptom ubila muža, samo što je ona u mrvice umiješala zdrobljeno staklo. Kažu da je upotrijebila sve staklenke koje je imala u kući. Onda je žablje krakove umočila u jaja pa uvaljala u staklo s mrvicama. Ona nije pojela ni zalogaja. Pila je ledeni čaj i sisala limun gledajući kako njezin muž to žvače i čekajući da mu se rasparaju želudac i crijeva. Što se i dogodilo.

Kad smo se vratili iz Arkansasa, bilo je vrijeme da Henry pođe na fakultet. Preselili smo se u Baton Rouge. Ja sam se bacila na domaćinstvo - kuhanje, čišćenje, vrtlarstvo, sređivanje ormara. Major nam je plaćao sve račune kako bi se Henry mogao posvetiti studiju. Ja sam mnogo vremena provodila razmjenjujući recepte sa ženama koje su vječito bile trudne. Žalile su se na siromaštvo, na to što mi moramo patiti dok naši muževi sjede na fakultetu prepunom djevojaka. Neke su žene bile ogorčene - zatrudnjele su dok su studirale i morale se udati za muškarce koje možda i nisu voljele. - Kako ti uspijeva ne zatrudnjeti, Vangie? - pitale bi me. Ja sam se samo smiješila. I ja sam nosila svoj križ. Činilo mi se da diljem Juga žene prostiru krevete i onda zauvijek moraju ležati u njima.

Henryjeve ocjene nisu bile onakve kakvima smo se nadali pa je predao molbu na Farmaceutskom fakultetu u Jacksonu u Missisippiju. Nakon što je diplomirao, podijelili smo znancima svoje bijedno pokušstvo i vratili se u Limoges. Nikad nismo razmišljali o tome da živimo negdje drugdje. Nije nam palo na pamet. Major nam je kupio kuću u gradu, u Ulici Cypress. Onda je pomogao Henryju otvoriti ljekarnu, a ja sam se učlanila u sve klubove. Godine su prolazile a ja još nisam imala dijete. Ljudi su nas prestali zapitkivati kad će prinova. A mene bi uhvatila migrena kad god bi neka od gospođa iz crkve dobila novu bebu. Bila sam uvjerena da sam neplodna kao Abrahamova žena Sara - ali čak mi je i ona davala nadu (nije rodila prvo dijete, Isaka, dok već nije prevalila stotu). Upravo kad sam se spremala organizirati molitve u crkvi, Henry je rekao da moramo liječniku.

Odvezli smo se u bolnicu u Jackson i smjestili su nas u odvojene sobe. Liječnik je postavljao vrlo intimna pitanja od kojih sam crvenjela. Zanimalo ga je kako dugo Henry ostaje čvrst. A ja sam, glupača, mislila da me pita za njegovo držanje. - Ne, ne - rekao je liječnik. - Mislim na penis. Kako mu dugo ostane... tvrd?

- Čekajte da razmislim. - Zakolotala sam očima. Što se to njega tiče? Pomislila sam da je jedan od onih silovatelja i davatelja o kojima sam čitala u novinama. U svakom slučaju, taj je posjet bio prava škola. Pokušala sam se sjetiti ljubavnog čina. Nije bilo lako. Činilo mi se da neprestano mijenjam posteljinu i kupam se. - Dvadeset sekundi? - rekla sam.

- Dvadeset? - Podigao je čupave obrve. - Jeste li sigurni?

- Pa, možda nešto kraće. Matematika mi, znate, baš ne leži.

Uzeo mi je krv iz ruke i rekao da svakog dana prije ustajanja izmjerim temperaturu te da se vratim za dva mjeseca. - Možemo posvojiti dijete - rekao je Henry kad smo se vratili kući. - Svejedno te volim, Vangie. Ne moraš roditi moje dijete.

No kako se ispostavilo, sa mnom je sve bilo u redu. Zdrava k'o drijen. A i Henry je imao dovoljno spermatozoida. Liječnici su bili zbunjeni pa su nas opet razdvojili i ispitivali. Pokazalo se da je problem u Henryju. - Gospodin Nepper prerano ejakulira - objasnio mi je liječnik. - Njegova sperma ne završava na pravom mjestu.

- A gdje je to? - upitala sam tanašnim glasom. Nisam bila sigurna da želim znati.
- U vama, gospođo Nepper, a ne na vama. - Potapšao me po ruci. - Vi ste formalno još uvijek djeвица.

Pretpostavljam da su razgovarali i s Henryjem. Uglavnom, nakon dva mjeseca sam zatrudnjela. Nitko ponosniji od Henryja.

Napravila sam krevet, poravnala pokrivač i našuškala jastuke. Imala sam cijelu škrinju od cedrovine punu ukrasnih pokrivača, ali najdraži mi je bio ispisan rečenicama iz Biblije koje su izvezle moja baka i njezine prijateljice iz crkve još 1903. godine. Najmanje sam voljela pokrivač koji mi je Emmaline Beaulieu ostavila kad je umrla. Cab ga je donio nakon sprovoda. - Mama je htjela da ti ovo dobiješ - rekao je i stavio mi ga u ruke. Bio je hrapav i mirisao na sredstvo protiv moljaca. Iskreno govoreći, nisam ga željela, ne sa svim onim pokojnim Beaulieuvima izvezenim u četverokutima, neki s baršunastim nadgrobnim spomenicima, ali kako sam mogla odbiti?

Na podu je bila košara čistog rublja. Počela sam ga slagati i otvorila Henryjevu ladicu za čarape. Bila je strašno neuredna. U stražnjem su dijelu čarape bile prevučene preko nečega. Podigla sam ih i ugledala dugu kutiju presvučenu modrim baršunom. Podigla sam je i odškrinula. Unutra je bio ručni sat ukrašen dijamantima. Nikad ništa ljepše nisam vidjela. Bio je skup i fino izrađen. Ženstven. Na kutiji je pisalo ime Cox, to je draguljarnica u Vicksburgu u Mississippiju, četrdeset pet minuta vožnje na jugoistok. Čak u drugoj državi. Gotovo nikada nismo odlazili u Vicksburg, a nisam se mogla sjetiti ni kada je Henry odlazio sam, osobito budući da je mrzio povećavati kilometražu automobila. Držala sam kutiju i pokušavala to sebi objasniti. Jednostavno nije bilo slično Henryju da se toliko trudi oko sata. Osim toga, nije mi se sviđala pomisao da je potajno prelazio rijeku Mississippi - ako je za to kadar, što bi još sve mogao učiniti?

Onda mi je sinulo. Slučajno sam nabasala na vlastiti rođendanski poklon. To me toliko šokiralo da sam izgubila ravnotežu i pala na stražnjicu. Grozno sam se osjećala što sam otvorila kutiju. To je kao da gledaš u budućnost, a pola užitka je u tome da te iznenadi. Zamišljala sam kako mi Henry stavlja sat na ruku i preplavila me nježnost. Nikad mi tijekom cijelog našeg zajedničkog života nije kupio nakit. Kad smo se vjenčali, nije si mogao priuštiti dijamant pa mi je mama dala jedan od svojih. «Ne daj mu da se samo tako izvuče, Vangie», rekla je. «Neka ga barem da postaviti na novi prsten.» Ali ja sam se samo nasmijala i rekla: «Oh, mama, meni takve stvari nisu važne. Bilo bi mi svejedno i da nosim papirnati prsten.»

Sad sam ga silno željela zagrliti. Svih sam ovih godina mislila kako je odveć škrt da bi bio pažljiv. Gurnula sam kutiju natrag u ladicu i prekrila je čarapama, a onda pohitala u kupaonicu. Učinilo mi se kako bi bilo zgodno da se malo osvježim i onda odem u drogeriju i odnesem mu komad Edithine torte. Odjenula sam modru princes haljinu koja mi je prikrivala bokove. Onda sam odsjekla dva velika komada Edithine torte i zamotala ih u foliju. Sve do grada pjevušila sam pjesmu «How Great Thou Art». Otvorila sam staklena vrata, slušala kako zvoni zvonice i zakoračila unutra. Pogledom sam prešla preko muškaraca za pultom, preko tamnokose žene koja je nalijevala kavu u debele bijele šalice, preko žena koje su razgledale kozmetiku, preko Miss Byrd na blagajni. Ugledala sam Henryja na njegovom mjestu kako izdaje lijekove. Pošla sam ravno prema njemu, visoko držeći tortu i popela se do gornje prostorije. Henry je podigao pogled i toliko se iznenadio da mu je iz ruke ispala bočica plavih pilula. Rasule su se po podu.

- To sam samo ja - nasmiješila sam se i pružila mu tortu. - Nešto sam ti donijela.
- Da. To vidim. - Progutao je knedlu. - Je li se nešto dogodilo? - Onda je raskolačio oči. - Je li Olive bolje? Je li se probudila?

- Ne, dušo. Još spava. Samo sam te došla malo vidjeti. I donijeti ti malu zakusku. Nisam te namjeravala uznemiriti. - Stavila sam tortu na pult pa kleknula da pokupim pilule, iako ih on nikad ne bi upotrijebio nakon što su bile na podu. Ponesio se kvalitetom svoje ljekarne.

- Zar si je ostavila samu? - upitao je.

- Ne, Edith je s njom. - Posegnula sam pod pult i izvukla tri pilule. Onda sam se uspravila i stavila ih u pepeljaru. Pogledala sam dolje u trgovinu. Ona tamnooka prodavačica nas je promatrala. Pogledala mi je ravno u oči prije nego što se okrenula i nastavila nalijevati kavu, što mi je zasmetalo iako mi ni samoj nije bilo jasno zašto.

- Da ti kupim kolu? - Gurnula sam Henryja laktom u trbuh i naborala mu kutu.

- Da barem imam vremena za to, Vangie. - Podigao je obrve pa rukom pokazao pilule i bočice na pultu. - Ali, do grla sam u poslu. Čovjek bi pomislio da u Limogesu ima pedeset liječnika, a ne dva.

- Pa, neću te zadržavati - rekla sam, nadajući se da će mi reći neka ostanem. - Idem ja onda dalje.

- Dobro, hvala ti što si svratila. - Uzdahnuo je i protrljao ćelu. Pogledao je u trgovinu i na nečemu na trenutak zadržao pogled.

- Bi li večeras mogao ranije izići? - upitala sam. - Pripravit ću nam posebnu večeru. Nismo zajedno večerali otkad... - Prekinula sam se. - Mogu ti skuhati špagete.

- Večeras imam sastanak. S nekim poslovnim ljudima. - Podigao je nekoliko pilula iz pepeljare i okrenuo ih prema svjetlu.

- Pa ipak moraš nešto jesti, nije li tako?

Dobacio mi je pogled pa spustio pilule. - Nisam ja kriv što moram na sastanak, Vangie.

- Ali, rođendan mi je! - Onda sam se ugrizla za usnicu. Nisam to namjeravala reći, ne kad me u ladici čekao sat s dijamantima, ali izletjelo mi je. To se uvijek dogodi kad te uhvati samosažaljenje. - Samo sam mislila da bismo za promjenu mogli jesti kod kuće. Tako mi je dojadilo jesti u bolnici, s tanjurima na koljenima. Zar tebi nije?

Henry je samo zurio u mene.

- A i sama sam bila zaboravila koji je dan. - Slabašno sam se nasmijala. - Velečasni Kirby me morao podsjetiti. Zato se ne brini. Prolazimo teške trenutke, dušo. Najteže na svijetu.

- Nisam zaboravio. - Pokazao mi je kalendar na kojem je pod 26. ožujkom crvenim slovima pisalo «Vangien rođendan». Pružio je ruke. - Dođi ovamo, stara gospođo. Nije ovaj dan još završio.

Kad sam izišla iz njegove radne sobe, osjećala sam se kao da mi je dvadeset pet, a ne četrdeset. Nasmiješila sam se Miss Byrd, koja mi je uzvratila osmijeh pokazujući sve zube. Čak je i kimnula, onako kako ljudi kimaju u crkvi, od čega su joj se protresli svi uvojci. Okrenula sam se da pozdravim tamnooku djevojku, ali ona je gledala na drugu stranu. Nikako joj nisam mogla upamtiti ime. Bilo je to teško pratiti - prodavačice su dolazile i odlazile, a samo je Miss Byrd ostajala. Prodavačice su katkad bile srdačne, a katkad kao da su me mrzile. Ali, ova je žena imala težak život. Muž joj je bio osakaćeni veteran, pa je valjda tugovala duboko u srcu baš kao i ja. A uz to se još morala brinuti za kćer.

Krenula sam niz Ulicu Gallery prema gradskoj tržnici, smišljajući jelovnik za večeru. Jest ćemo špagete s mesom, ništa posebno, ali ću sama spraviti umak. Bila bi dobra i salata s limunom. Mahune, francuski kruh s češnjakom, ledeni čaj. Ili ćemo možda otvoriti bocu božićnog šerija. Ne navršava žena svaki dan četrdeset godina i ne dobiva svaki dan sat s

dijamantima. Jedva sam čekala da ga pokažem Olive. Gdje god bila u svojim snovima, znala sam da će joj biti drago.

Limoges iz ptičje perspektive

Pacijentica u dubokom snu. Nema vidljivih znakova patnje. Nema prigovora. Koža topla i suha. Intravenozna solna otopina. Šator s kisikom uredan. Vitalni znakovi uredni. Temperatura 36.6. Krvni tlak 120/78. Bilo 72, uredno. Disanje: 12, uredno. Majka hrče pokraj kreveta.

ABIGAIL POTTER, MEDICINSKA SESTRA, IZ BILJEŽAKA O PACIJENTICI OLIVE NEPPER, NOĆNA SMJENA

Deset kilometara sjeverno od grada, zrakoplov Emmetta Welcha letio je preko imanja Galliardovih. Polja su bila prazna, ostao je samo lanjski korov i samonikli pamuk. Zrakoplov je preletio preko niza sasušenih stapki podižući prašinu onako kako neki ljudi šire tračeve. Sitne čestice suho su visjele u zraku, blještavi veo koji je Emmetu zaklanjao pogled. Od topline i udaljenosti sve je izgledalo drukčije. Još od prvog ožujka nije pala ni kap kiše i poljoprivrednici su počeli govoriti o sušama. Tog jutra, prije nego što je ušao u zrakoplov, cvrčci su se glasali oštrim zvukom koji se doimao poput zračenja.

Svi su predviđali da će ljeto 1952. biti dugo i onako vruće kako to može biti samo u Louisiani. Tu su opstajali samo otporni. Za nekoliko tjedana Emmett će letjeti nad poljima sipajući otrov iz krila, ostatak od zaprašivanja pamuka preko rijeke.

U Legion Fieldu bi sve čuo: cijene pamuka, prognozu vremena i, dakako, tračeve. Ova je popila otrov, onaj spava u pogrešnom krevetu. Uvijek nešto. Majoru se to ne bi svidjelo. Sad kad ga više nije bilo, Emmett se brinuo za Vangie jednako kao što se brinuo zbog usjeva - neke su stvari nadilazile njegove moći. Jednostavno nije ništa mogao. Poželio je reći: «Miss Vangie, ako išta mogu učiniti, bilo što, samo recite.» Bio je vječiti dužnik majoru, a Vangie je bila jedina preostala Galliardova, pa je i njoj bio dužnik. Zacijelo postoji način na koji bi mogao pomoći, ali nije bio osobito vješt na riječima. Nikad nije bio i nikad neće ni biti. Bio je letač, baš kao i major.

Zakružio je iznad Limogesa a onda se spustio prema jezeru. S te visine grad ga je podsjećao na police u maloj trgovini - ulice kao da nisu bile ništa više od staklenih pregrada koje sve drže na okupu. Sve te kuće u kojima su natrpani ljudi što slušaju radijske novosti o Koreji, o poliomieltisu i o Rosenbergovima. Uhićeni su kao špijuni i sad se govorilo o električnoj stolici, možda sljedećeg ljeta. Dok je letio iznad Trga, starci koji nisu izgledali veći od mrava sjedili su oko sudnice i raspravljali o velikom pitanju: Dwight D. Eisenhower ili Adlai Stevenson. A baš je neki dan predsjednik Truman zaposjeo čeličane kako bi spriječio štrajk. Razgovor će nedvojbeno skrenuti na Ruse i crvene Kineze. Ako nisu govorili o jednom neprijatelju, onda su govorili o drugom. Čak su i na Legion Fieldu razgovarali o izdaji i električnoj stolici. Svijet se može razletjeti kao lonac pod pritiskom ako ga prerano počneš otvarati. Vidio je on i to. U kuhinji gospođe Galliard, onoga ljeta kad se Vangie udala za Henryja. Grah je poletio prema stropu poput metaka, a major se smijao kao lud.

Zrakoplov je bacao sjenu u obliku slova T na stabla i krovove, na Aveniju Lincoln i na kraju na jezero Limoges. Letio je tako blizu vode da se površina jezera nabrala. Kad zaprašuješ, farmeri žele da letiš nisko - ako ne bi vidjeli pamuk koji bi zapeo za kotače, nazvali bi te bezveznjakom. Dok je kružio natrag prema Ulici Cypress, vidio je Miss Vangie kako hoda pločnikom - majorovu bi kćer svugdje prepoznao. Kao da je zamišljeno gledala prema kući Hooperovih, ili je možda gledala njega. Teško je reći s te udaljenosti.

Daleko dolje Fanny LeGette stajala je u zelenom stražnjem dvorištu Miss Harriett i gledala u nebo, promatrajući zrakoplov kako kruži nad jezerom Limoges. Zvuk je bio glasan kao cadillac gospođe Hooper - na trenutak ju je zbunio i pomislila je da će je uloviti na svojem posjedu. Laknulo joj je kad je vidjela zrakoplov za zaprašivanje. Da je sad vide Hooperovi, kako bi objasnila staklenku? Unutra su bile dvije male zmije koje je poslala u prerani zimski san - hladila ih je pola sata u maminoj škrinji, a onda spustila u staklenku. Počela je odvrati zatvarač, a onda je zastala.

Ne bi ona ovo činila, to je doista zlo, ali Miss Harriet je pretjerala. Fanny je jučer čučala ispod grma igrajući se špijuna - Hooperovi su bili crveni Kinezi poslani da unište Limoges. Velečasni Kirby je prije nekoliko mjeseci rekao da će Rusi, ako dođu u Ameriku, provaliti u sve crkve i zatražiti da svi odu osim kršćana. Onda će početi pucati. Nakon propovijedi, Olive je sklopila ruke i rekla: - Nadam se da Rusi neće doći u našu crkvu.

Fanny se složila. Nije baš bila uvjerena da bi dala život za Isusa. - Vjerojatno će nas sve poubijati - rekla je. - Bili kršćani ili ne.

- Zašto? - Olive se doimala zbunjeno.

- Zato što nitko u Limogesu ne govori ruski - rekla je Fanny. - Oni će ući u crkvu i nešto trabunjati. Otkud ćemo mi znati jesu li rekli da iziđu oni koji vole Isusa ili oni koji ga ne vole?

- To mi nije palo na pamet - rekla je Olive i ugrizla se za usnicu.

Fanny se primicala kući Hooperovih, kloneći se pčela. Nije bilo zabavno sama se igrati komunista. Za to joj je trebala Olive, iako je Olive postala umišljena prije nego što je pala u komu. Naslonila se na zid točno ispod prozora dnevne sobe i čekala da se neprijatelj oda. Nije dugo trebalo. - Ima u toj komi nečega o čemu ništa ne znamo - rekla je Miss Harriet svome mužu. - Mislim da je to Vangie učinila.

- Ma, ne bi ona učinila takvo što - rekao je gospodin Leonard.

- Ne poznaješ ti nju kao što je ja poznajem. Sigurno je dala Olive previše otrova i sad je svi pokrivaju.

- Ma ona obožava svoju kćer.

- Možda je baš zato Olive u komi. Grijeh je obožavati išta osim Isusa. Zato ja ništa ne obožavam.

- Ah, Harriet.

- Ali, tako je. I reći ću ti još nešto - Phillip LeGette o komi pojma nema. Ne bih mu dala da liječi ni zmiju.

- Ti mrziš zmije, Harriet.

- Da, ali da imam zmiju, ne bih dopustila da je liječi Phillip. Osim toga, njegova je mala Fanny buduća kriminalka. Zapravo, vjerojatno je ona ugušila Olive. Ne gledaj me tako, Leonarde. Odmah bi to učinila kad bi pomislila da joj je Olive ukrala one njezine lutke Madame Alexander.

- Pa, ona jest vražićak - složio se gospodin Leonard.

- Phillip se jednostavno ne želi suočiti s tim, a Waldene ne mari - nije to njezina kći. Čeka da rodi vlastito dijete. Još jednog odvratnog malog LeGettea koji će mijaukati po ulici i kvariti mi raspoloženje. Da se barem svi odsele!

Fanny je sjedila iza grma ruku ovijenih oko koljena. Lice joj je bilo prekriveno suzama. Nije joj trebalo dugo da skuje plan. Sad je otvorila staklenku i stavila zmije na stražnje stube. Onda se odmaknula. Kad se probude, zmije će krenuti ravno u kuhinju Miss Harriet. Fanny je primaknula staklenku prsima, a onda otrčala preko dvorišta, kući.

- Je li s tobom sve u redu? - upitala ju je maćeha. U ruci je držala vlažnu kuhinjsku krpu.

Fanny je zbunjeno trepnula. Pokušala je smisliti nešto da zaposli Waldene. - Bi li mi napravila sendvič s maslacem od kikirikija i slaninom?

- Časna riječ, jedeš kao svinja! Nadam se da nećeš postati debela. - Waldene je zakolutala očima i otišla u kuhinju. Fanny je sjela pred prozor i čekala sendvič. Slanina se pržila kad su se Hooperovi dovezli kući. Gospodin Hooper izišao je iz cadillaca i požurio otvoriti ženi vrata. Otišli su prema stražnjem ulazu i tren poslije počela je vriska - teško je bilo reći tko je vrištao, gospodin Leonard ili Miss Harriet. Zvuk kao da se dizao iznad Ulice Cypress, preko jezera, sve do rijeke Mississippi.

U Gileadu ima melem

OGLAS: Mlada žena traži posao u kući - vođenje domaćinstva, kuhanje ili čuvanje djece. Na raspolaganju sam u svako vrijeme. Recite gđi Hawley na City Marketu svoje ime i adresu i kada želite da dođem.

MALI OGLASNIK LIMOŠKOG NEWS-LEADERA, OŽUJAK 1936., STR. 9

Sophie Donnell

Miss Harriet je zbog zmijske završila u bolnici. Smjestili su je u sobu 23-A, u istom hodniku kao Olive. Kako je samo izmučila one jadne medicinske sestre. Što se mene tiče, bolje njih nego mene. U međuvremenu, radnici samo što joj nisu srušili kuću - ruše zidove, vade podove. - Zašto to radite? - upitala sam ih.

- Fumigacija - kažu. - Ako je tu jedna zmijska, onda ih može biti i pedeset.

- Jeste li već koju našli?

- Ne, ali to ne znači da ih nema. - Pa izbuše zid tako da sunce prodire kroz rupu.

Pala sam s nogu pometajući za njima. Pokuštvo je prekriveno finim bijelim prahom. Kutija s pločama i ploče izgledaju kao da ih je netko posuo šećerom u prahu. Ulazi mi u kosu, u uši, čak u cipele. Bile bi bolje zmijske, samo ako nisu otrovne. Hvala Bogu što ovamo moram dolaziti samo srijedom.

Jednog dana u gradu sretnem gospodina Leonarda i on mi kaže da Miss Harriet umire od gladi, odbija jesti bolničku hranu. - Sirotica propada - kaže mi. A ja pomislim, e u to se moram sama uvjeriti. Pa skuham pileći paprikaš s okruglicama, rižu i kukuruzni kruh. Nisam namjeravala, ali kad jednom počnem kuhati, kao da ne mogu stati. Bilo je to kao u stara vremena kad sam odgajala svu Burrovu djecu i svojeg sina. Mnogo sam kuhala. I sad bih da mogu. Nekako me umiruje, iako ne znam objasniti zašto.

Kada sam došla u bolnicu, Miss Harriet je sjedila u krevetu u žutoj spavaćici. S čipkom oko vrata i zglavaka. Ima i odgovarajući ogrtač i papuče, ona to zove set. Nedostaju joj samo mašna oko vrata i duge uši. Onda bih je mogla strpati u uskrсну košaru i reći da je zec. - Što radite tu u bolnici? - upitam je.

- To je od šoka - odgovori. - Šoka zbog svih onih zmijski.

- Da, gospođo.

- Baš mrzim sve gmazove, Sophie. Strašno ih mrzim.

- Da, gospođo.

- Što to imaš u košari što tako dobro miriše? - Posegne za hranom. Ja i gospodin Leonard gledamo je dok jede. Obožava kako kuham. Jednom davno, stavila sam malo okre u gumbo i ona samo što nije poludjela. - Radije bih jela zemlju - rekla je brišući usta. - Moram otjerati taj okus iz usta. Gdje je ona šalica svježe kave koju si obećala meni i gospodinu Hooperu?

Otišla sam van, iskopala malo svježije zemlje i pomiješala je s kavom. Zнала sam da to nije lijepo, da je nešto najružnije što sam ikad učinila, ali nisam je više mogla podnijeti. A ona je rekla: - Nikad u životu nisam pila bolju kavu.

Sad sam je pogledala. Dere se na sestre, neka joj donesu mlijeko da ima u što nadrobiti kukuruzni kruh. - To je louisianski kavijar - kaže. Sestre podignu obrve, kažu: - Aha.

Na noćnom ormariću poslagano joj je gotovo sve što se može kupiti u Drogeriji Nepper. Rupčići, prah za zube, krema za lice. Birani čokoladni bomboni. U stakleno vazi tuce ruža. Na kartici piše: «Voli te Leonard.» Nije to ni blizu cvijeću koje je dobila Olive, a nema ni posjetitelja, ali je Miss Harriet silno zadovoljna. Ona i ne zna da je nitko ne voli. Natjera me da pomirišem svaku ružu zasebno, a onda poviče: - Da se nisi usudila dodirnuti latice nosom!

Meni ne izgleda bolesno. Kaže mi: - Spusti mi krevet, Sophie. Pomozi mi da obujem papuče. Dodaj mi ruž. Kosa mi se strašno zaleгла. Možeš li je urediti?

Nisam kozmetičarka ni frizerka, ali uzmem četku i pokušam joj urediti uvojke. Gospodin Leonard se ispriča i ode u hodnik pušiti. Potražiti gospodina Henryja ili bilo koga drugog, samo da pobjegne od Miss Harriet. Ona ni to ne vidi.

- Pomozi mi sad da sjednem u invalidska kolica, Sophie. - Pokaže mi prstom. - Sestre me stalno gnjave da hodam, ali preslaba sam. - Nasloni mi se na ruku svom težinom i pravi sićušne korake. Sruši se na stolac koji se od njezine težine zakotrlja unatrag i zgazi mi prste. Srećom nosim čvrste cipele pa me nije jako zaboljelo. Ništa nisam rekla. Samo sam je odgurala u hodnik. Teža je nego što izgleda, a izgleda zdepasto. Malo zastenjem, osjetim da sam se oznojila. A ona domahuje ljudima kao da je kraljica Limogesa.

- Vrijeme je da mi izmjerite krvni tlak - upozori sestre. - I kad ste već pritom, donesite mi svježeg leda.

- Da, gospođo Hooper - kažu one i kolutaju očima.

- Požurite. Ne mogu se ja vozati hodnicima samo da vama bude lakše.

Zađemo za ugao. Vrata Oliveine sobe su zatvorena. Zatvorena su otkako je Harriet stigla u bolnicu. Na njima piše:

SAMO UŽA OBITELJ. NEKA SE SVI POSJETITELJI JAVE SESTRAMA. HVALA.

- Ma zašto su to učinili? - kaže Miss Harriet pokazujući natpis. - Nešto skrivaju. Kladim se. Samo se ljudi koji imaju tajne skrivaju.

Ja samo gledam u vrata i mislim kako Miss Harriet nema pojma o čemu govori. Počela sam raditi kod nje one godine kad se Olive rodila. Bila sam u zelenoj kuhinji Hooperovih. Kod nje je uvijek veliki nered. Tog sam jutra napunila sudoper vrućom vodom i sapunom, pa uronila željeznu tavu. Miss Harriet je vrisnula: - Što to radiš?

- Perem tavu - odgovorila sam.

- Ali, takve se tave ne peru. Treba ih samo obrisati. Zar to nisi znala?

- Da, Miss - kimnula sam. - Kod kuće imam istu takvu.

- Zašto onda moju želiš uništiti?

- Miss, ne može se obrisati hrana koja je zagorjela.

- Ne budi drska, curo, jer ću pozvati gospodina Leonarda.

Uvijek mi je prijetila da će pozvati policiju, ali nikad nije. Sad mi gurne ruku. Kaže: - Nemam čitav dan. Požurimo. Odvezi me do predvorja da vidim tko dolazi i odlazi. Osim ako nemaš pametnijeg posla.

- Da, gospođo - kažem, ali ona ne shvaća. Imam ja mnogo pametnijeg posla, ali je odvezem u predvorje kao da je osakaćena. Čekamo da vidimo ljude kako prolaze kroz vrata, ali bliži se vrijeme večere. Nebo je sve modrije i modrije. Jedna od sestara ode na glavna vrata. Kaže mi: - Sophie, zar ti nikad ne ideš kući?

- Oh, njoj se ovdje sviđa. - Miss Harriet odmahne rukom pa namigne sestri. - Znaate kako je to kod njih. Nemaju vlastiti život. Nije li tako, Sophie?

Ne mogu odgovoriti. Da otvorim usta, pozvali bi policiju i zatvorili me. I bacili ključ. Zato samo sklopim oči. I mislim, srce moje, nastavi tući. Nemoj mi iskočiti iz grudi, njoj na glavu. Imam ja život. Veći od njezinog. Težak je i bolan, ali je bome moj.

Poslije, kad nove sestre donesu večeru, uspijem se izvući. Čujem kako me Miss Harriet doziva, kaže gospodinu Leonardu neka me nađe. Zađem za ugao i pokucam na Oliveina vrata. - Ja sam - kažem. - Sophie.

S druge strane čujem korake. Onda Miss Vangie otškrine vrata. Kad vidi da sam ja, tiho uzvikne i pusti me unutra. Kaže: - Tako mi je drago da si to ti.

- Zamalo nisam ni pokucala - kažem. - Uplašio me onaj natpis.

- Nije tebi namijenjen - kaže ona. - Nije mi drago što sam ga morala staviti, ali Harriet bi neprestano visjela ovdje.

- Čudi me da ste je uspjeli spriječiti. - Pogledam Olive. Preko nje je navučen plastični šator, a ruke su joj položene na plahtu. Posvuda oko nje je cvijeće - na podu, na prozorskoj dasci, na ormariću. Nikad nisam vidjela više cvijeća.

- Harriet već gura poruke pod vrata. - Miss Vangie mi pokaže hrpu papirića. Provuče ruku kroz kosu. Nije podignuta pa joj sijede vlasi padaju na ramena. Izgleda kao da se danima nije češljala, a pod očima su joj modri krugovi. Podignem jedan papirić. Piše: «Draga Vangie,

ne želim smetati, ali znam odgovore na neke stvari. Imaš li u kući zmije?

Zaokruži:

- da - ne

A u dvorištu?

- da - ne

Samo mi ovo gurni natrag ispod vrata, reći ću Leonardu da poslije dođe po odgovor.

Nadam se brzom odgovoru jer znaš da mi nije dobro. Hvala.

Tvoja susjeda,

Harriet»

Kad sam došla kući, Burr je već bio otišao pa sam znala da me Bog čuva. Pun je mjesec, ribarski mjesec. Somovi će dobro gristi. Burr će cijelu noć loviti, a onda se vratiti pokriven ugrizima komaraca. Što dalje protječu proljeće i ljeto, to je Burr gori. To je zbog vrućine. Ona ne donosi ništa dobro. Ja ću već biti odjevena i izvan kuće, radit ću u gradu. Neću ga morati slušati kako se češe i traži ugljeno ulje za ugrize. Da je sad kod kuće, tražio bi da zakoljem i ispečem kokoš. Okrenula bih je onako kako je nekoć Burr okretao ručku motora našeg automobila. Tražio bi i kupus, prženice, rižu i umak. Kad sam sama, jedem što hoću. Ponekad iznesem zdjelu žganaca na trijem i jedem prstima, slušajući žabe kako krekeću u močvari. I tako sam sretna da bih najradije plesala po kući. Ili zavrнула haljinu i zagazila u močvaru. U tople večeri se kupam. Ako je svježije, dolijem lonac vruće vode u limeno korito (držim vodu u njemu čitav dan da upije toplinu, ali je Burr uvijek zaprlja). I dugo ostanem ležati u vodi. Isperem tog muškarca iz svoje kose, onako kako ona cura pjeva na gramofonu Miss Harriet. Nasapunjam se francuskim sapunima koje mi je dala Miss Edith. Držim ih skrivene pod krevetom. Žena ne bi trebala biti tako sretna što joj muž nije kod kuće.

Večeras sam se zaželjela buhtli s marmeladom od malina. Mogu ih katkad pojesti i dva tuceta, ali Burr kaže da se predugo pripravlja. A i nisu jednostavni. Treba ti mnogo vremena, panj i malj. Neki pokriju panj čistom krpom ili voštanim papirom, ali ja ne. Samo obrišem panj. Pomiješam l' šalice brašna, žličicu soli, 1/8 žličice praška za pecivo. Onda

uvaljam biljnu mast. Postupno dodajem šalicu mlijeka. Dobro je koristiti šuplju zdjelu za biskvite. Tijesto treba biti čvrsto. Mora se mijesiti dok ne bude glatko pa oblikovati u kuglu. Nju staviti na panj i tući maljem. Ponovno oblikovati kuglu i ponovno tući, onako kako on tuče mene. Sklupčam se u klupko i osjećam njegove ruke po sebi. Nije Božja volja da muškarac takvo što čini ženi.

Ponavljajte taj postupak - oblikujte kuglu pa je tucite - dok se tijesto ne počne pjeniti, otprilike pola sata. Katkad me istuče tako da mi je koža tijesna. Ja samo ležim na podu i puštam da mi čini što hoće. Osjećam kako me udara i udara. «Naučit ću te ja, ženska glavo. Sredit ću te ja.» Onda izvaljajte tijesto, izrežite krugove veličine pola dolara (možete limenkom ili kalupom za kolačiće). Položite na pleh. Valjajte i sijecite tijesto dok sve ne potrošite. Pecite dok ne poprimi zlatnu boju, oko pola sata. Kad steknete malo iskustva, znat ćete kada ih izvaditi iz pećnice. Znat ćete kad im je dosta.

Večeras sam napravila kuglu, odnijela je van na panj i tukla maljem. Negdje iz močvare čuo se lavež psa. I sova. Noć je svježja, malo mi je hladno za ruke. Tijesto kao da je odlomljeni dio moga tijela. Pretvaram se da živim posve sama, sretna da sretnija ne mogu biti, možda s nekoliko mačaka da mi prave društvo. Zamislite da možete jesti buhtle s marmeladom ako vam se prohtije. Zamislite samo takvu slobodu. Izmlati me redovito dva-tri puta mjesečno. Odem na posao i čak ne vidim dovoljno dobro da bih mogla čistiti, po cijelom tijelu imam masnice kao da me netko gazio. Uvjerena sam da sama izazivam batine. Izazivam ga, suprotstavljam se. Kažem mu: «Ti bezvrijedni crnčugo, ti kurvin sine.» Naravno da mi vrati. Naravno. Kad bih pregrizla jezik i spriječila se da ga izazivam, ne bi mi ništa bilo.

Jednom je Miss Vangie kupila i sebi i meni bijele sandale i haljinu s naslikanim jedrilicama. - Gdje si to dobila? - vikao je Burr. - Odakle ti te cipele?

- Miss Vangie mi ih je dala.

- Ne laži mi. - Stisnuo je šake. - Nema te bjelkinje koja će ti dati nešto novo. To ti je kupio neki muškarac.

Kad sam sljedeći put otišla k Miss Vangie, vratila sam joj sandale i haljinu. Rekla sam: - Miss, žao mi je. Doista sam vam zahvalna, ali mi muž ne dopušta da ih primim. - Lice mi je bilo izubijano. Ruka sva u masnicama.

Sve moje gospođe, čak i Miss Harriet, pitaju me: - Sophie, zašto ostaješ s njim?

- Ne znam o čemu govorite. - Sram me objašnjavati. One to ne razumiju. Ostala sam toliko godina zato što sam ga voljela, mislila da će se promijeniti i zato što sam se bojala i nisam imala novca i jer je bilo lakše ostati nego otići i jer nisam imala kamo i jer je on bio tako zgodan i svirao ukelele kao Muddy Waters i jer smo imali djecu koju je valjalo odgojiti i jer je brao poljsko cvijeće i vozio me kanuom po jezeru u izmaglici. Ostala sam zbog svih tih razloga, ali kako to objasniti?

I tako bih gledala te gospođe, te ljubazne žene koje bi mi stavljale melem na rane i rekla bih im: - Pala sam s trijema.

Poslije bi mi položio glavu u krilo i plakao kao da je on dobio batine. Zario bi mi prste u bedro i čvrsto me držao. - Dušo, žao mi je. Nisam htio. Nikad te više neću udariti.

I tako sam silno to željela vjerovati. Pa sam se trudila i trudila i trudila, i u međuvremenu ostarila, a sve je i dalje isto - i dalje nema novca i nema se kamo otići. Još si tu, još si živa i shvaćaš da nikad nisi imala kamo pobjeći. Mama je umrla nedugo pošto sam se udala. Udala sam se za Burra, a moje su sestre sve siromašne kao i ja. Primile bi me, ali znala sam da bi im to bilo opterećenje. Iskreno govoreći, ponos mi je bio veći od boli - radije bih umrla nego da im priznam što mi je sve učinio.

I tako bih gledala svoje gospođe i odgovorila im glazbom. Pjevušila bih i pjevala, pustila da bol iziđe u obliku crkvenih himni. Pjevala bih «U Gileadu ima melem». Dragi je

Bog znao što čini kad je stvorio glazbu. Samo mi se čini da baš nije dobro pazio kad je stvarao Burra. Težak život katkad proizvede muškarca tvrda srca. Burr živi na rijeci i s njom se bori kao što se bori sa mnom. Katkad dovede kući muškarce s kojima svira bendžo. Kaže mi: - Slušaj ovu pjesmu, Sophie. Dođi, sjedni kraj mene.

Jednom davno, prije mnogo godina, neki je bjelac odvuкао Burrovu majku u klaonicu i izmlatio je dok nije potekla krv. Izgledala je kao svinje koje su visjele u oko njih. Sve zato što je pogledala nekog berača. - Berači i kućni crnci se ne miješaju - rekao je i istukao je bičem po leđima. Bilo je to 1905. godine. Bijelci su joj plaćali deset centi na dan za pranje podova, laštenje parketa, kuhanje, pranje. Brisanje prljavih lica djece bijele gospođe. Katkad ih je sama i dojila. Imala je desetoro djece pa joj još jedno na sisi nije bilo ništa više nego da je pokupila krpelja.

Burrovoj mami je pozlilo u kuhinji bijele gospođe. Prsnula joj je žila u nozi, krv se razlila po podu. Vidjela je što se dogodilo pa se pokušala zamotati gazom. Tako su je izvukli iz kuće, dok je glavom udarala o svaku stubu. Onda su je spustili na zemlju. Još je bila živa, ali ostavili su je na suncu dok se sve oko nje okretalo a oko nje se rojile zelene muhe.

- Neka leži tu dok njezini ne dođu iz polja - rekla je bijela gospođa. - Upropastila mi je kuhinju.

Burrova je mama umrla u utorak, ali su morali čekati do nedjelje da je pokopaju jer su jedino tada ljudi imali vremena iskopati grob i održati sprovod. Na kraju sezone svi su se preselili na jug da rade sa šećernom trskom. Burrov tata, svih desetoro djece i baka. Četiri mjeseca poslije, Burrov se tata oženio živčanom ženom, da se brine o djeci, kuha i pere. Pomete dvorište. Petnaest mjeseci poslije Burrov je tata umro, a maćeha je otišla. Otišla je istog trena kad su ga spustili u zemlju. Sjela je u automobil s alabamskom registracijom i nitko je više nije vidio.

Baka je bila prestara da uzgaja i rajčice, a kamoli desetoro djece. Stariji se nisu htjeli opterećivati. I oni su otišli. Burr je otišao u deltu Mississippija sa svojom sestrom Clynell. Bilo mu je sedam godina. Brali su pamuk četrnaest, petnaest sati na dan. Brali su grah, okru, kukuruz i jagode za pet centi po kanti. Narastao je visok i jak. Lovio je ribu kad bi našao vremena, donosio Clynell šarane, somove, žabe, kornjače. Lovio bio po cijelu noć. Dotad je Clynell već imala četvoro djece i njezin ih je muž stalno tukao. Na njima je istresao svoju bol, držao Burrovu glavu u koritu dok mjehurići ne bi prestali izlaziti. Onda bi ga izvukao. Kad mu je bilo trinaest, Burr je otišao. Bio je svoj čovjek i cijela je rijeka bila njegova, sve žabe, ribe, kornjače i životinje koje su dolazile piti. Rijeka mu je bila dom.

Ja sam imala lijep život. Rodila sam se u Natchitochesu kao najmlađa od tri kćeri. Mama je rodila još jedno dijete prije i jedno poslije mene, ali su dobila upalu pluća i umrla. Mama je cijeli život bila nadničarka. Tata je bio kovač. Potkivao je svima konje do Velike depresije, kad ljudi za to više nisu imali novca. Tata je onda počeo prodavati smokve od vrata do vrata, po deset centi za kantu, bijelim gospođama. Katkad bi ga natjerale da čitav dan čeka na stubama dok bi skupljale novac. Samo bi ga tako ostavile, kao da im je mrsko platiti nakon što su uzele smokve. Dan nakon Uskrsa 1931. godine nosio je dvije kante smokava i jednostavno se srušio. Srušio se na pločnik. Izvana mu se nije ništa vidjelo. A smokve su se rasule naokolo. Kažu da mu je zakazalo srce.

Ni šest mjeseci poslije, mama je dobila reumu i morala prestati raditi. Sjedila bi na trijemu i ljuljala se, natečenih prstiju i koljena. Moje su sestre preuzele mamine kuće. Najstarija, Mary Ann, dala mi je da čuvam njezinu djecu. Bila je udovica. Odvela bih njezine dječake da beremo smokve pa bismo ih prodavali po ulicama. Katkad bismo otišli u Ulicu Front i među opekama pokušavali pronaći izgubljene kovanice. Katkad bismo se šetali uz

obalu jezera Cane River Lake. Na nekim je mjestima pamuk rastao uz samu vodu. Mnogo godina prije rijeka Red River jednostavno je napustila svoje korito i iskopala si novo, deset kilometara od Natchitochesa. S obje su strane sagradili brane. Staro korito pretvorili su u jezero koje je bilo bistrije nego nekoć rijeka.

Onda je u grad došao Burr Donnell. Promijenio je moj život kao ona rijeka korito. Uh, kako je bio zgodan. Ustao je u crkvi i rekao da je udovac s dva sina i kćeri. Da su iz Mississippija i da su došli ovamo nakon što mu je umrla žena. Onda je počeo navraćati. Sjedio bi na trijemu s mamom. Nismo mogle dokučiti koja mu se sestra sviđa. Nije mi bilo jasno kako može razmišljati o ljubavi kad mu je žena tek umrla. Onda mi je netko rekao da je umrla još prije tri godine. Kao da je zbog toga sve u redu. - Da meni umre muž - rekla sam - ja se nikad ne bih preudala.

- Ha - narugala se Maroon. - Kamo sreće da se uopće udaš!

Nitko nije mogao vjerovati kad su primijetili da se on zanima za mene. Za jednu malu ružnu mene s razmacima između zubi i krivim nožnim prstima. Ja bih bila u kući i šivala, a on bi stao pred našom kućom, otvorio kapiju i prišao trijemu. Upitao bi: - Gdje je ona malena? Ona koju zovete Sophie?

Ustala bih od stroja i pogledala kroz prozor. - Valjda je negdje vani - rekla bi Maroon, kolutajući očima. Bila je dvije godine starija od mene, ali je imala polio pa joj se jedna noga smanjila. Zbog toga je postala zla, iako joj je lice bilo tako lijepo da si morao paziti kad si je gledao. Imao bi osjećaj da se utapaš u njemu.

- Napisao sam joj jednu pjesmu. - Burr je protrljao svoj ukelele. - Reci joj da sam joj je došao odsvirati.

Moja najstarija sestra Mary Annie zgrabila me za ruku i gurnula kroz vrata, a onda je stajala u dovratku kako ne bih mogla pobjeći unutra. Stajala sam i zbunjeno ih gledala - mamu, Mary Annie, Maroon, Burra i njegovu djecu.

- Miss Sophie! Tu ste! - Cijelo mu se lice ozarilo. Maroon je iskrivila usta i odšepala do ljuljačke. A on je počeo svirati i pjevati najljepšu pjesmu koju sam ikad čula. Nisam znala što hoće od mene, ali što god da je bilo, nisam mu to namjeravala dati. Vidjela sam kako se muškarci motaju oko mojih sestara, kako im koješta obećavaju i zaljubljeno ih gledaju. A onda bi samo nestali. Mary Annie je rekla da u tako teškim vremenima nitko ne želi brak. Depresija nas je sve promijenila. Kad god sam nešto poželjela, skrivala sam želju. Tako mi je bilo lakše. Jednom smo Mary Annie i ja gledale film o Sonji Henie i utuvile smo si u glavu da želimo klizaljke. Mama se samo smijala. - A gdje ćete u Natchitochesu naći led, ludice? - Natjerala sam se da razmišljam o razbijenim koljenima. I o ledu na jezeru koji puca a ja propadam u rupu. Mary Annie nije ni na što mislila, samo je plakala za klizaljka.

Kad je Burr dovršio pjesmu, mama je poslala moje sestre u kuhinju po ledeni čaj. I ja sam ustala, ali me ona zgrabila za haljinu i povukla natrag na stolac. Onda je protrljala zglavak i odmjerila Burra Donnella od glave do pete. - Kako ste dospjeli u Natchitoches? - upitala je.

- Pa, tako, samo sam lutao od rijeke do rijeke.

- Rijeka Cane nije rijeka - rekla sam mu. Osjećala sam se hrabro. - To je samo veliko jezero.

- Bome da - rekao je on. - Najveće.

- Pa kako ste onda došli ovamo?

- Jednostavno sam došao. Krenuli smo u Texas, a ovo mjesto nam se učinilo zgodno.

- E pa, nije.

- Ja mislim da jest.

Pogledala sam mu ravno u oči da vidim laže li. Nisam mogla procijeniti. Onda se nasmiješio. Bože, kako je samo bio zgodan - krupne oči i tako duboke rupice na obrazima da si mogao gurnuti prst u njih. Ali, znala sam da zgodnim muškarcima ne treba vjerovati. Bojala sam se da će mi ostaviti svoju djecu i pobjeći u potragu za novim ženama i rijekama. To se dogodilo jednoj gosposdi kod koje je mama radila.

- Vrlo ste tihi, Miss Sophie - rekao je smiješeći mi se.

- Ne, samo mi je dojadilo gledati vaše lice.

- Sophie! - povikala je mama.

- I osim toga - dodala sam - ne mirišete baš dobro. - Ustala sam i otišla u kuću dok je mama vikala za mnom da se vratim i ispričam. Od tad je svaki put kad je došao jako mirisao na kolonjsku vodu. Uvijek bi mami donio somove ili neko povrće. Nosili bi ih njegovi sinovi. Onda bi počeo laskati mami. Rekao bi da spravlja najbolji maslac koji je ikad jeo - kako li joj to samo polazi za rukom?

- Isto kao i svima drugima - rekla je mama.

- Ali, vaš je nešto posebno. - Nagnuo se prema njoj. - A kiselo mlijeko vam je bez premca.

- Uvijek u njega dodam malo sode - tako je manje kiselo.

- Ma nemojte - rekao je pa se okrenuo i nasmiješio mi se. Bila sam vrlo sumnjičava - zašto mu se ja sviđam? Nisam bila lijepa kao Maroon ni dobro građena kao Mary Annie. Muškarci su uvijek ganjali moje sestre, ali nitko nije navraćao zbog mene. Burr bi sjedio na trijemu s mamom, pijuckao čaj dok bi se njegova djeca igrala skrivača i čekao da se ja pojavim. Prošli bi sati. Uopće nije obraćao pozornost na moje sestre kad bi se šepirile pred njim pitajući: - Gospodine Donnell, želite li još kolača? Da vam dolijem čaja?

- Ne, hvala - rekao bi. - Ne, hvala.

Jedne je večeri otišao, a mama mi je doviknula da siđem u prizemlje. - Slomila si srce jadnom Burru Donnellu - rekla je.

- Kako to? - Ostala sam u sjeni. - Pa čak ga ni ne poznajem.

- Želi se oženiti s tobom.

- Zašto?

- Jer te voli.

- Laže. - Oči su mi se napunile suzama. - Ne voli on mene. Ne možeš me prisiliti da se udam za njega. On je obični riječni štakor. Neće on ovdje ostati.

- Dobar je on čovjek, doista dobar. - Mama je kimnula. - I zgodan. Jesi li čula kako mi je svirao ukelele?

- Onda se ti udaj za njega.

Mama je ustala i pljusnula tako jako da ju je zaboljela ruka. Uхватила se za zglavak i jauknula. Znala sam da ju je zaboljelo s onim njezinim natečenim zglobovima. - Ali, mama - rekla sam, potiskujući suze. - On je prestar za mene. Osim toga je udovac s djecom. S troje umazane djece. Ne želim se time opteretiti!

- Zašto ne? - Mama se zavalila natrag u stolac i stavila ruku na krilo.

- Zato što je to odveć teško.

- Bit će ti žao pustiš li ga da ti izmakne iz ruku.

- E baš neće!

- Hoće kad ne bude dovoljno hrane za sve nas. Hoće kad ja umrem a ti budeš bez muža.

Stalno je dolazio, ali ja sam se skrivala na katu. Svima sam rekla da ga ne volim i da me nitko na to ne može prisiliti. Moje su mu sestre naizmjenice donosile kolače i ledeni čaj, a onda bi se zavukle u kuhinju i zadržale dah, čekajući da pozove jednu od njih. Čula sam ih u svojoj sobi pa znam da ih je i Burr morao čuti. - Ovoliki mu je, vidi mu se kroz

hlače - došaptavale bi se poskakujući na jednoj nozi i držeći palčeve. - Uh, kako bi te taj probušio!

- Kako je Miss Sophie? - upitao bi on.
- Isto kao i jučer - odgovorila bi mama smijući se.
- Mislite li da će izaći?
- Možda.

- Odsvirat ću neku pjesmu, možda joj probudim radoznalost. - Stavio bi ukelele u krilo i počeo ga ugađati, svirajući neskladne akorde. Onda bi počeo pjevušiti. Kad to više ne bih mogla podnijeti, popela bih se na krov i slušala. Spustila bih se nisko i virila, tako da ga vidim. Sklopio bi oči i prstima prebira po ukeleleu. U dvorištu su njegova djeca trčala u krug i gađala se orasima. Sklopila bih oči i rekla: - Bože, uzmi me sada, uzmi me.

Burr je dolazio i dolazio. Što sam se ja više skrivala, to je on bio uporniji. Ležala bih na krovu i slušala ga kako pjeva i govori. - Samo je sramežljiva - rekao je mami. - Ali, inače je sigurno draga. - Mama se sa svime složila, a onda i sama još izmišljala laži. Govorila mu je koliko ga volim i sanjam o njemu.

On joj je povjerovao svaku riječ. Porumenio je i šepirio se.

- Treba vam žena - rekla je. - Vašoj djeci treba majka.
- Da, gospođo. Težak je ovakav život.
- Imam ja još kćeri - rekla je mama, mahnuvši glavom prema kući. - Sophie previše razmišlja. Neke djevojke razmišljaju dok se posve ne iscrpe.
- Da, znam, gospođo. - Zastao je. Otpio je čaja pa spustio čašu na nogu tako da mu je ostala vlažna mrlja. - Što mislite, hoće li Miss Sophie izići za koji trenutak?
- Zašto me to stalno pitate? - Mama se držala kao da se ljuti, ali zapravo je uživala u svemu tome.

- Mislite da hoće?
- Meni se ne čini da hoće.
- Onda ću jednostavno još pričekati - rekao je.

Mama se nekoliko minuta šutke ljuljala. Onda je rekla: - Gospodine Donnell? Jeste li vi spašeni?

- Spašen? - Burr je podigao obrve i rukom zagladio kosu na potiljku. - Da, nekoliko puta.

- Koliko puta? - Mama se prestala ljuljati.
- Pa, jednom sam pao s broda južno od Memphisa. Dva su me čovjeka izvukla iz rijeke prutom. Drugi put sam doživio toplotni udar dok sam sjekao trsku...
- Ne, ne! - Mama je odmahнула rukom. - Mislila sam, spašen. Od strane Isusa Krista, svojeg osobnog spasitelja.
- Aha! - Burr je protrljao bradu. - Na to ste mislili.
- I? - Mama ga je strogo pogledala. - Jeste li?
- Ne, koliko se sjećam. - Naborao je čelo kao da se nečega pokušava sjetiti. - Ne, gospođo, izgleda da nisam.

- Nijedna se moja kćer neće udati za čovjeka koji nije spašen.
- To mogu obaviti.
- Nema potrebe ako Sophie neće sići. - Mama se nasmijala. - Čaša vam je prazna, gospodine Donnell.

- Je li? - Podigao je čašu. - Bome jest. Sve sam popio.
- Želite li još?
- Ako vam nije teško.
- Maroon! - povikala je mama i sekundu poslije, gotovo prebrzo, moja je sestra došepesala kroz vrata. - Donesi gospodinu Donnellu još jednu čašu čaja.

Čim je Maroon otišla, mama je rekla: - Ona je stvarno dobra. Imala je polio, ali je prava ljepotica.

- Da, gospođo.

- Ona će izići i sjesti s vama.

- To je lijepo, ali ja bih radije pričekao Miss Sophie.

- Onda ćete se načekati. Ona je tvrdoglava.

Maroon je otvorila vrata, a ja sam se spustila još niže niz krov. Gledala sam kako pruža Burru čaj pa se odmiče i sklapa ruke. - Želite li još nešto? - upitala ga je.

- Pa, bi li vam bilo teško pogledati što radi Miss Sophie?

Maroon je suzila oči. Onda je otišla do ruba trijema i pogledala gore prema mimozi. Bojala sam se da će me vidjeti pa sam se počela povlačiti i pritom bosom nogom zapela za crijep. Maroon je brzo podigla glavu. Zinula je i uprla prstom u mene. - E pa dakle stvarno - rekla je. - Sophie, što to činiš? Špijuniraš?

Čula sam kako Mary Annie i njezina djeca trče iz kuće da vide. Popela sam se uz krov, ali mi je rub haljine zapeo za čavao i to me povuklo natrag. Izgubila sam ravnotežu i skotrljala se niz krov. A onda sam bila u zraku i letjela ravno na mimozu. Pala sam među grane, a cvjetovi su se rasuli na tlo.

Mama i Burr su zurili u mene. Čak su se i njegova djeca prestala gađati orasima kako bi me pogledala. Duboko sam udahнула, spustila se sa stabla i otišla ravno u kuću kao da je to nešto što radim svaki dan.

- Kakva je to cura - nasmijao se Burr. - Bome je prava.

Sljedećeg je dana došao sa cvijećem. Sljedećeg s čokoladnim bombonima. Djeca su mu bila grozno odjevena i to me na kraju slomilo. Uredila sam kosu i odjenula plavu haljinu s cvjetićima. Sišla sam niza stube, izišla ravno van i sjela na ljuljačku. Ni mrtva nisam htjela pogledati Burra. Njegovoj je djevojčici kosa bila sva zapetljana. Uzela sam češalj i počela je nježno raščješljavati, govoreći joj kako će poslije biti lijepa.

- Baš je tako - rekla je mama. - Samo ti slušaj Sophie. Ona zna urediti male djevojčice.

Dječaci su virili kroz ogradu trijema. Kutkom oka vidjela sam kako se mama i Burr smiješe. I dok si rekao britva, već sam bila mladenka, ali ga je mama prvo natjerala da se krsti u Cane River Lakeu. Priredili smo veliki piknik s hranom na prostirkama - pohana piletina, salata od krumpira, začinjena jaja, tri vrste kupusove salate, šunka, torta, pita s limunom i šah-torta. Burrova su djeca bila u bijelom. Noge su im bile blatnjave dok su izlazili iz rijeke. Netko je svirao usnu harmoniku, netko drugi tresao zvoncima. Obje su moje sestre plesale bose. Pogledala sam Burra i primila ga za ruku. Nasmiješio mi se tako lijepo da sam morala sklopiti oči. Preplavila me takva žudnja, jaka poput boli.

Nema ničega boljeg od buhtli s marmeladom koje sama pripraviš. Čak ne uzmem ni tanjur, jedem ravno iz tepsije i ližem maslac s prstiju. Onda se odem van oprati. Cvrči cvrče kao da ih nešto proganja - možda dječaci sa staklenkama u rukama. Zahvatim loncem vode, zalijem lice i pustim da mi se slijeva niz vrat. Onda podignem ruke. Burr je znao staviti moj dlan na svoj i govoriti: - Gle kako ti je ruka mala! - Sad su mi ruke krupne, a nokti su kratki i debeli. Nadlanice su mi pune posjekotina i opekline. Cijelo tijelo mi je naraslo kao da je znalo da će mu trebati zaštita. Sve se na ovom svijetu stalno mijenja, pokušava preživjeti, pokušava biti ono što misli da ti želiš, uključujući tu i samu tebe.

Izlijem prljavu vodu u slivnik, pokraj kojeg sam posadila limune. Nakon toliko godina zalijevanja sapunjavom vodom, limuni mi imaju okus po sapunu. Vratim se u kuću i presvučem u jednu od starih haljina Miss Harriet, jednu od najboljih. Zavučem se pod hladnu plahtu i navučem pokrivač. Ako sutra ne dođe, ispirjat ću si kupus. Uzmeš željeznu

tavu i prepržiš slaninu. Kupus nasjeckaš na kocke i dodaš ih. Pržiš dok nije smeđe. Slaninu staviš na vrh. Posluži s kukuruznim kruhom i ciklom.

Pjevam sama sebi ne bih li zaspala, ali posvuda oko mene je Isusov glas. To je glas koji mi treba kad legnem spavati. U Gileadu ima melem, o Bože, koji iscjeljuje ranjene. U Gileadu ima melem koji liječi bolesnu dušu. Ako ne znaš propovijedati kao Petar, ako se ne znaš moliti kao Pavao, samo pričaj o Isusovoj ljubavi i da je umro za sve nas.

Aleluja.

Kako se širi

Sjećate se kad je Olive Nepper bila s nama na vožnji kolima sa sijenom? Bila je jedina baptistica, što se, dakako, vidjelo. Pozvao ju je bratić Timmyja Johnsona. Ne sjećam se kako se zvao, ali imao je plave oči i zečju usnicu. Uglavnom, na povratku je Olive navukla pokrivač preko njihovih glava, ali vidjelo se kako se pomiču ispod njega. Sve mi metodistice dogovorile smo se: «Pst! Kad se Olive pojavi da uhvati zraka, zurimo u nju!» I tako, kad je odmaknula pokrivač, slama joj je virila iz kose kao oni vršci na Kipu slobode. Nije više imala nimalo ruža na usnicama. «Što gledate?», rekla je. Ja sam progovorila u ime svekolike kršćanske mladeži: «Ništa», rekla sam i suzila oči. «Gledamo u ništa.»

MARY FRANCES MARSHALL, NEĆAKINJA MAMIE I MEREDITH, NA SASTANKU UDRUGE METHODISTIČKE MLADEŽI, OŽUJAK 1952.

Soba Olive Nepper gledala je na Ulicu Delphinium i mladići su se po čitav dan vozali biciklima po pločniku, zbog čega su starije gospođe vikale: - Vi vragovi! Pripazite se, tužit ću vas majkama! - Katkad bi se žene navečer šetale - navodno da «potroše kalorije od kolača», ali zapravo su voljele viriti u bolnicu.. Kroz prozore su se vidjeli rođaci na stolcima, sestre kako prolaze noseći plave plastične pladnjeve. Bilo je to gotovo jednako dobro kao imati televizor.

Kroz Olivein se prozor sve vidjelo: sve vaze pune sunovrata, klinčića i ruža iz staklenika, karte s dobrim željama zalijepljene na zid u pomalo krivim redovima pokraj slike predsjednika Trumana, kvrgavi žuti i bež vuneni pokrivač složen na plastičnom stolcu, pokraj izgužvanog primjerka časopisa Collier's. Starinski pečvork pokrivač koji je izradila Vangienna baka Gilliard bio je složen na krevetu. Na metalnom stoliću bio je lavor vruće vode i mali sapun. Sestra debelih zglavaka prešla je preko sobe i navukla zavjese. Onda je namočila krpicu u vodu. Zvala se sestra Abigail Potter i već je nekoliko dana vrlo sumnjičavo prala Olive. Bilo je nečega uznemirujućeg u Oliveinim punim grudima na kojima su se isticale plave vene - klasični znak trudnoće.

- Ma ne može biti, pa tek joj je šesnaest - mrmljala je Abigail Potter. Onda je zadigla Oliveinu spavaćicu i opipala joj stidnu kost. Bome da, osjećala se kvrga veličine limuna.

- Ma ne mogu vjerovati! - Bacila je krpicu u lavor. Sive kapi poprskale su stol. Abigail je pohitala iz sobe, prolazeći pokraj djevojčine majke zgurene na jednom od zelenih plastičnih stolaca, i krenula prema sobi za sestre.

- Imamo problem - rekla je sestri Clayton, koja se zatim vratila s njom u Oliveinu sobu. Pregledala je Olive pa pogledala sestru Potter.

- Tri, možda četiri mjeseca - rekla je. - Ali, mogla bi biti i samo dva. Osobito ako su blizanci. Morat ćeš pozvati doktora LeGettea.

Sestra Potter vratila se u sobu za sestre i pozvala doktora. Sva se napuhala od važnosti. Ostale su se sestre sjatile oko nje. - Mala Nepperica je trudna - rekla je, a onda požurila niz hodnik. Nasmiješila se djevojčinoj majci, primjećujući njezinu zgužvanu haljinu i srozane čarape. - Gotovo smo završili s kupanjem - rekla je sestra Potter i

zatvorila vrata. Bila je nekoć vojna sestra i nikad se nije uspjela naviknuti na civilni život. Po njenom, svijet bi bio bolji kad bi se on prilagodio njoj.

Čula je kako gospođa Nepper sramežljivo kuca na vrata. Napravila se da je nije čula. U medicinskoj školi te ne nauče kako brzo i domišljato postupati s obitelji pacijenta, pomislila je. Naučila je to u bolnici za veterane, kada se brinula za sedamnaest bolesnih vojnika koji su svi imali mame, tate, žene i rodbinu. Bilo je grozno. Naučila se nasmiješiti i reći: - Prošlo je vrijeme posjeta. - Onda bi srdito gledala preostale posjetitelje dok ne bi otišli.

Sad se umorno naslonila na vrata i nakašljala se da privuče pozornost sestre Clayton. - Kakva šteta - rekla je. - Šesnaestogodišnjakinja, a trudna.

- Ili to ili ima tumor - rekla je sestra Clayton, gledajući Olive čiji su kapci bili protkani sitnim ružičastim žilama. Nalikovala je ptici koja spava.

- Kupujem lijekove kod njezinog tate. - Sestra Potter je prekrížila ruke.

- Svi ih kupuju kod njega - uzdahnula je sestra Clayton. - Pitam se zna li jedna mala uopće da je trudna.

- Vraga je jedna! - Sestra Potter je prišla krevetu. - Trebalo bi joj dobro isprašiti tur.

- Sigurno je zato i popila otrov.

- Moguće je. A znaš što slijedi. Dr. LeGette morat će reći roditeljima.

Sestra Clayton je zakolotala očima. - Bome ne bih voljela biti blizu kad se to dogodi.

- Ni ja.

- Jadno je dijete u gabuli.

- Dragi Bože, pa naravno da je u gabuli - rekla je sestra Potter. - Osim ako misliš da je koma čisti piknik.

- Pitam se tko bi mogao biti otac.

- Tko zna? Mogao bi biti bilo tko. Vjerojatno netko iz škole. Uvijek je tako. Nadajmo se da neće umrijeti prije nego što doznamo.

- Uh, grozna si, šuti. - Sestra Clayton se namrštila, a onda poravnala kutu preko širokih bokova. - Doznat ćemo. Sestre uvijek sve doznaju.

- Ne znam. - Sestra Potter slegnula je ramenima. - Katkad doznamo a katkad ne.

Na željeznom krevetu Olive je nabrala čelo. Kapci su joj zatreperili i ugledala je ofucane zelene zidove. Dva su se anđela u bijelim halijnama svađala, krila sklopljenih preko glave, što joj se učinilo zapanjujuće. Zatim je Olive sklopila oči i otplutala. Tijelo joj je bilo lako poput papira i lebdjela je u mirisnom zraku. Vratila se u hladno prosinačko jutro, neobično za sjeveroistočnu Louisianu. Bila je nedjelja. Ona je sjedila u drugoj klupi u Prvoj baptističkoj crkvi. Susnježica je udarala o prozore kao da netko sipa rižu iz zdjele, ali tlo je bilo odveć toplo da bi se zadržala. Nadala se da će jednog dana živjeti negdje gdje snijeg padne i ostane na tlu.

Velečasni je gotovo sve vrijeme gledao ravno u nju. Kad je orguljašica zasvirala «Just As I Am», nabadajući tipke, glas T. C. Kirbyja zario se Olive u srce. Gledala je tog plavookog muškarca i sve je utihnulo, kao da je usisano u vrelinu njegova pogleda, kao da je on sam Svevišnji koji poziva grešnike kući. Govorio je o ljubavi, iskupljenju i praštanju.

Ganule su je upravo njegove riječi o ljubavi. Pomišljala je da ustane, prođe kroz prolaz do oltara i, prkoseći majci, posveti svoj život Isusu po peti put u šest mjeseci. («Tebi to prelazi u naviku», prigovaralaje Vangie.) Upravo kad je počela ustajati, neka ju je djevojka širokih bokova pretekla. Mala Waynetta Dawn Hooper, Harrietina nećakinja. Waynetta se odgegala do oltara i srušila pred velečasnim.

- Da, braćo - rekao je on, hvatajući djevojku za ruke. - Isperite se u krvi jaganjca. Krenite naprijed i obnovite se u Kristu. Krenite u ljubav i spas.

Olive se naježila. Onda se T. C. Kirby zagledao u nju. - Ne boj se - rekao je. - Dođi. Nitko ne gleda.

Svakog je poslijepodneva odlazila u župni dvor na razgovore o izletu na Lookout Mountain. Ona i velečasni Kirby pili bi čaj s medom i on joj je pripovijedao o svojoj želji da postane slavni evangelist, slavniji čak i od Billyja Grahama. - Rođen sam na farmi pilića - priznao je - ali stvoren sam za rad u zatvorenom. - Podigao je ruke. Bile su glatkije od Oliveinih, a kad ga je dodirnula, činilo joj se da je uronila ruku u zdjelu toplih bresaka. Sagnuo se preko kuhinjskog stola, podvukao joj ruku pod kosu i privukao k sebi. Privinula se k njemu zabadajući prste u njegovu košulju.

Odveo ju je u mračnu sivu spavaću sobu i blago je gurnuo na uski krevet. Izuo joj je cipele i čarape i poljubio u stražnju stranu koljena. Onda je legao uz nju i milovao joj ruku. - Pao sam na tebe, Olive - šaptao je. - Tako te želim poljubiti, ali ne smiješ to nikome reći. Da se to pročuje, morao bih otići iz Limogesa.

Kimnula je i oblizala usnice. - Neću nikome reći.

Pritiskali su kukove jedno uz drugo kroz slojeve pamuka tako da se oznojila i ostala bez daha. Onda se on odmaknuo. - Moramo biti vrlo oprezni - rekao je - inače ćemo napraviti dijete. Je li mama s tobom razgovarala o tome?

Olive je kimnula, pa odmahнула glavom. - Nije mi ništa rekla - priznala je.

- Dobro, i to je u redu. Vrlo je jednostavno izbjeći trudnoću. Jednostavno ne smijem prosuti svoje sjeme u tebe.

- Sjeme? - upitala je, misleći na majčino cvijeće.

- Imam u sebi sjeme. - Otkopčao je hlače, gurnuo ih dolje i stavio njezinu ruku na svoju erekciju, snažno udišući kad ga je obujmila prstima.

- Želiš li vidjeti to sjeme? - upitao je i nasmiješio se kad je kimnula.

- Onda me stisni. - Zgrabio ju je za zglavak i pomicao ga gore-dolje. Gledala mu je lice dok je ejakulirao u kuhinjsku krpu. Usta su mu se otvorila a kapci zatreperili, nakratko mu skrivajući pogled. Znala je da krpu svakog četvrtka peru i glačaju dobrovoljke iz crkve. Gospođe su uživale kad je propovjednik bio neženja. Pastva se dobro brinula za velečasnog Kirbyja.

Na izletu zbora u Tennessee, kad drugi nisu vidjeli, svukao joj je gaćice. Kad ju je poljubio, osjetila je da joj nešto podrhtava u prsima, kao kugla za razbijanje. Kad joj je posegnuo između nogu, pomislila je: Ne, ne diraj me tu, mama je rekla da to nikad ne dopustim, zar ne znaš da se to ne smije? Kad se popeo na nju, ispunio ju je duboko ukorijenjen, gotovo biblijski osjećaj srama. Ovo je odvratno, ovo boli. Nije bilo nimalo slično onome što je očekivala, ali bilo je nepovratno, kao da zakoračiš s mosta i padneš u brzac. Što je učinjeno, učinjeno je. Ne možeš se vratiti i to popraviti kao u snovima.

Poslije je govorio citate iz Biblije, objašnjavajući kako je Onan rasipao svoje sjeme. Kako je ona njega, Kirbyja, spasila od sramote samozadovoljavanja.

«Znači, nisu mislili na suncokret», pomislila je Olive.

- Radije bih da Vangie ne dozna - rekao je Henry Phillipu LeGetteu. Stajali su pred Oliveinom sobom, u zelenom hodniku kroz koju su radnici iz kantine gurali kolica puna plavih pladnjeva. Mirisalo je na pečenu govedinu, umak, kukuruzni kruh.

- Ne bih ti to savjetovao. - Phillip je zabio ruke u duboke džepove svoje kute. - Ako Olive izađe iz kome, kako ćeš objasniti dijete? A i ako se ne probudi, Vangie će svejedno doznati. Ima oči. Još malo i trudnoća će se jasno vidjeti.

- Pitam se je li je netko silovao. Možda ju je neki mladić prisilio, a ona nam se sramila reći. Uh, ubio bih tog gada.

Phillip je podigao ramena i zagledao se u pod, brojeći točkice na pločicama.

- Samo je neko vrijeme želim zaštititi - rekao je Henry. - Što duže mogu. Vangie bi mogla poludjeti ako pomisli da je njezina malena... Što da tvoja Fanny leži u toj sobi?

- To je pitanje na koje ne znam odgovor. - Phillip se namrštio. Nije se htio naći u sredini, između muža i žene.

- Tako je bolje, vjeruj mi - rekao je Henry. - Da zna da su našu malu... znaš već što, poludjela bi. Znaš kakva je Vangie. Kao da imam još jednu kćer.

Phillip nije ništa rekao na to. Počešao se po nosu. - Što ćeš kad Vangie dozna? - upitao je na kraju. - A u Limogesu se sve prije ili poslije dozna.

- Ne baš sve. - Henry je podigao bradu, a onda se nasmiješio. - Sjećaš se kad je Olive bila sasvim mala pa bi je Vangie donijela u trgovinu i stavila je u ladicu? Sjećaš li se toga, Phillipe? Smijali smo se i šalili da je odgojena u ladici.

- Da, sjećam se.

- Hoće li ikad izaći iz te kome?

- Zasad ne možemo učiniti ništa drugo nego je držati na kisiku kako bi lakše disala. I čekati.

Prišla im je sestra s crnim brkovima i debelim zapešćima. - Doktore LeGette? Čekaju vas u dvorani za operacije.

- Hvala, sestro Potter, odmah dolazim. - Okrenuo se Henryju i raširio ruke. - Imam hitnu operaciju slijepog crijeva. Mali dječak. Javi mi ako se predomisliš.

- Neću se predomisliti - rekao je Henry. Izišao je iz bolnice, sjeo u rambler i odvezao u trgovinu. U glavi je promijenio brzinu i postao Henry ljekarnik, onaj koji dijeli sirup protiv kašlja, purgative, tonike i sladoled s bananom.

Istog je proljeća grad pogodila Haemophilus influenzae, osobito agresivna vrsta koja napada pluća i kosti. Kad je sestra Abigail Potter završila smjenu, kihнула je pet puta prije nego što je došla do svojeg automobila na parkiralištu.

- To je sigurno od alergije - rekla je sebi, posežući u torbicu za papirnatim rupčićem. Jaseni su pupali i zrak je bio pun peludi. Kad je stigla kući, već su je boljeli listovi. Krutim je korakom otišla do poštanskog sandučića i mahnula Imogen O'Neal, koja je izgledala elegantno u smeđem kostimu s četvrtastim gumbima kupljenim na rasprodaji kod Hoopera. Imogen je znala da će tako ostaviti dobar dojam na sastanku u Prvoj baptističkoj.

- Kako je u bolnici? - doviknula je Imogen.

- Grozno - odgovorila je sestra Potter. - Posvuda gripa. Imali smo hitnu operaciju slijepog crijeva na četvorogodišnjaku. I, nećeš vjerovati, ali mala Nepperova je trudna.

- Ne!

- Istinu govorim. Zato se i pokušala ubiti.

- Kći Henryja Nepera je noseća? - upitala je Imogen dok joj je donja usnica podrhtavala. Misli su joj skakutale po mozgu kao zrele bobice. Činilo joj se da će se rasprsnuti prije nego što dođe do crkve, gdje joj je Harriet Hooper obećala sačuvati mjesto.

- Bome nešto nosi - rekla je sestra Potter.

- T-r-u-d-n-a? - Imogen je zavrtila gumb na jakni. Nakon tri sina i jednog spontanog pobačaja, još se nije mogla prisiliti da izgovori tu riječ bez slovkanja.

- I te kako - odgovorila je sestra Potter.

Pet sati nakon što je Abigail Potter razgovarala s Imogen O'Neal, sve su žene na sastanku u crkvi znale o trudnoći. Jedna od njih, gospođica Zinnia Wilson, telefonska

operaterka i jedna od malobrojnih pravih gospođica u gradu - ponosilase time što nikad nije poljubila muškarca i nikad to nije ni poželjela - nagnula se prema Harriet, koja je tek stigla, i upitala: - Je li ti Imogen rekla?

- Rekla što?

- Pogodi tko je trudan? - Zinnia se napuhala od važnosti.

- Ti? - Harriet je zahihotala.

- Ne, nego kći tvojih susjeda.

- Kojih? - Harriet je naglo porumenjela.

- Mala Henryja Neppera.

Harriet je zinula. Ustala je i uperila prst u Imogen. - Ubit ću te što meni nisi prvo rekla! - povikala je.

- Nisi bila tu, inače bih - rekla je Imogen uvrijeđeno. - Obećala si mi sačuvati mjesto.

- Pa mogla si pričekati! - Harrietine su se oči napunile suzama. Osjećala se tako poniženo da bi najradije Imogen iščupala svu kosu.

Miss Faye Hooper, Leonardova stara mama, uštignula je snahu za buc mastu ruku i prosiktala: - Što? Što ti je rekla?

Zinnia Wilson je rano otišla sa sastanka jer je još htjela izraziti saučešće obitelji Matheny u pogrebnom poduzeću Beaulieu. Stari je Carl Matheny pao u svinjski valov i ostavio za sobom uciviljenu udovicu, desetoro djece i trideset šestoro unučadi. Dvorana Louisiana bila je prepuna susjeda i prijatelja. Carlov je lijes bio zatvoren, što je, iskreno govoreći, razočaralo Zinniju. Bila je, doduše, usidjelica, ali nije bila sramežljiva ljubica - voljela je vidjeti krv koliko i svaki muškarac. Kružila je dvoranom, od reda do reda, razgovarajući sa svima. Caba Beaulieua, pogrebnika, zaobilazila je međutim u širokom luku. Ježila se pri pomisli kako on radi s mrtvim tijelima, i to tko zna što sve. Razgovarala je s nekoliko metodista i s mnogo baptista, pričajući u pojedinosti o maloj Nepperovoj i dodajući - nije se mogla suspregnuti da malo ne nakiti priču - kako Olive nosi sijamske blizance zbog otrova koji je progutala. Zinnia je čula za sličan događaj na sajmu županije Jefferson 1941. godine.

- Povezani su u kuku - govorila je cokćući jezikom. - Ili možda u mozgu.

Gospođa Hattie Lou Withlow, pokojnikova šogorica, odmaknula se od ostalih. Nije vjerovala u sijamske blizance. Zinnia Wilson pojma nema. Hattie Lou otpješačila je tri ugla do Becky Trammel kako bi kupila vreću pekana i popila kavu. Hattie Lou je pekla kolače za cijeli grad - za rođendane, vjenčanja, godišnjice i slično, pa kad bi je zvali Kolačarica, samo bi se smijala. Bila je mnogo više od toga i dobro je to znala. Bez njezinih kolača nitko u Limogesu ne bi imao pristojnu proslavu rođendana.

Kupovala je pekane od Becky Trammel još od 1923. godine, kad je Coolidge bio predsjednik. Prihvatila je komad Beckyne čuvene pite s pralinama, ali nije mogla prestati misliti na malu Nepperovu. Tijekom posjeta Trammelovima, popila je dvije šalice kave i ispričala i Becky i Jimmyju strašnu vijest. A onda je pružila tanjur da dobije još pite.

Sljedećeg je jutro Jimmy Trammel svratio u Butter's Cafe da isporuči vreću pekana. Butter mu je nalila šalicu kave i poslužila uobičajeni doručak, tanjur slanine, žganaca, peciva, krumpira i dva jaja na oko. - Što ima novo? - upitala je Butter naslonivši se na crveni plastični pult i zapalivši cigaretu. Znala je da Becky Trammel ima dug jezik kao papir za muhe. Uvijek je mogla računati na Jimmyja da je obavijesti o svim novim skandalima, pljačkama i tučnjavama. Dok je jeo, ispričao je Butter, dvjema konobaricama, trojici mehaničara koji su sjedili u kutu i čovjeku koji je došao isporučiti tijesto.

Taj je živio s majkom, Alice Womack, na Aveniji Hayes, kao prvi susjed Butter DeWitt i onih lajavih Robichauxa. Alice se oporavljala od proljetne gripe, zahvaljujući

dobrim susjedima koji su joj donosili pileću juhu. Sljedećeg je jutro krenula niz Aveniju Hayes da vrati zdjelice, čuje novosti i razmijeni tračeve.

Tog su proljeća svi mislili na virus gripe (da i ne govorimo o ospicama, poliju i tuberkulozi). - Gripa je noćni lopov - rekla je Alice svojim susjedima. Svi su se u Aveniji Hayes složili. Počeli su strahovati od prizora Beaulieuovih mrtvačkih kola koja su, kad je zatrebalo, služila i kao kola hitne pomoći.

- Nadajmo se i molimo da netko nije dobio polio - rekli bi i otrčali u kuću, zalupili vrata i navukli žaluzine. Bojali su se bacila na isti način kao i Crvene Kine koji su upravo klali Amerikance u Koreji. Times-Picayune je objasnio da se virus golim okom ne može vidjeti, da je dovoljno malen da se provuče kroz opnu stanice i nastani u njoj te se počne množiti. Virus je izlazio na usta zaražene osobe i dalje se prenosio zrakom, kao mali padobranac. Završio bi na kvakama, telefonima, vratima hladnjaka i širio se od čovjeka do čovjeka, od usta do usta, s usana na uho, s jezika na jezik. Iz kuće u kuću, od susjeda do susjeda, od ljubavnika do ljubavnika, od muža do žene.

Trač je bistar poput zraka i šišti kroz otvorene prozore poput zvuka koji čuješ kad školjku prineseš uhu. - Čujem da je silovana - rekao je netko.

- Neki se crnac provukao kroz prozor - rekao je netko drugi.
- Dijete će biti crno kao katran.
- Zbog otrova se prepolovilo u blizance.
- Jedan je bijel a drugi crn.
- Nije ni čudo da je popila otrov.
- Kakva šteta.
- Kakav grijeh.
- Pomolimo se.

- Jednostavno nije sigurno izlaziti van - rekla je Alice Womack Butteri, koja je sjedila na prednjem trijemu i plela Billie Robichaux pletenicu. - Ne znaš što vreba u zraku.

- Može biti bilo što. - Butter je pogledala niz Aveniju Hayes i vidjela svoju nećakinju kako se vraća s posla. DeeDee se zaustavila i nagnula nad forsitiju. Gurnula je lice u žute zvončice kao da je ništa na ovom svijetu ne muči. Butter je silno zaboljelo kad je mala prošle godine dala otkaz u kafiću i otišla raditi u drogeriju Nepper. Kad imaš obiteljsku tvrtku, voliš da ostane u obitelji.

Billie je ugledala svoju mamu i otela se Butteri. Potrčala je niz pločnik vičući: - Mama, mama!

DeeDee Robichaux je čučnula i ispružila ruke, smiješeći se svojim najdražesnijim osmijehom. Billie joj se bacila u naručje pa su se ljuljale amo-tamo. - O, Bože dragi! - povikala je DeeDee. - Srušit ćemo se!

Siromašna strana Limogesa

Jednog smo dana ja i DeeDee bili sami u trgovini. Iako sam znao da to nije pametno, dopustio sam da me namami iza pulta sa sokovima, zagrli me i poljubi ravno u usta dok mi nisu počela klecati koljena. Pao sam na leđa, ne znam da li zbog straha ili zato što sam otkrio strast kakvu nikad nisam poznao. Ispostavilo se da nismo bili sami. Čuo sam kako netko kaže: «Mama, zašto ležiš na gospodinu Nepperu?» Otvorio sam oči i ugledao Billie Robichaux kako sjedi na pultu poput žabe. DeeDee je ciknula i brzo ustala. Ja sam se nasmiješio maloj i rekao: «Poskliznuo sam se na koru od banane. A onda se tvoja mama spotaknula i pala na mene.» «Nigdje ne vidim koru», rekla je Billie. Nasmijao sam se i rekao: «Bacili smo je. Ali, sad ćeš ih vidjeti cijelu hrpu.» Rekao sam DeeDee da maloj

napravi najveći banana-split koji je ikad vidjela. Premda time baš nisam bio oduševljen. Banane stoje čak 29 centi za pola kile. O Bože, pomislio sam. Od ovoga s DeeDee mogao bih bankrotirati.

HENRY NEPPER, RAZGOVARAJUĆI SAM SA SOBOM POD TUŠEM

Billie Robichaux

Večera je odavno prošla i već pada mrak. Pogledam u našu kuću i pitam se što radi moj tata. Zbog njega ne mogu u kuću, ne dok mama ne kaže da je sigurno. Ništa zanimljivo ne mogu raditi, na primjer šutirati konzerve ili se igrati skrivača. Zato trčkaram s psićima iz susjedstva. Volim trčati jer zrak hladi moje znojno tijelo i tako brzo se krećem da prestanem ja biti ja.

Kao sada. Pod drvećem je jako tamno pa se spotaknem o kamen. Nagazim psiću rep. Siročić zaskviči i prevrne se na leđa. Ostali prestanu trčati i sudare se međusobno, okreću glavu, gledaju me. Podignem malenog i upitam ga: - Jesi li se ozlijedio?

Psić mi polije lice kao da mi je oprostio. Onda legnem i pustim ih sve da se penju po meni i guraju hladne nosiće pod moju bluzu. Gotovo sam sretna. Problem sa srećom je u tome što ne možeš uživati u njoj jer znaš da neće potrajati. Baš kao večeri ovdje u Limogesu. Dok se nisi ni snašao, već je mrak. Nebo je sad puno purpurnih oblaka. Jedan me podsjeća na žensko lice, kao da je princeza koja lebdi. Moja je mama tako lijepa da bi mogla biti kraljica, ali ova princeza na nebu raširi ruke i maše mi. Pomislim da izgleda baš kao Olive Nepper, koja leži u bolnici. - Koma mozga - rekla mi je mama.

Mama sjedi na ljuljački na trijemu i lakira nokte na nogama. Nokti na rukama i usne su joj blještavocrveni kao one lakirane torbice kod Hoopera. Prije mi je rekla da bismo se mogle prošetati, možda svratiti u bolnicu i posjetiti Nepperove. - Valjda misliš špijunirati? - rekla sam.

Ona se nasmijala i potegla me za rep. - Imaš devet godina, a kao da ti je dvadeset - rekla je. To je dosta točno. Znam da do mjeseca ima 240,000 milja. To sam naučila u školi, ali mi nije jasno kako su izmjerili. Osim ako znanstvenici nisu napravili divovski metar. Znam kako se prave djeca, od s-e-k-s-a - zabranjeno mi je izgovoriti tu riječ, ali ja to ipak činim. I to stalno. Mama je prije plakala jer ga nije mogla dobiti. Mnogo toga čujem kad se ona i tata svađaju, a čuje to i polovica Avenije Hayes. Kaže da prebrzo odrastam, neka usporim i još malo budem njezina beba. U jednom trenutku me drži u krilu i stavlja mi ružičaste mašne, tako mi zateže pletenice da me zaboli tjeme. A u sljedećem govori da sam genij. - Billie se preokrenula sama-samcata kad su joj bila samo dva mjeseca - kaže. - Vidite kako je pametna? - Ja se toga i ne sjećam.

Onda, kad kupamo tatu, kaže mi da se ne držim tako posramljeno jer ću za nekoliko godina moći rađati žive mlade. Doista je to rekla. Čita National Geographic u trgovini gospodina Henryja, tamo ga prodaju, ali neće mi objasniti. Pomislila sam na trgovinu u gradu gdje piše ŽIVE MLADE ZLATNE RIBICE. Katkad odrasle pojedu male. - Priroda je divna - kaže mama, ali ja ispod glasa dodam: - Priroda je sranje.

Otkad znam za sebe živimo s tetom Butter u Aveniji Hayes 102, blizu njezinog kafića. To je jedina kuća koju poznajem. Jednom davno mama je govorila o tome da ćemo otići iz Limogesa, ali buknuo je Korejski rat i neki je Kinez pogodio mojega tatu šrapnelom. Zato je sad invalid. On se zove Renny Robichaux, ako niste znali. Pisalo je o tome u novinama. Sve smo isjekle i spremile u album. Po kući tete Butter kreće se u drvenim kolicima s kojima mi se ne dopuštaju igrati.

- Paraliziran od struka na niže - stalno je tada ponavljala mama, i danju i noću. Bile smo u kuhinji tete Butter, zgužvani je brzoglav stajao na stolu pokraj čajnika i posude s pitom s kiselim mlijekom iz koje je nedostajao jedan komad.

- Para-liza? - rekla sam, pokušavajući zamisliti što bi to moglo biti.
- Mama je kimnula suznih očiju i rekla: - Ti ne možeš znati što je to, malena.
- Invalid - rekla je teta Butter.
- Misliš, neće moći trčati? - upitala sam.
- To je još najmanje važno!

Mama je briznula u plač, a teta Butter je rekla: - Što ti je sad? Vječito cmizdriš, kao da je svijetu došao kraj. Pa što ako neće moći trčati! Ponašaj se kao da je poginuo. Trebala bi biti zahvalna što ti se vraća.

- Ti si usidjelica - rekla je mama brišući oči. - Što ti znaš o tome?
- Više nego što ti misliš - odgovorila je teta Butter. - Ali, ja više ne žudim za muškarcima.
- Ne? - Mama je podigla pogled. - A za čime onda žudiš?
- Pa, da vidimo - rekla je teta Butter. - Za kukuruznim kruhom i mlijekom. Za prženom okrom i tikvicama. Za pitom krumpirušom. Za pralinama. Za čokoladnim pudingom.

Reći ću vam za čime ja žudim: za natopljenom breskvom. Oguliš jednu malu breskvu. Puno je puta nabodeš vilicom. Staviš je u čašu i preliješ 7-Upom. Mama koristi vino, ali ne mora se. Nakon nekog vremena, kad se dovoljno mjehurića nakupi u breskvi, ona se preokrene i počne vrtjeti. Nakon otprilike sat vremena izvadiš breskvu i pojedješ je.

Psići mi sad ližu lice i vrat. Počinje noć i nebo je nisko. Biserke tete Butter smještaju se na visoke grane grmlja. Uvijek nalazimo jaja ispod njega. Prošlog sam ih ljeta čak nekoliko našla u grahu. Vrlo su mala. Gotovo svi u ovom dijelu Limogesa spremaju se za ljeto - obrađuju vrtove i spaljuju stare usjeve. Toplo je vrijeme namamilo stare gospođe iz kuća pa se šeću avenijom. Silaze s trijema u pamučnim pregačama i sade petunije u starim kotačima. Za mene ljeto znači vruće pločnike koji mi pale stopala. Komarce koji zuje i vrtove prepune povrća. Prije dva-tri ljeta, mama je rekla našoj susjedi Tameri Mashburn da su naši krastavci veliki kao pimpeki.

- Mogu li ja dobiti jedan? - upitala sam. Bila sam mala, bilo mi je pet ili šest godina i još ništa nisam znala. Nisam razumjela o čemu govori, mislila sam da je to neka poslastica. Već mi je kruljio želudac.

- Prestani nas slušati - povikala je strogo i porumenjela. Nakon nekoliko dana čula sam kako je rekla da je tatin pimpek prilično velik. Opet se smijala s Tamerom na trijemu, a četvoro Mashburnove djece prekapala su nam travnjak. Ja sam čučala pod stubama pa sam se izvukla i povirila upravo kad je Tamera povukla ruku između nogu.

- Meni je Karlov dojadio. Tjera me da ga ljubim! - Isplazila je jezik i pogledala u križ.
- Baš je gadan, stalno me nabada.

Mama se nasmijala.

- O čemu to pričate? - upitala sam naslonivši ruke na bokove.
- Ma, bježi odavde! - rekla je mama i pokrenula se kao da će potrčati za mnom, ali bila sam prebrza. Poslije smo otišle u šetnju i više nije govorila o pimpekima. Govorila je samo o tome kako je lijep i zelen istočni dio Limogesa, sa velikim starim kućama koje su sagrađene prije Građanskog rata. Mama je rekla da imaju prave travnjake i da su to vile. Tamo žive bogate žene, piju čaj iz kristalnih čaša a dvorkinje im lašte srebrninu. Kad si bogat, kupuješ povrće na tržnici i ne moraš ga sam uzgajati. Ne moraš vječito čupati korov dok te grizu komarci.

Jasno se sjećam kako sam pala u vrtu tete Butter i posjekla koljeno na kosi. Imala sam valjda tri godine. Kad sam ustala, niz nogu mi se slijevala krv. Vrisnula sam i pozvala mamu, ali tata je dotrčao. Sunce mi je peklo glavu, ali kad me tata podigao, njegova je koža

bila ugodno svježa. Znala sam da sam na sigurnom. Odnio me kroz kukuruz prema kući i rekao: - Tata će uvijek biti tu da se brine za tebe.

Lagao je. Tu je, ali više nije isti čovjek. Sad čujem kako iz kuće više na mamu. Susjedi treskom zatvaraju prozore i navlače papirnate žaluzine. Zamišljam kako vozi kolica u krug i pokušava se prevaliti kao što mu je uspjelo prije nekoliko tjedana. Ponekad napravi grimasu i kaže da ga sad imamo gdje smo ga željeli, svi, čak i teta Butter koja mu nije krvni rod. Ona je naša. Kad se tek vratio iz bolnice, mama i teta Butter smjestile su ga na kauč u dnevnoj sobi da gleda završnu utakmicu prvenstva u bejzbolu. Nepokretno je ležao. Stalno sam se molila da mu se pomakne nožni palac, ali nikad nije.

Sad mama stoji na trijemu. Krivi vrat i viče: - Billie! Bill-ie!

Čučnem uz psiće. Znam što hoće. Vrijeme je da se idemo šetati i špijunirati Nepperove. To joj je postao običaj.

- Billie! Brzo, dolazi. Već je kasno! - Mamin glas zvuči oštro. Još malo pa će doći u vrt i istući me. Zatvorim psiće u alatnicu. Onda krenem puteljkom, slijedeći mamin glas do kuće kao da me svakom riječi privlači k sebi. Kad dođem do trijema, ona opet sjedi na ljuljački i lakira nokte. Jednu je nogu savila u koljenu, a druga visi. Podigne pogled pazeći na ne prolije lak, jer ovo nije njezina kuća. To je kuća tete Butter, koja je otišla u Prvu baptističku slušati o misionarima, kako bi dobila dobro mjesto u raj. Kaže da je počela još kad je primila mamu i Dillona nakon što su njihovi umrli od tuberkuloze.

- Gdje si tako dugo? - poviče mama, gledajući me kako se penjem na ogradu. Spustim se tako da visim o koljenima. Osjećam kako mi krv juri u glavu.

- Molila sam se - kažem. To joj je začepilo usta. Svi smo baptisti, premda Butter kaže da zabušavamo. Prošle je nedjelje velečasni Kirby položio ruku na moju glavu. - Kako je Billie Robichaux? - upitao je. Ja sam zahihotala, a on je rekao: - Dođi i posjeti me, pomolit ćemo se za tvoga tatu. - Dva-tri puta sam pokucala na vrata župnog dvora, ali nije ga bilo. Pa sam otišla u Butter's Cafe i pojela čizburger. Kafić je uglu ulica Hayes i Sparrow, ima cvijeće u prozorima. Unutra je dug crveni plastični pult, a uz njega srebrni stolci. Ostalo su separei, a u svakom je mali džuboks. Možeš tamo sjediti dok ti klima hladi lice i gledati kako Butter nalijeva mlijeko iz srebrne naprave. Nitko nema mlijeko kao Butter. Hladno i gusto kao frape od vanilije.

Mama je prije tu bila konobarica, ali nije to voljela. - Nama treba nešto bolje - govorila je. - Mi smo plemstvo. - Svi smo sjedili na trijemu i gledali kako prolaze automobili. Mama je pripalila cigaretu i bacila šibicu u prašnjavo dvorište. Pokušala sam se sjetiti što znači «plemstvo», ali nisam mogla.

- Plemstvo? - nasmijala se teta Butter. Čistila je mahune u novine na koljenima. - Ti si iz Texasa baš kao i ja. Bili smo crkveni miševi. Ako je to za tebe plemstvo, neka ti bude.

- Znam što si ti. Mislila sam na mamu. Njezini preci su bili kraljevi i kraljice. Prešli smo Atlantik na Mayfloweru!

- To je najveća laž koju sam ikad čula.

- E baš nije!

- Pogledaj gdje si sad. Sa mnom u Aveniji Hayes. Među sirotinjom. - Teta Butter se opet nasmijala. - Mayflower, možeš si misliti. Niste imali ni mreže na prozorima.

Nikad nisam znala kome vjerovati. A više nije bilo nikoga tko bi mi točno rekao. Mamin mlađi brat Dillon prolupao je u proljeće 1943. godine. Još je pod ključem. Iste je godine došao tata. On i mama upoznali su se na crkvenom pikniku i to je bila ljubav na prvi pogled. Krenuli su na medeni mjesec u Floridu, negdje pogrešno skrenuli i završili u New Orleansu. Ja sam se rodila devet mjeseci, dva tjedna i četiri dana nakon toga. Točno na Badnjak, tako da nikad ne dobivam dvostruke darove. A na svim rođendanskim tortama mi piše: «Sretan rođendan Isuse i Billie.»

Dok sam bila sasvim mala, tata je prodavao Biblije. Vozio je naš stari otrcani nash po cijeloj sjeveroistočnoj Louisiani - Lake Providence, Tallulah, Delhi, Monro, Bastrop. Katkad bi me poveo pa bismo letjeli po prašnjavim cestama. Prednje je staklo bilo puno mrtvih kukaca. Zaustavili bismo se ispred svake kuće koja je imala poštanski sandučić. Katkad bi ga napali psi i pauni. Ponudio bi ljudima da im ispiše ime zlatnim slovima za dodatnih dolar i pol, ali novac je bio dragocjen.

Slušala sam odrasle kako govore o tome kako su tijekom Depresije izgubljena čitava bogatstva. Ljudi se nisu oporavili od Drugoga svjetskog rata, iako smo mi pobijedili. Tata je rekao da se svi uzrujavaju zbog Hladnog rata.

- Možda bi trebali uzeti bacače plamena i pretvorili ga u vrući rat - rekla sam, ali on se samo smijao. Govorio je o Koreji i rekao kako je sramota da ljude mobiliziraju kad treba raditi u poljima riže i pamuka. Piloti su trebali prskati usjeve. Tata je mislio da bi svakog dana mogao izbiti drugi, veći rat. Mogle bi padati bombe po svim većim američkim gradovima, čak i po Limoges. U svijetu nema sigurnosti. Nitko nije htio kupovati Biblije. I tako su skupljale prašinu u sobi za šivanje tete Butter. - Počet ću prodavati usisavače - rekao je mami.

- Amen - odgovorila je i zakolotala svojim smeđim očima.

Nedugo poslije, prijavio se u vojsku pa su ga poslali u Chongjin Reservoir s Prvom mornaričkom. Znam jer mi je nacrtao mapu. Kaže da je postalo jako hladno i sve se zamrznilo, čak i rijeka Yalu. - Kinezi su dolazili preko leda - rekao je. - A marinci su se povukli 150 kilometara, boreći se cijelim putem, između dva planinska lanca. Nosili smo mrtve i ranjene.

Moj je tata bio jedan od ranjenih. Borili su se sve do mora, gdje su čekali brodovi da ih spase. Tata je rekao da je to bilo kao Dunkirk, kad su Nijemci pritisnuli Engleze do mora pa su ljudi dolazili u ribarskim brodicama i jahtama, bilo čemu što se održava na vodi, samo da spase vojnike.

- I kad se samo sjetim da je predsjednik Truman htio ukinuti marince - rekao je tata. - Da me nisu nosili, smrznuo bih se.

Onda se vratio iz Koreje paraliziran, leđa punih metalnih šrapnela. Ja i teta Butter napravile smo mu mali ležaj na trijemu. Naizmjenice smo ga držale za ruku, poravnavale mu posteljinu, zahvalne što je živ. Vidjele smo mnogo veterana bez ruke ili noge - kad god bi se neki od njih kandidirao kao političar, dao bi izraditi plakat s fotografijom u prirodnoj veličini. Mislila sam da bi se tata mogao kandidirati za gradonačelnika Limogesa - to bi bio dobar uredski posao. U međuvremenu, teta Butter i ja zabavljale smo ga igrajući s njim remi. No koliko sam je god preklinjala, nisam mogla nagovoriti mamu da se karta s nama.

Jedne je večeri teta Butter povirila u kuću. - DeeDee Robichaux - povikala je, držeći ruke na kukovima. - Što je tebi? Jadnik se tek vratio iz rata. Diži stražnjicu i dođi igrati remi.

- Neću - rekla je mama. Sjedila je za bijelim stolom i jela pitu. Uvijek je mogla jesti koliko je god htjela, nikad se ne bi udebljala, što je živciralo tetu Butter.

- Kako možeš biti tako bezosjećajna? - upitala je teta Butter.

- Bezosjećajna? Čitav dan sam radila, umorna sam!

- Nema veze, Butter - doviknuo je tata. - Možemo igrati nas troje. Ako ona poslije dođe, može se uključiti.

Ali, nije izašla. Poslije je uključila gramofon i Frank Sinatra je pjevao o srušenim snovima i ulicama na kojima ih možeš ponovno podići.

- Misli da je najljepša na svijetu - rekla je teta Butter, držeći karte i vireći kroz vrata. Mama je pjevala k'o blesava. - U tome je problem.

- Rasprsnut će ti se mozak ako ostaneš tako visjeti - kaže mama.

Okrenem se i legnem na trijem, gledajući kako uranja mali kist u lak. Nadam se da ću biti lijepa kao ona. A ako i ne budem, barem ću biti starija, nakon što sam sve ovo prošla. Kažu da je tata bio najbolji vojnik u Koreji, ali mama ima najbolje noge u cijeloj Louisiani. Ona smatra da je to još uvijek tako pa ih pokazuje kad god može. Baš je glupa. Kao sad - okreće stopalo i divi se lakiranim noktima. Ima smeđu kosu i smeđe oči, kao Natalie Wood. Nisam joj nimalo slična. Ista sam kao tata i Butter. Imam riđu kosu i tatine zelene oči. Butter ima žute oči.

Kroz otvoren prozor čujem kako tata kopa po kuhinji, psuje i baca zdjele s grahom. Razbija se porculan. Naljutio se jer mu je mama rekla da je pas koji siše jaja. Znae, stalno se svađaju. Teta Butter kaže da se on nije naviknuo na to da je invalid, ali meni nije jasno ni kako bi se mogao naviknuti. Meni bi noga najviše nedostajala, da ne mogu trčati s psićima ili se šetati gradom i sve razgledati. Ostale su mu samo ruke, koje održava u formi tako što baca hranu. Ja samo pazim da ne pogodi mene. Mrsko mi je zanemarivati ga, ali inače bi mi nešto doletjelo u glavu. A to bi boljelo.

Podignem nogu i spustim je na mamino slavno bedro. - Lakiraj i meni nokte - kažem.

- Dušo, ne mrdaj se. - Mama me udari po gležnju i zaškilji u svoj mali nožni prst. Kosa joj je vezana u čvrst rep, ali su se tamni, vlažni pramenovi oslobodili i okružuju joj lice. Lakira nokte kao da joj život o tome ovisi, pazi da nigdje ništa ne zamrlja i povremeno zastane i puhne. Tata se smirio, kao da je i on gleda. Onda se začuje lom. - DeeDee? Potrebna mi je pomoć, DeeDee!

- Odgojena kao princeza - kaže ona i zakoluta očima - a udala se za žapca. Gotovo je, dušo. Odlazimo.

- Ali, nokti ti se nisu osušili - kažem.

- Nisam mislila ovog trenutka. - Mama se nasmiješi i obriše mrlju s prsta. Onda protrese lak - čujem kako se u njemu sudaraju one kuglice. - Mislila sam, jednog od ovih dana.

Ovijem ruke oko koljena i pokušam zamisliti kako se iskradamo. Rado bih otišla na putovanje, pod uvjetom da se vratimo. Mama sama odlazi na razna mjesta, a ja mislim da je to naša krivica. Idemo joj na živce. Jednom sam se igrala školice u Aveniji Jefferson. Vidjela sam kako automobil gospodina Henryja usporava. Pokraj njega je sjedila neka žena. Poljubila ga je u usta, ili je možda samo svojom glavom dotaknula njegovu. Ne znam. Onda je izišla. Bila je to moja mama. Krenula je prema uglu ulica Pine i Jefferson, ali sam ja potrčala za njom. - Billie! - povikala je i podigla me. Bilo joj je drago što me vidi. Ali, bila je i iznenađena.

- Zašto te gospodin Henry dovezao ovamo? - upitala sam.

- Pa... pa samo me povezao.

- Ali, poljubila si ga.

- Nisam! - Spustila me i poravnala suknju. - Samo je htio da mu onjušim dah.

Ja bome ne bih radila kod nekoga tko bi tražio da mu njuškam usta, ali nisam joj ništa rekla. Trebao nam je novac. Sad podigne pogled s noktiju i namigne mi. - Stvarno ćemo otići iz Limogesa. Ne šalim se. Jednog od ovih dana ti i ja ćemo lijepo zbrisati odavde.

- Da? - kažem, ali joj zapravo ne vjerujem. - A kamo ćemo?

- Pa, ne znam. Imaš li ti kakvu ideju?

Slegnem ramenima i protrljam krastu. Ona mrzi klimu u Louisiani, kaže da joj ne odgovara. Prošle godine je u kolovozu bilo 40 stupnjeva, a u siječnju 1949. bilo je minus dvadeset. Mama kaže da joj je dojadilo trpjeti suše, vrela ljeta, tuče i poplave. To je gotovo jednako grozno kao da živiš na sjeveru, samo bez promjene godišnjih doba i bez snijega.

Mislim da bi mi se snijeg svidio. Mama kaže da je uvijek mislila kako će se vratiti u Greenville u Texasu, odakle je rodom, ali ne znam. Tata kaže da je u Texasu gore nego u Limogesu, da ima škorpija. Kaže da bismo njegova kolica morali postaviti u lavore pune vode da ga ne bi ugrizle.

- Ne, ne možemo tamo - rekao je, a mama se rasplakala.

- Jedna mala granata - rekla je - i kraljeznica puna šrapnela, i zbog toga smo zarobljeni u Limogesu do kraja života.

- Granata i nije bila tako mala - kaže tata. - Te se vražje stvari šire.

Sad se u kuhinji još jedna zdjela razbije o zid. Mama ustane s ljučake i nagne se prema prozoru, vireći unutra. - Porazbijat će sve u Butterinoj kuhinji - kaže.

- Morale bismo ga natjerati da sve ponovno zalijepi - kažem, a mama se nasmije. Nije to mek, majčinski zvuk kakav čuješ u crkvenim jaslicama, nego više kao nešto iz Afrike.

- Da odem pogledati kako mu je? - upitam. Počnem ustajati, ali ona odmahne rukom.

- Ne, pusti ga. Do nas ne može. Ona se vražja kolica srećom ne mogu provući kroz vrata.

- Gaduro! Dolazi ovamo i počisti ovo! - viče on iz kuhinje. - DeeDee! Znam da me čuješ!

- Ne mogu ovo više podnijeti. - Namršti se. - Obucimo se i pođimo u šetnju, princezice.

- Prvo mi nalakiraj nokte.

- Premlada si za to.

- Ali, molim te! Samo na nogama. Osim toga, nisam baš tako mlada. Znam što je seks.

- Je li? I, što je? - Drži kist kao da je cigareta.

- Glup je. Jedina gluplja stvar je umiranje.

- Ne razumijem. - Strese se i nastavi lakirati nokte.

- Jer se ljudi stalno uzrujavaju zbog toga. - Slegnem ramenima. - Zbog seksa i smrti.

- Možda imaju pravo - nasmiješi se mama. - Sjeti se crne udovice, što ona učini

poslije.

- Baš me briga za pauke. Nalakiraj mi nokte. Želim izgledati kao ti.

- Pa dobro. - Nasmiješi se i ispruži nogu. - Stavi stopalo ovamo.

- DeeDee! Dovraga! - viče tata. - Zar me ne slušaš? Nemaš što večeras izlaziti. Znam ja što radiš! Tjeraš se kao prava kučka. Nemoj misliti da ja to ne mogu nanjušiti.

- Što je kučka? - upitam. Toliko je toga što ne znam da će mi se glava rasprsnuti kad odrastem. Ali, silno sve želim naučiti kako bih mogla popraviti sve ono što ne valja u našem životu.

- Ništa, samo riječ. Baš kao i seks. Ali, da te nisam čula izgovarati te riječi!

- Zašto ne?

- Jer bi se neki ljudi uvrijedili. Te riječi raznim ljudima znače razne stvari.

- Kako to?

- Ljudima koji uzgajaju pse «kučka» nije ružna riječ. Samo bi pomislili da misliš na ženskog psa.

U kući se razbije još jedna zdjela, a ja kažem: - Teta Butter će poludjeti kad vidi kuhinju, jel' da?

- Vjerojatno.

- Hoće li misliti da smo mi krive?

- Hoće, ali ja ću pospremiti. - Potapše me po gležnju. - Ispruži prste.

Tako i učinim. Dok tata psuje i viče, meni mama lakira nokte. Nagne se nad svaki kao da lijepi posuđe za lutke, sićušne tanjuriće i šalice. Kad završi, zavalj se u ljuljačku i pripali cigaretu. Podignem stopalo i okrećem ga na sve strane. - Kako izgledam, mama? - Nećeš vjerovati. - Nakesi se i podigne dva prsta kao da me uokvirila njima. - Ovolicna si.

Avenija Hayes 102

Kad su se vratili kući s crkvenog piknika, Ricky Womack i njegova majka Alice zatekle su golemu, dugorogu herefordsku kravu u prednjem dvorištu. Uz pomoć susjeda uspio je izvući uznemirenu životinju natrag u Aveniju Hayes. Nazvao je sve koji drže takve krave i svi su mu rekli da su njihove kod kuće. U međuvremenu, kad god bi gospodin Womack pokušao vratiti kravu na ulicu, ona bi se tvrdoglavo vratila u dvorište. Gospodin Womack i njegova majka pregledali su svoje herefordske krave, sumnjajući da je dugorogi posjetitelj bio nestašan. Brinuli su se da je sve to zbog groma. Prošla su dva dana, a onda se pokazalo da je posjetitelj njihova krava.

IZ NEWS-LEADEARA, LIMOGES, TRAVANJ 1952. GODINE

Kuće u Aveniji Hayes sagrađene su blizu jedna do druge, s bijelim crijepovima i dubokim trijemovima iz kojih su vrata vodila u duge, uske prostorije. U New Orleansu takve kuće zovu «sačmarice». Imaju velika stražnja dvorišta puna pekana, povrća, kokošinjaca i kuničnjaka. Mnogi su držali i krave, koze i svinje. Bila je to bučna ulica, ali od svih je kuća najbučnija bila kuća Butter DeWitt. I prije nego što je Renny Robichaux otišao u Koreju, on i DeeDee svadali bi se pred kućom. Svadali bi se zbog novca, zbog njegovog kockanja, čak i oko toga koju lutku kupiti Billie. Jednom je Renny ganjao DeeDee po cijelom vrtu.

- Zašto si mi ispekla bijelu tortu kad znaš da mi je najdraža čokoladna? - vikao je gazeći cvijeće. - Ispeci mi ono što volim, curo, ili će biti vraga.

- Baš me briga - odgovorila je DeeDee i pljunula mu u lice. Susjedi su zgranuto gledali, ali se nisu htjeli miješati. Imali su svoje razloge. DeeDee bi katkad sjedila pred prozorom spavaće sobe i buljila u njih. Znala je ime svake obitelji u ulici, svaki požutjeli travnjak i usahlu petuniju - kuće su bile tako tužne i iskrivljene da su je podsjećale na nešto što bi sagrađilo dijete.

Bio je tu, dakako, i Ricky Womack, koji je dopuštao da mu krave pobjegnu i teroriziraju susjedstvo. Vikao bi na DeeDee kad je slušala ploče, ali najčešće se skrivao u mračnoj sobi i gledao je kako se svlači. Bila je tu i gđa Narcissa Harkley, čiji je sin Alwine poginuo u Drugome svjetskom ratu, ali bi ona katkad zaboravila da je mrtav; čovjek se nije usudio ni reći da je bio na groblju i odnio mu cvijeće. Zatim je tu bio g. Johnny Lee Spruel, ćelav, mršav čovjek širokih kukova; već je četrdestak godina bio udovac i sve je vrijeme provodio u vrtu prskajući insekticide. Imao je sivu amazonsku papigu koja je visjela naglavačke u krletki i vikala: «O moj Bože!»

Bili su tu Rudy Jackson i njegova žena, Ida May, koji su se svaki dan zahvaljivali Bogu što je Rudy prestao piti. Imali su na desetke unučadi s kojima bi se sastajali svakog tjedna. Svake su subote pravili roštilj i uvijek bi pozvali Billie. Bila je tu gđa Pernella Shaw, žena stupastih nogu koja je nosila aparat za sluh i čija je jedina kći 1949. godine dobila polio. Umrkla je prije nego što su je dospjeli odvesti u Vicksburg (to je bilo prije nego što je Limoges dobio umjetna pluća).

Bila je tu Justina Wyatt, koja je mirisala kao da se nikad ne kupa. Trebale su joj naočale, ali si je mogla priuštiti samo povećalo koje je nosila na prljavoj uzici oko vrata. Bio je tu Santos Navarro, mesar na gradskoj tržnici, i njegova žena Juanita, koja je rijetko

izlazila iz kuće, a kad bi izišla, nosila bi otrcane bijele rukavice. Govorkalo se da ima tumor na mozgu, ali Ida May Jackson je vjerovala da je alkoholičarka. Ono što je Juanita zapravo činila nikome nikad ne bi palo na um - prala je ruke, prala, ribala i trljala dok ne bi zgulila kožu, a onda bi se osjećala još prljavije.

Na kraju ulice živjela je prava droljica, Louvenia LaCour, koja je imala do ramena dugu crnu kosu i još crnije obrve, raširene na čelu poput galebovih krila. Sišla bi s trijema da zalije cvijeće u muškoj košulji, a kad bi se sagnula, vidjelo se da ne nosi gaćice. Na samom kraju ulice bili su Karl i Tamera Mashburn sa svojom šmrkavom dječurlijom koja su se kupala u plastičnom bazenu, a pelene su im bile mokre i ovješene.

Avenija Hayes bila je poput male obitelji - susjede ne možeš birati kao ni obitelj. Omiljena je aktivnost bilo špijuniranje - gledanje kroz prozor ili kroz papirnate žaluzine. Najbolji su naučili kako se najbolje služiti periferalnim vidom; Ida May Jackson bila je pravi šampion u tome da zalijeva cvijeće i pritom promatra prednje trijemove s obje strane ulice, slušajući istodobno po nekoliko razgovora.

- Pernela ima tumor u utrobi... A Santosova je žena sinoć grozno vrištala. Ako niste čuli, zacijelo ste gluhi... Narcissa je pripravila kompletan objed, a onda je stajala na stražnjem trijemu i dozivala malog Alwinea da dođe jesti. - Netko - tko je želio ostati anonimn - rekao je da se Tamera Mashburn (koja je nosila peto dijete) napila viskija i skočila Karlu na leđa te mu ovila noge oko struka. Netko drugi je rekao da su nestali u grmlju i dugo nisu izašli. Djeca su im hodala po dvorištu i plakala. Jedno je zaspalo u jarku. Misleći da se izgubilo, Mashburnovi su nazvali policiju, vatrogasce i gradsku vijećnicu.

Svi su se slagali da su prošli dani s DeeDee i Rennyjem bili bolji nego da imaš televizor, koji si je moglo priuštiti samo nekoliko obitelji. Imala ga je Butter DeWitt, ali je prijam bio grozan - mnogo snijega i škripe. Mogao si proći pokraj trgovine u Aveniji Washington i vidjeti sve televizore poredane u izlogu, sve na istoj postaji. (Imali su antene.) Morao si zastati i gledati kako se Desi Arnaz i Lucille Ball ganjaju oko crnobijelog kauča.

Prije Koreje, svi bi starci sjeli kraj prozora ili na trijem i gledali kako Renny juri za DeeDee s jednog kraja dvorišta na drugi. Ona bi psovala i bacala jaja i pekane - sve što bi joj došlo pod ruku. A jedna mala Billie skrivala bi se ispod trijema ruku ovijenih oko koljena, suznih očiju. To susjedi već nisu odobravali - nema potrebe da se psuje i tako ponaša pred djetetom. Mnogo su toga mogli tolerirati, ali ne takvo prostačko ponašanje. Navukli bi žaluzine i pojačali radio. Čak je i Butter govorila da je to grozno. Svima je objasnila da je Renny iz južne Louisiane, gdje su muškarci divlji Francuzi, a DeeDee je Teksašanka, kći njezinog pokojnog brata. Odselit će se oni uskoro, govorila bi.

- Što prije, to bolje - složili su se susjedi, ali potajno su mislili da bi im nedostajala mala ridokosa djevojčica. Billie je bila dražesna, osmijehom bi ti mogla slomiti srce. Ne bi li se zabavila, pjevala je sve, od crkvenih himni do bluesa; plesala bi i radila zvijezdu. Starce je to oduševljavalo, smatrali su da je bolja od Shirley Temple.

U međuvremenu, Robichauxovi su se svađali. - Zašto toliko podižeš rep? - vikala je DeeDee na trijemu.

- Misliš, da sam križanac između rakuna i prdeža?

- Uh, tako si prost! - vikala je. - Običan si prostak! Tako se sramim zbog tebe.

Na Majčin dan 1948., kada je Billie napunila pet godina, Renny i DeeDee upustili su se u svađu koja im je promijenila život. Tog je jutra Butter otrčala do poštanskog sandučića i zatim mahala DeeDee omotnicom pred nosom. - Pisao mi je tvoj brat - rekla je ponosno. Uvijek je bila osobito sklona Dillonu, iako je bio iza rešetaka u državnoj ludnici.

- Gle kako je lijepo - hvalisala se. - Sam je sve nacrtao.

- Baš šteta - protisnula je DeeDee - što nije mogao izići iz ludnice i kupiti ti pravu razglednicu.

Poslije, kad je DeeDee shvatila da joj na taj poseban dan neće biti pridana nikakva važnost - a na kraju krajeva, bila je jedina prava majka u kući - otišla je u kuhinju gdje su ostali jeli lubenicu s novina. Sjela je i spustila glavu na stol.

- Što ti je? - upitala je Butter pljujući koštice.

- Nitko me ne voli! - zaplakala je DeeDee.

- Oh, zaboga! - Butter je zakolotala očima.

- Ovo mi je najgori dan u životu!

- Ma daj - rekao je Renny brišući usta. - Po tebi su svi dani najgori.

- Nije istina! - DeeDee je pogledala Rennyja pa Butter. Smijali su se dok im je iz usta curio ružičasti sok. Čak se i Billie smijala.

Odgurnula je stolac i ustala. - Zlo mi je od vas!

- Onda povraćaj - rekao je Renny i nasmiješio se Butteri. DeeDee je uzela komad lubenice i bacila ga na njega što je jače mogla. On se sagnuo pa je zelena kriška poletjela preko stola i udarila Billie ravno u čelo. Od udarca se srušila na leđa skupa sa stolcem.

Poslije ih je Renny htio odvesti u grad da kupi DeeDee čestitku, ali Billie se bacila na pod. - Ne želim joj ništa kupiti! - vikala je. Na čelu je imala crvenu kvrgu.

- Potpuno je razumijem - rekla je Butter, zbog čega je Billie još glasnije zaplakala.

- Dajte, cure. - Renny ih je natjerao da iziđu na trijem pa u dvorište. DeeDee je povirila kroz vrata i rekla: - Ne zaboravi moje znaš-već-što.

- Što, uloške? - povikao je Renny dovoljno glasno da ga čuje cijela ulica.

- Neka samo krvari - rekla je Butter, koja je bila srdita jer DeeDee njoj nije ništa kupila, a i zbog lubenice.

- Možda i hoću - nasmijao se Renny.

- Gade jedan! - DeeDee je izjurila iz kuće i pokušala ga ogrepsti po licu. Butter je zagrlila Billie i odvukla je dalje u dvorište.

- Jebi se! - Rennyjev ju je dah pogodio u lice. Stisnuo ju je za zglavke. - Ponašaj se kao luđakinja. Sad se smiri i reci mi što želiš da ti donesem.

- Pa rekla sam ti! Uloške!

- Mislio sam na hranu, ludice. - Pustio joj je ruke. - Što želiš da donesem za večeru?

- Ako ću se ja jebati, ti sebe nahrani.

Odmahnuo je glavom i otišao. Billie se oslobodila Butterina zagrljaja i otrčala za njim. DeeDee ga je čula kako kaže: - Bilo bi bolje boriti se s kosookima nego gledati nju.

Kad se pročulo o njegovoj ozljedi, susjedi su donijeli pladnjeve pohane piletine i kolača, kao da Butter nije imala čitav restoran odmah iza ugla. DeeDee je plakala i zapomagala, hodajući amo-tamo. Mala Billie kao da nije shvaćala što se događa dok joj oca nisu doveli kući i unijeli ga kroz vrata na bijelim nosilima. Susjedi su prikupili novac i kupili mu drvena invalidska kolica. Svi su se okupili, čak i Ricky Womack, i odnijeli mu ih. Kad je DeeDee ušla u sobu, problijedila je kao duh. - Nosite to! - Odmahnula je glavom, sklopljenih očiju. - Nosite!

- Što je tebi? - povikala je Butter. - To je dar za Rennyja, ne za tebe.

- Žao mi je, žao mi je. - DeeDee su tekle suze niz obraze. - Tako mi je žao. Tek sam sad shvatila da on više nikad neće hodati.

- Na to me baš ne moraš podsjećati - rekao je Renny. Susjedi su se povukli. Jedno je promatrati svađu iz vlastite kuće, a posve drugo gledati je izravno.

- Nisam htjela, dušo, nisam htjela.

- Daj začepi.

- Pokušavam. - DeeDee se ugrizla za prst. - Samo me brine jedna sitnica. Što ćemo sa svim onim Biblijama i usisavačima koje nisi uspio prodati?

- DeeDee! Prestani! Ozbiljno ti govorim! - Butter je ustala. Alice Womack je zagrlila Rickyja oko vrata kao da je dijete, a ne odrastao muškarac. Ricky je ispuštao čudne zvukove i pogledavao naizmjenice Rennyja i DeeDee.

- Pa, uzmi lijepo jedan usisavač i počisti ovo. - Renny je uzeo vazu punu maćuhica i bacio je preko sobe. Razbila se, a krhotine su odletjele u DeeDeenu kosu. - A onda uzmi Bibliju i moli se da te ne ubijem.

- Gade! - vrisnula je DeeDee. - Najprije bi me morao uloviti. A kako bi to izveo, hm?

Renny je sa stolića uzeo posudu s bombonima i bacio je. DeeDee je vrisnula i uspjela se pomaknuti trenutak prije nego što je posudica udarila u zid, otkrhnula komadić i onda pala na pod. Čokoladni bomboni s višnjama rasuli su se pod invalidska kolica. Ricky Womack je vrisnuo i jednom rukom pokrio oči. Billie se sklupčala i počela zavijati. Glas joj je zvučao kao u novorođenčeta. Butter je oprezno prešla preko krhotina i uzela je u naručje.

- Sve je u redu, dušo - tepala joj je. - Samo se isplači, tako treba, neka to iziđe iz tebe. Ujutro ćeš se bolje osjećati.

Ali, nije bilo u redu. Sljedećeg se jutra nastavilo isto - Renny je vikao, DeeDee je plakala i oboje su bacali stvari jedno na drugo. Navečer, kad bi susjedi navlačili žaluzine, vidjeli bi Billie kako sjedi u dvorištu sa svojim psima, lica uronjenog u njihovo krzno. DeeDee je otvorila stražnja vrata i sasula razbijeno staklo u kantu za smeće, a onda se zagledala u dugo dvorište. - Billie? - rekla je. - Bil-lie. - Preklinjala je malenu da dođe u kuću, ali se Billie pravila da je ne čuje. Susjedi su je potpuno razumjeli. Tko se ne bi bojao da ima takve roditelje, svaki invalid na svoj način?

Gospodin Navarro ponudio se da sagradi rampu za Rennyjeva kolica, ali DeeDee nije htjela ni čuti za to. Renny je bio zarobljen u kući - kolica nisu mogla proći kroz neka vrata. Posljednje što je željela bilo je da se on oslobodi (zamišljala je kako juri za njom niz ulicu sve do grada - kakva sramota).

- To je vrlo ljubazno od vas, gospodine Navarro - rekla je. - Ali, on se ne može odgurati daleko, ruke su mu oslabile. - To i nije bila potpuna laž - liječnik ih je upozorio na opće slabljenje gornjeg dijela tijela, ali se to nije dogodilo. Održavao je kondiciju bacajući hranu i posuđe. Ruke su mu bile snažne, mišići jasno vidljivi. Da je dobio rampu, nitko se ne bi mogao zaštititi od njegovih napada, a ponajmanje DeeDee.

- Aha - rekao je gospodin Navarro. - Znači, zato stalno podiže limenke s kompotom? Pokušava steći kondiciju? Mogu mu nabaviti bučice. Da ih podiže.

- Bučice? - DeeDee je zamislila Rennyja kako podiže prsatu djevojku iznad glave dok mu njezina suknja pada preko glave.

- Po jednu za svaku ruku.

Pljusnula je gospodina Navarra, a onda otrčala u kuću i zaključala vrata, dok je on i dalje stajao u dvorištu i nešto dovikivao na španjolskom.

Jedan od susjeda, Rudy Jackson, rekao je da se vozio u Tallulu i vidio Rennyjev stari nash na autocesti 65. DeeDee se vozila spuštenih prozora, a kosa joj je lepršala na vjetru. Radio je svirao iz sve snage, Rosemary Clooney je pjevala «Come on-a My House».

- To je sigurno bila DeeDee - složio se drugi susjed. - Obožava Rosemary Clooney.

- Ali, što je radila na autocesti 65? - Ida May Jackson je oštro gledala muža. - I kad smo već pri tome, što si ti radio na autocesti? Kad si to bio u Talluli?

- Samo sam se vozikao - rekao je Rudy. Njegova je žena stisnula usnice, ali nije više ništa pitala. Ona nikad ne bi napravila javnu scenu. Nije ona kao Robichauxovi. Ne, ulovit će ga ona nasamo, zatvoriti prozore i onda ubiti boga u njemu svojom tavom.

Rudyju kao da je laknulo kad se razgovor vratio na DeeDee. - Jesi li je pretekao? - upitao je netko. - Je li to doista bila ona?

- Bome sam je pretekao - kimnuo je Rudy.

- Je li bila sama? Što je činila?

- Pa, recimo to ovako. - Rudy se počeošao po vratu. - Nije prodavala usisavače.

Svi su se nasmijali, čak i Ida May, ali Rudy se sjetio kako se cesta doimala usko - s jedne strane brana, s druge pamuk. DeeDee je bila tako lijepa da su mu navrle suze. Kad je napokon prikupio hrabrost da je pretekne, vidio je da je sama (premda se neki muškarac mogao skrivati u autu). Treštala je glazba, Rosemary Clooney pjevala je kao da joj je srce slomljeno. Rudy je ubrzao i pretekao je, nadajući se da će ga zaustaviti. Možda bi mogli otići na kavu. Ili, preskočiti kavu. Renny Robichaux je bio paraliziran, a Rudy je znao što to znači. Pogledavao je u retrovizor ali ga ona nije prepoznala. Nije izgledala kao žena u žalosti. Izgledala je kao netko tko uživa u vjetru, mirisu vode, u vožnji, kao da automobil usisava bijele crte - možda krušne mrvice, neki trag koji je slijedila, koji je ostavio Bog zna tko.

Zašto ja ne rušim brakove

Neke žene nikad ne zaboraviš. Moja žena Corinne je kao Julije Cezar - došla je, vidjela i pobijedila. Ali, DeeDee Robichaux je kao Kleopatra - dolazila je i dolazila i dolazila.

JACKSON BRUSSARD, RAZGOVARAJUĆI O ŽENAMA S BOBOM «MOBYJEM»
RIFFLEOM U MOBYJEVOM MOTELU, AUTOCESTA 65, TRAVANJ 1952.

DeeDee Robichaux

Umirala sam od želje da odem u bolnicu, izrazim suosjećanje Henryju i možda i sama vidim Olive - nikad prije nisam vidjela nikoga u komi. Odjenula sam i sebe i Billie u crno zbog morbidne prirode te prigode, s rukavicama i odgovarajućim torbicama. Moram priznati da smo bile elegantne. Sve vrijeme dok smo se spremale, Renny je vikao: - DeeDee! DeeDee!

Pretvarala sam se da je on papiga g. Spruela, rijetka ptica koja prosipa sjemenke iz krletke samo da mi mi privukla pozornost. Ali, neće ići. Izišla sam i ubrala nekoliko sunovrata, pa stapke zamotala u bijeli papir. Rennyjev je glas zvučao jezivo. Zamišljala sam kako je morao vrištati kad je ona granata eksplodirala nad njim.

- Dovraga, odgovori mi! I to odmah!

Radije bih jela zemlju. Našla sam Billie na uglu i primila je za ruku. Šutke smo hodali niz Aveniju Hayes, a onda skrenule lijevo u Ulicu Delphinium. Bila je ugodna večer, sve je mirisalo po cvijeću. Nismo se morale bojati da ćemo se oznojiti, što je glavni nedostatak ljeta, ako mene pitate. Ako se već moram znojiti, želim nešto zauzvrat, ako me shvaćate.

Ulice su bile prazne, samo je poneko dijete vozilo bicikl. Kad smo prolazile pokraj izloga, pokazala sam prstom naš odraz i upitala: - Tko li su te zgodne cure?

- Mi? - Billie se nasmijala i stisnula me za ruku. Bolnica je bila ravno naprijed, pa smo ponovno skrenule u Aveniju Jefferson kako bismo došle na glavni ulaz. Ovdje u Limogesu glavne se avenije zovu prema predsjednicima - Monroe, Hayes, Adams, Lincoln, Washington, Jefferson i Madison. Ulice se zovu ili po pticama - Sparrow, Mockingbird,

Finch, Cardinal - ili po cvijeću - Geranium, Oak, Pine, Cypress, Delphinium i Magnolia. Voljela bih da stanujem u jednoj od njih.

Limoges je bio sasvim običan gradić, ali nije bilo tako lako živjeti u njemu. Zimi ledeno, ljeti vruće. Ljudi su bili umišljeni, zadržani ili religiozni - ponekad sve troje istodobno. Pretvarali su se da ne mare za tračeve, ali umrli bi bez njih. Limoges je živio od privida. Prije tri godine nekoliko se baba iz Historijskog društva sastalo i uredilo središte. Ja sam ih zvala histeričarke - Henryjeva žena bila je jedna od njih. Održale su dobrotvorni bal i skupljenim novcem dale oličiti stare zgrade u različite boje, kao različite vrste sladoleda. Popravile su sve prozore. Postavile su ograde od kovanog željeza i stropne ventilatore, posadile geranije na prozorima. Bilo je zgodno i podsjećalo na New Orleans, ali umanjen. Jer, ovdje nema Mardi Grasa, nema nikakve zabave. Odveć smo udaljeni od svega. Na istočnoj je strani rijeka Mississippi i nasipi, na zapadnoj samo farme. Između su grad i jezero. Ispod nema ničega, a iznad je Arkansas. Ovdje se svi zanimaju samo za usjeve, usjeve, usjeve. Kao da su povrće i pamuk zbog nečega važni.

U New Orleansu bih mogla biti sretna. Koliko se sjećam, užasno je vlažno, ali zna i ovdje biti tako. Samo što bi u Francuskoj četvrti teški, vlažni zrak bio ispunjen jazzom. Bila sam ondje jednom, na medenom mjesecu. Odsjeli smo u hotelu koji je iznajmljivao sobe na sat, Hotel LeBlanc, drugo sebi nismo mogli priuštiti. Te smo prve večeri kupili hrenovke od čovjeka koji je gurao kolica. S našeg se balkona vidjela Ulica Bourbon. Bila je puna svježe obrijanih muškaraca koji su se šetali i sve razgledali razrogačenih očiju. Renny je rekao da su vjerojatno turisti, dečki sa sela koji nisu znali što da misle o kurvama i povici, glazbi i smijehu. Na uglovima su stajali drugi muškarci koji su svakoga pokušavali namamiti u svoj klub.

Renny me povukao natrag u sobu. Dah mu je mirisao na džin i limetu. Kroz otvoren francuski prozor čuo se saksofon. Negdje se razbila boca, a neka je žena povikala: «Jebi ga!»

Sljedećeg sam se jutro rano probudila i izišla na balkon. Mirisalo je na kore od lubenice i kavu. Ulica Bourbon bila je prazna, pločnik prepun papirnatih čaša, rasutih kokica i opušaka. S jednog je balkona visio toaletpapir. Iza mene je Renny ležao na trbuhu i hrkao. Jedna mu je ruka bila okrenuta dlanom prema gore, a druga stisnuta oko jastuka. Otišli smo tog poslijepodneva. Što smo se više udaljavali od New Orleansa, to sam ja više čeznula za njim. Taj me grad podsjećao na lijepi, starinski vrt. Bilo mi je mrsko vratiti se u Limoges i u Aveniju Hayes.

Rodom sam iz Greenvillea u Texasu. Pamuk uzgojen na plodnoj crnoj zemlji odlazio je u tkaonice u Manchesteru u Engleskoj. Svakog bismo dana moj brat Dillon i ja otišli Ulicom Washington do Boise d'Arca, pa lijevo jedan ugao do Ulice Lee. Skrenuli bismo desno, prešli prugu i stajali ispred tvornice pamuka, čekajući mamu. Godine 1912. tu su obrađivali 2073 bale za deset sati. To je bilo osam godina prije nego što sam se rodila.

Nakon što je mama umrla, teta Butter je došla na sprovod, vidjela da smo Dillon i ja posve sami i povelala nas u Limoges. Upisala nas je u školu. Svi su zurili u ružu koju sam nosila u kosi, kao da je to nešto gadno. Bilo mi je četrnaest, bila sam cura sa sela, ali sramila sam se da ljudi to znaju. Kad su mi se djevojke u gimnaziji smijale, dotaknula bih svoju ružu i rekla: - To je najnovija moda u Dallasu.

- Ali ovdje nije - odgovorile bi mi. Visoko su držale nos, te kćeri vlasnika plantaža i trgovina, i znala sam da me mrže zbog te ruže. Da me neće pozivati na svoje domjenke. Svim sam se silama trudila pokazati da sam Teksašanka. Samo sam o tome govorila. Godine 1934. osvojila sam prvu nagradu svojom tekšaškom salatom. Rastopite dvije vrećice Jell-Oa od limete u pola šalice vruće vode. Umiješajte četvrtinu šalice nasjeckanog celera, pola šalice majoneze, četvrt šalice octa, jednu šalicu zdrobljenog ananasa i četvrt

šalice nasjeckanih krastavaca. Nasjeckajte veliku zelenu maslinu i stavite na dno kalupa. Ulijte mješavinu u kalupe i pustite da se stisne. Izvadite iz kalupa i maslina će biti na vrhu.

Zatekla sam se u gradu u koji se nikako nisam uklapala, ali namjeravala sam se vratiti u Texas pa taman mi to bilo posljednje. Čak je i moj brat našao način da ode. Nestao je na povratku s crkvenog sastanka u Shreveportu. Našli su ga mjesec poslije na Havajima kako propovijeda na plaži Waikiki, nudeći se da prevodi onima koji govore nerazumljivim jezicima. Dovoljno je zaradio da unajmi sobu u Moani, s pogledom na Diamond Head. Još imamo kutiju punu fotografija koje je snimio. Butter i ja posjetile smo ga u državnoj ludnici. Kad ga je upitala zašto je pobjegao, odgovorio je: - To je lako pitanje. Zato što me Bog nazvao telefonom.

Butter je kimnula kao da to sve objašnjava, ali ja se nisam dala samo tako zavarati. - I, što ti je rekao? - upitala sam.

- Nisam razumio ništa osim jedne riječi - odgovorio je Dillon. - Honolulu.

Pustili su ga, dakako, pa je sjeo u autobus za New Orleans. U istom je danu unajmio sobu u Ulici Beinville, zaposlio se kao otvarač školjki i usvojio tronogog bostonskog terijera (koji ga je slijedio kući s posla). Prošlo je šest tjedana kad je njegova stanodavka primijetila da iz njegove sobe dopire neugodan zadah. Ma koliko je kucala na vrata, Dillon nije otvarao. Kad se poslužila vlastitim ključem, zatekla ga je na podu, gole stražnjice u zraku, a mali se pas dao na lizanje njegova čmara. Da se ne bi onesvijestila, uhvatila se za kuhinjski ormarić. Nešto joj je pošakljalo dlan. Pogledala je, a površina ormarića bila je prepuna žohara, onih velikih. Sve je bilo puno voćnih muha. Naravno, Butter ga je morala vratiti u bolnicu, i ovaj su ga put zadržali.

Bilo je teško živjeti s Butter, iako je tatina sestra. Jedino nam je zajedničko bilo prezime, DeWitt, i tekstaško podrijetlo. Srijedom se u njezinoj gostionici posluživala samo tekstaška hrana. Ujutro bi najprije poslužila kolač s breskvama i huevos rancheros. Nakon škole bih joj pomagala posluživati pohani biftek s umakom s mlijekom, sopa de fideo, rozete Bunuelo, salpicon, quesadillas, tortilla juhu i razne vrste čilija.

Došli su novinari i fotografirali mene i Butter u gostionici. Butter je za glavu niža od mene (bila sam visoka za svoju dob). Ukrasila je prednje prozore papirnatim cvijećem i kaubojskim šeširima. Jedan mi je šešir visio nad glavom kao prazan oblačić u stripu. Cure u školi su me počele zvati «mala sirotica DeeDee». Tad sam okrenula leđa svojem naslijeđu i Butteri. Kad bi me neka nastavnica prozvala, svi su hihotali. Rekli su da DeeDee DeWitt zvuči kao da netko muca. Kad je Renny Robichaux svratio u gostionicu da nam proda Bibliju, znala sam da je moj. Najviše mi se sviđalo njegovo ime, romantično i francusko, koje me podsjećalo na gospođe u brokatnim haljinama i muškarce s napudranim vlasuljama. Taj će me odvesti iz Limogesa.

- Butter možda voli Texas - rekla sam svojoj prijateljici Tameri Mashburn - ali se ne namjerava onamo vratiti.

- Zašto ne?

- Zato što zna da ja to toliko želim.

- Ako mene pitaš - rekla je Tamera - nema to veze s Texasom. Mislim da ona samo voli čili u prahu. Budući da ne može uloviti nijednog muškarca, treba joj nešto od čega će joj biti vruće.

Ja i Billie zastale smo na uglu Avenije Jefferson i Ulice Delphinium. Bacila sam pogled na bolnicu i gotovo izgubila hrabrost. Nisam tu imala nikakvog posla. Ipak, neće škoditi da povirim i vidim što radi Henry. - Dođi, Billie. - Primila sam je za ruku pa smo otišle do glavnog ulaza. Čim smo ušle, počela sam se znojiti ispod pazuha. Duboko sam udahнула i osjetila miris alkohola i sapuna. Na dnu hodnika vidjela sam dvojicu muškaraca

kako razgovaraju - bili su to poslovođa trgovine Morgan & Lindsey i onaj mršavi čovjek iz Hoopera. Žene su se sjatile oko Vangie, ali nigdje nisam vidjela Henryja. No ovaj mi je put to bilo drago. Na mnogo sam načina oguglala, ali još me boljelo vidjeti kako živi svoj drugi život.

Voljeli smo se izdaleka, a i izbliza, ali za to smo morali nalaziti posebna mjesta. Henry je za svoje orgazme rekao da su «male smrti». Rekao mi je francuski izraz ali sam ga zaboravila. Meni su više nalikovali na male kome, s obzirom na to kako su mu curile sline i sve to. Kad bismo završili, ponovno bi se pretvorio u Henryja Neppera. Recitirao mi je poeziju i govorio na stranim jezicima. Za oženjenog muškarca, doimao se tako iskreno.

Znate, prije Henryja imala sam onog čovjeka iz Tallule. Renny se upravo vratio kući kao invalid i ja sam mislila da je moj život završio. Čovjek se zvao Jackson Brussard, imao je kovrčavu plavu kosu. Imao je najdulje prste koje sam ikad vidjela. Na jednoj je ruci nosio prsten sveučilišta Ole Miss, a na drugoj bračni prsten. Nije bio mnogo stariji od mene i vozio je novi cadillac. To me impresioniralo. Putovao je i kupovao i prodavao goveđu kožu, a onda je slao u tvornicu. Počeo je dolaziti u Butter's Cafe poslije Dana rada 1950. godine. Uvijek je naručivao isto - salatu od tunja s tostom, pržene krumpiriće, mlijeko i karamel-tortu ili pitu, ovisno o tome što nam je još ostalo.

- Studirali ste? - upitala sam ga dok sam po deseti put brisala pult pred njim.

- Da, gospođo. - Zabio je vilicu u kolač. - Bome jesam. Na Sveučilištu Mississippi.

- Zašto onda prodajete te kravlje kože?

- Boks - odgovorio je, gledajući me kao da sam glupa.

- Ah! Naravno! - Zahihotala sam, ali sam se osjećala kao budala. Poslije mi je Butter prišla s leđa i rekla: «Ah! Naravno!» i smijala se. Toliko me razljutila da sam dohvatila cijelu karamel-tortu i bacila je na pult. Onda sam svukla pregaču, bacila je na pod i otišla.

Ali, ja sam se posljednja smijala. Do sljedećeg puta kad je Jackson Brussard došao u gostionicu, pročitala sam malo o preradi kože. U knjižnici. I nisam se dospjela ni snaći, a već sam zapisivala upute kako doći do Motela Moby's na autocesti 65, sjeverno od Tallule. Potrajalo je to prilično, možda i tri mjeseca. Bio je vrlo drag i vrlo, vrlo nježan. Jako sam se zaljubila. Kad te to uhvati, kao da se upiškiš u gaće. Jednostavno se ne možeš spriječiti.

Donosio mi je cvijeće, bombonijere, kožne novčarke i biserne naušnice. Davao mi je i novac za benzin. Nikad ga nisam morala moliti. - Lud sam za tobom - rekao je i ja sam mu vjerovala. Mislila sam: DeeDee, ovaj mora biti tvoj.

Dva-tri puta tjedno nazvala bih njegov kućni broj u Talluli samo da malo zamutim. Uvijek se javljala neka crnkinja, vjerojatno dvorkinja, ali ja nikad ništa nisam rekla. Obično bih zvala onih dana kad smo bili u motelu. Stigla bih prije Jacksona i listala telefonski imenik. Njegovo je ime bilo u njemu, pod B - Brussard, Jackson, 121 Bayou Drive. Zvučalo je otmjeno, ali nisam mogla biti sigurna. Čim bi otvorio vrata sobe, bacila bih imenik i pojurila mu u naručje.

- Misliš li da ćeš ikad napustiti ženu? - pitala sam ga. To je bilo možda trećeg puta kad smo se vidjeli. Nisam ga htjela požurivati, samo sam ga ispipavala. Da vidim je li ozbiljan ili se sa mnom samo provodi.

- Nego što. - Uštipnuo me za dojku.

- Kada?

- Uskoro, uskoro. Ali, sad nije pravi trenutak. - Pomilovao mi je bedro pa me uhvatio za stražnjicu. - Tako ti je mala da mi stane u jednu ruku. Obožavam dobro građene sitne žene. Da se barem mogu praviti važan s tobom. Svi muškarci u Talluli bi se pojeli od zavisti.

Rekao mi je da je njegova žena Corinne ljubomorna, debela i zla. Njezin je tata bio kralj goveđe kože u pet država. Jackson je rekao da stari vozi novac u kolicima. Rekao je da

bi odmah ostavio Corinne da nije malog Jacksona i Lilly. Živjeli su vrlo nesretno u kući koju im je kupio Corinnein tata. Provezla sam se, dakako, onuda, i mogu vam reći da kuća nije bila mala. Bila je velika kao pogrebno poduzeće. Parkirala sam auto i krenula prema kući. Ulazna su vrata bila sva u staklu. Vidjela sam zaobljene stube, crnobijeli pod i raskošan svijećnjak. Pozlilo mi je. Ne može on sve to ostaviti, mislila sam. Čak ni zbog mene. Kroz vrata sam vidjela kako prolazi neka crnkinja. Bila je odjevena u sivu odoru. Kad me vidjela, prišla je vratima i otvorila ih. - Nisam čula zvono - rekla je.

- Oh, nisam pozvonila.

- Nešto prodajete, gospođo? - Pogledala je moje prazne ruke. Čak sam i torbicu ostavila u automobilu.

- Biblije - rekla sam. Jednostavno mi je izletjelo. - Želite li je kupiti?

- Ne, gospođo. To nas ne zanima.

- Ah. No, u redu. - Slegnula sam ramenima i okrenula se da odem.

- Znate, mi već imamo Biblije.

- Da. I ja. Teško je nešto prodati kad ljudi to već imaju.

Ja sam zurila u nju, a ona u mene. Otvorila je usta da nešto kaže, ali uto je neka bjelkinja sišla niza stube. - Tko je to, Surphromia? - upitala je. Imala je kratku crnu kosu i podbradak, debele mesnate ruke. Mala usta.

- Netko prodaje Biblije, gospođo Corinne.

- Reci joj da nam ne trebaju.

- Da, gospođo. - Na vrhu stubišta pojavilo se malena djevojčica u gaćicama spuštenim do koljena, guste kovrčave plave kose. - Mama? - povikala je. - Sur'poma! Piškila sam sasvim sama!

- Surphromia? - dozvala je Corinne. - Dolaziš li?

- Da, gospođo. - Okrenula se meni, naslanjajući se na dovratnik.

- Pa onda, do viđenja - rekla sam. Onda sam se nagnula i dotaknula joj ruku. -

Poljubite mi Jacksona.

Doimala se iznenađeno, a onda je pogledala prema Corinne.

- Kad bolje razmislim - rekla sam - radije nemojte. Možda bi se gospođi Corinne spetljao mider. Pa bi se ugušila. A onda ono siroto dijete ne bi imalo majku.

- Bit će vam najbolje da pođete kući, gospođice - rekla je Surphromia i zatvorila mi vrata pred nosom. Kad me Jackson sljedeći put nazvao, napola sam očekivala da će me pitati jesam li bila u njegovoj kući, ali nije. Poslije Dana zahvalnosti donio je u gostionicu punu vreću prepelica. Toliko sam ga se zaželjela da smo se opalili u muškom zahodu. Ja sam sjedila na prljavom umivaoniku. Onda mi je on pomogao da se provučem kroz prozor u sporednu uličicu. Mislila sam da sam jako pametna.

Te sam večeri sjedila za toaletnim stolićem i četkala kosu, onako kako su preporučivali, sto puta. Butter mi je prišla iza leđa i rekla: - Znam što radiš.

- Četkam kosu? - rekla sam zabacujući glavu.

- Ne, nego s onim Brussardom. Viđaš se s njim, nije li tako?

- Ne!

- DeeDee, on je u braku.

- Pa i ja sam.

- Neće ostaviti ženu. Nikad oni to ne čine. Doduše, ima izuzetaka, ali on nije taj.

- Ne znaš ti o čemu govoriš! - Bacila sam četku i prevrnula bočicu s parfemom. Od mirisa White Minka sam se zakašljala.

- Dušo, samo ti želim pomoći. - Pomilovala mi je kosu. - Znam da je teško biti u braku s invalidom, ali taj te Brussard iz toga neće izvuci.

- Možda hoće.

- Ne bih htjela da budeš povrijeđena. A moraš misliti i na Billie.
- I mislim na nju.
- Ne, ne misliš. Prozrela sam te, DeeDee - rekla mi je. - Potpuno.

Prve subote u prosincu nije se pojavio. Čekala sam čitav dan u motelu, gladna svega, i napokon otišla u Catfish House. Sjedila sam u separeu pokraj prozora. Upravo prije nego što su mi donijeli jelo, vidjela sam kako Jacksonov crni cadillac skreće na šljunčano parkiralište i zaustavlja se pokraj mogeg bijednog automobila. Izišao je, otišao do vrata sobe 6 u kojoj smo uvijek odsijedali i pokucao na vrata. Kad mu nitko nije otvorio (kako bih to mogla?), povirio je kroz prozor. Onda se okrenuo i provjerio da je moj automobil doista ondje. Odmahnuo je glavom i krenuo prema restoranu. Kada je ušao, odmah me ugledao. Krenuo je prema meni, zastavši usput da se rukuje s nekim debelim čovjekom. Kad je sjeo u separe, pritisnuo je bedro uz moje. - Imao sam obvezu - rekao je, pa mi rukom protrljao koljeno.

- Kakvu? Posao ili užitak?

- Ni jedno ni drugo. Corinne me gnjavila. Natjerala me da je odvezem do oca pa do njezine tete Elizabeth da pokupi nekakav mramorni stol. Uvijek nešto. Ali, ne govorimo o njoj. Baš je lijepo vidjeti tvoje lice. Znao sam da ćeš me pričekati.

Zadržala sam dah. Imala sam prijeku narav, znate, ali nisam htjela napraviti javnu scenu, za to sam bila odveć ponosna. Kad mi je konobarica donijela jelo, samo sam zurila u njega - pržena somovina, krumpir, kupus, okra, kukuruzno pecivo.

- Nešto nije u redu? - upitala je konobarica, odmjeravajući Jacksona.

- Sve je sjajno. - Namignuo joj je. Ona je pocrvenjela, gledajući ga u oči, a onda se okrenula i otišla, njišući bokovima. Jackson ju je promatrao dok nije zašla za pult. To me namigivanje pogodilo više nego išta drugo. Uzela sam tanjur i sasula mu ga na glavu. Onda sam ustala i otišla ravno do svojeg automobila.

Nisam očekivala da će mi se ponovno javiti, ali on se već sljedećeg dana pojavio u Butterinoj gostionici. Naručio je sendvič i ponašao se kao da se ništa nije dogodilo. Taj smo se put kresnuli u njegovom automobilu, parkirani na groblju, što nije tako jezovito kako zvuči.

Mislila sam da je sve u redu. A onda, otprilike tjedan prije Božića, nazvao me i rekao da se više ne može vidati sa mnom. Da mi je kupio zlatni privjesak s urezanim imenom i kao prava budala, ostavio račun u novčarki. Corinne ga je, dakako, našla.

E pa, nisam znala što bih mislila. Možda mi uopće nije kupio privjesak. Možda njegova žena o meni ništa nije znala. Stisnulo mi se grlo, ali sam uspjela protisnuti: - Žao mi je. Veselila sam se što ću te vidjeti.

- Možda uspijem doći do Limogesa nakon blageana. - Uzdahnuo je. - Kad se situacija smiri.

- Što je rekla, Jacksone? - Zapravo me zanimalo što je on rekao, ali nisam htjela pitati.

- Trenutačno baš ne govori mnogo. Otišla je ocu.

- Onda bismo se možda mogli naći...

- Ne. Barem ne sada. Pričekajmo da se stvari smire.

- Dobro.

- Čujemo se - rekao je, ali je lagao. Nikad ga više nisam vidjela.

Poslije toga sam se vidjela s jednookim draguljarem koji mi nije dao čak ni lažni dijament. A kad se njegov sin vratio iz Koreje, vidjela sam se i s njim. Ni on mi nije ništa dao. Kad sam o tome pričala Tameri Mashburn, rekla je: - Uh, pa ti si spavala i s ocem i sinom. Sad samo još moraš naći svetog duha.

Bila mi je potrebna promjena, pa sam dala otkaz kod Butter i zaposlila se u drogeriji, kod Henryja Neppera. Nisam ga izabrala, nisam ga čak ni zavela. Samo sam imala neku slutnju. Radila bih za pultom sa sokovima, brisala vlažni pult i odjednom bez razloga podigla pogled. On bi sjedio u svojoj ostakljenoj sobici, bijele kute raskopčane pod vratom, i zurio ravno u mene.

Kasno jedne subote odlučila sam ga iskušati. Trebao je ići u Country Club, u kojem ja nikad nisam bila. Znala sam da kasni, znala da ide na ples s Vangie. I tako sam namjerno uganula gležanj pa me morao odvesti u prostoriju za zaposlenike, na crveni kauč. Dok mi je opipavao kosti, stalno je govorio: - Ne vidim nikakvu oteklinu. Sigurni ste da ne možete stajati?

- Pokušat ću - rekla sam. Kad sam ustala, posrnula sam prema njemu i namjerno ga kukom dodirnula u ono mjesto. Ostala sam naslonjena na njega. - Čini mi se da ću se onesvijestiti, gospodine Nepper - rekla sam i posve se opustila.

Položio me na kauč, a ja sam podigla suknju do iznad koljena. - Boli me uz cijelu nogu - rekla sam, trljajući je. - Probada. Znete kako mislim?

- Da, točno znam. - Nagnuo se i stavio mi jednu ruku na nogu. Tad sam znala da sam ga upecala, ako ne za cijeli život, a ono barem na još jedan sat. Bilo mi je drago što sam na sebi imala lijepo donje rublje - imala sam komplet na kojem su bili izvezeni dani u tjednu, a tada sam nosila «subotu» jer je doista bila subota. Nisam mogla biti tako drska da mu gurnem ruku uz svoje bedro pa sam se spustila niz kauč, tobože kao da se namještam, a njegova je ruka skliznula do mojih gaćica.

Henry je pogledao mene. Ja sam pogledala njega. Učinili smo to tamo na kauču, nismo se čak ni posve svukli. Bio je tvrd u meni. Prošlo je toliko vremena otkako sam bila s muškarcem, Bog mi pomogao što sam ga toliko željela. Bilo je to kao da roniš duboko pod vodom, a onda isplivaš na površinu, prema suncu, dok ti pluća žude za zrakom. Nakon nekog vremena ostao bi ti samo snažan osjećaj iznutra i naučila bi disati pod vodom. Čim je došao do daha, ponovno smo se bacili na posao i mogu vam reći da je jako zakasnio na onaj ples.

Sljedećeg me dana nazvao i pričao o svojem imanju u županiji Epiphany te rekao da bismo se ondje mogli naći. Morala sam odnijeti telefon u ostavu da me Butter ne bi čula. Kad sam izišla, dobacivala mi je sumnjičave poglede. - Nikoga ne zanima što ti imaš reći - rekla je, a ja sam pomislila: Možeš si misliti.

Katkad bi me pokupio na uglu Avenije Jefferson i Ulice Delphinium, blizu gradske tržnice. Ili bih se odvezla do njegovog imanja pokraj autceste 65. Šljunak je škripao ispod kotača moga nasha i podizao prašinu. Kad bih došla do trave, ugasila bih motor. Uz bayou su rasli čempresi i vrbe. Sokoli su letjeli nad poljem. Negdje u daljini lajao je pas.

Izišla sam iz automobila i krenula uz rub polja, berući poljsko cvijeće. Zrak je bio bistar ali ne i prazan - prepun prašine, kukaca, cvrkuta ptica. Vjetar mi je zanosio kosu dok sam se saginjala da uberem cvijeće. Sviđala mi se ta tišina. Kod kuće je Renny neprestano govorio o tome kako će Rusija poduzeti sve da dođe do atomske bombe. Možda je imao pravo. Možda je svijet doista postajao opasniji nego ikad prije - radijacija, bacili, vlaga, poljupci, sperma.

Vidjela sam kako se nešto praši na cesti i znala da to on dolazi. Počela mi je pulsirati vratna žila. Nije još ni dospio izići iz automobila, ja sam se već bacila na njega, zagrlila ga i polako ljubila. Jezici su nam se dodirivali pa udaljavali. - Najradije bih se odmah ovdje svukla - rekla sam i spustila ruku među njegove noge. Već je bio tvrd. Posvuda oko nas cvrčali su cvrčci. Kroz lišće je dopiralo sunce. Henry je otvorio oboja vrata automobila i povukao me na prednje sjedalo, kopajući rukom pod mojom haljinom.

- Polako - rekla sam mu.

- Nemaš gaćice - šapnuo je.

- Ne volim ih nositi - nasmijala sam se. - Rijetko kad ih nosim.

Što uopće nije bilo točno. Imam više gaćica nego što mi treba, ali odakle bi on to znao? Nikad me neće posjetiti u Aveniji Hayes i poviriti u moje ladice. Pružila sam ruku da ga raskopčam, osjećajući koliko je uzbuđen. Obožavam, doista obožavam to učiniti muškarcu, postići da mu se digne. Stresao je hlače sa sebe pa se spustio na mene, pimpekom mi okrznuvši bedro. Kad je ušao u mene, bio je vruć, kao da ima groznicu.

Učinili smo to u automobilu dok su nam noge stršile van a sjedalo škripotalo pod nama. Pomislila sam na njegovu ženu, zdepastu, okruglog lica, duge sijede pletenice - nalikovala je na Indijanku. Možda Henry shvati da je sve vrijeme bacao mamac u pogrešnu rijeku.

Za tako brzog čovjeka, živio je doista sporo. Iza kulisa, našla sam način da ubrzam stvari. Kad bih se krenula naći s njim, nazvala bih Vangie. Kad bi se javila, spustila bih slušalicu. Mislila sam da će možda postati sumnjičava i slijediti ga, ali nije. Onda mi je Henry rekao da ona ne zna voziti. Predviđala sam da će je ostaviti prije Božića, ali otišli su na obiteljsko putovanje u New Orleans i povelili sa sobom onu njihovu groznu susjedu, Edith Galliard. Nisam dobila božićni poklon do poslije Nove godine. Najprije mi je dao kutiju pralina i bila sam tako razočarana da sam mu je zamalo bacila u glavu. Onda mi je dao pravi dar, ogrlicu. - Vrlo je stara - rekao mi je dok mi ju je zakapčao oko vrata. - Nabavio sam je u antikvarijatu u Ulici Magazine. Oh, DeeDee, kako bih ti rado dao više!

Pa onda to i učini, mislila sam, ali sam se samo koketno nasmiješila i rekla: - Samo želim da budeš sretan, Henry. - On kao da se nikad nije brinuo jesam li ja zadovoljna. Svaka je budala mogla vidjeti da i dalje živim u Aveniji Hayes, siromašna i nevoljena. Katkad bih čitala novine, dio o društvenim zbivanjima, pa bih naletjela na nešto što bi me izludilo. «Prošle je subote naš Vrtlarski klub organizirao domjenak. Članice i njihovi supruzi nosili su kombinezone, cvjetaste pregače, rukavice i šešire. Za nekoliko se stolova igrala kanasta. Poslužili su izvrstan punč, kolačiće, sendviče i čokoladne bombone. Domjenak su organizirale gospođe Zacharyja Galliarda i Henryja Neppera.»

To mi se jednostavno nije činilo pošteno.

Oženjeni bi muškarci bili savršeni kad ne bi bili oženjeni. Postoje vremena kad ne znaš što rade - večeri radnim danom i subotom, čitava nedjelja. Pa se pitaš što čine kad nisu s tobom. I ako su kod kuće tako nezadovoljni, zašto su stalno tamo? A ne želiš zvučati kao supruga, pa se ubijaš trudeći se biti ljubazna. Poazuješ koliko bi imala razumijevanja da su s tobom u braku.

Jednog dana prošlog siječnja došla sam u drogeriju i nisam nigdje vidjela Henryja. Poslužila sam mušteriju i obrisala pult. Prošla su dva-tri sata. Šmugnula sam u skladište i okrenula Henryjev broj. Kad se Vangie javila, spustila sam slušalicu. Na kraju sam pitala Miss Byrd je li se nešto dogodilo gospodinu Henryju. Rekla mi je da je otišao na golf.

- Što je to?

- Pa, to je najnovija moda - rekla je i uputila mi dug, preziran pogled. - Nisi nikad čula?

- Ne. Je li to kao lov? - Nisam imala pojma o čemu govori, ali zvučalo mi je nezakonito.

- Ne. To je ono što muškarci u Limogesu čine poslijepodne.

- Ali, on to nikad prije nije činio. Prvi put čujem za to.

- A zašto bi ti on govorio o svome osobnom životu? - Zurila je u mene.

- Samo sam bila radoznala. Inače je uvijek tu. - Zamahnula sam glavom, nastojeći se držati ležerno. - Pa kamo odlazi na golf?

- Zašto te zanima?

- Ne znam. Možda bih se i ja time mogla baviti. Golfom, naime.

- Ne možeš. Moraš pripadati Country Clubu.

Vratila sam se brisanju pulta, a Miss Byrd je rekla: - Mala, zgulit ćeš taj mramor. Odahni malo.

Otišla sam opet u prostoriju za zaposlenike i još jedanput nazvala Vangie. - Halo? - rekla je. - Tko je to? Zašto nešto ne kažete? - Spustila sam slušalicu pa se ispružila na crveni kauč. Barem nije s njom. Nisam voljela kad je odlazio u taj njihov klub, ali, dakako, nisam ništa rekla. Znala sam da on i Vangie onamo odlaze na domjenke. Pitala sam se plešu li. Ljubavnica nikad ne može pokazati što doista osjeća, a još manje može postavljati pitanja, sve dok ne bude supruge najmanje šest mjeseci.

Kad je došla stanka za ručak, sjela sam u nash i odvezla se uz jezero do kluba. Prolazila sam i prije onuda, ali se nikad nisam odvezla kroz dugi drvored - aleja se zvala Country Club Lane. Nisam imala običaj zalaziti na tuđi posjed. No tog dana ne samo što sam se odvezla onamo nego sam parkirala auto tik do Henryjevog tirkiznog karavana. Otišla sam ravno do trijema. Bila je to stara vila, s dva balkona i velikim naslonjačima za ljuljanje odakle su se vidjeli kilometri zelene trave i borova. Bilo je to najveće prednje dvorište koje sam ikad vidjela, ali trava nije bila dobro pokošena. Na nekim je mjestima bila viša, kao da im je ponestalo benzina u kosilici.

Nitko me nije zaustavio kad sam ušla. Cijelo je prizemlje bilo jedna velika prostorija, obložena čvornatom borovinom, s kaminom na plin s jedne strane i prozorima s druge. Između su bili drveni stolovi i stolci. Straga je bila kuhinja iz koje se osjećao miris hamburgera. Dotad sam uvijek zamišljala kako Henry i Vangie plešu u prostoriji koja uopće ne postoji, sa svijetloplavim zidovima i zvijezdama na stropu, zaobljenim prozorima koji gledaju na bazen, konobarima u bijelim odorama koji dolijevaju pjenušac. Najviše me mučio pjenušac jer ga nikad nisam pila.

Sad sam pogledala kroz prozor i vidjela borove, betonsku terasu sa zelenim metalnim stolcima. Bazen je do trećine bio pun crnozelene vode, borovih grana i smeća. Nešto dalje bila je crvena zastava na kojoj je pisao broj 9.

Jedna od kuharica izišla je iz kuhinje i odmjerila me od glave do pete. - Upravo zatvaramo, gospođice - rekla je. - Što trebate?

- Ništa - rekla sam i krenula van. Uхватила sam kvaku, gurnula vrata i zakoračila na trijem. Potrčala sam. Kad sam došla do parkirališta, okrenula sam se. Daleko na zelenoj tratini vidjela sam muškarce kako hodaju prema onoj crvenoj zastavi. Nosili su duge kožnate torbe i metalne štapove o koje se odbijalo sunce. Na travi su bile nekakve bijele točkice. Jedan je muškarac prišao točkici i udario je štapom. Točkica je poletjela u zrak pa pala na glatki zeleni krug. Okrenuo se prema ostalima i nakesio. Nijedan od njih nije bio Henry Nepper. Bio je negdje na toj golemoj tratini i ganjao bijele točkice. Pretpostavljam da je supruzi to draže nego da ganja žene. Za ljubavnicu, to je samo još jedna stvar koja ti oduzima voljenog čovjeka. - I to je, dakle, golf? - rekla sam odmahujući glavom i smijući se.

Odvezla sam se natrag u drogeriju i otišla ravno do odjela s časopisima. - Gdje si bila? - zakreštala je Miss Byrd. Pravila sam se da je ne čujem i uzela primjerak National Geographica. Možda sam neuka, ali nisam glupa.

Billie i ja obišle smo predvorje bolnice. Zrak u prostoriji podsjetio me na okus toplomjera. Bila sam opijena sjećanjem na Henryja, na njegove ruke na mojim grudima. Ravno ispred nas njegova je žena vodila glavnu riječ, kao da ovo nije samrtna postelja nego kakav prijam. Nisam je mogla smisliti, i to ne zato što je bila Henryjeva žena. U trgovini se držala kao da je ona vlasnica, dolazila je u lanenim kostimima i cipelama iste boje. Crte na čarapama bile su joj posve ravne. Imala je toliko novca, a nikad ni dana nije

radila. Nazivala je sebe Miss Vangie. - Vi ste Henryjeva nova prodavačica! - rekla mi je prošlog studenog, smiješeći se kao da je sva oduševljena. A ja sam si mislila: Nisam samo to. Bi li te zanimalo da mi je tvoj Henry prošli tjedan dao pedeset dolara da si kupim novu haljinu?

Ne bih to znala točno opisati, ali moja bi je mama opisala kao nadmenu. Uvijek se smiješila kao da je dobra prema siromašnima i siročadi, ali znao si da samo glumi. Ne bi se ta ni za što žrtvovala. Henry mi je to rekao. Uostalom, da je tako dobra, zašto bi on bio sa mnom?

Sad je neka žena poljubila Vangie u obraz i nešto joj šapunula. Izgledale su kao tračerice koje se dugo nisu vidjele. Žena je imala kovrčavu riđu kosu do ramena. Bila je odjevena u modri kostim, a nosila je i rukavice. Ako mene pitate, bila je prestara za tako dugu kosu. Potapšala je Vangie po ruci, a onda brzo krenula prema meni i Billie. I s te udaljenosti vidjela sam da ima visoke jagodice i obrve u obliku obrnutog slova U. Stisnula sam sunovrate u ruci i zagledala se u pod, nadajući se da ako ja ne pogledam nju, neće ni ona mene. No zaustavila se i odmjerila me, podižući jednu od onih svojih obrva.

- Oprostite, ja sam Edith Galliard - rekla je otmjenim glasom i pružila mi ruku. Znala sam ja tko je. Vidjela sam njezinu fotografiju u novinama. Bila je Henryjeva ekscentrična šogorica, newyorčanka čije slike vise u predvorju Hotela Limoges, kako bi turisti i trgovački putnici vidjeli kako je ovo otmjen grad. Ne bih jednu od tih njezinih slika ovjesila kod kuće ni da mi je daruje. Slikala je ljude razjapljenih usta kojima ruke kao da su bile prikovane za koljena, ili pak kockice. No, katkad je slikala cvijeće.

Prihvatila sam njezinu ruku i protresla je, mrmljajući: - Drago mi je. Ja sam DeeDee Robichaux.

Nasmiješila se i nagnula prema Billie. - Kako si ti samo dražesna - rekla je tonom zbog kojeg sam pomislila da ja to nisam. - Imaš li ti ime, dušo?

- Da, gospođo. - Billie je zabacila glavu i nasmiješila joj se.

- I? Kako se zoveš? - Edith ju je strpljivo pogledala, razvlačeći usne u osmijeh osobe koja je upravo zagrizla limun.

- Billie.

- Pretpostavljam da ti je puno ime Wilhelmina? - Edith je pogledala mene. Glas joj je bio hrapav od pušenja, a imala je i strani naglasak.

- Da - slagala sam, a Billie me oštro pogledala. Nisam vidjela nikakvu potrebu da joj napuhanoj ženi objasnim kako se moja majka zvala Lady Willabell DeWitt i kako smo je zvali Lady. Nasmiješila sam se Edith, pokazujući svoje prirodno lijepe zube (koje izbjeljujem).

- Zanimljivo. - Edith je uvukla obraze. - Sviđa mi se. Već mi je dojadilo što se svaka druga djevojčica zove Cathy, Susie ili Linda. Volim kad djeca imaju složenija imena. To im daje zagonetnost.

Na glavni ulaz ušla je trudnica i široko me zaobišla, dobro sam to primijetila. Bila je to nova žena dr. LeGettea, kozmetičarka s kojom se oženio iako nije ništa osobito. Doviknula je Edith: - Pokušavam te naći čitav dan.

- Bila sam tu, s Vangie - rekla je Edith, okrećući se prema njoj. Napela sam uši da ih čujem, ali Edith je govorila odveć tiho. Pričekala sam još koliko je bilo pristojno, zureći u duge, neuredne kozmetičarkine uvojke. S obzirom na poziv, pojma nije imala o kosi. Nekoliko je snuđenih muškaraca ušlo u predvorje i podiglo šešir naišavši na Edith i onu plavušu. Gurnula sam Billie i rekla: - Hajde, idemo.

Edith je bila odveć udubljena u razgovor da bi zamijetila kako smo Billie i ja izišle. Billie je skakutala po pločniku. Ja sam zastala pred ulazom za slučaj da Henry ipak dođe.

Mirisalo je po svježej pokošenoj travi. Ulična svjetla probijala su se kroz čipkaste krošnje. Billie je i dalje skakutala i osvrtala se. - Mama, idemo.

Nisam znala hoće li Henry doći ili ne, ali nisam više ondje mogla stajati. Bacila sam sunovrate u grmlje i pohitala prema kćeri. Dok smo odlazile prema uglu, Billie me povukla za rukav i upitala: - Mama, zašto nismo otišle pogledati kćer gospodina Henryja?

- Previše ljudi.

- Kako se tako razboljela?

- Popila je otrov, princezice.

- Nije li otrov odvratn? Ja bih ga ispljunula.

- Naravno. - Stisnula sam joj ruku. - Ne znam zašto ona to nije učinila.

- Je li to bio nesretan slučaj?

- Vjerojatno nije. Čula sam da je trudna.

- Misliš, išla je do kraja? - Billie je razrogačila oči.

Zaustavila sam se, čučnula i stavila ruke na Billiena ramena. Katkad zaboravim da je još dijete. - Ne obraćaj pozornost na to što sam reka, važi? To je samo trač.

- Da je trudna?

- Psst, ne govori to.

- Ali, ti si rekla.

- I to nije bilo lijepo od mene. I nikad to ne govori pred drugima, na primjer pred gospodinom Henryjem ili tetom Butter. Možeš reći meni, kada smo same, ali ne drugima.

Ozbiljno je kimnula. Onda je spustila jednu ruku i rekla: - Kako to da ljudi o tolikim stvarima ne razgovaraju? Mislim, jedni s drugima?

- Oh, dragi Bože, Billie, ne znam. - Ustala sam. - Jednostavno je tako.

Billie se namrštila. - Mora da je teško biti odrasla osoba.

- Da, katkad jest.

Neko smo vrijeme šutke hodale, a onda me opet povukla za rukav. - Mama, što je to koma?

- Mislim da je to kao da spavaš. Zašto? - Zgrabila sam je za ramena. - Nisi se valjda uplašila, dušo? Zato što smo otišle u bolnicu?

- Ma ne, nije me strah. Čak ni one vražje gripe. A ionako ništa nisam vidjela. - Billie mi se otela i ponovno počela skakutati po pločniku. Onda se okrenula. - Mama? Kad je netko u komi, spava li samo ili ga to boli? - Zgrčila je ruke.

- Nikad nisam vidjela nikoga u komi, ali mislim da samo leži.

- Kao tata?

- Na neki način. Samo što on može govoriti. - Odmahnula sam glavom. Uh, kako samo Renny može govoriti! I vikati i bacati stvari. - Bit će bolje da se požurimo kući, princezice.

Kad smo zašle za ugao, ugledala sam otrcanu staru Aveniju Hayes i kuću tete Butter sa žutom svjetiljkom na trijemu. Nikad ništa tužnije nisam vidjela, osim kad je mama umrla. Butter je sjedila na trijemu, kao i svi u ulici, zadignute haljine, hladeći se novinama. Svi su prozori bili otvoreni, mirisalo je na prženu jetricu i luk, kukuruzni kruh i masni kupus. Boljelo me srce što moram ući. Dala bih sve na svijetu da budem s Henryjem, čak i ako ne bismo činili ništa drugo nego sjedili u njegovu automobilu i slušali cvrčke. Katkad smo se ljubili u skladištu, pokraj prašnjavih kutija, dok se sunce probijalo kroz visoke, paučinom pokrivenne prozore. - Uskoro ću ostaviti Vangie - govorio bi mi. - Kada? - pitala sam, a glas bi mi odjekivao u njegovim ustima. - Uskoro - odgovorio bi. - Uskoro. Ne mogu to više podnijeti. - - Bit ću ti tako dobra, Henry. Zaslužio si to.

Billie me povukla za ruku. - Ako ikad budem prava princeza, onda će tata biti kralj. Zar ne, mama? - Nasmiješila se pa se vidjelo da joj nedostaju dva prednja zuba. Kasno je

izgubila mliječne zube, ali ja sam ih sve sačuvala u staklenki. Kao i njezinu kosu kad je bila beba.

- Naravno - rekla sam - ali što ćemo s tetom Butter?

- Pretvoriti je u vojvotkinju?

- A da je jednostavno pošaljemo u drugi dvorac? - rekla sam, premda bih je najradije poslala na drugi planet. Kad smo prišle, Butter se oslonila na jedan od stupova i ustala. - I vrijeme je da dođeš kući - rekla je. - Toliko sam se brinula. Nisi ni poruku ostavila.

- Bile smo u bolnici - rekla joj je Billie.

- Prava si skitnica, DeeDee. Svaki put kad odeš, on napravi scenu. Jesi li vidjela kuhinju? To je četvrti put ovog mjeseca.

Morale smo obje nositi Rennyja u spavaću sobu, a on je cijelim putem vikao i vrijeđao nas, lica ljubičastog i natečenog od bijesa. Komadić luka mu se osušio na glavi. - Ne ide mi se još u krevet! - vikao je.

- Ali ćeš ipak ići - rekla sam.

- Dobro si me zgrabila za muda - rekao je i pljuskao me po licu i ramenima. - Žalostan je muški život. Nismo stvoreni da nam zapovijedaju žene!

Položile smo ga u krevet pa se vratile u prizemlje da raščistimo nered koji je napravio. Krhotine posuđa izgledale su kao bomboni - crveni, zeleni, žuti i plavi.

- DeeDee! Dolazi u krevet! - vikao je Renny odozgor, glasa promuklog od viskija. Mirovinu je trošio na cigarete i viski. Platilo bi ljudima da mu ih donesu. - Imam iznenađenje za tebe, curo.

Pravila sam se da ga ne čujem i nastavila brisati sasušenu hranu. Njegov je glas letio kroz prozore poput razbijenog stakla.

- Ta će budala probuditi Billie - rekla je teta Butter, posežući pod stol. Izvukla je dvije trećine staklene zdjele.

- Stavila sam ventilator u njezinu sobu - rekla sam. - Možda to priguši viku.

- Sumnjam.

- DeeDee! - vikao je. - Još imam usne i prste! Mogu svirati na tvome tijelu kao da je glasovir. Dođi i vidi!

- Ha - promrmljala sam, probijajući se prema stražnjim vratima, kroz krhotine posuđa koje je teta Butter kupovala komad po komad u Carnival Oatsu. Gurnula sam mrežasta vrata drškom metle. Noćni je zrak šuštao u krošnjama.

- Kišit će cijelu noć - rekla sam.

- Pa što? - promrmljala je teta Butter. Iza nje je zid bio zamrljan raznim bojama. Komadići su bili otkrhnuti od bačenog posuđa. Sagnula sam se i pomela zrna graha. Teta Butter se uhvatila za pult i uspravila. Upalila je radio upravo kad su Kay Starr i Tennessee Ernie Ford pjevali «I'll Never Be Free».

- Idi dođavola - vikao je Renny. - Prokleta i ti i sve žene.

- Možda sad umukne. - Teta Butter je bacila krhotine u kantu za smeće.

Pogledala sam kroz vrata, napola se nadajući da ću ugledati Henryjevog ramblera. Da se to dogodilo, potrčala bih, sjela kraj njega i rekla mu: - Vozi u Kanadu. - Iz daljine sam začula grmljavinu. Nebo je bilo nisko, puno crnih oblaka. Kroz mrežasta vrata vidjela sam kokoši tete Butter kako spavaju na stablima. Svi u susjedstvu imali su nesilice i piliće, ali mi svoje nikako nismo uspijevale zadržati u kokošinjcu. Stražnje je dvorište bilo puno perja.

Katkad bih za podnevne stanke otišla do jezera Limoges. Uvijek bih sjedila na molu koji je gledao prema Henryjevoj kući i bacala patkama ustajali kruh. Henryjevo je dvorište

izgledalo kao razglednica iz Botaničkog vrta Audubon. Iz sveg sam srca željela da je moje. Da je Butter to znala, rekla bi mi: - Da svinje imaju krila, letjele bi.

Butter je sad bacala grah u smeće, a ja sam mislila: - Bila si mi dobra, ali ne mogu ostati ovdje. - Kad mi je bilo trinaest, mama se počela preznojavati cijele noći i iskašljavati dušu. Jastuk bi joj ujutro bio krvav. Njezina je soba zaudarala, po mokraći, znoju i krvi. Bila je tako mršava da ju je bilo strašno dodirnuti. Kroz kožu su se osjećale kosti. Kad sam je kupala, imala sam osjećaj da piletu vadim kosti. Osjetila bih kako se tkivo pomiče, kao da će spasti s tijela.

Pojela ju je sušica. Dobila ju je od tate. Ne znam zašto se Dillon i ja nismo razboljeli. Prije nego što se razbolio, tata je bio pregradnik na plantaži Wauford.

Živjeli smo u stračari u kojoj se oljuštila sva boja sa zidova. Kuhinjski je pod bio sagrađen ukoso kako bi se voda izlivala u dvorište. Mama je još bila mlada i lijepa. Sjedile bismo na stubama i gledale kako proljeću zrakoplovi za zaprašivanje usjeva. Bile smo okružene pamukom, a u zraku je visio prah. Katkad se činilo da se polja okreću oko nas, prah se dizao u oblaku.

- Hajde da se pretvaramo da je sav taj pamuk naš - rekla bi Lady. - Kad je umrla, Butter je njezin sprovod platila gotovinom. Onda nas je autobusom odvezla u Limoges, držeći Dillonu za debelu, znojnu ruku. Moju nije ni pokušala uzeti. Mislila sam da će za mene Limoges biti privremena postaja, kao i sve druge na kojima se zaustavlja autobus iz Texasa prema Mississippiju - prašnjave stare tržnice koje mirišu na prezrele banane.

Butter je bila usidjelica i imala je gostionicu. Meni i Dillonu se to činilo kao velika stvar. Čak me i tad znala prozrijeti. Mrzila sam je zbog toga. Kad sam zatrudnjela samo nekoliko tjedana nakon udaje za Rennyja, teta Butter je rekla: - Želiš dijete kao što želiš toster za kuhinju, kao što želiš psića. Ali, ti se ni za što ne znaš brinuti. Sve bi nas za tren oka ostavila kad bi naišao pravi muškarac.

A evo me toliko godina kasnije, još uvijek u Aveniji Hayes, kako skupljam razbijeno posuđe i hranu i odraslom muškarcu brišem stražnjicu. Postala sam žena i majka dok sam još bila dijete. Katkad se pitam je li me moj život potrošio. Dvije sam stvari pouzdano znala: da želim da se za mene brine drag čovjek, i da su moji dani s Rennyjem Robichauxom odbrojani. Ako ne uspije s Henryjem, naći ću nekoga drugog. Prije ili poslije naići ću na glavni zgoditak - čovjeka koji će zbog mene sve staviti na kocku. Ostavit će obitelj, ja ću ostaviti svoju - osim Billie, dakako. Vratit ću se po nju.

Sad kad sam se zaljubila u Henryja, znala sam da je Renny nesposobnjaković. Udala sam se za njega da pobjegnem iz Limogesa, ali me razočarao. Ne bi taj znao prodati Bibliju ni samom Isusu. Nije ni čudo da su ga ranili u Koreji. Jednog ću dana imati prijateljice, ne ove stare babe iz Avenije Hayes. Družiti ću se s damama koje odlaze u klub u skupoj odjeći, lijepi cipelama i najlonkama. Neću si više sama praviti frizuru. Imat ću lijepu kuću i voziti cadillac ili oldsmobile. I imat ću dvorkinju koja će se zvati Surphromia. Tad će ljudi znati da sam ja netko. Neće me zvati «Butterina nećakinja» ili «ona Robichauxova».

Život katkad ne donosi samo razočaranja, nego i pravu bol.

Sad me Butter pogledala i rekla: - Rennyju Robichauxu potrebno je više pomoći nego što mu ja mogu pružiti. - Iscijedila je krpu za posuđe pa njom protrljala pod. - Potrebne su mu naše molitve. Potrebna mu je Božja mudrost. To je izvan mojih ruku. Obraćam se višoj sili. A tebi to isto savjetujem, DeeDee.

- Upravo sam to i ja mislila - rekla sam, namigujući teti Butter, ali znala sam da me starica ne razumije.

Dobru je ljubav teško naći

U SJEĆANJE NA GĐU OLIVIJU NEPPER
KOJA JE PREMINULA PRIJE GODINU DANA, 14. TRAVNJA 1932.

Nekome silno nedostaješ
Često sjedimo i mislimo kako si umrla.
Iako nisi uvijek bila dobra
Na sprovodu smo svi plakali.
Bio je to strašan udarac
Nismo znali da ti je smrt blizu.
Znamo da si u raj
S Petrom, Andrijom i Pavlom.
S ljubavlju, Henry i ostali

NEWS-LEADER, LIMOGES, SJEĆANJA, ORIGINALNA PJESMA HENRYJA NEPPERA,
VELJAČA 1933.

Sophie Donnell je istresla Bon Ami u kadu, a onda je nakvasila spužvu te je malo iscijedila. Miss Vangie je plakala u spavaćoj sobi. Jecaji su joj zapinjali u grlu poput vlažnog pamuka. Sophie se njihala na petama, vireći u sobu. - Reci mi što nije u redu - govorio je Henry stojeći ispred svoje žene. - Zar mi ne možeš reći, dušo?

Vangie je još jače zajecala. Odmahivala je glavom a suze su letjele na sve strane. Cijela joj je prednjica haljine bila vlažna. Sophie je i sama odmahнула glavom te pljunula u kadu. Sagnula se preko ruba i počela trljati sivi, prljavi rub, na kojem je mogla zahvaliti gospodinu Henryju, koji se kupao češće nego ijedan muškarac u Limoges.

- Reci mi, mila - ponavljao je Henry, a Sophie je ponovno pljunula. Onda je isprala spužvu pod slavinom. Vječito su je pratile svađe, ako ne vlastite, onda tuđe. Odvrnula je drugu slavinu pa je bučno potekla hladna voda.

- Samo mi reci kome si ga kupio - rekla je Vangie slomljenim glasom. Onda je ispuhala nos u vlažni papirnati rupčić. Prije nekoliko tjedana, za četrdeseti rođendan, Henry joj je darovao novi mikser i parfem Triomphe, u bočici koji je bio savršena replika Luka pobjede u Parizu. Nakon što je otvorila darove, nastavila se smiješiti, očekujući da će posegnuti u džep i izvaditi baršunastu kutiju. - Tvoj novi sat - rekao bi i stavio joj ga na zapešće.

Kad je pošla u krevet, osmijeh joj je splasnuo. Sljedećeg je jutra otvorila ladicu s čarapama i potražila kutiju. Nije shvaćala zašto Henry skriva sat. Otvarala je ladicu svakog jutra. Postao je to ritual - operi zube, opipaj baršunastu kutiju, skuhaj kavu i ispeci biskvite. Kad je jutros otvorila ladicu, sata nije bilo.

- Za koga, Henry? - ponovno je upitala.

- Što za koga? - Doimao se iznenađeno.

- Znam za sat. - Vangie je prstom pokazala ladicu. - Kad sam ti spremala čarape, vidjela sam kutiju.

- Sat? - rekao je, ali mu je pogled poletio prema ladici pa prema ormaru.

- Onaj s dijamantima i srebrom. Iz draguljarnice Cox u Vicksburgu. Kad si to bio u Mississippiju? I gdje je sat?

Sjeo je na krevet. - E pa, ulovila si me - rekao je.

- Jesam? - Vangie je zbunjeno trepnula. Nije bila sigurna da išta više želi čuti. Iz dna duše je poželjela da nikad nije našla sat. Henry se laktovima naslonio na bedra i zatresao glavom. Ustao je, otišao do ormara i otvorio vrata. Posegnuo je u džep vunenog kaputa i izvadio baršunastu kutiju. - Samo je tebi slično, Vangie, da sama sebi pokvariš iznenađenje.

- Iznenađenje?
- Evo - rekao je i protresao kutiju. - Uzmi ga.
- Neću. - Odmaknula se.
- Možeš ga mirno uzeti. Ionako je za tebe. - Ponovno je protresao kutiju.
- Ne želim ga. Daj ga onoj kojoj si ga namijenio.
- Nema nikakve one. - Sjeo je i tutnuo joj kutiju u ruke. - Čuvao sam ga za Majčin dan. Uzmi ga. Uživaj.

Vangie je sklopila oči i prstima protrljala kutiju. Zagrlila je Henryja oko vrata i zarila lice u njegovu košulju.

- Osjećam se kao budala! - povikala je.
- Zato što to i jesi, dušo. - Potapšao ju je po ramenu. - Najveća budala na svijetu.

Kad je Sophie završila s čišćenjem kupaonice, našla je Vangie u kuhinji kako radosno pripravlja sir pimento. Na lijevoj je ruci nosila sat. Nije rekla odakle joj, a Sophie nije pitala. Kretale su se po kuhinji, Vangie je ribala sir a Sophie gulila jabuke za voćnu salatu. Poslije su otišle u bolnicu i sjedile s Olive. Djevojka je bila ispružena na krevetu poput papirnate lutke, mršava i podatna. Vangie joj je stavila sat na ruku i rekla: - To je od tate. Nosit ćemo ga naizmjenice.

Vangie je sjela i na glas čitala novine. Glas joj je zvučao kao u bumbara. Sophie se nagnula prema prozoru. Mučili su je ovi kratki, teški dani, osjećala ih je u križima. Pitala se hoće li se sva iskriviti kao njezina majka. Što li će joj tek tad učiniti Burr?

Oko tri su krenule natrag kući. Ispržile su svinjske krmnadle i pripravile popečke sa sirom uz voćnu salatu. Gospodin Henry je došao kući i žalio se kako je imao težak dan. Pogledao je Sophie i rekao: - Vidim da čekaš da ti platim. - Izvydio je dva dolara iz novčarke.

Uvijek joj je bilo neugodno uzimati novac od gospodina Henryja. Bilo bi joj draže da stalno radi prekovremeno. Gurnula je novac u torbicu, mahnula Vangie i otišla. Krenula je prema uglu Ulice Cypress i Avenije Washington, pokraj kuće gospođe Harriet, pokraj LeGetteovih. Miss Waldene joj je mahnula s trijema i doviknula: - Vidimo se sutra, Sophie.

- Da, gospođo. - Sophie je podigla ruku. Miss Waldene je bila u zelenoj haljini s uzorkom žaba. Trbuh joj je bio nizak, kao da nosi djevojčicu, ali Sophie se već znala prevariti. Zašla je za ugao i krenula prema groblju žute groznice. Katkad bi zastala i pomolila se nad grobom Fannyne mame. MISS MARGARET JANE LEGETTE, pisalo je na nadgrobnom kamenu. VOLJENA ŽENA I MAJKA, ROĐENA 7. RUJNA 1921., UMRLA 10. SIJEČNJA 1951. Sad kad je došlo proljeće, Fanny je stalno donosila poljsko cvijeće, ali dr. LeGette se ponašao kao da grob i ne postoji. Margaret Jane je umrla s djetetom u sebi. Počela je krvariti i krvarenje ništa nije moglo zaustaviti - ni molitve, ni Bog, ni sam dr. LeGette.

Pet mjeseci poslije oženio se s Waldene. Ona je neprestano govorila o tome kako Fanny treba mlađi brat, kako dr. LeGetteu treba sin. - Nije li tako, Sophie? - pitala bi. Sophie je samo brisala posuđe i slagala ga u kredenc. - Moram ovu kuću ispuniti djecom - govorila je Waldene. Fanny bi se oči napunile suzama, ali Waldene bi nastavila govoriti. Samo nekoliko tjedana poslije, Sophie je spravljala doručak za dr. LeGettea i Fanny. Sjedili su za kuhinjskim stolom i umakali tost u jaja na oko dok je dalje niz hodnik Miss Waldene povraćala. Tako ti i treba, mislila je Sophie. Kad je sljedeći put čistila kuću Hooperovih, Miss Harriet je gledala kroz prozor promatrajući ženu dr. LeGettea kako čisti mahune i svakih nekoliko minuta potiskuje povraćanje. - Nadam se da će ispovraćati to dijete - rekla je.

Pet kilometara od kuće, Sophie je svratila na gradsku tržnicu i kupila kutiju krepera za četrdeset devet centi i tri konzerve svinjetine s grahom, po deset centi. Kupila je i banane i kilogram mljevene govedine, a još joj je ostalo novca za Burrov duhan. Gospođa Hawley je bila za blagajnom jer je gospodin Hawley imao gripu. - Ima temperaturu četrdeset - rekla je. - Cijeli se grad razbolio. Čuvaj se, Sophie.

- Da, gospođo - odgovorila je.

Prepješačila je pet kilometara po svježem travanjskom vremenu, držeći se uz jarak uz cestu. Dno vrećice iz trgovine bilo je vlažno i hladno. Bojala se da će se vrećica raspasti. Kad je stigla do zavoja, sunce je bilo među krošnjama. Sve je mirisalo na zvončice koji su cvali pokraj njezinog poštanskog sandučića. Krenula je prašnjavim putem. Ravno naprijed bila je njezina siva drvena kuća s dvostrukim trijemom i zahrđalim limenim krovom. Ušla je, spustila vrećicu na stol i stavila pregaču. Naložila je stari štednjak. Nasjeckala je luk i bacila ga u zamašćenu tavu. Dok se pirjao, pristavila je vodu. Kretala se po kuhinji kuhajući nagoni, kao što je disala.

Nasula je brašno u zdjelu za biskvite, dodala kiselo mlijeko i mast pa sve zamijesila u čvrstu loptu. Ljepljivim je prstima uzela vilicu i promiješala luk. Kad je postao proziran, dodala je govedinu, sol, papar, tabasco i malo smeđeg šećera. Dok se to pržilo, vratila se tijestu.

Štednjak je dobila od LeGetteovih 1939. godine, kad su renovirali kuću. Sa svake je strane imao posude s vrućom vodom, što je u ovoj kući bio pravi luksuz. Do kuhinje je bio sobičak pun čavala za kobasice i polica natrpanih zimnicom. Dvije su šunke visjele sa stropa. Pod je pod linoleumom bio neravan, a na jednom je mjestu morala pokriti pod drukčijim uzorkom. Sophie je bila u iskušenju da se izuje i hoda bosa, ali znala je da će morati izići po drva. Kuća je imala struju, ali ne i tekuću vodu; poznavala je ljude koji nisu imali ni jedno ni drugo, a ipak su živjeli kao kraljevi. Prema staroj uzrečici, ljudi u Louisiani jedu bolje nego itko na svijetu. Večera koju je danas spravljala nije bila ništa posebno - samo haše Red River kakav je spravljala njezina sestra Mary Annie.

Oblikovala je biskvite, stavila ih na zamašćeni pleh i stavila blizu štednjaka. Onda je otvorila konzerve s grahom i ispraznila ih u tavu. Sve je vrijeme bacala drva u vatru. Soba se ispunila toplinom i mirisom hrane i začina. Kad se sagnula da stavi biskvite u pećnicu, Burr joj se prikrao i obuhvatio je oko struka.

- Uplašio si me! - viknula je i odskočila u stranu, opekavši ruku. Pleh je pao na pod.

- Ništa ti nije. Podigni biskvite. - Burr se odmaknuo i obrisao usta. Osjetila mu je viski u dahu.

- Uplašio si me. - Kleknula je, uzela pleh i gurnula ga u pećnicu.

- Živčana si jer su te oni tvoji razmazili. - Ponovno je posegnuo za njom i počeo joj petljati pod haljinom. Osjetila je njegovu ruku na golom bedru.

- Moram pripremiti večeru - rekla je i odmaknula se.

- Prvo moraš srediti mene. - Povukao joj je gaćice prema gležnjevima.

- Grub si.

- Ne znaš ti što je grubost. - Podigao je ruku iznad njezine glave i nasmijao se kad je ustuknula. Gurnuo ju je prema natrag. Misleći da je izgubio zanimanje, krenula je prema štednjaku da promiješa grah, ali on ju je opet povukao prema sebi.

- Ne tako brzo. - Gurnuo joj je jednu ruku pod haljinu, među noge.

- Nemoj. - Sklopila je oči. - Zagorjet će jelo.

Svukao je kombinezon pa je vidjela kako mu strši pimpek. Pokušala je potrčati, ali se prekasno sjetila da su joj gaćice oko gležnjeva. Spotaknula se i pala na pod raširenih ruku. Pokušala je ustati, ali je on zakoračio i zarobio je između nogu.

- Ali, večera će mi zagorjeti! - Pružila je ruku pokušavajući navući gaćice, ali joj je on nagazio na ruku. Bol ju je prožela sve do ramena. Onda je maknuo nogu. Sagnuo se i podigao joj haljinu iznad kukova. Pimpek mu je stršao zadižući gaće.

- Burr, molim te pusti me da maknem hranu sa štednjaka.

- Neće zagorjeti jer mi neće dugo trebati. - Spustio se na koljena pa na nju, šireći joj noge. Gurnuo joj ga je duboko, zarivajući joj rame u lice. Zaudarao je kao koza. Kad je zazviždao čajnik, noge su joj se nehotice trznule, ali bila je prilijepljena na pod. I dalje je kopao po njoj onim svojim pimpekom dok joj je haljina bila zgužvana oko struka.

Onda je zastenjao. Noge su mu se trznule i ukrutile. Čajnik se tresao ispuštajući paru. Čim se skotrljao s nje, brišući slinu s usta, ona je ustala, navukla gaćice i dohvatila krpicu za posuđe. Premjestila je čajnik na hladno, a onda se sagnula i pogledala biskvite. Lijepo su se pekli, ali grah je malo zagorio.

Prišao joj je s leđa namještajući kombinezon i pogledao joj preko ramena. - Hej, što je ovo? - povikao je. - To ti zoveš hranom?

- Nisam imala vremena uloviti kokoš - rekla je.

- Lijena si, to ti je. Neću jesti ta govna. - Uzeo je vruću tavu i ponio je na trijem. Sophie je čula kako zviždukom doziva pse.

- Burr, vraćaj to! Stajalo me novca!

Gurnuo je vrata nogom tako da su lupila o zid. Srdito je gledajući, prešao je kuhinju u tri koraka. Bio je željan svađe, a ona je bila preumorna za to. Odveć umorna da bude drska. Okrenula se štednjaku. Šunka se zadimila. Kad je posegnula za vilicom, on ju je pljesnuo po ruci.

- Rekao sam ti da neću jesti ta govna. Čitav se dan mučim, a što si ti radila? Uživala si onim tvojim bogatašicama. Pila čaj i puštala da te tapšu po ramenu. Pa si se umislila.

- Radila sam, Burr. Dva dolara na dan nije loše.

- Ma nemoj! - Pljunuo je na pod. - Evo što mislim o tvoja dva dolara.

- Njima sam platila grah koji si bacio.

- Onda ću izbaciti i gaduru koja ga je kupila. - Podigao ju je visoko iznad svoje glave i tako je držao dok mu na čelu nije izbila žila.

- Molim te, Burr. - Pokušala ga je uhvatiti za rame. - Spusti me. Molim te, spusti me.

- Odmah, gospođo. - Pustio ju je. Tresnula je na pod i glavom udarila u rub štednjaka. Zdravo oko ju je strašno boljelo. Prostorija se okretala oko nje. Burr se nagnuo nad nju.

- Molim te - rekla je. - Moji biskviti.

- Moji biskviti - oponašao ju je podrugljivo. Oči su mu bile tako blizu jedno drugome da ih je poželjela iskopati noktima. - Pokušaj doći do njih, samo pokušaj. - Prijeteći je podigao ruku, a onda se skupila u loptu, pokrivajući lice rukama. On se sagnuo i potegnulo je svom snagom za ruku. Čula je kako joj kost iskače iz zgloba. Isprva ništa nije osjećala, samo prazninu, a onda ju je probola bol.

- Prestani! - Pokušala ga je zdravom rukom dograbiti za hlače, ali se on odmaknuo. Izvukao ju je iz kuhinje na trijem i bacio je na rub, pokraj stuba. Onda je zamahnuo nogom i udario je u križa. Vrisnula je, skotrljala se niza stube i pala na zemlju.

- Iščašio mi je ruku - mislila je. Bolio ju je svaki udisaj. Čula je kako su se vrata zalupila, a onda buku iz kuhinje. Na trijemu je bila kutija cvrčaka. Jednom ju je zgrabio za vrat i gurnuo joj glavu u bure puno skakavaca. Hodali su joj po kopcima i zavlačili se u nos. U buretu je zaudaralo na znojna pazuha. Nije mogla disati, nije mogla vrištati, nije mu se mogla oteti. Sad je osjetila miris zagorjelog tijesta. Čula je kako viče iz daljine: - So-phie! Dolazi ovamo i počisti ovo sranje.

Prošle su dvije, možda tri minute. Ili možda cijeli vijek. Nije bila sigurna. Lupetao je tavama, srušio stolac. Vani je pao mrak i bilo je pro hladno. Travanj je tako nepredvidljiv mjesec. Nisu se vidjeli ni mjesec ni zvijezde. Silno je željela plakati. Iz šume je začula glasanje ptice. Na kraju je Burr izašao na trijem, sišao niza stube i stao nad njom.

- Nisi me čula? Ulazi. Nije ti ništa.

Zdravim se okom zagledala u njega i pljunula krv na zemlju. Nije dobro da Burr shvati kako ju je ozlijedio. Bol ga je uzbuđivala, samo ako nije bila njegova, i ponovno bi navalio na nju, tu na zemlji.

- Mislim da mi je ruka slomljena - rekla je, polako se pridižući. Ruka joj je bila savijena uz bok.

- Ma, samo ti se ne kuha. - Još ju je malo gledao, a onda se popeo uza stube, udarajući čizmama u drvo. - Kuhaš svima drugima u gradu, pa zašto ne i meni? Reci mi zašto, Sophie.

- Treba mi liječnik. - Pridržavala je ozlijeđenu ruku.

- E pa, nećeš ga dobiti. - Nogom je otvorio mrežasta vrata i ušao u kuhinju.

- A ti onda nećeš dobiti večeru - rekla je i odmah ustuknula. Zbog dugog jezika on će je jednog dana ubiti. Okrenuo se. I kroz mrežu je vidjela kako je raskolačio oči. Potrčala je, pridržavajući ruku. Čula je kako izvikuje njezino ime i otvara vrata, čula njegove korake na trijemu i niza stube. Potrčala je prema staji, osvrćući se. Preskočila je motiku. Povrijeđena ruka lamatala joj je uz trup. Burr je bio samo nekoliko koraka iza nje. Nagazio je na motiku pa ga je držak udario u lice. Zaurlao je, ali je ona nastavila trčati, pokraj staje pa u šumu. Prekoračila je srušeno stablo i pojurila prema močvari. Najradije bi bila legla među mreže za rakovice i pustila da joj struja ispiru ruku, ali znala je da bi je Burr ulovio.

- Prokleta gaduro! - vikao je, ali ga nije mogla vidjeti. Zavukla se u šupljinu u čempresu i stisnula što je više mogla. Čula je kako on gazi po granju i teškim čizmama drobi drvo.

- Sophie? - vikao je. Odgovorila mu je neka sova, pa se okrenuo. Zatim je nastavio. Zadržala je dah. Imala je osjećaj da joj je ruka odsječena, a desno joj je oko nateklo i boljelo je. Kroz pukotinu je vidjela kako skreće sa staze i pravi širok krug. Niz lice mu je kapala krv. Obrisao je oko.

- Sranje! - Nogom je udario stablo. Gledala ga je dok se vraćao na stazu, a onda se okrenuo i pogledao ravno u nju. Prestala je disati. Pogled mu je prešao preko panja, dalje u šumu.

- Prije ili poslije morat ćeš doći kući! - Onda se okrenuo, udario još jedno tanko stablo i krenuo prema staji. Znala je da su biskviti vjerojatno zagorjeli, da je kuhinja puna dima. Možda je izbio i požar. A njezin grah jedu mršavi psi.

Pričekala je dok nije bila sigurna da je otišao. Onda se izvukla i polako uspravila. Malo se zaljuljala. Ako se onesvijesti, on će je naći i premlatiti na mrtvo ime. Njezino je tijelo bilo zemljovid njegove srdžbe, puno ožiljaka od starih prijeloma. Mišića odvojenih od kosti. Vidjela je svjetlo u staji pa je znala da je pronašao svjetiljku. Vratit će se i naći je. Odući je natrag u kuću, ili je možda odmah tu ubiti. Zakopati je ispod stabla. Tko bi je ikad otkrio? Nije ni čudo da su mu djeca otišla - dječaci su našli posao u Morgan Cityju, a malena se vratila u Mississippi.

Morala je nastaviti hodati, inače će je naći. Gacala je po močvari. Voda je bila hladna i ljigava. Dosezala joj je do struka. Kad je izišla, zakoračila je u kudzu. Blato je godilo njezinim ozljedama. Sve je oko nje bilo crno - i stabla i nebo. Probijala se dalje, pridržavajući ruku. Čičak joj je zapinjao za haljinu i grebao je po nogama. Sestre Woodrow imale su zemljište tu negdje, ali s ove strane nije znala kako doći onamo. Dolazila je jedino s autoceste 65. Pitala se hoće li morati prijeći močvaru Macon, koja je bila duboka nakon

proljetnih kiša. U ovo doba godine u šumi nije bilo mnogo zmija, ali je znala da ima bijesnih lisica. Čula ih je kako zavijaju kasno noću. Osim što su imale prekrasne repove, podsjećale su je na pse s trakavicom, tako su bile mršave.

Nikad nije zašla tako duboko u šumu. Bojala se da hoda u krug i da će se naći pred vlastitom kućom. Održavajući ravnotežu zdavom rukom, zakoračila je naprijed. Oglasila se sova. Nešto je protrčalo s desne strane. Vidjela je nešto smeđe - jelena kako trči kroz borove. Iza stabala bila je čistina pa je krenula prema njoj. Kartonska je kuća stajala osvijetljena na pozadini crnog neba. Podsjetila ju je na kuće s božićnih čestitaka. Iz dimnjaka se izvijao dim. U prozorima su stajale limenke - crvene, ljubičaste, zlatne. Prošla je pokraj tek obrađenog vrta i kokošinca pa se zaustavila pokraj cisterne, gdje je zemlja bila blatna. Ispod trijema je izišao pas i zalajao. Na rubu trijema zapalila se šibica i netko je podigao svjetiljku. - Tko je to? - doviknuo je neki muškarac.

- Ja sam - povikala je i posrnula naprijed. Bilo je hladno pa je zadrhtala, ali godio joj je miris složenih drva.

- Tko je to ja? - Muškarac je sišao s trijema i krenuo prema njoj. Kad je podigao svjetiljku, ugledala je lice Israela Adamsa, balzamera iz pogrebnog poduzeća. - Sophie? - rekao je. - Jesi li to ti?

Kimnula je.

- Bože pomози. - Pogledao je njezinu ruku i razderanu haljinu. - Doista si ti. Što ti je s licem?

- Batine.

- To vidim. Je li se Burr opet napio?

- Neće mu se svidjeti što sam ovdje. - Oblizala je donju usnicu. Pod jezikom je osjetila nateklinu. - Ako mi možeš pokazati kako da dođem do zemljišta sestara Woodrow?

- Je li ti ruka slomljena? - Zaljuljao je svjetiljku.

- Ne znam. Ne mogu je pomaknuti.

- Čekaj, pomoći ću ti da uđeš...

- Ne, mogu do sestara Woodrow. One će mi pomoći.

- Možda Burr dođe za tobom. Daj da te barem odvezem do gospodina Caba. On ima sobu u kojoj možeš prenoćiti. Tamo ćeš biti na sigurnom.

Odveć joj se vrtjelo u glavi da se usprotivi. Kad ju je poveo prema svojem starom crnom kamionetu, uhvatila ga je za ruku i šepala poput starice. Pomogao joj je da uđe i pokrio je starim pokrivačem koji je mirisao na naftalin. - Osjećam se kao da umirem - rekla je i naslonila glavu na staklo.

- Ma kakvi. Samo si gadno pretučena. Bit će sve u redu. - Israel je sjeo na prednje sjedalo i upalio motor.

Cab Beaulieu sjedio je na starom majčinom trijemu i pušio cigaretu. U kuhinji je neprestano zvonio telefon, ali ga je on ignorirao. Nije bio siguran tko ga zove - možda je netko umro - ali je pretpostavljao da je to ona gospođa iz Lake Providencea koja ga je stalno pozivala na kavu i kolače. Da nije imala ispupčene oči i zadah iz usta, možda bi bio prihvatio.

Svjetla automobila iznenada su osvijetlila vrt. Zalupila su se jedna vrata, pa još jedna. Čuo je korake na šljunku, a onda vidio Israela kako dolazi puteljkom. Sophie se vukla iza njega. Cab je ustao, potrčao van i bacio cigaretu.

- Burr se opet napio - rekao je Israel.

- Trebali bismo mu zašiti usta - promrmljao je Cab i poveo ih u kuću. Povelili su Sophie uz škripave stube do gostinske sobe. Doimala se ošamućeno. Cab je pogodio da joj je lijevo rame iščašeno, ali da nema slomljenih kostiju. Ipak, on nije liječnik. Otišao je u

hodnik nazvati dr. LeGettea, misleći na Sophieno lice. Oči su joj počele naticati, koža oko njih bila je ljubičasta. Cijelo joj je tijelo bilo prekriveno posjekotinama i ranicama. Vidio je mrtvace koji su bolje izgledali.

Kad je Phillip odgovorio, Cab je rekao: - Kod mene je Sophie Donnell. Opet je premlaćena.

- Odmah dolazim.

- Požuri. - Cab je spustio slušalicu pa se okrenuo Israelu. - Nikako ne mogu shvatiti zašto bi muškarac ovo učinio ženi.

- On nije muškarac - rekao je Israel.

- Ne, on je običan gad.

Čekali su na zatvorenom trijemu dok je Phillip LeGette prilazio kući, prolazeći kroz azaleje. Kad su krenuli za njim u Sophienu sobu, Phillip je odmahnuo glavom. - Ako vas budem trebao, zvat ću vas. Posljednje što joj treba je soba puna muškaraca.

Cab je opipao džep, tražeći cigarete. Zapalio je, rukama štiteći zapaljenu šibicu. Onda se rukom naslonio na zid i ispuhnuo dim kroz mrežasta vrata. Edithina kuća bila je osvjetljena, a kod Hooperovih je gorjela svjetiljka na trijemu. Između njih je kuća Nepperovih bila mračna. Vjerojatno su u bolnici i gledaju Olive kako diše. Čuo je da je trudna, ali bio je već umoran od tračeva. Ne možeš vjerovati ni u polovicu onoga što čuješ. Ljudi o tvojem životu uvijek kao da znaju više nego ti sam. A najbrže te osuđuju oni koji sami imaju najjadniji život. Ipak, izazivaju nevolje. Kao svi oni dragi trgovci koji su osnovali Vijeće bijelaca, samo korak od Ku Klux Klana. Cab je odbio pristupiti i to mu nimalo nije naškodilo u poslu. (Doduše, nije loše kad si jedini pogrebnik u župi.)

Tja, takav ti je život. Ako si drukčiji, ljudi to primijete. Tračeri će imati što reći o Sophie - da je slijepa na jedno oko i tko zna što još sve. Polovica će je osuđivati što ne ostavi muža, a druga će se pitati zašto nije bolja žena. Da je on na njezinom mjestu, pričekao bi da Burr zaspi, a onda bi ga zamotao u plahtu, zavezao mu ruke i noge, uzeo bocu Coca Cole i premlatio ga.

- Da vidimo kako ti se to sviđa - rekao bi. Dakako, da Sophie to ikad učini, Burr bi je ubio. Tijekom godina koje je proveo na poslu, Cab je vidio tragove nasilja na ljudskom tijelu. Popravljao je lica mladića koji nisu učinili ništa više nego se nasmiješili tuđoj djevojci.

I samog su Caba prebila dva golema igrača footballa kad mu je bilo tek šesnaest. Kapetan momčadi dodavao je žvakaću na satu geometrije, a Cab je, misleći da je za njega, odmotao i zagrizao. Kad je nakon nastave išao kući, kapetan i njegova tri prijatelja zaskočila su ga i poderala mu košulju do struka.

- Ukrao si moju žvaku! - povikao je tip.

- Žvaku? - Cab je zbunjeno trepnuo. Doista se uopće nije sjećao žvake.

- Na geometriji, kretenčino! Htio sam je dodati Mary Kay Wallace, a ti si je uzeo!

- Mislio sam da je za mene - rekao je Cab i slegnuo ramenima. - Žao mi je. Neće se ponoviti.

Mladić je stisnuo šake i srušio Caba na tlo. Onda se bacio na njega, udarajući ga po očima i ustima. Osjetio je krv. Onda je drugi podigao Caba za kosu i udario mu glavom o pločnik.

- To će te naučiti da ne kradeš žvake - rekao je i nogom udario Caba u rebra. Mladići su otrčali. Cab je ležao na pločniku, lica naslonjenog na asfalt. Krv mu je curila iz nosa i kapala na ruku. Posljednje na što je pomislio prije nego što se onesvijestio bilo je da će njegov tata morati prepiliti normalan lijes napola jer je on prevelik za dječji, a premali za normalni.

Cab i Israel pušili su cigaretu za cigaretom dok trijem nije postao posve zadimljen. Kad je Phillip LeGette izašao iz Sophiene sobe, pružio je Cabu bočicu tableta. - Kada se probudi, daj joj dvije - rekao je.

- Je li jako ozlijeđena? - Israel je iskoračio.

- Jest, ali oporavit će se - rekao mu je Phillip. - Možda neće biti ista, ali preživjet će.

Muškarci su izašli na prohladan noćni zrak. Israel je pogledao prozore na katu. Svi su bili mračni osim jednoga. - Spavaj, Miss Sophie - rekao je. - A onoga neka nosi vrag.

Duguljasto jaje

TRI NARAŠTAJA

POGREBNIKA KOD BEAULIEUA

Cabot Beaulieu upravo se vratio iz Škole za pogrebništvo i balzamiranje Ernest P. Swann u Alexandriji. Bio je jedan od najboljih studenata. Cabotov otac, George Beaulieu, rekao je da se jednako ponosi sinovim postignućima kao i svojom 40-godišnjom pretplatom na Times-Picayune. Mladi gospodin Beaulieu odsad će zajedno s ocem i djedom raditi u pogrebnoj poduzeću u Ulici Oak 15.

LIMOGES NEWS-LEADER, str. 3, 1946.

Cab Beaulieu

- Predavao mi je engleski u prvom gimnazije - kažem Twillyju i pogledam dugo, blijedo tijelo g. Jonathana Miresa. Upravo smo završili s balzamiranjem.

- A sada je truplo - kaže Twilly i navuče platu preko glave g. Miresa. Ništa ne kažem, ali zapravo ih ne smijemo nazivati truplima ili leševima; u školi nas nauče da kažemo pokojnik ili gospodin ili gospođa Ta-i-ta. Jadni gospodin Mires je balzamiran, ali nije uređen. To je posve drugi postupak za koji je najbolje vrijeme osam do deset sati poslije, kad tkivo postane čvrsto i suho.

Ja sam doktor žalovanja. U devetnaestom stoljeću pogrebnike su nazivali trgovcima nesrećom. Može se u ovoj struci zaraditi za život - neki kažu da se može i obogatiti, ali ja ne smatram da sprovodi trebaju biti skupi. Kod nas ljudi ne mogu otići konkurenciji i usporediti cijene.

Poslije odem u kuhinju. Israel sjedi za stolom, pije ledenu kavu i lista stručni časopis. Pokraj lakta mu je prazna šalica i zgužvan ubrus pa znam da je tu bila Sophie. Ostavila je i lonac pilećeg paprikaša sa žličnjacima na štednjaku, i tavu riže. Sve je to očigledno skuhala jednom rukom. Još stanuje u mojoj gostinskoj sobi, a navečer lašti podove. Ne mogu je natjerati da prestane.

- Jesi li obavio gospodine Miresa? - pita Israel.

- Zamalo. - Nalijem si malo kave pa sjednem za stol. Tu je otvorena kutija uštipaka i niz šalica i tanjurića tako da si ožalošćeni sami mogu prirediti kavu. Twilly sjedne i nalije kave u tanjurić. Onda puhne na nju. Na tekućini se naprave mali valovi. Zatim podigne tanjurić i počne pijuckati.

- I moj je djed tako pio kavu - kažem mu. - Ja uvijek opečem jezik kad pokušam. U čemu je stvar?

- To je stari običaj. - Nasmiješi se. - Nekoć davno šalice nisu imale drške.

- Rekao bih da običaj izumire - kažem. - Osim kod tebe, Israele.

- Još nije izumro - nasmije se. - Bome ne. Dok je tu stari Israel.

Protegnem noge pod stolom i pogledam kroz prozor u sjenovito stražnje dvorište. Grmlje i stabla su zeleni pa ne vidim cijelo dvorište Nepperovih. U dvorištu je parkiran

žuti cadillac s plavim krovom uz crni pontiac. To je gđa Chenier iz Prve baptističke Vangie i Henryju donijela večeru.

- Baš sam razmišljao - kaže Twilly i odgurne crvenobijelu kapu na kojoj piše PURINA. - Smrt ima nekih prednosti.

- Kakvih to? - upitam.

- Pa, ljeti ti nije vruće i ne moraš se gnjaviti jelom, znojenjem i sranjem. Ne dobivaš račune. Samo lijepo ležiš i spavaš.

- I puštaš da te jedu crvi - kaže Israel.

- Mene bome neće pojesti. Uzet ću vakumirani lijes.

- Sigurno si ga već i izabrao. - Spustim tanjurić.

- Točno, jesam. - Iza Twillyja zazvoni telefon koji visi na zidu. On ispruži dugu ruku i dohvati slušalicu. - Pogrebno poduzeće Beaulieu - kaže gledajući na sve strane. Onda mu se izraz lica stvrdne pa znam da je netko umro. Kad taj telefon zazvoni, obično za to postoje samo dva razloga: ili neka udovica želi da dođem k njoj na večeru, ili je netko umro.

- Dobro. Da, gospodine - kaže Twilly u slušalicu pa je spusti. Onda me pogleda. - Ovo ti se neće svidjeti.

- Što to?

- To je bio šerif Reems. Našli su utopljenika u Bayou Tenesasu.

- Tko se utopio?

- Amos Copeland.

- Ta stara budala - kaže Israel. - Uvijek je pecao s onog starog mosta. Jadnik.

- Više je pio nego pecao. - Twilly odmahne glavom i uzdahne. - Očekivao sam ovo.

Samo se nadam da imamo mjesta u ledenici.

- Morat ćemo ga napraviti - kažem, ali se toga užasavam. Utopljenici su najgore što ti se može dogoditi. - Baš loš dan. - Israel uzdahne. - Prvo gospodin Mires, a sad utopljenik.

- Ako mene pitaš, svi su dani loši - kaže Twilly, a onda zabaci glavu i počne se smijati kao luđak.

Cijelu noć sjedim na trijemu, pušim i pijem Jack Daniels, razmišljajući o svome poslu. To je obiteljska tradicija - djed je osnovao poduzeće 1901. godine i meni nije bilo druge nego da se vratim i pomažem. Moj se posao sastoji u tome da prodajem sprovode i tješim ožalošćene. Katkad mi se učini da je Israel predugo u struci, da je oguglao. Ali, on kaže: - Ne, ma kakvi. - Ne smeta mu provodi cijele dane s mrtvacima. - Osjećam se obaveznim brinuti za one koji su umrli - uvijek kaže meni i Twillyju. - Oni se više ne mogu brinuti sami za sebe pa računaju na nas da ih pokopamo kako spada.

Egipćani su pokapanje pretvorili u umijeće. Najprije bi uklonili mozak i iznutrice. Onda bi zalili tijelo palminim vinom i začinima. Namakali bi ga sedamdeset dana u slanoj otopini i zamatali lanenim zavojima. Nakon što bi ga stavili u drvenu kutiju (oblika čovjeka), pokojnika bi pokopali u komoru. Kad sam to ispričao Israelu, on se nasmijao i rekao da to zvuči kao pripravljanje kiselih krastavaca.

Sad, dok sjedim na trijemu i uživam u samoći, začujem telefon. Obično ga mogu pustiti da dugo zvoni, ali večeras se požurim javiti, bojeći se da zvonjava ne probudi Sophie. Ona se tako lako budi - sinoć je nazvala neka udovica iz Eppsa, a Sophie se odmah dala na čišćenje pećnice, čime već tjednima prijeti.

Zgrabim slušalicu i kažem: - Beaulieu. - Moj bi tata obično rekao «pogrebno poduzeće» kada se javljao, ali ja ne. Nastojim što više odvojiti posao od privatnog života.

- Pa i vrijeme je - kaže poznat glas. Pripada tridesetdvo godišnjoj udovici iz Lake Providencea. Kunem se, pojma nemam zašto me udovice toliko ganjaju, ali ima večeri kad bi mi trebao mač da se obranim. - Sad je već prekasno da svратиš do mene, zar ne?

- Tako je.

Čim spustim slušalicu, telefon ponovno zazvoni i neka žena kaže: - Cab Beaulieu? Pokušavam te dobiti cijelu večer. - Glas pripada doista zgodnoj curi, Cordy King, čiji je muž poginuo u Koreji prije mjesec-dva. - Nazvala sam da te pozovem na gumbo - kaže glasom gustim poput sirupa. - Jako, jako dobro kuham.

- Vjerujem - kažem, a mislim si: «Zaboga! Pa tek smo ti pokopali muža!»

Nisam oduvijek bio zavodnik. Jedinac sam Emmaline i Georgea Woodrowa Beaulieua, treća generacija pogrebnika. Živio sam vrlo zaštićeno iako je moje djetinjstvo, kad sad pomislim na to, bilo morbidno. Igrao sam se skrivača u prostoriji s lijesovima i svaki put kad bi se neki lijes oštetiо, ja bih ga smio dodati svojoj zbirci; u dvorištu straga sagradio sam utvrdu postavljajući lijesove na bok, tako da se vidi satenska postava, a da mene zločesti dječaci iz ulice ne mogu vidjeti. Mama je jedan lijes od mahagonija koristila kao bife u dnevnoj sobi. Postavila ga je na stalak i ukasila srebrnim svijećnjacima i servisom za čaj. A kad bi se tata vozio na utakmice na LSU-u, vozio bi mrtvačka kola.

Čovjek bi pomislio da obitelj koja je tako otvorena o smrti neće biti zatvorena kada je riječ o životu, ali, časna riječ, mislio sam da se bebe naručuju iz robne kuće. Nikako nisam mogao shvatiti zašto majka odbija naručiti još jednu. Silno sam želio mlađeg brata. - Zamoli rodu da ti ga donese - rekao mi je tata. Svaki put kad bih vidio rodu ili čaplju uz jezero Limoges, rekao bih im što želim.

Odrastao sam pametan za knjige ali glup za ljude, osobito žene. Sjećam se kao da je jučer bilo kako sam zaspao na sofi na drugom katu. Sanjao sam o lijepoj djevojčici koju sam vidio u crkvi. Upravo sam bio navršio trinaestu. Kad sam se probudio, osjetio sam napetost u preponama. Pogledao sam i vidio izbočinu na hlačama. Moj privatni dio je stršao. Nisam bio siguran jesam li se pokakio u gaće ili sam snijeo jaje, i to duguljasto jaje. Posegnuo sam među noge i uhvatio ga rukom. Cijelog me prožeo neki neobičan osjećaj. Ponovno sam ga dotaknuo.

Upravo je u tom trenutku moja majka odlučila ući u sobu. Nosila je izglačano rublje. Kad je vidjela što radim, vrisnula je i bacila rublje. Posve je probljedila. Inače nikad nije spominjala Božje ime uzalud, ali tada je rekla: - Dobri Bože, što ti je?

I ja sam se pitao, ali više me zanimalo što je to izišlo iz mene. Bilo me tako sram. Ustao sam i otrčao u hodnik. Nisam prestao trčati dok nisam dospio u stražnje dvorište. Tata je bio u garaži i nešto petljao oko automobila. Djed je bio u dvorištu i zalijevao rajčice. Pokušao sam objasniti što se dogodilo, ali tata je porumenio, a onda mu je lice postalo ljubičastomodro. Obrisao je ruke i jednom me rukom zagrlio. Mirisao je na motorno ulje. To me malo smirilo, jer je to bio normalan miris za oca, a ne kao oštar miris kemikalija u sobi za balzamiranje.

- Sinko, je li te neka cura trljala? - Tata se doimao strogo.

- Ne, nije! Nikad nisam dotaknuo nijednu curu. Čak ni za ruku.

- Ima stvari koje ne znaš o ženama. - Tata me uhvatio za rame i čvrsto stisnuo. - Jesi li znao da je ružno ako ti se privatni dio stvrdne u ženskom društvu?

Odmahnuo sam glavom. Takvo što nisam mogao ni zamisliti. Iskreno govoreći, nikad nisam razmišljao o svojem privatnom dijelu, ali pomisao da ga pokažem nekoj ženi zvučala je sramotno i uzbudljivo.

- Mogao bi ženu uvaliti u velike neprilike, sinko. - Tata mi je i dalje stiskao ruku. - I još koješta.

Ni to nisam mogao zamisliti, ali sam rekao: - Da, gospodine.

- Ne zaboravi to, sinko.

- Ali, čemu služi, tata? - Pogledao sam među noge pa podigao pogled.

- Ničemu osim mokrenju, običnom mokrenju! Ništa se ti ne brini. - Zalupio je haubu i krenuo prema kući. Izgledao je staro i pogrbljeno.

Oči su mi se napunile suzama. U to sam doba bio vrlo osjećajan. Htio sam mami i tati biti savršen sin kako bi se odlučili na još jedno dijete. Ipak, imao sam osjećaj da neću moći spriječiti svoju stvar da raste. Zato sam je odlučio nikad više ne dotaknuti, ma koliko narasla. Silno sam se brinuo. Činilo mi se da nije novac uzrok sveg zla, nego ta stvar među mojim nogama. Govorio sam sebi da nisam kriv, da tu ništa ne mogu, da sam se takav rodio, kao što se neki rode sa zečjom usnom ili grbom.

Što je još gore, imao sam osjećaj da se mijenjam iznutra prema vani. Glas bi mi na trenutak bio dubok, a onda visok kao u djevojčice. Posvuda su mi nicalle dlake. Osjećao sam se kao pile koje se mitari. Tijekom Depresije imali smo u stražnjem dvorištu kokošinjac i ja sam morao skupljati jaja i čistiti. Tata se kokošima nije htio ni približiti. Rekao je da su jaja nekako ženskasta. Ali, mama je rekla da jaja mogu biti bilo što. U ljusci embrio može biti i kokoš i pijetao.

Bože, pomislio sam, što ako je to zarazno i ja počnem nesti jaja? Nisam znao. Ili što ako bolujem od neke strašne bolesti od koje će mi dijelovi tijela jako nabreknuti i prsnuti?

No sjećao sam se i kako je naš pastor rekao da se Bog ne smiješi onima koji žude za putenim užicima. Pomišljao sam da su puteni užici nešto tvrdo što se povremeno pojavi u muškim hlačama. Zbog njih me bolio trbuh, zbog njih sam noću piškio u krevet. Majka me upozorila da ga ne diram, da bi mogao otpasti. A meni bi, časna riječ, bilo najdraže da ondje dolje nema ničega.

Dok sam još bio sasvim mali, uvijek sam želio ići u posjet teti Bell, tatinoj sestri koja je stanovala u Ulici Tater Peel. Ona je puštala razne životinje da slobodno trčkaraju po dvorištu. Nije bilo moguće ne primijetiti kako se penju jedne na druge. Činile su to koze, svinje pa čak i kokoši. Stari bi pijetao katkad ugrizao kokoš za vrat, a ona bi nastavila ključati kao da se ništa nije dogodilo. Kako je mogla dok joj se sa stražnje strane svašta događalo? Kad bi psi to činili, teta Bell bi ih zalila hladnom vodom pa bi se razdvojili. Nekoliko mjeseci poslije, ispod kujinog repa bi izišla štenad. U prirodi je sve isto. Pilići bi se probili iz jaja. Krave bi se napinjale i mukale i onda istisnule tele.

Razmišljao sam i razmišljao o ženskom repu i o tome kako se moj privatni dio uklapa u sve to. Trebam li joj se popeti na leđa i kukurikati? Do vremena kad sam se prijavio za Drugi svjetski rat - a bio sam najmlađi u jedinici - neke sam stvari ipak shvatio. Opći mi je krajolik bio poznat, samo nisam znao točnu zemljopisnu širinu i dužinu. Znao sam kamo trebam otići, samo ne koliko dugo trebam ostati. A nisam htio ostati predugo.

Kad su marinci prikazivali one filmove tijekom obuke, ja bih sklopio oči i pjevao himnu sve dok me susjed ne bi udario laktom i rekao mi da zaćepim. Otvorio bih oči i na platnu vidio proste žene i pimpeke sa zagojenim ranama. Mislio sam da će mi pozliti. Nisam o tome ništa htio znati. Susjed mi je rekao neka se ne uzbuđujem, da su to propagandni filmovi i da ne obraćam pozornost na njih. Gotovo sam se onesvijestio od zahvalnosti.

Kažu da se uvijek sjećam prve žene s kojom odeš u krevet. Ja se sjećam prve dvije, jer trebala su mi dva pokušaja da se riješim nevinosti. Prva žena: poslije rata sam se upisao u pogrebničku školu u Alexandriji. Počeo sam se viđati s izvjesnom Donnou Clements, udovicom koju sam upoznao na pikniku Prve baptističke. (Mama je tvrdila da u crkvi upoznaš najbolje ljude.) Donnin je muž poginuo na Guadalcanalu. Imala je dvije male kćeri. Viđali smo se šest mjesec i onda me napokon odvela u krevet. Pimpek mi je bio tako

tvrd da je zadignuo plahtu i ostavio malu vlažnu mrlju. Ona je bila u pamučnoj spavaćici s uzorkom ljubičastih kišobrana. Kad sam joj rekao da sam djevac i da će mi morati pokazati što da radim, Donna Sue je zarila lice u jastuk i rekla: - Molim te, ne govori gadosti, inače ću se rasplakati.

- Pa što sam rekao? - upitao sam.

- Znaš ti. - Porumenjela je.

- Ne, ne znam. - Počešao sam se po glavi i razmislio. - Djevac? Na to misliš?

Ona se rasplakala. Pokazalo se da se Donna užasno sramila golotinje. To me šokiralo. Pa bila je udana! Mislio sam da će znati što treba činiti. Nakon nekoliko trenutaka, smirila se i obrisala oči plahtom. Onda me gurnula laktom. - Dobro - rekla je. Zatim je stisnula oči i mirno ležala. Kao da joj je porumenjelo cijelo tijelo. - Spremna sam. Valjda.

Nagnuo sam se da je poljubim, ali usnice su joj bile krute i stisnute. Kad sam joj stavio ruku na struk, tiho je zajecala.

- Ako ti ovo ne želiš - rekao sam - samo reci.

- Ne, želim - rekla je praveći grimasu.

Ali, nije mi dopustila da činim išta osim da joj se trljam uz nogu kao kakav stari pas. Rekla je da ne možemo dalje osim ako se vjenčamo, ali do tada se mogu trljati o njezina koljena.

- Dobro - rekao sam.

- Vjenčat ćemo se? - Razrogačila je oči.

- Ne. - Prstom sam pokazao njezina koljena.

Opet je izgledala kao da će se rasplakati, ali podigla je spavaćicu i raširila noge. Ja sam se popeo na nju i namjestio. Imala je mesnata koljena. Počeo sam se pomicati. Bilo je u redu. Ništa posebno. Ali, zaustavila me nakon deset pokreta. - Zašto samo deset? - upitao sam.

- Zato - odgovorila je. - Jednostavno zato.

Druga žena: vraćao sam se sa skupa pogrebnika u Kansasu i odsjeo u Motelu Broken Arrow u Amarillu u Texasu. Te sam večeri otišao do kavane i sjeo u jedan od smeđih separea. Naručio sam pohani odrezak, pire i umak, prženu okru, grah, salatu od kupusa i kukuruzni kruh. Kad je konobarica doznala da sam odsjeo u motelu, stalno se vraćala i nudila mi još kave, pitala želim li desert.

- Ne želim biti nametljiva - rekla je - ali slaba sam na zelene oči. Mogu li ti donijeti što slatko, slatkiću?

Pojeo sam još jedan čokoladni kolač, a konobarica se nagnula kao da će obrisati stol i rekla: - Hej, kauboju. Jesi kauboj, zar ne?

Kimnuo sam. Nisam običavao lagati, ali nisam si mogao pomoći. Bila je tako lijepa. Htio sam da o meni ima dobro mišljenje. Većina žena, kad čuju da sam pogrebnik, kaže «fuuuuj!».

- Tako sam i mislila - rekla je, brišući donji dio pulta, blizu mojih nogu. - Znaš, izgledaš kao kauboj. Smjena mi uskoro završava. Što veliš na to?

- Vjerojatno ti je drago - rekao sam, osjećajući kako sam porumenio. Nisam bio sa ženom još od Donne Sue, a ni s njom zapravo nisam bio. Pitao sam se zna li konobarica da sam zapravo djevac i ruga li mi se.

- Da, drago mi je - nasmijala se. - Kako bi bilo da uzmem nekoliko piva pa da ih popijemo u tvojoj sobi? Odsjeo si ovdje, zar ne?

- U mojoj sobi? - Zbunjeno sam trepnuo, misleći kako je zacijelo protiv pravila motela dovoditi žene u sobu.

- A gdje drugdje? - Nakesila se. - Što veliš?

- Pa, može. - Bojao sam se odbiti. Uostalom, ako nas ulove, uvijek mogu prijeći u neki drugi motel.

- Izvrsno. Zovem se Loretta. - Namreškala je nos, a petnaest minuta poslije šetali smo se po parkiralištu i razgledali različite registracijske pločice. Većina automobila bila je iz Oklahome i Texasa, ali vidjeli smo čak i neke iz Arizone, Floride, Nebraske i Kalifornije. Na kraju šljunčanog parkirališta neonski je znak objavljavao: «Slobodne sobe».

Loretta je pokazala pločicu iz Montane. - Ti su, bome, daleko od kuće.

- Da, Montana - rekao sam, kao da sam bio ondje. Takvu udaljenost nisam mogao ni zamisliti, iako sam se borio na južnom Pacifiku. Bio sam pravi Limožanin.

- Odakle si ti, kauboju?

- Pa, odavde i odande.

- Je li te ikad zbacio bik?

- Naravno.

- Jesi li se ozlijedio? Imaš li ožiljaka?

- Ne volim razgovarati o svojem poslu.

- Da, ni ja. - Otvorila je papirnatu vrećicu i izvukla dvije boce piva. Sjedili smo na pločniku (bilo me sram sjediti na mrtvačkim kolima jer bi onda znala što radim) i gledali promet na autocesti. Mislio sam da ćemo razgovarati dok ne padne mrak, ali Loretti kao da se nije žurilo. Podigla je smeđu bocu i damski otpila gutljaj. Još je bila u ružičastoj odori s mrljama od znoja ispod pazuha.

Jednom me oštro pogledala kad sam probučkao pivo u ustima. - To je čudan zvuk - rekla je.

- Znam. - Obrisao sam usta. - Oprosti.

- Ne, ne, sviđa mi se. Učini to opet. - Nasmiješila se i zagledala u vrata motela. - Koja je tvoja soba?

- Eno ona. - Pokazao sam sobu broj četiri. Zurila je u vrata kao da vode na neko ljepše mjesto nego što su doista vodila. Onda se nagnula naprijed i nosom dotaknula moj obraz. Prošli su me trnci. Bojao sam se i udahnuti. Usnama je dotaknula moje, a onda otvorila usta. Jezik joj je bio svjež i živahan među mojim usnama. Slobodnom sam rukom posegnuo da je privučem bliže, ali ona se odmaknula i nasmiješila. Otpila je malo piva i rekla: - Pada mrak.

- Ne moraš valjda sad otići? - Zabcio sam glavu i popio ostatak piva.

- Jesi lud? - Pružila je ruku prema meni. - Hoćeš da uđemo?

- Da uđemo? - Srce mi je počelo brzo tući.

- Da, ako ostanemo ovdje privući ćemo pozornost. Hajde. - Primila me za ruku pa smo ušli u sobu. Čim je zatvorila vrata i zapalila svijeću, počeli smo se ljubiti. Izvukla mi je košulju iz hlača. Pali smo na krevet. Raskopčala je odoru i svukla je preko glave. Ja sam zabcio košulju i hlače. Moj privatni dio nategnuo je tkaninu gaća. Znao sam da treba ići nekamo među njezine noge, dakako, ali nakon Donne Sue, nisam znao što da očekujem.

Nisam znao kako da ga sasvim gurnem i trebam li to uopće učiniti. Znao sam samo da ćemo, budem li ga morao trljati između njezinih koljena, oboje imati ispućalu i nadraženu kožu. - Sve svuci, slatkišu. - Povukla mi je gaće. - Želim te gledati.

Svukao sam gaće i primaknuo joj se, misleći kako se, ako se iz ovoga izvučem živ, nikad više neću moliti za nešto glupo. Loretta je pomaknula noge i šapnula: - Ne mogu više čekati.

Odmaknula je pokrivač. U miješanoj svjetlosti svijeće i neonskog znaka, njezine su grudi izgledale kao da bi stale u moju ruku i među moje prste i, Bože dragi, u moja usta. Rukama mi je držala glavu. Put joj je bila tako topla i ugodna da sam znao kako je sigurno i iznutra takva. U srcu, gdje je najvažnije. Pritisnula se uz mene i posvuda me ljubila dok su

joj dojke dodirivale moje lice. - Samo ne žuri - rekla mi je na uho, milujući mi kosu. Glas joj je zvučao staro, kao da zna kako razgovarati s muškarcima. - Samo polako. Da, tako. Polako, polako.

Spustila je ruke i uhvatila me za privatni dio te ga protrljala. Zurio sam u njezine ružičaste ruke pod neonskim svjetlom, gledao sam kako me miluje. Dodirnula me obrazom, a onda ga je dodirnula i usnama. Oči su mi se zamalo izvrnule. Mislio sam: «Zacijelo sam mrtav, a ona je anđeo poslan da mi poželi dobrodošlicu, ali ne - nije ovo način na koji bi Isus ikoga uveo u raj.»

Onda sam pomislio kako je sve to san i kako ću se probuditi sam u motelu, pokriven vlažnom i ljepljivom plahtom. Povukla me na sebe. Pokušao sam ga staviti među njezine noge, ali ona se stalno pomicala. Rukama mi je gnječila stražnjicu. Oponašao sam sve što je činila. Što god bi ona dotaknula, dotaknuo bih i ja.

- Odlično, odlično - promrmljala je - to mi se sviđa.

Noge su joj bile mišićave ali odveć vitke da bih ih mogao dobro zgrabiti i proizvesti trenje. Koljena su joj izgledala koščato. Ovo bi se moglo pretvoriti u nešto bolno, pomislio sam. Jedan pogrešan pokret i mogao bih završiti s ozljedom.

I dalje se migoljila. Zadržao sam dah, podigao kukove i uspio gurnuti svoj privatni dio negdje iznad njezinih koljena. - Što to radiš? - upitala je.

- Ništa, samo...

- Nema veze. - Zgrabila me za stražnjicu i čvrsto držala. Govorila je stvari koje nijedna pristojna djevojka ne bi smjela govoriti, a meni je bilo tako drago što ih govori, tako drago što sam svratio u taj motel i što me ona posluživala. Ovo je dobro krenulo, pomislio sam.

Preokrenula me i zajahala. Primila me za privatni dio i usmjerila ga sebi između nogu. Osjetio sam nešto vrlo glatko i tijesno. Stisnuo sam oči. Cijelo je moje srce bilo u njoj. Tuklo je i tuklo. Počela se brže kretati. Oči samo što mi nisu utonule u mozak. Pitao sam se može li moja stvar puknuti i ostati u njoj poput ledenice. Znao sam samo da sam previsoko. Ona je bila tako mala. Sigurno ću joj probosti srce. Pripremio sam se da brojim do deset, misleći da je to uljudna gesta prema ženama. Znak poštovanja. To sam zaključio na temelju iskustva s Donnom Sue. Polako sam brojao: jedan, dva, tri. Tri i pol. Četiri. Če-če-četiri i četvrt i o moj Bože zašto mi nitko nije rekao da i mladići mogu doživjeti infarkt. Upravo sam dobio napadaj. Sigurno ću oslijepiti. Kad sam došao do deset, zastao sam na trenutak i onda je zbacio, priželjkujući da sam sporije brojao. - Već si svršio? - upitala je.

- Mislim da nisam.

- Jesi li poludio? - upitala je gledajući moju erekciju. - Zašto si prestao?

- Zar nisam trebao?

- A zbog čega bi trebao?

- Mislio sam da svi tako čine.

- Zar ovo nikad prije nisi radio?

- Radio što?

- O moj Bože. - Zagledala se u strop. Spustio sam glavu, bojeći se da će mi na licu pročitati istinu.

- Prizinaj da nisi.

- Ma jesam - rekao sam sliježući ramenima. - Mnogo puta.

- Ma nemoj. A je li ti ikad bilo ovako? - Pružila je ruku i uhvatila me za privatni dio, trljajući ga amo-tamo. - Dosta priče. Dođi ovamo, kauboju.

- Samo da dođem do daha - rekao sam.

- Dušo, dah ti ne treba. - Uzela me u usta i sisala. Kukovi su mi se dizali prema njezinom licu. Odmaknula se i obrisala usta.

- Jesi li spreman da opet pokušamo? - Povukla me na sebe. - Ali, ovaj put nemoj prestati, može? Ma što se dogodilo, samo nastavi.

- Dobro. - Sklopio sam oči, a njezina me ruka odvela na ono isto tijesno mjesto. Izmicala se amo i tamo dok nisam ušao duboko u nju, i dalje potajno brojeći. Zanimalo me dokle ću stići. Jedan, dva, tri, četiri...

Poslije dvadeset osam, zaboravio sam brojati. Bio sam u njoj, u stvarnoj ženi. Bio sam kao opijen slanim okusom njezine puti, mirisom masti i dima u njezinoj kosi. Ne mogu ovo više podnijeti, rasprsnut ću se, pomislio sam. A onda se upravo to i dogodilo: rasprsnuo sam se. Osjećaj je bio tako snažan, poput struje koja me vuče u duboke vode; mislio sam da ću se onesvijestiti. Kad sam napokon ponovno došao do daha, ležao sam u mraku i gledao kako neonsko svjetlo prži zavjese. Shvaćao sam kako su se osjećali spiljski ljudi kad su otkrili vatru. Kako su trljali prutiće i čekali da se pojavi dim, a onda i plamen. Ona mi se smiješila. Povikao sam i nogama udario o krevet.

- Idemo opet! - uzviknuo sam.

- Polako, kauboju. Ohani. - Potapšala me po trbuhu. Ja sam joj dodirnuo lice. Sviđalo mi se kako se smije, obožavao sam osjećaj koji mi se širio kralježnicom. Plahte su pod nama bile vlažne pa sam se upitao tko se od nas popiškiio. Bojao sam se da sam to bio ja, tijekom onih spazama. Brzo sam se premjestio i rekao: - Ja ću tu leći. Ti leži na suho.

- Ne, volim kad je vlažno. - Nakesila se i podigla ruke iznad glave kao da će samu sebe zagrliti. - Nisi nikad prije, priznaj.

Bio sam odveć sretan da bih lagao. Odmahnuo sam glavom i nakesio se.

- Frajer poput tebe. Tko bi to pomislio. - Uštipnula me za nogu. - Ah, znala sam! Koliko ti je uopće godina?

- Dovoljno. - Sramio sam se priznati da sam već bio u ratu i na fakultetu, da me posao dovodi u blizak dodir s ljudskim tijelom - iako nikad ne bih istraživao ono što se ne smije.

- I stvarno nisi nikad prije, baš nikad?

Htio sam joj pričati o Donni Sue, ali sramio sam se, pa sam samo ponovno odmahnuo glavom.

- Zašto ne? - Namrštila se.

Slegnuo sam ramenima, misleći o tome kako sam bio nazadan prije nego što sam stigao u Texas. Kakav sam bio. Sad sam postao novi čovjek.

- Bože - rekla je - jesi li ikad vidio nekoga da hoda polako i pogureno?

Kimnuo sam i pomislio na tatu.

- To se dogodi muškarcima koji to prestanu raditi. - Naslonila je lice na dlanove. - Zato mi ne smetaju vlažne plahte. To je samo sperma. Tako se to zove, znaš? Dobro je za tebe da je izbaciš. Inače ćeš se začepiti.

- Začepiti? - Zamislio sam kako mi sperma putuje prema mozgu.

- Aha. Može to dovesti do zatvora, a i do gorih stvari. - Zamahnula je plahtom.

- Nemoj se sad toliko brinuti. Ti sasvim lijepo hodaš. - Nakesila se, ali ja sam osjetio da opet rumenim. Nevjerojatno kako sam spreman u sve povjerovati.

Pomaknula se i stisla uz mene. Zagrlio sam je. Sklopila je oči i zijevnula. Duboko je disala, gotovo kao da pjevuši. Nebo je iza tanke zavjese postalo ružičastije, kao da se neonski znak istrošio. Oblaci su bili rascjepkani kao tragovi automobilskih guma. Zurili smo tako jedno u drugo u rane jutarnje sate, a ja sam ispucao sve streljivo. Dok sam je promatrao kako spava, činilo mi se da je ona nekakvo čudo. Bio sam tako zahvalan - zahvalnost se nataložila u meni poput višegodišnje zalihe sperme. Dobra, snažna ljubav poput ove neće ti donijeti kiselinu u želucu ili zatvor.

Ona se okrenula tako da se udaljila od mene i sa sobom povukla pokrivač. Nešto je promrmljala u snu. Promatrao sam je sve dok se nebo nije zabijelilo iza rupa u zavjesama, a netko je ugasio neonski znak. Budila se polako, ud po ud. Otvorila je oči, izvila leđa a dojke su joj se podigle na prsima poput dva ružičasta žumanca.

- 'Bro jutro, kauboju - rekla je hrapavim glasom. Zagrlio sam je. Zamišljao sam je za mnogo godina, u bijeloj kući s trijemom sa svih strana - ne u Pogrebnom poduzeću Beaulieu, nego u pravoj kući. Imala bi drvenu ljuljačku na kojoj bi šivala, a ja bih imao naslonjač za ljuljanje. Čučala bi u dvorištu i žlicom sadila tulipane, kako je nekoć činila moja majka. Jasno sam je vidio. Loretta će na sebi imati ružičastu haljinu a kosa će joj biti spletena na tjemenu kao Miss Vangie. Na travi će se igrati dva djeteta u bijelim odjelcima. Jedno će nalikovati na mene. Skrivat će se u cvijeću i kidati latice. Njihov će se smijeh čuti po cijelom dvorištu. U kući će biti stol na kojem će biti bijeli porculan i srebrnina i zlačani puran kojeg sam upravo rasjekao. Bit će to tako lijep život. Znao sam da nam je na dohvat ruke.

- Želim ti nešto reći, Loretta - rekao sam nakašljavši se.

Odmaknula se i zagledala u mene. - Da?

- Uzet ću te i odjenuti - rekao sam.

- Ha? - Čudno me pogledala i podigla obrve. Okrenuo sam glavu i zagledao se kroz prozor. Glas mi je titrao u grlu kao da je zalijepljen želatinom. Dugo me gledala. Pokušavao sam to bolje sročiti, ali odjednom me obuzeo sram. Htio sam joj pričati o onoj bijeloj kući i puranu na stolu i o djeci i cvijeću. Htio sam joj reći da bih joj sve dao, da samo treba zatražiti.

- Želim se brinuti za tebe i kupovati ti sve što ti treba - rekao sam. - Volim te, Loretta.

- Ali, ne znaš mi čak ni prezime.

- To nije važno.

- Nije?

- Slušaj me, želim da budeš majka moje djece. Želim ti dati lijepu kuću i lijep život. - Nisam bio siguran jesam li to doista rekao ili ne, ali njezine su oči bile raširene i sive, kao da je vidjela sve što mi je u glavi.

- Učinit ću sve to pa i više - brzo sam rekao.

Napučila je usta i namrštila se. - A što ću dobiti zauzvrat? - upitala je.

- Sve - rekao sam.

- Bome se znaš pogađati. - Uštipnula me za obraz. - Bih li morala otići iz Texasa? Kimnuo sam.

- K vragu. - Pljesnula se po bedru. - Onda ću morati reći, hvala, ali ne bih.

- Zašto? - Srce mi je zatreperilo.

- Jer trenutačno ne mogu iz grada.

- Zašto ne?

- Pa, zato što sam udana. Imam djecu. I tako to. Osim toga, ovo nije ljubav, ovo je požuda. Kao kad ti se jede čokoladna torta.

- Meni izgleda kao ljubav.

- Ma, proći će te to. I bit ćeš mi zahvalan što sam te odbila. - Nasmijala se i zavukla pod pokrivač. Prstima mi je pomilovala bedro pa privatni dio, samo što mi se više nije činio privatnim. Sad je to bio penis prepun sperme. Stisnuo sam oči, a ona nam je prebacila pokrivač preko glave.

Otad sam bio u krevetu s mnogo žena - nisam doduše točno brojao (petnaest), ali nisam više nikad sreo žene poput Lorette ili Donne Sue Clements. Čuo sam da se Donna Sue zaposlila u pošti u Alexandriji. Koliko znam, nikad se nije preudala. Mislim da je

možda pobrkala seks sa deset zapovijedi - deset puta i gotov si. Samo mi je drago što nije mislila da igramo bejzbol.

Lookout Mountain

Cijelog sam života bila slaba na baptiste i plavooke muškarce. Što mogu. Visoka sam 158 cm, i sama imam plave oči i kovrčavu plavu kosu. Ne volim šivati ni raditi u vrtu. Kažu da sam lijepa i sljedeće ću godine vjerojatno pobijediti na natjecanju za Miss Delte, pa ako si plavooki baptist, molim te, piši mi.

OLIVE NEPPER, IZ DOPISIVANJA NA JUGU, SRPANJ 1951., STR. 5

Zime su u Limogesu bile hladne, a grane stabala gole. Zrak je bio surov, s oštrim kutovima koji ti grebu prste na rukama i nogama. Visoko na nebu oblaci su se ljuštili i otkrivali plavetnilo. Kosovi su letjeli preko kuća u kojima su žene čekale proljeće. Stisnule su se kao rakovi samci u svojim oklopima. Dok se Olive Nepper vraćala kući iz župnog dvora, čvršće je stisnula kockasti kaput oko mršavih ramena i pognula se pred ledenim vjetrom. Tako je hladno, pomislila je, a ipak ovdje nikad neće pastis snijeg. Nikada. Dok se probijala kroz azaleje, vidjela je Fanny LeGette kako čuča iza stabla. - Opet špijuniraš Caba Beaulieua? - upitala je Olive.

- Psst! - Fanny je zgrabila Olive za ruke i povukla je u grmlje. Fanny je bila četiri godine mlađa od Olive. Poznavale su se od 1942. godine, kada je dr. LeGette kupio kuću pokraj Hooperovih. Miss Harriet je rekla da od Fanny nikad ništa neće biti jer joj je Miss Margaret Jane dopustila da sisa dudu dok joj nisu bile četiri i pol godine. Fanny ju je zvala «fu-fu» i nosila je oko vrata na prljavoj ružičastoj vrpci. - Dijete liječnika! - siktala je Miss Harriet.

- Nađimo drugo mjesto - rekla je Olive čučnuvši. - Ovo je grmlje rijetko. Vidjet će nas.

- Neće. Kod njega je neka žena!

- Gdje? - Olive se nagnula naprijed i gurnula ruke u džepove. Zadrhtala je od ledenog vjetra. - Nikoga ne vidim.

- E pa, bila je. Udovica iz Ulice Delphinium.

- Ona riđokosa sa špičastim cicama?

- Aha. Vjerojatno su te čuli pa su ušli u kuću. - Fanny se izvalila na travu i nakesila. - Što misliš, ljubi li se Cab s njima filmski?

- Ha! I više od toga!

- Kako to misliš?

- Pa, trlja se o njih. Dira im cice. I filmski se ljubi.

- Uh, od toga se dobivaju djeca! Kad ja budem dovoljno velika da počnem izlaziti s dečkima, nosit ću gumenu steznicu. Dečki će se moći trljati koliko god hoće, samo će se odbijati o gumu.

- Ti si luda - nasmijala se Olive.

- Već sam ga izabrala kod Hoopera. Bež steznicu.

- To neće upaliti. - Olive je duboko udahnula, a od zraka su je zaboljela pluća. Mislila je na T. C. Kirbyja kako ispire kuhinjsku krpu u kupaonici nakon što je istisnuo svoje sjeme.

- Zašto ne? - upitala je Fanny.

- Odveć je hladno za razgovor. Dođi. - Zgrabila je Fanny za ruku i odvušla je na ostakljeni trijem Nepperovih. Sjela je na drvenu ljuljačku i zaljuljala je. - Možeš si prištedjeti trud, Fanny. Steznici su bez veze.

- Zašto? - Fanny je grickala vršak pletenice. - Meni se čini da kroz njih ništa ne može ući.

- U životu dođe trenutak kad se steznik svuče.

- Svučće?

- Muškarci i žene se posve svuku. Budu goli, Fanny. I muškarčeva stvar postane duga i tvrda. - Olive je pokazala rukama. - Onda je gurne u tebe.

- Stvar? Kakva stvar?

- Njegov... znaš već. - Olive je zahihotala. - Njegov pimpek. - Pokazala je među noge.

- Stvrдне se i on ga stavi točno tu.

- Ne vjerujem! - Fanny je zinula, a onda brzo zatvorila usta. - To bi tako boljelo! Zar ne?

- Da, vjerojatno boli. - Olive je napravila grimasu. - Golemi su, kao oni krastavci na gradskoj tržnici, oni u velikim staklenkama. Ja takvo što ne želim u sebi. Osobito kad postoji drugi način da se to obavi.

- Da se što obavi?

- Da se izbaci ono s djecom, sjeme. U tome je poanta.

- Čega?

- Života. Ali, da se mene pita, samo bismo se ljubili.

- Ne razumijem.

- To ti je jednostavno. Moj tata tavlja svoj krastavac u mamu, a dr. Phillip stavlja svoj u Miss Waldene.

- Lažeš! Ti si obična lažljivica! - Fanny je skočila na noge. - Moj tata ne bi takvo što učinio!

- Bome bi. - Olive se opet nasmijala. - I jest. Ti si živi dokaz.

- Da moj tata među nogama ima golemi krastavac, misliš da ja to dosad ne bih primijetila?

- Naraste, ludice.

- Šuti! Moj tata ljudima spašava život! Osim toga je đakon. Nikad ne bi radio nešto tako odvratno. A ne bi ni Waldene!

- Bome bi. Kako misliš da je beba dospjela u nju?

- Od ljubljenja! Ti sve to samo izmišljaš, Olive Nepper!

- Ne izmišljam. - Olive se nasmiješila, pokazujući svoje sitne zube. - Tvoj je tata stavio sjeme u tvoju mamu i od toga si ti nastala.

- To je laž! - Stisnula je šake. - Nije sjeme, nego slina. Tata mi je rekao.

- Samo još nedostaje da mi kažeš da te donijela roda. - Olive se pljesnula po bedru i nasmijala. - Ponavljam ti, Fanny. Dr. Phillip je stavio svoj pimpek u Miss Waldene. Onda se popiškió u nju, samo što to nije mokraća nego nešto bijelo što se pretvori u dijete.

- Otkud znaš, jesi li ih vidjela?

- Jednostavno znam.

- Nema tu ničega bijelog!

- Bome ima. A sad će tvoja maćeha dobiti bebu. Dr. Phillip se bome dobro napiškio.

- Lažljivice! Moj tata nikad ne bi piškio nigdje osim u zahodu.

- Ako nije on, onda je netko drugi. A ti si izišla iz njezine piše. Točno tu. - Pokazala je među noge.

- Mrzim te! - Fanny je uhvatila ljuljačku tako naglo da je Olive pala.

- Istina je. - Olive se prevrnula na trbuh i pogledala Fanny. - Idi pitaj Miss Waldene. Vidjet ćeš što će ti ona reći.

Čak i kad je otišla na izlet na Lookout Mountain, Oliveini su snovi ostali u župnom dvoru u Louisiani, gdje je bila subota ujutro. Dok su ostali bili na pikniku, Olive i pastor

ljubili su se u šumarku. - Bog će nas voditi, sestro Nepper - rekao je hvatajući je za ruke. - Jer ne znamo što činimo.

- Ne znamo? - Podigla je obrve i uspravila se. - Ali, mislila sam da si rekao...

On se nagnuo prema njoj i pritisnuo svoje usne na njezine, a rukom je uhvatio za dojku. Onda ju je čvrsto pritisnuo na tlo. Zadigao joj je haljinu i vješto joj skinuo gaćice. Čula je kako otvara svoj patentni zatvarač, vidjela kako je posegnuo unutra i izvadio privatni dio. Kad ga je prvi put vidjela, još u župnom dvoru, zapanjila se. Bio je glatkiji nego što je očekivala i mnogo veći. - Ne misliš to valjda gurnuti u mene? - upitala je, pridignuvši se na laktove.

- To je jedini način - rekao je. - To je izabrani put.

- Izgleda kao zmija. - Odmaknula se i sumnjičavo ga promatrala. On joj je uzeo ruku i namjestio prste. Pomislila je, pa to je kao da sviraš klarinet.

- Kad dođe vrijeme, stavit ću ga u tebe - šapnuo je pastor. - Ali ne boj se, bit ću nježan.

- Je li sad vrijeme?

- Nije.

A sad, na hladnoj gori u Tennesseeju, rekao joj da je došlo vrijeme da se njihova tijela spoje. - Mislim da to nije moguće - rekla je, gledajući mu među noge. Onda je legla. Čula je kako joj pod leđima pucketa lišće. - Ali možeš pokušati.

Legao je na nju i stavio joj ga među noge. Morala se upitati zašto je izabrao ovo mjesto, vani, na otvorenom, kad je u Limogesu imao savršeno dobru sobu. - Zašto ovdje? - upitala je. Njegovo joj je rame prigušilo glas. Zarila je prste u njegov crveni pulover. - Što ako netko naiđe?

Oči su mu se neprirodno sjajile. Odmaknuo se, oblizao prst i protrljao je između nogu.

- To je bio Adamov pad - rekao je - a i moj.

Špijuniranje

Muškarca možeš dobiti na dva načina - ili seksom, ili kroz želudac. Kad sam prvi put vidjela Caba Beaulieua, zaključila sam da je od prve vrste. Hodali smo izložbenom prostorijom i birali lijes za mojeg pokojnog muža. Najradije bih se bila popela u jedan od njih i povukla ga za sobom. Ali, nisam se usudila. Nisam htjela da pomisli kako sam nastrana ili takvo što. Umjesto toga, upitala sam ga bi li htio vezati svoj rupčić oko mojeg struka (to je obično dobar početak). Odbio je, što me malo zdrmalo, ali odmah sam se oporavila. «I», upitala sam, «volite li lazanje?»

CORDY KING, TIJEKOM MANIKIRANJA U BEAUTY FOUNTAINU, TRAVANJ 1952.
GODINE

Fanny LeGette

Waldene je otvorila sve prozore na kući jer se bojala gripe. Rekla je da «zrači» kuću. Ha. Meni je to više izgledalo kao da priziva sve bacile u gradu. Pripravila sam si sendvič od banane i maslaca od kikirikija. Onda sam otišla u stražnje dvorište i popela se na hrast, onaj koji je Olive Nepper nazvala Djedom jer su mu grane bile niske i iskrivljene. Pogledala sam u kuću i vidjela kako se Waldene pomiče od prozora do prozora i briše daske. Stvarno mi je išla na živce.

Prije nego što se tata oženio s njom, naše su ladice bile pune praznih knjižica s bonovima za šećer, starih pisama i zelenih markica koje mama nikad nije iskoristila. Waldene je sve to bacila. A u posljednje vrijeme, postala je još gora. Kopala je po ormarima

i zvala crkvu da dođu po mamine haljine. Čak im je dala i tatine kute sa stažiranja. Bože, mislila sam, ona nije frizerka nego ljudski usisavač. Kad je otvorila i moj ormar, otrčala sam u tatinu ordinaciju. Čekaonica je bila puna ljudi koji su kihala i šmrkali. Prošla sam pokraj njih i našla tatu u hodniku. Čitao je nečiji karton. Rasplakala sam se. On me umirio i rekao neka ne obraćam pozornost na Waldene, da ona gradi gnijezdo i da je to normalno kod trudnih žena. On sve zna. Najbolji je liječnik u Limogesu. Ali, nije savršen. Moja se majka nikad u životu nije gnijezdila.

I tako sam s dvanaest godina imala trudnu maćehu. Kao da ljudi ne znaju kako se to dogodilo. Ja prije nisam znala, ali onda mi je Olive napričala puste laži pa sam morala pitati tatu. On je rekao da djecu donose rode. Ali, odgonetnula sam ja to sama - ako želiš bebu, moraš poljubiti muškarca. Muška slina je kao gnojivo za biljke. Od nje raste dijete, koje je poput sitne sjemenke petunije u ženinu trbuhu. Dobro sam pazila da operem sve što je tata dodirnuo usnama - žlice, vilice, šalice. Nakon onoga što se dogodilo Waldene, nisam htjela riskirati.

Željela sam misliti da je moj tata iznimka, da on ne bi Waldene gurnuo jezik u usta, ali ona je bila prava izazivačica. Stalno ga je grčila, zaključavala je vrata njihove spavaće sobe i tjerala me. - Razgovaramo - rekla bi. - Idi van i vozi bicikl.

- Ali oprezno! - doviknuo bi tata. Ha. Pokraj crnog zidnog telefona stajao je natpis «Uvijek budi oprezan». Šteta što nisu slijedili vlastiti savjet. Waldenin je trbuh bio kao lubenica. Nije mi bilo jasno kako spava. Već mi je dojadilo što me stalno doziva da osjetim kako se dijete pomiče. Uvijek bih se sakrila, ali tati to nikad nije dosadilo. Stavio bi stetoskop i prislonio joj ga na trbuh.

- Sto pedeset osam udaraca u minuti - rekao bi joj. - Sigurno je dječak. Dječacima srce uvijek brže tuče.

Po cijelom su Limogesu žene ostajale trudne od sline. Upravo sam jutros u trgovini vidjela onu prostaču Tameru Mashburn. Trbuh joj je stršao ispod haljine s uzorkom jedrilica. Berala je lubenice dok je troje djece stajalo u kolicima i plakalo. Pomislila sam: Draga moja, još nije zrela, a nisi ni ti.

Naslonila sam se na grubu koru stabla i podigla noge na granu. Tata mi je rekao neka se ne penjem na stabla, ali moraš ako želiš špijunirati. A ja sam pravi stručnjak. Možda bih to mogla biti kad odrastem, kao Rosenbergovci. Samo mene neće uhvatiti. U novinama je pisalo da će, ako ih proglašaju krivima, sljedećeg ljeta na električnu stolicu. Kad je Waldene pročitala da gospođa Rosenberg ima malu djecu, obje smo se rasplakale. To je jedini put da mi se barem malo svidjela.

Olive i ja smo se nekoć penjale na stablo s vrećom oraha i onda gledale koga bismo mogle napasti. Špijunirale bismo Miss Harriet i čekali da se ispruži u ležaljku. Onda bismo počele bacati orahe.

- Sotone! - vikala bi ona pljučkajući. - Tužit ću vas mami!

Naše mame nisu ni najmanje marile mučimo li Miss Harriet, ali bi ipak vikale na nas ne bi li pokazale kako su pristojne. Katkad bi došla grozna nećakinja Miss Harriet, Waynetta Dawn, zdepasta devetogodišnjakinja koja se svake godine natječeza Malu Miss Pecan. Ja sam jednom pobijedila, još 1946. godine. Dobiješ samo lažnu krunu, ruže i vreću pekana. Objave ti fotografiju u News-Leaderu i sljedeće godine ti stavljaš krunu novoj Miss. Ali, Waynetta Dawn nikad neće pobijediti ako ne prestane stalno jesti čokoladne bombone.

- Zato su ona i Harriet debele prasice - rekla bi Olive. Sjedile bismo visoko na stablu i gledale dolje kao da smo Bog. - Gle kako se gegaju.

Pokušala sam dokučiti zašto je Olive popila otrov, ali nisam mogla. Onog jutra kad se to dogodilo, Waldene je čula kako netko govorio o poliju. Odmah je nazvala tatu, ali je bilo zauzeto. Poslije smo čule da su tog dana otkazale sve telefonske veze u Limogesu.

Poslije su me tata i Waldene odveli u dnevnu sobu i posjeli me na zelenu sofu. Tad smo već znali da nije polio nego da je progutala otrov za ruže.

- Fanny - rekao je tata - možeš li se sjetiti ijednog razloga zbog kojeg bi Olive to učinila? Je li ti išta rekla? Bilo što?

- Ne - odmahнула sam glavom. - Neće valjda umrijeti?

- Ne znam, dušo. U komi je. Znaš li što je to?

- Kao duboki san, samo se ne možeš probuditi?

Kimnuo je.

- Ali, ona će se probuditi, zar ne?

- Nadam se. - Stavio mi je ruku na rame. - Dobro razmisli, Fanny. Sigurno je nešto nagovijestila.

Nisam se ničega mogla sjetiti. Nisam je često viđala nakon što je bila na Lookout Mountainu. Otišla bih je posjetiti, a Miss Vangie bi mi rekla: - Olive je upravo prilegla. - Prije Lookout Mountaina nikad ne bi prilegla tijekom dana. Kad se vratila s tog putovanja počela se prema meni ponašati nadmeno, otprilike kao ja prema Waynetti Dawn. Nije mi bilo jasno kako se netko može umisliti zbog jednog putovanja sa zborom, ali tako je bilo. Ostvarile su se moje najcrnje slutnje. Nije se htjela penjati na stabla, igrati sa mnom ni gledati moju omiljenu televizijsku emisiju. Posljednji smo put iskreno razgovarale prije tog putovanja. Špijunirala sam Caba koji je stajao na prilazu kući i razgovarao s onom udovicom iz Lake Providencea. Olive me povela u svoje dvorište i rekla mi kako se prave djeca. Željela sam joj vjerovati jer je bila starija od mene i tako lijepa. Bojala sam se da ću je izgubiti ako ne pripazim. U duši sam znala da se igra sa mnom samo zato što sam joj pri ruci. U četvrti nije bilo djevojaka njezine dobi, a i onih nekoliko koje su tu stanovale bile su zlobne prema Olive. - Ljubomorne su na mene - povjerala mi se i ja sam joj vjerovala.

Kad mi je rekla ono o pravljenju djece, zamaglilo mi se pred očima. Obožavala sam Olive Nepper, ali još sam više obožavala svoga oca. On nikad ne bi učinio nešto tako prljavo kao ono što je ona opisala.

- U posljednje vrijeme nije baš imala vremena za mene - rekla sam tati. - Mislim da sam joj dosadila.

- To nema smisla - rekla je Waldene. - Ama baš nikakvog. - Vratila se pletenju čarapica. Sve što je plela bilo je plavo - mislila je da će joj to pomoći da rodi sina. Rekla je da svim muškarcima trebaju sinovi kako bi ih vodili na nogomet. Nadam se da će biti muško jer mi je dijete dojadilo a nije se još ni rodilo. No najviše sam se bojala da će ga tata voljeti više nego mene.

Sad sam oblznula rubove sendviča kako bih ga zapečatila. Voljela sam ovo stablo. Preko azaleja dobro sam vidjela Pogrebno poduzeće Beaulieu. Olive i ja obožavale smo špijunirati Caba. Izgleda kao Vic Damone. Olive i ja prepirale smo se oko toga koja će se od nas udati za njega. Sad sam vidjela dobro građenu brinetu kako obilazi kuću i ide prema stražnjem trijemu. Nosila je aluminijsku posudu pokrivenu plavom kuhinjskom krpom. Kad vidiš da netko nosi zamotuljak u tu kuću, može to biti bilo što, od mrtvog djeteta do nabujka. Uspravila sam se. Ženi je kosa stršala na sve strane kao da je primila elektrošok. Nedostajao joj je samo bijeli pramen pa da izgleda kao Frankensteinova nevjesta.

I prije nego što je dospjela pokucati, Cab je izišao i otvorio vrata. - Zdravo, Cordy! - rekao je smiješeći se. - Uđi, samo uđi.

Ušla je. Ja sam zagrizla sendvič i počela frenetično žvakati. Čekala sam i čekala, ali ta Cordy nikako da izađe. Dok sam dovršila sendvič, stražnjica mi je utrнула, a jedna noga bridila.

Zamišljala sam njegovu spavaću sobu, onu s izrezbarenim krevetom od orahovine koja je gledala na Ulicu Oak. Bila sam sigurna da su u tom krevetu i da jedno drugome guraju jezik niz grlo. To me tako ljutilo da sam sišla sa stabla, otišla do živice i provukla se kroz nju. Cabovo je stražnje dvorište bilo sunčano. Stalno je govorio da će posaditi vrt kakav je imao njegov djed. Ja ga se ne sjećam, ali kažu da je kukuruz bio viši od azaleja, a Miss Harriet je zamalo udarila kap. Po njoj u vrtu smiješ saditi jedino maćuhice. A jadni stari gospodin Leonard slagao se sa svime što bi ona rekla. - Kao papagaj - rekao je moj tata.

Prikrala sam se na stražnji trijem i pritsnula lice uz mrežu. Bio je to stari trijem za spravljanje zimmnice, s bijelim štednjakom i dugim, ispucalim plastičnim zelenim pultom. Police su bile pune plavih posuda, lonaca, aluminijskih posuda i naprava za pasiranje. S čavala su visjele kutlače. Na nekim su policama bile prašnjave staklenke u kojima je u blijedožutoj tekućini plivala hrana. Paučastim rukopisom stare gospođe Beaulieu pisalo je: grah, lipanj 1946., kukuruz, srpanj 1948., breskve, lipanj 1936., cijele guljene rajčice, kolovoz 1945.

Sve je to sad već sigurno bilo otrovno. Nije ni čudo da je Cab pustio da istrune. I nije čudo da mu žene donose hranu. Radije bih umrla od gladi nego da pojedem nešto iz tih staklenki.

Na prstima sam ušla u kuhinju. Ondje je na pultu bila posuda koju je donijela ona žena. Kuhinjska krpa bila je pomaknuta s jedne strane pa se vidjelo da su unutra lazanje. Iznad mene je zaškripala podna daska. Zadržala sam dah i osluškivala, ali nije ponovno zaškripjelo. Znala sam da su gore, pa sam krenula u hodnik, nadajući se da ću ih uloviti na djelu. Prisuškivala sam tatu i Waldene kad bi im škripao krevet. Ona bi mrmljama «mhmm», a on bi odgovorio «mhmm». Kao da jedu jagode i hvale ih jer su slatke. Ali, u posljednje vrijeme je u njihovoj sobi tiho. Valjda su naučili lekciju.

Kad sam zašla za ugao, vidjela sam da Cab i ona gospođa silaze niza stube. - Fanny! - Iskolačio je oči i zatreptao dugim trepavicama. Žena je iskrivila crvene usne. Nije joj, izgleda, bilo drago što me vidi.

- Zdravo - rekla sam, okrećući vrh crvene tenisice na tirkiznom sagu.

- Nisam čuo da si kucala - rekao je Cab. - Je li se nešto dogodilo? - Žena je prekrížila ruke i izbacila lijevi kuk tako da je gotovo dodirivao njegov. Nisam se mogla sjetiti nikakvog razloga zbog kojeg bih stajala u njegovu hodniku, pa sam rekla: - Samo sam htjela svratiti i pozdraviti te. - A onda, da mu odvučem pozornost, upitala sam: - Tko je ona?

- Pa to je Cordy King. - Zastao je. On i žena su se pogledali. Onda se opet okrenuo meni. - Treba li ti nešto?

- Mislila sam da možda imaš nekoga pripremljenog - rekla sam.

- Pripremljenog? - upitala je Cordy King. Obrve su joj bile kao crni zarezi na bijelom čelu. A kosa joj je bila odveć tamna, neprirodne boje ebanovine, kao krzno na štenetu. Pogledala me i nasmijala se. - E, to još nisam čula!

- Mrtvaca - rekla sam, trudeći se da zvučim kao derište.

- Misliš, pokojnika - ispravio me Cab. Doimao se posramljeno. Onda me pogledao svojim zelenim očima.

- Tako si pametan - rekla je Cordy gledajući Caba. Namrštila se kao da ne poznaje pogrebničke izraze pa joj ih on mora protumačiti. To me naljutilo, kad sam vidjela kako ga vrti oko malog prsta. Htjela sam joj pokazati da ja, liječničko dijete, nisam glupa. Provodila

sam ljeta u knjižnici i čitala. Mogla sam joj, primjerice, štošta reći o vremenu.

Pojednostavnjeno rečeno, vrijeme ovisi o tome koliko u zraku ima vode. U svakoj kap kiše je sitno zrno prašine. A i munje imaju veze s prašinom. Pozitivni naboj su vrhovi oblaka, a negativni dna. Kad naboj skače s jedne strane na drugu, onda sijeva. Negativni naboji idu dolje, a pozitivni gore, u oblake. Munje zapravo nisu ništa drugo nego goleme iskre statičkog elektriciteta, a jedna se munja može prostrijeti na stotinu kilometara.

Znala sam mnogo i o tornadu, ali sumnjala sam da bi se to dojmilo Cordy King. Pričom o slini vjerojatno bih je šokirala. Pokušala sam to pronaći u knjižnici, ali na policama nije bilo medicinskih knjiga, a knjižničarka, gospođica Nixon, nije mi dopuštala da posudim knjigu «Sad si mlada dama». - Ne dok ti otac ne dopusti - rekla je i otela mi knjigu iz ruku. Što znači da svi u gradu znaju da još nisam dobila mjesečnicu.

Ali, bila sam puna drugih enciklopedijskih podataka.

- Ljudsko je tijelo - rekla sam gledajući u sitne oči Cordy King, zelene, ali posve drukčije od njegovih - pravo čudo, bilo živo ili mrtvo. Ne prestaje me zapanjivati. Jeste li znali da u svakih pola kilograma masti ima kilometar i pol krvnih žila? - Moj je tata to rekao valjda sto puta, a kad bi ja to ponovila pred odraslima, svi bi rekli da sam genij.

- Kako si samo pametna. - Nasmiješila se pokazujući sitne bijele zube, ali oči su joj bile kao smrznuti grašak. - Možda postaneš prva žena pogrebница u Limoges.

Krenula sam kući. Zadržala sam se na sjenovitom travnjaku između nas i Miss Harriet. I kod nje su prozori bili otvoreni i kroz njih je dopirala glazba. I tko zna što još. Bilo mi je mrsko misliti kako naša i njezina kuća razmjenjuju bacile. Možda se tata zarazi papučarstvom gospodina Leonarda, a Waldene odjednom počne nazivati ljude kako bi tračala. Ili ja razvijem sklonost prema čokoladnim bombonama. Zadržala sam dah i potrčala. Kad sam došla na trijem, srušila sam se na drvenu ljuljačku i sjedila dok nisam povratila dah. Slušala sam škripu lanaca dok se stara ljuljačka pomicala. Naš je trijem vrlo svjež i sjenovit. Waldene je pred kućom posadila crveno i bijelo cvijeće. Bilo mi je tako dosadno da bih najradije vrištala, ali nisam, jer bih time mogla privući Miss Harriet ili Waldene, posljednje osobe na svijetu koje sam željela vidjeti.

Bez Olive nisam znala što bih sa sobom. Svake subote ujutro prebacile bismo se u trideseto stoljeće i gledale «Svemirsku patrolu». Nakon što mi je umrla mama, provela sam cijeli tjedan kod nje. Miss Vangie nam je donosila doručak u krevet i dopuštala da pravimo mjehuriće od sapuna u kuhinji. Olive je znala svaku moju misao, koga volim, koga mrzim. Sve sam joj mogla reći. Nisam shvaćala kako je ona od mene mogla tajiti stvari. Kako je mogla popiti otrov a da mi ništa nije rekla.

Čula sam korake na pločniku, teške, muške korake. Pridigla sam se i vidjela pastora T. C. Kirbyja kako prolazi pokraj naše kuće. Bio je odjeven normalno, u kockastu košulju i plavi pulover. U rukama je imao Bibliju. Prilično je dobro kombinirao odjeću s obzirom da je neženja.

- Zdravo! - rekla sam i posve se uspravila te zaustavila ljuljačku.

- Zdravo i tebi, sestro Fanny! - Mahnuo je Biblijom.

- Kamo ćete? - Ustala sam i naslonila se na ogradu.

- U bolnicu - rekao je. - Neki su iz pastve bolesni. - Zastao je i nakesio mi se. Oči su mu bile modrije nego u Olive Nepper. To biste kod njega prvo primijetili. Iza mene su se otvorila vrata. Izišla je Waldene u golemoj žutoj haljini s uzorkom bumbara. - Ah, dobar dan! - doviknula je. - Imate li vremena za kavu?

- Imamo i pitu od jagoda - rekla sam.

- I čokoladnu - dodala je Waldene.

- Vas dvije doista znate namamiti muškarca. - Pastor se nasmiješio i raširio ruke. - Ako vam neću smetati.
- Ni najmanje - rekla je Waldene i širom otvorila vrata pastoru.

Otkrivenja:

Pastor Kirby otvara dušu

Ono što se događa između muškarca i žene trebalo bi biti privatna stvar. Ako su vrata zatvorena, tko ima pravo gledati kroz njih? Reći ću vam tko - Bog. Nedavno sam razmišljao o Davidu i Batšebi. David ju je ugledao na onom krovu kako češlja kosu i sav se razdražio i dok si rekao keks, Bog se rasrdio. Pa što ako je Batšeba bila udana? Što ako je David dao ubiti njezina muža? Muškarac si u životu mora priuštiti i malo radosti, kad te Sveti Duh stalno promatra. Prolazi kroz vrata i prozore kao Bela Lugosi. Stravično.

PASTOR T. C. KIRBY, U RAZGOVORU S PROSTITUKOM U BOSSIER CITYJU 1952.
GODINE

Zvonik Prve baptističke najviša je točka u gradu, poznata svim mjesnim pilotima i pticama. Četiri drvena luka otvaraju se u platformu gdje visi konopac zvona, trošan od potezanja. Svaka je pristojna crkva u Limogesu imala zvono. Nedjeljom ujutro grad je odzvanjao od konkurentskih poziva na službu Božju.

- Kao brbljave svrake - pomislio je pastor Kirby penjući se uza škripave stube do zvonika i gurajući vatu u uši. Kada je došao na vrh, pogledao je preko ruba na grad. Toliko sitnih ljudi koji trčkaraju na sve strane, obrađuju vrtove i pometaju pločnik. Ispred crkve je bila ploča s plastičnim slovima:

1 BESPLATNO PUTOVANJE U RAJ
POJEDINOSTI UNUTRA

Prošli je tjedan pisalo: KAD TRAŽIŠ GREŠKE/UZMI ZRCALO A NE TELESKOP. To je izvrsno prošlo. Nevjerojatno kako sitnice pridonose omiljenosti pastora. Jutros je već obišao bolnicu da se uvjeri kako je Olive Nepper i dalje u komi. Jedna mala pogreška (imao je slabost prema plavookim plavušama, samo dragi Bog zna zašto) i mogao je izgubiti ovaj grad, da i ne govorimo o župnom dvoru s lijepim pokućstvom od trešnjeva drva i hranu, a osobito naklonost njegovih obožavatelja. Da se Olive nije otrovala, nije znao što bi učinio. Dolje u kapelici, zbor je pjevao «Sveti, sveti, sveti, milostiv i moćan, Bog u tri Osobe, blaženo Trojstvo!»

«Sveti», mislio je pastor Kirby. Tu je riječ njegova majka i te kako znala iskoristiti. Ali, na njega nije uspjela utjecati. Svatko ima neki nedostatak, pomislio je, a onda sklopio oči i napeo trbušne mišiće. Čelo mu se naboralo kao i uvijek prije propovijedi. (Isto se osjećao i kad je vršio veliku nuždu; katkad mu je bilo teško razlikovati to dvoje.)

Kad je povukao konopac, četiri su goluba izletjela iz zvona. Pastor se sagnuo i rukama zaštitio lice. Posvuda oko njega padalo je sivo perje. Kad je napokon pogledao, vidio je da su se ptice smjestile na šipki iznad zvona. Treba mi mreža, pomislio je. Ne bi on to učinio sam, mogao bi netko iz pastve, možda neki đakon koji se ne boji visine. Dobar će baptist sve žrtvovati za svoju crkvu. Žrtvovat će vikend da oliči svetište, davati priloge crkvi iako mu djeca hodaju u ritama. A i žene su ga obožavale. Donosile su mu cvijeće, hranu i stara odijela svojih muževa. Ako zaboraviš na vjerske gluposti, bio je to prilično dobar život. Morao je samo obilaziti bolesne i tjeskobne i napisati tri propovijedi tjedno. Kao i većina uspješnih propovjednika, bio je rođen za bljezgarenje.

Stoga ne bi trebalo biti teško naći nekoga tko će zatvoriti zvonik. Tja, barem nisu šišmiši, pomislio je i stresao se. Sklopio je oči i zamislio stotine krilatih stvorenja sličnih

letećim hrčcima. Nakon što je gledao «Drakulu», nikad nije bio sklon šišmišima. Kakva pogreška! Svaki je šišmiš u tom filmu imao lice kao njegova mama. Čak i sad bi se katkad probudio noću i zamišljao je kako stoji u kokošinju pregače prekrivene pilećom krvlju. Vjerojatno ima i gorih načina da umreš, mislio je, ali iskrvarenje i slomljen vrat nekako su osobito grozni. Povlačio je konopac, nadajući se da će srušiti golublje gnijezdo, ali uspio je jedino proizvesti zaglušujuću buku.

Sišao je niza stube i ušao u svoj drvenom oplatom prekriveni ured. Iznad radnog stola zujao je ventilator i tresao fotografiju pastora Billyja Grahama s autogramom. Čuo je kako u vanjskom uredu gospođica Vidalia Rogers tipka nedjeljni program. Bilo joj je četrdeset pet, ali se ponašala kao da će uskoro navršiti stotu. Savršena tajnica za muškarca poput Kirbyja, iako ga je živciralo što je ona tako često u bolnici. Vidalia je patila od glavobolja, katarakta, hemoroida, cistitisa i psorijaze. Prošle je godine postala najpoznatiji hipohondar u gradu kad se naizgled srušila «mrtva» od sunčanice. Dr. LeGette ju je proglasio mrtvom kad su je donijeli u bolnicu. Netko je nazvao Beaulieua pa su Israel i Twilly došli s vrećom za tijelo. Smjestili su je u nju i odvezli u pogrebno poduzeće te stavili na stol. Kad su je Cab Beaulieu i Israel počeli balzamirati, okrenuli su se da nešto potraže na polici. Iza njih se Vidalia polako pridigla. Rukom je srušila metalni pladanj. Israel se okrenuo i vrisnuo, a Cab se onesvijestio.

Vidalia je provela mjesec dana u bolnici zahvaljujući Beaulieu i dr. LeGetteu. Novinari iz pet listova došli su je intervjuirati, uključujući Times-Picayune, Commercial-Appeal iz Memphisa i Gazette iz Arkansasa. Naslov u Banner-Democratu iz Lake Providencea glasio je: «ŽENSKI LAZAR IZ LIMOGESA USTAO IZ LIJESA».

Kirby je ustao i zatvorio vrata. Tipkanje je na trenutak prestalo, a onda ponovno počelo. Pomislio je kako se Vidalijino odsustvo naizgled poklapa s njegovim trenucima moralne slabosti. Kad nema tajnice, pastor se igra. Uzdahnio je i sjeo u kožni naslonjač. Zavali se i divio diplomama ovješanim na zidovima - Gimnazija Lebanon, Biblijski koledž Earl Moleen, Večernji tečaj Ivan Krstitelj. Dok je bio s Križarima, naučio je ono što te ne nauče u sjemeništu. Naučio je piti crnu kavu da ne bi uznemiravao domaćice (ubijale bi se donoseći šećer i slatko vrhnje). I ma što ti poslužile za desert, ma kako preslatko i ljigavo bilo, moraš sve pojesti. Prisilio se da naizmjenice koketira i ponaša se uzvišeno sa ženama modre kose. Najviše su mu se gadile starice s onim naboranim ustima, napola polizanim ružem i licem poput kanarinaca. Ali, one su mu punile džepove.

Bio je on i u drugim mjestima. Jedna mu je žena iz Tampe u Floridi još pisala duga, strastvena pisma. Druga, iz Phoenixa, slala mu je za svaki Božić staklenke sa želeom od paprika jalapeno. Istina, volio je te žene i ostavio ih, ali ih je ostavio u uvjerenju da su one odbacile njega i slomile mu srce. Doduše, ne bi to uvijek upalilo. U Mimsu u Texasu žena nekog odvjetnika ostala je trudna s njim, ali je pala niza stube i slomila vrat. Odvjetnik je došao kući i zatekao je okruženu razbijenim staklenkama i cijelim guljenim rajčicama. Tu je zamalo nastradao.

Do vremena kada je došao u Limoges, naučio je odlaziti prostitutkama, iako je u propovijedima govorio protiv njih. Upravo je prošle nedjelje, nakon lude noći u Bossier Cityju, stajao smiješeći se Oliveinim roditeljima i citirao Mudre izreke: «Ne žudi u srcu za njezinom ljepotom i ne daj da te očara pogledom jer prostitutka te svodi na hljeb kruha.» Zastao je da bi proizveo jači dojam. - Braćo, po tome ispada da biste vrijedili otprilike 14 centi. - Njegove su propovijedi bile prepune takvih rečenica, ukradenih iz Biblije i onda izvrnutih. Obožavao je izvrtati Bibliju tako da je običan puk može razumjeti.

Prije mnogo godina, kad je krenuo na Jug i počeo propovijedati, trebao je umjesto toga otići na zapad, ravno u Hollywood. Umjesto da propovijeda o nebeskim zvijezdama, sam bi bio zvijezda i lijepo sjedio u vili s bazenom i palmama. Meksička poslugica donosila

bi mu tekilu s ledom. Nosio bi svileni kućni ogrtač i sunčane naočale i telefonom razgovarao s Lousiom B. Mayerom i Avom Gardner istodobno. Čovjeku se smuča kad pomisli što je sve propustio u životu, ali kad te Bog pozove, ne možeš mu reći da je dobio pogrešan broj. Kažeš: «Da, Gospodine. Odmah stižem. Evo me! Evo me!»

Prije devet godina bio je drugi čovjek, i to doslovno. Prije nego što je postao pastor T. C. Kirby, zvao se Vernon Ray Maggart. Odrastao je u Harrisonu u West Virginiji i jedini način da pobjegne od svoga ludog djetinjstva bio je da odraste. Njegova mama, Regina May Maggart, imala je više od sto kila. Unatoč težini, došla je na glas kao radodajka. Maggartovi su imali farmu pilića. Katkad bi se muškarci dovezli noću, a Regina bi ih odvela da vide piliće. Vernonova baka, koju je zvao Mamaw, pala bi na koljena i molila Boga da Regina May prestane grijehiti. Da nije bilo toga, Vernon Ray pojma ne bi imao tko je uopće Isus Krist. Maggartovi su rijetko napuštali farmu. Dječak nije znao tko mu je otac, ali Mamaw je nabacivala da bi to mogao biti neki slijepac iz Perua u West Virginiji.

Mamaw nije voljela nestašne dječake. Tukla bi ga šibom kad bi ganjao piliće. Jednom se spotaknuo, pao i zdrobio desetak novoizleglih pa ga je stara premlatila gotovo na smrt. Odrastao je vičući: - Vernon Ray je zločest dečko! Vernon Ray je kopile. Govno malo, ubit ću te!

Na njegov deseti rođendan, Regina May pojela je svu caklinu s njegove rođendanske torte i onda za to okrivila Mamaw. Torta je završila na kuhinjskom podu a dvije su se žene valjale po njoj čupajući si kosu. Kad mu je bilo jedanaest, njegova je majka ponovno zatrudnjela, ali bila je tako debela da nitko u to nije posumnjao, čak ni Mamaw. Kad se dijete rodilo, Regina May ga je odnijela van. Vernon Ray je pošao za njom i sakrio se među jorgovane. Promatrao je kako ide do bunara, stavlja dijete u kantu i spušta je do dna. Dječji je plač odjekivao iz dubine. Čuo se pljusak, a onda se Regina May nagnula preko ruba. Poslije nekoliko minuta, izvukla je kantu. Vernon je iskočio iz grmlja i povikao: - Što to činiš s tim djetetom?

- Tiho! - prosiktala je Regina May. Oči su joj bile čudne, kao da je imala samo zjenice. - Ništa nisam učinila! A ako probudiš Mamaw, zašit ću ti usta!

- Zašto se beba ne pomiče? - Pokazao je prstom kantu.

- Zato što je mrtvorodena.

- Ali, čuo sam kako plače.

- Hoćeš možda reći da ja lažem?

- Ne, ali...

- Rodilo se, a onda je bilo mrtvo. - Podigla je kantu iz koje se cijedila voda. - Vidiš?

Rođeno mrtvo.

Kad je napunio osamnaest, Regina May je već imala sto pedeset kila. Stalno je kašljala pa je preko usta nosila rubac, kao neki lik iz vesterna. Drugi svjetski rat upravo je završio i Vernon Ray, koji je pratio filmske vijesti u kinu u Harrisonu, zaključio je da sad može u vojsku. Završio je u Fort Campbellu u Kentuckyju. Bio je sramežljiv mladić plavih očiju koje kao da su stalno bile na oprezu. Najljubavniji čovjek u vojnoj bazi bio je kapelan Thomas Covington Kirby, baptistički pastor koji je Bibliju znao napamet. Bio je samo nekoliko godina stariji od Vernona Raya. Iza debelih naočala imao je sitne sive oči. Ušao bi u baraku i počeo govoriti o Svetom pismu. Kad bi vojnici počeli kolutati očima, pastor Kirby bi rekao: - Polako. Biblija je vrlo prljava knjiga, ne zavaravajte se. Prepuna je pohote i perverzije. Mogu vam točno citirati.

Neki su se smijuljili, ali Vernon Ray je živnuo. - Pričajte mi još o tome - rekao je. Pastor ga je pozvao na vjersku svečanost na otvorenom, prijeko u Tennesseeju.

- Častim te večerom ako pođeš - rekao je, a Vernon Ray se nasmiješio. Jeli su na odmorištu za kamione, u gostionici koja se specijalizirala za pržene žablje krake, a onda su se odvezli na svečanost niz zamagljenu neasfaltiranu cestu. Vernon Ray još nikad nije bio u crkvi, a nekmoli na vjerskom skupu.

Pod šatorom je sjedio pokraj pastora Kirbyja i hladio se papirnatom lepezom na kojoj je pisalo Pogrebno poduzeće Anderson. Vladala je ljetna gripa i ljudi su na sve strane kašljali i kihali. Gledali su propovjednika sa žarom koji nije imao nikakve veze s vjerom. Vernon Ray sjedio je na herene glave i pomnjivo slušao. Nekoliko je puta zinuo od čuda. Dojmila ga se tolika govorancija o Isusu. Nekoliko je muškaraca iz publike prišlo podiju i ponudilo molitvu.

- Ima li još tko? - upitao je propovjednik pomičući pogled od lica do lica. Onda je kihnuo u prljavi rupčić. Vernon Ray je progutao knedlu, ustao, otišao naprijed i molio se. Ni sam nije znao odakle mu naviru riječi - kao da se s njima rodio i da su samo čekale priliku da izlete. Kad je završio, pod cijelim šatorom nije bilo suhog oka. Čak je i pastor Kirby jecao, brišući nos o rukav. Vidi ti to, pomislio je Vernon Ray, pa ja sam dobar!

- Rođeni si propovjednik - rekao mu je pastor. - Našao si svoj poziv.

- Mislite? - rekao je Vernon Ray, promatrajući sa zanimanjem pladanj za milodar.

- Skup završava sutra navečer - rekao je pastor. - Možeš li doći?

- Da, da - rekao je Vernon Ray, misleći kako će nekako uspjeti maznuti nekoliko dolara s pladnja. Ali, sljedećeg ga je poslijepodneva sve boljelo. Naizmjenice je imao vrućicu i zimicu. Ležao je u položaju fetusa i tresao se tako jako da se tresao i ležaj pod njim. Narednik i još neki čovjek prenijeli su ga u bolnicu, gdje je na susjednom krevetu ležao pastor. - Zdravo, kompa - rekao je pastor Kirby Vernonu. - Još ćemo mi stići na skup.

Trideset šest sati poslije, pastor je bio mrtav. Liječnik je rekao da je umro od encefalitisa. - Je li to nešto kao sifilis? - upitao je Vernon Ray, pridignuvši se na laktove.

- Ne - rekao je liječnik i ponovio izraz. - To je komplikacija kod gripe. Upala mozga.

- Hoću li je i ja dobiti? - Vernon Ray je zadrhtao.

- Ne, nije zarazna. Tebi je temperatura pala.

Nekoliko dana poslije, narednik je poslao Vernona Raya da zapakira osobne stvari pokojnog pastora. - Nema obitelji, nema ženu - rekao je narednik. - Zadrži što želiš, a ostalo baci. Ionako su to samo bezvrijedne stvari.

Vernon se još uvijek nije osjećao sasvim dobro, ali zapakirao je odijela, donje rublje, razne Biblije i propovijedi pastora Kirbyja. Pregledao je bočice s lijekovima, dokumente, diplome i fotografije i na temelju njih stvorio sliku o pastorovu životu. Kirby se rodio u Lebanonu u državi Tennessee 16. kolovoza 1921. godine. Prema starom isječku iz novina, «predao se pozivu da propovijeda i zatražio od crkve dozvolu.»

- Kome da pošaljem ovo sranje? - upitao se Vernon Ray. Nije jednostavno mogao baciti sve to, netko bi mogao ukrasti diplome i pokušati se predstavljati kao baptistički pastor. Onda je zastao. - Pa to nije loša ideja - pomislio je. - Trebao sam se sam toga sjetiti.

Isprobao je pastorovu odjeću - bila mu je malo preširoka u struku i ramenima, ali s nekoliko pristojnih obroka to će se srediti. Onda je sve zapakirao i otišao autostopom preko granice u Tennessee. Unajmio je sobu i odjenuo crno odijelo sa svećeničkim ovratnikom. Izišao je i sjeo u naslonjač za ljuljanje držeći Bibliju u rukama. Domalo je zapodjenuo razgovor s bračnim parom iz Saint Louisa koji je putovao u Gatlinburg. Ispred njihove je sobe bio parkiran novi žuti buick. Izgledao je poput tikvice koja upija sunce.

Vernon Ray se pomolio za njihovo sigurno putovanje u planine Tennesseeja. Kad su otišli u sobu, Vernon Ray gledao je kako žena navlači kockaste žutosmeđe zavjese. Svjetlo se ugasio. On je pripalio cigaretu i pokušavao izračunati koliko mu sati treba da dođe u

Lebanon. Bio je dezenter, ali već je skovao plan. Bacio je cigaretu, prišao buicku i pogledao unutra. Kutija papirnatih rupčića na sjedalu, sklopljena mapa i ključevi na mjestu.

Nije mu trebalo dugo da se spakira. U četiri ujutro sjeo je u buick i odvezao se s parkirališta ne upalivši motor. Onda se uputio prema Lebanonu, u samo srce Tennesseeja. Proveo se trgovinom i parkirao pred trgovinom mješovitom robom čekajući da svane. Kad se trgovina otvorila, kupio je uštupak i šalicu kave. Onda se odšetao do sudnice, gdje je od mršave činovnice zatražio kopiju svoga rodnog lista.

- Ime i datum rođenja, molim - rekla je žena ne podižući pogled.

- Thomas C. Kirby. - Naslonio se rukama na pult. Ruke su mu podrhtavale. - Rođen 16. kolovoza 1921.

- Martha Gaston?

- Molim? - Osjetio je kako mu se znoj cijedi kroz kosu. Možda je to Kirbyjeva majka, ili čak bivša djevojka.

- Martha Gaston? - ponovila je žena.

Vernon je oblizao usnice. - Tko, gospođo?

- Martha Gaston nije «tko». - Činovnica je prezirno frknula. - Zar ne znate u kojoj ste se bolnici rodili?

- Dugo nisam bio ovdje - rekao je. - Radio sam kao kapelan u vojsci.

- Samo su dvije - McFarland i Martha Gaston. Dakle, koja?

- Valjda potonja.

Žena je zaškiljila kao da ga se pokušava sjetiti. Napola je očekivao da će povikati: - Niste vi Thomas C. Kirby! Išla sam s njim u školu! Čak smo i izlazili! - Ali ona je samo uzdahnula i rekla: - Jedan dolar, molim. Možete pričekati u hodniku.

Izišao je i sjeo na klupu. Iznad njega su ventilatori vrtjeli zrak koji je mirisao na zagorjelu kavu. Naišao je neki policajac i Vernon se sav ukrutio. Pogledao je oglasnu ploču. Na njoj je bila reklama za Križare Billyja Grahama. Bila je stara, ali je na njoj bio popis gradova i datuma. Možda se može odvesti u Montgomery u Alabami, gdje će biti sljedeći tjedan. Policajac je prošao pokraj njega lupkajući petama i zašao za ugao.

- Gospodine Kirby? - dozvala ga je činovnica.

Vernon Ray se trgnuo. Zamalo je vrisnuo. - Da? - rekao je i nagnuo se naprijed.

- Kopija vam je gotova.

Odvezao se na zapad do Nashvillesa, a onda na jug do Birminghama. Pomislio je kako je izabrao savršenu karijeru. - Iscjeljivati bolesne - rekao je smijući se. - Podizati mrtve. - A mogao je promijeniti identitet kad god mu se prohtije. Može čak postati liječnik. Treba mu samo stvarna osoba, mrtva ili živa, i mjesto rođenja. Sve drugo možeš izmisliti. Odjednom mu se svijet učinio velikim i širokim. Svijet prepun fakultetskih diploma, dozvola, preporuka. Možeš izabrati koji god život želiš. Poput guštera na kamenjaru, shvatio je kako može nestati i pritom odbaciti oklop kad ga preraste. Želio je što dalje od Fort Campbella. Zahvalio se Bogu što je Tennessee mršava država.

U Birminghamu je ostavio buick i ukrao zeleni chevrolet. Onda je zaustavio nekog čovjeka na ulici i ponudio mu da se trampi za stari crni pontiac. Čovjek se doimao iznenađeno, ali mu je dao ključeve. Taj automobil bolje odgovara povijedniku, pomislio je Vernon, a i ne može mu se ući u trag. Uputio se na jug s pastorovim stvarima na stražnjem sjedalu. Dok je ostavljao kilometre za sobom, malo-pomalo je odbacivao dijelove sebe. Nestao je Vernon Ray Maggart, nestala majčina jeziva farma. Nikad više neće otići u Tennessee ili u West Virginiju. Dok je došao u predgrađe Montgomeryja, jedva se i sjećao svoje prošlosti. Ostala je kilometrima i godinama iza njega.

Pomišljao je da vozi do kraja ceste - do Pensacole, Mobilea ili New Orleansa, ali nije mu se sviđala pomisao da se nasuka na obali Meksičkog zaljeva. Zamišljao je kako ga

policija i vojna policija ganjaju dok ne završi u oceanu. Potonuo bi na dno i neka bi ga velika riba ugrizla za stražnjicu. Čak i da zna plivati, Zaljev ga ne može sakriti tako dobro kao šume i makadamske ceste. Bit će najbolje da putuje od gradića do gradića. Šteta što nema rodni list nekog cirkuskog artista. To bi bio pravi posao!

U središtu Montgomeryja zastao je pred semaforom i upalio radio, pitajući se traže li ga po cijeloj državi. Možda ga traži cijeli svijet. Muškarac nazalnog glasa čitao je vijesti: gospođa Edwina R. Lawlera izabrana je za voditeljicu Majki protiv poliomielitisa u Montgomeryju... U Klubu kućnih poslova bit će postavljen televizor tako da sudionici večere istodobno mogu gledati boks u pola osam... Stručnjak za domaćinstvo sa Sveučilišta Alabame rekao je da bi mnogim Amerikankama bilo lakše da su počele učiti prije petnaest ili dvadeset godina...

Na semaforu je još bilo crveno svjetlo. Lupkao je prstima po upravljaču. Možda ga policija ne traži. Možda ne povezuje odbjeglog vojnika iz Fort Campbella s mrtvim pastorom ili automobilima ukradenim u Clarksvilleu i Birminghamu. Nije namjeravao krenuti putom kriminala. Dobro je mogao zamisliti naslove. Pomislio je da nekoga upita gdje je policijska postaja. Zamišljao je kako ulazi i priznaje što je učinio. No to nekako nije bio njegov stil, pričati neznancima o svojim poslovima.

Iza njega je netko zatrubio pa je podigao pogled. Svjetlo je bilo zeleno. Nagazio je na gas, odvezao se do sljedećeg ugla i onda skrenuo desno. Ravno ispred njega bila je policijska postaja pred kojom su bili parkirani crnobijeli automobili. Iznad postaje bio je plakat s licem Billyja Grahama velikim poput Božjeg. Bilo je to zapravo kao da mu Bog daje mogućnost izbora - predaj se policiji ili pođi sa mnom. Sjetio se nečega što je rekao propovjednik na onom skupu: «Bog nikad ne zatvori jedna vrata a da ne otvori druga.»

- K vragu, iskušat ću sreću s Billyjem - rekao je sebi Vernon Ray. Provezao se pokraj policijske postaje, zašao za ugao i krenuo u novi život.

U kapelici je omladinski zbor počeo pjevati omiljenu pjesmu pastora Kirbyja, «On skriva moju dušu». Djeca su vježbala za Uskrs. Kirby je isplanirao pravu predstavu, uključujući lažni potres. Na ploči pred crkvom pisat će: ON JE USKRSNUO. Samo se nadao da se nitko drugi toga neće dosjetiti. Kirby je pognuo glavu i pomolio se: - Bože, molim Te, ne daj da se Olive probudi. Obećavam da ću okrenuti novi list. Neću srati tamo gdje jedem, Gospode. Odvest ću se u Bossier City, Shreveport ili New Orleans.

Kirby je otvorio ladicu i pogledao popis đakona. Onda je podigao slušalicu i okrenuo prvi broj s popisa. - Brate Leonard? - rekao je. - Žao mi je što vam smetam dok sestri Harriet još nije dobro, ali imam mali problem. U zvoniku se gnijezde golubovi. Bojim se da to nije zdravo. Siguran sam da se sestra Harriet ne bi voljela morati brinuti zbog grinja.

- Možda možemo unajmiti nekoga da ubije ptice zračnom puškom - predložio je Leonard.

- Pa, ne znam. - Pastor Kirby je to zapravo također smatrao dobrom zamisli. Ali, rekao je: - Mislite li doista da je baptistički zvonik dobro mjesto za pucnjavu? Čini mi se nekršćanskim ubijati ptice. Znae što kaže Biblija, Leonarde. On vidi svakog vrapca. Ne bih volio da On pomisli kako ne cijenimo Njegove golube.

- Ne, ne, imate pravo.

- Znae li ikoga tko bi nam mogao darovati čeličnu mrežu? A onda bi nam trebao netko da je namjesti.

- Pa kod mene su u kući upravo radnici. Sigurno nam oni mogu pomoći.

- Bog vas blagoslovio, brate Leonard - rekao je pastor Kirby. - I pozdravite mi sestru Harriet. Recite joj da ću svratiti poslije, kad budem obilazio bolnicu.

Od svih mjesta u kojima je bio, Limoges mu se najviše sviđao. Kada je stigao, trudio se biti čedan. Ponašao se kao jedna od onih starih gospođa koje jedu tortu, pričaju o unucima (za koje ga nije bilo ni najmanje briga) i primaju zahtjeve za molitve. Nastojao je ne obraćati pozornost na poglede koje su mu dobacivale sredovječne žene i na osjećaj dodira tijela tinejdžerki dok bi ih držao pod vodom tijekom krštenja. Navečer bi gledao fotografije koje je kupio u Nevadi - žene zavezane za krevet, žene s njemačkim ovčarima ili dogama, muškarci i žene zajedno, hrpe tijela ustreptalih ruku i nogu. Katkad bi ustao rano u subotu i odvezao se kakvih dvjesto kilometara od grada. Kao što svaki grad ima svoje crkve, tako ima i svoje kurve. U tome je za novog pastora T. C. Kirbyja bio smisao života.

Jednom se napio u New Orleansu i platio za djevicu. Žena modrih kapaka s dlakavim madežom odvela ga je uz strmo stubište koje je zaudaralo na bljuvotinu. - Djevice nije lako naći - rekla je trljajući mu spolovilo rukom. - Vidiš? Tebi se već digao. To će te stajati sto dolara.

Pružio joj je novac. Brzo ga je prebrojala, zadigla suknu i strpala ga u gaćice. Gurnula je Kirbyja u sobu i zatvorila vrata. Na krevetu je ležala djevojka koja je pokrivač navukla do brade. Kad se pridigla, ugledao je zlaćanu kosu i plave oči. Izgledala je kao da joj je šesnaest, možda sedamnaest. Ili možda malo mlađe. Oči su joj bile tako jako našminkane da je bilo teško prosuditi. Rukama je činila stvari od kojih se migoljio, a govorila je starim, promuklim glasom, već uništenim cigaretama. Rekla mu je neka šuti.

Pokazalo se da nije bila djeвица (njega nije mogla zavarati pilećom krvlju), ali nije mu bilo žao novca. Bio je to novac dobrih baptista, pomnjo ukraden iz milodara. Govorio je sebi da ga daje siročadi. Možda će ta djevojka moći pojesti nekoliko pristojnih obroka. Bilo je to onog istog ljeta kad je došao u Limoges, na cjelotjedni vjerski skup. Petog se dana stalni pastor otrovao hranom i sljedeće noći umro u bolnici. Pastor Kirby propovijedao je na sprovodu i svi su rekli da je to bio najbolji govor koji su ikad čuli. Đakoni su ga pitali bi li ostao dok ne nađu zamjenu. I bi li za to vrijeme stanovao u župnom dvoru.

Djeca su u kapelici pjevala: «On skriva moju dušu u procjepu u stijeni, gdje vidim rijeke užitaka... On skriva moj život u dubini svoje ljubavi i pokriva me svojom rukom.»

Pastor Kirby ustao je od stola i otišao u hodnik, slijedeći glasove. Kad je otvorio vrata kapelice, djeca su ga vidjela. Potrčala su prema njemu, ne obraćajući pozornost na prosvjedu gdje Connelly, ravnateljica zbora, i okupila se oko pastora.

- Pričajte nam o lovu na uskrsna jaja! - rekli su, skaćući od uzbuđenja.

- Bit će to najbolji lov u Limogesu. Sljedeći tjedan idem u New Orleans i donijet ću posebne Elmerove zlatne šipke. - Nasmijao se kad su počeli uzvikivati i pljeskati. - Jeste li žedni, djeco? Idemo u dvoranu, možda uspijemo nagovoriti gospođu Connelly da nam pripravi sok.

Djeca su ponovno uzviknula. Potrčala su kroz prolaz prema izlazu sa strane. Gospođa Connelly je skupljala note s podija. Imala je velike grudi i kroz pamučnu haljinu nazirale su joj se bradavice. Struk joj je bio uzak, stisnut zelenim pojasom. Osjetio je kako ga uzbuđuje pa je sklopio ruke da prikrije erekciju. Onda se sagnula tako da je vidio dio naboranog bedra. Erekcija mu je opala pa je maknuo ruke. «Da su mi sve žene u crkvi tako ružne», pomislio je, «bilo bi mi mnogo lakše raditi.»

- Nadam se da vas nisam prekinuo - dovknuo joj je.

- Pa sad - okrenula se odmićući kosu s lica - ionako nam je trebao odmor.

- Dobro ste zvučali. Doista ste se potrudili za Uskrs.

- Hvala. - Sišla je niza stube i primaknula mu se. - Ali i vi radite prekovremeno. Tako je lijepo od vas da idete čak u New Orleans po slatkiše za nas. Zna li da su meni najdraže praline Fanny Farmer?

- Pa, kad roditelji kao vi daju novac, ne mogu pogriješiti. - Nasmiješio se i potapšao je po ramenu, malo zadržavajući ruku ondje. Izbliza je mirisala na pseću hranu, ali davala je velik milodar. Spustio je ruku.

- Nijedan se pastor dosad nije zanimao za uskršni lov, brate Kirby.

- Treba se brinuti za cijelu pastvu, gospođo Connelly. Mali baptisti odrastaju u velike baptiste. Povedeš li čovjeka pravim putem, neće skrenuti.

- Tako ste nevjerojatno dobri.

- Trudim se, gospođo Connelly, doista se trudim.

- Divni ste. - Pogledala ga je u oči zabacivši glavu. Iz dvorane se čuo ženski vrisak i lom, ali gospođa Connelly nije ni trepnula.

- Možete me zvati Patsy - rekla je.

- Dobro - rekao je i nagnuo se prema njoj. - Patsy. - Poželio joj je reći: A ti mene možeš zvati Vernon Ray. Čak je pomislio da je povede u zvonik. Polegao bi je i polako joj otkopčavao haljinu, govoreći joj kako je lijepa. Najzgodnija ženica koju je ikad vidio. Ljudi žele dobro misliti o sebi; upravo je tugaljivo kako će progutati svaku pohvalu. Ona je već tako dugo udana da bi mu bila zahvalna - doduše i debela, ali nema veze. Učinila bi što god bi on zatražio. To bi mu uštedjelo kilometarske vožnje. I što je najbolje, vjerojatno ima dijafragmu. Imala je troje djece, ali najmlađem je bilo deset godina.

Patsy je spustila pogled i privinula note uz prsa. Među njima je nastala nelagodna tišina. Kirby je pogledao u strop. Sljedeće će ga godine trebati oličiti, a brat gospođe Connelly vlasnik je Sherwin-Williamsa; nije baptist, ali svejedno. Osim toga, doimala se kao tip žene koji te neće lako pustiti nakon seksualne pustolovine. Slijedila bi ga do kraja svijeta kad bi je pokušao ostaviti. Poznavao je takvu ženu u Houstonu. Ostavila je muža i petoro djece kako bi slijedila Križare, ili točnije, T. C. Kirbyja. Da nije u Tulusi doživjela slom živaca, nikad je se ne bi oslobodio.

- Hoćemo li u dvoranu? - rekao je, dotaknuvši joj rame (tek toliko da je malo potakne; još nekoliko puta i ona će vjerojatno biti spremna darovati crkvi cijeli vitraj). - Djeca čekaju sok.

- Sok? - Zbunjeno je trepnula.

- Da, malinovac. Za vaš zbor. Odnosno, za naš zbor. - Namignuo joj je. - Čekaju nas.

- Oh, da, točno! - Pokrila je usta notama i zahihotala.

- Dame imaju prednost. - Zakoračio je unatrag i pružio ruku.

- Ah, vi ste takav džentlmen - rekla je i počela se gegati prolazom.

A ti si kao mladenka, pomislio je Kirby. Kao okrugla, debela mladenka. Hvala Bogu što nisi moja.

Nadničarka

Reći ću vam što ne valja u ovom dijelu delte - to što ima stotinu baptističkih crkvi svih vrsta. Dovoljno je čuti kako se nazivaju, kao da su logori malih izviđačica: Istinita loza, Zvezdana misionarka, Nova svjetlost Jeruzalema, Zebedee, Cvijet Ziona. Prva ujedinjena metodistička nalazi se između Prve baptističke i Misionara u šljiviku. Sljedeće će nedjelje obje imati lov na uskršna jaja, što znači da će bezbroj malih baptista militi na sve strane, žderati slatkiše i uništavati privatnu imovinu. Pa to je pravi grijeh, da i ne spominjem koliko košta. Netko bi morao nešto poduzeti protiv toga.

MAMIE MARSHALL, DOK JE ČITALA TELEFONSKI IMENIK SA SVOJOM SESTROM MEREDITH, TRAVANJ 1952.

Billie Robichaux

Vukla sam kolica po Aveniji Hayes tražeći prazne boce od Coca Cole. Mama je rekla da živimo na pogrešnoj strani tračnica, ali meni to nije jasno. Željeznička postaja je u sjevernom dijelu, kilometrima daleko od nas. Jednom davno mama mi je pokazala kako razlikovati dobru od loše strane Limogesa. Staneš na trg gdje je sudnica, pokraj kipa generala Beauregarda, i pogledaš na istok - sami drvoredi i ulične svjetiljke. Iza tih stabala su kuće sa stupovima, kupolama i ogradama od kovanog željeza. Okreneš li se na zapad, prema Aveniji Hayes, vidjet ćeš ispucali cement gdje raste korov. Vidjet ćeš vodeni toranj, dalekovod, kuće s fasadama od kartona, predionice pamuka i skladište za soju. Tu su i mlin, pilana, skladište pamuka i Tvornica rukavica Wells Lamant. Poneko stablo usahljeh grana puno vjeverica.

Čak i u proljeće, kad procvatu petunije i neveni, Avenija Hayes doima se jadno. Maslačci rastu iz zahrđalih kotača i drvenih gajbi za Coca Colu. Razbijeni automobili stoje na betonskim blokovima, a unutra raste čičak, loza i poljsko cvijeće, sve je puno crvenih buba a katkad i boca od napitaka.

Već sam zaradila \$6,75, ali to nije bilo ni približno dovoljno. Trebalo mi je toliko novca da mi se od toga vrtjelo u glavi. Izabrala sam haljinu za Uskrs, plavu s točkicama i ukrasnom čipkom, kod Hoopera. Stajala je 3 dolara i 98 centi. Prodavačica me zapisala i rekla da ću, budem li uplaćivala dolar tjedno, do 12. travnja moći preuzeti haljinu, dan prije Uskrsa.

Dok mi je to govorila, ja sam zurila u haljinu. Imala je puf-rukave i velike bijele gumbe.

- Ta će boja dobro pristajati uz tvoju riđu kosu - rekla je. - Treba li ti uz nju i torbica? Imamo lijep izbor. - Pokazala je policu sa slamnatim torbicama s plastičnim cvijećem zalijepljenim sa strane. Ona koja mi se najviše sviđala, bijela torbica s kopčom u obliku srca, stajala je 2 dolara i 75 centi.

- Uzet ću je - rekla sam, premda nisam imala pojma kako doći do novca da je na vrijeme platim.

- A lijep par najlonskih rukavica? - upitala je žena i otišla do drugog pulta. - Jedne su na rasprodaji za 59 centi.

- Ne znam - rekla sam sliježući ramenima. Trebale su mi cipele i čarape, a već sam bacila oko na par bijelih lakiranih sandala. Stajale su čak 3 dolara 98 centi.

- Bez rukavica nećeš biti kompletno odjevena, mlada damo.

- Bome nije jeftino odjenuti se za crkvu - rekla sam, odvezujući tatin prljavi rupčić. Izbrojala sam dolare i kovanice.

Žena se sagnula i upitala: - Djevojčice, imaš li ti majku?

- Da, gospođo. - Pružila sam ruku i opipala rukavice. Ljudi su me to stalno pitali i toliko me ljutilo da bih najradije prasnula.

- Čija si ti?

- Ah, ne poznajete nas, novi smo u gradu - slagala sam.

- Zašto ti majka onda nije s tobom? - Pogledavala je amo-tamo kao da traži odraslu ženu koja mi nalikuje.

- Bolesna je, ima polio i ne može iz kuće. Poslala me da sama nabavim što mi treba. Ona mi je dala ovaj novac, vidite? - Podigla sam rupčić. Kovanice su zazveckale.

- Da. - Žena je zakoračila unatrag i udarila o stakleni pult. - Nisam znala da u Limogesu ima novih slučajeva polija.

- E pa, ona ga ima. - Zastala sam i onda se nasmiješila što sam slađe mogla. - U redu je što sam ovdje, zar ne? Mislim, nije protuzakonito da bez mame kupujem odjeću?

- Oh, svakako. - Porumenjela je. - Samo se lijepo ovdje potpiši.

Sad sam kopala po bačvi punoj smeća nadajući se da ću naći odbačenu bocu. Nikad neću otplatiti svoje nove dugove - u cijelom Limogesu za to nema dovoljno boca. Stare žene u Aveniji Hayes uvijek su ostavljale prazne boce na stražnjem trijemu, ali teta Butter je rekla da bi bila krađa kad bih ih uzela. - Bolje ti je da se držiš jarka i smeća - rekla je. Ali, smatrala sam da su one koje sam vidjela u uličici moje.

U smeću kod pastora Kirbyja nije bilo boca. Pokucala sam mu na vrata, ali nije bio kod kuće. Prije nekoliko nedjelja, čula sam kako propovijeda o onom svijetu. Imaš dvije glavne mogućnosti, raj ili pakao, koji je on nazivao vruće mjesto. Ako si jako dobar, zaslužiš vječni život u raj u i to u pravoj vili. Svaki dan viđaš Isusa, Boga i anđele. Ulice su popločane zlatom i sve je klimatizirano. Nikad nisi žedan ni gladan. Ne moraš u zahod. Vjerojatno nema ni rođendana. Pastor Kirby je rekao da je to božanski užitak, ali ja nisam sigurna. Možda bi bilo zanimljivo prvi tjedan, a onda bi postalo dosadno. «Što ćemo danas? Da pjevamo 'Stari križ' po milijunti put?»

Druga je mogućnost da vječno goriš u paklu. Dok smo se vraćale kući, mama je rekla da je pastor Kirby budala.

- Nije! - Teta Butter je zastala i zagledala se u mamu.

- Razmisli malo - rekla je mama. - Ako odeš u pakao, dobit ćeš opekline trećeg stupnja, tako da bi bol trajala samo tri do pet minuta. Onda bi ti bili uništeni živci. Barem tako piše u National Geographicu.

- Pusti ti National Geographic - rekla je teta Butter suzivši oči.

Kad su moja kolica bila puna, otišla sam do skupljališta u Ulici Ambrosia i dobila 66 centi. Onda sam odvušla prazna kolica na trg. U uličici sam našla smeće, ali nije bilo boca. Po svemu sudeći, nisam jedina u gradu praznih džepova. Obišla sam sudnicu, prošla pokraj staraca koji su prodavali stolce od trstike. S trga sam dobro vidjela Aveniju Lincoln - zelena stabla, grmlje, cvijeće. Pričekala sam da se promijeni svjetlo na semaforu i onda prešla ulicu.

- Mala! - povikao je jedan od staraca.

Bila sam nasred ulice, ali sam se okrenula. Teta Butter me učila da budem pristojna prema starcima. Čovjek je izgledao kao da mu je stotinu - obrazi su mu bili upali, a iz ušiju su mu stršile srebrne vlasi kao da je mačić.

- Molim? - doviknula sam, rukom zaklanjajući oči.

- Nemoj krasti boce! - Zaprijetio mi je prstom. - Jesi li čula?

- Ja ne kradem - rekla sam i isplazila mu jezik. Onda sam krenula niz Aveniju Lincoln, u predio bogataša. Travnjaci su bili sve veći i veći, puni cvijeća, s ogradama od kovanog željeza. U jednom je dvorištu bilo toliko vrtnog namještaja da me podsjećalo na Groblje žute groznice. Čak su se i stabla u ovom dijelu grada doimala punije, okružena kićenim bijelim klupama na kojima si se mogao odmoriti.

Skrenula sam u Ulicu Cypress jer ju je mama najviše voljela. Mnogo smo puta ovamo dolazile navečer kako bismo virile ljudima kroz prozore i vidjele što sve imaju. Meni je to bilo neugodno, ali je mama to pretvorila u igru. - Vidim, vidim... vidim ogledalo u pozlaćenom oviru iznad kamina od izrezbarene orahovine - rekla bi, a ja bih morala otkriti u kojoj je to kući.

Zaustavila sam se ispred kuće gospodina Henryja, pokraj poštanskog sandučića na kojem je pisalo NEPPER. Triput sam pokucala mjedenom alkom. Onda sam se odmaknula i čekala da netko otvori vrata. Divila sam se tulipanima koji samo što nisu procvali. Vidjela sam čak i nekoliko irisa, ali oni neće tako skoro procvasti.

Vrata su se otvorila a ja sam ugledala ženu obla lica i golemih modrih očiju koje su nalikovale na staklena jaja. Kosa joj je bila ispletana u dvije pletenice, pa me podsjetila na

Shirley Temple u ulozi Heidi, ali gospođa Nepper bila je jako stara. Već sam je vidjela u trgovini njezina muža. - Vi ste gospođa Nepper, zar ne?

- Jesam, dušo - rekla je smiješeći se.

- Možda me ne poznajete, ali ja sam Billie Robichaux. Moja mama radi kod gospodina Henryja.

- Točno, točno. - I dalje se smiješila.

- Da, gospođo. Znaite, meni je devet godina i zanima me imate li kakvog posla za mene. - Stavila sam jednu ruku na bok, što sam vidjela od mame, a drugu ispružila kao da nosim pladanj.

- Pa dobar dan, Billie Robichaux. - Čučnula je i uhvatila me za ruku. - Drago mi je što smo se upoznale.

- I meni. - Rukovala sam se s njom i onda se odmaknula. - Mogla bih vam odnijeti smeće ili otpale grane. Vrlo sam jeftina.

- Je li? - Gospođa Nepper je napućila usta. - Smijem li pitati zašto radiš?

- Pa, imam račune. - Premiještala sam se s noge na nogu. Počela sam se pitati jesam li pogriješila. Bogata žena poput nje neće razumjeti zašto mi treba novac.

- Račune? Kakve račune?

- Rezervirala sam uskrсну haljinu kod Hoopera i ako je ne otplatim, dobit će je neka druga djevojčica. A ja neću imati ništa lijepo za crkvu.

- Oh. - Gospođa Nepper je kimnula i iskrivila usta. - Evo što ću ti reći, mogla bi mi pomoći oprati prozore. Trebala bi obrisati prozorske daske. Misliš li da bi to mogla?

- Oh, da, gospođo! - Gotovo sam poskočila od radosti.

- Plaćat ću ti dolar na dan plus objed. Odgovara li ti to?

Kimnula sam. Onda sam se namrštila. - Postoji samo jedan problem.

- Što to?

- Voljela bih da ne kažete gospodinu Henryju da radim kod vas. On bi mogao nešto reći mami, a ja bih htjela da ovo bude iznenađenje.

- Potpuno te razumijem. - Pomilovala me po glavi. - Bit će to naša tajna. Ostavi kolica u hladu pa ćemo početi.

Dnevna soba gospođe Nepper bila je tamna i svježja, prozori zaštićeni debelim svijetlozelenim zavjesama koje su me podsjećale na narančinu koru. Sve su svjetiljke imale kristalne visuljke. Kad je gospođa Nepper otišla u hodnik, dodirnula sam ih. Nikad nisam vidjela nešto tako lijepo. Bio je tu i ružičasti kauč sa svijetlozelenim jastucima. Imali su mnogo stolića, a svaki je imao mramornu površinu na kojoj su tamne vene krivudale poput cesta i putova. U sunčanoj ružičastoj kuhinji stajala je neka crna gospođa i glačala. Jedna joj je ruka bila u povelju, a lice puno ožiljaka, kao da je pala niza stube ili bila u ratu. Zdravom je rukom držala glačalo iz kojeg je šištalala para svaki put kad bi ga gurnula preko žute haljine. Kad je podigla pogled, vidjela sam da joj se jedno oko gotovo zatvorilo, toliko je bilo natečeno.

- Billie, ovo je Sophie - rekla je gospođa Nepper, nalijevajući si kavu.

- Dobar dan - rekla sam, gledajući crnu gospođu.

Ona se nasmiješila. - Dobar dan i tebi.

- Billie će za mene obaviti neke poslove - rekla je gospođa Nepper. - Rezervirala je uskrсну haljinu kod Hoopera, ali to je tajna, pa nećemo nikome reći.

- Čuvat ću tajnu. Bome si pametna - rekla je Sophie. Onda se zagledala u mene. Oko očiju joj je sve bilo modro i ljubičasto. - Već sam te negdje vidjela - rekla je. - Radi li tvoja mama kod gospodina Henryja?

- Da - rekla sam razgledajući kuhinju. Svi su ormarići bili ružičasti, s malim kristalnim gumbima. - Poznajete moju mamu?

- Vidjela sam je u drogeriji. Mama ti je vrlo lijepa.
- Da, i ona tako misli.
- U to ne sumnjam. - Sophie se malo nasmiješila. Ako si zanemario premlaćene dijelove, vidjelo se da je i ona nekoć bila lijepa. Imala je trepavice koje su se izvijale uvis kao gusto crno perje. - Gospođo, što vam se dogodilo?
- Udarila me stara mazg - rekla je Sophie gurajući glačalo dok joj se para dizala prema licu.
- Imate pravu, živu mazgu? - Zakoračila sam naprijed, očekujući da ću vidjeti otiske papaka.
- Mazgu koja se zove Burr - rekla je gospođa Nepper. - I trebala bi je ili ustrijeliti ili prodati.
- Ah, ta je stara mazga uvijek jako dobra nakon što me udari - rekla je Sophie.
Pomaknula je haljinu i izglačala nabor.
- Mora da je to zločesta mazga - rekla sam - kad vas tako udara. Ja bih je zavezala ili tako nešto.
- Možda to i učinim. - Sophie se nakesila i pogledala gospođu Nepper.
- Nadam se da će vam uskoro biti bolje - rekla sam.
- Hvala. - Sophie je podigla žutu haljinu i ovjesila je na vješalicu. - Već mi jest bolje.
- Ako se oslobodite te mazge, možda biste voljeli imati psa? Imam štenad. - Podigla sam šest prstiju. - Ali, teta Butter - to je moja teta - kaže da su joj prekopali cijelo dvorište.
- Ne bi im to smjela dopuštati - rekla je Sophie.
- Trebala bi uzeti jedno umjesto one tvoje mazge - rekla je gospođa Nepper, ali Sophie je samo odmahivala glavom.
- Dajte šutite - rekla je. - Samo šutite.

Čučala sam u dvorištu i stavljala u zemlju sićušno sjemenje petunije koje mi je dala gospođa Nepper. Oprala sam sve prozore, a onda me upitala što želim za objed. Rekla je da mogu dobiti što god želim, pa sam zamolila sendvič s majonezom i krastavcima. Rekla je da i ona voli sve s majonezom, ali da joj sijeda ravno na bokove. Onda se nasmijala i potapšala vlastiti bok. Pomislila sam da je baš dražesna.

Dugo sam sadila cvijeće. Poslije je došla neka visoka gospođa. Imala je usko lice i sive oči. Crvenu je kosu zbacila na jednu stranu i učvrstila ukrašenom kopčom. Razgovarala je s gospođom Nepper. Stalno sam je pogledavala, pokušavajući se sjetiti poznajem li je, a kad se nasmijala, odjednom mi je sinulo. Već sam čula taj smijeh, bio je nekako neobičan. Vidjela sam je u bolnici kad je posjetila Nepperove, ali se nisam mogla sjetiti kako se zove. Mama je rekla da je zlobna i umišljena i da nije odavde.

- Tko je tvoja mala pomoćnica? - upitala je gospođu Nepper. Nagnula se preko živice. Na sebi je imala zelene hlače i bluzu kratkih rukava iste boje. Ruke su joj virile iz rukava kao tanke grane, a držala je cigaretu.

- Zove se Billie Robichaux. Jutros mi je pokucala na vrata i pitala može li pomoći.

- Ah. Znam tko je. - Gospođa je naglo udahnula. Osjetila sam kako me promatra dok sam sadila cvijeće.

- Hrabra je - rekla je gospođa Nepper. - Želi zaraditi za uskrсну haljinu. - Gospođa Nepper je prekrížila ruke i zagledala se u vrt. Promatrala sam je iz kutka oka.

- Zacijelo je pametna - rekla je visoka gospođa. - A i dražesna je. Možda je pozovem da kod mene posadi cvijeće.

- Ona bi to sigurno voljela - rekla je gospođa Nepper - ali upozorvam te, plaćam joj dolar dnevno.

- Dragi Bože - rekla je gospođa i nasmiješila se.

- Ali, vrijedna je svakog centa.
- Sirotica mala. - Gospođa se nagnula preko živice. - Djevojčice! - doviknula mi je. Podigla sam pogled. - Da, gospođo?
- Kad završiš, želim da dođeš k meni posaditi cvijeće. Jesi li zainteresirana?
- Svakako, gospođo!

Gospođa Nepper se nasmiješila, a onda se nagnula prema onoj gospođi tako da su joj se pletenice zanjihale. Nisam čula što su poslije toga govore, pa sam se usredotočila na sjemenje. Dubla sam rupe u zemlji olovkom, kako mi je gospođa Nepper pokazala. Onda sam ubacila sjeme i prekrila ga zemljom s pomoću gumice na olovci. Zamišljala sam što ću sve kupiti svojim novcem: komplet za kačkanje, slamnati šešir za tatu, Avonov ruž za usta za tetu Butter, haljinu za mamu s bolerom porubljenim bijelim za samo 3 dolara i 98 centi. Ili mogu štedjeti i kupiti tati ljetno odijelo od «svježeg lana, lakog za njegu», kako je obećavala reklama, za 29 dolara. Sunce mi je udaralo u potiljak. Žene su se nasmijale, ali ja nisam podigla pogled.

- Pa znam - rekla je gospođa Nepper. - Ali, nisam je se točno mogla sjetiti. U posljednje vrijeme imam previše problema. Ali, već sam je vidjela. Igrala se pred drogerijom. Nisam znala čija je, ali sada znam. Njezina mama radi kod Henryja od rujna.

- Sirotica. - Gospođa je buljila u mene. - Da nije divlje dijete?

- Ma ne - rekla je gospođa Nepper i zahihotala.

Namrštila sam se, pitajući se što je to divlje dijete. Nije mi to dobro zvučalo.

- Nije li dražesna? - Gospođa Nepper je stisnula usnice. - Oduvijek sam željela riđokosu kćer, ali nije tako lako doći do kćeri.

- Meni govoriš. - Žena se nasmijala i stisnula gospođu Nepper za ruku. - Ja uopće nemam djece. Ali, možemo povremeno posuditi ovo dijete.

- Možda. - Gospođa Nepper je zastala i prešla rukama preko ravne površine živice. Ja sam sjela u travu i pogledala kuću. Sophie je jednom rukom pometala zastakljeni trijem. Pitala sam se zašto joj gospođa Nepper dopušta da toliko radi, ili je Sophie jednostavno takva, gura dalje ma što se dogodilo. Zamišljala sam kako je mazga po imenu Burr udara u lice. Sjetila sam se tate kako baca zdjele s hranom kao da su ručne granate, kako se staklo razbija o zid a hladna hrana mi se uvlači među nožne prste kao ono blato između nasipa i Mississippija.

Vjerojatno se to stalno togađa. Možda zato bogati ljudi imaju dvorkinje i batlere i sve to. Da bi čistili nakon njihovih napadaja bijesa. Sjetila sam se mame, kako se odijeva i parfimira, ljubi me i kaže: - Idem po cigarete. Odmah se vraćam.

Ali, lagala je. Oprala bih zube sodom bikarbonom i onda legla u krevet, osluškujući njezine korake, slušajući kako tata izvikuje njezino ime, kako mu susjedi viču da začepe. A Butter bi se penjala uza stubu govoreći: - Ova je kuća ukleta. Bože, kako ću proći kroz grad uzdignute glave?

Zamišljala sam njezinu glavu kako se ljulja i pada na ramena, kao kod papirnate lutke. I kako je pokušavamo zavezati žicom. Odrasli mi katkad uopće nisu jasni.

Otrovna olovka

Bio je Veliki petak i pljušatala je kiša; bilo je hladno kao jela koja kuha moja svekrva. Izišla sam iz gradske tržnice sa svime što sam kupila za Uskrs i probijala se kroz lokve kad sam ugledala automobil Henryja Neppera. Pokušala sam mu mahnuti. Zaustavio se na sljedećem uglu, pa sam potrčala. No prije nego što sam dospjela prijeći ulicu, pretekla me neka crnokosa ženica. Otvorila je vrata, otresla zeleni kišobran i brzo sjela. Kunem se Bogom, vidjela sam kako ga je poljubila i onda naslonila glavu na njegovo rame. Odvezli su

se Ulicom Geranium pa skrenuli desno u Aveniju Washington, prema autocesti 65. Znam da je to bio Henry jer nitko drugi nema takav automobi - Galliardovske plave boje, iste kao oči njegove žene.

ANONIMNA ŽENA, U RAZGOVORU U ULICI GALLERY, 11. TRAVNJA 1952.

Kiša je počela na Veliki petak. Prekrila je Limoges maglom, a u subotu navečer još je padala. Starci su se svađali je li to «drijenska zima» ili «kupinska zima». Svi su okrivljavali prijestupnu godinu.

Vangie je sjedila u svojoj ružičastoj kuhinji i pijuckala vruć čaj. Svako malo pogledala bi kroz porzor. Na rubu Ulice Cypress vidjela se magla s jezera koja se zavlačila među kuće i stabla. Cesta je bila blještavocrna, a kroz procjepe u magli vidjela je kako gore svjetla na suprotnoj strani jezera Limoges. Tamo je stanovao dr. Bryant, a i sudac Green. Sučeva bi stoka katkad pasla blizu obale i gazila u jezero da se napije vode. Vangie je više godina provela u ovoj kući nego na zemlji Galliardovih, gdje se rodila. Navukla je ružičastozeleni pokrivač preko koljena i poravnala rubove. Osjećala je pod nogama da je linoleum hladan. Noktom na palcu poravnala je nabor na stolnjaku. Bio je star, kupljen na rasprodaji kod Hoopera za 99 centi. Uzorak su bile njezine omiljene ruže koje su rasle uz ogradu od kovanog željeza, također sličnu njezinoj. Bile su to ruže oko kojih se mnogo trudila. Ruže koje su neizravno odvele njezinu kćer u komu. To joj je nabacila Harriet; u prošlu srijedu došla je u bolnicu namiriti račun i vidjela Vangie u čekaonici. - Toliko si vremena provela u vrtu - rekla je - i gle kamo te to dovelo.

Vangie se povukla, odveć šokirana da bi išta rekla. Oči su joj potamnjele.

- Uzgajala si ruže kojima je trebao otrov koji ti je ubio kćer. - Harriet je odmahнула glavom. - Kako je to tužno.

- Kako mi to možeš reći? - povikala je Vangie. - Zašto me želiš povrijediti?

- Nije bilo namjerno. - Harriet je podigla bradu. Bila je za glavu niža od Vangie. - Nisam namjeravala biti okrutna. Samo mi je čudno da je Olive popila taj otrov kad zna koliko voliš svoje ruže. Kao da je bila ljubomorna. Ili te možda pokušavala kazniti.

- Za što? - Vangie je prošaptala. Najradije bi gurnula Harriet uza zid i lupala joj glavom o njega, ali još nikad nije ni vikala u javnosti, a kamoli napravila scenu.

- Zar ti baš moram sve reći? - Harriet je zastenjela i pogledala vrata Oliveine sobe. - Izabrala si pogrešan hobi.

- Lijepo od tebe što me tako tješiš - rekla je Vangie kroza zube.

- Trudim se - rekla je Harriet smiješeći se.

Vangie je mislila da će se rasplakati, ali nije htjela pružiti Harriet to zadovoljstvo. Otišla je do vrata Oliveine sobe, otvorila ih i ušla te ih brzo zatvorila tako da Harriet ne može poviriti unutra. Onda se sva zgurila. Prošlog su ljeta ona i Olive kupile taj insekticid - tri limenke za dolar. Gospodin Poteet objasnio im je razliku između herbicida i insekticida. Odšetale su se kući razgovarajući kao i svaka majka i kći. Govorila joj je o ružama koje će Olive jednog dana zacijelo uzgajati. Dok je govorila, Vangie je čvrsto držala paprinatu vrećicu u kojoj su lupkale limenke - sredstvo sudbine njezine kćeri.

Dok je sad sjedila za kuhinjskim stolom i slušala kako kiša udara o prozore, morala se složiti s Harriet. Izabrala je pogrešan hobi. Da nije bila tako zauzeta vrtom, možda joj kći ne bi bila u komi. Možda bi skakutala po kući i slušala ploče Tonyja Bennetta. Bolje da je izabrala pletenje. Kći joj se ne bi mogla ubiti vunom. Igle su, doduše, oštre, ali samo bi malo dijete bilo u opasnosti. Odrasla bi djevojka dvaput razmislila prije nego što bi se probola, a vunom se nije mogla objesiti. Vangie godinama nije plela, još otkako je Olive bila mala. Prsti su joj se navikli na čupanje korova. Zamišljala se kako plete i povremeno podiže pletivo, istežući ga u željeni oblik.

Da se barem usredotočila na kuhanje, na usavršavanje recepata za ukiseljenu lubenicu i preljev od karamela. Ali, onda bi se Olive možda pokušala ubiti prežderavanjem. Ne valja kako god okreneš. Jedno je sigurno: okružena je ružama. Rasle su na porculanskim šalicama, na srebrnim žlicama i na loncima. Čak su joj slanici izgledali kao ruže, sa sićušnim rupicama gdje bi inače bili tučak i prašnici - spolni dijelovi biljke, muški i ženski.

Netko je u vrtlarskom klubu rekao kako je ruža drevni simbol tajanstvenosti. Kad su vitezovi htjeli održati tajni sastanak, stavili bi ružu na strop prostorije. Ali, nije ona okrivljavala svoje ruže - ne, sama je kriva. Da onog dana u ožujku nije dangubila u vrtu, mogla je spasiti Olive. Majčinski je nagon trebao biti jači od nagona da čupa korov. U svojim je snovima, dok je Henry mirno spavao kraj nje, nemilosrdno mijenjala prošlost. Vidjela je sebe kako dolazi u kuhinju. Olive je stajala pokraj sudopera i podizala bocu sa sokom prema usnama. - Ne! - vrisnula bi Vangie. - Odmah to spusti! - Iskočila bi iz sna, uspravila se u krevetu, spavačice prilijepljene za prsa. Henry bi otvorio jedno oko, zaškiljio i namrštio se. Ta je gesta bila rječitija nego da ju je pljusnuo.

Sada je pogledala stol. Pokraj plastičnog držača za ubruse bila je hrpa neotvorene pošte. Omotnice su bile vlažne i naborane kao da su bile pod vodom. Još ih je prije izvadila iz sandučića, ali nije primijetila da sandučić propušta vodu. Podsjetila se da to kaže Henryju. Prije nekoliko sati, prije nego što je otišao na sastanak - bio je zadužen za roštilj na godišnjem Festivalu pekana - ponudio se da zapali vatru u peći. - Nema smisla da se smrzavaš - rekao je.

- Možeš to učiniti navečer - odgovorila je. - Kada se vratiš.

- Moglo bi to potrajati. - Otvorio je stražnja vrata pa je uletio hladan zrak s mirisom muljevite delte. Kiša je šuštalala.

- Pričekat ću te. - Nasmiješila se. - Osim toga, mrsko mi je paliti peć kad je već gotovo Uskrs. Ovo je samo drijenska zima.

- Kako hoćeš - rekao je Henry. Odjurio je u noć, a trenutak poslije začula je motor ramblera. Svjetla su rasvijetlila dvorište.

Sada je sjedila lica naslonjenog na ruke, čekajući Henryja. Prema satu na ružičastom ormariću, izbivao je već tri sata i dvadeset dvije minute. Činilo joj se da su prošli dani, kao da su sunce i mjesec proletjeli nebom a da ona to nije ni opazila. To je od kiše, pomislila je odmičući zavjese i gledajući u mokro dvorište. Harrietina je kuća bila obasjana svjetlom, ali su sve zavjese bile navučene. Drijenovi i dunje bili su teški od vlage. Odbacivali su mlohove, blještave cvjetove. Voda je tekla pokraj azaleja, prema Ulici Cypress.

Podigla je šalicu s čajem, pritišćući vrući porculan. Nije se mogla sjetiti kada je posljednji put bila na sastanku vrtlara. Prema propisima kluba, ako propustiš tri sastanka zaredom bez isprike, ime ti se briše iz evidencije. A za svaki je klub u Limogesu postojala duga lista čekanja - kad bi se nečija kći udala, nadala se ispuniti dane sastancima i vrijednim ciljevima. Kao novopridošle životinje na obali, čekale su prazno mjesto. Vangieno će odsustvo sigurno opravdati, ali rado bi svoje mjesto prepustila nekoj drugoj ženi. Život joj se suzio tako da je obuhvaćao samo Olive i crkvu. Henry se nije mijenjao. Stalno je jurio na nekakve sastanke, služio u povjerenstvima i bio vođa ovoga ili onoga. Katkad bi sastanci potrajali do kasno u noć, osobito ako bi muškarcu počeli igrati remi.

Svaki put kad bi neki automobil ušao u Ulicu Cypress, ona bi se nagnula prema prozoru, škiljeći prema svjetlima, nadajući se da je to Henry. Svaki bi automobil nestao u izmaglici. Stresla se i čvršće omotala pokrivač oko sebe. Zažalila je što mu nije dopustila da upali peć. Sad je prekasno. Bilo pa prošlo, rekla bi njezina majka. Vangie se nagnula naprijed i obrisala staklo, ali tako je još slabije vidjela. Pijuckala je čaj, osjećajući okus

šećera i limuna. Imala je snažan osjećaj, gotovo kao predskazanje, da se Henry neće vratiti. Zabit će se automobilom u telefonski stup. Šerif Reems će joj pokucati na vrata: «Gospođo Nepper», reći će stojeći na kiši, «na žalost imam lošu vijest.»

Spustila je šalicu tako da je udarila u tanjurić i onda uzela poštu. Bilten Prve baptističke. Katalog sjemenja. Pet razglednica s dobrim željama za Olive. Postavila ih je na stol. Na jednoj je bila bijela termosica s plavom mašnom. «Tople želje da se što prije oporaviš.» Olive je primala mnogo pošte, najmanje dvije karte dnevno, ali nikad nisu spominjale komu ili otrov. Vangie bi se zapanjila da jesu. Osim Harriet, njezine su se prijateljice i susjede ponašale kao da je Olive oboljela od neke zagonetne bolesti, stanja koje se ne da opisati riječima. Još su donosile čokoladne torte i pileći paprikaš. Hladnjak joj je bio prepun hrane svih boja i oblika.

Posljednja se omotnica učinila debelom, a njezino je ime bilo napisano raznovrsnim slovima: VANgie nEPeR, svih veličina i boja - bila su pomnjivo izrezana iz novina, kao u pismima koje otmičari šalju obitelji žrtve. Otvorila je omotnicu. Zapahnuo ju je miris ljepila.

DRaga VaNgie

TVOJ VRT Je pUN ne sAMo KORovA nEgO I KoJEČEGA Drugog. STVARi Rastu i ZBIvaJU se U poGREŠnim KREVETima. ZATo ti je KČI popILA oTrOv. I hENry nIKAd nIJe KoD kUĆE.

ObraĐuje tUđI vrt A MoŽdA slje i SjeME.

OTvori OČI i nE BuDi gLuPa.

ZAbriNUti pRIJaTelj

Vangie se namrštila. Prepoznala je neka slova - bila su iz prošlomjesečnog McCallsa. Ponovno je pročitala pismo i podigla pogled. «Ali, Henry se ne bavi vrtlarstvom», rekla je naglas. Glas joj je odzvanjao kuhinjom. Ponovno je pogledala pismo. Pogled joj je zapeo na ZAbriNUti pRIJaTelj. Prije će biti da joj je to poslao neprijatelj.

Istina, vrt joj je doista pun korova, ali ne može istodobno biti na dva mjesta. A Phillip LeGette rekao je da je važno razgovarati s Olive, češljati joj kosu i čitati. Rekao je da samo Bog zna što netko u komi čuje, a što ne čuje. Pogledala je besprijekorno čiste ormariće, oprano posuđe od večere, čaše. U kuhinji je još mirisalo na sendviče sa sirom i slaninom i pileću juhu - pravu hranu za kišne dane. No sad je u ustima osjećala samo okus žuči. Pred Henryjem je pojela samo jedan sendvič, ali čim se otišao istuširati, pojela je, ne razmišljajući, sve što je njemu ostalo. Onda si je pripravila još jedan sendvič, koji je premazala debelim slojem majoneze.

Posegnula je pod pokrivač i počejala svoje široko bedro. hENry nIKAd nIJe KoD kUĆE, mislila je. STVARi Rastu i ZBIvaJU se U poGREŠnim KREVETima. Neuredno dvorište znak je da nešto u životu nije u redu, govorila je njezina majka. Vanjski je nered znak unutarnjeg kaosa. Ali, kako onda objasniti Pogrebno poduzeće Beaulieu, s dvorištem punim starih lijesova? Cab je svake godine govorio da će posaditi povrće, ali samo je blefirao. Bio je odveć zauzet ženama da bi se brinuo za vrt. Vrtlarstvo nije Cabov stil. Da Israel Adams ne pokosi travu, narasla bi do visine struka i ožalošćene bi napadale zmiје. Ne možeš od neženje očekivati da bude vlastita žena kao što ni od žene ne možeš očekivati da bude vlastiti muž.

Henry u brak unosi svoje jake strane, a ona svoje. Ili barem pokušava. Matematika joj nije ležala, iako je izvanredno znala prilagođavati količine u receptima. I to je nešto. Kad je profesorica domaćinstva iz gimnazije došla na njezino vjenčanje, rekla je da je Vangie bila njezina najbolja učenica. - Kad bi samo otišla na fakultet - rekla je - i diplomirala domaćinstvo, mogla bi predavati u školi ako Henry umre.

Otkako je Olive bila u komi, Vangie je kuhala iz konzervi. Zapustila se. Pismo je bilo dokaz da je netko primijetio njezino jadno dvorište i konzerve u smeću. Možda neki ljudi mogu trpjeti i otrovanu kćer i zanemaren vrt, ali ona ne. Počešala se po glavi i zamišljeno zagledala u pismo.

Pokušala je sastaviti popis osumnjičenih. Odmah je odbacila Edith i Waldene. Edith se nikad ne bi spustila na razinu anonimnog pisma - ona bi ti izravno rekla što misli. A Waldene je zaokupljena djetetom. Nitko, čak ni Harriet, ne bi sastavio takvo pismo. Vangie je poznavala te ljude cijeli život - Chenierove, Fondrenove, Hobartove, sestre Marshall, čak i Leonarda Hoopera. Bili su više nego prijatelji - povezivali su ih obitelj i geografija, duboko korijenje koje se hrani iz istog izvora. Onog dana kad se Olive razboljela, prije nego što je Vangie uopće dospjela otići u bolnicu, Ulica Cypress bila je prepuna automobila, sve do Avenije Lincoln.

- Tko? - upitala se na glas, razbijajući glavu da dokuči tko je krivac. Tko bi uložio toliki trud da isječe slova i od njih sklopi cijelo pismo? Sklopila je oči i zamišljala svako lice iz Prve baptističke, red po red, od djevojčica preko žena sa slamnatim šeširima i bijelim rukavicama, osmijeha zapečaćenih ružem Max Factor.

Ustala je, otišla do pulta i nalila si još čaja. Nagnula je zdjelicu sa šećerom, a kako su joj se ruke tresle, rasula ga je po cijelom pultu. - Nisam ja kriva - rekla je, brišući ga spužvom. Niz debele obraze potekle su joj suze. - Nisam kriva što mi je život u takvom stanju!

Nedugo poslije jedanaest sati, prestalo je kišiti. Magla se nakupila u Aveniji Lincoln i prema središtu Limogesa, razmještajući se između kuća, stabala, grmova i telefonskih stupova. Najgušća je bila uz jezero. Automobilska svjetla probijala su se kroz mliječnobijeli zrak te skrenula na prilaz. Vangie je čula kako se gasi motor. Zalupila su se vrata i onda začuli koraci. Henry je povirio u kuhinju. Kad je ugledao svoju ženu, ustuknuo je. - Još si budna? - rekao je, otresajući zeleni kišobran. Takve je prodavao u trgovini. Vangie se odmaknula od Henryja jer su joj hladne kapi poprskale noge.

- Henry, tako sam se brinula - rekla je. Imala je duboke podočnjake. - Gdje si dosad?

- Na sastanku. Zapricali smo se. Magla je gusta kao krumpirova juha. - Pokazao je prstom prema van. - Trebala mi je cijela vječnost da stignem kući.

Promatrala ga je dok je zatvarao vrata. Onda je pružila pismo. - Evo - rekla je. - Reci mi što misliš o ovome.

Henry se namrštio kad je uzeo pismo. Usne su mu se pomicala dok je čitao. Dvaput je podigao pogled prema Vangie. Onda je okretao list na sve strane kao da će otkriti nešto novo.

- Henry? - rekla je.

- Da, draga.

- Ti mi... Ti mi ne bi lagao?

- Lagao o čemu?

- O bilo čemu.

- Iznenaduješ me. Ja sam povrijeđen. - Napućio je usta i onda odmahnuo glavom, podižući ruke. - Naravno da ne bih. Pa ti znaš sve o meni.

- Ali, ovo pismo... što znači? - Nagnula se i potapkala papir. - Stvari rastu u pogrešnim krevetima?

Uzdahnuo je i sjeo za bijeli stol te provukao ruku kroz istanjenu kosu. Glasine su dospjele u pogrešne ruke, nekome tko je jedva čekao da kaže Vangie. Što ako se ta pisma

nastave, pa čak počnu spominjati imena? Što će onda? HeNrY šEvI DEEdEE RoBIChouX. Mogao bi on tome dodati i ovo: oNa iMa pIcu pOPut kLopKE:

- I zašto bi Olive zbog toga popila otrov? - nastavila je Vangie. - A tu tako piše. Misliš li da me kritiziraju jer ne održavam vrt? Ili zato što me najviše zanimalo moje cvijeće?

- Oh, ne, draga. Uopće ne. Nemoj tako govoriti. - Henry je zabacio glavu. Zagledao se u pletenice koje su visjele s glave njegove žene. Oči su joj i dalje bile plave i mlade, ali i tužne, ovješениh kapaka. Oduvijek je znao da nije baš bistra, da je zbog zaštićenog života na imanju Galliardovih pomalo naivna. Ali, do ovog trenutka nije znao da je posve glupa. To je zbog onog udarca u glavu, pomislio je. Kad je pala s kola. Jer, kako inače objasniti ostatak obitelji Galliard? Zachary je bio sudac, a stari je bio uspješan uzgajivač pamuka koji je provodio mjesece u Memphisu i razbacivao se novcem kao da raste na stablu, a imutak mu se ipak povećavao. Gospođa Galliard bila je kulturna žena oštra jezika. Radila je kao muškarac u muževljevim poljima. Ostavili su Zacharyju i Vangie cijelo bogatstvo kad su umrli - a sva ta zemlja još je tu, na njoj još niče divlji pamuk.

Henry je pomislio što bi sve mogao izgubiti. Pogledao je svoju ženu i rekao: - Ovo je pismo prava sramota. To je zločin! Hoćeš da nazovem šerifa Reemsa?

Ona je odmahnula glavom i sjela mu sučelice te poravnala papir.

- Zašto ne?

- Ma, to je samo nečija neslana šala. - Protrljala je nos i osjetila miris ljepila na prstima.

- Unajmit ću nekoga da ti oplijevi vrt, Vangie. - Potapšao ju je po ruci.

- Ma, nije važno. Ionako ga nemam vremena gledati. - Teško je uzdahnula. - Nikad više neću poželjeti imati vrt.

- Ma naravno da hoćeš. Može biti i vuk sit i koza cijela.

- Je li to tako važno? - Obrisala je oči.

- Naravno. Sutra ćeš doći iz bolnice i sve će biti oplijevljeno. Nećeš ni prstom morati maknuti. - Strpljivo joj se nasmiješio, osmijehom koji je čuvao za najtvrdoglavije, najsumnjičavije kupce poput gospođe Eule Tatum, koja je bila uvjerena kako su njezini unuci nagovorili i Henryja i doktora LeGettea da joj truju tablete za srce, a sve kako bi se dočepali petnaest jutara zemlje koju je imala. Mislila je da žele posjeći stabla, dovući zemlju i onda posaditi soju, što je bilo upravo smiješno.

- Imat ćeš svoje lijepe ruže, a istodobno ćeš moći biti s Olive.

- Oh, Henry. - Suze su joj tekle niz obraze i padale na stolnjak. - Ti si tako pametan, dragi.

- To mi je posao. - Nasmiješio se, uzeo pismo i strpao ga u džep. - To mi najbolje ide.

Puran za objed

Kad pripravljate purana, morate mu odsjeći glavu, izvaditi iznutrice, ali sačuvati putaču, jetricu i srce. Pofurite perje nad otvorenom vatrom. Zatim mu odsjecite noge. Izvana premažite mašću, posolite i popaprite i iznutra i izvana. Stavite u lonac i kuhajte 2-3 sata. Juhu sačuvajte za umak. Nadjenite ga. Pecite u vrućoj pećnici dok ne bude gotov.

SOPHIE DONNELL - RECEPT NJEZINE MAJKE ZA USKRSNOG PURANA, 1901.

GODINE

Sophie Donnell

Uskrs je bio 13. travnja - loš znak. Tog jutra, dok su svi bili u crkvi, ja sam trčkarala Ulicom Cypress, od Edith do Vangie, od Hariett do Waldene. Amo-tamo, pod kišobranom gospodina Henryja. Pljuštalo je kao iz kabla. Krošnje iznad mene posve su mokre i s njih se

voda cijedi na pločnik. Pala su već 25 mm kiše. Ulične svjetiljke žmirkaju, osvjetljavajući cestu, a pločnik blista kao jezero. Ja sam otišla na ranu misu u New Bethel, ali ovi iz Ulice Cypress kasno ustaju.

Kad sam ušla u kuhinju Miss Waldene, ugledala sam Fannie kako podiže poklopce i frnji se. Spustila sam kišobran i čestitala joj Uskrs. Već je bila odjevena za crkvu. - Što ti je donio zeko? - upitala sam je.

- Košaru. - Podigla je jedno rame. Vrlo je nesretna zbog Olive. Bile su bliske kao sestre jer su obje bile jedinice.

- Uh - rekla je i odmaknula se. - Što li je ova grozota?

- Pureće putače za nadjev za Miss Waldene - rekla sam. Putače mi se kuhaju u četiri kuće, uključujući moju, ako ih Burr ne pusti da zagore. Prije nego što sam otišla od kuće, rekla sam mu da pripazi na štednjak, a on je rekao da će pokušati. U pećnici mi se grije lijepa purica od deset kila, ali se bojim da Burr neće paziti na nju.

- E pa, ja ne jedem putače.

- Jela si ih dosad svake godine. - Nasmijala sam se i nagnula tavu tako da ih vidi.

- Ne ovakve. - Odmaknula se. - Tako su ljigave. To su iznutrice.

- Kad sam ja bila mala - rekla sam, podižući žlicu - mama mi je rekla da su putače čarobne. Od njih se proljepšaj.

- Meni nije do toga - slegnula je ramenima.

- Da, ali od toga ti rastu i cice.

- Oh, Sophie! To nije istina! - Nasmijala se i okrenula oko sebe u žutoj haljini i bijelim lakiranim cipelama. Duga smeđa kosa padala joj je do struka u uvojcima.

- Pogledaj mene - rekla sam. - Ja imam velika prsa.

Obje smo se nasmijale. U ovoj je kuhinji nekako sunčano i toplo iako vani pada kiša. Pokraj sudopera u staklenoj posudi raste batata - Fannyn školski projekt. Miss Waldene je bila u blagovaonici i postavljala mahagonijski stol koji je kupila na aukciji. Voli antikvitete, porculan i šarene posude koje stavlja u sve prozore. Kad sja sunce, izgleda kao da si u crkvi. Pouzdano znam da je uzela posude Miss Margaret Jane, dvije vrste kristalnih čaša, za vodu i za ledeni čaj. Ona nikad ne bi poslužila vino, iako Miss Edith kaže da je to u New Yorku najnovija moda.

U Natchitochesu se blagdan slavi tako da se ulovi puran i odsiječe mu se glava. Onda bismo ga moje sestre i ja pripravile. Očupale bismo ga, oprale izvana i iznutra. Nadjev smo pripravljale od kukuruznog kruha, zdrobljenih biskvita, juhe, maslaca; pirjale bismo luk, celer, babure i sve to pomiješale sa svježim kamenicama, začинима i malo šerija. U Natchitochesu se dobro jede. Ovdje u Limogesu je kuhinja jednostavnija. Nema tamalesa zamotanog u kukuruzne listove. Nema bureka. Samo je jedno isto u oba grada - nedjeljom se jede piletina s rižom i umakom.

Prvo što sam ikad skuhalo Burru bila je prepelica na roštilju. Namočite preko noći 8 prepelica u 4 šalice mlijeka. Sljedećeg jutra svaku napunite s 2 žlice nasjeckanih jabuka i pola žlice maslaca. Zamotajte u slaninu. Pecite na ugljenu 30 minuta. Prvo što je Burr skuhao meni bila je zvečarka. Uvaljao ju je u jaja, kukuruznu krupicu i brašno, a onda je ispržio. Već sam tad trebala znati da s njim nešto nije u redu.

Sad Miss Waldene uđe u kuhinju pjevajući «Okupimo se na rijeci». Trbuh joj strši. Članica je zbora Prve baptističke i ponosi se svojim glasom. - Uh, što to dobro izgleda - rekla je gledajući tave na električnom štednjaku. - Sophie, nadmašila si samu sebe.

- Pa, trudim se. - Obrisala sam ruke o pregaču. - Sad moram otrčati prijeko. Moram napuniti puricu Miss Vangie.

- Kad već spominješ Nepperove - rekla je Waldene naslanjajući se na pult - trebala sam ih zapravo pozvati na večeru, ali sam jednostavno zaboravila. Doista me treba biti

sram. Danima nisam bila u bolnici. U ovom stanju ne volim se izlagati gripi i drugim bolestima. - Protrljala je trbuh. - Da mi dr. Phillip ne kaže što se događa, ništa ne bih znala. - Kad govori o mužu, uvijek ga zove «dr. Phillip» ili samo «doktor».

- Miss Vangie se manje-više preselila u bolnicu - rekla sam joj.

- Znam. To je da ti srce pukne. Sirota mala Olive. Viđaš Vangie više nego ja. Kako se drži?

- Ista je kao i uvijek. - Slegnula sam ramenima. To je Waldenein način da te pokuša navesti da ogovaraš. Zna ona kako je Miss Vangie, samo se nada da ja znam još više. Ali, ona to čini drukčije nego Harriet Hooper. Ta pita izravno. I bez ustezanja kaže i najokrutnije stvari i gura nos gdje mu nije mjesto. Miss Waldene je radoznala, ali na profinjeniji način. Kao i većina žena, suzdržava se. Okrenem se loncima i tavama, provjeravam iznutrice, batate, mahune. Kuham i jaja, ali još nisu gotova.

- Tako mi ju je žao - kaže Miss Waldene. - I još se Henry spetljao s onom Robichauxovom. Usred bijela dana. Mislim da ja to ne bih mogla podnositi kao Vangie. I tako je dobra prema Billie Robichaux. Dala joj je posao. Zna li da je mala DeeDeena kći?

- Znaš kakva je Miss Vangie. U svima vidi samo najbolje - kažem, a onda ušutim. Tu povlačim crtu - ne želim govoriti o gospodinu Henryju i onoj Robichauxovoj ni nagađati koliko Miss Vangie zna. U životu ima mnogo zagonetaka, i u zagonetkama je odgovor. Ne znam zašto mi je to palo na pamet, možda zato što više nisam imala o čemu razmišljati, ali svaka žena u Ulici Cypress ima kuhinju drukčije boje. Kod Miss Edith je crno grožđe i loza. Miss Vangie ima ružičastu kuhinju, Miss Harriet odvratnu zelenu. Kuhinja Miss Waldene je žuta. A prije nego što je ona došla, Miss Margaret Jane oličila ju je u plavo, s nezaboravcima. Upitala sam se što li sve to znači.

- Nemojte pustiti da se jaja predugo kuhaju - kažem. - Odmah ću se vratiti da vam skuham rižu. I ponestalo vam je vanilije. Posudit ću je prijeko.

- Čestitaj svima Uskrs u moje ime - kaže. Navučem pulover i iziđem. Vani mi para izlazi iz usta. Pločnik je prekriven lokvama pa se poprskam dok žurim u susjednu kuću. Velike kapi padaju sa stabala, najviše ispod persimona i vrba. U ovoj ulici nema ni jednog jedinog čempresa. Svi su na jezeru. Pomislim kako su ovu ulicu trebali nazvati Persimona. A ono gdje ja živim, na autocesti 65, mogli su nazvati Kraj ceste. Dalje od nas nema ničega osim Arkansasa. Tako Burr uvijek kaže.

Prije nekoliko tjedana, kad sam mu se vratila, bio je dobar k'o kruh. Zablenuo se u moje ovoje i ožiljke. Odjeća mu je bila zgužvana kao da se nije ni prao otkako sam otišla, a obrazi su mu bili rumeni. Očistio je kuću od vrha do dna.

- Da ti pomognem do trijema - rekao je. - Skuhat ću ti kavu.

Kao da se ništa nije dogodilo. Kao da nisam izbivala sedam dana i sedam noći i da mi ruka nije povezana. Cab i Israel su me preklinjali da ostanem kod Beaulieua i rekli mi da sam glupa, tvrdoglava mazga kad sam odbila. - Onda si izaberi lijes - rekao je gospodin Cab. Kad sam rekla Burru da radim na Uskrs, očekivala sam svađu, ali on je samo raširio ruke i rekao: - Čekat ću te ovdje i paziti na iznutrice.

Krenula sam prema kući Nepperovih. Došla sam do stražnjeg ulaza, otresla noge na otiraču i posegnula za vratima. Tad sam čula kako se svađaju. - Dobro, pojest ću tvoju prokletu šunku - povikao je gospodin Henry i namrštio se.

Nikad ga prije nisam čula da psuje. Ustuknula sam, ali već su me vidjeli. Gospodin Henry je zbunjeno trepnuo, provukao ruku kroz kosu i izišao. Miss Vangie me uhvatila za ruku i povukla unutra. - Makni se s te ledene kiše, razboljet ćeš se!

Kuhinja je mirisala kao da je nešto zagorjelo. Stavila sam kišobran na raširene novine, baš na sliku mehaničkog srca koje su ugradili nekom čovjeku u Pennsylvaniji, ali je svejedno umro. Sjećam se da sam nešto o tome čula na televizoru Miss Edith. Meni je to

zvučalo odvratno. Uskoro će svijet biti tako moderan da nitko od nas neće moći živjeti u njemu. Uz nesretnog pokojnika je fotografija generala Eisenhowera. Želi postati predsjednik, ali ja mislim da on za to nema iskustva. Nije on FDR.

Čula sam kako je u primačoj sobi gospodin Henry uključio nogometnu utakmicu. Uхватило ga je kihanje, a onda je nešto iskašljao. Zvučao je kao stari prasac. Otvorila sam pećnicu i počela zalijevati šunku. Iz dućana je, ali dobro miriše. Toplina mi godi licu. Ja sam svojeg purana zaklala prije zore i stavila ga u pećnicu. Preko prsa sam stavila pet kriški slanine i zalila ga. Kad sam se spremila za crkvu, cijela je kuća već lijepo mirisala.

- Što ima kod Waldene? - upitala je Miss Vangie. - Dolazi li joj obitelj iz Tallule?

- Mislim da dolaze. Razvukla je stol u blagovaonici. - Nastavila sam zalijevati šunku.

Miss Vangie je pomiješala med, smeđi šećer i sok od ananasa. Katkad umjesto toga stavi Coca Colu, ali danas ne.

- Ona baš ima veliku obitelj - rekla je Miss Vangie. - Mama joj je još živa, a ima i, čini mi se, četiri brata.

- Najmanje četiri.

- A Edith? Što ona planira?

- Nemam pojma - rekla sam, iako, dakako, znam. Otišla sam do sudopera i počela guliti naranče. Uz šunku imamo engleski grašak, mrkvu, krumpirovu salatu i nešto što se zove voćni kup s metvicom. Pod kuhinjskom krpom diže se tijesto za pecivo. Za desert nema ništa posebno - samo pita od limuna. To je zbog Miss Olive.

- Što Waldene sprema za objed?

- Isto što i vi, manje-više. - Sve su iste, te žene iz Ulice Cypress. Ne jedu uvijek ista jela, ali postavljaju ista pitanja. Onako, kao slučajno, kao da ih ja neću prozrijeti. No budući da je Olive tako bolesna, a gospodin Henry bijesan, odlučim napraviti iznimku. - Ima purana s mojim nadjevom s kamenicama. Neki nabujak od batata s narančinim sokom i viskijem. Odzogor se stave kukuruzne pahuljice, sa smeđim šećerom i pekanima.

- Gdje li je nabavila recept?

Slegnula sam ramenima.

- Zvuči slasno. - Otvorila je ormarić i izvadila limenku crvene paprike. Izvadila je žličicu i njome posula krumpirovu salatu. Miris je dopro do mene pa me zaškakljao nos.

Nakon nekoliko trenutaka, upitala je: - A što pripravlja Edith?

- Što god bilo, miriše neobično. - Nasmijala sam se onako više za sebe, ali Miss Vangie je primijetila.

- Neobično? Kako to misliš?

- Možda je to pogrešan izraz. Živopisno je. Vrlo živopisno. - Nastavila sam guliti naranče. Bila sam u velikom iskušenju da izrecitiram cijeli jelovnik, uključujući i ono što je posebno naručila iz New Orleansa, ali sam se ugrizla za jezik. Ako počneš govoriti o jednoj od gospođa, ubrzo ćeš ostati bez posla. Može potrajati i cijelu godinu dok se ne pročuje, ali uvijek se pročuje. Takav je ovo posao. Zato nisam više otvarala usta. Samo bih nešto malo nabacila, ali ne dovoljno da me ulove.

- Sigurno je opet pripravila jednu od onih svojih sjevernjačkih gozbi - nasmijala se Vangie. Željela je da progovorim, da kažem koga je sve Edith pozvala, iako znam da zna. Gulim naranče kao da otkrivam neku tajnu, kao da ću u njima naći odgovor na svako pitanje.

- Koga je pozvala na večeru? - upitala je Miss Vangie. Takva je ona, gura i gura dok sve ne priznaš.

- Pozvala je vas, mogli ste otići i sami vidjeti.

- Znam, ali nije mi do toga da budem u društvu neznanaca.

- Nema tamo nikakvih neznanaca. Trebali ste otići.

- Valjda - rekla je. Bila je tako blijeda i tužna da sam popustila.

- Ima pet postavljenih mjesta za stolom - rekla sam, podižući prst po prst. - Bit će ona, gospodin Cab, sestre Marshall i udovica suca Harveyja. I da, spravlja sjevernjački objed.

- Znači li to da ima purana ili gusku?

- Ni jedno ni drugo. Ima pečenu janjetinu, kruške s metvicom, male mrkve i salatu koja izgleda kao nasjeckano bilje, s bademima i narančama. A za desert, princes-uštipke s čokoladnim preljevom.

- Imaš pravo, trebala sam otići k njoj. - Miss Vangie je coknula jezikom. Ovo ju je razvedrilo. Ni o čemu ne razgovara radije nego o hrani. Za prošli Dan zahvalnosti, Miss Edith je pripravila uobičajenu večeru - gusku u javorovom sirupu, a postavila ju je na pladanj s divljim jabukama. Sama je spravila čorbu od kamenica, ali nije imala pravi okus jer su kamenice bile iz konzerve. Rekla sam joj da može nabaviti svježije budući da je novembar mjesec koji sadrži slovo R, ali ona me pogledala kao da sam poludjela. Pripravila je i succotash. Rekla je da su Indijanci naučili doseljenike kako se kuha, a ja sam pomislila, koliko ja znam, nitko od prvih doseljenika nije bio u Louisiani. Neka si slobodno zadrže to jelo. Onda je ispekla bostonsku pitu s vrhnjem i nešto što je nazvala indijanskim pudingom s đumbirom. I punč od kojeg bi majmunu narasle dlake na stražnjici.

- Poslužit će bistro žuto vino - rekla sam.

- Oh, vjerojatno chablis. A sestre Marshall protive se uzimanju alkohola.

- Miss Edith ne mari za to - nasmijala sam se.

- Istina. - Miss Vangie se nasmiješila. - I što još spravlja?

- Neku vrstu riže koju je nazvala pilav. Da samo vidite kako je sve ukrašeno. Sve je izvadila. Male porculanske zečiče za sol i papar.

- Oh, to sam joj ja darovala za Božić. Ima li svježeg cvijeća?

- Tulipane po cijeloj kući. I veliku vazuu na stolu. I forsitije u dnevnom boravku.

- Ima ona dara za dekoraciju.

- Da, zar ne? - Iskreno govoreći, svi se pomalo bojimo Miss Edith, a istodobno smo pomalo zaljubljeni u nju. Kad je tek došla u Limoges, svi su je ogovarali. Šetala bi se sa svojom francuskom pudlicom. Nitko u gradu nikad prije nije vidio takvog psa. Kad sam počela raditi kod nje, stalno je priređivala domjenke. Jednom je priredila bife za dvadesetoro i na jedan stol stavila viski i razna vina. Svi su bili šokirani.

- Ne možete to poslužiti! - povikala je Harriet Hooper.

- Zašto ne? - Miss Edith si je nalila piće.

- Zato što smo mi trezvenjačka župa i svi smo kršćani, ili se barem nadam da jesmo. Zar vam Zachary nije rekao kako je ovdje? Dame pijuckaju kavu u dnevnoj sobi, a gospoda, ako baš moraju, idu piti u zahod.

- To je glupo - nasmijala se Miss Edith. Nalila je još jedno piće i pružila ga Miss Harriet. - Evo, ja častim.

Ljudi su je strašno ogovarali, ali su dolazili na njezine domjenke jer ih je ona i te kako znala prirediti. A ako bi nekoga ulovila kako pokušava otići piti u zahod, povikala bi: - Kod mene ne! - Zgrabila bi muškarca za uho i izvukla ga na otvoreno. (Gotovo uvijek je bila riječ o muškarcu.) Nije redovito išla u crkvu, samo kad bi joj došlo, ali je u njoj bilo više dobrote nego u svim onim kršćanima zajedno. A tu podrazumijevam i Miss Harriet, koja je sjedila u prvom redu u Prvoj baptističkoj. Kad bih se morala kladiti tko će prvi u raj, ni centa ne bih stavila na Miss Harriet. Žena ima dva uha i samo jedna usta.

Bilo je tri poslijepodne kad sam stigla kuća. Živa sam se smrznula od vjetra i kiše. Zabrinula sam se jer u gradu ima toliko gripe. I Miss Harriet ju je dobila kad je bila u

bolnici. Morala je ostati još tjedan dana. Miss Edith je bila počela šmrcati, ali se izliječila narančinim sokom. Ta je žena doista jaka. A danas gospodin Henry kiše. Toliko je toga od čega treba strahovati - stvari koje ne vidiš.

Kad sam došla do kuće, Burr me čekao na trijemu. - Gdje si, dovraga? - povikao je.

- Radila sam. - Zastala sam u dvorištu, na kiši. Već sam vidjela da je mnogo popio.

Osjetila sam miris viskija.

- Mogla si mi reći.

- Rekla sam ti. Ti si rekao da ćeš pripaziti na iznutrice i purana. Sjećaš se?

- Zašto je onda sve zagorjelo?

Najradije bih potrčala da vidim, ali se zaustavim i nagnem, pokušavajući vidjeti kroz mrežasta vrata. Prsti na rukama i nogama tako su mi hladni da ih i ne osjećam.

- Povlačila si se po gradu, zar ne? Blebetala s onim bogatašicama kod kojih radiš.

Umislila si da si i ti jedna od njih.

- Ne, radila sam. Znaš to. - Posegnula sam u grudnjak i izvadila jedanaest dolara te ih pružila da ih vidi. Svi osim Hooperovih danas su mi dali više.

- Hoćeš reći da si mi zbog toga upropastila ručak? - Krenuo je niza stube i potrčao prema meni. Okrenula sam se i potrčala, odbacivši kišobran. Novac sam privila uz prsa.

- Vraćaj se ovamo! - Zgrabio me straga, za ovratnik, i okrenuo. Podigla sam novac i gurala ga prema njemu.

- Vidiš li što imam? To je dobra zarada. Kupi si nešto.

- Ne želim novac. Hoću ženu! Kuhala si svima osim mene! - Odgurnuo mi je ruku tako da se novac razletio na sve strane.

- Ali, kuhala sam i za nas. Rano jutros. Ostavila sam sve na štednjaku.

- Misliš, sve si spalila. - Odmaknuo se i svom me snagom udario po licu. Da me ne bi ponovno udario, srušila sam se u zaleđeno blato i izgrebala koljena.

- Mislila si taj novac zadržati za sebe - rekao je. - Vidio sam kamo si ga stavila, među cicama. Ne možeš me prevariti.

- Nisam! - Pokušala sam ustati, ali me on udario u nogu. Suze su mi zapekle oči, ali se nisam pomaknula.

- Diži guzicu i skuhaj mi purana za objed, kako je i red.

Pokušam pomaknuti čeljust, ali je natečena i nekako krhka.

- Hajde! - Ponovno me udari nogom, a onda zgrabi za ruku i podigne na noge.

Stajala sam i tresla se. Osjetila sam okus nečega slanog. Krv. Gurnuo me naprijed. Pomislila sam da bih mu se trebala usprotiviti. Pustiti da me ubije i gotovo. Ali, bojala sam se da će me samo napola ubiti. Gotovo mi je četrdeset godina. Imam muža koji me ili tuče ili je u zatvoru zbog pića. Stalno. Bože, pomislim, gdje si?

Popnem se u kuću. On me slijedi u korak. Pitam se kako da ga smirim kako me ne bi tukao, ali mislim samo o tome kako zaudara i kako jedva čeka da me udari. Kad sam ušla u kuhinju, ugledala sam purana na stolu, posve izgorjelog. Iznutrice su tvrde i slijepnjene na dnu tave. Ne možeš se pouzdati u štednjak koji nije električni. Stalno moraš paziti. Trebala sam sve sinoć skuhati i onda podgrijati kad se vratim kući. Možda bismo se otrovali, ali barem bismo bili siti.

- Evo ti tvojeg napoja. - Otišao je do stola i udario ga.

- Mogu ti pripremiti dimljeno meso - rekla sam.

- Ne jede mi se dimljeno meso. Hoću purana, kao i oni bogataši kod kojih si bila.

- Ali, zagorio je. Nema vremena skuhati drugog.

- Onda lijepo idi i ulovi drugog. I ovaj ga put pripravi kako treba. - Upro je prstom u mene i suzio oči. Bio je nesiguran na nogama. - I nije me briga ako ti za to bude trebala cijela noć. Samo pazi da ne čekam predugo.

Navukla sam debelu kockastu jaknu koju mi je Miss Vangie dala prošle godine i izišla u stražnje dvorište. Kiša je malo popustila. Osjećala sam kako me gleda kroz mrežasta vrata, ali se nisam osvrnula. Podigla sam sjekiru s panja, uzela konzervu zrnja i otišla prema staji. Pogledala sam prema šumi, želeći da imam kamo pobjeći. Nekamo gdje me Burr ne bi našao. Jer ne znam kako ovo više može biti dobro.

Mislim o tome kako mi se jedino dijete utopilo u rijeci. Thaddeus - dobio je ime prema jednom od apostola. Burrovi se sinovi zovu Peter i Thomas, ribar i sumnjičavac, koji nije vjerovao da je Isus uskrsnuo dok nije stavio prste u otiske ruku. Simon Thaddeus je bio zelot, ali moje je dijete bilo tako dobre naravi - imao je duge trepavice i osmijeh koji bi ti slomio srce. Trebala sam znati da mi Isus neće dopustiti da ga zadržim. Onog jutra kad se utopio rekao mi je, mama, idem s Thomasom i Peterom postaviti udice. Rekla sam mu da ne ide. Da ću ga istući. Da ću ga se odreći. Nisam htjela da se druži s tim zločestim dječacima. Thaddeus se durio. Burr je još spavao, a ja sam kasnila na posao kod dr. LeGettea. Fannyna je mama još bila živa, Miss Margaret Jane. Po cijeli smo dan nosale Fanny na rukama, a ona je neprestano plakala jer je imala rubeolu. Nismo joj mogli sniziti temperaturu, iako je dr. LeGette u podne došao kući i pomogao nam stavljati led.

Rat je još trajao, slušali smo radio. Prekidamo redoviti program s novostima s južnog Pacifika. Katkad su to bile novosti iz Francuske ili Engleske. Kad sam došla kući, dočekala me policija. Burr je stajao na trijemu očiju crvenih od plakanja ili od viskija, nisam bila sigurna. Policajci su mi rekli: «Dogodila se nesreća.»

Thaddeus je otišao s Burrovim sinovima na obalu i nekako se zapleo u mreže. Nije mi bilo jasno kako, iako su mi pokušali objasniti. Peter i Thomas su gledali u pod. Policajci su samo stajali, crveni u licu. Burrova kći, Rachel, voljela je Thaddeusa kao i ja. Sklupčala se i zavijala. - Kad živiš uz rijeku - rekao je šerif Reems i potapšao Burra po ramenu - i umireš uz rijeku. Sin ti je bio isti ti, Burre. Samo što tebe bolje služi sreća.

- Da, baš kao ja - rekao je Burr i kesio se k'o idiot. Kao da mu sin ne leži mrtav, prekriven pokrivačem.

- Da si bila kod kuće - rekao je Burr - ovo se ne bi dogodilo.

- Da si ti bio budan - odovorila sam - ne bi se dogodilo. Ali ne, ti si se napio i zaspao. Bacio se na mene i policajci su ga morali spriječiti.

U kokošinjcu su bila tri purana i mnogo kokoši. Perje im je bilo glatko i sjajno od kiše. Kad su kokoši ugledale sjekiru, razbježale su se, ali jedan od purana podigao je glavu i pogledao me. Pomislila sam, hvala Bogu što su purani glupi. Od svih domaćih životinja njih je najlakše uloviti. Ovaj mi je prišao, i kad sam pružila ruku da ga zgrabim za vrat, pomislila sam na ubojstvo, zamislila kako stežem vrat Burra Donnella, zabijam prste u njega dok mu se oči ne sklope. I kako ga spuštam u dubok grob.

Sjetim se zgrade kad je djecu i mene poveo u lov. Ubio je zeca i onda mu oderao krzno s trbuha. Rasjekao mu je trbuh i izvadio iznutrice. A onda, dok su ga sva njegova djeca gledala, odro je zeca, počevši sa stražnjom nogom pa preko glave. Tad sam još bila trudna pa sam povratila u grmlje. Burr se samo nasmijao i rekao mi da sam kukavica. I djeca su mu se pridružila. Kad smo došli kući, Burr mi je pokazao kako staviti zeca u slanu vodu. Tako da mu isteče krv. Treba stajati oko sat vremena, a onda se ocijedi, zamota i pusti stajati preko noći. Sljedećeg dana izgleda kao mrtvo dijete, rođeno prije vremena. Meso se uvalja u popapreno brašno i prži na vrućem ulju. Doda se šalica vrhnja i onda pirja jedan sat. Ja to jelo zovem ugušeni zec. Burr i njegova djeca sisali su sitne kosti. Ja uopće nisam mogla jesti. Bojala sam se da će to obilježiti moje dijete. Burr se samo smijao. Rekao je, luda si, ali bome znaš kuhati.

I dok je bio mlad, srce mu je bilo staro i stisnuto kao šaka, ali mojem je još uvijek samo šesnaest godina i poskakuje mi u prsima. Kad zadržim dah, gotovo mogu osjetiti udubljenje na vrhu, mekano kao zrela breskva. Šaka bi ga mogla razbiti. Podignem sjekiru i puranu odsječem glavu pa ga pustim da padne. Udari o tlo, a noge mu se još trzaju. Pomislim, progurat ćeš ovaj dan, Sophie. Progurat ćeš sve njegove loše dane, a i svoje. Onda odvučem purana da ga pripravim za uskrсни objed.

Uskrсни blues

(U Aveniji Hayes 102)

Ne slome te velike tragedije, nego beskrajna razočaranja, sitne svakodnevnne boli koje ti izjedaju duh. Kako je govorio moj brat Earl: «Jedan ti termit neće uništiti temelje. Ali, njegova obitelj hoće.» Drugim riječima, život te tuče, a onda umreš. Kuća ti se uruši i padne ti ravno na glavu.

BUTTER DEWITT, DOK JE POSLUŽIVALA FILOZOFIJU I PITU OD PEKANA U BUTTER'S CAFEU, TRAVANJ 1952.

DeeDee je cijelo jutro sjedila na trijemu i gulila jabuke u papirnatu vrećicu, promatrajući kišu. Pripravljala je otmjenu uskrсну salatu, s kokosom, narančama, trešnjama i pekanima. Vrata su se otvorila i izišla je djevojčica u lijepoj plavoj haljinici. Nosila je nove cipele i čipkaste dokoljenice, a u ruci je držala malu torbicu. Kosa joj je bila skrivena ispod slamnatog šešira ukrašenog plavim vrpcama. DeeDee je odgurnula vrećicu i ustala. - Billie? - rekla je.

- Kako izgledam? - Okrenula se oko sebe tako da joj se suknja zadigla. Teta Butter izišla je iz kuće i prekrížila ruke ispod prsa. Ona je nosila izbledjelu ružičastu haljinu i bijele cipele koje su toliko puta laštene da su sitni komadići laštila padali kad god bi zakoračila.

- Pa zamalo te nisam prepoznala! - DeeDee je obrisala ruke o pregaču. - Ma vidi ti to!

Billie se opet zavrtjela na vrhovima prstiju. Renny je dogurao kolica do vrata i povirio van. - Izgledaš kao lutka, zlato - rekao je.

- I to prekrasna lutka. - DeeDee se nasmiješila i prstom pritisnula usta. - Ali, nećeš valjda u crkvu po ovoj kiši?

- Imamo kišobrane - rekla je Billie i sagnula se da obriše mrlju na cipeli.

- Htjela te iznenaditi - rekla je teta Butter.

- Pa, to joj je bome uspjelo. Kad si to dobila, princezice? I tko ti je sve to kupio?

- Sviđa ti se? - Billie joj je pokazala podsuknju.

- Da. Jako.

- Radila je - rekla je teta Butter. - Sitne poslove kod bogataša.

- Kod koga? - DeeDee je ustala i nagazila vrećicu.

- Kod gospođe Nepper, gospođe Galliard, gospođe...

- Samo malo. - DeeDee je odmahnula glavom. - Radila si kod Vangie Nepper?

Billie je trenutak šutke gledala majku, a onda je kimnula. - Da, ona je vrlo...

- Vangie Nepper? Henryjeva žena? U Ulici Cypress?

- Sjekla sam uvele ruže. - Billie je ispružila ruke. - Vidiš ogrebotine? Platila mi je čak dva dolara. I rekla mi je da ima cijelu hrpu starih torbica i haljina koje je njezina kći prerasla. Rekla je da dođem sljedeći tjedan pa će mi dati što god želim.

- Pa da, pa da. - DeeDee su se oči napunile suzama. - Mi smo sirotinja. Mi ništa nemamo.

- Što ti je, mama?
- Robichauxovi ne primaju milostinju. - DeeDee je obrisala oči.
- Nepperovi su bogati - rekao je Renny. - Osim toga, ona je to pošteno zaradila.
- Pošteno... - DeeDee se naglo okrenula. - Ti si znao za to?
- Pa što ako jesam?
- Znao si! - DeeDee je pružila ruke. - Kako je moguće da ste svi znali što radi moje dijete, da su čak i Nepperovi znali, a ja pojma nemam? Zašto mi se nitko nije udostojio reći? Ili se nitko nije usudio?
- Htjela sam te iznenaditi, mama.
DeeDee se naslonila na ogradu trijema i obrisala oči. Teta Butter dotaknula je Billienu ruku i rekla: - Idi unutra po Bibliju. Da ne zakasnimo.
Billie je pogledala majku, a onda je otvorila vrata, zaobišla očeva kolica i potrčala u sobu.
- Ti si zla žena - rekao je Renny, zureći u DeeDee kroz mrežu.
- Ja? - DeeDee je obrisala lice.
- Ne vidim nijednu drugu ženu na trijemu.
- Nisam zla, nego jaka. - DeeDee se udarila šakom u prsa.
- Molim te - rekla je teta Butter - nemoj joj ovo pokvariti.
- Ne mogu dopustiti da joj bogatašice daju milostinju - rekla je DeeDee. Billie je došla do vrata i zastala. Otac ju je zagrlio.
- Moja bi se majka prevrnula u grobu - rekla je DeeDee.
- Tvoja je majka - rekla je teta Butter - pokopana u posuđenom pokrovu. Znam jer sam je pomagala pripremiti.
DeeDee je zaustila da nešto kaže, ali nije. Billie je otvorila vrata i pogledavala majku i tetu Butter.
- Požurimo, inače ćemo zakasnuti - rekla je teta Butter. - Nije li tako, DeeDee?
DeeDee je podigla jedno rame. Nitko, čak ni Renny, nije mogao ustvrditi da je slegnula ramenima. Izgledala je kao da će se rasplakati, ali teta Butter je znala da neće. Imala je vatren temperament. Billie je odskakutala niza stube, na kišu. Uхватила je tetu Butter za ruku, a onda pogledala preko ramena. - Do viđenja, mama - rekla je. - Do viđenja, tata.
- Do viđenja, mila - doviknuo je Renny. - Dobro drži kišobran.
- Hoću, tata.
Renny je odgurnuo vrata jednom stranom kolica i zagledao se u svoju ženu.
- Nije li te sram? - rekao je.
- Ne. Zašto? - DeeDee je prkosno izbacila bradu. Sjela je, uzela papirnatu vrećicu i stavila je između koljena. Uzela je nož i nastavila guliti jabuke.
- Pročitao sam te - rekao je Renny.
Okrenula mu je leđa i nastavila guliti.
- Ševiš se s nekim, zar ne?
- Ševim? Što ti to znači? Samo gulim jabuke za salatu. Pa me lijepo ostavi na miru.
- Sa zadovoljstvom. - Okrenuo je kolica i odvezao se u sobu. Mrežasta vrata su udarila u dovratnik. Tek kad je bila sigurna da je otišao, slomila se. Suze su joj padale na nadlanice. Ništa nije išlo kako valja. Jučer, netom prije nego što je zatvorio trgovinu, Henry je ispod pulta izvadio uskrсну košaru zamotanu u crveni celofan. Bila je puna bombona. U sredini je bila ružičasta draguljarska kutija.
- Za mene? - upitala je DeeDee.
- Ne. - Henry je porumenio. - Za tebe i Billie.

- Henry, to je tako lijepo od tebe. Tako si pažljiv. - Uzela je košaru. Celofan joj je škripio pod prstima.

- Zapravo, to je bila ideja moje... To je bila Vangienna ideja. - Gledao je u pod.

DeeDee je stisnula košaru, zabijajući nokte u celofan. Ima li ičega goreg? Nedužna žena donosi kurvinoj kćeri dar. Henryja sigurno peče savjest. Ili možda Vangie nije tako nedužna, možda zna za njihovu vezu i ovo je njezin način da je uništi - ljubaznošću i bombonima, iskorištavanjem Billie. Znala je da su njezine sljedeće riječi presudne.

- Nikad nisam vidjela ljepšu košaru. - Vedro mu se nasmiješila.

Henry ju je zagrlio i poljubio u čelo, a onda ju je uhvatio za ruku i izveo u bočnu uličicu. Nije bio osobito oprezan u javnosti - držao se kao da ga nitko ne može vidjeti. Kao da su drugi odveć glupi. Na neki se način činilo da je odveć obuzet sobom. Kad god bi joj se pružila prilika, DeeDee ga je grlila i ljubila, nadajući se da će je netko vidjeti i reći Vangie. Henryju kao da je sve to laskalo.

Dok su stajali na parkiralištu, na kiši, pritisnula ga je koljenom između nogu i upitala: - Kad ćemo se vidjeti?

- Sad me vidiš. - Uštupnuo ju je za ruku. - Nazvat ću te. Sretan ti Uskrs. - Onda je ušao u rambler i odvezao se. Najradije bi košaru bila bacila u blato, ali bilo bi tipično za Henryja da upita Billie je li joj se svidjela košara. - Koja košara? - upitala bi Billie. DeeDee nije htjela da joj kći izgleda glupo ili nezahvalno. Htjela je da izgleda pametno i dobro odgojeno, kao pokćerka na koju bi Henry mogao biti ponosan. Njegova je kći ionako jednom nogom u grobu.

DeeDee je otišla kući i dala Billie košaru. - Od Nepperovih - rekla je. - Hajde, otvori je.

Teta Butter je podigla obrve. Napućila je usta i nagnula se naprijed.

- Mislim da ću je sačuvati za sutra - rekla je Billie.

- Ali, sutra će ti uskrsni zečić donijeti drugu - rekla joj je DeeDee.

- Znam, ali ću je svejedno sačuvati.

- Pa dobro, princezice. - DeeDee je progutala knedlu. Sutrašnja će košara, kao i prethodnih godina, biti stara plastična pletena košara iznošenih ručki, tako stara da je i zelena boja već izbledjela. DeeDee je u trgovini kupila zečiče, mala čokoladna jaja i bombone. Butter je tome dodala pisanice i plišanog zeca. U usporedbi s košarom koju je darovala Vangie Nepper, njihova je izgledala bijedno.

Pitala se gdje je pogriješila - kći joj ima devet godina i već ima tajne; muž joj je usahnuo od struka na niže, živi u kući koja zaudara na mast i naftalin i u kojoj se uz strop skuplja paučina. A Henry provodi dane u crkvi i s rotarijancima, odlazi na otmjene večere i plesove.

O da, znala je ona sve o tim domjencima i klubovima - gospođa Henryja Nepera priredila je ovo, Edith Galliard priredila je ono. DeeDee je čitala novine pa je bila upoznata s privatnim lovovima na uskrsna jaja u kojima bogata djeca u skupoj odjeći pretražuju lijehe tulipana i kupke za ptice ne bi li našla zlatno jaje. Znala je i za klubove - imali su glazbeni klub, klub za šivanje, za pletenje i za kuhanje. U vrtlarskom klubu na prozivku se članice nisu javljale pravim imenima, nego uzorcima na srebrnini ili omiljenim cvijetom svake članice. Ujedinjene kćeri Konfederacije i Kćeri američke revolucije bile su tako umišljene, živjele su u prošlosti i mjerile svoj uspjeh prema statusu predaka, da i ne spominjemo veličinu grobnica na Groblju žute groznice.

Upravo sada Vangie Nepper i Edith Galliard vjerojatno u crkvi pričaju svim baptistima kako su sirotoj Billie Robichaux uljepšale dan. Uprijet će prstom u Butter i Billie i reći: «Siroto dijete, teta je mora voditi u crkvu. Mama joj vjerojatno spava. Ili lakira

nokte na nogama.» Smijat će se DeeDee i reći kako su zaposlile Billie da bi zaradila za uskrsni šešir. Vangie će šapnuti kako joj je darovala i košaru.

- Moj se život vas ne tiče - rekla je na glas, bijesno zarezujući jabuku. Ali, znala je da je pravi problem zapravo Henry. Ako ga ne uspije navesti da uskoro nešto poduzme, morat će to učiniti sama.

DeeDee je oprala limeno posuđe (prodavač je zajamčio da ga je nemoguće razbiti) i stavila ga da se suši. Glavni su obrok pojeli u četiri - samo žvakanje i gutanje i Bing Crosby na radiju. Nije se osjećala ispunjenom blagdanskim raspoloženjem. Sinoć je Billie pokazala neočekivan dar - izradila je origami zečice i tulipane. Vjerojatno ju je tome naučila ona Edith Galliard, ali Billie je to porekla. Tvrdila je da je naučila na vjeronauku. - Tko ti je bila učiteljica? - upitala je DeeDee. Billie je slegnula ramenima: - Neka gospođa s bijelim rukavicama. - DeeDee je morala priznati da su ukrasi u kući stvarali slavljenički ugođaj. - Nauči i mene - rekla je, pa su provele večer savijajući tanke komadiće papira.

Ni Renny ni Butter nisu rekli ni riječ o ukrasima, što je bilo tipično za njih. Izgovorili su molitvu zahvalnicu i onda jeli u tišini. Sad je hrana bila na stolu za ostatke - cijeli puran s jednim komadom bijelog mesa. Zdjele riže, umaka, voćne salate. Mahune koje su spremili prošlog ljeta. Kolači su bili na pultu - pita s pekanima, pita od limuna, torta s kokosom u obliku zeca s dugim ušima. Nije mogla prestati misliti na Henryja. On vjerojatno jede puretinu sa skupog porculanskog posuđa i pije iz srebrnog pehara, kao pravi bogataš na Uskrs. Butterin stol bio je prekriven crvenim plastičnim stolnjakom, a na njemu su bile žlice, vilice i noževi iz raznih kompleta.

DeeDee je okrenula leđa posuđu i oprala ruke u vrućoj vodi. Odjednom joj je bilo jasno da nikad neće uspjeti ukrasti Henryja Vangie. Ta se žena prilijepila kao krpelj, iako je DeeDee ljepša i mlađa. Mogla bi mu roditi još djece ako bi htio, premda ona sama to nije osobito željela. Život u Aveniji Hayes, sa šmrkavom djecom i hordama unuka okrenuo ju je protiv djece. Došli bi na vrata i kucali, pritišćući usta na staklo. DeeDee ih je ignorirala, ali su i dalje kucali i dozivali Billie, koja čak nije ni bila kod kuće. Zapanjivala ju je njihova ustrajnost.

DeeDee je pomislila kako je razvila nesklonost prema tuđoj djeci. Iskreno govoreći, nije se osjećala osobito majčinski ni prema vlastitoj kćeri. Vjerojatno je loša majka. Billie postavlja previše pitanja, previše govori. Ponekad bi DeeDee morala stisnuti ruke da je ne bi pljusnula. Voljela je Billie, ali i ona je osoba. Mlada, lijepa žena s vlastitim potrebama i željama, i to snažnim.

Ako Olive umre, Henry će vjerojatno htjeti drugo dijete, ali s bogatašem to znači da ćeš imati spremačice i dadilje koje će se za sve brinuti. Jedina loša strana bila je što bi izgubila liniju, a to se Henryju sigurno ne bi svidjelo. - Tako si čvrsta - govorio joj je, a ona nije bila sigurna na što misli. Na njezin karakter? Da joj privatni dijelovi nisu mlohavi? Njegove su seksualne želje bile velike i pomalo nelagodne. Dopuštala mu je da radi što god želi, a želio je koješta. Pitala se je li u tome istodobno i prednost i nedostatak. Jednom ga je optužila da želi istodobno pojesti kolač i zadržati ga, a on se nasmijao: - Ali, dušo, ako imam kolač, što ću drugo nego ga pojesti? Da ga stavim u ledenicu? Da ga nekome darujem?

Završila je s ispiranjem posuđa, a onda je obrisala ormariće. Bili su žuti i izgrebani, zapinjali su o krpju. Kroz prozor je vidjela kako se Billie igra s psima ispod konopca za rublje. Presvukla se u kombinezon, debeli sivi kaput i crvene gumene čizme koje su bile umrljane blatom. Teta Butter bila je u prednjoj sobi. Ležala je na sofi i novinama pokrila lice. Renny je spavao u svojoj sobi.

DeeDee se iskrala do telefona. Okrenula je Henryjev broj. Srce joj je jako tuklo. Javio se nakon drugog zvona pa je prošaptala: - Hej, ja sam.

- DeeDee? Ne bi me smjela ovamo nazivati, dušo. Što da se Vangie javila?

- Rekla bih da je pogrešan broj i spustila slušalicu. - DeeDee se naslonila na zid i zarinula nokte u površinu. - Samo sam ti htjela zaželjeti sretan Uskrs.

- I tebi. - Henry je zastao. Čuli su se šumovi na vezi. Osvrnuo se da se uvjeri da ga Vangie ne može čuti. Vidio je svjetiljku u prozoru dnevne sobe, s čipkastim zaslonom. Iza zavjesa bile su žaluzine okrenute na 45 stupnjeva tako da se vidjela Ulica Cypress, vlažni pločnik i u daljini, jezero Limoges. Na prozorskoj daski bile su poredane porculanske figurice - ptice, srndaći, konji. Vangie je stvorila udoban dom, gnijezdo za Henryja i Olive. Posramljeno je sklopio oči. Vidio je Vangie kako slaže figurice pa mijenja raspored. «Je li ovako bolje, Henry?»

Izdaleka je začuo metalan glas u uhu, gotovo kao da zuji komarac. - Henry? - rekao je glas. - Henry, jesi li još tu?

- Jesam. - Pročistio je grlo. - Ali, ne mogu sad razgovarati. Vidimo se sutra, važi?

- Henry?

- Što?

- Volim te. - Stisnula je slušalicu, želeći da on to može osjetiti. Čula je samo neko gundanje, a onda se veza prekinula.

Prokleta kukavica, pomislila je i treskom spustila slušalicu. Eto kako ona riskira, iskrada se noću i nedjeljom poslijepodne, svima laže. Nije to neki život. Oženjenog muškarca nikad ne možeš odgonetnuti, pravila se stalno mijenjaju. Vjerojatno ga je pekla savjest. Vjerojatno je Vangie pripravila dobar objed, bolji nego inače - koktel od račića na ledu, waldorfsku salatu, pečenu janjetinu, rižu, špinat, vruće pecivo, pjenušac, ledenu tortu s pralinama.

Dovraga, pomislila je. I ja to mogu. I te kako. Onda je začula Rennyjev glas: - DeeDee? - Glas mu je bio visok i cendrav. - Dođi ovamo, dušo!

Otišla je do dovratka. - Što? - rekla je. Sjedio je u kolicima, koljena prekrivenih kockastim pokrivačem.

- Jesi li to s nekim razgovarala? - upitao je.

- Nisam.

- Ali, čuo sam te.

- Možda si čuo nešto s radija.

- Vraga. - Namrštio se. - Što misliš, da nisam samo paraliziran nego i gluh?

- Možda sam razgovarala sama sa sobom. - Zabacila je glavu.

- Ti to nikad ne činiš. Osim toga, čuo sam kako okrećeš brojeve na telefonu. Imaš nekoga, zar ne?

- Govori tiše. - Ušla je u sobu i zatvorila vrata. Onda mu je pogledala u oči. - Neću ti dopustiti da pokvariš Uskrs. Upropastiš svaki drugi dan, ali ovaj nećeš, čuješ li me?

- Čujem te - rekao je - ali nisi mi odgovorila na pitanje.

- Jesam.

Renny je spustio glavu i rukama pokrio oči. Ramena su mu se dizala i spuštala, a suze curile između prstiju.

- Renny, molim te, nemoj.

- Žao mi je, dušo. - Odmahnuo je glavom. - Ne želim te optuživati, ali promijenila si se. Kako si samo jutros napravila scenu. I pokvarila Billie cijeli dan.

- Već sam se sto puta ispričala.

- Znam. - Pružio je ruku. - Dođi ovamo. Molim te. Preklinjem te, DeeDee. Dođi ovamo, daj da te zagrlim.

Oklijevala je, bojeći se da je to trik, ali doimao se skrušeno i bezazleno. Prišla mu je i stavila ruku na rame. Flanelska košulja koju je nosio toliko je puta oprana da se gotovo već raspadala. Zgrabio ju je za zglavak. - Pusti me, Renny. Nisam raspoložena da me diraš. - Pokušala se osloboditi, ali on ju je čvrsto držao.

- Ali ja jesam raspoložen. - Povukao ju je u svoje krilo licem prema dolje. Onda joj je prebacio haljinu preko glave i čvrsto je stisnuo. Kroz rasporak pidžame vidjela je njegovo usahlo splovilo. Je li ovo origami, upitala se, ili penis?

Pokušala se oteti, ali on joj je držao ruke iza leđa. Onda joj je počeo pipati prsa. Podigao ju je s poda. Jednom ju je rukom uhvatio za stražnjicu i svukao joj gaćice. Pokušala je osloboditi ruke, ali on ih je samo još čvršće stisnuo.

- Dovraga - povikala je - pusti me!

- Ne viči jer ćeš nastradati. - Pljesnuo ju je po stražnjici. Potekle su joj suze. Suknja joj je tijesno prianjala preko lica. Udahnula je i osjetila zadah znoja i mokraće. Pipao ju je između nogu, gurao prst u nju i pomicao ga unutra-van. Vrisnula je, a on je gurao još jače. Zamahnula je desnom nogom, ali ništa nije postigla. Povukao je prst i istraživao joj stražnjicu, razdvajajući polutke. Osjetila je prodornu bol pa se okrenula prema njegovoj nozi i ugrizla ga. Prekasno se sjetila da on tu ništa ne osjeća, ni bol ni užitak. Mrtav od struka na niže. Trzala je glavom amo-tamo, ali on se prsima naslonio na nju, stenjući od napora.

- Prestani! - Glas joj je bio prigušen ispod suknje. Ponovno je zamahnula nogama, bez rezultata.

- Ako ne ušutiš, gurnut ću ti cijelu šaku. - I dalje je zabijao prste u nju.

- Renny, molim te! To me boli! - Oslobodila je jednu ruku i dograbila kolica.

Uspravila se i pritom nagnula kolica na stranu. Dok su se rušila, izvukao je prst kako bi uhvatio ravnotežu. DeeDee se otela i otkotrljala na pod. Povukla se prema krevetu. Zurio je u nju raširenih ruku, rumenih obraza.

- Kopile - rekla je i skočila na noge. Oteturala je do vrata, u hodnik, pa u kuhinju. Iza nje su kolica škripjela prolazeći kroz uska vrata.

- Što ti je? Nekada si to voljela tako. Što te promijenilo?

- Ti! Ti si me promijenio!

- Mislio sam da je to ono što želiš!

- Ne tako. I ne od tebe. - Počela je raščišćavati stol, skidajući plastični stolnjak.

Njegova su kolica škripotala dok se vozio po prostori. Tu, u kuhinji, osjećala se najizloženije. Bilo je noževa u ladicama, posuđa koje je mogao bacati. - Ne moraš se toliko ljutiti - rekao je, prilazeći joj s leđa.

- Ne ljutim se. - Stavila je alufoliju na zdjelicu s graškom.

- Mogu ti raditi neke stvari, DeeDee. Kad bi mi dopustila. - Uhvatio ju je za haljinu. - Okreni se i pogledaj me.

- Ne možeš ništa. - Otela mu se i otišla na drugu stranu kuhinje kako bi stavila mahune u ledenicu.

- Eto vidiš, ljutiš se. Ali, ako večeras legneš sa mnom u krevet, obećavam ti da ti neće biti žao.

- Ne bih, hvala. - Okrenula se i zagledala u stol, želeći da se on otkotrlja u prednju sobu, gdje je na radiju svirala «Uskrsna parada». Pokrila je alufolijom posudu s nadjevom.

- Kažem ti, nećeš zažaliti.

- Ponizio si me, Renny. - Suzila je oči. - Načinom na koji si mi gurnuo prst.

- Kad si se otimala.

- Boljelo me je.

- Žao mi je, dušo. Sljedeći ću put biti nježniji.

- Neće biti nikakvog sljedećeg puta.

- Ma, daj. - Krenuo je prema njoj. - Znam da imaš potrebe.

- Nemam. - Odmahnula je glavom. - Nemam. - Osvrnula se. Kroz prozor je vidjela kako je Billie čučnula da pomiluje pse. Njezin vuneni kaput širio se poput zvona. Noge su joj bile tanašne. Osjetila je bilo u vratu. Ostani vani, malena, pomislila je. Samo ostani vani.

- Hoćeš li mi dati priliku da te zadovoljim?

DeeDee je pogledala njegove ruke, pogledala kako se drži za gumene kotače, pogledala duge prste s tvrdim noktima. Zamislila je kako je grabi, okreće i puni nadjevom. Pogledala je prema vratima, pitajući se može li mu pobjeći. Opet je krenuo prema njoj, ali su kolica zapela za vrata ormarića. Dok se saginjao da se oslobodi, ona je izmaknula i otišla na suprotnu stranu stola.

- Što ti je? - Namrštio se. - Nećeš valjda reći da me se bojiš?

- Ne.

- Vraga ne. - Nasmijao se i opet krenuo prema njoj. - Ali, dušo, neću te ozlijediti.

- Već jesi.

- Samo mi sjedni u krilo.

Odmahnula je glavom tako jako da joj se rasula kosa. Kad je podigla ruke da je popravi, pojurio je prema njoj i promašio njezinu nogu za samo nekoliko centimetara. Rukama je udario u stol tako da su puran i voćna salata odletjeli na pod. Zdjela sa salatnom pukla je napola a ljepljivi se sirup razlio. - Eto vidiš što si učinio. - DeeDee je uzela kuhinjsku krpu i čučnula da obriše pod.

Iz prednje sobe, teta Butter je povikala: - Što je to palo?

- Renny opet baca stvari - doviknula je DeeDee.

- Dovraga! - Udario je šakom o stol. - Nisam. Bilo je slučajno. Samo ti pokušavam pružiti ljubav, a ti je nećeš.

DeeDee se nagnula naprijed, skupljajući rukama voće i puretinu. Teta Butter došla je na vrata i rekla: - Ne na uskrs. Molim vas.

- Bilo je slučajno. - Renny je trzao kolicima. - Kunem se, Butter.

- Ne kuni mi se, Renny Robichaux - rekla je Butter. - A i nije važno. Uskoro ćemo jesti iz jedne posude, ravno iz lonca.

- To će njemu i odgovarati - rekla je DeeDee. - Kao starom psu. Tako već i zaudara.

- Nisam ja kriv! - povikao je Renny.

- Naravno da nisi - rekla je teta Butter, dobacujući poglede DeeDee. - Renny, dušo, dođi sa mnom u sobu. Sad će biti dobra emisija na radiju.

- Želim praviti društvo svojoj ženi.

- Ma, pusti nju. - Butter je uhvatila njegova kolica, ali se on otresao. DeeDee je posegnula ispod stola i dohvatila puretinu, ali joj je iskliznula i opet pala na pod.

- Ne moraš se razboljeti - rekla je Butter.

- Nisam bolestan - odgovorio je. - Samo sam invalid. I ne mogu više ševiti.

- Ne govori tako! - Teta Butter je rukama pokrila uši.

- Pa si je ona našla nekoga tko može. - Renny je mahnuo glavom prema DeeDee. - Nije li tako?

DeeDee se uspravila i bacila puretinu na stol. - Da. Tako je. Našla sam si pravog muškarca. I ako me on ne spasi od ovog usranog života, naći ću nekog drugog koji hoće.

- Onda ćeš se morati poševiti s cijelim gradom. - Renny je zurio u nju, a onda se nasmijao. - Ako već nisi.

- Hvala ti na savjetu.

- Šutite, oboje! - Teta Butter je zakoračila unatrag, držeći se jednom rukom za vrat.

- Ma, znao sam da imaš nekoga. Tko god bio, možeš se okladiti da se neće oženiti s tobom.

- Ja sam već udana. - DeeDee je stavila obje ruke na kukove. - Pa on može činiti što god mu volja s mojom guzicom.

- Trebao bih te ubiti - rekao je Renny.

- Najprije bi me morao uloviti, kriplu. - Okrenula se i otišla do prozora. Gledala je kako se Billie igra s psićima, kako ih pokušava naučiti da stoje na stražnjim nogama. Kiša je prestala, ali je bilo maglovito. DeeDee je poželjela izići, uhvatiti kćer za ruku i smjesta otići iz grada. Ili uzeti sobu u Hotelu Limoges i poslati račun Henryju. Iza nje su zaškripala Rennyjeva kolica. Butter je zamucala. - Ne - rekla je. - Molim vas, prestanite. O Bože, ne na Uskrs.

- DeeDee? - rekao je Renny. - Draga?

- Što? - Okrenula se i vidjela da prijeteći drži purana iznad glave. - Želim nazdraviti - rekao je. - Svim nesretnim kopilanima na svijetu, i svim gadurama. Jer ti i ja smo upravo to. - Bacio je purana svom snagom. DeeDee je vrisnula i izmaknula se. Ptica joj je proletjela iznad glave i razbila prozor. Kao da se na trenutak zamrzнула na purpurnom nebu, a onda je pala na zemlju. Teta Butter je vrisnula i sakrila se ispod stola.

DeeDee se uspravila, pazeći da ne stane na razbijeno staklo. Pogledala je Rennyja. Stisnuo je oči i razvukao usta. Butter je plakala. - Prestanite, molim vas, prestanite.

- O, Bože. - Pljesnuo je rukama pred licem. - Nisam htio, nisam!

Kroz razbijeni prozor u kuhinju je prodro hladan zrak. Billie i psići potrčali su prema puranu. Ona je čučnula, dotaknula ga prutom i onda pogledala DeeDee. - Što se dogodilo našem puranu, mama?

DeeDee je jednom rukom pokrila usta i odmahнула glavom.

- Vidiš što si sad učinio! - oglasila se Butter ispod stola.

- Kad me tako razbjesnula. - Obrisao je oči. - Ako nekom muškarcu širi noge, ti bi je trebala izbaciti. Loše utječe na Billie.

- A tko si ti? Čak nisi ni u rodu s Butter. Ovo nije tvoja kuća! - DeeDee se okrenula. - Ja sam ovdje stanovala prije tebe. Ovo je moja kuća!

- Nije, nego je moja! - vrisnula je Butter.

- Svima si nam upropastio život, Renny. Misliš da ti uživamo brisati dupe sto puta na dan? Čak i ne osjećaš kad kenjaš. Zasereš se kao malo dijete. Samo što bih ja radije brisala dječja govna.

Brzim je pokretom dograbio posudu s batatama i bacio je prije nego što se ona dospjela izmaknuti. Zdjela ju je udarila ravno u prsa, prepolovila se i onda pala. DeeDee je hvatala zrak, odveć uplašena da bi vrištala, a onda je dotaknula prsa. Prsti su joj utonuli u ljepljive batate. Imala je osjećaj da su joj slomljena rebra. Ne mičući pogled s njega, odmaknula se prema zidu.

- I ja sam čovjek, DeeDee! - Udarao je šakama u kolica. - Nisam kriv što sam invalid! Kad smo se vjenčali, rekli smo u dobru i u zlu. Zašto ti ne možeš održati tu pogodbu?

- Zato što te ne volim! - vrisnula je. Iz kutka oka vidjela je kako Billie čuču u blatu. Zagrlila je koljena i plakala. Nekoliko koraka dalje ležao je puran na leđima, bataka uperenih u zrak. Jedan od psića zagrizao je krilo i povukao cijelog purana preko trave. Billie je gledala rupu u prozoru. DeeDee je poželjela da je ostala u sobi s Rennyjem i dopustila mu da gura svoje prljave prste kamo god želi. Mogla se okupati, doliti lavandinog ulja u kupelj, i ništa se od ovoga ne bi dogodilo. Da, poslije je uvijek sve jasno, pomislila je i istrčala kroz vrata u vlažnu noć. Zagrlila je Billie.

- Sve je u redu, princezice. - Privinula je Billienu glavu uz prsa. Kroz prozor je vidjela kako teta Butter ustaje. Renny je nepokretno sjedio. DeeDee je obuhvatila Billieno lice rukama i obrisala joj suze.

- Nije trebalo biti ovako, dušo, nije.

Billie su podrhtavale usnice. Suze su joj tekle niz obraze. Pokraj ljuljačke ovješene o granu psi su režali jedni na druge. Majka, Mrs. Happy, zagrizla je batac i odvukla purana prema alatnici. Iz kuće se čulo kako Butter mete pod i baca hranu u smeće. DeeDee je sjedila u blatu i grčila kćer. Pitala se hoće li i za sljedeći Uskrs biti tu. Možda se ulovila u zatvoreni krug kao hrčci u trgovini. Vlasnik je na kavez stavio kamen. - Hrčci vole bježati - objasnio je. - Gdje god bili, žele biti negdje drugdje.

- Mama - rekla je Billie i dotaknula majčino lice. - Mama, ne plači.

- Ne mogu si pomoći. - DeeDee je rukavom obrisala lice. - Trebala bi imati srebrninu na stolu, gramofon s pločama i kućnu pomoćnicu koja će pospremati za tobom. Ja sam grozna majka.

- Nisi! - Billie je pritisnula glavu uz DeeDeen vrat. - Ti si najbolja majka na svijetu.

- E pa, stvari će se promijeniti. Daj mi vremena, samo još malo vremena. Onda ću ti omogućiti drukčiji život.

- Ne želim ga.

- Ali ćeš ga ipak dobiti. - DeeDee je pogledala u nebo, u mjesec i zvijezde. Vlastita ju je bijeda držala vezanu za Aveniju Hayes, ali nije bila sigurna kako biti jaka. Ženi je potreban muškarac baš kao što je djevojčici potreban otac. Nije mogla sama naći lijepu bijelu kuću s ružičastim žaluzinama. Muškarci kupuju kuće. Zatvorila je oči i vidjela sebe odjevenu u žuti cic kako stoji u besprijekornoj kuhinji i zamata ostatke od večere u alufoliju dok Billie stavlja porculansko posuđe u vitrinu. Onda bi skinule pregače i odnijele vrč limunade na trijem. Henry bi podigao pogled s novina i rekao: «Evo mojih lijepih djevojčica, mojih ljubavi.»

DeeDee bi se nasmiješila i pomislila, tko kaže da novac ne može kupiti ljubav?

Južnjački život

Muškarci vole raznolikost, uzbuđenje, iskušenja. Da Eva nije pojela jabuku, mislite da Adam ne bi? Nakon prvog zalogaja vjerojatno je već bacio oko na voćnjak na tuđoj zemlji.

DEEDEE ROBICHAUX, RAZGOVARAJUĆI O MUŠKARCIMA U ČEŠLJAONICI U TRAVNJU 1952.

Edith Galliard

Prvo što sam vidjela od Limogesa bio je čempres koji je rastao iz jezera, stablo koje mi je bilo nepoznato i egzotično. Mislila sam da sam se doselila u Shangri-la. Gospodin i gospođa Galliard dali su nam papire za kuću s pogledom na jezero. Bio je to vjenčani dar, premda bih kuću radije bila izabrala sama, jer mi se nije sviđala pomisao da stanujem iza pogrebnog poduzeća, a ni vrata do vrata sa šogoricom. Iako sam došla iz New Yorka, i ja imam svoje hirove. Volim privatnost. Zachary je spomenuo da ćemo dijeliti stari mol s Nepperovima. - Ondje možeš slikati - šapnuo mi je.

Bio je rujan i žuto je lišće plutalo na jezeru. Libele su se parile u zraku. O Jugu sam uvijek mislila kao o mjestu gdje ljudi dolaze plivati svakog ljeta, gdje ih plaže privlače kao magnet. Sada sam se upitala ima li u tome nešto više. U plodnoj delti zacijelo ću stvoriti obitelj i ispuniti našu kuću slikama. Bilo je toliko zemlje da se doimala primitivnom i zagonetnom, neistraženom i opasnom. Kad sam prvi put vidjela svekrov pamuk, pomislila sam na prvotni grijeh, da je vrtlarstvo bilo uzrok pada Juga.

Žene u Limogesu podsjećale su me na viktorijanke - dame poput cvjetova, više ukrasne nego korisne. Sjetila sam se i slike Charlesa Currana, «Lopoči», žene sa šeširima u čamcu, haljine od organdina do gležnjeva, sitne ruke koje beru lopoče. Pogledaš li bolje, vidjet ćeš prozirni zeleni suncobran iznad žena, tako sličnih samim lopočima - raskošnim, krhkim, ukorijenjenim. Vlasnika ili veslača čamca ne vidimo, ali sigurno je da je tu.

Na neki je način Limoges bio dobroćudan i širokih bokova. Istog dana kad smo se uselili, Vangie je donijela košaru i pogledala moju praznu dnevnu sobu. Nisam imala pokušaja, samo boje na kuhinjskom pultu. - Treba nam samo krevet - rekao je Zachary, gurkajući me laktom.

- Gdje su ti škrinje? - upitala je Vangie. Obilazila je kuću, otvarala vrata. Koraci su joj odzvanjali.

- Nemam ih - rekla sam.

Došla je na kuhinjska vrata. - Ali, došla sam ti pomoći da se raspakiraš. Nemaš nikakvih stvarčica?

- Stvarčica? - Nisam imala predodžbu što bi to moglo biti, ali sam zaključila da misli na tričarije. Otišla sam do prozora i zapalila cigaretu. - Sve što mi treba donijela sam u Zacharyjevom automobilu. Stalak, boje, nekoliko slika. I dakako, odjeću.

- Ah. - Vangie se doimala zgranuto. Odmahnula je glavom kao da želi razbistriti misli, a onda je otvorila košaru iz koje se širio ugodan miris. - Mama je poslala kotlovinu, ja sam dodala malo pohane piletine. Nisam znala što voliš. - Vadila je zamotane posude dok je govorila. - Tu su jaja sa slaninom. Krumpirova salata. Ušćerani pekani - Zachary ih obožava. I, da vidimo, biskviti sa sirom za grickanje. Ah da, i vrč soka od višanja. Olive je bila uporna. Nadam se da je u redu.

Iza Vangienih širokih bokova provirila je mršava djevojčica. Nećakinja moga muža, Olive. Bilo joj je devet godina. Imala je sitne kosti i doimala se izglednjelo s onim golemim plavim galliardovskim očima.

- Donijela sam i ledeni čaj - rekla je Vangie. - Kako rekoh, nisam znala na što si se navikla u New Yorku.

Poslije smo se odšetale u grad i ona je diskretno predložila da svratimo u trgovinu pokušajom. - Zašto? - upitala sam.

- Da ti otvorimo račun.

- Ali, treba mi samo krevet, razumiješ? - nasmijala sam se i podbola je laktom, ali ona je porumenjela do vrata. Kad smo ušle u trgovinu, izabrala sam madrac i postolje.

- Bez naslona? - upitali su Vangie i gospodin Bellar. - Nećete luksuznu spavaću sobu?

Uzelo mi je više od sat vremena da ih uvjerim kako znam što želim iako sam iz New Yorka. Poslije sam doznala da je gospodin Bellar potajno nazvao mojeg muža, koji se nasmijao i rekao: - Dajte mojoj ženi ono što traži.

Iste sam jeseni šokirala cijeli grad time što sam otišla do gradske tržnice i upitala imaju li kiselo vrhnje. - Da, imamo vrhnje - rekla je prodavačica - ali morat ćete ga sami ukiseliti.

U to sam se vrijeme šetala s mojom pudlicom, Fleur, duž Ulice Cypress i oko jezera. Nisam nosila usklađenu suknju i bluzu nego hlače s naborom. I pušila sam dok sam se šetala, što nijedna dama ne bi nikad učinila (a i kad bi, našla bi stolac ili klupu na koju bi sjela te bi prekrizila noge u gležnjevima). U Limogesu gospođe nisu ni žvakale žvakaće u javnosti. I tako sam pušila i šetala se s Fleur, a susjedi su me gledali sa svojih trijemova. - Eto - govorili su, pokazujući me - što je oženio Zachary Galliard.

Moj je muž bio baptist, ali je u crkvu odlazio sam. Ja sam ostajala kod kuće, pila kavu i slikala. Činilo mi se da religija vlada gradom. Mjesto u društvu bilo ti je određeno

time gdje si išao na vjeronauk. Ljudi različitih vjera su se družili, ali se nisu međusobno vjenčavali. Harriet Hooper mi je priopćila da se nikad neću uklopiti u Limoges. Ne samo što sam iz New Yorka nego ni ne idem u crkvu - dvije stvari zbog kojih se ide ravno u pakao.

Stajale smo u dvorištu Nepperovih, točno tamo gdje prestaju Vangiene ruže a počinje Harrietin besprijekorni travnjak. - U pakao? - rekla sam, pripalila cigaretu i bacila šibicu na njezin travnjak. - Pretpostavljam da vi niste pozvani?

Poslije toga se nikad nismo slagale. Iznenadili biste kako je lako izbjegavati odvratne ljude čak i malom gradu. To je kao kad se navikneš živjeti sa žoharima ili komarcima. Naletjela bih na Harriet u Društvenom klubu - ona bi sjedila za stolom i pijuckala đumbirovo pivo, a ja bih plesala bosa i pila viski s ledom; ili bih je vidjela u stražnjem dvorištu, ili katkad u kupovini s Leonardom. Pretvarale smo se da se ne vidimo. Ako je netko drugi bio u blizini, obratila bi mi se ledenim tonom, dakako tobože ljubazno.

- Ah, Miss Harriet - rekla bih, oponašajući njezin glas - kako vi samo pričate!

Isprva sam mislila, Bože, kako je grozna. Zašto je takva, što joj se dogodilo? Pitala sam se je li odrasla u siromaštvu, u strahu od Depresije, pa su sve njezine želje postale zle, uskogrudne i pohlepne. Pitala sam se jesu li joj oca pojele svinje ili joj je majku pregazio vlak. Pitala sam se je li je netko redovito mlatio, je li bila silovana ili mučena. Pitrala sam Vangie, gospođu Emmaline Beaulieu i pokojnu Margaret Jane LeGette, nadajući se da će one znati odgovor. Rekle su mi da je Harriet oduvijek bila takva, još kao dijete.

Bila je lažna baptistica, od onih koji misle da su našli put time što redovito odlaze u crkvu, odnose hranu bolesnima i pozivaju druge baptiste na kolač, kavu i proučavanje Biblije. Ako nisi davao novac crkvi, ništa od toga. Pustit će te da umreš od gladi. Upravo su me ljudi poput Harriet okrenuli protiv vjere. Nisam se željela družiti s plitkim i netolerantnim ljudima. Ako je itko bio na putu u pakao, bila je to ona. Ako već glumataš da si dobročinitelj, zašto onda to doista i ne postaneš?

Galliardovi su bili tako odani crkvi da su joj darovali četiri prozora i dvije klupe. Kuća im je bila usred dvije i pol tisuće jutara pamuka. Bila je to bijela trokatnica sa zelenim zaklopcima i trijemom sa svih strana. («To su verande», objasnio mi je Zachary.) Potkrovlje je bilo na trećem katu, s prozorima kao u crkvi. Činilo se rasipnim trošiti takvu ljepotu na potkrovlje, ali Galliardovi to kao da nisu zamjećivali.

Zavidjela sam im na namještaju - umjetnički izrađenim noćnim ormarićima, krevetima s baldahinom od ručno izrađene čipke. Podovi su bili od glatkog drva, prekriveni starim orijentalnim sagovima. Stropovi su bili visoki najmanje četiri metra. U blagovaonici su golemi srebrni pladnjevi i zdjele bili natrpani u vitrine. U ostavi je bio porculan s cvjetićima i izrezbareni kristal. Uljane slike visjele su posvuda, osim u dnevnoj sobi, gdje je nad kaminom bilo zrcalo pod čudnim kutom. Čipkaste zavjese na svim prozorima. Dojam je bio da je tu riječ o starom novcu, bez frivolnosti. Doista me se dojmilo. Kao i moja nova obitelj.

- Govoriš tako brzo - rekla je gospođa Galliard. - Polako, draga, ne razumijem kako se govori u New Yokeu.

- U New Yokeu? - upitala sam zbunjeno.

- Pa nisi li ti odande?

Svaka bi se normalna žena uvrijedila, ali htjela sam im se svidjeti. Svi su moji umrli od sušice pa sam se nadala da će me Zacharyjeva majka prihvatiti kao drugu kćer. Nije bila blaga južnjakinja kakvu sam zamišljala. Zvala me Eat-us. - Eatus? - rekla bi - hoćeš li mi dodati umak, molim te? - Ponekad bih iznenada podigla pogled i vidjela da me promatra. Odvratila bi pogled i uzdahnula. Ili bi provukla ruku kroz tanku sijedu kosu. Govorila sam

sebi da je preopterećena, jer gospodin Galliard je već tada gubio razum - njegove plave oči nisu mogle shvatiti svijet, ponašao se djetinjasto i grubo.

Teret farme pao je na moju svekrvu. Ona je prolazila kroz pamuk, zapošljavala i otpuštala radnike. Kao i većina plantažera, zapošljavala je Meksikance nakon Drugog svjetskog rata jer su bili jeftiniji. Stigli bi u proljeće na kamionima kako bi čupali korov u pamuku. Polja su bila prepuna ljudi s motikama. Gospođa Galliard je vukla vreće bašna, krupice i graha u prostoriju u kojoj su dvije Crnkinje kuhale goleme objede za radnike. Sve bi poslagale na drvene stolove na suncu. Litre i litre kotlovine, kupusa i ledenog čaja. Tone krušaka i jabuka, ovisno o godišnjem dobu, te sendviče i velike kolače iz vrećice. Kuharice bi pripravile mnogo salate, crvenog graha s rižom, gumba s piletinom. Onda bi to poslužila uz bijeli kruh. Navečer bi provodila sate uz napravu za zbrajanje, lupkajući dok joj je papir padao do nogu.

Kad sam prikupila malo pokušstva, htjela sam ostaviti dojam na svoju novu obitelj pa sam ih pozvala na Dan zahvalnosti. Bili smo u braku tri mjeseca. Zachary je rekao: - Učini što god želiš, dušo. Priredi predstavu. Posluži mojoj seljačkoj obitelji sjevernjački objed koji nikad neće zaboraviti.

Gospođa Galliard se isprva opirala. - Ali, oduvijek smo slavili Dan zahvalnosti kod mene - prigovorila je. - To je tradicija.

Zachary ju je nekako uspio uvjeriti - nikad mi nije rekao kako. Imala sam previše posla da bih o tome mnogo razmišljala. Odjurila sam na gradsku tržnicu, tražeći da naruče posebna jela iz New Orleansa i Memphisa. Prijateljica iz Murray Hilla poslala mi je kutiju potrepština. Kuhala sam pet dana. Vangie mi je došla pomoći, ali samo mi je otežavala.

- Ali, gdje ti je dobar porculan? Kristal i srebrnina? - pitala je, otvarajući ormariće.

- Nemam ih. - Pogledala sam svoje jeftino posuđe - debele bijele tanjure s crnim rubom. Namjeravala sam ih uljepšati narančasto-smeđim ubrusima.

- Nemaš porculan? - Vangie se odmaknula držeći ruku na prsima. - Ali, to neće ići. Moramo odmah u grad.

- Zašto?

- Da ti kupimo novo posuđe i čipkasti stolnjak. A ja ću ti posuditi srebrninu. Moj uzorak su zvončići.

- Vangie, nemam za to vremena. I nije potrebno. - Počela sam se ljutiti. Kestenje se kuhalo u juhi, a morala sam ga oguliti dok je još vruće.

- Dušo, ništa ti u životu nije potrebnije. Moraš imati posuđe, Edith. - Lomila je ruke. - Lijep porculan s ružama ili cvijećem. Ili što već voliš.

- To je bacanje novca. - Slegnula sam ramenima. - Hrana će prekriti tanjure.

- Dopusti mi onda barem da ti posudim svoje. Olive i ja ga možemo poslije donijeti. Tako je lijepo. S malim rogovima obilja i puranima, čak i na šalicama za čaj. I imam jantarne zdjele svih veličina. Ali, ne brini se - mama neće znati da je to moje. Nikad nije kod mene bila na ručku ili večeri.

Zapiljila sam se u nju. Sad mi je privukla pozornost. - Zašto ne?

- Pa, mama voli da svi dolaze k njoj. Takva je bila i njezina mama. Zato sam se iznenadila što je pristala doći ovamo.

- Ne razumijem. - Sjela sam za blještavi novi stol i divila se stolcima kakve sam jednom vidjela u Westportu, u kući bivšeg dečka. Dečko se vratio svojoj ženi, ali njegovi su mi stolci ostali u pamćenju.

- Mama je jednostavno takva. Voli da joj je kuća puna hrane i rodbine. Slomilo bi joj srce da mora doći k meni.

- Hoće li joj se slomiti srce zato što dolazi k meni?

- Pa, vjerojatno. - Vangie se nasmijala.
- To je žalosno.
- Ne, žalosno je kako živi moj brat. - Vangie je dotaknula moje tanjure. - Žalosno je što mora jesti s ovoga.
- Nikad ništa nije rekao.
- Onda si zacijelo strašno dobra kuharica. - Namignula mi je.
- Strašno dobra? - Napravila sam grimasu. Kako čudan izraz, strašno dobra. Činilo mi se da nikad neću shvatiti što ovdašnji ljudi zapravo govore.

Tog sam jutra obilazila vrt i sjekla božikovinu. Zrak je bio svjež i žut dok se provlačio između grana pekana. Taj je isti zrak jučer možda bio u Kaliforniji, a dan prije na južnom Pacifiku. Oklijevajući sam ušla u kuću i napravila ukras na sredini stola - sušene tikvice i narančaste svijeće okružene lišćem i bobicama božikovine. Umjesto kartica s imenima, pomnivo sam ispisala jelovnik na pojedinačne papire:

Čorba od kamenica Wellfleet

Puretina premazana javorovim sirupom s pečenim jabukama i kruškama

Umak i nadjev od jabuka i kestenja

Pržena tikvica s crvenim lukom

Succotash iz pećnice

Na pari kuhani komadi crvenog kupusa s maslacem s hrenom

Pita s konjakom

Pita od buče i oraha

Indijanski puding s đumbirom sa zaleđenim vrhnjem

Pecivo «djetelina»

Kava, oštra jabukovača, eggnog, Sauvignon Blanc

Večera nije bila onako uspješna kako sam se nadala. Došli su zajedno, Galliardovi i Nepperovi, pun sat prije dogovorenog vremena. Moja tiha kuhinja postala je bučna kao služba hitne pomoći u newyorškoj bolnici za siromašne. Zacharyjev otac, kojeg su svi zvali Major, sjeo je pokraj novog radija i okretao gumb. Kad mu je prišla Olive, namrštio se i upitao: - A tko si ti? - Olive ga je zagrlila i rekla: - Tvoja unuka.

- Ma vidi ti to - odgovorio je. - Učinila si mi se nekako poznata.

U blagovaonici je Henry obilazio stol i čitao jelovnik. - Što je oštra jabukovača? - upitao me, smijući se. - Nemaš mekane?

- Kako bi bilo da kušaš? - Nasmiješila sam se i stisnula zube.

- Tko, ja? Ne, nisam ti ja od jabuka. - Mahnuo je jelovnikom. - Mislim da ću se najesti peciva. Osim ako u njega nisi stavila prave djeteline.

Pobjegla sam u kuhinju, uzela jednu od Vangienih kristalnih čaša i nalila si eggnog. Mirisi konjaka i viskija škakljali su mi nos. Uto su ušle gospođa Galliard i Vangie. - Uh, to bome miriše... jako. - Gospođa Galliard se uštipnula za nos. Bilo mi je jasno da je ipak dovoljno baptistica da ne odobrava posluživanje alkohola.

- To je stari recept - rekla sam i otpila gutljaj.

- Obiteljski recept? - upitala je Vangie.

- Ne. - Obrisala sam usta. - Zapravo mi ga je dao ruski slikar kojeg sam nekoć poznavala. Zvao se Saša Vasiljevič. Živio je u Greenwich Villageu. - Jasno sam ga vidjela u svojoj crvenožutoj kuhinji, s pjenjačom u ruci.

- Rus? - Gospođa Galliard je pustila nos i duboko udahnula. - Je li bio komunist?

- Nije. - Popila sam ostatak eggnoga i ponovno napunila čašu, ne obazirući se na svekrvin prijekoran pogled.

- Hmm. Greenwich. Lijepo ime za selo - rekla je Vangie. - U kojem je to dijelu Rusije?

Poslužila sam hranu kao bife, što je očigledno u ovom dijelu zemlje bila novost. Sjeli su jedno po jedno. Ja sam obišla stol i zapalila svijeće. Složila sam ih po sredini, valjda nehотиčno želeći razdvojiti Nepperove i Galliardove. Nakon duge molitve zahvalnice koju je izgovorio Henry, svi su uzeli vilice i počeli razgledavati hranu.

- Još otkako je Eva zagrizla jabuku, štošta ovisi o večeri - rekao je Henry.

- Imaš pravo. Jesi li se toga sam dosjetio? - rekla je gospođa Galliard.

- Jesam.

Zamalo sam se zagrcnula, ali Henry nije podigao pogled. Na drugoj strani stola, gospodin Galliard je kušao juhu, a onda je odmah ispljunuo natrag na žlicu.

- Majore! - prekorila ga je gospođa Galliard. - Kako nepristojno!

- Što mogu, Lallie. Ima okus kao da se pokvarila.

- Nije - rekla je, podigla žlicu i zagledala se u nju. - Sigurno je izvrsna.

- Ima čudan okus. - Spustio je žlicu i pogledao niz stol. - Gdje je nadjev? Dodajte mi ga.

- Dan zahvalnosti nije Dan zahvalnosti bez mogeg nadjeva s kamenicama. - Moja je svekrva uzdahnula, dodajući mu nadjev od kestenja i jabuka.

- Dan zahvalnosti nije Dan zahvalnosti bez nadjeva i točka - rekao je Henry. - Mrzim kad je u njemu voće.

- Svi katkad moramo kušati nešto novo - zahihotala je Vangie.

- Kao što je pita od mesa sa zelenim rajčicama? - Henry se nasmijao i progutao zalogaj pržene tikvice.

Gospođa Galliard se sažaljivo nasmiješila Olive. - Ah, dušo, pa ti ni zalogaja nisi pojela. Evo, uzmi peciva, a mama će ti poslije pripremiti sendvič s puretinom.

- Ne, ovo je izvrsno - rekla je Olive i posegnula za vilicom. - Ja samo sporo jedem.

Narančaste svijeće bacale su sjene na zid. Oko mene se čulo samo grebanje vilica po porculanu. Nitko osim Zacharya zapravo nije jeo - samo su premetali hranu po tanjuru. I dok sam ih gledala kako to čine, pomislila sam kako je ovo sličnije čuvanju ovaca nego objedu.

- Ispričajte me na trenutak - rekla sam, odgurnula stolac i ustala.

- Dušo, je li sve u redu? - rekao je Zachary zabrinuto.

- Naravno. - Stisnula sam mu ruku.

- Treba li ti pomoć? - upitala je vječito vedra Vangie.

- Ne, hvala. - Otišla sam u kuhinju i popila tri čaše eggnoga. On mi je pomogao da prebrodim drugu najgoru večer u životu. Prva je bila kad je mama umrla u bolnici Bellvue, na odjelu za najsiromašnije, u sivozelenom prugastom ogrtaču, kakav su sestre davale i ženama i muškarcima. Popila sam još čašu eggnoga i onda se vratila u blagovaonicu, gdje sam se na sve njihove uvrede pijano smiješila. Pogledala sam ravno u Henryja i rekla: - Dajte nam vino, žene, radost i smijeh/a propovijedi i sodu sljedećeg dana.

- To je tako... lijepo - rekla je Vangie, mršteći se.

- Osim onog dijela o vinu - rekla je gospođa Galliard. - Vješta si s riječima baš kao i Henry.

- Ah, nisam ja to smislila. To je napisao lord Byron prije stotinjak godina - rekla sam, smiješeći se Henryju. Dok je on rumenio, ja sam zamišljala svoje ruke na Sašinom oblom licu. Za večeri kad se vi budete tako osjećali, evo vam recepta koji dugujem Saši Vasiljeviču, ma gdje bio:

BLAGDANSKI EGGNOG

Treba vam samo električni mikser. Razdvojite 12 jaja - bjelanca u jednu zdjelu, žumanca u drugu. Žumancima dodajte šalicu šećera i tucite. Postupno dodajte šalicu konjaka i šalicu bourbona. Rashladite. Bjelanca tucite s pola žličice soli dok se ne počnu stvarati kruti vrhovi. Sad tucite litru gustog vrhnja. Dodajte tučeno vrhnje i bjelanca u žumanca. Hladite dva sata. Pospite naribanim muškatnim oraščićem.

Priređujem domjenke toliko godina da moja jela više ne smetaju urođencima. Moj su uskrсни objed pohvalili i pojeli. Sad je ostao samo Cab Beaulieu. Sjedili smo na ostakljenom trijemu u novim naslonjačima.

- Sigurno će kišiti - rekao je Cab. - Pljuštati će cijelu noć.

Kimnula sam i otpila kave kojoj sam dodala konjaka. Iznad nas su zvonili zvončići - staklene pločice iste kao mikroskopske, ali oslikane kineskim slovima. Donijela sam ih iz svoga stana na Murray Hillu. Daleko sam stigla od onih malenih prostorija u kojima je svaki kutak bio iskorišten vješto postavljenim policama, ladicama i ormarićima. Pojase, šalove i torbice ovjesila sam o strop u spavaćoj sobi. Zidovi te sobe bili su pozadina za moje uglate slike. Imala sam željezni krevet, blještavocrn s ulaštenim mjedenim stupovima. I duboki madrac od perja koji sam jednog ljeta kupila u Maineu. Čak i najtoplijih noći spavala sam s otvorenim prozorima, a radijatori su zvrjali poput golemih cvrčaka. Jednom je pamćenja vrijednom prilikom Zachary vodio ljubav sa mnom četiri puta. - Znam da brzamo - rekao je svojim južnjačkim naglaskom - ali sad kad sam te uzeo na probnu vožnju, više ne mogu živjeti bez tebe.

Moglo bi se reći da sam se dobro udala, iako zemljopisne okolnosti nisu bile po mojem izboru, ali voljela sam Zacharyja Galliarda. I strašno mi je nedostajao. Uvijek me budio zviždukajući istu pjesmu, «Alice Blue Gown». Nedostajale su mi njegove sarkastične pribjedbe o raznim prijateljima, Galliardovima i susjedima, nedostajao mi je način na koji je zabacivao glavu kad se smijao. Dakako, znala sam što se govorka, da ga je udarila kap dok smo vodili ljubav, ali zapravo, umro je točno tri minute nakon snošaja, a ne tijekom.

- Mislim da mi je pregorio osigurač - rekao je, uspravio se i pritisnuo sljepoočnice. - Puca mi glava.

- Mili, da nazovem Phillipa? - upitala sam, ali on se već srušio. Brzo sam stavila glavu na njegova prsa. Nisam osjećala bilo ni dah. Znala sam da je mrtav. I tako sam učinila ono što bi učinila svaka dobra žena. Navukla sam mu pidžamu i tek onda nazvala Phillipa LeGettea. - Dovuci dupe ovamo, Phillippe - rekla sam. Bilo je već prošlo deset, ali prije nego što je sat otkucao jedanaest, pola Ulice Cypress utrpalo mi se u spavaću sobu. Tako brzo vijesti putuju u Limoges. Umjesto da udaraju u bubnjeve ili šalju dimne signale, imaju telefon.

Sad sam zapalila dvije svijeće i stavila ih na stol između nas. Cab je pijuckao kavu, a onda se ispričao i otišao u zahod. Pitala sam se želi li otići a ne zna kako bi mi to rekao. Muškarci s Juga osobito su uljudni, čak i kad im to ide na štetu. Mene je to zbunjivalo, razdraživalo i pomalo zabavljalo. Prije su se sestre Marshall ispričale što odlaze tako brzo nakon jela, jer se to u Limoges smatra nepristojnim, ali njih su izvlačile godine. Mamie je zacijelo oko 88, a Meredith je još starija. Otac im se borio u Građanskom ratu. Cab vjerojatno misli da sam ja samo još jedna usamljena udovica, a poznaje ih već toliko, to mu nužno ide uz posao. Moja se kuća doimala udovički i introvertirano - posvuda razbacane boje, platna naslonjena na zidove, ulja još ljepljiva. Čak je i ostakljeni trijem izgledao ženski i introspektivno, s petunijama i potočarkama pomiješanim na maloj bijeloj polici, pokraj lonaca s glinom, vrtlarskih rukavica i zidarske žlice. U kutu je bio stalak s tek postavljenim platnom.

Život u Limogesu naučio me vještini trompe l'oeil. U radnoj sobi bio je stol u stilu Lousia XIV., površine prošarane markama za tri centa, hrpom pošte i kristalnom tintarnicom s malim paunovim perom. U kuhinji je na zidu bila slika kunićnjaka s naslikanim bijelim kunićima. U spavaćoj sobi bio je ormar od orahovine, vrata oslikanih uzorkom dva vjenčana prstena i porculanskih lutaka. Nije sve onakvo kakvim se čini. Uzdahnula sam i zagledala se u dvorište. Iz daljine su dvije svijeće vjerojatno izgledale kao žute točkice ili ulovljene krijesnice. Tako bih ih ja naslikala.

Kuhinjska vrata bila su otvorena pa su se vidjeli kromirani stol i zid prekriven bijelim ormarićima s uzorkom loze. Kad joj je bilo deset godina, Olive me svakog jutra dolazila gledati kako radim. Svi bi prozori bili otvoreni pa bi mi bilo malo hladno jer su mi ruke bile gole. Miris terpentina visio je u zraku između oblačaka dima cigarete.

- I ja jednog dana želim biti slikarica - rekla je Olive.

- Misliš, umjetnica. - Dotaknula sam joj kistom vršak nosa na kojem je ostala mala zelena mrlja. - Tako bolje zvuči, zar ne?

- To si ti, teta Edith. - Irisi su joj bili boje hortenzije, iste nijanse kao Zacharyeve. Ovila je ruke oko koljena i gledala kako stavljam purpurnu boju na naslikani grozd. Zatim sam stavila kist njoj u ruku i pokazala joj kretnju, iz ručnog zgloba. Cijelog je tog poslijepodneva slikala grozdove, a ja lozu. Do sumraka su nam se slike spojile.

Zagledala sam se u stražnje dvorište Nepperovih, u vlažnu travu koju je Henry jučer pokosio. Četvrtasta bijela kuća bila je osvijetljena iznutra oštrim, fluorescentnim svjetlom. Vangieno se lice pojavilo na kuhinjskom prozoru. Prala je posuđe i nije se smiješila. Henryju nije bilo ni traga ni glasa, što me nije iznenadilo.

Svi su ih ogovarali iza leđa, naklapali o tome kako je Olive popila otrov a Henry pije nektar one Robichauxove. Meni je ogovaranje kao pelud - nije vidljiv golim okom, neke iritira a nekima je nužan. Tu ništa ne možeš. Budući da sam iz New Yorka, moje je ponašanje «oprostivo». Imam mnogo više slobode nego Vangie, koja je ovdje rođena. Da ona prekorači granicu dobrog ukusa, bila bi posve izolirana. Žene nagonski znaju da ne smiju staviti alkohol u punč u crkvi ili da sjede u krilu predsjednika banke (i zovu ga «Prez»).

Kad pričam ljudima da sam jednom provela Dan nezavisnosti u Central Parku na pikniku s tisuću drugih ljudi, ponašaju se kao da sam poludjela. - Zašto bi takvo što učinila? - upitala je Harriet. - Zašto bi željela biti s neznancima? - Kao da ljudi rođeni iznad crte Mason-Dixon nemaju sposobnosti za gracioznost, ljubav prema obitelji, gostoljubivost, ljubaznost i uočavanje dobrih antikviteta. O meni su govorili da sam tvrda, slijepa na boje, buntovna, rasipna, jeftina i da imam oštar jezik. Trudila sam se zadržati svoj naglasak, štiteći ga kao da je moje nasljeđe (premda je zapravo jedva osjetan). Odbila sam raspolovljivati riječi na sredini - ovdje ljudi govore kao što čiste mahune, na kraju ti osatnu hrpe konaca i ljustaka i tek mala količina jestivog povrća.

A i nije riječ samo o tome kako ljudi govore, nego i što govore. Čula sam kako se Harriet ogorčeno žalila na Henryjeve pse. - Reći ću ja njemu što ga ide! - vikala bi. - Laju i od njih smrdi cijela četvrt. Dosta mi je toga! - A sljedeći put kad bi vidjela Henryja kako se bavi psima, povikala bi: - Sačuvala sam ti kupone za pseću hranu! Hoćeš da ti ih donesem?

Čula sam kako je Waldene optužila Vangie da je zaboravljiva. - Rekla sam joj pet puta da nam za bazar treba četrdeset tuceta kolačića, a ona kaže da je zaboravila. Na nju se jednostavno ne možeš osloniti. - Ali u lice joj se samo smiješila. Nitko ti nikad ne kaže istinu. Nju kažu svima drugima.

Kažu da sam distancirana i zatvorena, osamljena i sama. To, znate, nije isto. One se učlanjuju u klubove, a ja slikam. Oni donose svoje zaključke, a ja svoje. Zapravo većina umjetnika radi u tišini, ali ne u vakuumu. Teško je objasniti svoje strasti, ali katkad ih je

još teže živjeti. Da sam se doselila u Limoges bez Zacharyja, bila bih izopćenica, čudakinja koja slika. Sve bi se kretalo oko mene poput plime, a ja bih bila nepomična kao stijena. No da se nisam udala Zacharyja, ostala bih u Murray Hillu. Stresem se pri pomisli da se moglo dogoditi da ga ne upoznam. Zachary me obožavao, otvoreno me mazio, čak i u crkvi, pa su se ljudi počeli pitati: «Što vidi u njoj? U čemu je njezina tajna?» Mislili su da sam ga začarala na nekakav newyorški način, da vodim ljubav na neki posve drugi način, a on se toga ne može zasititi. Možda je to i istina. Nikad neću nikome priznati.

Iz kuće se čuo zvuk puštanja vode u zahodu, a onda Cabovi koraci u hodniku. Otvorio je mrežasta vrata i smjestio se na zeleni stolac. Pripalio je cigaretu pri čemu mu je dlan na trenutak bio narančast. Pomislila sam kako bi i to bila zanimljiva slika.

- Trebala sam inzistirati da jedu s nama - rekla sam.

- Tko to? - Cab je otpuhnuo dim.

- Henry i Vangie. - Promatrala sam ga preko ruba šalice. Te šalice nam je ostavila gospođa Galliard. Kupila je dva kompleta 1923. godine kad je otišla u inozemstvo. (Vangie je naslijedila ružičasti komplet.) Polovicu njezinih antikviteta i rijetkih predmeta naslijedila sam ja, rođakinja po braku, što se često događa. Kad ja umrem, tko zna tko će naslijediti srebrninu, kristal, porculan i novac koji sjedi u Hibernijskoj banci i skuplja kamate. Mislila sam sve ostaviti Olive.

- Trebala sam ih natjerati da dođu - rekla sam, pijuckajući kavu. Ponovno sam pogledala Vangienu kuću. Nisam je više vidjela na prozoru, ali svjetlo je još gorjelo.

- Njih je teško na išta prisiliti - nasmijao se Cab. Imao je lijepe oči, kao plavi Sevres.

- Kad sam ih pozvala, Vangie je rekla da ima savršeno dobru uskrсну šunku u ledenici i da ne želi da joj propadne.

- Da, to zvuči kao Miss Vangie. - Nasmiješio se. - Barem nisi pozvala Miss Harriet.

- Uh, ne bih se usudila. - Protrljala sam prstom rub šalice. - Jesam li ti rekla da kći Henryjeve ljubavnice radi kod mene?

- Nisi. - Nasmijao se.

- Ozbiljno. Zaposlila sam Billie Robichaux. Radi čak i kod Vangie. Odvukla joj je nekoliko kolica odrezanih ruža.

- Da, vidio sam je po dvorištima. Dražesna je.

- Dijete je dražesno, premda majka nije.

- Ovisi o stajalištu. - Podigao je obrve, a ja sam pogledala Vangienu kuću. Vidjela sam kako se nakratko pojavila na kuhinjskom prozoru prolazeći od pulta do ledenice. Vani je opet počelo kišiti, a čula se i grmljavina.

- Ne vjerujem da je to ikad prije učinio - rekla sam. - Mislim, bio nevjeran Vangie.

- Možda imaš pravo. Nikad nisam ništa čuo, a čujem štošta. Ona Robichauxova udana je za paraliziranog veterana. I ima tu malu. Što da učini - da ih odbaci zbog Henryja? Ne mogu zamisliti da bi on ostavio Miss Vangie.

- Događa se. Da muškarci odu.

- U Limogesu ne. Mislim da se još nikad nije dogodilo.

- Grad se mijenja, Cab.

- Možda. Očekivao bih da se Robichauxova srami.

- Sumnjam da ona poznaje sram. I čini mi se da njezina kći nema nikakvih izgleda.

- Pa, sudeći po onome što sam vidio, mala je prilično tvrdokorna. I pametna.

- Pamet ne može nadvladati utjecaj majke kao što je DeeDee Robichaux.

- Baš ti se nimalo ne sviđa, je li? - Cab se nakesio.

- Vangie mi je šogorica pa sam možda pristrana. Otkud znam? Možda su svi oni vrlo dragi. - Ustala sam. - Čuj, popit ću malo vina. Hoćeš čašu?

- O ne, hvala, gospođo, ionako sam već predugo ostao. - Spustio je šalicu na stol tako da se žličica zatresla. - Vrijeme je da pođem.

- Nisam ja gospođa. - Pljesnula sam ga po nozi. - Sram te bilo. Osim toga, počelo je kišiti. Pokisnut ćeš. Hajde, popij čašu vina sa mnom. - Pogledala sam na sat. - Još nije ni deset.

- Pa... - Počešao se po glavi. - I mogao bih. Ako ne smetam.

- Da smetaš, ne bih te pozvala. - Nasmiješila sam se gledajući njegovo iznenađeno lice, a onda sam otvorila vrata i zakoračila u osvjetljenu kuhinju. Na radiju je svirao stari hit, «I'm Getting Sentimental Over You». Dok sam uzimala čaše u obliku tulipana, sjetila sam se večeri kad smo Zachary i ja otišli plesati u Stork Club, a orkestar je svirao upravo tu pjesmu. Podij je bio prepun vojnika i njihovih nakinđurenih djevojaka. Zachary je bio u mornarici pa je nosio svoju bijelu odoru. Privukao me k sebi i pjevao vlastitu verziju: «Od svega što činiš i kažeš, muda su mi plava k'o šljive, poludio sam za tobom.»

Napunila sam čaše vinom. Ruke su mi se tresle. Potegnula sam malo iz boce. Onda sam stavila čaše na srebrni pladanj i otišla do mrežastih vrata te ih gurnula kukom. Cab je skočio na noge. - Čekaj, pomoći ću ti.

Ponudila sam mu čašu. - Čula sam nešto uznemirujuće neki dan na kansti - rekla sam.

- Žene uvijek nešto čuju na kanasti. - Nakesio se, otpio vina i opustio se. - Što si čula?

- Da je Olive trudna. Kako ljudi mogu pričati takve gluposti?

- Ne znam, ali i ja sam to čuo. Još u ožujku.

- Pitam se zna li Vangie.

- Za glasine?

- Meni nije ništa rekla.

- Možda su to samo govorkanja. Ima ih tako mnogo. I to ne samo o Olive.

- Istina. - Prstom sam protrljala rub čaše i pogledala zamišljeno prema kući Nepperovih. - Ali, sve se uklapa. Možda je znala da je trudna pa se zato otrovala?

- Nisam znao da joj Miss Vangie dopušta izlaziti s dečkima.

- Ne moraš s nekim izlaziti da bi zatrudnjela, Cab.

- Da, imaš pravo. - Zabacio je glavu i popio ostatak vina. - U svakom slučaju, ako su to govorkanja, smirit će se kao i sve ostalo.

- Nadam se da imaš pravo, zbog Vangie. - Zagledala sam se u čašu i onda otpila dug gutljaj. - U to ime valja još malo popiti. - Ustala sam i vratila se u kuću po bocu.

- Napij ćeš me, Edith - rekao je podižući čašu.

- Nadam se da ti to nije novo iskustvo. - Nalila sam si čašu i onda umočila prst u vino i protrljala usne i iza ušiju, za sreću.

- Teško. - Cab se premjestio na stolcu. Nakratko sam sklopila oči. Od alkohola su mi lagano bridjeli udovi. Kad sam ponovno otvorila oči, Cab je ispijao vino. Spustio je čašu na metalni stol i ustao, pomalo posrćući. - Doista je vrijeme da pođem.

- Makar što - rekla sam odmahujući rukom. - Pa tek smo počeli.

- Počeli što? - Sjeo je.

- Dobrosusjedske odnose. Nikad prije zapravo nismo razgovarali. Mislim, nasamo. - Zvučala sam pripito. Od vina sam sva postala ružičasta, od čela do nožnih prstiju.

- Pričaj mi o tome - rekao je nestašno se keseći.

Nakon što smo ispraznili i drugu bocu vina, prešli smo na Drambuie. Završili smo u mojoj zlatnoj ljubičastoj spavaćoj sobi koju sam oličila jednog ludog ljeta. Između visokih

prozora Cab je uporno pokušavao stajati na glavi. - Samo još jedanput - rekao je, udarajući nogama o zid i protresajući moju sliku «Mrtva priroda s gladiolama».

Bio je posve gol.

- Zamalo - rekao je, gurajući glavu u jastuk, a onda je zamahnuo nogama prema zidu. Ruke su mu se tresle a lice poprimilo purpurnu boju, ali uspio je zadržati ravnotežu.

- Bravo! - Pljesnula sam i uspjela razliti Drambuie među grudi. Zahihotala sam pokazujući njegovo spolovilo, koje je visjelo na pogrešnu stranu. Spustio je noge jednu po jednu, sjeo na pod i nakesio mi se.

- Bože, kako si sladak. - Štucnula sam hodajući na sve četiri do ruba kreveta. On me uhvatio i privukao u naručje.

Crveni grah i riža

Uskrs sam provela sama, čitajući Bibliju. Pastor Kirby dao mi je popis prostih ulomaka: Solomon i njegovih sedamsto žena i tristo konkubina; Juda i Tamar; Dina i Šehem i svi pokvareni gradovi. Najdraži mi je bio onaj u Stvaranju 39, o Josipu i Potifarovoj ženi. Žena se prikrala Josipu iza leđa i uhvatila ga za kaput. On je potrčao, ostavivši joj kaput u rukama. Čekala je da se Potifar vrati kući i pokazala mu «dokaz» da ju je Josip htio zavesti. Potifar je bacio Josipa u tamnicu i premda mu je Bog omogućio da ondje napreduje, istina se nikad nije doznala. Uh, ja to nikad ne bih učinila muškarcu. Ne moraš se prikristi muškarcu s leđa da bi mu svukla kaput.

CORDY KING, ČITAJUĆI BIBLIJU I PIJUĆI VINO NA USKRS 1952. GODINE

Diljem Limogesa žene su razmišljale što će s hranom preostalom od Uskrsa. One koje su imale puretinu pravile su salate i nabujke, a one koje su imale šunku imale su sreće - kuhale su crveni grah i rižu. Bilo je to zasitno i slasno jelo. Tipično za Louisianu. Pitajte koga god hoćete, svi će vam reći zašto su izumljene kosti u šunki.

Neki ostaci žive u krvi. Vino, primjerice, pluta po krvi još satima, a onda se metabolizira u jetri, kroz tanke slojeve tkiva. Jetra je krhkija od srca. Cab Beaulieu otvorio je oči i zagledao se u stropni ventilator koji se okretao na stropu pogrebnog poduzeća. Imao je osjećaj da mu se lubanja izdužila, a usta su mu bila tako suha da su mu se zubi priljepili za usnice. Pomislio je da je možda umro od žeđi, ali valjda ipak nije. Sjetio se kako je popio sav Drambuie i onda otvorio bocu Wild Turkeyja. Kiša se cijedila niz prozore. Nebo je bilo sivoplavo, a on nije znao je li zora ili suton. Nadao se da nitko nije umro tijekom noći jer trenutačno nije bio sposoban tješiti ožalošćene.

Čim je kiša prestala, pomislio je da ode do Edith i vidi muči li i nju mamurluk. Možda mogu zajedno popiti kavu ili tako nešto. Činilo mu se da je prošla večer bila prošle godine; mutno se sjećao povratka kući, najviše toga kako je zapeo u azalejama. Kiša mu je udarala u ramena, a voda mu je bila do gležnjeva. Negdje između Edithinog i svojeg dvorišta izgubio je nove cipele. Samo se nadao da nisu završile u dvorištu Harriet Hooper.

Želudac ga je pekao. Upitao se bi li mu pomogao uštipak. I tako je zbacio pokrivač, ustao i oteturao u kuhinju. Israel je sjedio za stolom i pio kavu s tanjurića. - 'Bro jutro, šefe - rekao je.

- Misliš, «joj jutro». - Cab je sjeo i rukama obuhvatio glavu.

Israel se nasmijao. S radija se čulo jutarnje izvješće za poljoprivrednike. Gledao je kako se vani voda skuplja u brzac između kosine u njegovom dvorištu i azaleja. Na kraju ulice izljevao se u odljev koji je nestajao ispod Avenije Lincoln. Jezero Limoges se ispod Edithine i Vangiene kuće širilo kao poplavna voda. Na površini su plivale patke. Edithin je krov bio blještavocrn, a kuhinjski prozor zelena mrlja na zidu.

Prvi put nakon događaja u Texasu, Cab je pomislio da bi se mogao zaljubiti. Toliko je godina živio iza Edithine kuće. Činila mu se tako pristojna, tako drukčija. Sad ga je uzbuđivala i pomisao na njezin dubok, nazalni glas. Zamislio je kako je prekrížila noge i pogledala ga onim sivim očima s teškim kopcima. U ruci joj je uvijek bila cigareta. Izgledala je kao Lauren Bacall na glasoviru Harryja Trumana. Možda malo starije od nje, ali ni Cab nije Bogie.

Na krovu trijema za spravljanje zimnice bila je rupa pa je voda kapala u lavor na starom štednjaku. Israel je otpio kave s tanjurića - zaglušujući zvuk - gledajući Caba očima boje neoguljenih pekana. - Je li sad bolje? - upitao je smiješeći se.

- Mozak mi je kao ukiseljen. - Cab je rukama pokrio sljepoočnice i stisnuo ih tako da mu se čelo naboralo.

- U što si se to sinoć upustio? - upitao je Israel. - Proveo si Uskrs s gospodinom Jackom?

- Kojim Jackom?

- Jackom Danielsom.

Cab je odmahnuo glavom, od čega ga je ponovno zaboljela glava. - Bi li mi skuhao kavu, Israele?

S naporom je ustao od stola i otišao do štednjaka. Onda je podigao limeni lonac. Kava se izlila u porculansku zdjelicu. Zvuk je bio poput grmljavine. Cab je prstima pokrio uši i sklopio oči. Na trijemu su kapi udarale o staklo, dvosložno: E-dith, E-dith.

Israel je priredio svoj čuveni lijek protiv mamurluka: 18 dcl soka od rajčice, 18 dcl piva, 1 žlica soka od limuna, 1 žlica umaka Worcestershire i malo tabasca. Poslužio ga je u visokoj čaši s kockicama leda. Onda je predložio Cabu da se vrati u krevet.

- Odspavaj - rekao je. - To je jedino što možeš učiniti kad napraviš budalu od sebe.

Kad se Cab probudio, kiša više nije padala. S pločnika se dizala para. Nad jezerom je bila magla; kretala se prema Ulici Cypress. Suprotna obala jezera nestala je iza gustog, sivog zraka. Cab je odjenuo kockastu košulju i hlače, stavio malo Old Spicea iza ušiju i onda otišao u stražnje dvorište. Premda je kiša prestala, blatnjava voda tekla je između azaleja. Da bi došao do Edith, morat će poći dužim putem, pločnikom.

Kad se okrenuo prema Aveniji Lincoln, zastao je i ubrao pet žutih irisa koje je gospođa Beaulieu posadila u studenom one godine kada je Teddy Roosevelt izabran za predsjednika. Voda mu je kapala po nadlancima i cijedila se niz ruku. Stapke su se savile kao papirnate slamke između njegovih prstiju. Na samrtnoj postelji gospođa Beaulieu se uzrujavala zbog irisa i natjerala je Caba da obeća kako će ih rasaditi. Zamolio je Miss Vangie da mu pokaže kako se to radi, a ona bi svakih nekoliko godina svratila i sve prekopala. Nalikovalo je to na operaciju, kao da će sječenje korijena ubiti cvijeće, ali naprotiv, cvalo je još bujnije. Upravo suprotno od njegovog posla - odvajanja dijelova, pražnjenja tekućina. Od toga ga je boljelo srce.

Otišao je do ugla i skrenuo desno na Lincoln. Ta je cesta završavala kod Ulice Cypress, zbog jezera. Čak je i odavde vidio patke kako izlaze na obalu, a prate ih pačiči. Kad se približio Edithinoj kući, usporio je, gledajući zelenobijele prugaste tende, udubljene u sredini gdje se nakupila kišnica. Potreban joj je muškarac - naime, on - da ode od prozora do prozora i gurne metlu u svaku tendu. Kuća joj je bila siva s bijelim rubovima. - Boje Long Islanda - rekla je, a on se ponašao kao da zna o čemu govori.

Veselio se ljetu, kada će ona izvući svoju crvenu ležaljku - on će joj, dakako, pomoći - i sunčati se, spuštenih naramenica. Činila je to svakog ljeta. Uvijek bi je uspio nakratko vidjeti (imala je tako duge noge), ali nikad je nije svrstao u istu kategoriju s ostalim udovicama. Ona je bila sučeva žena, iako je on umro. Bila je kulturni kuriozitet. Poslije

njegovog sprovoda, svi su mislili da će se vratiti u New York. Cab je zamišljao nebudere na Manhattanu.

Zaobišao je svibe i krenuo prema njezinom stražnjem trijemu. Cipele su mu škripitale na travi. Mrežasta su vrata bila zaključana, pa je pokucao o drvo. Edithinoj kući treba muška ruka, premda on i nije neki stolar. No mogao bi naučiti - zatražit će savjet od Israela i Twillyja. Iznad vrata joj se otkačio oluk. Uz donje stube rasle su alge, koje su ga podsjetile na pokope. U školi su jednom iskopali truplo. Imalo je duge brkove od penicilina, slične prašini iz usisavača.

Edith se pojavila na vratima između kuhinje i trijema, brišući ruke zelenom kuhinjskom krpom. Dobacila je Cabu kratak pogled, a onda je zakoračila naprijed. Otvorila je lokot i odgurnula mrežasta vrata. Doimala se iscrpljeno, s dubokim ljubičastim podočnjacima. Kosu je učvrstila širokom kopčom pa su joj se isticale jagodice. Podigla je obrve, namrštila se i rekla: - Da?

Cab je pročistio grlo. Pomislio je kako je u tu jednu riječ nabila više značenja nego što pastor Kirby uspije ubaciti u cijelu propovijed. Osjetio se unazađeno, kao da je postao dostavljač ili netko tko prikuplja dobrotvorne priloge. Pružio joj je irise, koji su se odjedanput doimali posve pogrešnim - vidjelo se da su ubrani u posljednjem trenutku.

- Jesi li nešto trebao? - Uzela je irise ne gledajući ga i zakoračila unatrag. Spustila je cvijeće na zeleni metalni stolac. Kad je ponovno krenula prema vratima, ona su se već zalupila, ali ih ona nije ponovno otvorila.

- Kako si jutros? - Cab se naslonio na dovratak i zurio u nju kroz mrežu. Smiješio se, ali kutovi usta su mu podrhtavali. - Uh, kakvu sam ja glavobolju imao.

Podigla je obrve.

- A ti? - upitao je. - Mislim, je li te boljela glava?

- Ne.

- Onda imaš sreće. - Znao je da zvuči glupo, a možda je to i bio. Mamurluk mu ni najmanje nije pomagao. Činilo mu se kao da mu se glava pretvorila u lubenicu.

Nagnuo se prema vratima, ali ona ih je pritisnula kukom, kao da ga želi zaustaviti.

- Slikala sam - rekla je.

- Što?

- Mrtvu prirodu.

- Što je to?

- Samo slika - rekla je razdraženo. - Moram se vratiti, ako nemaš ništa protiv.

- Mogu li je vidjeti?

- Radije ne. Volim slikati sama.

- Nisam tražio da te gledam. Samo sam htio vidjeti sliku.

- E pa, ne možeš. - Namrštila se. - Ne želim biti nepristojna, ali moram ići.

- E pa, jesi nepristojna.

- Žao mi je.

- Ne, nije ti žao.

Slegnula je ramenima.

- A ono sinoć?

- Što s tim?

- Ne razumijem. - Cab je palcem zagrebao mrežu. Nije bio naviknut na iskrene žene. Sve ostale koje je poznavao bile su posve neiskrene - lagale bi i varale samo da ga ne povrijede. Svaka druga žena u Limogesu pogledala bi ga i rekla da je muči strašna glavobolja, može li svratiti drugi put. Služile su se eufemizmima, a na muškarcu je bilo da dokuči što žele reći. Većina bi prihvatila da ih boli glava i pokušala poslije.

- Zar ne možemo barem razgovarati? - upitao je.

- Žao mi je, ne razgovara mi se.
- Zašto, što sam učinio?
- Nije stvar u tome što si ti učinio nego što sam ja učinila. I što jesam.
- A što je to?
- Za sve sam ja kriva, što smo se onako napili. To se nije smjelo dogoditi.
- Pa, meni je bilo lijepo.
- Ne sumnjam.
- Ponašala si se kao da je i tebi lijepo.
- Da? - Podigla je jedno rame. - Je li ti jasno da sam ja imala sedam godina kad si se ti rodio?

- Da, i?
- Moram li ti nacrtati? Izgleda da moram. Prestara sam za tebe.
- Nije točno! Samo ti je neugodno zbog svega što smo radili.
- Meni? - Zakolotala je očima. - Nemoj me nasmijavati.
- Mogu li ući?
- Već jesi. I to nekoliko puta. - Otvorila je oči. Na njezinu licu nije bilo ni traga humoru. - Moje je pravilo da ne spavam sa susjedima. Voljela bih zaboraviti da se to dogodilo. Ako si pametan, učinit ćeš isto.
- To nije pametno. To je samo skrivanje. Kao kornjača.
- Nisam ja kornjača. Prestara sam za tebe, u redu? Ne bi uspjelo.
- Otkud znaš?
- Jer sam starija od tebe. - Okrenula se i otišla u kuću, zatvarajući vrata za sobom i ostavljajući irise na stolcu.

- Hej, pa nemoj pobjeći! - povikao je Cab, ali ona je već otišla. - Mogla bi barem saslušati moju stranu. Meni je to sinoć nešto značilo, Edith!

Vrata su ostala zatvorena. U samo jednom danu prešao je s vođenja ljubavi na podu na slomljeno srce. Doduše, srce se ne može doista slomiti. Po njemu je to bio organ koji svi pogrešno tumače. Često se pitao zašto ga povezuju s ljubavlju. Vjerojatno zato što bolje zvuči - nije mogao zamisliti da ljudi kažu: «Slomila mi se jetra. Nemoj mi slomiti jetru.»

Volim te iz dna jetre.

To jednostavno nije bilo romantično. Premda se može reći «ideš mi na jetra». Cab je o svemu tome mislio dok je zurio u vrata, nadajući se da će se ona vratiti, makar samo da mu kaže neka ode s njezine zemlje. Naslonio je dlanove na mrežu i zurio u izgorene svijeće na metalnom stolu. Ponovno je počelo kišiti, hladne su mu kapi padale za vrat i na ruke. Pognuo je glavu i krenuo. Naglo je zastao kad je vidio narančastu vodu u jarku. Izgledala je plitko, ali nije htio uništiti cipele (posljednji pristojan par!). Osim toga, Edith ga možda gleda iza navučenih zavjesa.

Otrčao je do Avenije Lincoln ruku zabijenih u džepove. Jednom se okrenuo i pogledao njezinu kuću, ali nje nigdje nije bilo. Samo daj, mislio je. Ostani unutra. Prebroji sijede vlasi, a ja ću svoje. Emory Brown, također rotarijanac, rekao mu je da ne bi izlazio sa ženom koja nema mjesečnicu, s kojom ne bi mogao imati djecu. Cabu do toga nije bilo stalo, ali posljednje što mu treba je nekakva Jenkijevka koja ga je kadra natjerati da dubi na glavi. Ona je opasna. Možda je najbolje da se drži po strani. «Dok si rek'o keks», pomislio je, «iznijet će me iz njezine kuće kao što su iznijeli Zacharyja.»

Edith je vidjela njegovo lice na gornjem katu pogrebnog poduzeća, vidjela je kako se kreće od prozora do prozora i ne pokušavajući se sakriti. Čučala je među cvijećem i plijevala ga, što je mrzila, ali inače će propasti. Vangie je to zvala patnjom ptorebno za ljepotu. Edith je trpjela vrtlarstvo, ali radije bi bila unutra i crtala crvene babure. «Život

prolazi pokraj tebe», govorila joj je gospođa Galliard. «Kako možeš slikati dok ptice pjevaju i sunce sja?»

«Vrijeme provedeno u pripremanju slike nikada nije potraćeno», odgovorila je i gospođa Galliard se nasmijala.

«Ti i ne znaš što se oko tebe događa», prekorila ju je, «a ni Vangie nije bolja. Samo visi nad onim svojim ružama i rajčicama. Da ste pametne, uzgajale biste pamuk!»

Edith je sad podigla pogled s cvijeća i pogledala prema Vangienoj kući. U cvijeću su izrasli maslačci. Nepperovi su na Uskrs dobili gripu. Edith je skuhala pileću juhu (tajna je u tome da kuhaš i noge, koje dodaju okus). Waldene, koja se bojala zaraze, poslala je Fanny s vrčem soka od višanja i zdjelom želea. (Dr. LeGette je smatrao da bolesni trebaju uzimati mnogo tekućine i svaku krutinu koja će na sobnoj temperaturi postati tekućina.)

Kasnije tog poslijepodneva, dok se Edith odmarala u ležaljci, čula je buku iza azaleja. Ograda od azaleja bila je kao zelena mrlja koja se njihala na vjetru. Ustala je. I ne razmišljajući, otišla je do živice, privučena zvukom motora. Kroz razmak je ugledala likove kako se kreću amo-tamo.

- Ne, ne tako! - viknuo je Cab Israelu, koji je gurao motokultivator preko trave. Motor se ugasio. Edith se počela povlačiti; nije se bila spremna suočiti s njim. Uvijek će ga vidjeti golog i nasmijanog. Njihovo je prijateljstvo - ili što god bilo - otišlo u zrak kao zvuk motokultivatora - bio je glasno, a onda je odmah nestalo. Pomislila je da su neki zvukovi kao mirisi - isprva jaki, a onda se ili navikneš na njih ili nestanu, odneseni vjetrom. No drugi su zvukovi neumorni. Motor na čamcu, dijete koje vrišti, pas koji laje u tri ujutro. Zubarska bušilica, hladni metalni okus koji ti se zabija ravno u mozak. Činilo joj se da je ljubav kao zvuk - jak blag oštar tih razdražujući. Ugodan. Izluđujući.

- Dovraga, znao sam. - Cab je stavio ruku na motokultivator. - Znao sam. Osim toga, predaleko je. - Pogledao je u nebo, a onda u tek razgrnutu zemlju. - Tu nema dovoljno sunca. Kukuruz treba mnogo sunca. - Počeo se okretati, a onda je ugledao Edithino lice među zelenim granama. Razrogačio je oči.

- Pa rekao si da se služim zdravim razumom - rekao je Israel. Pogledao je Caba, vidio da gleda u azaleje i okrenuo se. Kad je ugledao Edith, zakoračio je unatrag. - O, Miss Edith! Otkud vi?

- Oprosti što sam te prepala. - Oklijevala je, a onda graciozno zakoračila kroz razmak između grmlja. Kako bi prestali zuriti u nju, prstom je pokazala motokultivator. - Sadite cvijeće?

- Povrće - rekao je Cab.

- Poludio je - rekao je Israel.

- Zašto bi kukuruz značio da sam poludio? - Cab je iz džepa izvadio rupčić i protrljao čelo. Izbjegavao je Edithin pogled.

- Gotovo je prekasno za sadnju - rekao je Israel. - Ali, bilo je dosta kiše.

Edith je gledala dvorište. Gotovo je sva trava nestala a zamijenio ju je četverokut nasada. Na prutićima od lizaljki stajali su paketići sa sjemenom - špinat, rotkvice, peršin. Vidjela je tri reda rajčica, četiri babure, šest kupusa. Galliardovi su uvijek imali velik povrtnjak, ali ona nikad nije stupila nogom u njega. O prirodi je radije učila izdaleka. Gospođa Galliard uvijek je govorila da nema ničega slađeg od tek ubranog kukuruza, ali da nakon nekoliko sati gubi okus. - Kupovni se ne može ni usporediti s domaćim.

- Što je ovo? - Mahnula je rukom prema povrću. - Tvoj privatni vrt pobjede?

- Zašto ne? - Cab je gurnuo rupčić u džep. - U Ulici Canal imali su ovoliki kupus. - Rukama je opisao krug.

- Rat je završio - rekla je Edith. - Nije li malo prekasno da prekopaš cijelo dvorište?

- Pa, neće biti cijelo dvorište - odgovorio je Cab razdraženo. Pogledao ju je pa su im se pogledi nakratko sreli. Onda je on pokazao rukom zemlju. - Samo mi je trebalo mjesta za kukuruz.

- Ništa nije kao svjež kukuruz - rekao je Israel odmahujući glavom.

- Tako je govorila i Zacharyjeva majka - nasmiješila se Edith.

- Živa istina. Ali, gospodin Cab bi si trebao prištedjeti trud i dopustiti mu da mu donesem košaru svaki tjedan.

- Onda neće biti svjež. - Cab je podigao obrve.

- Bio bi dovoljno svjež. I moj je već posađen. Imam pedeset jutara kukuruza.

- Zašto tako mnogo, Israele? - upitala je Edith. Pokušala je zamisliti kako se kukuruz izdiže iznad azaleja. Onda je pogledala u nebo. Gore je kružio zrakoplov i izbacivao prah.

- Jedem koliko želim, prodam koliko mogu - rekao je Israel. - Ostalo sameljem za krave.

- On je više poljoprivrednik nego pogrebnik. - Cab se nasmijao i pljesnuo starca po ramenu. - Našao se pravi da priča o ludilu, a drži one svoje koze. Pčelinjak, kokoši, guske, svinje. Spravlja zimnicu, kuha džem, čak šiva pokrivače.

- Prestani me zezati. - Israel je duboko porumenio i spustio pogled.

- Ne zezam. - Cab je spustio ruku. - Divim ti se.

- I ja - rekla je Edith. - Više bi muškaraca trebalo biti poput tebe, Israele.

- Ma, pustite divljenje - rekao je Israel, ali vidjelo se da mu je drago.

- Ali, kako uspijevaš sve oplijeviti? - upitala je Edith Israela. - Čovjek bi pomislio da će ti korov biti jednako visok kao kukuruz.

- Neke dijelove oplijevim. - Nasmijao se. - Ne mogu sve. Ali, meni to ne smeta.

- Znači da dobro trpiš kaos.

- Kaos? - Cab je prezrivo puhnuo. - Što ti je sad to?

- Pogledaj u rječniku.

- Možda i hoću.

Edith je srce tuklo kao bubanj. Pogledala ga je u oči. Iza njih je Twilly otvorio vrata trijema i povikao: - Gospodine Cab? Telefon!

Cab se osvrnuo i povikao: - Tko je?

- Gospođa King. Zanima je kad ćete večeras svratiti.

Cab je pogledao Edith, a onda se okrenuo Twillyju. - Ne mogu unutra jer sam prljav. Reci joj da ću doći oko pola šest.

Edith je prekrížila ruke. Palac joj se trzao. Potvrdile su se njezine najcrnje slutnje - jednom ženskar, uvijek ženskar.

- Moramo požuriti - rekao je Cab Israelu. - Morat ću otići.

- K jednoj od svojih veselih udovica? - Edithin je glas bio hladan.

- Pa što ako je tako? - rekao je Cab i slegnuo ramenima. - Pozvala me.

- Znala sam ja da si ti muškarac koji ne može odbiti poziv - rekla je. - Za nekoliko mjeseci moći ćeš opskrbljivati sve svoje udovice kukuruzom i okrom. Zamisli koliko bi mogao napredovati! Vlastiti restoran! Kod vesele udovice.

- I ti si udovica.

- Da, ali ne vesela. - Zabacila je ramena i izbočila bradu. Sa svojih 173 cm, bila je viša od Zacharyja, ali Cabu je bila do brade. Pokušala se vidjeti kroz njegove oči. Samo još jedna udovica; Zachary ju je ostavio za sobom kao nešto u hladnjaku.

- Povrće iza pogrebnog poduzeća - rekla je Edith i nasmijala se. - Još malo pa ćeš otvoriti štand pokraj groblja.

- Zašto ne bih ovdje uzgajao povrće? Moje dvorište se ne razlikuje od ostalih.

- Ne? - Zabacila je glavu i opet se nasmijala. - Čovjek bi rekao da je ova zemlja... vlažnija od ostalih. Gotovo kao na groblju.

- Luda si, Edith, znaš? - Cab se okrenuo prema Israelu. - Znaš li praviti žele od paprika, Israele?

- Naravno. - Israel se doimao iznenađeno. - Slatki ili ljuti?

- Oba. Možda će mi trebati recept. Gospođa kojoj idem voli ga na oba načina.

- Kladam se da štošta voli na oba načina - prasnula je Edith.

Cab se napravio da je ne čuje. - Rekla je da će doći i pomoći mi da ga pripravim. Ja sam rekao da ću te pitati za recept.

- Ako tvoja udovica toliko voli žele od paprike - rekla je Edith - sigurno ima vlastite recepte.

Cab je čučnuo pokraj motokultivatora. Pogledao je Israela, ponašajući se kao da Edith uopće nije tu. - Možda kupim ledenicu. Sad su baš na rasprodaji. Možda povedem gospođu King da me posavjetuje.

- Ne pripremaj ražanj dok je zec još u šumi - rekao je Israel. - Paprike su ti tek procvale.

- Kasno sam ih posadio zbog kiše. Nisam ih mogao saditi u blatu.

- Dobrose provedi - doviknula je Edith i krenula prema živici.

- Bez brige, hoću - odgovorio je.

Kada si vani, kut pod kojim pada svjetlost blago se mijenja i odjedanput bude mrak; ptice sjede u gnijezdima, a sunce se pretvori u narančastu točkicu među borovima. Oko tebe se prostiru kilometri prazne zemlje i vrećice sjemena. Bilo je kasno poslijepodne kada je Cab završio s kukuruzom. Zapanjio se kako je izgubio osjećaj za vrijeme. Kada su počeli, sunce im je bilo točno nad glavom. Sad je bio suton. Israel mu je pokazao kako sijati dva reda istodobno, s razmakom od tri tjedna. Tako će imati kukuruza i graha cijelo ljeto. Cab je bio umoran ali zadovoljan. Misli su mu bile bistre kao procijeden jabukov sok kakav je priripavljala njegova majka.

Otresao je noge na stražnjem trijemu, a onda ušao da se opere. Večeras je imao sastanak s Cordy King, prsatom udovicom uskog struka - tvrdila je da je širok samo 46 centimetara. - Isti kao kod Scarlett O'Hara - hvalila se kad su se upoznali. Došla je pogledati lijesove kad joj je muž poginuo u Koreji. Cab je podigao obrve trudeći se da izgleda impresionirano. Njezino mu se ponašanje činilo čudnim, ali mnoge se žene čudno ponašaju dok planiraju sprovod. Neke dobiju napad, padaju u nesvijest i zapomažu; druge se smiju kao da su došle na domjenak. Činilo se da mnoge žene u Limoges-u imaju život s probušenom kartom, kao u vlaku. Udaju se sa sedamnaest, prvo dijete rode s devetnaest, drugo s dvadeset, postanu bake s četrdeset, a udovice sa šezdeset dvije.

Cordy King, dvadesetogodišnja udovica, stajala je u njegovom izložbenom salonu i pitala ga želi li svezati rupčić oko njezinog struka. - Zašto bih to učinio? - rekao je, trudeći se biti pristojan i pretpostavljajući da je malo prolupala od boli.

- Ja sam jedina djevojka u župi Epiphany koja može svezati rupčić oko struka.

Cab je odbio. Poslije, nakon što ga je Edith otjerala, sjetio se Cordynih oblina i pomislio kako je bio budala. Ta mu se praktički nametala. Nazvao ju je i pozvao da gledaju «Mjesto pod suncem» u Majesticu. Rado je prihvatila i cijelu večer trljala grudi o njegovu nadlakticu. Sljedećeg su poslijepodneva otišli na piknik pokraj jezera. Nadao se da je Edith vidjela što je Cordy ponijela - pohanu piletinu, kuhana jaja, biskvite od dizanog tijesta, jagode i salatu od kupusa od koje je dobio proljev.

Večeras ga je pozvala na večeru i htio je izgledati elegantno, kao Cary Grant u «Philadelphijskoj priči». Izabrao je laneno odijelo boje žita, tamnocrvenu leptirmašnu i bijelu košulju s inicijalima na ovratniku. Poprskao je Old Spice po obrazima. Onda se odvezao pet uglova do njezine kuće u Ulici Pine, boje breskve s bijelim zaklopcima. U dvorištu je imala nekoliko pekana i hrastova pa je tlo bilo prekriveno plodovima. Cody ga je čekala bosa na prednjem trijemu. Kad je krenuo prema stubama, potrčala mu je u susret.

- Gdje si dosad? Čekala sam i čekala.

- Zar ti Twilly nije rekao u pola šest? - Pogledao je na sat, ali ona ga je povukla uza stube i u kuću. Cordy je bila ljepuška, s rupicama na obrazima i tamnom kosom do ramena. Usnice su joj uvijek izgledale razmazane, kao da se s nekim ljubila.

- Uđi - rekla je. - Pravi mi društvo dok ne dovršim večeru. - Dok se motala po uskoj kuhinji i sjeckala rajčice, neprestano je govorila. - Živjela sam u gotovo svim državama - rekla je. - Hajde, navedi neku.

- Texas?

- Houston, u trećem razredu. - Složila je rajčice na bijeli tanjur. - Navedi još neku.

- Tennessee?

- Johnson City, 1942. godine. Provela sam ondje cijelo ljeto. Hajde, pogađaj dalje.

- Vjerujem ti. - Podigao je obje ruke. - Predajem se.

- Živjela sam u sjevernoj Kaliforniji, Texasu, Montani, Wisconsinu, Missisippiju, Floridi, Arizoni, New Mexicu i Virginiji.

- Zato što ti je muž bio u vojsci? - upitao je Cab, pokušavajući održati korak s njom. Govorila je brzo i završavala rečenice kao da su pitanja, sve vrijeme gestikulirajući i provokativno mu se smiješeći, što je, morao je priznati, bilo seksi kao Rita Hayworth.

- Oh, ne - rekla je i odmahnula rukom. - Moj muž s tim nije imao nikakve veze. Znaš, tata mi je umro mlad? I ostavio je mami previše novca? Razumiješ? I tako smo stalno putovale. Kad sama bila posve mala živjeli smo u dolini Napa - znaš gdje je to? I mama bi rekla: «Djeco, naberite grožđa pa će mama napraviti vino.» - Pokazala je rukom oko metar i pol od poda. - Loza je bila ovako visoka, rasla je sama uz cestu. Uh, kako smo voljeli Napu. Bilo nas je petoro, ali ja sam bila jedina kći. Miljenica cijele obitelji. Strašno su me razmazili.

Cab je kimnuo. Nikad nije bio u Kaliforniji osim na vojnoj obuci, a to se ne računa. Odmjerio ju je i otpio malo Mogen Davida, koji je nalila u čašu. Imao je neugodan osjećaj da je propao u zečji brlog, ali bio je ugodan, a hrana je izvrsno mirisala.

- Da, tata je mami ostavio pravo bogatstvo. - Cordy je odmahnula glavom pa uzela još jednu rajčicu. - Dakako, ja od toga ništa nisam dobila. Ona je sve zapila? Mama je bila alkoholičarka, a znaš kako oni potrate novac? Ujutro bih se probudila, a ona bi ležala na travnjaku? Morala bih je dovući unutra.

- Onesvijestila se? - upitao je Cab i, preplavljen sažaljenjem, zakoračio prema njoj. Zamišljao ju je onako nevinu, s pletenicama, kako odvlači majku u kuću i stavlja joj vlažnu krpu na oči. Kako joj donosi dvopek i pileću juhu. Kako sjedi uz prozor, gleda djecu koja odlaze u školu, smije se i pretvara da je sve u redu.

- Aha. Mrtva-pijana. Uvijek mi se činilo da je pomalo ljubomorna na mene. Zato što sam bila tako lijepo dijete? Zapravo, egzotično dijete? Uvijek sam bila neodoljiva muškarcima. Čak i maminim dečkima. Ili bih trebala reći osobito njima?

Cab je nagnuo čašu i poželio da ona ušuti, ali Cordy je i dalje govorila. - A onda, kad mi je bilo trinaest? Jedan od maminih dečki me napao? Nisam bila djevojka ili tako nešto i nije to bilo pravo silovanje, ali ipak sam zatrudnjela. Mama se tako naljutila da me izbacila

iz kuće. Primio me brat koji je živio u Jacksonvilleu, na Floridi? - Dok je govorila, gulila je rajčice. - Tad sam upoznala Juliana. Bilo nam je lijepo dok ga nisu poslali u Koreju.

- A što je bilo s... ovaj, djetetom? - Cab je ispio vino i obrisao usta. U brlogu je postajalo sve mračnije.

- Ma, dosta o meni - rekla je i okrenula se, smiješeći se. - Pričaj mi o sebi.

Slegnuo je ramenima i dalje gledajući čašu. Nije imao ni najmanju želju razmjenjivati biografiju s tom svjetskom ženom. Vjerojatno bi bilo nepristojno da sad ode. Ali, čim pojedu, čim joj pomogne rasprijeti stol, ispričat će se i otići. Nekako će se izvući odavde. Podigla je jedan od poklopaca pa je ugledao gust ružičast umak iz kojega je virila kost od šunke.

- Crveni grah ti odlično miriše - rekao je.

- Naučila sam ga kuhati u New Orleansu, gdje sam radila kao frizerka? Tajna je u tome da dodaš vino. - Nasmiješila se, a onda uzela drugi lonac i isula rižu u narančastu plastičnu zdjelu. - Kako mi samo nedostaje. Ne vino, nego New Orleans. - Izgovorila je ime grada onako kako ga izgovaraju ondašnji stanovnici - njuORlians.

- Voliš li praline? - upitala je iznenada. - Znam ih napraviti stoput bolje nego Fanny Farmer. Bilo mi je tako mrsko otići iz New Orleansa, ali se jedan čovjek zaljubio u mene? Bože, ni sama ne znam zašto. Nisam ga ohrabivala. Valjda ga je jednostavno moja ljepota oborila s nogu. Ostavljao mi je cvijeće na trijemu? Nekoliko puta je stajao na ulici i dozivao me. Julian je poludio. To je bio jedan od razloga što se prijavio u vojsku, da se maknemo iz New Orleansa...

- Čekaj malo - prekinuo ju je Cab. - Zbunjen sam. Kako si dospjela u New Orleans? Mislio sam da si bila u Jacksonvilleu kod brata.

- Ne, tamo sam upoznala Juliana. Pio je zajedno s mojim bratom? Ali, i tamo se neki muškarac zaljubio u mene pa smo otišli u New Orleans. A onda se Julian prijavio u vojsku.

- Zašto se prijavio? - Cab je čeznutljivo pogledao preko njezinog ramena kroz otvorena mrežasta vrata. - Mislim, ne bi li bilo jednostavnije da ste se samo ponovno preselili?

- Pa, znaš, selidbe su skupe, a Julian zapravo nije bio zaposlen. Jednom smo razgovarali o tome da ja postanem filmska glumica. Kako sam rekla Julianu, imala sam velik potencijal. - Presjekla je francuski kruh. Onda je protrljala ruke i široko mu se nasmiješila. - Pa, večera je gotova.

- Hej - rekao joj je blago - izmišljaš li ti to sve?

- Ne. - Pokazala je hranu. - Jelo je gotovo. Dovoljno se kuhalo.

- Zapravo sam mislio na sve te priče. Jesi li mi rekla istinu?

- A što misliš? - Nakesila se, nabrala nos i zakoračila naprijed. - Iskreno govoreći, bilo bi mi draže da jesam sve to izmislila. I znaš što još? Imaš prekrasne oči.

- Stvarno? - Koračao je unatrag sve dok nije udario u pult.

- Hoćeš da sad vodimo ljubav? - Počela je raskopčavati bluzu.

- A da prvo jedemo? - Pokazao je prstom pult - crveni grah, rižu, tanjur s rajčicama i jaja.

- Tako sam dugo čekala pravi trenutak. Ne čini li ti se da je to sada? - Svukla je bluzu, raskopčala suknju pa i nju svukla. Na sebi je imala čipkasti bijeli kombinezon, a grudi su joj bile podignute, kao da su lagano napuhane. Uхватила ga je za ruku i povela u spavaću sobu. Kad je sjela na krevet, poljubila mu je ruku i rekla: - Odavno te želim vidjeti golog.

Pustila mu je ruku i otkopčala remen. Stresao je hlače i pustio da padnu na pod dok su mu u džepovima zveckale kovanice. Ona se uspravila i pomogla mu svući sako, a onda mu je otkopčala košulju, ljubeći mu prsa. Na trenutak se bojavao da neće imati erekciju i

pomislio je: «Ako se iz ovog izvučem živ, nikad više ništa neću tražiti. Bože, obećavam da ću se smiriti.»

Penis mu se uzdizao između nogu kao oguljen krastavac. Gurnula ga je u svoja usta, odgurnula kožicu i sisala, zubima blago dodirujući glavić. On je sklopio oči i spustio se na krevet. «Možda se neću baš smiriti», pomislio je, «možda ću samo plutati.»

- Osjećam tvoj okus - promrmljala je i gurnula usne niže, sisajući jače, od čega je zastenjao. Uhvatio ju je za glavu i pomicao je gore-dolje. Sklopio je oči.

- Sad ga stavi u mene - rekla je.

Cab se osvrnuo da vidi kamo mu je pala odjeća, za slučaj da mora bježati. Povukla ga je k sebi. Ispružili su se na krevetu zagrljeni. Ona je blago stenjala. Osjetio je njezina glatka ramena, oblinu stražnjice. Bila je oblija i šira nego Edith, ali niža i čvršća. Ali ne, neće sad misliti na Edith, mislit će na Cordy, na njezinu lijepu tamnu kosu i duboka usta. Na njezine ruke koje ga diraju ondje, pritišću i potežu, sve brže i brže.

Jednom je udarila kukom u njegov penis. - Opa - rekla je i posegnula rukom među njegove noge te mu pomilovala testise. - Jesam li ti ozlijedila gentilije?

- Misliš, genitalije - ispravio ju je automatski.

- Ovo - rekla je i zgrabila ga. Naglo je udahnuo, a onda polako izdahnuo. Genitalije. Gentilije. Nije važno. Legao je na nju, koljenima joj raširio noge i protrljao se o nju. Ona je spustila ruku, obuhvatila ga s dva prsta i uvela u sebe. Uzdahnula je i zagrlila ga oko vrata.

- Ima samo jedna sitnica - šapnula mu je na uho.

- Hmm?

- Ne smiješ svršiti u mene. Ni kap.

- Imam prezervative. - Odmaknuo se i zagledao u nju.

- Nije to. - Odvratila je pogled. - Želim da svršiš na mene.

- Molim?

- Znaš, Julian bi ga izvukao u posljednjem trenutku i svršio mi na trbuh? Onda bi mi rekao da to rastrljam po cijelom tijelu, ovako. Katkad bi i on to učinio. - Pokazala mu je, trljajući nabrekle bradavice, a onda niže, na stidnicu, gdje su još bili spojeni.

- Na kraju drukčije nije ni mogao svršiti. Cijelu bi me poprskao, po grudima i vratu, po cijelom tijelu. - Sklopila je oči i izvinula leđa. - Izluđuje me kad se samo sjetim toga.

Cab se svalio na krevet osjećajući kako mu erekcija nestaje.

- Što je? - Ona se uspravila i navukla pokrivač. - Što sam rekla?

- Ja samo...

- Što? Reci mi. - Pritisnula ga je, a kosa joj se rasula po njegovom licu.

- Ma... Volio bih da nisi spomenula muža.

- Zašto?

- Samo bih volio da nisi. - Potapšao ju je po ruci, prisjećajući se otužnog sprovoda. Spustili su njegov jeftin lijes u zemlju pred samo nekoliko ožalošćenih - tri frizerke i baptističkim pastorom Kirbyjem. - Kako bi bilo da se odjenemo i pojedemo finu večeru koju si pripravila, a onda ćemo vidjeti što ćemo.

- Ne. - Izbacila je donju usnicu. - Želim da se nešto dogodi sada.

- Mislim da neću moći. - Pogledao je penis, koji samo što nije nestao. Nije ni znao da može biti tako mali.

- Znam što ćemo. - Zbacila je pokrivač, otišla gola do ormarića i izvukla kutiju.

Otvorila ju je, izvukla neku crvenu tkaninu i vratila se u krevet. - Sad sklopi oči - rekla je.

- Dobro - rekao je Cab i naslonio se na jastuke. Bilo mu je neugodno. Osjetio je kako dodiruje njegovo smežurano spolovilo.

- Sad možeš pogledati - rekla je. Otvorio je oči. Na njegovom je penisu bilo minijaturno odijelce - crveni šal i crni sombrero.

- Što je sad to? - povikao je.
- Zar nije slatko? Šivam ih za božićne darove. Jednog ću dana otvoriti trgovinu.
- Odjeća za genitalije? - Cab je užasnuto zurio u svoj penis.
- Pa, i to. Znaš, nekoć sam zarađivala šivajući odjeću za lutke? A onda mi je ovo palo na pamet? - Pucnula je prstima. - Jednostavno mi je sinulo. Imam punu ladicu kostima. Liječnika, odvjetnika, indijanskog poglavicu, pastora. Možda počnem šivati odjeću iz Biblije. Čak sam pomišljala da sašijem Isusa. Prošli sam tjedan sašila gusara. I to tako da bude jednook. Hoćeš ga vidjeti?

Cab je odmahnuo glavom. Pogledao je prema vratima. Nasmijala se i skinula šešir, pritišćući mu penis. - Olé, baby! - rekla je. Zbacila je glavu i opet se nasmijala. - Oh, to je tako smiješno! Imaš meksički pimpek!

- A što si onda ti? - Srdito ju je pogledao.
- Vruća mamita? - Opet je zahihotala pokrivajući usta. Dojke su joj poskakivale.
- Valjda stvarno i jesam. Jer, jednom me neki muškarac varao? I znaš što sam učinila?

- Tko bi to pogodio.
- Čekala sam da zaspi? Onda sam ga uhvatila za penis i otvorila mu rupicu gdje piški. I ubacila mu iglu. - Spustila se na jastuke, smiješeći se. Cab je posegnuo među noge i skinuo sombrero i ogrtač. Njegov je otac uvijek govorio da ne mogu dvije stvari biti istodobno na istom mjestu. Ako ti je čaša puna vode od pranja poda, moraš je isprazniti prije nego što uliješ pjenušac. Čaša je na neko vrijeme prazna - možda nekoliko sekundi, možda nekoliko sati.

Cab je ustao i uzeo odjeću. Vrijeme je da budem žedan, pomislio je. Vrijeme je da odustanem od udovica.

- Što ti je sada? - povikala je, pridižući se. - Mislila sam da će te to zabaviti. Pa ne bih tebi takvo što učinila.

- Odveć si čudna, Cordy - rekao je.
- Nisam! - Stavila je ruke na kukove. - Samo si ljut jer ti se ne diže!
- Ne diže mi se jer si neprestano govorila o tome što si činila s drugim muškarcem.
- Ljubomorani si.
- Ne, ali to odvlači pozornost. Što da sam ja tebi pričao o drugoj ženi?
- Zašto ne pokušaš? Vjerojatno bi mi se svidjelo.
- Vrijeme je da pođem.
- Ti si impotentan! - povikala je, izgovarajući to «imPOtenTAN».
- Kaže se «impoTENTan» - rekao je. Uvukao je košulju u hlače, zakopčao remen i podigao sako te ga stavio preko ruke.
- Kako se god izgovaralo, takav si. Vjerojatno ni ne možeš sa živom ženom - rekla je.
- Vjerojatno mora biti mrtva i modra. Na odru.

- Laku noć, Cordy. - Izišao je u hodnik, prošao pokraj dnevne sobe koja mu se sad učinila prenakićenom, natrpanom papirnatim ružama, porculanskim figuricama i singericom s košarom s otpacima. Čuo je kako hita za njim. Došla je do vrata, vukući plahtu za sobom. U ruci je držala lonac s crvenim grahom.

- Zaboravio si večeru! - Bacila je lonac. Razbio se iza njegovih peta, a grah se razletio poput komadića granate. Poprskao mu je hlače, ali on je nastavio trčati. Kad je došao do automobila, okrenuo se.

- Što je? - vikala je s ruba trijema. Oči su joj bile divlje, plahta omotana oko struka. Stajala je poput grčkog kipa. - Nemoj mi reći da želiš i recept?

- Ne, gospođo - rekao je Cab otvarajući vrata automobila. - Od vas ništa ne želim.

- ImPOtenTAN! - povikala je, mašući šakom. U susjednoj kući upalilo se svjetlo na trijemu i pojavilo neko lice. - Ti si obični impotentni strari strašljivac!

Cab je sjeo u automobil, upalio motor i izvezao se s prilaza, usput srušivši njezine kante za smeće. - Gotovo je. Završio sam sa ženama - rekao je, okrećući upravljač i skrećući u Aveniju Lincoln. - Sa svima njima. Sve su lude.

Crveni grah i riža

Iz kuhinje Cordy King, stari obiteljski recept

* 2 šalice crvenog graha, oprati i namočiti preko noći

Sljedećeg jutra procijedite grah. Nasjeckajte 2 šalice luka, 1 šalicu celera, 5 mladih lukova (cijelih), pola šalice zelene paprike, 2 žlice češnjaka (može i 1 jalapeno paprika, očišćena i nasjeckana), 3 žlice nasjeckanog peršina. Pržite slaninu u 2 žlice maslinova ulja. Izvadite slaninu i dodajte gore navedene sastojke. Pirjajte dok ne bude gotovo (luk će postati proziran). Dodajte 1 žlicu brašna da dobijete malo zaprške. Kad dobije lijepu smeđu boju, dodajte 2 litre vode, šalicu crnog vina i 1 veliku kost od šunke na kojoj još ima mesa. Soli i papra prema ukusu (ja stavim 1 žlicu soli i pola žličice crnog papra). Dodajte 2 lovorova lista, osminu žlice crvene paprike, pola žličice bosiljka i četvrtinu majčine dušice. Kuhajte 4-5 sati, često miješajući da se grah ne bi zapekao na dnu. Nakon otprilike 3 sata dodajte još šalicu vode (ako se iskuhala).

Poslužite na dugozrnatoj riži s francuskim kruhom i salatom od špinata. Zdjelu za salatu najprije natrljajte češnjakom.

Što muškarci zapravo žele (barem mislim)

Cordy King, moja poznanica, kaže da put do muškog srca vodi kroz želudac, ali nisam sigurna da se ona razumije u anatomiju. No za svaki slučaj, često donosim kolače u drogeriju. Henryju je najdraža torta Florida, prema Cordynom receptu. Samo pomiješate 1 kutiju mješavine za žuti biskvit, 1 malu kutiju Jell-Oa od naranče, 4 jaja, 2/3 šalice ulja i 2/3 šalice vode. Pecite 1 sat. Dok je još topla, prelijte je preljevom od naranče: pomiješajte 2 šalice šećera s 2 šalice narančina soka te kuhajte 5 minuta. Time prelijte toplu tortu. Slamkom probušite rupe u torti kako bi se preljev upio. Onda to isto učinite njemu.

DEEDEE ROBICHAUX, U RAZGOVORU S TAMEROM MASHBURN NA GRADSKOJ TRŽNICI, 1. SVIBNJA 1952.

DeeDee Robichaux

Čini mi se da sam svako ljeto potratila na pripremanje zimnice. Još je bilo rano za mahune, ali moja teta zna s povrćem. Rano bi ih posadila, a kad bi zahladnilo, natjerala bi Billie i mene da biljke pokrijemo staklenkama. Pomogle su i travanjske kiše. Billie i ja čučale smo u vrtu, u prvom redu, kidajući mahune. Tajna dobrih mahuna jest u tome da ih ubereš dok su male - tako se ne moraš gnjaviti s koncima. Teta Butter je čučala ispred nas i gundala nešto za sebe. Bilo je mnogo plodova, poput dugih zelenih prstiju. Nikad ih nećemo sve uspjeti ubrati, a kamoli spremiti za zimu. Korov mi je grebao noge, koprive i purpurne djeteline. Teta Butter nije dobro održavala vrt, nije okopavala, a ja nisam imala vremena.

Billie je svojim malim rukama uspijevala brzo brati. Kukuruz još nije bio dozrio, a bio je dovoljno visok da baca sjenu. Rajčice su još bile zelene - njih smo prekasno posadile. Vrt je tek počeo oživljavati. Doletjela je zelena muha, a Billie ju je odmah ulovila. - Kvrugu! - rekla je i zgazila je cipelom.

- Tako dobro loviš muhe - rekla sam i nasmiješila joj se.

- Aha. - Nakesila se. - Butter kaže da nam je to nasljedno.
- E pa, griješi. Ja sam znala loviti jedino hrušteve. - Odmaknula sam se do sljedećeg grma. Katkad sam se i sama osjećala kao hrušt vezan končićem, Henryjevim končićem, koji leti u krug.

Pripremale smo mahune u loncu na pritisak, a Butter je neprestano gundala. - Ne znam zašto ih nemožemo samo ofuriti - rekla je, gledajući lonac. Jako se bojala pare jer se nekoliko puta opekla u gostionici. Ja sam lonac kupila prošli tjedan, nakon što me Henry upozorio na trovanje hranom. - Henry Nepper je rekao da je ovako sigurnije - rekla sam joj. - On je ljekarnik pa se razumije u to.

- Znam ja što je on. - Butter je otišla do sudopera oprati još staklenki. - I nije poljoprivredni savjetnik. A oni se najbolje razumiju u zimnicu.

- Što, ti bi se htjela otrovati?

- Nikad se u životu nisam otrovala nečim što sam sama pripravila. Važno je samo vakumirati.

- Henry Nepper se ne slaže s tim.

- Ne gnjavi me Henryjem Nepperom! Spravljala sam zimnicu prije nego što si se ti rodila.

- U mahunama nema dovoljno kiseline - rekla sam strpljivo.

- Ma, ti bi samo htjela biti moderna.

- Onda ti završi. Ja odoh u krevet.

- A ne, bome nećeš! - Okrenula se i molećivo me pogledala dok joj se sapunica cijedila s ruku. - Ne ostavljaj me samu s tim loncem. Mogao bi eksplodirati!

- Onda budi ljubazna sa mnom. - Sjela sam za stol i počela ispisivati naljepnice: «mahune - srpanj 1952.» Uvijek dodam svoje inicijale: DDR. Ne bih ni taknula staklenku s Butterinim rukopisom. Ne želim umrijeti mlada.

Dok su svi oko mene spavali, ja sam se uljepšavala. Oprala sam kosu u vodi u koju sam dodala lavandino ulje, a onda je uvila na stare čarape. Henry je rekao da je lavanda gotovo kao antibiotik, da je dobra za posjekotine i opekline. Smiruje i živce, ali sam ga se bojala popiti. Ponovno sam nalakirala nokte na nogama, stavljajući vatu između prstiju. Dok su se sušili, odšepesala sam u kuhinju i izglačala prugastu ružičastobijelu haljinu, onu s veliki mornarskim ovratnikom koju sam našla na rasprodaji kod Hoopera. Žena mora paziti na sebe. Inače će se pretvoriti u Vangie Nepper.

Sljedećeg sam jutro stavila parfem White Mink na zapešća, vrat i između dojki. Kad sam ušla u drogeriju, pobrinula sam se da me Henry vidi. Još nije bilo kupaca pa sam prošla kraj njega u blagom oblaku mirisa, zbog čega je Miss Byrd nabrala nos i rekla: - Što to smrdi?

- Ne smrdi, Miss Byrd - rekla sam kolutajući očima. - To je parfem.

- Što bilo da bilo, miriše kao da su nekoga zaključali u bordel u New Orleansu.

- Ah, da - rekla sam - vi ste nekoć ondje radili?

- Ma slušajte! - Pocrvenjela je. - Dobro znate da sam cijeli život provela u Limoges.

- To ne znači da nikad niste bili u New Orleansu. Kako uopće znate kako miriše bordel?

- Imam mozak. Imam maštu.

- Jeste li sigurni? - Nasmiješila sam se i podigla tek očupane obrve. - Jer, da imate mozak, izvadili biste ga i igrali se s njim.

Miss Byrd je zinula. Znala sam da me ne može smisliti, ali me nije bilo briga. Navikla sam se na to da me žene mrze. Miss Byrd je bila obična usahla djevnica. Toliko je zahrđala da je ni dobra ševa ne bi spasila. Znala sam da me Henry gleda pa sam zauzela seksi pozu iza pulta dok sam spremala torbicu. Nagnula sam se tako da mi se kosa rasula po leđima i škakljala mi ramena. To sam vježbala pred zrcalom. Jedno je privući muškarca. Zadržati ga je nešto posve drugo. Kad sam pogledala gore, vidjela sam da se Henry smiješi. Pomislila sam, DeeDee Robichaux, danas ti je sretan dan.

Jednostavno sam imala takav osjećaj, znate kako je to.

Kad je Miss Byrd odjurila u zahod (uvijek je čekala do posljednjeg trenutka - jednog će se dana rasprsnuti), pohitala sam do blagajne, otvorila torbicu i izvadila parfem. Onda sam preokrenula njezin stolac i dobro ga naprskala, kao i blagajnu, pod, pa čak i njezin zgužvani rupčić. Nekoliko se mušterija zakašljalo. Okrenuli su se da vide što radim. Kad sam završila, otišla sam na svoje mjesto i držala se nedužno.

Miss Byrd je otvorila vrata i krenula prema blagajni. Jednom je zastala, onjušila zrak i promrmljala «Hmml!» Kad je došla do blagajne, sjela je i namrštila se. Nosnice su joj podrhtavale. Htjela je ustati, ali ju je uhvatio kašalj. Uzela je rupčić i pokrila usta. Onda je zvučala kao da se guši.

- Fuj, White Mink! Ti si to učinila, DeeDee Robichaux! Znam da jesi! - Potekle su joj suze.

- Molim? - upitala sam nedužno. Mušterije su se okrenule i zinule, iznenađene njezinim ispadom. Inače je sjedila na svome stolcu kao papiga, uzimajući novac kao da je sjeme. Sad je poletjela niz prolaz pa uza stube do Henryjevog ureda. Srdito je šaptala i upirala prstom u mene. Henry ju je umirivao i gestikulirao, ali bila sam predaleko da čujem što govori. Kad je Miss Byrd izišla, dobacila mi je ubojit pogled, pokrivajući nos i usta Henryjevim rupčićem.

Cijelog tog jutra trudila sam se koliko sam god mogla da se otarem o Henryja. Naginjala sam se da mi što bolje vidi grudi. Gledala sam ga kao da bih mu nešto htjela reći, ali sam pustila da moj pogled govori sam za sebe. Dvaput mu je ispala bočica s tabletama koje su se rasule po podu. To mu se događalo samo kad je bio jako živčan.

Sredinom poslijepodneva, kad se promet smanjio, ulovio me u skladištu. - Danas si tako lijepa - rekao je, zadižući mi haljinu. Dodirnuo me između nogu i opipao rub gaćica. Ja sam uzdahnula i zgrabila ga. Osjećala sam kako mu se diže. Uvijek me to uzbuđivalo kod muškaraca. Bilo mi je dovoljno da vidim kako se diže i bila sam spremna sjesti na njega. Bila sam djevnica kad sam se udala za Rennyja i on je morao i mene i sebe mazati vazelinom. Toliko me boljelo da sam mjesec dana jedva hodala. Kad bi mi to radio, morala sam stiskati zube i zabadati nokte u jastučnicu da ne bih vrištala. Nakon što sam rodila Billie, tijelo mi se opustilo. Otkrila sam da uživam kad je Renny u meni, cijelom dužinom. Podigla bih stražnjicu, a on bi je obuhvatio rukama i privlačio me k sebi. - Što ti se dogodilo? - pitao me. - Mislim, osim djeteta.

- Ti - rekla sam mu. - Ti, Renny. - On se nasmijao i rekao: - Ženo, postala si pravi fanatik. - I to je bilo točno. Živjela sam za noć. Pokazao mi je osjetljivo mjesto između mojih nogu koje je nazvao «gumb». Protrljao ga je usnama, a onda ga lagano sisao. Zamalo sam skočila s kreveta. Leđa su mi se izvila. Uхватила sam mu glavu i pritisnula je bliže. - Oh - rekla sam. - Oh!

Sad je to zauvijek prošlo. Nije me mogao trljati penisom ni na suho. Što možeš kad si paraliziran od struka na niže. Katkad sam pomišljala da se viđam s Henryjem samo zbog moga gumba, no u drugim sam prilikama mislila da je to ljubav. Bio je tako zgodan u svojoj bijeloj kuti, gotovo kao liječnik. Moja bi mama bila ponosna.

Sad sam se otela. - Ne znam baš. - Odgurnula sam ga dlanom. - Što ako netko uđe?
- Zaključat ću vrata. - Nestao je iza ugla. Čula sam kako je navukao rezu. Dao ju je postaviti odmah nakon što mu je kći pala u komu. Sklopila sam oči i triput duboko udahнула. Odveć sam mu laka, nisam nikakav izazov. Ako se jednom umori od mene, ostat ću i bez ljubavnika i bez posla. Kad se vratio, zadignuo mi je haljinu i svukao gaćice. Dodirnuo mi je goli kuk.

- Neće dugo trajati - šapnuo mi je u kosu. - Brzo ću.

Mogu si misliti, pomislila sam, ali sam se odmaknula i navukla gaćice. Henry baš nije bio najbolji ljubavnik na svijetu. Svršavao je kao zec. (Ali je zato mogao više puta za redom. Sve ti je u životu kompromis.) Ma kako bio strastven, čim bi svršio, izgubio bi zanimanje za mene. Gotovo kao da je bio podijeljena ličnost. Usnama sam mu dodirнула uho i rekla: - Ne ovdje. Zaprljat će mi se haljina.

- Kupit ću ti drugu, dušo. Ili možemo s nogu.

- Daj da te prvo poljubim. Toliko si mi nedostajao, Henry.

- Pa sinoć si bila sa mnom. - Nasmijao se i privukao me k sebi. Liznula sam mu usnice, a onda svoje pritisnula o njegove. Osjećala sam okus duhana i đumbirova piva. Zagrlila sam ga oko vrata i duboko poljubila, onako kao je to Renny nekoć volio, trljajući grudi o njegova prsa a bokove o njegove. Milovala sam ga, stiskala i zadirkivala dok mi cijelo tijelo nije bilo naelektrizirano. Njegov me pimpek bockao u trbuh. Zamišljala sam kako je pritisnut slojevima tkanine. Nisam se nimalo iznenadila kad je počeo otkopčavati remen.

- Ne. - Maknula sam mu ruku s remena. - Ne ovdje.

- Prije si mi to dopuštala. A samo što nisam svršio u gaće.

- Onda svrši, dragi. - Zadigla sam mu kutu i kliznula prstima do trbuha pa do poluotvorenog rasporka. Vidjele su mu se gaće, kockaste i crvene, a kroz prorez u tkanini virio mu je pimpek okružen kovčavim dlakama. Pritisnula sam ga rukom i trljala. Na gaćama se pojavila sićušna vlažna mrlja. Trljala sam brže. On je vrtio kukovima i pritiskao mi ruku.

- Samo mi dopusti...

- Ne ovdje.

- Nego gdje?

- U krevetu, Henry. Pravom krevetu. Znaš li da to nikad nismo radili u krevetu?

- A Motel Bayou?

- Ah, to nije bio pravi krevet.

- Kupit ću ti cijelu trgovinu pokućstva ako mi sad dopustiš.

Odmahnula sam glavom.

- Što, imaš mjesečnicu?

- Ne. Samo se od toga osjećam... prljavo.

- Dušo, to i jest prljavo. - Gurnuo mi je ruku u gaćice. - Zato i jest takav gušt.

- Prestani. Ozbiljno ti kažem.

- Samo me zadirkuješ. - Uhvatio me ispod pazuha i podigao, oslonivši me na zid.

Vrtio je kukovima tako da me čak malo udario u kuk. Niz vrat mu je curio znoj. Dahtao mi je u kosu tako da ju je ovlažio. Gotovo i ne razmišljajući, izbacila sam bokove naprijed, povukla ih pa ponovno izbacila. Osjećala sam se moćno, kao da ga mogu natjerati da skače kroz plamene obruče.

- Želim te osjetiti u sebi, Henry. Tako jako. Samo... ne možemo ovdje. Ali, kad budemo mogli, pokazat ću ti stvari o kojima i ne sanjaš.

- Kakve stvari? - Oči su mu bile čvrsto zatvorene, kapci debeli i pjegavi.

- Samo osnove... - I šapnula sam mu na uho prostu riječ.

- Što? - rekao je Henry. Otvorio je jedno oko.

- Čuo si me.

- Ne mogu vjerovati da si to rekla. - Trepnuo je. - Ali, reci ponovno. Na uho. Hajde, ponovi.

I ponovila sam. Prosiktala. Zamalo sam popustila, zamalo mu dopustila da me uzme na prašnjavom podu. Priča mog života: postavim klopku a onda se sama ulovim u nju. Pritiskao me kukovima. Iznad moje glave treslo se staklo u prozoru. Upravo kad sam osjetila prvu iskricu, on je zastenjao. Kapci su mu zatreperili. Onda se opustio, naslonio mi bradu na rame pa pao na koljena.

- Je li sve u redu, Henry? - Protresla sam mu rame.

- Uh! - Hvatao je zrak. Nakon nekoliko trenutaka, rekao je: - Časna riječ... ovo nisam... radio... godinama.

Jednu je ruku stavio na srce a drugom je zadigao kutu. Na hlačama mu se vidjela ljepljiva mrlja. - Svršio sam ... u gaće - dahnuo je.

- Bome jesi. - Iako mi je to bilo odbojno, bila sam malo u iskušenju da svučem gaćice, sjednem na njega i trljam se dok i sama ne doživim olakšanje, ali znala sam da se moram kontrolirati. Otresla sam haljinu, otišla do druge police i mrtvo-hladno uzela ruž za usta. - Mogu li ovo posuditi? - upitala sam. - Samo da se osvježim.

- Dušo, ako hoćeš, uzmi sve u trgovini. - Odmahnuo je rukom. - Uzmi što god želiš, dušo.

- Onda me odvedi na neko romantično mjesto, Henry. Recimo, u New Orleans ili na Floridu. Samo nas dvoje.

Blijedo me pogledao. Izgledao je kao čovjek koji sjedi na niskom zahodu, hlača oko bedara tako da mu se vidi dio oblog, dlakavog trbuha. To me iznenadilo. U mojim mislima, čak i kad je bio gol, uvijek je bio u bijeloj kuti. Kao neka vizija u bijelom, netko koga moram gledati sa strahopoštovanjem. Sad kad su mu hlače bile tako zgužvane, pitala sam se kako ću ga moći uzdići na pedestal. Htjela sam da navuče hlače i ponovno postane Henry, ljekarnik.

- Nas dvoje? - upitao je.

- Nego tko? Čuj, makar i samo do Shreveporta.

- Naravno, mila. - Henry se napeto nasmiješio.

- Ozbiljno ti kažem. Otiđimo nekamo. Možeš reći ženi da ideš u lov. Povjerovat će ti.

- Koliko znam, nije sezona lova. A ionako sad ne mogu nikamo.

- Zašto ne?

- Pa, kao prvo, kći mi je u komi. A kao drugo, moram voditi trgovinu. - ustao je s poda i pogledao hlače, odmičući vlažnu mrlju od kože. - Ne mogu tek tak otići. Ipak sam oženjen čovjek. A i ti imaš obitelj.

- Ne neku osobitu.

- Imaš malu Billie.

Namrštila sam se, a onda brzo opustila lice. Ne pada mi na pamet da prijevremeno dobijem bore. I neću mu dopustiti da mi drži obitelj nad glavom. Znam da smo oboje u braku. Za to mi ne treba National Geographic. U skladištu je nastao tajac. Zapekle su me oči. Sad kad se sabrao, pretvorio se u starog Henryja, onoga koji odlučuje. Onoga koji mi je dao sumpor kad me počelo peći pri mokrenju. - Previše ljubavi - rekao je. - Ne treba ti dr. LeGette. Ja dobro znam u čemu je problem. Dušo, previše sam te istrljao.

Nakon nekoliko trenutaka, postalo mi je jasno da me neće povesti ni na kakvo putovanje. Čak mi se neće ni dodvoravati.

- Moram kući da presvučem hlače - rekao je. - Iskrast ću se na stražnja vrata. Pokrit ćeš me, zar ne?

- Svakako, Henry. - Glas mi je bio hladan. - Samo se ti služi stražnjim vratima i stražnjim sjedalima, šuljaj se kroz život.

- Oh, šećeru. Nemoj. Nisam ja kriv. - Pokazao je vlažnu mrlju. - Izgledam kao da sam se pomokrio u gaće.

- Možda i jesi! - Odmarširala sam do kupaonice i naglo otvorila vrata.

- Ma, ne budi šašava. Vidjela si koliko sam te želio. Stalno te želim.

- Kako to, Henry? Na oko ili kajganu? U tvojem automobilu? Ispod pulta? To još nismo iskušali.

- Možemo večeras. - Nakesio se. - Jesi li za?

- Nađi ti sebi drugu curu. Ovoj je dojadilo da je iskorištavaš.

- Iskorištavam? - Nasmijao se. - Dušo, želim te.

- Sad imaš sebe. Ja ti ne trebam.

- Dušo, samo si se uzrujala.

- Uzrujala? - Zakolotala sam očima. - Čuj, ili ćeš me odvesti na neko lijepo mjesto, u neki motel s krevetom, ili ću ostaviti i tebe i trgovinu.

- Ne govori to. Ni ne pomišljaj na to.

- Možda je bilo glupo što sam predložila neko daleko mjesto kao što je Florida, ali i Vicksburg je u redu. Otišla bih onamo. Otišla bih s tobom i u Tallulu. Zar ne možeš odvojiti samo jedan dan i noć, Henry? Bi li to doista bio kraj svijeta?

Samo me gledao kao da mu takvo što nikad nije palo na pamet. Vjerojatno i nije.

- Shvaćaš li da nikad nismo proveli cijelu noć zajedno? Sigurno nešto možeš smisliti. Ako ja mogu, tebi je još lakše. I Henry, činit ću ti stvari od kojih ćeš pomisliti da si umro i otišao u raj.

- Ali, ne mogu otići. - Progutao je knedlu i vrludao pogledom. Ja sam ušla u kupaonicu i zalupila vrata.

- DeeDee? - doviknuo mi je. - Što bi mi to činila?

Nasmiješila sam se ali nisam ništa rekla. Nakon nekoliko trenutaka, čula sam kako mrmlja: - Žene. - Onda sam čula njegove korake, pa otvaranje stražnjih vrata. Zamislila sam kako je vani sunčano. Vrata su se zatvorila, a njegovi koraci udaljili. Zatim sam čula motor njegova automobila.

Stajala sam na prstima i gledala se u zrcalu, mažući usne i obraze ružem. Sad je vrijeme da ga uplašim, da nestanem. Ako ga poznajem, potražiti će me, obećati mi sve na svijetu i nagovoriti da redovito spavam s njim. Još jedna večer u zaključanom skladištu, na tvrdom, prašnjavom podu. Uvijek samo ja najebem. No vjerojatno je to bolje nego voziti se u Tallulu i čekati nekog drugog oženjenog muškarca. Izišla sam iz kupaonice i ušla u trgovinu, ignorirajući mušterije. Uzela sam torbicu ispod pulta i stavila je pod ruku.

- Nije mi dobro, Miss Byrd - rekla sam. - Idem kući.

- Ne izgledaš bolesno. - Obrisala je nos onim rupčićem.

- Ali jesam.

- Zna li gospodin Henry? - Podigla je naočale i zurila u mene.

- Ne, ali ti ćeš mu sigurno reći.

- Ljutit će se. - Pokazala je pult za objed gdje se nekoliko djece vrtjelo na stolcima. - Tko će kuhati?

- Valjda vi.

- To nije moj posao - prasnula je - nego tvoj.

- Onda zatvori taj dio. Nisam ja kriva što sam bolesna. - Okrenula sam se i vratila u skladište. Kad sam izišla, svjež zrak me razbistrio. Mirisalo je na kokice iz kina. Moj stari nash izgledao je kao prava olupina. Jednog ću dana imati cadillac. Presudno je da

muškarac žudi za tobom. Ako me Henry nazove, spavat ću s njim, ali davat ću se postupno, kao bombonijera, komadić po komadić.

Prizori iz zvonika:

Zvono zvoni za Olive Nepper

Volim otkriti kako daleko mogu otići. Nevinost (i naivnost) mojih sugrađana u Limogesu ne prestaje me čuditi. Svi ti dobri kršćani vole ogovarati, ali grešnici su odveć zauzeti užitkom da bi se petljali u tuđe živote. Zbog toga se katkad pitam nije li Biblija samo skupina sanjarija koju su napisali ljudi koji su se trudili svoje nedostatke prikazati kao vrline. Možda će siromašni duhom i ostati siromašni. Možda krotki neće naslijediti ama baš ništa.

PASTOR T. C. KIRBY, U RAZGOVORU S CORDY KING, SVIBANJ 1952. GODINE

U srijedu ujutro nebo je bilo mračno i zrnato, a puhao je jak južnjak. Na radiju su rekli da je nad Meksičkim zaljevom područje niskog tlaka koje donosi vlagu u deltu. Počelo je kišiti netom poslije doručka. Po cijelom gradu ljude je zatekao pljusak. Sestre Marshall bile su na groblju i postavljale bijele irise. Vangie Napper je bila u vrtu i posipala kupus. Harriet Hooper ležala je na ljuljački i špijunirala Vangie. Dr. LeGette pokisnuo je dok je trčao Ulicom Delphinium kako bi porodio Tameru Mashburn.

Cijeli je dan kiša udarala u ravni bolnički krov i skupljala se u lokve. Krov je bio star, ali sve je u Limogesu bilo staro. U podne je najveća lokva probila kroz strop i počela kapati tik ispred sobe Olive Nepper. Sestra Abigail Potter hodala je hodnikom ruku punih čiste posteljine. Kad je zašla za ugao, pokliznula se na vlažnim pločicama. I dalje držeći posteljinu, pala je i jako udarila lakat. Osjetila je kako joj ključna kost škljoca. Na trenutak joj se učinilo da može osjetiti okus boli, sladak i metalan. Nije imala vremena za iščašenja.

- Sranje! - povikala je, a onda se oprezno osvrnula da vidi je li je tko čuo. Hodnik je s obje strane bio prazan. Ipak je ona medicinska sestra, mora drugima biti uzor. Ustala je i polako krenula niz hodnik, pridržavajući ozlijeđenu ruku. Srušila se na stolac i rekla sestri Clayton da pozove dr. LeGettea.

- Tko ga treba? - upitala je sestra Clayton posežući za slušalicom.

- Gospode Bože, pozvat ću ga sama. - Zdravom je rukom odgurnula sestru Clayton. Ostavila je poruku za liječnika, a onda pozvala čistačicu. - Ispred sobe Olive Nepper - rekla je. - Imamo problem.

Do poslijepodneva kiša je već jako padala. Skupljala se na krovu i curila kroz strop. Svaka je kap odzvanjala na popločanom podu. Sestre Potter i Clayton došle su hodnikom, zaobišle kantu i ušle u Oliveinu sobu. Sestra Potter imala je povezanu ruku. Odbila je otići kući. - I ozlijeđena sestra još je sestra - rekla je dr. LeGetteu. - Mozak mi radi. Znam slušati.

Sad se spremila provjeriti znakove života. Najprije je izmjerila tlak. - Bože - pomislila je - da barem ja imam ovako mršave ruke. - Onda je pogledala djevojčin nabrekli trbuh. Za sestru Potter biti trudna nije bilo ništa drukčije nego da te živu pojedu paraziti. Fetus je krvožedna pijavica. Ne bi ona zanjela ni da joj netko plati milijun dolara. Sjećala se vremena kad je radila u rodilištu u Baptističkoj bolnici u New Orleansu i gledala kako žene istiskuju klizava, ljepljiva stvorenja koja vrište. Rođenje je kao da gornju usnicu prevučesh preko glave. Ne, nema tog novca.

Iz svojeg je kreveta Olive Nepper promatrala goleme golubove kako se kreću po sobi. Svi su bili bijeli, s malim ljudskim licima. Katkad bi sletjeli nisko i krilima je okretali na stranu. Osjećala je kako joj pandžama dodiruju privatne dijelove tijela. Željela je da odlete kroz vrata, u zeleni hodnik, gdje su sjedili s drugim golubovima za nekakvim

pultom. Ali, danas su se svađali, što je Olive jako iznenadilo; nije ni slutila da razumije govor ptica.

- Samo propada.
- Kost i koža.
- Osim trbuha.
- To joj je sigurno učinio neki tinejdžer.
- U Limogesu? Možeš ih prebrojiti na prste jedne ruke. I svi su metodisti.
- Mogao je biti netko izvan grada.
- Nikad nam neće reći. Zauvijek će ostati u komi.
- Dok sam stažirala, imala sam muškog pacijenta u komi.
- I ja.
- Je li mu pimpek bio tvrd?
- Ne sjećam se.
- Ali se ja sjećam. Jadnik je stalno imao erekciju.
- Sigurno si stalno odizala plahtu.
- Nisam!
- Sigurno si sjedila na njemu.
- Nisam!
- Ja bih.

I dok su tako nagađale, Olive se trznuo mali prst. Otvorila je oči i ugledala tulipane i zumbule ispred vlažnih, plavih prozorskih stakala. - Mama? Rekla je, ali ptice su već otišle u zeleni hodnik.

Kiša je naglo prestala oko tri. Dva su goluba poletjela prema zvoniku Prve baptističke i lepetali ispred mreže, zbunjeni novom zaprekom. Jedan je luk bio samo djelomice pričvršćen - prikovan na vrhu, ali se njihao na vjetru. Jači nalet vjetra podigao ga je iznad luka. Golubovi su uletjeli unutra i motali se oko zvona dok su im s krila letjele kapi. Odletjeli su do grede i počeli se dotjerivati. Vani je opet počela kiša. Ulicom je prošao automobil i skrenuo desno u Aveniju Washington.

Na dnu dugih, zavojitih stuba škripom su se otvorila vrata tako da je donji dio osvijetlila žuta svjetlost. Lik pod kapuljačom penjao se, a žena guste crne kose gledala je za njim. - Brate Kirby? - doviknula je. - Zaključala sam sva vrata kako ste i rekli, ali...

- Onda mi se pridružite - rekao je pastor Kirby. Stao je na drvenom odmorištu i pogledao niza stube - doimao se zastrašujuće u crnoj kišnoj kabanici. Podigao je ruke kao divovski šišmiš. Iznad njega su se golubovi pomicali na gredi, uznemireni glasovima.

- Molim vas ne tjerajte me da se penjem tamo gore!
- Ali, sestro Cordy, morate se suočiti sa svojim strahom.
- Mogu li se suočiti s njima kad ne bude kišilo?
- To se ne bi računalo.
- Baš me briga! - Stavila je stopalo na prvu stubu, iskušavajući je.
- Čujte, mislio sam da želite doći ovamo gore - povikao je.
- Nisam mislila doslovce. - Napravila je još jedan korak. - I zar ne morate večeras

propovijedati?

- Da, a imam i večeru. - Zabacio je glavu i nasmijao se. - Najgora prokleta hrana u gradu! Žilava govedina, zamrznuti grašak, ljepljiva riža i pecivo iz trgovine.

- Hej, ja sam kuhala govedinu. Nije žilava!
- Tvrdja je kao Sotonina stražnjica. A vi svoju sad dovucite ovamo. Ponestaje nam vremena.

- Neću ako ne povučete ono što ste rekli o mojoj govedini.

- Samo sam se šalio, dušo, pa znate to. - Ispružio je obje ruke i nasmiješio se. Bila je jedina žena u Limoges, možda i u cijeloj Louisiani, koja ga je razumjela. Da nisu bili toliko slični, možda bi razmišljao i o braku. Čuo je njezine lagane korake, kao da miš grebe. Zastala je na odmorištu. Onda mu je prišla i privila se uz njega. Imala je okus voćnog punča i cigareta. Kad su prvi put bili zajedno (u biblijskom smislu), jako joj je sisao vrat, osjećajući kako bubri pod njegovim zubima. Ona mu je zadigla košulju i noktima mu grebla leđa. Bili su frenetični; on nije razlikovao bol od užitka. Kad su se razdvojili, iznenadilo ga je kakve su tragove ostavili jedno na drugome. Sinulo mu je da ljubav i nasilje nisu tako različiti.

Sad mu je dobacila sumnjičav pogled. - Što je to tako posebno u zvoniku?

- Najbolji pogled u gradu. Od njega mi uvijek srce brže zakuca. Znaš, raditi to ovdje, iznad cijelog grada. To me podsjeća na ono kako je Mojsije otišao na goru i vratio se s pločama. Samo Bog zna što je zapravo radio tamo gore.

- Vjerojatno je pometao ptičji izmet. - Prstom je pokazala pod.

- Ne, kladim se da je imao tulum sa stanovnicima Sodome i Gomore.

- Mojsije? - Cordy je odmahнула glavom. - Nije on taj tip. Mislim, u onom filmu s Charlestonom Hestonom izgleda tako staro. Osim toga, nije li Mojsije živio nekih šesto godina prije nego što su Sodoma i Gomora uopće postali gradovi?

- Gdje si to čula?

- Upravo ovdje. - Prstom je pokazala pod. - Na vjeronauku. Podučavao nas je dr. LeGette.

- Vrijeme je u Bibliji bezvremensko, sestro Cordy. Nije kronološko. Sve se slijeva zajedno.

- Mislim da previše riskiraš. - Liznula mu je vrat. - Znaš što mi se sviđa kod tebe? Što nisi umišljen. Stvaran si.

- A usto sam i džentlmen. - Svukao je kabanicu i omotao je oko nje. - To tako da se ne prehladiš. Mislim, kad se skineš gola.

- Pa, kad sam već tu, i mogla bih. - Svukla je kabanicu i dodala mu je. Raširio ju je na pod, pokrivši tako perje i izmet. Onda se svukao i legao na hladnu crnu plastiku. Vjetar je puhnuo kroz zvonik i blago mu zanjihao erekciju. Činilo mu se da tako leži vrlo dugo, čekajući da ona otkopča grudnjak i svuče gaćice. Stajala je nad njim gola osim bijelih cipela s plavim kopčama.

- Hoćeš da ja budem dolje? - upitala ga je.

- Ne, nema veze, ja ću. - Pogledao je gore u golubove i sjetio se uništenog pulovera, njegovog omiljenog. Nikad nije dotaknuo Olive Nepper osim po spolnim dijelovima (računaju li se grudi, upitao se). Nije joj želio nikakvo zlo. I da ga nije srela, da nije popila otrov, svejedno bi bila u nevolji. Cura je bila u jednosmjernoj ulici, Ulici nevjenčanih majki. Da nije bio on, bio bi netko drugi. Stoga on nije kriv.

- Možemo li se igrati vlakića? - upitala je Cordy.

- Popni se u vagon - rekao je, ali ona je gledala prema tornju. Dohvatila je konopac i jako ga povukla. Zvono se zanjihalo za 180 stupnjeva, a onda je počelo padati. Golubovi su poletjeli uvis, lepećući o kosi strop.

- Nemoj! - povikao je, ali ona je već odletjela u zrak. Povukao ju je konopac. Zinula je, ali nije mogao čuti njezin vrisak jer je zvono bilo tako glasno. Padalo je perje. Kirby se upitao je li ludilo slično ovome - nema prostora za misli, sve je ispunjeno bukom. Golub je preletio Cordy iznad glave. Ispustila je konopac i pala na odmorište. Na trenutak se nije pomicala, a onda je pogledala Kirbyja. - Oдох ja odavde! - rekla je, zgrabila haljinu i potrčala niza stube.

Kirby je pogledao uvis. Nešto mu je palo na lice. Ako te desno oko vrijeđa, iskopaj ga. - Prokleti strvinari! - Mašući šakom prema pticama, otišao je do luka i podigao mrežu. Niže u ulici automobili su se okupljali ispred Prve metodističke. - Da, metodisti baš uvijek moraju biti točni - mislio je Kirby. - A kad ostare, postanu opsjednuti pražnjenjem crijeva.

Pogledao je u vis i opet ga je nešto pogodilo u lice. Iznad njegove glave zvonilo je i dalje dozivalo, dođite na molitvu. Ponavljalo je dva ista tona i miješalo se s ostalim zvonima. Buka se širila do kraja Ulice Geranium, preskakala kuće i doprla do Ulice Delphinium.

U bolnici je Olive čula zvonilo i sanjala da ide u crkvu. U snu je kiša prestala, a zamijenilo ju je blještavo sunce. Krov crkve bio je crn i sjajan. U zvoniku je stajao pastor Kirby okružen golubovima. Ptice su odletjele na travnjak. Dok im se Olive približavala, podigli su se prema nebu. Olive je požurila niz vlažni pločnik prema pastoru Kirbyju. Stopala su joj jedva doticala pločnik, kao da hoda po vodi.

Gole istine

Da imam muškarca poput Henryja, redovito bih ga iscrpljivala. Kad bi mi rekao da ima sastanak Trgovačke komore u nedjelju u sedam navečer, znaš što bih učinila? Odvukla bih ga u spavaću sobu u šest. Pa ako bi se išao naći s nekom ženom, ne bi bio tako nabrijan. U tome je tajna vjernosti - moraš ga ševiti do besvijesti. A ako te i dalje vara, barem si se ti prva poslužila.

DEEDEE ROBICHAUX, U POSJETU TAMERI MASHBURN I NJEZINOM NOVOROĐENOM SINU, BOLNICA PARISH, 15. SVIBNJA 1952.

Vangie Nepper

Henry je na Uskrs obolio od gripe. Ostao je kod kuće čitav vikend. Onda sam se ja razboljela. Četiri dana nisam mogla ni podići glavu. Silno sam se brinula zbog Olive, ali Edith me zamijenila. Donijela mi je i juhu i pokušavala me hraniti. Onda sam spavala, a jedan grozničavi san slijedio je za drugim. Vrijeme mi je iskliznulo iz ruku kao očišćeni grašak koji se raspe na sag.

Petog dana bilo mi je dovoljno dobro da gledam televiziju u dnevnoj sobi. Stalno sam pogledavala kroz prozor, gledala kako se mlada vjeverica penje na hranilicu za ptice u dvorištu. Travnjak se spuštao prema Ulici Cypress, a jezero je bilo okruženo čempresima. Aluminijski čamac kretao se po njemu i sunce se odbijalo o njega. Divlja patka i njezina djeca plutali su kao da su zalijepljeni za vodu. Bilo je teško povjerovati da su živi. Izgledali su kao da su plastični.

Okolo mene su bile natrpane knjige o vrtlarstvu, a čak se nisam ni sjećala da sam ih skinula s police. Mislila sam samo na smrt, na spuštanje ljudi u zemlju kao da su lukovice. Baš sam sinoć sanjala majčin sprovod i probudila sam se sva u suzama. - Henry - rekla sam, tresući mu ruku. - Henry, reci da nije istina.

- Što to? - Otvorio je jedno oko.

- Mama - promucala sam. - Sanjala sam da je umrla, ali znam da je živa. Zar ne?

- Oh, zaboga. - Odmaknuo se prema rubu madraca i rekao: - Nema je već pet godina, Vangie. Što ti je? Spavaj. Moram rano ustati.

Poslije toga sam ležala i zamišljala dječje fotografije. Kako sam kupala Olive, kako je bila skliska i hladna nakon što bih je izvadila iz ružičaste kadice. Sjetila sam se kako sam s Henryjem išla na jezero i sjedila, onako trudna, dok mi je smeđezelena voda udarala o koljena a dijete se preokretalo u meni. Na obali su cvrčali cvrčci. Bili smo tako mladi i puni nade za svoje dijete. Uvijek smo namjeravali imati još jedno, ali Henry je od Olive dobio

zaušnjake kad su joj bile dvije godine. Testisi su mu natekli kao dva velika ružičasta grejpa. Morala sam ih blago oslanjati na perinu. Nikad nije htio priznati da mu je sperma beskorisna - uvijek se ljubazno ponašao kao da sam ja kriva.

Olive je bila plavokosa beba krupnih očiju. Trčala bi po kući bez pelene. - Gdje je Olive? - rekla bih i pljesnula rukama, a ona bi otrčala niz hodnik smijući se. Podigla bih je, umotala u ručnik, a ona bi trljala lice o moj ovratnik. Činilo mi se kao da sam provela godine podižući je i spuštajući da bi na kraju završilo ovako: koma, kisik, hladna zelena soba. Da barem nisam kupila onaj otrov za ruže. Da sam barem onog dana pekla kolačiće - bila bih tu kad bi ona došla u kuhinju.

Da barem 1937. godine nisam posadila hibride. Bila sam nekoć pravi stručnjak. Ljudi bi prvo nazvali mene, a tek onda poljoprivrednog savjetnika. Znala sam najbolji način pripreme tla, s pomoću trulog gnojiva i malo pepela. Mnogima sam rekla da su najbolje ruže za groblje R. hugonis, Gruss i Teplitz, trajne hibridne - one se manje-više brinu same za sebe.

Primijetila sam kako Henry rano odlazi u trgovinu i vraća se kad već padne mrak; trgovina se zatvara u pet, a ovdje ne pada mrak do pola osam. Prije gripe uvijek bih mu ostavila hranu na stolu pokrivenu folijom. Onda bih otišla u bolnicu. Otkako sam se udala, večera je uvijek bila na stolu u pola šest, ali Henry već tjednima nije jeo sa mnom. Jednom tjedno zaspala bih na sofi gledajući Milтона Berlea, on mi je bio najdraži. Znala sam da to nije prirodno. I znala sam da je Henry razlog moje iscrpljenosti. Umorila sam se čekajući ga.

- Kamo odlaziš, Henry? - upitala sam ga. - Zašto nikad nisi kod kuće?

- Igram golf - objasnio je. - I vozikam se.

- Možda bi i meni dobro došla vožnja - rekla sam, ali se Henry samo nasmijao.

Raširio je novine i sakrio se iza njih.

- Ti ne voliš selo.

- To nije točno. Zašto uvijek govoriš da nešto ne volim kad to nije istina? -

Odmahnula sam glavom. - Ne zaboravi da sam odrasla na plantaži pamuka.

- Vangie, ti mi nikad nećeš dopustiti da to zaboravim.

Ima stvari koje ja nikad neću zaboraviti - primjerice ono otrovno pismo. Henry je rekao da su to same laži. - Netko te želi uzrujati - rekao je. - Želi ti reći da si se zapustila.

- Jesam li? - Namrštila sam se. Provukla sam prste kroz pletenice.

- Jesi - rekao je Henry. - Ali, to je u redu. Sve mogu trpjeti ako je privremeno. Imam ja mnogo razumijevanja.

Brakovi su prilično slični vrtovima. Mogu zarasti u korov. Ima sušnih razdoblja. A u određenim okolnostima polude. Probuši ti se guma na traktoru. Moraš podvezati rajčice. Majka je za to uvijek uzimala stare čarape, ali može se upotrijebiti i nešto drugo. Vrtlarstvo, kuhanje, ljubav - sve je to isto. Zanemariš li tikvice, istrulit će u vrtu. Ispustiš li bjelanke, nabujak ti se neće dići. Sadi uvijek iste usjeve i neka će druga žena tvome mužu pokazati lubenice.

Moja je mama jednostavno zatvarala oči prije mnogo godina kad je tata ganjao žene. Kad ga noćima ne bi bilo, ponašala se kao da on negdje igra poker. - Muškarac se mora zabaviti - rekla bi. Moj brak nije bio osobito sjajan, ali se Henry dobro brinuo za mene. Nisam se mogla požaliti. Samo je rastresen zbog Oliveine kome - tuguje na vlastiti, muški način.

Naslonila sam bradu na ruku i pogledala na sat. U ovoj se kući vrijeme nevjerovatno gubi. Činilo mi se da su svi dani isti - sunce je u zoru ružičasto a u suton žarkocrveno; a između toga čekam ljude koje volim. Čekala sam da se Olive probudi, da Henry dođe kući.

U međuvremenu sam listala kataloge sjemena i planirala što ću saditi. Tako mi misli nisu toliko lutale.

Podigla sam stopalo i protresla ružičastu papuču, a onda pogledala svoju haljinu, žuti kućni ogrtač koji mi je dosezao do ispod koljena. Henry i Olive su mi ga darovali za prošli Majčin dan. Olive ga je sama izabrala kod Hoopera. Nije dopustila da Henry ide s njom. - Sva ti je odjeća tako kruta i ozbiljna, mama - rekla je. - Treba ti nešto ležernije.

- Ali, ja volim krutu i ozbiljnu odjeću - rekla sam. (Što nije bilo točno. Zapravo sam voljela nabore i ukrase kao žena generala Eisenhowera.) Olive i Henry su se nasmijali, ali ja sam progutala knedlu i borila se da se ne rasplačem zbog nečega tako glupog.

- Dobro ti pristaje, mama - rekla je Olive. - Izgledaš pet kila mršavija.

- Vрати je i zamijeni - rekao je Henry i pripalio cigaretu. - Ne moraš se toliko uzbuđivati zbog toga.

- Ne... zadržat ću je - rekla sam. Bila sam tako razočarana. Haljina je izgledala bapski. Sad sam je nosila navečer; tkanina je bila vrlo ugodna i bilo mi je žao što sam se toliko uzrujavala zbog nje. Ponovno sam pogledala jezero i vidjela kako majka patka izlazi iz vode, otresa perje i onda vraća krila na mjesto. Svi su je mladunci oponašali, a jedno se prevrnulo u vodi. Bilo je tako dražesno da mi je došlo da se rasplačem.

Kao da me nešto zaszrbilo na vratu, imala sam čudan osjećaj da me netko gleda. Podigla sam pogled, i doista, Henry je stajao u dovratku. Mrštio se, a kuta mu je sprijeda bila zgužvana.

- Uh, kako si me uplašio - rekla sam.

- Oprosti, Vangie. Imaš posla? Mislio sam da bi mi mogla pripremiti nešto za jelo. - Nakesio se i raširio ruke. - Ako se osjećaš dovoljno dobro.

- Zar je već vrijeme za večeru?

- Pa, mislio sam da jedemo zajedno jer večeras neću biti kod kuće.

- Oh, Henry, ne opet. - Oslonila sam se na naslon kauča i ustala. - Kamo ideš? Ni jednu večer nisi bio kod Olive.

- Jesam.

- A kada to?

- Nisam ja kriv što moram raditi. Što imam inventuru. Znaš li kako je to naporno za ljekarnika? Brojati milijune tableta?

- Inventura? Ali, mislila sam da to radiš jedanput godišnje, u siječnju.

- Volim da je sve ažurno.

- Hoćeš da ti pomognem?

- Ne, nema potrebe. - Počešao se po glavi, a onda pogledao svoje nokte. - Nemoj me čekati. Samo ti leži. Vjerojatno ću kasno doći.

Nakon što je otišao, sjetila sam se kakav je bio dok je bio zgodan student farmacije i koliko sam ga voljela. Ne hvalim se kad kažem da u životu ni dana nisam radila osim što sam spremala zimnicu, šivala, mijenjala djetetu pelene, plela pokrivače, uzgajala ruže koje su dobivale nagrade i držala govore o vrtlarstvu. Možete reći što god hoćete, ali i to je rad.

- Vangie? - povikao je Henry. - Spremaš li nešto za jelo?

Sljedeći tjedan mi je već bilo dovoljno dobro da radim u vrtu. Za tjedan dana, osobito ako bude kiše, posvuda će biti maslačci. Katkad mi je bilo žao što nemam vrt kao Harriet - samo grmlje i travu, čistu terasu s metalnim stolcima. Pošla sam hodnikom, pokraj Oliveine plave sobe u kojoj je Sophie otvarala prozore. Mišići na rukama bili su joj čvrsti i glatki. Tanke bjele zavjese lepršale su na vjetru. Na noćnom ormariću bila je Oliveina Biblija, skautske značke i prazna vaza od mliječnog stakla. Košara pikula, porculanska mačka (jer je alergična na prave) i slomljeni uteg. Nisam ga mogla baciti iako

je voda istekla iz njega. Prije nego što je otišla na izlet na Lookout Mountain, vježbala je svoju solo točku, «Softly and Tenderly». Gotovo sam još mogla čuti njezin glas.

Dok sam išla hodnikom, ta mi se himna vrtjela po glavi. Otišla sam u stražnje dvorište i smjestila se ispred ružičnjaka. Najtužnije su izgledale floribunde, pune maslačaka i drugih korova. Išćupala sam jedan; zemlja se držala za korijen. Zavjese u Oliveinoj sobi njihale su se amo-tamo, a Sophie je mijenjala posteljinu. Pjevala je moju i Oliveinu himnu, kao da je zarazna. Glas joj je bio čvrst i mlad. Blago i nježno Isus doziva, doziva tebe i mene. I ja sam pjevušila s njom dok sam se pomicala između ruža a sunce mi palilo leđa. Pjevale smo zajedno. Skupljaju se sjene, dolaze samrtne postelje, dolaze po tebe i po mene.

Usredotočila sam se svaki put na samo jedan korov. Moja je majka govorila da dijete najbolje možeš naučiti o životu tako da mu daš vrt. Neka posije sjeme i čeka da nikne - malo mahuna i bundeva koje može prodati na Dan vještica. Tikvice, rajčice, kukuruz, paprike. Neko je sjemenje sterilno ili preslabo pa ga uništi krupnije lišće. Neke se biljke razbole i umru, dok druge dugo žive. Dijete tako nauči i oko čega se treba truditi, a što uspijeva i kad je zanemareno. Pokušala sam to s Olive, ali teško je reći je li išta naučila. Po svemu sudeći, nije.

Sunce se kretalo po nebu. Tek sam preboljela gripu i znoj mi je curio u oči. Ipak, osjećala sam se jakom. Probijala sam se dalje i za sobom ostavljala išćupane maslačke s kojih je visilo korijenje poput bijelih konaca. Kad je Sophie izišla iz kuće s torbicom preko ramena, vć je gotovo bila večer.

- Nisam završila s njezinom sobom - rekla je. - Moram joj raščistiti ormar, a samo sam sve stavila na jednu stranu. Morat ću dovršiti sljedeći put.

Ustala sam, posegnula u džep i izvukla svežanj dolara.

- Oh, ne mogu to uzeti. - Odgurnula mi je ruku. - To je moj dar Olive.

- Ne budi smiješna. Evo. - Pružila sam joj novac. - Tvoje vrijeme nije besplatno.

- Ali moj dar jest. I morate mi dopustiti da ga dam.

Bila je ona ponosna žena, ljubazna i jaka. Vidjela sam da bih je uvrijedila kad bih je prisilila da uzme novac. - Hvala, Sophie - rekla sam i strpala novac u džep.

- Vidimo se, Miss Vangie. - Mahnula je i krenula prema ulici. Već je hodala starački, gegajući se. Pogledala sam ponovno svoje cvijeće. Još jedan dan plijevljenja i bit ću gotova. Otišla sam u kuću i svukla vrtlarske rukavice. Od poslijepodnevnog svjetlosti kuhinja mi je bila tamnoružičasta. Čak je i zrak bio blago ružičast. Toster od nehrđajućeg čelika je blistao. Sophie je sve besprijekorno počistila. Na pultu je čak bio svjež troslojni kolač od kokosa.

Otišla sam u kupaonicu, odgurnula plastičnu zavjesu ukrašenu ružičastim i crnim školjkama i napunila kadu toplom, sapunjavom vodom. Para se dizala prema prozoru. Svukla sam prašnjavu odjeću i sjela u kadu. Voda je bila tako vruća da sam napravila grimasu. Noge su mi pocrvenjele. Na suprotnom zidu su bile poslagane Henryjeve toaletne potrepštine - britva, pjena za brijanje, tonik za kosu, Old Spice. Deodorans. Na drugoj polici bili su ruževi za usta i razne zlatne i srebrne tubice. Para je zamaglila zrcalo. Odjednom mi je nešto palo na pamet - da se dotjeram, stavim parfem i odem do drogerije. Pomoći ću mu brojati tablete, raditi zajedno s Miss Byrd i DeeDee Robichaux. Sjetila sam se Billie - činilo mi se da sam nedavno vidjela nju i njezinu majku u bolnici, ali zašle su za ugaio prije nego što sam im se dospjela obratiti.

Ako večeras vidim DeeDee, pitat ću je za malu. Toliko se trudila da zaradi novac za Uskrs, a poslije se više uopće nije pojavila. Reći ću joj da bi bilo lijepo kad bi malena

ponovno dolazila, da joj mogu četkati kosu i dopuštati joj da se igra s mojim nakitom, iako nije moja.

Zakopčala sam plavu lanenu haljinu s bijelim pojasom koji mi se usjekao u struk, a kukovi su mi iskočili. Ali, možda Henry neće primijetiti. I na kraju, rasplesala sam pletenice i svezala kosu u čvrst čvor. Onda sam požurila u kuhinju i našla našu košaru za piknike. Napravila sam sendviče s rozbifom, koje Henry najviše voli, i celer punjen mojim pimientom. Uzela sam ubruse, vrč ledenog čaja i dva komada Sophienog kolača.

Trgovina je bila samo tri ugla od naše kuće. Bio je sumrak i počela su se paliti ulična svjetla. Odšetala sam se do ugla Avenije Lincoln i Ulice Gallery pa skrenula lijevo na trg. Prošla sam pokraj trgovina obuće, pokućstva i tekstila. Sat na Hibernijskoj banci pokazivao je osam i dvanaest. Kad sam prešla Ulicu Gallery, vidjela sam da Nepperova drogerija nije otvorena. Natpis NAŽALOST ZATVORENO visio je koso na vratima. U susjednoj je zgradi kino bilo rasvijetljeno. Gospođa Quarles, vlasnikova žena, sjedila je u staklenom izlogu i čitala filmski časopis. Otišla sam do izloga Henryjeve trgovine i povirila unutra. Sve je bilo prazno. Obuzela me mučnina - što ako je Henry lagao? Što ako uopće nije u trgovini?

Otišla sam u bočnu uličicu, gdje je sve zaudaralo na zagorene kokice. Ispred mene je bio Henryjev tirkizni automobil, a pokraj njega prašnjavi stari nash. Stražnji ulaz u drogeriju bio je zatvoren, a iz skladišta se vidjela slaba svjetlost. Otišla sam do trošnih stuba i naslonila lice na rešetke. U trgovini je bilo mračno, ali vidjela sam drveni pult za kojim je Miss Byrd zamatala darove za Božić. Desno su bile visoke police natrpane igračkama, vrećicama za klistir, kolonjskom vodom. Na suprotnoj strani bila su vrata s kojih se gulila boja; iza njih je bila kupaonica koja je uvijek mirisala na sapun od borovine.

Ugledala sam na trenutak nešto bijelo između polica pa sam se primaknula bliže. Henry se pojavio iza pulta, gledajući u nekakav blok. Pult mu je bio do visine struka. Izvadio je olovku iz džepa i nešto zapisao. Laknulo mi je i htjela sam početi lupati o prozor, ali prije nego što sam dospjela osloboditi ruku u kojoj sam držala košaru, pojavila se gola žena. Bila je to DeeDee Robichaux, Billiena majka, Henryjeva zaposlenica. Na trenutak ništa nisam shvaćala. Imala je crne cipele s visokim potpeticama i nosila je bocu pjenušca, koji je bio nezakonit u našoj župi. Grudi su joj poskakivale dok je hodala prema Henryju. Tad sam sve shvatila.

Pomislila sam da ću se onesvijestiti kao onda kad je Olive pala u komu. Zamislila sam kako se kotrljam niz betonske stube i razbijam glavu. Kad to dvoje zaljubljenih izađu, naći će me kako ležim kao ptica koja se zaletjela u prozor. Znat će da sam špijunirala i da me Bog kaznio.

Ali, nisam se onesvijestila. Zgrabila sam košaru objema rukama radi ravnoteže i gledala kako Henry zaobilazi pult. Ispod struka je bio gol. Brzo sam rukom prekrila usta i pritom se košarom udarila u rebra. Njegov je privatni dio bio podignut, stršao je u zrak. Svukao je bijelu kutu i pružio ruke DeeDee Robichaux. Polako sam udahnula i izdahnula. Znala sam da bih trebala ili otići ili pokucati na staklo, ali nisam mogla odvojiti pogled od tog prizora.

On je otresao neki pokrivač i prostro ga na prašnjavi pod. Prepoznala sam ga, bio mi je jedan od najdražih, sa stihovima iz Biblije. Moja ga je baka osvojila na crkvenom sajmu 1902. godine. Nemam pojma kako ga je izvukao iz kuće. Uzeo je pjenušac i poljubio DeeDee nalarfane usne. Ona se ispružila na pokrivač, pokrivši tijelom sve stihove u sredini i prekinuvši ih u pola rečenice. Oko nje je pisalo Nećeš počiniti i Istina će te osloboditi.

Henry je dobro potegnulo iz boce, a onda obrisao usta nadlanicom kao moj ujak Bun koji je bio alkoholičar. Nikad ga nisam vidjela to činiti. Ne, uvijek je bio gospodin Savršeni.

Gospodin Religiozni. Gospodin Uljudni. A sad je pio iz boce. Na kratko sam zatvorila oči i borila se da se svladam. Samo se nemoj srušiti, mislila sam. Nemoj povratiti.

Kad sam ponovno pogledala, Henry se spuštao na djevojku, a privatni dijelovi su mu poskakivali. Stisnula sam zube, ali kao da sam bila zalijepljena za prozor. Nikad prije nisam vidjela intimni čin, čak ni kad sam sama sudjelovala u njemu (držala sam spavaću sobu u mraku i oči sklopljene, kako mi je Henry uvijek govorio da mora biti). Ušao je u djevojku kao da navodi iglu na konac. Glava mu je pala na njezine grudi, sisao je njezine ružičaste bradavice - meni to nikad nije činio. Nikad me nije dodirnuo osim na jednom mjestu, i to ne rukama. Katkad sam se osjećala kao komad tkanine koji on čvrsto probada, kao ubrzani šivaći stroj.

Sad sam gledala kako joj ljubi uho. Ovila mu je ruke oko vrata i okrenula usta prema njegovom jeziku. Ako me vide, pribrat ću se i ponašati kao dama. Čak bih priznala i da sam špijunirala, ali nešto mi je govorilo da se ne brinem. Oni neće pogledati ovamo osim ako se zgrada počne rušiti. Samo Bog zna koliko sam željela da se doista sruši. Henryjeva široka stražnjica se nadula dok se zabijao u nju. Uхватила sam se za rešetke. Iznad njegove glave bio je još jedan stih iz Biblije: Gle, taj sanjar dolazi. Pomislila sam: pa, neće trebati dugo.

Stražnja vrata kina su se zalupila pa sam se brzo okrenula. Gospodin Quarles je nosio kutiju smeća u kantu i zviždukao «Hey, Good-Lookin'». Zastao je kad me ugledao.

- Gospođo Nepper? - Spustio je kutiju. - Jeste li to vi?

Kimnula sam i sišla niza stube, oslanjajući se o zid.

- Mogu li što učiniti za vas, gospođo Nepper? - rekao je. - Ne možete ući?

Odmahnula sam glavom. Prišla sam mu i pružila mu košaru. - Mala zakuska za vas i gospođu Quarles.

- Za nas? Oh! - Pogledao je košaru. - To je vrlo velikodušno od vas. Hvala, gospođo Nepper.

- Nema na čemu.

Otišla sam iz uličice uzdignue glave. Cijelim putem do kuće recitirala sam Biblijske stihove, zamišljajući pokrivač dio po dio. «Ljubav te nikad ne iznevjeri», šaptala sam. «Ljubav je strpljiva. Ne uznemiruj se.» Nisam mogla zamisliti kako bih taj pokrivač ikad više stavila na svoj krevet, a kamoli čitala stihove da smirim živce. Dok sam se približavala kući, počela sam pjevushiti «Borbenu himnu republike»: «My eye has seen the glory of the coming of the...» Prekinula sam se i pokrila oči rukama. O, Bože, mislila sam. Sad su mi još upropastili i himne. Nisam znala bih li se smijala ili plakala, ili se vratila i oboje ih ubila. Možda bih ciljala u mjesto koje bi bilo neugodno objasniti.

U Aveniji Lincoln netko je povikao: - Vangie! Vangie Nepper! - Nisam odgovorila. Samo sam nastavila hodati. Ne bih bila kadra progovoriti ni riječ. Jezik mi se smanjio na veličinu groždice, a isto tako i mozak. I sama pomisao da se Henry viđa s nekom drugom ženom bila je dovoljno loša, ali meni je glava bila puna slika koje nisam mogla otjerati. Slika koje sam doista vidjela. Koje su me izluđivale. Sad sam shvatila ono otrovno pismo. Zacijelo zna čitav grad. - Eno Vangie - vjerojatno su govorili. - Njezin se muž viđa s DeeDee Robichaux.

Hvala Bogu, brzo sam stigla kući. Otišla sam u spavaću sobu koju sam zračila, usisavala i laštala posljednje dvadeset četiri godine. Sophie i ja smo presvlačile krevet utorkom i subotom jer je Henry tako htio. Cijela je kuća bila ugođena tako da njemu bude što udobnije. Bio je kralj, a to valjda obuhvaća i harem. Stavila sam svu svoju odjeću na krevet pa je zapakirala u kovčege i vrećice. Sve što sam mogla uzeti. Ubacila sam losion za tijelo, uvijače za kosu, fotoalbume. Mislila sam na Edithinu gostinsku sobu, onu sa žutim zidovima i posteljinom s uzorkom suncokreta koji je, kako je rekla, podsjeća na nekoga tko se zove Van Go, vjerojatno neki slikar kojeg je upoznala u New Yorku. Uvijek je bila sklona

Rusima. Pomislila sam da bih se za tren oka mogla naviknuti na život u njezinoj kući. Da vidimo kako će se Henry snaći kad mu nitko ne bude kuhao, prao i glačao. Kupovao hranu. Slagao mu čarape. Dakako, DeeDee Robichaux će željeti sve to raditi, ali sad nisam htjela razmišljati o tome.

Sjela sam za njegov radni stol i napisala mu pismce.

Dragi Henry,

Jedino što ne podnosim su lažljivci, a ti si upravo to. Sad znam istinu o tebi i gospođi Robichaux i zato te ostavljam, pa ti lijepo radi što te volja. Prekršio si zavjet prema meni i sad si slobodan kao ptica. Samo još nešto - u Louisiani vladaju napoleonski zakoni, ali nemoj očekivati da ćeš dobiti i djelić zemlje Galliardovih. Ako me budeš trebao, bit ću ondje - pravo posjeda. Budeš li izazivao nepravilike, uzet ću svoju polovicu drogerije. Možemo je presjeći napola.

Vangie

Sad kad sam ga ulovila u laži, nisam mogla misliti ni na što drugo. Zamišljala sam sve one sastanke na koje Henry nije otišao i kako sam mu vjerovala. Zamišljala sam ga na pokrivaču, na sve četiri. Mislila sam na sve one baptistice koje su izvezle stihove iz Biblije, kako su radile svaku večer pognute glave, razgovarajući o muškarcima, djeci i receptima. Neke su umrle još prije četrdeset godina. U glavi mi je zujalo i bilo mi je mučno. Jedva sam stigla do zahoda. - Oh, Vangie - rekla sam, a glas mi je odzvanjao u zahodskoj školjki. - Prevarena si.

Onda sam legla na hladni keramički pod i zurila u male kockice, ružičaste pomiješane s crnim. Jedna crna okružena s pet ružičastih - naizgled nelogično, ali kad se odmakneš, vidiš uzorak.

Čim sam rekla Edith da odlazim, rekla mi je. - Vangie, potpuno te razumijem, imaš posve pravo, ali... - Prekinula se i pripalila cigaretu. - Je li to jedini put da je bio nevjeran?

- Jedini? - Bile smo u kuhinji, kamo sam dovukla sve svoje stvari. Vrata su ostala otvorena, na nebu se vidio Veliki medvjed. Nisam znala voziti i to je samo po sebi bilo problem. Čak i da jesam, nisam imala automobil - Henry ga je imao. A ne bih znala kako kupiti novi. Uvijek se Henry za sve brinuo. Ostao mi je novac od mame i tate - malo više od polovice jer im se Edith nije baš sviđala. Novac je bio na Henryjevom i mojem zajedničkom računu u Hibernijskoj banci.

- Ne želim utjecati na tvoju odluku, Vangie. - Podigla je obje ruke i odmahнула glavom. - Ali, iskreno govoreći, ako mu je ovo prva izvanbračna veza, morala bi još razmisliti. Pomoći ću ti da se raspakiraš. Ali, ako misliš da je to i prije činio, onda otiđi.

- Ali, ja ni ovaj put nisam posumnjala!

- Istina.

Zašutjele smo. Onda sam ja rekla: - Možda već godinama ganja svoje prodavačice.

- Ne znam. - Edith je uvukla dim i protrljala sljepoočnicu. - Prije ili poslije, jedna od njih bi te nazvala ili te došla posjetiti.

- Posjetiti? Zašto?

- Zbog mnogo razloga. Da ti pokaže da postoji. Da ti pokaže da ti je muž lažljivac, i to ne bilo kakav, nego jebeni lažljivac. Ti su najgori.

- Edith!

- Istina je.

- Ne vjerujem. Samo bi budala došla i rekla mi da se spetljala s Henryjem. Time ne bi osvojila Henryja Neppera. Ne ako bi mu pravila probleme.

- Dušo, stvar je u tome da tebi napravi problem. Kako bi ga ti izbacila. A ona bi bila uz njega i tješila ga, rekla mu da može doći k njoj. Da je pametan, zgodan, jak, divan.

- E pa, DeeDee Robichaux... - Zastala sam i obrisala usta kao da i njezino ime ima gorak okus. - Ona me nikad nije nazvala.

- Koliko znaš. - Edith je povukla još jedan dim i otresla cigaretu nad pepeljarom. - A što je sa svim onim pozivima o kojima si mi pričala?

- Nisam mislila... hoću reći, nikad mi nije palo na pamet da bi to mogla biti neka žena. - Protrljala sam lice rukama. Lice mi je na dodir bilo poput rajčica koje ostaviš predugo u hladnjaku, hladno i gnjecavo. - Nevjerojatno sam glupa.

- Ne, samo si lakovjerna. I naivna.

- A ti nisi?

- Ne.

- Iznenaduješ me, Edith. Odakle toliko znaš o izvanbračnim vezama?

- Dušo, ja nisam odavde. Zato. - Edith je ugasila cigaretu. - I imala sam život i prije nego što sam se udala za tvog brata.

- Tvoj mi se život uvijek činio većim od moga.

- Možda je samo bio drukčiji. - Pripalila je drugu cigaretu. - I, hoćeš li razgovarati s Henryjem?

- O čemu? Ne, odlazim.

- Zašto bi odustala od svoje kuće? Zašto bi je ostavila njemu?

- Ne želim je.

- Da je Zachary živ, rekao bi ti da nazoveš braću Foutch da ti promijene brave. Neka si Henry traži stan. Pri čemu bi mu ona žena sigurno rado pomogla.

- O, Bože, da se ovo barem nije dogodilo. - Sklopila sam ruke iza vrata gledajući Edith. Nadala sam se da će mi reći: «Dođi k meni, dušo.» Zamišljala sam kako se pretvaramo u sestre Galliard, kako nas Edith vozi na groblje da odnesemo cvijeće Zacharyju. Ja bih sjedila na suvozačkom mjestu s vazama gladiola na krilu. «Jesmo li blizu?», pitala bih.

- Ne mogu ostati ovdje - rekla sam.

- Zašto ne?

- Kuća je odveć puna Henryja - njegovih odijela i prljavih čarapa, čak i njegovog mirisa. Poludjela bih ovdje. Možeš li me odvesti u Hotel Limoges? - Zagledala sam se u svoje papirnate vrećice. Onda mi je sinulo - ne mogu nikamo. Imam u torbici samo deset dolara. - Zaboravi hotel - rekla sam. - Možeš li me odvesti kući?

- Na farmu Galliardovih? - Podigla je obrve. - Večeras?

- Svakako nisam mislila kod Nepperovih. Osim toga, moji su bili gradski ljudi.

- Ali, zašto?

- Zato što ću ondje živjeti. Barem neko vrijeme.

- Dušo, to neće ići. Nikad nisi živjela sama. A farma je odveć izolirana.

- Ondje sam se rodila.

- Ali, sve je zatvoreno već pet godina, otkako ti je mama umrla.

- Nigdje se na svijetu ne bih osjećala sigurnije.

Pokušala me odgovoriti, ali kako je Henry uvijek govorio, znala sam biti veoma tvrdoglava. Dok je ona i dalje govorila, naslonila sam svoje oproštajno pismo na toster. Onda sam odnijela stvari u Edithin automobil. Kad smo prešli petnaestak kilometara do LaGuarda i prešli Bayou Macon, počela me strašiti.

- Pogledaj kako je tu mračno. - Čvrsto je uhvatila upravljač. - Što ako ti provali neki beskućnik? I zadavi te? A nemaš ni telefon. Čak ni struja nije uključena.

- Ako me zadavi, telefon mi neće ni trebati, nije li tako?
- Čak bih se i ja tu bojala. - Zurila je kroz prozor. Nije bilo svjetla na kilometre oko nas, osim u smjeru iz kojeg smo došle. - Na smrt bih se bojala.
- Nije me briga. - Zvučala sam ravnodušno. - Ionako sam preglupa za život.
- Ne govori tako!
- Istina je.
- Okrenut ću se i odvesti te sa sobom kući. - Nagazila je na kočnicu.
- Time se ništa neće riješiti. I ne bih podnijela da budem u kući do Henryja.
- Ali, ni ja ne želim biti u kući do njega. - Stisnula me za ruku. - Nedostajat ćeš mi, Vangie. I brinut ću se zbog tebe.

- Nabavit ću psa - rekla sam. - I to velikog.
- Trebala bi dovesti Checkersa i Dot. Oni bi tu uživali.
- Henry bi umro da mu uzmem njegove dragocjene pse.
- Da. - Nasmijala se. - Stvarno je lud za tim psima.
Zašutjele smo. Automobil kao da je lebdio u toplom, mračnom zraku i dizao nas iznad ograda i redova pamuka. - Edith - rekla sam - ne razumijem muškarce. A ti?
- Ne. - Odmahnula je glavom. - Čak i ne pokušavam.
- Ako se htio vidati s drugim ženama, zašto me nije imao petlje ostaviti?
- Zato što je sebičan, eto zašto. Htio bi sve. - Skrenula je na šljunčani put. Na sredini je iznikla trava. Onda sam ugledala kuću s visokim krovom, oguljeni trijem s kojeg je bijela boja visila u trakama. Henry mi nije dopuštao da potrošim ni centa na održavanje. Mislio je da ću se predati i prodati kuću, ali jednostavno me nije dovoljno dobro poznao. - Znam da si tvrdoglava - rekao bi. - Ukopaš se na mjestu i ni makac.

Vrata su bila širom otvorena, kao da je kuća znala da dolazim. Edith mi je pomogla unijeti kovčege i vrećice. Posrtale smo po mračnim prostorijama. - Ne mogu te ostaviti ovdje - rekla je. - Ostat ću s tobom. Dođi, idemo naći svijeće. Imam šibice u torbici. - Čula sam otvaranje patentnog zatvarača, a onda se upalila šibica. Držala ju je dok sam ja otvarala ladice u blagovaonici. Našla sam dva svijećnjaka u ormaru koji je mirisao na laštilo za srebro.

- Daj da ti pomognem. - Stavila mi je ruku na nadlakticu i to me toliko podsjetilo na mamu da mi je došlo da se rasplačem. Kad smo zapalile svijeće, ogledale smo se po sobi. Sagovi su bili savijeni, a pokućstvo pokriveno plahtama. U blagovaonici smo našle voštanice. Hodala sam kao kroz izmaglicu, skidajući plahte s kojih je letjela prašina od koje smo kihale. Kuhinjski ormarići bili su pokriveni tvrdim crnim mrljama - mišjim izmetom. Po mirisu se osjećalo da je kuća bila zatvorena. Sa stropa je visila paučina. Iz potkrovlja se začuo čudan zvuk.

- Ovo je ludost - ponavljala je Edith, trljajući nos. - Čista ludost. Jesi li mislila na to kako ćeš dolaziti u Limoges i vraćati se? Da vidiš Olive?

- Unajmit ću nekoga da me vozi.
- Čime? Sav tvoj novac je kod Henryja.
- Vratit će mi ga.
- Vangie! - Udarila je jednu od plahta. - Nemoj biti tako lakovjerna!
- Ne mogu si pomoći. Takva sam.
- To nije isprika.
- Oh, Edith, pusti me na miru. Imam drugih problema. - Obrisala sam prašinu sa starog crnog telefona. - Primjerice, kako da ovo spojim.
- To je najlakše od svega. Zar ne shvaćaš?
Odmahnula sam glavom.

- Nema veze. Sutra ću te odvesti u banku. Henry Nepper bome neće ukrasti tvoj novac i dati ga onoj ženi.

- Ne bi se usudio.

- O, da, bi. - Bacila je plahtu na pod. - Nikad ne vjeruj muškarcu dok ga drži pohota. Takav je za sve sposoban.

- Na što misliš?

- Tvrd pimpek nema savjest.

Počela sam se smijati, ali mi se lice izobličilo i onda sam shvatila da zapravo plačem. Oteo mi se isprekidan jecaj. Edith me zagrlila. - Ne treba ti taj gad, Vangie - rekla je. - Predobra si za njega. Doista si dobra.

Nisam znala što bih mislila. Ništa nije imalo smisla. Sve je bilo zbrkano kao francuski krumpir - krumpir, jaja, kobasica... Volim ga mrzim ga želim ostati želim otići.

Sljedećeg smo jutro bile na trijemu i brisale paučinu s ograde. Morala sam se diviti složenim mrežama. Svaka je imala zanimljiv cik-cak uzorak. Edith je rekla da njima mame kukce. Prestala sam brisati i naslonila se na ogradu. Morala sam se diviti i nebu. Nisam znala da može biti tako duboko - obično je izgledalo samo plosnato, ali čula sam na radiju da je zapravo prepuno zvukova koji potječu još od doba stvaranja.

Edith me protresla za ruku i pokazala oblak prašine na cesti. - Moj Bože - rekla je. - To je Henry.

I doista, njegov tirkizni rambler pojavio se iz oblaka. Parkirao ga je ispod pekana, izišao i došao do ruba trijema. Stavio je ruke na kukove i kimnuo Edith. Ona ga je kratko i oštro pogledala, a onda je ušla u kuću i gledala nas iza mrežastih vrata.

- Došao sam te odvesti kući, Vangie - rekao je.

- Ja jesam kod kuće. - Stisnula sam držak metle.

- Ne možeš ovdje živjeti sasvim sama. - Odmahnuo je glavom. - Bilo bi te strah.

- Strah je bolji od života s lažljivcem.

- Čuj, Vangie, pročitao sam tvoje pismo i doista ne znam o čemu govoriš. - Oslonio je nogu na stubu. - Ne znam odakle ti ta pomisao o meni i gospođi Robichaux, ali to nije istina. Tko god ti je to rekao samo izaziva nepravilike.

- Nitko mi ništa nije rekao - rekla sam. - Vidjela sam vas vlastitim očima. U tvojoj trgovini, na mojem pokrivaču sa stihovima iz Biblije. Ti si pio pjenušac.

- Ali... to je... - Henry je tako pocrvenio da je izgledalo kao da su mu uši otekale.

- Rekao si mi da imate inventuru - rekla sam.

Iza mene je Edith doviknula: - Tako je, Henry. Što si brojao? Stidne dlake?

- Ne miješaj se, Edith - odgovorio joj je. Onda je pogledao mene. - Ti ne shvaćaš što si vidjela.

- Što, sad je još i slijepa? - rekla je Edith.

- Možemo li razgovarati nasamo? - Namrštio se na Edith a onda uzeo metlu iz mojih ruku i naslonio je na zid. Uhvatio me za lakat i odveo na drugu stranu trijema. Na trenutak nije ništa govorio, samo je prstima trljao usta. - Vangie - rekao je napokon - u jednome imaš pravo. Bio sam zaluden tom ženom. Ali, to je bilo samo to.

- Zaluden?

- Nije važno. To je svršeno.

- Otkad? - Istrgnula sam ruku. Jedva sam se suzdržala da ga ne pljusnem.

- Istina je! To je bila samo slabost. Bila je tako zgodna da joj jednostavno nisam mogao odoljeti. - Henry se rasplakao. Mama je uvijek govorila da se muškarac koji najviše plače na ženinom sprovodu prvi ponovno oženi. Henry je iz stražnjeg džepa izvadio rupčić. - Previše smo toga prošli zajedno da se ti ovako ponašaš.

- A ti?

- Ja sam pogriješio, ali vjerujem u ustanovu braka.
- Ali ne i u zavjete?
- Nije to ono što ti misliš! Kunem ti se!
- Otkud znaš što ja mislim?
- Jer živim s tobom dvadeset četiri godine. - Provukao je prste kroz kosu. Pogledala sam ga, a onda otišla do metle, uzela je i počela mesti. Oko gležnjeva mi se dizala prašina, pa se Henry odmaknuo.
- Neću poći s tobom, Henry. Pa sad lijepo možeš otići.
- Ne možeš ostati ovdje. - Oči su mu se opet napunile suzama, ali vidjela sam da ne plače zbog mene. Naviknuo se da sve bude po njegovom i obuzelo bi ga samosažaljenje kad to nije bilo tako. Osim što sam odbila prodati ovu zemlju, nikad mu ništa nisam odbila što sam mu mogla dati.
- Pokušat ću.
- Ne misliš to ozbiljno. - Obrisao je oči. - Uopće tako ne misliš. Na to te Edith nagovorila.
- Ne, nego ti. Ti i DeeDee Robichaux.
Zaustio je da nešto kaže, a onda je uzdahnuo. Otišao je do automobila sav zguren. Doimao se staro. Dok sam gledala kako odlazi, Edith je izašla i zagrlila me.
- Dobro si se držala, Vangie. - Stisnula mi je rame. - Ponosim se tobom. Malo sam iznenađena, ali ponosna.
- Bila sam dobra, jel'da?
- I te kako dobra.
Gledale smo kako se njegov automobil udaljava cestom i diže prašinu. Bila sam vrlo uzrujana, ali proživjela sam i gore. Dosad je moj život bio jedan veliki krug - vratila sam se odakle sam krenula, u kuću u kojoj sam odrasla, na kilometre od bilo čega, samo sa šljunčanim putem koji je vodio do autoceste.
- Završimo s ovom paučinom - rekla sam. - Namjeravam očistiti ovu kuću od vrha do dna.
- To joj je i potrebno. - Edith mi se nasmiješila.
- Naviknut ću se. S vremenom će mi se početi sviđati - rekla sam joj, ali u sebi nisam bila tako sigurna.

Odmaglila je

Stajala je na stražnjim stubama s košaricom za piknik, a kad ju je Elmer ugledao, sva se zburnila i rekla da je hranu priredila za nas. Onda je praktički pobjegla iz uličice. Bilo je to doista čudno s obzirom da je Henryjev automobil bio parkiran nekoliko metara dalje. Mislili smo da su se posvađali. Oko dva sata poslije, otvorila su se stražnja vrata drogerije. Izašla je ona Robichauxova, a za njom Henry. Sjeli su svako u svoj auto i odvezli se na suprotne strane. Imam samo jedno pitanje: što je Vangie vidjela?

GĐA YVONNE QUARLES, DOK JE SKUPLJALA PRILOGE ZA POLIO, 18. SVIBNJA 1952.

Oblak prašine kretao se prilaznim putem. Vangie je izgledao kao mali ciklon. Dok su Galliardovi bili mali, njihova majka, Lallie, čitala im je priče s Divljeg zapada. Zachary je obožavao Indijance. Čučnuo bi, pokrio usta rukom i oponašao ih. Ali, Vangie je voljela slušati o doseljenicima. Nije mogla zamisliti kako bi bilo krenuti u divljinu. Dok joj je majka čitala o preriji, Vangie je zamišljala vjetrovita zelena polja puna zečeva. Majka je čitala dalje o teškoćama života na otvorenom. Svake večeri prije počinka, doseljenici bi

provjerili ima li gdje vatre, da ne bi došlo do požara, koji je bio jednako strašan kao tuča ili napad skakavaca. Zamisli da možeš vidjeti opasnost s takve udaljenosti, a ne možeš je spriječiti.

Vangie je vidjela hrđavi kamionet kako se pojavljuje iz oblaka prašine. Vrata su se uz škripu otvorila i iskočio je Emmett Welch s kartonskom kutijom u ruci. Prišao je trijemu i rekao: - Dobro jutro, Miss Vangie. Nešto sam vam donio.

- Meni? Baš si pažljiv, Emmette. - Gledala je kako spušta kutiju i otvara je. No unutra nije bilo nikakvo jelo. Iskočio je pas kratke crne dlake i smeđih prsa. Liznuo je Vangienu ruku. - O Bože dragi - rekla je.

- Mislio sam da bi vam dobro došlo društvo. Čuo sam da ste ovdje sami.

- Gdje si to čuo?

- Vijesti brzo putuju. Znete i sami.

- Da, znam. - Vangie je mahnula rukom prema pletenom stolcu. - Upravo sam ispekla kolač. Hoćeš malo?

- O, da, gospođo. Vrlo rado.

Iznijela je pladanj s četiri komada kolača i dvije čaše ledenog čaja. Punih petnaest minuta Emmett je jeo i pio čaj. Vangie je komadiće davala psu. - Kako se ona zova? - upitala je, gledajući Emmetta.

- Muško je. Ja sam ga dosad zvao samo Pas. - Vilicom se počeo po obrazu. - Napola je chihuahua.

- Što god bio, voli slatko. - Pas je stajao na stražnjim nogama i molio još kolača.

Vangie je spustila svoj tanjur na pod i gledala kako proždire kolač u tri zalogaja, pri čemu mu se cijelo tijelo treslo od napora. Onda je sustavno polizao tanjur, pritom ga nehotice gurajući.

- Voli i žablje batak - rekao je Emmett - samo prvo morate izvaditi kosti.

- Meni su žabe draže žive.

- Jedete ih žive? - Emmett je razrogačio oči.

- Ne, ne. - Nasmijala se. - Volim ih gledati. I čuti kako noću krekeću.

- Aha. Pa i ja. - Emmett je pogledao u tanjur. Spustio ga je na pod i sramežljivo pogledao Vangie. - Trebao sam znati da ne biste ni muhu ubili, a kamoli žabu. Uvijek ste bili tako dragi. - Porumenio je.

- Draga ali glupa - rekla je Vangie. - To sam ti ja.

- O ne, niste! Sve ste znali - letjeti u zrakoplovu, penjati se na stabla. Ničega se niste bojali!

- Te djevojčice više nema, Emmette.

- Kamo je nestala?

- Ne znam.

- Ma, vi me samo zadirkujete, Miss Vangie. Još ste vi tu. I još ste najljepša gospođa koju sam ikad vidio.

- Ti si drag čovjek - rekla je Vangie pa brzo dodala - i dobar pilot. Trebat će mi prijatelj koji posipa usjeve. Mislim, ako ću sljedeće godine saditi pamuk.

- Stvarno? E pa, to vam lako mogu učiniti, Miss Vangie. - Nasmiješio joj se cijelim licem. - Što god vam zatreba, samo recite, stari dobri Emmett će učiniti.

- Ne bi ti se dalo naučiti me da vozim, hm?

- Kako ne, vrlo rado.

- Tatin stari buick je još otraga. Ne znam ni bi li se upalio motor.

- Ja sam vješt s motorima. - Ponovno je počeo obraz, a onda provukao prste kroz kosu. - Ali, mogu vas odvesti kamo god želite. To jest, kad ne zaprašujem polja.

- Znaš, kći mi je bolesna pa se ne mogu osloniti da me drugi voze. Vrijeme je da naučim. - Gurnula je dva prsta u čašu, izvadila kockicu leda i bacila je psu.
- Kad želite početi?
- Može danas?

Tog je poslijepodneva Henry nazvao svojeg odvjetnika. - Spetljao sam se s jednom ženom i sad me Vangie ostavila - rekao je Lewisu B. Atchleyju.

- Još je pod šokom - rekao je Atchley. - To je normalno. Voliš li svoju ženu?
- Da?
- Ako je to pitanje, ja ne znam odgovor, Henry.
- Znam, znam. Tako sam zbunjen.
- E pa, onda me nazovi kad više ne budeš zbunjen.

Henry je spustio slušalicu i nakratko razmislio o tome da se otruje fenobarbituratom. Imao je sve prednosti - Vangie koja je vodila kuću, kuhala, brinula se za rublje, i epizode s DeeDee. Iskorištavao je obje žene. Ili je možda bilo obrnuto.

Odveo se na sjever župe Epiphany, niz makadamsku cestu, pogleda uperenog u kuću Galliardovih. Na obzorju se kretala nekakva crna točka. Trebalo mu je nekoliko trenutaka da prepozna Majorov stari buick. Jurio je poljem i rušio sasušene stabljike pamuka. Dizao je prašinu. Neki niski muškarac stajao je i mahao. Automobil se kretao ravno prema njemu. Henryju se učinilo da je kroz prozor zalepršala pletenica.

- Vangie? - rekao je i nagnuo se naprijed. Trenutak prije nego što je auto zamalo pogazio onog čovjeka, bacio se u rov. Ustao je i odmahivao glavom. U automobilu je za upravljačem pogrbnjeno sjedila žena. Automobil je pojurio iza kuće, a čovječuljak za njim.

- Moj Bože, to jest Vangie - rekao je i rukom udario po upravljačkoj kutiji. Čekao je da se automobil vrati, ali nije se vratio. Cijelim putem natrag u Limoges, Henry se smijao i razgovarao sam sa sobom. - Vratit će se ona - rekao je. - Bome da, vratit će se. Plakat će i vikati, natjerat će me da prekinem s DeeDee, ali vratit će se. Pa će stari Henry Nepper opet biti u sedlu.

Nije bilo lako naučiti voziti. Zapravo, Vangie bi radije skuhalo svinju. Treba petnaest do dvadeset sati da skuhaš svinju od šezdesetak kila. A tu nije obuhvaćena priprema - izradu jame, skidanje unutarnjeg sala, soljenje iznutra i rasijecanje prsne kosti. Kad se Vangie udala za Henryja, imala je 48 kila. On ju je dobro hranio i ostavio joj odriješene ruke u ružičastoj kući u Ulici Cypress. Na njihovu prvu godišnjicu, Major je pozvao cijeli grad na roštilj za Dan nezavisnosti. Jama je bila duga metar i dvadeset, široka isto toliko i duboka gotovo metar. S jedne je strane bila rupa dovoljno velika da provučesh lopatu. Taman koliko treba za svinju tešku 65 kila.

Najbolje jame presvučene su slojem nehrđajućeg čelika. Doda se staro drvo i zapali vatra. Predzagrijavanje jame ne razlikuje se od zagrijavanja pećnice ili muškarca. Kad ih jednom pokreneš, spremna si za akciju. Nakon prvih deset sati moraš okrenuti svinju. Od tog trenutka ni na tren joj ne možeš okrenuti leđa. Kao muškarac kojem ne možeš vjerovati, salo je lako zapaljivo. Temperatura je tako visoka da ti može spaliti trepavice. Kuhaš dok meso ne spadne s kostiju. Dovoljno za 120 porcija.

Vangie se pitala kako nešto tako veliko kao što je brak može jednostavno završiti. Jednog je dana posluživala Henryju rakovice, a sljedećeg je živjela u posve drugoj kuhinji, jela kukuruzni kruh i mlijeko, imala samo jednu čašu i žlicu. Prošla bi cijela jutro a ona ne bi dospjela u bolnicu, ne bi nikoga vidjela. Bila je okružena samo kilometrima zemlje, a iznad nje se širilo beskrajno nebo. Sjetila se svoga oca, kako su sjedili na trijemu i gledali

noć kao što ljudi danas gledaju televiziju - vjetar u pamuku, zvijezde razbacane po nebu kao sjeme. Ne bi se čulo ništa osim cvrčaka i lanca koji je udarao o stijeg.

Bila je rana večer i tako toplo da si mogla hodati bosa. S drugog kata stare kuće Vangie je čula lanac kako pjeva na vjetru. Kroz prozor spavaće sobe vidjela je kako se mjesec spušta nisko na nebu. Radila je na receptima, pokušavajući dokučiti kako da smanji količine za jambalayu na dvije porcije - gotovo nemoguć posao, ali ipak lakši od vožnje. Prošli je tjedan pobrkala pedale i zaletjela se autom u jarak. Emmett je morao nazvati servis. A neki je dan odlučila provozati se sama, iako je obećala Emmettu da to nikad neće učiniti. Dok se vozila prema bolnici, sustigao ju je šerif Reems s uključenom sirenom. - Nisi se zaustavila ni na jednom od posljednjih sedam znakova za obavezno zaustavljanje - povikao je i zakačio prste o remen.

- Oh - rekla je. - Nisam mislila da se odnose na mene.

- Imaš li dozvolu? - Nagnuo se prema starom automobilu. Kad je vidio Vangienu uplašeno lice, rekao je: - Daj, pomakni se. Ja ću te odvesti kući. Ali, sljedeći ćeš put platiti kaznu.

Pas se sklupčao kraj nje. Odozdo je čula nekakvo grebanje, a onda udarac, kao da su se zalupila mrežasta vrata. Pas je podigao glavu. Pomaknuo je uši tako da mu se čelo naboralo. Ona je noću uvijek nešto čula - zvukove u vjetru, glasove, ništa što bi mogla razaznati, samo zujanje kao na lošoj telefonskoj vezi. Katkad je zvučalo kao da se žene mole i pjevaju, katkad kao da vrište.

Pokušala se usredotočiti na recept za crveni grah i rižu - kako li će tu prilagoditi količine? Vjetar je zavijao iznad polja. Učinilo joj se da je čula škripu na šljunku, da se približava neki automobil. Spustila je kartice s receptima, ustala iz kreveta i pogledala kroz prozor, no nije ništa mogla vidjeti. Samo vjetar u zdepastoj mimozi. Papirnatu vrećicu kako leti po dvorištu. Tanak, ukošen mjesec visio je kao na koncu, kao nešto što je ulovio pauk. Nije joj se svidjelo kako je Pas načulio uši. Onda je čula kako se otvaraju vrata trijema, ona s poderanom mrežom. Namjeravala je pozvati majstora, ali još joj nisu spojili telefon. Zvuk je mogao značiti bilo što - miševe koji trče po podu, ptice koje se gnijezde u potkrovlju. Kuća se raspadala. Sve su pipe curile i ostavljale narančaste mrlje u porculanskim sudoperima, a cijevi su po cijelu noć grgljale u zidovima.

- To je vjetar - rekla je. Pas ju je pogledao, a onda je ustao. Dlaka na leđima mu se digla. Nekakav zvuk je nadjačao vjetar. Zatim se razbilo staklo. Vangie je poskočila. Pas je zalajao pa se osvrnuo i pogledao Vangie. Srce joj je tuklo tako jako da nije mogla razaznati pojedine udarce. Čula je kako se dolje ruši stolac u kuhinji. Pas je zarežao i iskezio zube.

Vangie je na prstima otišla do vrata i zaključala ih. To ne vrijedi, pomislila je. Ako je netko provalio, zna da sam ovdje. Osvrnula se tražeći nekakvo oružje, ali imala je samo Bibliju, kartice s receptima, budilicu i plastičnu bocu mineralne vode. Još se nešto razbilo - možda komad majčinog kristala? Podigla je Psi, koji je zario pandže u njezinu podlakticu.

Kad bi samo uspjela izići u hodnik - posljednja vrata vodila su u potkrovlje. Pritisnula je kvaku, a onda zastala. Što ako provalnik stoji s druge strane vrata? Neće mu biti teško da me ušutka, pomislila je. Dovoljno je da je udari u glavu. Krupnom bi joj rukom mogao slomiti vrat kao piletu. Nešto se razbilo u kuhinji, a onda se čulo zveckanje vilica i žlica. Noževa. Okrenula je ključ i čekala, brojeći do pet. Zatim je otvorila vrata. Nije bilo ničega osim mraka. Samo hladan, dubok zrak. Povirila je u hodnik i vidjela narančastu svjetlost na dnu stubišta - ostavila je upaljenu svjetiljku da uplaši provalnike, a umjesto toga ih je time privukla. Pas se koprcao i režao.

- Psst - šapnula je Vangie i zakoračila prema potkrovlju. Pod je zaškripao, a ona je pomislila: Trebala sam kupiti sagove. Debele sagove koji bi prigušili korake. Pohitala je

uza stube do potkrovlja. Izbrojala je šesnaest stuba, a svaka je drukčije šrkipala, kao tipke na orguljama. Zamislila je da je provalnik sluša i kreće prema stubama u predvorju.

Kad je došla do odmorišta, zakoračila je u topao zrak koji je mirisao na borovu smolu. Ispružila je ruku i napipala majčinu staru odjeću koja je visila s greda. Zabubala se u stari radio s napuklim gumbom. Tri puta vodila su do prozora, a četvrti do ormara od borovine. Paučina je visila do poda. Kroz prozore su se vidjeli komadići crnog neba. Začula je lepet krila i zamalo vrisnula. U polumraku je vidjela laste u gnijezdima. Prikrala se ormaru, pritišćući psa uz prsa, i otvorila vrata. Spustila se na dno i za sobom zatvorila vrata. Reza je bila stara, metalna. Pitala se hoće li se odlomiti ili pokvariti tako da će se ona i mali pas ugušiti u ormaru. Mama joj je uvijek govorila da, ako se zatvoriš u ormar, nikad nećeš uspjeti izaći, ali sad joj to nije bila glavna briga. Samo se nadala da nitko neće ući.

Ne bi li odvrátila misli od toga, mislila je na biblijski pokrivač - kako da spava pod njim kad su Henry i ona žena ono radili na njemu? Neoprostivo je što je za to upotrijebio njezin pokrivač. Sklopila je oči pa ih otvorila. Ništa se nije promijenilo, sve je bilo crno. Pas joj je grijao trbuh. Liznuo joj je ruku, kao da je tješi. Vani je zavijao vjetar. Pomilovala je Psa. - Dobar dečko - šapnula mu je. - Pokušao si me upozoriti. Doista jesi.

U ormaru je postajalo zagušljivo. Zaudaralo je na pseći dah i znojni flanel. Vangie se rasplela kosa i zalijepila joj se za vrat. Mogla bi se ugušiti i nitko nikad ne bi našao ni nju ni Psa. Rekli bi: Odmaglila je. Jednostavno je nestala.

Dok je tako sjedila savijena, sjetila se neke žene iz Lake Providencea koja se ubila nakon što joj je muž umro. Gotovo je cijeli život provela u strahu. I ona je živjela daleko od grada i rekla je da ne može spavati. Bila je uvjerenjena da će je netko napasti sad kad je sama. Dva mjeseca poslije njegove smrti otišla je u češljaonicu, poljubila svoju frizerku i dala joj napojnicu od stotinu dolara. Onda se odvezla kući i prostrijelila kroz srce. Svi su rekli da je bila odveć strašljiva da živi sama, ali Vangie se pitala nije li jednostavno bila odveć strašljiva da uopće živi.

Naglo se probudila i zbacila Psa iz krila. Kroz pukotine se u ormar probijala svjetlost. No još se bojala otvoriti vrata. Zamislila je kako izlazi iz ormara, a provalnik je čeka s konopcem pokraj stubišta. Pas je repom udarao u vrata ormara. Vangie ga je pomilovala i pomislila: «Ako namjeravam živjeti sama, morat ću nabaviti još pasa - velikih, koji mogu ostati na trijemu.» Čula je da su pauni čak bolji od pasa, ali nije znala bi li mogla podnijeti njihovo glasanje.

Odmaknula je rezu i otvorila vrata. Svjetlo je dopiralo kroz istočni prozor. Komadići obojenog stakla blistali su na podu. Pas je iskočio i protegnuo svoje kratke noge. - Idi dolje - rekla mu je Vangie, sad nešto hrabrija. - Trči i otjeraj ih!

Pas je potrčao niza stube. Laste su poletjele s greda i provukle se kroz razbijeni prozor. Čim joj spoje telefon, nazvat će nekoga da ga popravi. Za svaki slučaj, dat će staviti i dobre brave - premda ne namjerava ovu kuću pretvoriti u Utvrdu Vangie. Na dnevnom svjetlu, potkrovlje je izgledalo bezazleno, mjesto na koje se spremaju stvari, a ne mjesto za sakrivanje.

Dolje je Pas lajao. Oprezno je sišla niza stube, povremeno zastajući. Zvučalo je kao da je Pas nekoga ulovio u kuhinji. Požurila je u hodnik. Kad je ušla u kuhinju, Pas je stajao na stražnjim nogama. Dva rakuna trčala su po pultu. Pod je bio prekriven razbijenim posuđem, šalicama, korom od naranče, kostima. Jedan se rakun uspravio na stražnje noge i onjušio zrak.

- Gamad! - Vangie je dohvatila metlu. Pas je lajao, a onda trčao u krug, hvatajući vlastiti rep. Potjerala je rakune s pulta pa kroz vrata. Skočili su na trijem i pobjegli. Vangie je sjela i gledala psića kako reži na svoj rep.

- Jadni Pas - rekla je. - Točno znam kako se osjećaš.

Emmett ju je natjerao da vozi u grad, dajući joj upute sa suvozačkog sjedala. Kad je prošla gradsku tržnicu, nagazila je na kočnicu tako da je Emmett poletio prema staklu. - Polako - rekao je. - Samo lagano dotaknite kočnicu, Miss Vangie.

- Moram stati. - Prstom je pokazala tržnicu. - Trebaju mi jaja.

- Ne znam baš - rekao je Emmett i počeo se po glavi. - Nisam siguran da ste spremni za paralelno parkiranje.

- I zvuči grozno - rekla je Vangie i stresla se.

- Odvezite se na parkiralište.

Vangie je odmahнула glavom. - Mislim da neću moći.

- Skrenite ovako. - Emmett je uhvatio upravljač. Kotač se popeo na rubnik pa ponovno sišao. Parkirala je pod čudnim kutom.

- Što veliš na ovo? - Nakesila se.

- Zasad će poslužiti. - Pokazao je prstom iza automobila. - Ali, kako mislite izići?

- Morat ćeš biti džentlmen i to učiniti umjesto mene. - Uzela je torbicu i izišla. Ušla je na tržnicu, kimnula gospodinu Hawleyju i skrenula u prvi prolaz. Ispred nje je bila žena u ružičastoj haljini sa staklenim gumbima. Struk joj je bio stisnut bijelim lakiranim pojasom i isticao joj obline. Kosa joj je padala niz ramena, tako tamna da je izgledala modro pod fluorescentnim svjetlom. Kad se okrenula da uzme staklenku majoneze, Vangie ju je prepoznala - bila je to DeeDee Robichaux. Vangie je stala kao ukopana i gledala kako žena stavlja staklenku u kolica. Onda je mirno produžila, njišući bokovima. Vangie je privukao njezin miris, čist, kao ispran kišom. DeeDee je skrenula u drugi prolaz, a Vangie je pomislila da će morati sjesti na staklenke majoneze i spustiti glavu među koljena. Bilo je teško povjerovati da mala Billie ima takvu majku, bezosjećajno stvorenje koje samo uzima što želi, upravo kao robu u trgovini.

Ali, Henry nije staklenka s majonezom, pomislila je Vangie. Nije morao pristati.

Izišla je iz trgovine, ne odgovorivši gospodinu Hawleyju kad ju je upitao je li sve u redu. Požurila je do buicka. - Gdje su vam jaja? - upitao je Emmett.

- Nisu ih imali. - Upalila je motor, ubacila u rikverc i izvezla se ne dodirnuvši rubnik. Emmett ju je zapanjeno gledao kad je uključila žmigavac i skrenula u Ulicu Delphinium. Kad je došla do ugla Avenije Washington i Ulice Geranium, počela je drhtati. - Pogledaj me samo - rekla je. - Vozim. Stvarno vozim.

- Bome da - rekao je Emmett. - Kao da ste to činili cijeli život.

Vangie je stajala kraj kuhinjskog pulta i miješala sastojke za kolač s vanilijom kad joj je prvi put zazvonio telefon. I zaboravila je da je platila priključivanje.

- Halo? - rekla je oprezno. Još se sjećala onih poziva.

- O, sirotice - oglasila se Harriet Hooper. - Svi smo znali da se vucara s onom ženom. Viđao se s njom još od rujna - jesi li to znala? Nitko ti nije imao srca reći, a ponajmanje ja.

- To te nikad prije nije spriječilo - rekla je Vangie.

- Ne moraš mi odmah otknuti glavu. - Harriet je nakratko zašutjela. - Nisam ja ta koja te varala. I nisam ja kriva što će te izbaciti iz Country Cluba. Leonard je u povjerenstvu i on je rekao da će te izbaciti. Jer sama žena ne može biti članica. U statutu piše da je klub samo za članove i njihove bračne partnere.

- Da, znam. - Vangie je omotala žicu oko zglavka. - Znači, morat ću požuriti i naći novog bračnog partnera. Možda se i zaposlim. Pitaj Leonarda treba li mu tajnica.

- Leonard?!

- Pa, ne bih njega prvog izabrala, ali znaš kakve smo mi raspuštenice. U oluji je svaka luka dobra.

- Njemu ne treba pomoć - rekla je Harriet. - Drago mi je što smo popričale, ali sad stvarno moram juriti.

Nekoliko dana poslije zaskočile su je Waldene i Edith, moleći je da dopuste da je Waldene ošiša. - Treba ti nova frizura - rekla je Edith. - Koja će pristajati uz tvoj novi život.

- Ne treba mi novi - rekla je Vangie, gledajući Waldeneine bočice.

Waldene se nasmijala i rekla: - Htjet ćeš ga kad ja završim s tobom.

Oprale su joj kosu u kuhinjskom sudoperu. Utrljali su joj u vlasište nešto od čega su je zapekle oči. - To nije šampon! - prasnula je.

- Pazi! - Waldene joj je gurnula glavu dolje. - Sve ćeš poprskati.

- Prevarile ste me! To je boja!

- Ponoćna plavuša Helene Rubinstein - priznala je Waldene. - Kad žena posijedi, treba joj svjetlija, a ne tamnija kosa.

- Ne želim ni jedno ni drugo! Henry mrzi umjetnu boju na ženi.

- Henry ovdje ne stanuje - rekla je Edith.

- Ali, ja mrzim umjetne boje.

- Vangie, šuti.

Počupale su joj obrve i nalakirale nokte bojom koja se zvala Latica hibiskusa.

Waldene joj je pružila ogledalo i rekla: - Evo! Zar ne izgledaš lijepo?

- Pa ne baš lijepo, ali drukčije. - Vangie je morala priznati da izgleda bolje; zapravo, da više ne nalikuje na sebe. Nestala je pletenica s ispucalim vrhovima, a zamijenila ju je plava paž-frizura - ali ne napadno plava, nego sa smeđim i zlatnim pramenovima. Nimalo prostačka.

- Moraš se uređivati želiš li zadržati muškarca - rekla je Waldene.

- Ovisi o muškarcu, nije li tako? - Edith je pripalila cigaretu.

- Ne bih znala što se tiče muškaraca - rekla je Vangie smijući se - ali ako uspijem skinuti petnaest kila, moći ću reklamirati Betty Crocker.

- Oh, to bi ti sjajno išlo - rekla je Waldene. - Ne osjećaš li se bolje ovako?

- Ne, bojim se i pomaknuti. - Vangie je ukočila vrat. - Što ako nešto pukne?

- Neće. - Waldene je počela pometati odsječenu kosu. - Možeš plesati cijelu noć, frizura će se održati.

- Ali moje noge neće. - Vangie je pogledala u zrcalo i uzdahnula. - Sad sam dotjerana, a nemam kamo otići.

- O, bome imamo kamo - rekla je Edith. - Idemo u kupovinu.

Henry ih je ugledao u Ulici Gallery, ruku punih papirnatih vrećica. Pomislio je: Vangie? Imala je novu frizuru i izgledala kao da je smršavila. U dnu duše mu je bilo mrsko da se ona zabavlja dok je on tako jadan. Život neženje, kad te svi ogovaraju i promatraju, manje je zabavan nego što je mislio. Ništa ga nije zadovoljavalo. Sinoć, dok je razgovarao telefonom s DeeDee, čuo je da voda teče u sudoperu i pretpostavio je da otiče u kanalizaciju. Nije se sjećao da je začepio sudoper. Kad je napokon spustio slušalicu, zapanjio se vidjevši dva centimetra vode na podu. Odgacao je do sudopera i zatvorio pipu. Nije znao gdje Vangie drži krpe - možda ih je odnijela sa sobom. Odlučio je pomesti vodu, ali nije mogao naći ni metlu. Na kraju je uzeo ručnike i plahte i njima obrisao pod. Nije bio siguran, ali je pretpostavljao da je za sve kriva DeeDee - da ga nije nazvala i odvrtila mu pozornost, to se ne bi dogodilo.

Doduše, pokušavala ga je spasiti. Jutros joj je odnio vreću s prljavim rubljem - činio je to svaki drugi dan, i to kriomice, kao da joj daje nešto ilegalno. Rekla je da će odnijeti rublje kući i prokrijumčariti ga uz svoje. Znao je da će se nakon nekoliko dana pojaviti pod njegovim radnim stolom i mirisati na deterdžent. Činilo mu se da bi muškarac trebao imati pravo iznijeti rublje na otvoreno. A tračevi su bili samo još gori zato što mu ništa nije visilo na konopcu za rublje. - Baš neobično - rekla je Harriet neki dan - ali nikad ne vidim tvoje ručnike na konopcu. Da ti se nije pokvarila perilica?

- Ne - odgovorio je Henry.

- Onda imaš pralju?

- Nemam.

- Pa kako onda?

- Imam ja svoj način. - Nategnuto joj se nasmiješio, a onda se nasmijao kad je pobjegla u kuću.

Sad je stajao pred prozorom i gledao kako Vangie ulazi u trgovinu Mary Lou. Zinuo je. DeeDee je prestala uređivati nokte i upitala ga: - U što to gledaš?

- Ništa, samo sanjarim.

- O meni, nadam se.

U drugom dijelu trgovine, Miss Byrd je skočila sa svojeg stolca i krenula niz prolaz. Oštro je pogledala DeeDee i Henryja.

- Što je sad tebi? - upitala je DeeDee.

- Dajem otkaz, eto što.

- Ali, Miss Byrd! - rekao je Henry. Htio je potrčati za njom, ali ga je DeeDee zadržala.

- Zbogom i sretan put - povikala je za ženom.

- Prestani, DeeDee. - Henry se oslobodio, ali je bilo prekasno. Vrata su se zalupila i Miss Byrd je nestala. Otišla je prijeko do kina Majestic i rekla gospođi Quarles da je Henry doživio slom živaca.

- Kakav?

- Picoitis.

- Gospođice Byrd!

- Istina je. Malo pati za Vangie, a onda njuška onu groznu DeeDee. Samo je pitanje vremena kad će se baciti na mene. Odvratno. Muškarac njegovih godina!

- Sirotice.

- Oduvijek sam bila odana zaposlenica. Bila sam uljudna, susretljiva, točna. Dobra k'o kruh - rekla je Miss Byrd. - Ali, ne mogu raditi kod muškarca koji laže svojoj ženi. Još malo pa će mi početi uskraćivati godišnji odmor. Varat će mušterije i puniti im bočice tabletama soli.

- Zar on to čini?

- Ne, ali vjerojatno će početi.

Gospođa Quarles se složila i odmah joj ponudila posao.

Henry je stajao na trijemu i kucao na vrata. Mali crni pas dotrčao je i ugrizao ga za hlače. - Vangie! - povikao je. - Upomoć, napadnut sam!

Vangie je došla u hodnik i otvorila vrata. Ruke su joj bile ljepljive od tijesta. Obrisala ih je kuhinjskom krpom. Pucnula je prstima i rekla psu: - Idi sad. - Pas je još jedanput protresao hlače i onda se sakrio pod stolac, pogledom prateći Henryja.

- Hvala Bogu! - povikao je Henry. Spustio se na ljuljačku koja je zaškripjela pod njim. Zagledao se u Psa. - Kakav je to stvor? Izgleda mi kao da ima bjesnilo.

- Jesi li nešto htio, Henry? - Vangie je laktom otvorila vrata. Odlučila je ne pozvati ga unutra, iako mu je željela pokazati kako je sve čisto.

- Samo sam... - Rukom je pokrio oči. Kad je podigao pogled, vidjela je da mu suze teku niz obraze. - Izgledaš tako lijepo, kao nova žena. Samo te želim gledati.

- Za to je malo prekasno, nije li? - Nadlanicom je obrisala čelo.

- Ne, nije. Čuj, Vangie, moram ti nešto objasniti. Znam što misliš, da sam imao vezu, što ja znam, romantičnu vezu. Ali, uopće nije tako.

Ona ga je samo šutke gledala.

- Bilo je to samo jedan put, Vangie. Trenutak slabosti.

- To nije ono što sam ja čula. - Zadržala je dah shvativši koliko mu želi povjerovati. Željela je vjerovati da ga je proračunata žena zavela na stranputicu. Da se može vratiti u Ulicu Cypress i zaboraviti njegovu nevjeru. Ali, koliko poznaje Henryja, on će to pogrešno shvatiti. Mislit će da joj može činiti što god želi, a onda će mu uvijek oprostiti.

- Dušo, pa i sama znaš kako u ovom gradu ogovaraju - rekao je Henry pljesnuvši rukama da ubije komarca.

- Kažu da se viđaš s njom još od rujna.

- Od... tko ti je to rekao? - Porumenio je. - Edith?

- Ne, netko drugi.

- E pa, to nije točno. U rujnu je tek počela raditi kod mene. - Protrljao je čelo. - A bio sam s njom samo par puta. Možda ukupno šest.

- Šest!

- Pa, možda sedam. Dovraga, nisam brojao.

- Ne možeš li jednostavno priznati istinu? Prvo si rekao da te zaludila. Onda da si s njom bio samo jedanput. Sad smo već kod sedam puta. Mama je rekla da kad upitaš alkoholičara koliko je popio, ono što ti kaže pomnožiš sa četiri. Možda bih tako i ja trebala s tobom.

- Nije bitan broj.

- Nije?

- Ne, jer htio sam reći da sam bio nevjeran samo jedan put, s tom ženom. - Teško je uzdahnuo. - Vangie, tako smo se mladi vjenčali. A ta mi se žena nametala. Kunem ti se da se to neće ponoviti. Možeš li mi oprostiti? Mogu li ući da porazgovaramo?

- Dok god lažeš, nemamo o čemu razgovarati.

- Ne lažem. - Oči su mu bile tako natečene da su izgledale male. Bilo joj je mrsko priznati, ali izgledao je potrošeno. Bilo bi tako lako sjesti u njegov rambler i dopustiti mu da je odveze natrag u Ulicu Cypress. Ostane li tako stajati i gledati ga kako plače, na kraju će ga pozvati unutra i poslužiti mu kolač. Zamislila je kako ga svlači ljepljivim prstima, skida mu hlače koje je žvakao Pas, a onda zadiže haljinu.

- Hajde, Vangie, porazgovarajmo. Molim te? - Nasmiješio se, pokazujući krive zube. Zbog tog je osmijeha više nego zbog ičega drugog pomislila da on uživa u svemu tome. Zakoračila je unatrag, udarivši laktom u mrežasta vrata, i zabacila glavu. - Žao mi je, imam previše posla. Čekam goste.

- Koga?

- To se tebe ne tiče.

- Vidiš? Stalo mi je do tebe, inače me ne bi zanimalo što radiš.

- Stvarno sad moram ići.

- Samo me želiš kazniti. - Henry je ustao i obrisao lice. - Ali, to je u redu. I treba me kazniti. Imao sam odnose s DeeDee i sad mi to naplaćuješ.

Kad je izgovorio ženino ime, Vangie je pustila da se vrata zalupe.

- Bit ću iskren - rekao je prilazeći vratima. - Privukla me DeeDee, ali to nije razlog da ti razvrgneš naš brak. Mislio sam da si jača. Ako nisi primijetila, naše dijete još leži u bolnici. Potrebna joj je njezina obitelj.

- Obitelj je nije napustila.

- Ali nismo istodobno s njom. Osim toga, sestre kažu da ne dolaziš tako često otkad si se odselila ovamo. Misle da je to sramota.

- Baš mi je žao što sam razočarala sestre.

- Eto vidiš, kad sam iskren, ti se samo ljutiš. Čemu onda to?

- Nisam ljuta.

- Zašto se onda tako ponašaš? Nisam te napustio. Nikad toj ženi nisam rekao da ću se razvesti i oženiti s njom.

- I zato bi to trebalo biti u redu? - Vangie su zapekle oči. Plakalo joj se, ali joj je srdžba davala snagu. Henry se doimao napuhano, gotovo kao da se ponosi sobom na način koji je njoj bio neshvatljiv. To što je imao tu vezu ne znači da je veliki ljubavnik, samo da je lažljivac i prevarant.

- Još uvijek te volim, Vangie. Nikad nisam prestao. Čak i kad sam bio s njom, ti si mi bila u srcu.

- Prestani.

- Istina je. Ma, to s tom ženom nije mi ništa značilo. Bilo je to isto kao da sam se popišao u pisoar.

- Prestani napokon! - Suze su joj se slijevale niz lice. Nogom je udarila vrata tako jako da je Pas istrčao ispod stolca i sav se nakostriješio.

- Kako netko tako drag može postati tako zao? - rekao je Henry. - Uvijek si bila hirovita, ali ovo nije moja Vangie. To ti je Edith učinila. Postala si zla i luda kao ona.

- Ti si taj koji je lud. Baš kao tvoja mama. - Udahnula je tako naglo da je zvučalo kao hroptaj. Henry se ljuljao na petama. Otvorio je usta i ona je ugledala njegov zlatni zub. Sjetila se koliko se patio prije nego što je otišao zubaru - stavljala mu je tople pa hladne obloge. Sad je pokrila usta brašnjavom rukom koja je mirisala na kvasac i kiselo mlijeko. Nikad dosad nije rekla ništa uvredljivo o njegovoj obitelji (premda joj jest padalo na pamet). Čak ni onom zgodom kad se njegova majka zaključala u njihovu kuću i prevrnula škrinju od cedrovine i sve ormare i ladice, tvrdeći da joj je Vangie ukrala srebrne žličice.

- Henry - rekla je strpljivo. - Sjećaš li se kad sam jedno ljeto provela spremajući mahune za zimu?

- Ne! Baš me briga za mahune!

- Poslušaj me. Spremala sam mahune i tako su lijepo izgledale na polici. A kad sam za Božić otvorila jednu staklenku, tekućina se pokvarila. Sjećaš li se toga, Henry? Nije zaudarala, kako bi se očekivalo, ali su mahune svejedno bile pokvarene.

- Što želiš reći?

- Upravo to. Mahune se mogu pokvariti, Henry. Mogu ti se pokvariti pred nosom a da ništa ne zamijetiš.

- Pa nisam ja povrće, Vangie. Ja sam muškarac. Od krvi i mesa. Nisam mahuna. I nisam svetac.

- Što si, da si, ja sam te se naslušala.

- Ne moraš biti tako zlobna. - Zabio je ruku u džep i protresao ključeve. - Samo te pokušavam vratiti.

- Činiš to na posve pogrešan način.

- Onda mi reci što da učinim! - Kad nije odgovorila, rekao je: - Znam da me još voliš. Uvjeren sam u to.

- Ne poštujem te.

- I ne moraš.

- Ali, morao bi mi se barem sviđati.

- Samo si u šoku.

- Imaš pravo. Toliko sam šokirana da bih te čak mogla ustrijeliti.
- Ne bi. - Mahnuo je kažiprstom. Pas mu je prišao, onjušio mu hlače, podigao nogu.
Vangie je spustila pogled. Žuta lokvica stvorila se na drvenom podu.

- Prokleti pas! - Henry je ispružio nogu otresajući mokraću. Pas se povukao i zarežao.

- Bit će bolje da odeš, Henry. - Vangie je otvorila mrežasta vrata i pružila mu kuhinjsku krpu. - Mislim da mu se ne sviđaš.

- Vratit ću se. - Istrgnuo je krpu Vangie iz ruke i obrisao vlažno mjesto. Onda je otišao do stuba, na široko zaobilazeći Psa. Prije nego što je ušao u automobil, okrenuo se i povikao: - Nije ovo još kraj, Vangie Nepper! Vratit ću se brže nego što misliš!

Dotjerivanje je, mislila je Vangie, jedna od najnapornijih stvari u životu. Waldene je stajala iza nje i uvijala pramenove vlažne kose. - Naći ćeš drugog muškarca - rekla je. - Vidjet ćeš.

- Ne želim ga! - puhнула je Vangie.

- Ma, ne budi smiješna. - Waldene se nasmijala i raščešljala drugi pramen. - Ne želiš valjda biti kao Edith?

Edith je podigla pogled s noktiju koje je lakirala. - A što bi to bilo, Waldene?

- Ti se ne petljaš s muškarcima. - Waldene je posegnula za uvijačem.

- A čime se petljam? - Edith je podigla jednu obrvu.

- Ničime, to sam i htjela reći. Vjerna si uspomeni svoga muža.

- E pa, ne možemo svi biti odani - rekla je Edith. - Phillip bome nije bio odan uspomeni na Margaret Jane, nije li tako?

Waldene se ugrizla za usnicu. Uvila je Vangien pramen i pritom je ubola ukosnicom. Vangie je viknula i udarila je po ruci.

- Oh, oprost! - Waldene je uzela drugi uvijač.

- Ne, nije joj žao - prasnula je Edith. - Jer zna da bi se Phillip, kad bi ona sutra umrla, ponovno oženio za šest mjeseci. Kao nakon Margaret Jane. Muškarci se ne mijenjaju.

Waldene je stisnula usnice. Bacila je uvijač i pobjegla iz sobe.

- Edith, ne moraš biti okrutna - rekla je Vangie. - Nije ona ništa loše mislila.

- Znam. - Edith je protrljala vrat. - Nisam to trebala reći.

- Ne govori to meni, reci njoj. - Vangie je istisnula vodu iz kose. - Popravi stvar, draga. Ipak ste susjede.

Edith je uzdahnula i otišla na trijem. Vangie je ustala i pošla za njom. Polovica kose bila je na uvijačima a druga se polovica još cijedila. Pas je pojurio naprijed i otrčao pred Waldene, koja je stajala zgurena na stubama. Veliki trbuh kao da joj je plutao na dugim bedrima. Edith je sjela i rekla: - Nisam te htjela povrijediti.

- Jesi. Ti si nepristojna. Mrziš me.

- Ne, Waldene, draga si mi. Ali, pogodila si me u bolno mjesto.

- Koje to?

- Unutra. Umorna sam od toga da budem dobra udovica. Od toga sam zlovoljna.

- Možda bi ti pomogao neki hobi. - Waldene se namrštila. - Voliš li šivati?

- Ne, treba mi seks. - Edith je šakom udarila koljeno. - Premlada sam da ga se odreknem.

Waldene je zadrhtala usnica. - Savršeno te razumijem.

- Ali, ti si trudna - rekla je Edith.

- U tome i jest problem.

Vangie, koja je dotad stajala u pozadini, prišla je Waldene i potapšala je po ramenu. Waldene je rekla: - Nakon onoga što se dogodilo s Margaret Jane, on se valjda boji.

- Da, krvarenje - rekla je Edith.
 - U devetom mjesecu. - Waldene su se oči opet napunile suzama. - Kune se da je to slučajno izazvao.
 - Ma sigurno nije - rekla je Vangie, a onda se nagnula naprijed. - A kako to?
 - Nasmrt ju je poševio - rekla je Waldene.
 - Ma ne bi to liječnik učinio!
 - Ne znam. Kaže da se zanio, a onda zaspao. Ona je tijekom noći iskrvarila. - Waldene je stavila obje ruke na trbuh i spustila pogled. - To što se dogodilo Margaret Jane je tragično i tužno, ali ja nisam ona.
 - On to zna. I voli te - umirivala ju je Vangie. Pogledala je Edith, koja joj je uzvratila pogled uzdignute obrve.
 - Ha. - Waldene je ispuhala nos, a onda se naslonila na Vangienu koljena.
 - Ovdje nema muškarca u krugu od trideset kilometara - rekla je Edith i pripalila cigaretu - a eto nas tri, sve jednako uspaljene.
 - Ja nisam - rekla je Vangie.
 - Pričekaj malo, dušo. - Edith joj je namignula. Onda je jednom rukom zagrlila Waldene a drugom Vangie. Ispred njih, na travnjaku, Pas je ganjao svoj rep i grickao mu vršak.
 - Kladam se u što god hoćete da je taj pas muško - rekla je Waldene.

Tog se poslijepodneva dovezao karavan s drvenim stranama. Gospodin Flavious Pippin parkirao je ispod mimoze i uzeo nešto sa stražnjeg sjedala. Izašao je noseći golemu vazu crvenih ruža. Prišao je Vangie i rekao: - Čini se da vas netko strašno voli.

- Da, jest strašno - rekla je Vangie.
 - Nešto nije u redu s ružama? - zbunjeno je upitao Flavious.
 - Prekrasne su. - Primila je vazuu i mahnula Flaviousu. Čim se odvezao, Pas je potrčao niza stube i ganjao automobil. Flavious je ubrzao, a mali je pas dalje trčao u krug. Vangie je razderala omotnicu i izvukla karticu: VOLIM TE SVIM SRCEM, HENRY.
 - Srce mu je, izgleda, jako malo - promrmljala je. Pas se popeo na trijem i počeo mahati repom. - Nisam mislila na tebe - rekla mu je. Edith bi ruže vjerojatno bacila u smeće, ali ona ih je odnijela u dnevnu sobu i stavila na majčin glasovir.

Kroz francuski prozor vidjela je Emmettov zrakoplov, malu crvenu točku na obzorju. Iznad zrakoplova bila je prašnata mrlja. Ovih su dana njegovi znakovi izgledali više kao slovo V nego kao kvačice, kao da ostavlja poruke na nebu. Ili se možda uopće nisu promijenile, samo što je ona to tek sad primijetila.

Ptice i pčele na baptistički način

TEMPERATURE U LIMOGESU:

Sudnica:	29
Nepperova drogerija:	33,3
News-Leader:	37,8
Hooper's:	37,8
Frizerski salon:	40
Prva baptistička crkva:	41,1

Na posljednje dvije utjecalo je to što je sunce udaralo ravno u termometar.

NEWS-LEADER, LIMOGES, SVIBANJ 1952., STR. 2

Fanny LeGette

Kad je Sophie jutros došla na posao, odmah se srušila na stolac. Čelo joj je bilo znojno. - Bi li mi donijela čašu vode, Fanny? - rekla je. - Vani je strašno vruće. A još nije ni svibanj.

Odnijela sam joj vodu s ledom. Popila ju je u pet gutljaja, pri čemu joj se smeđi vrat pomicao gore-dolje kao dizalo. Potapšala me po ruci i rekla: - Dobra si ti djevojčica, Fanny. Ljubazna, draga i lijepa kao što je bila tvoja mama.

Poslije me Waldene poslala da odnesem vazu koraljnih ruža u župni dvor. Obično je Miss Vangie slala cvijeće u crkvu, ali sad je to zapalo nas. Miss Vangie se odselila i ostavila gospodina Henryja, a nitko mi nije htio reći zašto. U Limogesu je vladao takav toplotni val da sam se osjećala kao da sam visoka tri centimetra, da me sunce zdrobilo. Bilo mi je žao Waldene. Nismo imali klima uređaj, a ona je bila golema. Čak su joj i prsti natekli. Nije mogla skinuti vjenčani prsten. Zamišljala sam oca kako joj gura jezik u grlo i pravi joj dijete.

Otišla sam u župni dvor u Ulici Geranium oduševljena što ja odnosim cvijeće jer sam bila zatreskana u pastora T. C. Kirbyja. To zapravo nije počelo sve dok se Olive nije razboljela. Ona je bila strašno zatreskana u njega. Time što sam voljela pastora, osjećala sam da sam joj bliže. Valjda je to moj način da je održavam na životu, jer tata kaže da ona sve više propada. Ali, to nisam smjela nikome reći.

Kad sam se približila crkvi, vidjela sam da pastor gura novu plinsku kosilicu za travu - gospođe iz crkve kupile su mu je za rođendan, dvadeset sedmi. Na njegovom trijemu sjedila je mala crvenokosa djevojčica, kći one gospođe Robichaux koja radi kod gospodina Henryja. Čula sam kako se Waldene i Miss Edith došaptavaju o njoj, ali zašutjele bi kad bih ušla u sobu. Pitala sam se što li djevojčica tu radi, jer Robichauxovi nisu redovito dolazili u crkvu. Čula sam da radi kao nadničarka po vrtovima, pa ju je možda pastor Kirby zaposlio. Imala je na sebi prljavu žutu kockastu haljinu i otrcane cipele bez čarapa. Na listovima je imala ožiljke kao da su je izgrizli mravi. Pastor Kirby je ugasio motor. Dok mi je prilazio, osvrnuo se i pogledao malu. Pogledavao nas je kao da je zbunjen.

Podigla sam vazu, koja je bila od teškog austrijskog kristala, nasljedstvo od bake LeGette. Odlučila sam se ponašati odraslo, kao Olive. - Dobar dan, pastore! - Zabacila sam kosu. Rep mi je bio predug i pretežak da bi poskakivao pa mi je bilo žao što nisam raspustila kosu da mi pada na ramena kao Lady Godivi.

- Zdravo, Fanny! - Okrenuo se maloj Robichauxovoj, koja je sad čučala na stubama i gledala kako mravi odnose velike mrvice kruha - to sam i sama voljela promatrati.

- Billie? - doviknuo je pastor. - Sad možeš kući. Razgovarat ćemo poslije, vrijedi?

- Ali, rekli ste da dođem danas. - Ustala je.

- Znaš što ću ti reći, navrati u ponedjeljak ujutro. Hoćeš li to zapamtiti?

- Da. - Zvučala je razočarano. A onda je odskakutala niz pločnik.

- Jeste li joj dali posao? - upitala sam.

- Posao? - Okrenuo se i gledao je kako skakuće. - Ma, ne. Samo ima nekih, ovaj, osobnih problema.

Umirala sam od želje da upitam kakvih, ali znala sam da bi to bilo nepristojno. Pastori su kao liječnici - ne smiju odati tajne. Tati katkad nešto izleti - čula sam ga - ali u pastora Kirbyja se možeš pouzdati. Bio je odveć blizu Bogu da bi bio brbljavac. To je bio jedan od razloga zbog kojih sam ga voljela. Prošle je nedjelje tema njegove propovijedi bila: «Ogovaranje će biti vaš pad.»

- Ove su ruže za sutra - rekla sam mu. - Ali, Waldene je rekla da vratim vazuu. - Osjetila sam se glupo. Porumenjela sam. Pa on zna da ona želi vazuu natrag. Samo nisam znala što bih drugo rekla. - Da ih odnesem u kapelicu? - upitala sam.

- Može. Evo, idem s tobom. - Posegnuo je u džep i izvadio kockasti plavi rupčić. Obrisao je vrat. - Uh, kako je vruće.

- Bit će još gore. - Pogledala sam sunce. Sjalo je kroz stabla koja rastu uz Bayou Macon, pokraj Groblja žute groznice, nedaleko odavde.

- Ostavimo ruže pa idemo u župni dvor - rekao je. - Dobro bi mi došla čaša vode. A tebi, Fanny? Jesi li žedna?

- Pa, jesam. - Hodali smo po tek pokošenom travnjaku prema crkvi. Stalno sam mu dobacivala skrivene poglede. Waldene je jednom rekla da pastoru treba žena, netko tko će mu pomagati, kuhati i brinuti se za njegovu odjeću. Svake su nedjelje mlade žene dolazile u crkvu sa slamnatim šeširima i bijelim rukavicama, odjevene šareno kao pisanice - svaka se nadala da će pastor Kirby baš nju izabrati. Olive je bila najgora - kako ga je samo gledala i uvijek mu nastojala biti blizu. Jednom se zavjetovala da će se moliti četrdeset dana i ni za što nije imala vremena. Naljutila sam se, ali valjda sam samo bila ljubomorna. Bojala sam se da ću je izgubiti.

Ušla sam u crkvu i udahnula vruć, ustajali zrak. Kad sam stavila ruže na oltar, pastor Kirby se odmaknuo da im se divi.

- Kao naslikane - rekao je i stavio mi ruku na rame. - To su najljepše ruže u cijelom Limoges.

- Nisu naše, nego iz vrta Miss Vangie.

- Da, znam. Ali, lijepo je od tebe što si ih donijela. - Nasmiješio se tako da su mu se vidjeli krivi donji zubi. Njegove su me oči podsjećale na bombone. Na nosu je imao pjegice, a obrazi su mu bili rumeni od sunca.

- Pođimo u dvor po vodu. - Spustio je ruku na moj lakat i poveo me van, niz betonsku stazu do stražnjeg ulaza u župni dvor. Popeli smo se u kuhinju, gdje je na pultu stajala zdjelica u kojoj je ostalo još malo žitnih pahuljica. Valjda to neženje jedu za doručak. Nije imao nikoga da mu pripravi jaja sa šunkom, biskvite i žgance sa sirom. Ja skupljam recepte otkako sam naučila pisati. Waldene je rekla da mi je to pametno, da je kod frizera čula da put do muškog srca vodi kroz želudac.

- Nož je puno brži - rekao je tata, a Waldene je odjurila. Prije nego što su se vjenčali, stalno su se ljubili. Strašno su me zabrinjavali. Znala sam da ćemo završiti s cijelim čoporom djece.

Pastor Kirby uzeo je dvije uljubljene aluminijske šalice s police i napunio ih vodom. Uzela sam jednu i u sebi se zavjetovala da ću štedjeti i kupiti mu prave čaše. Vidjela sam neke baš zgodne, s uzorkom jagoda i kriškama limuna. Župnom je dvoru nedostajala ženska ruka - čipkaste zavjese, zvončići kakve sam vidjela kod Miss Edith. Kroz uska vrata vidjela sam njegovu spavaću sobu - trošni madrac i kockastu posteljinu. Sve je izgledalo tako žalosno. Živio je kao siromah. Na radnom stolu bila je svjetiljka, Biblija i bilježnica. Gledala sam kako naginje čašu i pije dok mu adamova jabučica poskakuje.

- Radili ste na propovijedi? - upitala sam, vireći u sobu. Tu je doista bilo vruće. Na pultu je bio crni ventilator. Popila sam malo vode - zubi su mi udarili u aluminij.

- Bome jesam. - Spustio je šalicu i pošao u spavaću sobu. - Hoćeš vidjeti?

Iako sam znala da ne bih smjela ući u mušku spavaću sobu, pomisao me uzbudila. Osjećala sam se posebnom, kao da me izabrao između svih djevojaka u Limoges. Požurila sam za njim, držeći aluminijsku šalicu uz prsa. On je sjeo na krevet i otvorio bilježnicu.

- Da vidimo. Sinoć sam čitao Apokalipsu. - Uzdahnuo je i odmahnio glavom.

Podigao je list s dva prsta. - Katkad se pitam je li Ivan bio lud kad ju je napisao.

- Ivan? Lud?

- Pa, spalili su mu oči kad je bio na Kreti.

- Aha. - Kimnula sam, ali zapravo to nikad prije nisam čula. Činilo mi se da pastor bogohuli, ili je možda genij kao Peter Marshall. Možda on u Bibliji vidi stvari koje mi ostali ne vidimo.

- Zgodna si ti curica. - Gurnuo me laktom. Znao te pogledati tako da ti se činilo da ti čita svaku misao. Da je bio katolik, nitko mu se ne bi morao ispovijedati jer bi on ionako znao što misle.

- Zapravo, prava si ljepotica.

- Tko, ja? - Spustila sam šalicu na njegov noćni ormarić i pogledala ga u oči. Cijeli su mi život govorili da sam «slatka k'o bombon», što je zapravo nemoguće. Potajno su me živcirale sve one stare, napudrane gospođe koje bi mi u crkvi govorile: - Oh, evo male dr. LeGettea. Slatka je k'o bombon.

E pa, one su bile slatke kao žabe, ali nisam se htjela spuštati na njihov nivo. Nisam bila prirodno lijepa kao Olive. Imala sam oblo lice koje je izgledalo tužno. - Nikad se ne smiješiš - žalila se Waldene, ali meni je glava bila prepuna važnih misli. Željela sam biti prvi ženski doktor u Limoges, u slučaju da se ne udam za pastora. Zamišljala sam kako radim zajedno s tatom. - Skalpel - rekao bi on, a sestra bi mu ga dodala. - Spužvu - rekla bih ja i sestra bi je dodala. Tata i ja otišli bismo brodom u Afriku i bili misionari. Waldene i bebu bismo, dakako, ostavili kod kuće.

- Mirišeš slatko kao ruže koje si donijela. - Pastor mi se smiješio. - Ali si tisuću puta ljepša.

Sumnjičavo sam ga pogledala. Valjda mi želi ojačati kršćansku hrabrost. Još malo pa će reći da sam lijepa u Božjim očima. Ali, ako ne možeš biti lijepa ovdje, na zemlji, koja je korist od toga da budeš lijepa u raj? I svi će drugi biti lijepi, pa ćeš biti ista kao i ostali. Waldene je rekla da zbog toga ružne katolkinje postaju redovnice, jer ih nitko drugi neće. Postaju Božje nevjestice, nose vjenčanicu, polože zavjet, a onda do kraja života nose crninu.

- Imaš lijepe zglobove - rekao je pastor Kirby.

Sklopila sam ruke i zagledala se u svoje zdepaste prste. On mi je prstom podigao bradu i poljubio me u usta. Bila sam tako šokirana da se nisam mogla ni pomaknuti. Nisam mislila da poljubac može biti tako blag i vlažan. Nešto me počelo škakljati duboko u trbuhu, kao kad te svrbi nešto što ne možeš počesati. Mislila sam na sjeme na njegovom jeziku i uplašila se. Ako napravimo dijete, Waldene će morati kupiti još jednu kolijevku - to jest, ako me ne otjera u dom za nevjenčane majke. Izmigoljila sam i nadlanicom obrisala usta.

- Što se dogodilo? Jesam li bio pregrub? - Pastor mi je rukama gnječio nadlaktice.

- Ne. - Zbunjeno sam trepnula. Željela sam da me ponovno poljubi, ali nisam bila sigurna kako da izbjegnem jezik.

- Opusti se.

- Ne mogu. Moglo bi u mene dospjeti dijete. - Zakolotala sam očima i počesala se po vratu. Pitala sam se izgledam li glupo. To sam činila uvijek kad sam bila nervozna. Kod kuće bi mi Waldene rekla da izgledam kao majmun. Ali, tata me branio. Rekao je: - Češanje i trebljenje buha je društvena aktivnost kod babuna.

- Ne razumijem - rekao je pastor. - Kako to misliš?

- Od vaše sline - šapnula sam. Obrazi su mi gorjeli. Da mi je netko izmjerio temperaturu, sigurno bi bila 40. - Uđe u mene dok se ljubimo.

- Molim? - Nasmiješio se i odmahnuo glavom. Primio me za ruke. Prsti su mu bili glatki i topli. - To nije točno. Možeš se ljubiti sa mnom koliko god želiš, od toga nikad nećeš zatrudnjeti.

- Stvarno?

- Da, stvarno.

- Onda moj tata ima pravo?

- Vjerojatno.

- Onda stvarno rode donose djecu?

- Ne! - Zabacio je glavu i nasmijao se. - Ne, ne, ne! Ma što su ti to govorili, dijete?

Razmisli malo. Ti si pametna djevojka. Da rode donose djecu, ne misliš li da bi dosad netko vidio barem jednu? Kako leti nebom s malim zavežljajem u kljunu?

- Možda. - Počešala sam se po vratu.

- A svake godine bi poneko dijete palo. Po cijelom bi svijetu bilo razbijene novorođenčadi.

Kimnula sam.

- Ja nikad za takvo što nisam čuo. A ti?

- Ni ja.

- A da se djeca prave ljubljajem, onda bi Limoges imao milijun stanovnika, a ne 905. Ili je 906? Nikad točno ne zapamtim. - Odmahnuo je glavom. - Bilo bi opasno jesti u restoranu. Obiteljska okupljanja bi bila opasna.

Počela me svrbjeti brada, ali pastor me gledao. - Znaš što - rekao je. - Daj da te poljubim, a ako zatrudniš, odvest ćemo se u New Orleans i vjenčati. Ima tamo jedan matičar koji mi duguje uslugu. - Podigao je Bibliju i rekao: - Kunem se, tako mi Bog pomogao.

Toliko mi je laknulo da sam ga zagrlila i srušila. Pali smo na krevet, ali su moje usne bile kao zalijepljene za njegove. Rukama sam mu protrljala prsa, bokove i trbuh, kao što sam vidjela da Dorothy Lamour radi u filmovima. On se odmaknuo i odmahnuo glavom. - Bilo bi bolje da tu stanemo, Fanny. Tvoj je tata ne samo đakon nego i moj liječnik.

- Neće doznati. - Posegnula sam za njegovim licem i privukla ga, ali on mi je stavio prst na usta.

- Ja sam strpljiv muškarac. - Stisnuo me za ruku. - Mogu čekati da plod sazrije.

- Već je zreo! - rekla sam.

- Ti si vrlo mlada. - Prstom mi je pomilovao lice. To me škakljalo.

- Nisam.

- Ništa ne znaš o muškim potrebama.

- E baš znam. Olive mi je ispričala upravo prije nego što je, ovaj, prije nego...

- Olive? Što ti je rekla? - Lice mu je postalo bezizražajno, pa sam pomislila da je i nju dirao. Ali, da se to dogodilo, znala bih. Da se s bilo kim ljubila, ne samo što bi mi rekla, nego bi se i hvalisala i preuveličavala.

- Pa - rekla sam - rekla mi je da muškarac stavi svoj znate-već-što u ženin porculan.

- Porculan?

- Da, ovamo. - Pokazala sam među noge.

- Ah - rekao je kimajući.

- Ali, ja joj nisam vjerovala. To jednostavno nije moguće. Tata mi je rekao da je lagala.

- Da, ali on je lagao o rodama, nije li tako? Mrsko mi je što ti to moram reći, ali Olive je imala pravo.

- Pravo? - Htjela sam ustati, ali me on gurnuo natrag.

- Molim te, nemoj reći tati da sam ti rekao. Ne bi mu se to svidjelo. - Oblizao je usnice, stavio ruku na moj obraz i rekao mi: - Ne boj se, mala sestro. Tata te samo htio zaštititi. Htio je da što duže ostaneš nevina.

- Da, to ima smisla.

- On te voli. - Zastao je. - Ali, možeš se sa mnom ljubiti koliko god hoćeš, nemaš se zbog čega brinuti. Vidiš, u tebi ima jedno mjesto koje se zove junfer. A ja imam nešto među nogama što ga probije.

Znala sam da muškarci imaju te visuljke. Mnogo sam puta djeci mijenjala pelene u crkvenom dječjem vrtiću. Ali, nikad nisam vidjela kako to izgleda kod odraslog muškarca.

- Stavim dio sebe u tebe i postanemo jedno. Vjenčani u Božjim očima. Tako je Gospodin želio.

- Stvarno? - Meni je to zvučalo gadno, ali što ja znam. Osim toga, odmah bih umrla kad bih pomislila da su tata i Waldene to radili.

- Ženu prvi put boli. Zato što joj puca junfer.

- I zvuči kao da boli. - Nakrivila sam glavu. - Zašto se to zove junfer?

- Pa, tako se kaže. I pomaže da te volim najjače što muškarac može voljeti ženu. - Spustio je ruku s mogeg lica, pri čemu mi je dodirnuo prsa. - Koliko ti je godina? Četrnaest? Petnaest?

- Šesnaest - slagala sam.

- Već te dugo promatram.

- Stvarno? - Razrogačila sam oči i nisam si mogla pomoći, smiješila sam se od uha do uha. Primaknula sam se da mu budem bliže. - Mene?

- Da. Vidim te u crkvi i uvijek izgledaš tako lijepo i tako slatko mirišeš. Jedva uspijevam misliti na propovijed. Srce mi jako tuče, kao sada. Evo vidi. - Stavio je moju ruku na košulju. - Osjećaš li to, Fanny?

- Ne - odmahnula sam glavom.

- Onda mi više nema pomoći. - Sklopio je oči, ali mi je i dalje držao ruku na prsima. - Srce mi kuca kao ludo. Možda me udari kap. Da legnem?

- Da pozovem tatu? - Uplašila sam se.

- Ne, ne, proći će. - Izvalio se na leđa i dalje me držeći za ruku i sklopio oči. - Osjećam da prolazi.

- Mogu li ja što učiniti? Da vam donesem još vode?

- Samo lezi kraj mene. Dok me ne prođe bol. - Otvorio je jedno oko. - I molim te, ne spominji ovo tati. Odmah bi me izbacili iz Limogesa.

- Zašto?

- Ne vole bolesne pastore. Žele snažne i zdrave.

- Pa vi ste snažni.

- Zapravo nisam. Jer da jesam - rekao je promatrajući me - uspio bih odoljeti i ne bih se ljubio s tobom.

- Nemojte odoljeti - rekla sam i obliznula usnice. Na hlačama mu se vidjela velika izbočina, muški dio, i uto sam shvatila da mi je govorio istinu. Osjećala sam se kao Susan Hayward u filmu «Želim živjeti».

Trebao mi je čitav sat da stignem do kuće, iako je župni dvor bio samo pet uglova od Ulice Cypress, jer sam morala hodati sitnim koracima. Između nogu su mi bile dvije krpe, ali nisu osobito dobro zaustavile krvarenje. Pastor Kirby je rekao da je to normalno, da na to mislim kao na sok od višnje. Dok sam pognuta hodala pločnikom, za mnom je ostajao trag ružičastih kapi. Kad sam se osvrnula i to vidjela, bilo mi je jasno da neću dugo živjeti. Bilo je tu mnogo krvi. Pastor je rastrgnuo nešto u meni, a to bome nije bila nikakva višnja.

Trebala mi je cijela vječnost da dođem do Ulice Geranium, a onda do Avenije Lincoln. Srećom nisam ni na koga naišla. Nitko me nije pitao zašto tako čudno hodam. To je već samo po sebi bilo čudo. Kad sam skrenula u Ulicu Cypress, jezero je blistalo kao da

se krijesnice razmnožavaju u vodi. Pomislila sam da odem ravno na mol i bacim se u jezero. Mogla bih otplivati do kuće, osim ako se ne onesvijestim i utopim. Počela sam prelaziti ulicu, ali me vidjela Miss Edith. Stajala je u dvorištu i podrezivala živicu.

- Zdravo, Fanny - doviknula mi je. Rastegnula sam usnice u nešto što sam se nadala da nalikuje osmijehu. Onda sam podigla ruku i mahnula, držeći laktove uz tijelo. Osvrnula sam se i vidjela još krvavih mrlja, veličine četvrt dolara. Unutra me boljelo.

- Je li ti dobro? - Miss Edith se nagnula preko grmlja. - Vrlo si blijeda.

- Dobro sam. - Prisilila sam se da otvorim oči. Onda sam napravila velik korak nadajući se da ću tako prije stići kući i izbjeći Miss Edith i ostale radoznale susjede. Daleko naprijed vidjela sam kako Miss Harriet mete prilaz kući. Pokraj nje neću uspjati proći, ali nisam imala izbora. Napravila sam još jedan veliki korak, a krpe su ispale na pločnik. Pred očima su mi plesale ružičaste točkice.

- Fanny? - Lice Miss Edith mi se približilo, golemo i izobličeno.

- Samo sam... - Njihala sam se amo-tamo. Mozak mi je govorio da odem ravno kući, brojeći konopce za rublje dok ne stignem. Činilo mi se kao da sam kilometrima daleko. Moja je kuća mogla biti bilo gdje.

- Fanny, plašiš me. - Miss Edith je spustila vrtlarske škare i zaobišla ogradu. Ja sam pokušala pobjeći, a umjesto toga sam pala ravno na lice i ogrebla čelo.

- Dragi Bože, pa ti krvariš! - povikala je Miss Edith, podižući mi haljinu. Podigla me i potrčala prema Waldeneinoj kući. Miss Harriet je bacila metlu, nabrala nos i upitala: - Što je? Zar je opet pala s bicikla?

- Ne znam - viknula je Miss Edith preko ramena. Sagnula je glavu da izbjegne nisku granu.

- Što? Što si rekla? - Miss Harriet je dahtala žureći pločnikom, ali Miss Edith je imala dulje noge.

- Trčite brže, Miss Edith - rekla sam joj.

- Što ti se dogodilo?

- Izgubila sam junfer - rekla sam, gutajući zrak.

- Što? - Posrnula je.

- Tako mi je rekao.

- Tko?

- Samo trčite dalje. - Uštipnula sam je za ruku. - Što god se dogodilo, ne dajte da me ulovi Miss Harriet.

Subotnje poslijepodne u Limogesu

Biblija je prepuna izvanbračnih veza i silovanja. Kao kad je Amon namamio Tamaru, bratovljevu ženu, da mu ispeče kruh, a kad mu ga je donijela, on ju je silovao. Kao da u Starom zavjetu hrana i strast spadaju zajedno. Pogani su uvijek nešto žrtvovali, ali Bog je bio zlovoljan tijekom cijelog Stvaranja. Zatvorio je Raj. Svidjelo mu se Abelovo janje, a onda se naljutio kad mu je Kain htio dati povrće. I mučio je Joba. Katkad mi se čini da se bavim pogrešnim poslom.

PASTOR T. C. KIRBY, DOK JE PAKIRAO SVOJE STVARI, SVIBANJ 1952.

U nedjelju, Božji dan, svi u Limogesu slave. Sve su trgovine zatvorene i u gradu kao da vlada tajac dok se na začuju crkvena zvana i ne počnu pjevati zborovi. Žene stave šešire i navuku rukavice, a muškarci izgledaju elegantno ali neopušteno, u tijesnim cipelama koje škripuću. Nedjelja je dan malih obiteljskih skupova. Ljudi se okupljaju na trijemovima trbuha punih pohane piletine, riže, umaka, biskvita i pite od limuna prekrivene s deset

centimetara snijega od bjelanaca. Muškarci sjede na jednom kraju trijema, raspravljaju o pojedinostima rata, hvale Nathana Bedforda Forresta, osuđuju Braxtona Bragga. - Dobili bismo bitku i Jenkiji bi bježali, a Bragg bi se počeo povlačiti - govorili bi muškarci, kao da su osobno bili ondje.

- Čak im nisu ukrali ni zalihe ni uzeli zarobljenike - rekao bi netko drugi.
- Da je bar bio Jenki.

Na drugoj strani trijema, stare dame sjede u stolicama za ljujanje i mašu kartonskim lepezama na kojima piše POGREBNO PODUZEĆE BEAULIEU. Mlađe žene jedna drugoj češljaju kosu i tiho razgovaraju o tumorima, komi i drugim skandalima. - Teta Lizzy u utrobi ima izraslinu kao petomjesečno dijete.

- Kad već govorimo o izbočinama, jeste li vidjele malu Nepperovu?
- Kako je moguće da Vangie nije primijetila?
- Pa, nešto je sigurno primijetila. Ostavila je Henryja.
- Zato što ima ljubavnicu.
- A ljubavnica ima muža invalida.

Sprijeda u dvorištu djeca se igraju u svečanoj odjeći. Dječaci čuče i igraju se pikula; njihove sestre i sestrične odijevaju mačićima lutkine haljine. Cijele se obitelji poredaju ispred kuće kako bi ih fotografirala jedna od krupnih teta (koja ne želi ostati u pamćenju obitelji kao debela Bessie Lou).

No prije nego što dođe nedjelja, valja prebroditi subotu, a subota nije ni najmanje sveta. Žene čitav dan pospremaju, lašte, usisavaju i ribaju. Čak i djeca beru povrće, sjećaju luk, skupljaju jaja, lašte srebrninu. Po cijelom Limogesu, u ulicama koje su imena dobila po cvijeću i predsjednicima, žene se pripremaju za Sabat. Glačaju haljine i hlače. Lašte cipele, pripemaju Biblije, stavljaju kovanice u male omotnice. Dok prosijavaju brašno za crveni baršunasti kolač, uobičajen za obiteljske skupove, pozivaju djecu da nauče stihove napamet. Najstarije dječake šalju na gradsku tržnicu da kupe boju za hranu - za neke je recepte potrebna cijela boca.

CRVENI BARŠUNASTI KOLAČ

” šalice biljne masti

1 1/2 šalica šećera

2 jaja

2 žlice kakaa

6 dcl crvene boje za kolače

2 ” šalice prosijanog oštrog brašna

1 žličica soli

1 žličica praška za pecivo

1 šalica kiselog mlijeka

1 žličica vanilije

1 žlica octa

1 žličica sode bikarbone

Pjenasto miješajte biljnu mast i šećer. Dodajte jaja. U drugoj posudi pomiješajte kakao i boju za kolače. To dodajte prvoj smjesi. Sad pomiješajte prosijano brašno, sol, prašak za pecivo, kiselo mlijeko i vaniliju. I to pomiješajte s prvom smjesom. Lagano umiješajte ocat i sodu. NE TUCITE nakon što dodate ocat i sodu. Pecite u dva pleha od 20 cm ili tri od 17 cm.

PRELJEV

4 žlice mekog brašna

1 šalica mlijeka
1 šalica šećera
1 šalica maslaca
1 žličica ekstrakta vanilije

Pomiješajte brašno s mlijekom. Kuhajte dok ne bude glatko, a onda pustite da se ohladi. Pjenasto miješajte šećer i maslac. Dodajte kuhanoj smjesi i tucite dok ne bude kremasto. Dodajte ekstrakt vanilije. Tucite dok mješavina ne bude izgledala kao šlag. Premažite kolač.

Pečenje tog kolača navodno nedjeljom smiruje živce dok vam je muž u ribolovu ili gdje drugdje.

Dok djeca na biciklima prolaze pokraj Prve baptističke crkve, mašu pastoru Kirbyju, koji pakira kutije u automobil. - Da vam pomognemo, brate Kirby? - pitaju ga.

- Ne, hvala, dečki! - Kirby čeka da se djeca odvezu do kraja Ulice Geranium, a onda gurne kutiju u automobil. Učini drugome ono što želiš da on učini tebi, misli pastor Kirby. Nije, doduše, siguran da želi da njemu itko išta učini, premda zavodenje ne bi bilo loše, kad bi samo mogao izabrati vrijeme, mjesto i osobu.

Kod kuće u West Virginiji, Mamaw (tko zna je li još živa) je govorila: «Pljuni u zrak pa će ti pasti natrag na glavu.» Dok sad trpa pokrivač iz župnog dvora u automobil, pastor misli kako je pljunuo u previše lica u ovom gradu. Posvuda je izgubio vlast nad sobom - u zvoniku, s milodarima, čak i u svojoj sobici u župnom dvoru. Prekršio je pogodbu s Bogom. Opet je srao u vlastitom dvorištu. Došlo je vrijeme da krene dalje.

Na stolu Vidalije Rogers stoji poruka. Zamišlja je kako otključava crkvu (pomalo iznenađena, možda, što je zatiče praznu), prolazi pokraj dvorane u kuhinju da pripremi hostije. Sve će čaše napuniti sokom od grožđa i istresti kekse u košaricu. Članovi zbora zauzet će svoja mjesta i gledati kako u crkvu ulaze djevojčice s volančićima, dječaci u bijelim čarapama i mokasinkama, žene debelih ruku, muškarci kose vlažne od briljantina. Bessie Freeman počet će svirati orgulje a ljudi će se smiještati u klupe. Zbor će ustati i zapjevati: «Slava Bogu, od kojeg dolaze sva blaženstva. Slava Njemu i svim stvorenjima na zemlji. Slava Ocu, Sinu i Duhu svetom. Aaaa-men.»

Dok stoji na suncu i baca knjige pjesama u automobil, zamišlja kako ga cijela crkva čeka. Zamišlja Vidaliju kako prilazi svome stolu i uzdrhtalom rukom uzima poruku:

IZ UREDA... Pastora T. C. Kirbyja

Draga gospođo Rogers,

Moram vas, na žalost, obavijestiti da zbog neočekivane, po život opasne obiteljske situacije hitno moram otići iz Limogesa.

Ne znam kada ću se i hoću li se uopće vratiti. Žao mi je što vas tako ostavljam. Nadam se da ćete mi oprostiti. U međuvremenu slobodno nađite drugog pastora.

Volite se,

Pastor Kirby

Pita se kako će se oni uopće snaći bez njega. Misli na starice koje uvijek obećaju ispeći stotinu kolača za godišnji piknik, a onda ga nazovu večer prije i žale se da je gradska tržnica zatvorena, a njima je ponestalo šećera. Doista su mislile da im on može pomoći jer je tako pisalo u Bibliji - kruh i riba, voda u vino.

Ništa nije gore od srditog oca, misli. Uh, gori su od prezrenih žena, a i mnogo jači. Nema mu druge nego zbrisati prije nego što ga se dočepa dr. LeGette. Ili će se možda pojaviti šerif Reems s policijskim psima i dobrovoljcima i pretraživati svaki četvorni metar

delte, kao srdita gomila u Frankensteinu. Nije važno; dok pokucaju na pastora vrata, on će već biti daleko, na putu za Kaliforniju.

- Prije nego što pođem - misli - hoću još komadić Limogesa. - Uđe u župni dvor, podigne slušalicu i okrene broj. Onda kaže: - Cordy, neočekivano moram iz grada... Ne, ne znam na kako dugo. Možeš li navratiti?

Život bez duše

Nisam naučila kuhati prema receptima. Jednostavno se sva predam okusu i mirisu. Počnem peći ujutro, dok još čujem pijetlove i cvrčke. Sunce prodre kroz prozor, i kuhinja se ispuni dobrotom. Domalo hrana počne govoriti - još šećera, malo brašna, malo šerija, malo vanilije. I dok podignem pogled, nebo je narančasto i crveno. Kuhala sam čitav dan, do večeri. Spremna sam za bilo što: patku, gumbo, račiće, tamale, pitu od rakovica, kolač s kokosom, žele od limunade.

SOPHIE DONNELL, RAZGOVARAJUĆI O RECEPTIMA NA SVOJOJ SVADBI U CANE RIVER LAKEU, NATCHITOCHEES, LOUISIANA, 1930.

Sophie Donnell

Na trijemu za rublje LeGetteovih bilo je nepodnošljivo vruće. Stajala sam pred ventilatorom a haljina mi je lepršala. Nagnula sam se nad dubok emajlirani lavor i promiješala rublje. Voda se parila. Miss Waldene rekla mi je da je to zastarjelo, da ima novi Maytag, ali ja sam samo slegnula ramenima. Rekla sam joj: - Vratite se vi svojem šiivanju, a mene i rublje ostavite na miru. - Samo mi daj dobar lavor i sve će biti u redu.

U ustima mi je kiseo okus i sve me boli. Burr ima gripu, a počela je isto ovako, samo što je on imao vrućicu i boljelo ga je grlo. Obrisala sam ručnikom znoj s čela, a kad sam podigla pogled, otvorila su se mrežasta vrata i dojurila je Miss Edith. Nosila je Fanny, koja se stenjala i plakala. Miss Edith je nogom zalupila vrata i povikala: - Brzo, zaključaj ih! Harriet mi je za petama!

Navukla sam rezu. Trenutak poslije Miss Harriet je dotrčala i protresla vrata. Nagnula se prema mreži. Tijelo joj ne izgleda ljudski nego više kao da je nekakva ljigava žaba. Povikala je: - Edith? Sophie? Je li sve u redu? Mogu li pomoći?

- Gripa - odgovorila sam. - I zarazna je. Bilo bi vam bolje da se odmaknete, da je ne udahnete.

- Nije istina - rekla je ona, ali se odmaknula niza stube. Pokliznula se i počela padati. Nisam joj imala vremena pomoći. Miss Edith je već bila u kuhinji i zvala me da dođem. Čim sam zakoračila kroz vrata, znala sam da se dogodilo nešto loše. Stražnji dio Fannyne haljine bio je sav krvav. Krv je još kapala po podu. Izgledala mi je kao da ju je netko ustrijelio. Fanny se još držala kao ulovljeni zec, lica zaronjenog u vrat Miss Edith. Prije nego što sam išta dospjela upitati, dotrčala je Miss Waldene. Držala je kutiju za šivanje, oslanjajući je na svoj veliki trbuh. Šivala je dječje odijelce. Znala sam da će se izbezumiti kad vidi svu ovu krv.

- Edith? - rekla je i stala kao ukopana. Fannyna glava se zanjihala.

- O moj Bože! - Kutija joj je ispala iz ruku. Gumbi i konci rasuli su se po podu.

Miss Waldene je samo odmahivala glavom i pogledavala Fannynu haljinu i ruke Miss Edith - i jedno i drugo bilo je crveno kao da je netko kuhao ciklu, a ekspres-lonac je eksplodirao. Fanny je pomicala glavu amo-tamo. Malo je otvorila oči, a Miss Waldene je požurila naprijed. Odmaknula je Fanny šiške. - Što se dogodilo? Jesi li pala?

- Nisam! - Fanny je briznula u plač i ponovno sakrila lice.

- Srušila se pred mojom kućom - rekla je Edith, milujući dijete po kosi, koja se rasula.

- Ali, toliko je krvi. - Waldene je uhvatila Fanny za nogu i stisnula je. Podigla je haljinu, ali rublje je odveć debelo. Ja sam uzela staru plahtu i prostrla je na Fannyn krevet.

- Možete je staviti ovamo - povikala sam, a onda se naslonila na zid i čekala. -
Treat će nam ručnici za malenu.

- Gdje su? - Edith je stajala u dovratku. - Ja ću ih donijeti.

- Ne ostavljajte me! - povikala je Fanny.

- Dobro, dušo, ostat ću. Pssst. - Edith ju je položila na krevet pa sjela. Pomilovala je malenu po kosi. - Ne plači. Molim te, ne plači.

- Ja ću ih donijeti - rekla je Waldene i otrčala. Čula sam kako se u hodniku otvaraju i zatvaraju vrata. Onda sam čula kako telefonom drhtavim glasom traži dr. LeGettea.

Izderala se na sestru: - Ne govorite mi da ne može doći na telefon!

Onda je došla u sobu, ruku punih prugastih ručnika. Rekla je: - Phillip je krenuo. Fanny, mila? Možeš li govoriti? Možeš li nam reći kako si se ozlijedila? - Odgegala se do kreveta i sjela tako da je njezin golemi trbuh bio između nje i djeteta. Fanny je otvorila oči i napravila grimasu pa se opet rasplakala, odmahujući glavom tako jako da je s obje strane udarala u jastuk.

- Pa sigurno nije ništa tako strašno. - Waldene je spustila ručnike. - Je li počelo? Jesi li dobila mjesečnicu?

- N-n-ne. - Fanny je počela štucati dok su joj suze tekle u usta. Usnice su joj bile posve blijede.

- Zašto si onda krvava do koljena? - Miss Waldene je iskočila žila na čelu. - Nisi valjda... mislim, nisi...

Fannyne su oči bile goleme i sjajne. Napunile su se suzama, ali suze nisu potekle.

- Pa onda... - Waldene je odmahнула glavom, pogledavajući Fanny pa Edith. - Jesi li se posjekla?

- Hoću tatuuuuu! - zajecala je Fanny. Bacila se na Edith.

- Napadnuta je - rekla nam je Edith.

Waldene je uzviknula pa pokrila usta rukama. Jedva je stajala na nogama. Posve je probljerala. - Čini mi se da će mi pozliti!

- Zakleo se da me neće ozlijediti. - Fanny se okrenula i zarila lice u jastuk. - Ali jest. Krvarila sam po njegovom madracu.

- Tko to? - Edith se primaknula. - Tko je rekao da te neće pozlijediti?

- Oh, Miss Edith. - Fanny ju je pogledala. - Pastor Kirby. Ali, ne smijete reći tati. Pastor je rekao da će Isusova krv pasti na mene ako ikome kažem.

Waldene je izjurila iz sobe. Trenutak poslije čula sam kako povraća u zahodu.

Fanny je šmrknula i obrisala oči jastučnicom. Sad kad je Miss Waldene zauzeta povraćanjem, pomislila sam, djevojčica bi se mogla raspričati. - Ja sam kriva. Zapravo sam ga izazivala.

- Ma daj - rekla sam. Bila sam tako srdita. - Nikoga ti ne možeš namamiti.

Ona me samo pogledala. Rekla je: - Grlio me i ljubio i ja sam mislila da je to sve. Sviđalo mi se. Nitko mi nikad prije to nije radio, nikad.

- Zato što si još mala - rekla sam.

Edith je neprestano milovala Fannynu kosu, sve do vrata, kao da djetetu izmamљуje riječi.

Fanny je zurila u nju. Rekla je: - Nisam znala da će mi učiniti i sve ono drugo.

- Naravno da nisi.

- A onda mi je stavio ruku u gaćice. - Lice joj se opet iskrivilo pa je obrisala oči plahtom. - Miss Edith, kad je jednom krenuo, više ga nisam mogla zaustaviti.

- Dragi Bože. - Edith je sklopila oči. Prestala je milovati djevojčicu i rukom udarila vlastito bedro. U zahodu je povraćanje prestalo. Povirila sam u hodnik i vidjela kako Waldene leži na keramičkom podu, ruku ovijenih oko dna školjke, i diše otvorenih usta.

- Rekao je da nikad nije vidio da neka djevojka toliko krvari - rekla je Fanny. - Mislim da se uplašio.

- I trebao bi. Ako ima imalo soli u glavi, otići će iz grada. - Edith je objumila Fannyno lice rukama. - Daj da te operemo prije nego što ti dođe tata, može?

Dr. LeGette je otišao pogledati Fanny, a kad je izišao, psovao je i bio spreman ubijati. Rekao je da je pastor kopile. Miss Fanny je plakala, Miss Waldene je plakala i govorila da je hvataju trudovi. Ja i Miss Edith smo otišle u kuhinju, sjele i slušale. Ona je lupkala prstima po žutom stolu. Čule smo da dr. LeGette tiho razgovara sa svojom kćeri, ali nismo mogle razaznati što govori. Meni se vrtjelo u glavi. Cijeli mi dan nije bilo dobro. - Mislim da me hvata gripa - rekla sam i protrljala vrat. - Burr je bolestan već tri dana. Ima zimicu i vrućicu. I kašlje.

- Zaraza se proširila po cijelom Limogesu. - Edith mi je dotaknula čelo, a onda se brzo odmaknula. - Sva goriš. Ne možeš raditi u tom stanju. Odvest ću te kući.

Toliko mi je bilo slabo da se nisam mogla opirati. Samo sam se nasmiješila i zahvalila. U hodniku se čulo otvaranje vrata. Dr. LeGette je došao u kuhinju. Šakom je udario drugi dlan. - Taj će prokleti pastor vidjeti svoje!

Kad sam došla kući, zatekla sam Burra na podu. Pomislila sam da je mrtav, ali kad sam mu prislonila glavu uz prsa, čula sam škripavo disanje. - Idemo u krevet. Hajde - rekla sam mu i ovila njegovu ruku oko svojeg vrata. Probudio se i malo otvorio oči.

- Pusti me - rekao je i zamahao rukama. - I gdje si dosad? Iscrpio sam se dozivajući te.

- Radila sam. Znaš to.

- Sranje. - Posegnuo je za mojim zglavkom, ali mu je ruka pala i udarila u pod.

- Sav goriš, Burre. - Kleknula sam i prebacila mu ruku preko svojeg ramena.

Naslonio se na mene svom težinom. Jedva sam ustala. - Jesi li išta jeo?

- Ne - rekao je i nakašljao mi se u lice. Onda se slabašno nasmijao: - Nadam se da se nećeš zaraziti.

- Već jesam. - Povelala sam ga u sobu i smjestila u krevet.

- Mogla bi mi promijeniti posteljinu - požalio se i rukom pritisnuo čelo. - I donijeti nešto hladno za piće.

- Može li voda? - Pokrila sam ga.

- Ne, hoću pišalinu. - Napravio je grimasu. - I kad si već pri tom, skuhaj mi juhu.

Otišla sam u kuhinju i sagnula se da ispraznim pepeo iz peći. Koljena su mi bila slaba, a grlo kao da je nateklo. Izišla sam da bacim pepeo u kantu. To je stara navika jer više ne pravim sapun. Kupim ga u trgovini. Svjež mi je noćni zrak godio. Pitala sam se imam li još vrućicu. Kad bih samo mogla sjediti vani u kombineu. Čučnula sam pokraj kante. Nisam se žurila. Gledala sam u nebo.

Neka samo sjedi i čeka. Ne može me prebiti zato što sam spora. Odveć je slab od gripe. Iznad mene nebo je zakrivljeno kao ljubičasta školjka, od onih kakve Edith voli staviti na trijem i slikati. Donijela je razne školjke s mora - ona i gospodin Zachary odlazili su svakog ljeta. Svake godine na drugu plažu. Ja bih bila jednako uzbuđena kao i oni. Jednom mi je donijela neki specijalitet koji je Burr požderao i papirnati ubrus na kojem je

pisalo MYRTLE BEACH kosim žutim slovima. Rekla je da se nikad dulje nije vozila osim onaj put kad su došli iz New Yorka. Taj je ubrus bio nešto najljepše što sam ikad vidjela, osim možda onog koji mi je donijela s Floride. Bio je bijel s ružičastim i crvenim rubom. Iste nijanse kao azaleje iza Pogrebnog poduzeća Beaulieu. Kad si je raširio, vidio si mapu Floride, dugu i usku, kao ovješena muški pimpek, samo što je bila porubljena modrim valovima.

Ja osim u mislima nikad nisam napuštala Louisianu. Miss Edith mi je pričala o raznim plažama i o tome kako ondje drukčije kuhaju, pa sam to mogla zamisliti gotovo kao da vidim vlastitim očima. Tako sam počela putovati, preko mojih gospođa. Volim prijeći prstom preko tog ubrusa, dodirnuti sve gradove, od Pensacole preko Silver Springsa do Tampe. Pokraj West Palm Beacha je flamingo, iznad Miamija su konji, a pokraj Daytona Beacha je jedrilica. I vide se rakovi i ribe u moru. Jedva da sam znala i izgovoriti imena tih mjesta dok me Miss Edith nije naučila.

U mojem dvorištu sunce je bilo zrela breskva koja visi nad voćnjakom, kao nešto što biste očekivali vidjeti na Floridi. Izgledala bi lijepo ovješena iznad vode, dajući svemu narančastoružičastu nijansu. Iz kuće je Burr vikao: - Sophie, požuri. Žedan sam!

Ustala sam i protrljala ruke kao da su bolesne, duboko u kostima. Sjetila sam se mame, kako je sjedila u svojem naslonjaču ruku iskrivljenih od bolesti. Otišla sam na trijem, otresla noge na otiraču i ušla u kuću. Zatim sam otišla do štednjaka, vratila posudu za pepeo na mjesto i naložila peć. Dim se dizao prema stropu. Voljela bih prikovati Burra za pod i politi ga kerozinom. I baciti šibicu. Gledati ga kako gori, kako se savija kao da je od papira. Onda bih uzela pepeo i zakopala ga duboko u zemlju.

I kad si bolesna, ima stvari koje moraš obaviti. Pozvala sam koke natrag u kokošinjac i gledala kako se smiještaju. Zatvorila sam koze, a mazgu odvela na pašnjak. Onda sam se odvukla natrag u kuću, ravno u svoju sobu, i raspustila kosu. Legla sam u krevet i ugodno se smjestila na perinu. Plahte su mi hladile vruće lice. Osjećala sam se kao sam izgorjela na suncu. Kao da sam predugo ostala na Floridi s Miss Edith i gospodinom Zacharyjem.

Cijelu sam noć sanjala da mi vrana izvikuje ime. To me zabrinulo jer su vrane loš znak. Sanjala sam o Burrovoj djeci - govorila su mi: «Miss Sophie, mi nikad ne bismo ozlijedili Thaddeusa. Sam se zapetljao.»

Kad sam se probudila, nisam mogla ustati. Pritisnula sam ruku na čelo. Imala sam vrućicu i vrtjelo mi se u glavi. Zbacila sam pokrivač i oteturala u Burrovu sobu. Spavao je na leđima, nogu ispruženih preko pokrivača. U sobi je zaudaralo na bolest, na nešto užeglo i slatko. Vratila sam se u krevet, navukla pokrivač i sklopila oči. Željela sam samo spavati, bez snova, ali nešto mi se stalno vrtjelo po glavi.

Evo što sam vidjela: Thaddeusa kako drži ulovljene ribe i pokušava privući Burrovu pozornost. Burr je zauzet vlastitom udicom. «Tata, gle ovo. Tata, vidi. Pogledaj me, pogledaj što sam ulovio. Tata?»

- Burre - povikala sam - hoćeš li napokon okrenuti svoju prokletu glavu!

Burr podigne pogled s udice. Polako se uspravi, a onda me pljusne tako jako da osjetim okus krvi. Kaže: - Ne govori mi što da radim. Ne govori mi da je moja glava prokleta.

Thaddeus pobjegne pod stube trijema, vukući ribe kroz blato. Promatra nas dok ne završimo sa svađom. Veća djeca su navikla na to da se Burr svađa sa mnom, a prije toga i s njihovom majkom. Nabacuju se zelenim rajčicama kao da su lopte za bejzbol, amo-tamo, amo-tamo, sve dok se ne raspadnu.

- Sophie! - povikao je netko, ali kad sam otvorila oči, vani je bio mrak. Onda sam prepoznala glas. To me Burr zvao. Glas mu je slab i škripav.

- So-phie? - hroptao je. - Dolazi ovamo. Imam šljunak u plućima, sluz i šljunak. Vrijeme je da pozoveš liječnika. Vrijeme je!

- Nemamo telefon - šapnula sam, oslanjajući se na laktove. Soba se zavrtjela oko mene, bijeli zidovi i dva crna prozora. Čini mi se da bih u devet trebala biti kod Miss Vangie, samo što ona više ne stanuje ondje. Ostavila je gospodina Henryja zbog one njegove prodavačice. Ili sam možda i to samo sanjala.

- Dovraga! - zarežao je Burr. - Sophie!

Pridigla sam se, pustila da mi noge vise preko ruba kreveta i pokušala duboko udahnuti. Prsa su me jako boljela i sva sam se tresla. Nisam bila sigurna hoću li uspjeti doći do njegove sobe. Oslanjajući se o zid, polako sam krenula. Kroz njegov prozor, vidjela sam kako mjesec sja nad borovima. Pitala sam se koliko smo dana i noći prespavali. Ili smo možda već mrtvi a ovo je pakao - život bez duše. Ja s Burrom zauvijek.

- Bolestan sam! Gdje si bila? - Oči su mu bile crvene kao da se u njih slila vrućica iz mozga. - Idi dovedi onog prokletog liječnika kod kojeg radiš, dr. LeGettea!

- Nisam u stanju. - Naslonila sam se na vrata. Opet me uhvatila zimica.

- Dovraga, Sophie! Činiš to samo da me iznerviraš!

- Ne moraš vikati. Čujem te.

- Vikat ću koliko god mi drago. Trebaju mi lijekovi. - Protrljao je prsa. - Ne mogu više duboko udahnuti. Osjećam se kao da sam udahnuo beton. Zar nemaš sirup za kašalj?

- Sirup? - Soba se odjednom zanjihala. Uхватила sam se za vrata da ne padnem.

- Prestani izvoditi. Idi u vražju kuhinju u kojoj sve skrivaš. Idi mi odmah nešto pripremi, inače ćeš požaliti. - Suzio je oči i zgrabio pokrivač. - To ti mogu obećati. Neću uvijek biti bolestan.

Amen, pomislila sam, teturajući u kuhinju i žmirkajući na oštrom žutom svjetlu. Peć se odavno ugasila a juha iskuhala, ostavljajući miris nečeg izgorjelog u zraku. Čak se ne sjećam ni da sam je kuhala. Posegnula sam rukom na policu. Staklenke. Mahune, breskve, rajčice, kiseli krastavci, dunje. Tako su hladne da sam jednu uzela i prislonila uz lice. Tako sam se zanjela da sam zaboravila po što sam došla. Sirup za kašalj? Ne sjećam se da ga imamo. Nisam se sjećala ni gdje držimo posuđe i pribor za jelo. Ni kako se prezivam.

Iskopala sam bocu sasafrasa. Pomiješala sam ga s viskijem, tinkturom opija s kamforom, limunom i vanilijom. To sam ulila u staru bočicu za lijekove i okrenula prema svjetlu. Neće ga ubiti, neće mu ni pomoći.

- So-phie! - vikao je. - So-phie!

Oteturala sam niz hodnik, trudeći se da ne prolijem lijek. On je zurio u mene i pružio ruku. - Bilo je i vrijeme. Daj to - rekao je. Otišla sam do kreveta, a on me zgrabio za spavaćicu i povukao dolje. Drugom je rukom zgrabio bočicu. Kao da mu vrućina isijava iz tijela, a okružuje ga miris kiseline i kvasca s primjesom mokraće.

- Sad me okupaj - zarežao je.

- Ne - rekla sam, a on me još jače povukao za spavaćicu. Posljednjom snagom sam se otela i pritom se lijek prolio na posteljinu.

- Vidi što si sad učinila. Platit ćeš mi za to! - Podigao je bočicu i popio ostatak. Onda je iskolačio oči. Počeo je kašljati i pljuvati.

- Dovraga! - Pljunuo je na pod. - Što si mi to dala? Otrov?

Nisam odgovorila.

- Odgovori mi!

- Kod Beaulieua imaju nove lijesove. - Odmaknula sam se prema zidu. - Tvoje će crno odijelo dobro pristajati uz borovinu.

- Nemam ja odijelo. Ti si odveć lijena da bi mi ga sašila.
- Danas sam ti ga kupila. - Lagala sam, ali sam se nadala da će mi Isus oprostiti. Ali, kad Burr ozdravi, morat ću brzo trčati. Pobjeći iz grada i nikad se ne vratiti. Kako sam uopće dospjela u sve ovo? Muškarac koji ti pjeva uz ukelele, a onda uživa u tome da te tuče.

- Je li? - Bijesno me pogledao.
- Ima samo jednu stranu. Mrtvačko odijelo. Straga nema ništa.
- Gaduro. - Bacio je bocu. Sagnula sam se, pa je udarila u zid iza mene. Staklo se razbilo, a na zidu je ostala smeđa mrlja. - Znam ja što si smislila - rekao je. - Pokušavaš me začarati. Neću to zaboraviti. Nikad.

Samo sam ga šutke gledala.

- Sad to počisti. Smrdi. Ja moram spavati.

Znala sam da ću poslije platiti za to, ali odmahнула sam glavom. - Ne - rekla sam. Onda sam otišla iz sobe, ostavljajući ga da zavija na mjesec. Legla sam i pokrila se. Taj je pokrivač sašila moja mama prije nego što su joj propale ruke. Nakon što sam se udala za Burra, dala mi je pokrivače s Betlehemsom zvijezdom, mačkama i miševima i jakovljevim ljestvama, na kojima se vide robovi koji se penju prema slobodi. Sklopila sam oči i sad sam trčala uz Cane River Lake u bijeloj čipkastoj haljini. Burrova su djeca skakutala za mnom.

Aleluja, rekla sam. Aleluja.

Pothvat

Ne znam za razdoblje u ljudskoj povijesti kada je blud više vladao nego danas. To je znak da se približava Sudnji dan. Ali, ja nisam vaš sudac. Ne mogu uprijeti prstom ni u koga ovdje i reći da nije odan, jake vjere i da se ne bori protiv Sotone. Nisam kvalificiran za prosuđivanje ljudske duše.

PASTOR T. C. KIRBY, IZ PROPOVIJEDI KOJU JE SASTAVIO PRAVI T. C. KIRBY

Ljetna se noć širila kao plašt boje uvelog jorgovana. Spuštala se na farmu Donnellovih, na Bayou Macon i na ravnu cestu koja je vodila u Limoges. Zvijezde su bile prišivene na nebo kao uzorci na tkanini. Kilometrima niže, niz iskrivljenih svjetiljki osvjetljavao je grad. U kućama se pralo i brisalo posuđe. Majke su stavljale djecu u kolijevke. Ljudi su izlazili na trijemove i podrigivali od kolača s jagodama. Susjede nisu mogli vidjeti, ali su ih čuli. Mrežasta vrata škripjela su na zahrđalim šarkama; u grmlju su se djeca igrala skrivača. Suton su parali narančasti bljesci dok su muškarci pripaljivali cigarete zaklanjajući plamen rukom.

Phillip LeGette i Henry Nepper prošli su pokraj kuće Hooperovih - vidjeli su Harriet kako sjedi u svojoj zelenoj kuhinji i jede čokoladni kolač. Provukli su se kroz živicu i krenuli prema pogrebnom poduzeću. Cab ih je čekao pokraj mrtvačkih kola. Pušio je Camel. Henry je pogledao kroz stražnje staklo. Vidio je lijes, konopac, dvije jastučnice pune perja, kantu katrana i kantu slatkog sirupa. Kad mu je Phillip rekao za malu Fanny, Henry je bio skeptičan. - Ali, naše žene obožavaju Kirbyja - rekao je, odmahujući glavom. Sada je pogledao sve što je bilo u kolima. - Zašto nam to sve treba? - upitao je.

- Mali dar za pastora - rekao je Phillip. - Uvaljat ćemo ga u katran i perje.

- Samo to? - Henry je pogledavao Caba i Phillipa.

- I otpratiti ga iz župe - rekao je Cab. - Zar to nije dovoljno?

- A za što služi lijes?

- Ah, taj je oštećen - nasmijao se Cab. - Smiri se. Nećemo ga ubiti.

- Zašto je onda lijes tu?

- Za prijevoz - rekao je Phillip.
- Ne isplati se zbog njega završiti u paklu - rekao je Cab.
- A ni u zatvor - rekao je Henry i stisnuo ruke tako jako da su mu škljocnuli zglobovi.
- Mjesto mu je u zatvoru. - Cab je otvorio vrata i sjeo na vozačko mjesto. - Idemo, dečki.

Mrtvačka kola kretala su se niz Aveniju Lincoln, a onda skrenula lijevo u Ulicu Geranium. Dva ugla od crkve, Cab je ugledao sitnu crnku kako hoda pločnikom i ruku provlači kroz živicu. Imala je snažne noge, kao voditeljice navijača na sveučilištu. Te bi noge svugdje prepoznao - pa to je bila Cordy King. Zgurio se na sjedalu i pritisnuo gas. Kad je prošao kraj nje, okrenula se i zurila.

Henry je sa stražnjeg sjedala govorio: - Ne znam zašto sam dopustio da me uvučete u ovo.

- Zato što je on silovatelj - rekao je Phillip. - Zato što je silovao moje dijete.
- Ali, Phillipe, nije silovao moje. - Henry je progutao knedlu. - On je sigurno nije bacio u komu.
- Hoćeš reći da ovo nije tvoj problem? - Phillip se naglo okrenuo i pogledao Henryja.
- N-ne - promućao je Henry.
- To je problem cijeloga grada, Henry. Kad je Fanny danas bila u župnom dvoru, vidjela je kćer DeeDee Robichaux.

- Billie?
- Čekala ga je na stubama.
- I? - Henry se nasmijsao, ali glas mu je bio visok i napet. - I ona je baptistica.
- Ali, Fanny je čula kako joj je pastor rekao neka se vrati u ponedjeljak.
- Prokleti silovatelj - rekao je Cab, promatrajući Henryja u retrovizoru. - Koliko je godina Billie Robichaux?
- Mislim devet.
- Prokleti silovatelj! - Cab je udario upravljač.
- Ja još uvijek mislim da bismo trebali zvati šerifa Reemsa - rekao je Henry.
- Sad je prekasno. Tu smo. - Cab je skrenuo na prilaz župnom dvoru. Ispred njih je pastor Kirby tovario svoj crni packard. Pokušavao je ugurati gramofon na stražnje sjedalo. U prozorima su se vidjeli slojevi odjeće i između njih crne cipele. Kad je ugledao mrtvačka kola, ispustio je gramofon; poklopac je iskočio.

- Kamo ćete? - upitao ga je Cab, izlazeći iz kola. Phillip je izišao i prišao pastoru straga, odmjeravajući njegove traperice, mokasinke i kariranu košulju. Vrlo elegantno za silovatelja, pomislio je. Mahnuo je Henryju, koji se nesigurno pomaknuo ulijevo, tako da su tvorili trokut. Pastor nije imao kamo pobjeći.

- Nenadana bolest u obitelji - rekao je pastor Kirby, pogledavajući Phillipa i Henryja. - Upravo sam se spremao na put.

- Baš neobično. - Philip je posegnuo u džep i pripalio Winston. Držao je cigaretu između palca i kažiprsta. - I u mojoj je obitelji došlo do neočekivane bolesti.

- Pa, molit ću se za vas - rekao je Kirby - ali najprije se moram pobrinuti za svoju obitelj.

- Svakako, svakako. - Phillip je mahnuo cigaretom. - No prije nego što odete, morat ćete s nama na malu vožnju.

- Vožnju? - Kirby je progutao knedlu. - Bih, vrlo rado, doista, ali žuri mi se.

- Morat ćeš zakasniti. - Cab se nagnuo i uhvatio Kirbyja za ruku.

- Pustite me! - Kirby se pokušao oteti. - Pustite! Ne smijete mi to činiti! Tužit ću vas za napad.

- A ja tebe za silovanje - rekao je Phillip.
- Nisam to učinio - vikao je Kirby. - Nikome ništa nisam učinio!
- Nisi? - Cab mu je savio lakat iza leđa; pastor je pao na koljena. Phillip se sagnuo i primaknuo žar cigarete Kirbyjevu licu.

- Ustani i hodaj - rekao je.
- Ali, čemu ovo? Što sam učinio?
- Skidao junfere. - Cab je povukao Kirbyja za ruku i poveo ga u stražnji dio mrtvačkih kola. Dobacio je pogled Henryju. - Otvori mi vrata. I lijes.

Henryjev pogled je lutao na sve strane, ali onda je otvorio vrata. Ušao je unutra i podigao poklopac lijesa. U međuvremenu se pastor pokušao oteti Cabu.

Phillip je mahnuo cigaretom blizu pastorova obraza. - Hoćeš da te spalim?

- Ne! - Kirby je trgnuo glavu.

- Onda ulazi.

- Mogu sve objasniti. - Oblizao je usnice. - Sve je to velika zbrka.

- Ne zanima me. Upravo sam kćeri sašio vaginu koju si ti razderao.

- Nisam ja nikome ništa razderao!

- Hoćeš li napokon začepiti i ući? - rekao je Henry stojeći u lijesu. Bio je rumen i srce mu je jako tuklo. Na vlastiti užas, osjetio je da uživa u ovome. Bilo je uzbudljivije nego utakmica između L.S.U.-a i Tulanea. Ma kako bio suzdržan, kad bi gomila vikala da hoće krv i pobjedu, ponijela bi te sa sobom i domalo si i ti vikao. Jednom je čak i Vangie, inače tako pasivna, skočila na noge i vikala: «Naprijed, Tigrovi!»

- Dojadilo mi je držati ovaj poklopac - povikao je Henry.

Cab je Kirbyju savijao ruku dok nije jaukuo: - Dobro, dobro! - Hodao je na prstima, a onda se na sve četiri popeo u mrtvačka kola. Sumnjičavo je pogledao lijes. Bio je presvučen svilom boje trule višnje.

- Ima li tu rupa za zrak? - upitao je.

- Neće ti trebati - rekao je Cab. - Ulazi, dečko.

Dok se pastor penjao u lijes, pogledao ih je. - Hoćete li me ubiti? Samo mi otvoreno recite.

- Ja neću - rekao je Cab.

- Čekajte! - povikao je Kirby i pogledao Henryja, možda sluteći da je on najslabiji od njih trojice. - Da sam znao da će Olive popiti otrov, bio bih se oženio s njom. Dao bih njezinom djetetu zakonito ime. Časna riječ. Evo, mogu se i sad oženiti s njom. Samo nemojte dopustiti da me ovi luđaci ozlijede.

- O, kurvin sine - rekao je Henry i pustio da poklopac lijesa padne.

Burr je počeo vikati oko ponoći. Sophie je ležala u krevetu i pokušavala otvoriti oči. - Iskašljam krv! - vikao je. - Dolazi ovamo!

Cijelu noć Sophie je zamišljala da ustaje iz kreveta i odlazi k njemu. Zamišljala je kako vuče vodu iz bunara i grije je na štednjaku. Onda je zamišljala da pere njegovo znojno tijelo kao da je dijete. Da mu čisti oči od krmelja i odijeva ga u čistu pidžamu. Onda je sanjala o tome da je sredina ljeta u Natchitochesu, sredina kolovoza, i da je vrućina nepodnošljiva. Kukuruz je crn kao vrana, a iz bunara dopire hladnoća koja miriše na metal i ima čudan okus. Otvorila je pipu i voda je polako curila iz bačve. Onda je podigla kantu, a ona je bila teška, puna mulja. Bilo joj je šest godina. Nikad nije čula za Burra Donnella ni za mjesto koje se zove Limoges.

Sanjala je još dalje u prošlost. Bila je mala djevojčica i ležala pod ljuljačkom na trijemu gledajući očeve teške cipele kako se odvajaju od drvenog poda. Otrčala je do ruba

trijema dok je nije zapahnuo svježiji zrak. Gledala je plosnati mjesec na plosnatom nebu i pitala se kako može ondje stajati bez uzice. - Zašto mjesec ne padne? - pitala je tatu.

- Zato jer ne treba pasti - rekao je tata. - Osvjetljava šume i pomaže izgubljenim životinjama da se vrate kući.

Burr ju je dozivao iz svoje sobe, ali Sophie je i dalje sanjala. Kupala se u Cane River Lakeu s Mary Annie. Našle su plićak i legle u vodu još odjevene te namočile kosu. Kosa Mary Annie je bila duga kao mamina i širila se pod vodom. Sophiena je kosa bila blatnjavosmeđa i upletena u jednostavnu pletenicu kao... ah, kao kod neke bijele gospođe koju je poznavala, ali joj se nije mogla sjetiti lica, a još manje imena.

Oko tri ujutro, Burr Donnell se probudio, misleći da je 15. kolovoza 1917. Zateturao je prema kuhinji, nadajući se da neće naletjeti na Clynellinog muža. Dva jutra zaredom zaboravio je pomusti krave i leđa su ga još pekla od šibanja. Čuo je kako krave muču u staji i premještaju se s noge na nogu. Bilo je strašno vruće, čak i tako rano ujutro, i usta su mu već bila suha. Otvorio je stražnja vrata, misleći da će uspjeti šmugnuti iz kuće. Možda samo prođe pokraj staje i okupa se u jezeru koje je bilo svježije, duboko i tamno. Clydellin muž neće doznati.

Široko je zaobišao staju, a onda pošao pokraj kukuruza. Čuo je kako Clydellin muž lupka kantama dok odlazi kravama. Burr je otrčao do vode i zagazio u mulj. Dizao se pun mjesec. Iz daleka je čuo sovu. Ušao je u vodu i osjetio kako mu škaklja bradu, a onda se okrenuo na leđa i plutao. Voda mu je ispunila uši pa je čuo šum i blago kuckanje, kao da ribe otkucavaju kodove na kamenju. Pomicao se niz jezero nošen strujom. Prošao je ispod luka čempresa s čijih su se grana glasali cvrčci. Mjesec je obasjavao vodu u kojoj su se odražavale zvijezde. Tamo gdje se velika rijeka susreće s malom, slijedi tikvicu s vodom. Burr je plutao pokraj parkirališta kamo su se mladi dolazili ljubiti, pokraj polja crvene djeteline gdje je zec iskopao rupu. Stajao je u visokoj travi i strizao ušima, uplašen ljudskim glasovima. Ravno ispred njega, na čistini, činilo se da tri muškarca ganjaju divovsku kokoš. Kokoš je vrisnula i pala u napuštenu zečju jamu. Pala je vrišeći. Perje je letjelo na sve strane. Jedan od muškaraca rekao je: - Jesmo te!

Dvije uplašene žabe skočile su u jezero. Jedna je završila na Burrovim prsima, a onda odskočila. Burr je čuo pljusak i pokušao otvoriti oči. Tijelo mu se kretalo kao nabor na vodi, sad brže dok ga je struja nosila prema Limogesu. Približavao se Groblju žute groznice gdje su mramorni kameni sjali na mjesečini kao nezreli usjevi još topli od dnevne vrućine. Tijelo mu se sudarilo s korijenjem nekog čempresa i zaplelo među granama. Izvio je leđa pa se prevrnuo na trbuh, licem prema dolje. Otvorio je usta i udhnuo crnu vodu. Činilo mu se da Sophie trči uz obalu kose raspuštene do ramena, kao kakva djevojka. Pjevala je njegovoj djeci, koja su trčala za njim. Jer starac te čeka da te odnese u slobodu, budeš li slijedio tikvicu za vodu. Plutao je nekoliko metara, a onda potonuo pod površinu.

Konzervirana srca

LJUTI ŽELE OD PAPRIKA

18 crvenih paprika

sol

1 kg bijelog šećera

7,5 dcl bijelog vinskog octa

Operite paprike. Prepolovite ih, uklonite sjemenke i žilice. Sitno ih nasjeckajte. Stavite u zdjelu i posolite. Neka stoji 6 sati. Isperite sol i procijedite paprike. Stavite ih u tavu, i to ne bilo kakvu. Neka bude emajlirana ili od nehrđajućeg čelika. Aluminijsku možete rabiti samo ako je ofurena, ali mislim da okus nije isti. Evo još jednog savjeta: koristite se istom

kuhačom kad pripravljate jela s octom jer će upiti okus pa bi ga mogla prenijeti na druga jela. To ne znaju svi, a vi sada znate. Pospite paprike šećerom i polijte octom. Neka zakuha. Pritom stalno miješajte. Neka se kuha nepokriveno 30-40 minuta ili dok se ne počne zgušnjavati. Zgodno je donijeti stolac i sjesti dok to radite. Ulijte u vruće čiste staklenke i pokrijte.

ISRAEL ADAMS, IZ NJEGOVIH RECEPTA, SVIBANJ 1952.

Israel Adams

Mrtav je već tjedan dana, a ona nikako da izabere lijes. Još ga držimo u ledenici, zajedno s božićnim puranom kojeg je netko darovao gospodinu Cabu. - Zamisli to - rekoh Twillyju. - Da završiš uz sladoled i prokulicu?

- Bolje to nego kao gnojivo u nečijem vrtu - odgovori on. - Ili da te pojedu svinje. To bi bilo najgore.

Gospodin Cab je rekao da moramo razgovarati sa Sophie, nagovoriti je da izabere lijes i onda pokopa čovjeka. Imala je jaku gripu pa je nisam požurivao. Ali, prije nego što je dr. LeGette otišao iz grada - na brzinu je nestao - rekao je da se počela oporavljati.

- Poslušat će tebe, Israele - rekao je gospodin Cab.

- Mene?

- Da, tebe.

Malo sam se šepirio, ali sam se nadao da se ne primjećuje.

- Ako ijedna žena treba biti udovica, onda je to Sophie Donnell - rekao je gospodin Cab. - Ali, moramo pokrenuti sprovod. Obećaj da ćeš razgovarati s njom.

- Da, gospodine. - Počešao sam se po glavi. - Dat ću sve od sebe.

Otišao sam kući da skupim hrabrost. Ne znam zašto, ali osjećao sam se sramežljivo pri pomisli da trebam razgovarati s njom. Jednom sam joj spasio život. Vidio sam je premlaćenu i krvavu, kako pljuje zube. Pio sam kavu s njom i Twillyjem u kuhinji u pogrebnom poduzeću. Ali, uvijek je bila žena gospodina Burra. A sad je ona samo ona, sama u onoj ruševnoj kući. Sama i na sigurnom. Da sam ja na njezinom mjestu, posljednje što bih želio bilo bi da mi se tuda mota neki muškarac, čak i ako joj samo pokušava darovati lijes.

Kako bih ublažio stvar, odlučio sam ponijeti nešto za jelo, ali neću napisati svoje ime na posudu jer će znati da je od mene. Otišao sam do kokošinca s kantom hrane. Sve su moje koke dobile imena po filmskim zvijezdama. Prišao sam jednoj koja se zove Ava Gardner. Odlepršala je na vrh kokošinca i zakukurikala. Naherila je glavu i gledala me jednim okom, kao da mi hoće reći: «Ne misliš valjda mene uhvatiti. A, ne!» U posljednje vrijeme stalno kukriče. Ne znam što bih mislio o tome.

- Bježi, Ava! - Podvrnuo sam rukave. - Miči se. Vjerojatno si žilava kao đon. - Ona još nese samo jaja bez žumanca - u bjencu je samo točkica žutoga. Doktor LeGette mi je rekao da vjerojatno ima hormonalni problem. Našalio sam se i rekao: - Harmonalni? Kako to mislite? Ona, doduše, kukuriječe, ali zasad još ne svira harmoniku. I pijetlu ne da ni blizu.

Moj se pijetao zove Frank Sinatra.

Doktor LeGette se nasmijao i rekao: - Ma, lijepo je skuhat za večeru! - Sad je otišao, on, gospođa Waldene i mala Fanny. Otišli su u Tallulu gdje će ostati do kraja ljeta, dok se dijete ne rodi. Dr. Bryant se brine za njegove pacijente. Dogodilo se nešto krupno. Neka mi nitko ne tvrdi da nije. Otišli su večer nakon što sam vidio pastora T. C. Kirbyja kako se vozi cestom. Sav je bio pokriven perjem. Otvorio je se prozore na packardu pa je perje letjelo na sve strane. Pitao sam gospodina Caba: - Došli ste k meni po perje, a sad vidim da je pastor Kirby uvaljan u katran i perje.

- Baš čudna podudarnost - rekao je i dalje ništa nije htio objasniti.

Prošao je čitav tjedan, a baptisti su se strašno uzrujavali. Pokušavali su sami držati propovijedi.

Nazvali su sjedište crkve i zatražili zamjenu. Dođite u New Bethany, pomislio sam, pa ćete vidjeti kako je u pravoj crkvi. Bijelci su odveć zauzeti razmišljanjem o tome kako će se odjenuti i što će drugi reći da bi upoznali Krista. Šareni prozori neće te ništa brže dovesti u raj. Samo ih je ugodno gledati.

Uhvatio sam kokoš po imenu Bette Davis i zavrnuo joj vratom. Od toga mi uvijek malo pozli - možda i više nego malo - pa se trudim gledati na drugu stranu. Kad je došlo vrijeme da joj očupam perje, nisam si mogao pomoći, sjeo sam i tugovao. Žalosno je kad moraš završiti pohan na nečijem stolu.

Sad je Betty Davis lijepo ispržena i servirana na pladnju. Nikad ne biste pomislili da je nekoć imala ime. Da mi se toliko ne žuri, pričekao bih s tim lijesom. Skupio bih hrabrost i otišao k Miss Sophie kad bude spremna primati goste. Pripravio bih joj svoje dvadesetodnevnne kisele krastavce. Dok bi bili gotovi, ona bi bila spremna izabrati lijes za gospodina Burra i pokopati ga. Ali, jednostavno nemamo dvadeset dana. Osobito ih nema gospodin Burr.

Imam mnogo toga što joj mogu ponijeti kao prilog uz piletinu. Imam rajčice, imam začinjeni ocat. Imam žele od dunja, od grožđa, od paprika i od divljih jabuka. Ali, žena poput nje i sama je spremila veliku zimmicu. Oduševim li joj staklenku rajčica, pomislit će da sam poludio. Sve žene znaju spremati rajčice, ali možda ne znaju tajnu: treba dodati žličicu ili možda malo više soli, šećera i limunova soka.

I tako sam razbijao glavu. Zamišljao sam Miss Sophie kako mi otvara vrata i smiješi se. Što je ovo, upitat će i podići rub ubrusa. Onjušit će piletinu. Možda će reći hvala. Možda će me povući u kuću i početi me ljubiti. A možda sam ja budala. Lajem na pogrešno stablo, na ono na kojem nema vjeverica. Kad muškarac razmišlja o udvaranju, a zna da je naklonost potpuno jednostrana, najbolje mu je ubrati krastavce i ukiseliti ih. Dok budu gotovi, ili skupiš hrabrost ili ti se razbistri glava. Dvadeset dana je dovoljno vremena da razmisliš. Možeš krastavce pretvoriti u kisele krastavce, ali često ne možeš promijeniti situaciju. Život nije recept. Neke se stvari nikad neće dogoditi ma što ti činio.

- Sve što trebate učiniti - rekao sam Sophie - jest da mi pokažete koji lijes želite. Ma, ne morate mi ni pokazati, samo mi dajte neku opću predodžbu.

- Paprinata vrećica bi bila sasvim u redu - odgovorila je.

Sjedili smo u njezinoj kuhinji i pili cikoriju iz okrznutih bijelih šalica na kojima piše «Morgan & Lindsay». Naslonio sam glavu na ruke i pogledao je. - Mogu vas odvesti do Beaulieua da pogledate lijesove.

- Hm - rekla je ona i zakolotala očima.

- Nemojte, pa nije to tako strašno. - Pružio sam ruku preko stola i dotaknuo joj ruku. Tako je mekana, ali sva je pokrivena ožiljcima kao da su pjegice.

- Možda poslije - uzdahnula je Sophie. Onda me oštro pogledala. - Gdje on sad leži? U mrtvačnici?

- Ne, u ledenici je. - Protrljao sam lice. Nisam mogao vjerovati da sam to rekao tako grubo. U ledenici. Bože sačuvaj. Kao da je komad pečenke. - Oprostite, Miss Sophie.

- U redu je. Sama sam pitala.

- E pa, tamo je. A ne može zauvijek ostati zamrznut.

- Israele? - Trepnula je. - Mislim da sam ga ja ubila.

- Oh, Miss Sophie. Ma kakvi.
- Ali jesam. Vikao je i dozivao me, a ja nisam otišla k njemu. - Uzela je žlicu i njome povlačila crte po stolnjaku.
- Pa ležali ste bolesni - rekao sam. - On se utopio. Poludio je od vrućice. Jednostavno je ustao i utopio se.
- Zvao me a ja mu nisam došla. - Spustila je žlicu i pogledala me svojim žučkastosmeđim očima. Uzdahnula je. - Često sam se molila da umre. A sad se to i dogodilo.
- I vi ste bili bolesni. - Mahnuo sam glavom. - Pogledajte se samo. Kost i koža.
- Ali, čula sam kako me doziva, a ostala sam ležati.
Sad je na meni bio red da uzdahnem. Uhvatio sam je za ruku i dodirnuo ožiljke. Nismo iste boje. Moji su prsti tamni u usporedbi s njenom puti. - Možda će me Bog kazniti što ću ovo reći, ali možda vam je bolje ovako. Sad vas gospodin Burr više ne može tući.
- Ne. Sad više ne može do mene.
- Može li itko? - rekao sam, a ona se malo nasmiješila. Ustala je i otišla do pladnja s piletinom.
- Jedimo dok je toplo. - Podigla se na prste i izvadila iz ormarića dva tanjura.
- Hvala, ja sam već jeo. - Pogledao sam jednu Bette Davis i osjetio gorčinu u ustima. Sad nije trentuak, sam Bog zna da nije, ali sam ipak rekao: - Kad pojedete, možemo li otići izabrati lijes?
- Reći ću vam kad budem spremna - rekla je i spustila tanjur na stol. - Doći ću k vama i onda me možete odvesti. Sigurno nećete jesti?
- Imate li kiselih krastavaca? - upitao sam, trljajući ovratnik.
- Ne, nisam ih spremila. - Uzela je batak. - Burr nije volio ništa kiselo.
- Ja ih imam. Najbolje na svijetu. Donijet ću vam. Možda kad dođete k meni?
- Možda ćete se načekati - rekla je i zagrizla bedro Bette Davis.

Te su večeri psi jako počeli lajati. Otišao sam do prozora i pogledao van, kad eto nje, stoji u dvorištu i drži svjetiljku. Psi skaču oko nje, ali ona ni da trepne okom. - Israele? - povikala je. - Ja sam, Sophie!

Izišao sam na trijem i sklopio ruke. - Dolje, psi! - Savili su repove i povukli se. - Miss Sophie? Je li sve u redu?

- Da. Spremna sam. - Zakoračila je naprijed. - Izabrati lijes. Upravo sam odlučila. Počela sam razmišljati o tome kako je Burr strpan u ledenicu. Kako leži s kristalićima leda u kosi. - Stresla se. - Jedno je pustiti ga da umre. Ali, ostaviti ga zamrznutog nešto je posve drugo.

- Ah, dobro. Dobro. Samo da uzmem ključeve. - Ušao sam unutra. Na štednjaku su bili lonci. Napravio sam vrećicu od gaze i kroz nju sok od grožđa kaplje u emajliranu posudu. Staklenke plutaju u vrućoj vodi. Na pultu ima još staklenki, napola napunjenih želeom od paprike.

Sophie je otvorila mrežasta vrata i povirila unutra. Pogledala je moju kuhinju i razrogačila oči. - Zašto mi niste rekli da pripravljate žele? - povikala je. - Evo, pomoći ću vam. Napunimo staklenke dok su još vruće.

- A lijes?

- Može pričekati. - Nasmiješila se i počela kutlačom vaditi mutni žele s komadićima crvene paprike. Sve je mirisalo na ocat. Zatvarao sam staklenke što sam brže mogao. Ona ih je brisala i preokretala. Onda se osvrnula po cijeloj kuhinji. Pokušao sam je vidjeti njezinim očima - police pune zimnice raspoređene prema bojama. Red rajčica koje plutaju u velikim staklenkama kao konzervirana srca. Posegnuo sam i preokrenuo staklenke na

pravu stranu. Da je moja mama tu, rekla bi da uvijek privlačiš ono što ti je potrebno, čak i ako to nije točno ono što želiš. Dobiješ ono za što si spreman.

- Nikad nisam vidjela toliko rajčica - rekla je Sophie. - Mislim da kod mene nema ni jedne jedine zrele. Kako vam to uspijeva, Israele?

- Rano ih posadim i čuvam ih kao da su djeca. Već sam spremio dvadeset litara, a ljeto još nije ni počelo.

- Što ćete onda? - upitala me smiješeći se.

- Prije sam višak davao gospodinu Cabu, ali on sad ima vlastiti vrt. Ne znam što će kad dozrije. Boji se ekspres-lonaca.

- Pa, može iz zamrznuti.

- Ne, ne može - rekao sam. - Nema mjesta. - Onda sam brzo rukom pokrio usta, shvativši da sam spomenuo nešto na što ona radije ne bi mislila.

- Oh, drži on u ledenici i hranu - rekla je Sophie. - Vidjela sam. I tako Burr valjda leži na mahunama.

- A, ne. Leži na grašku.

Počeli smo se smijati, a iza nas su staklenke sa želeom jedna po jedna popucale.

Odlazak iz Limogesa

Pacijentica ima vrućicu i rumena je. Temperatura 39.2. Nehotično trzanje. Oči otvorene, ali pacijentica ne reagira na podražaje. Obaviješten dr. Bryant.

SESTRA ABIGAIL POTTER, IZ BILJEŽAKA O OLIVE NEPPER, SVIBANJ 1952.

Evo kako sam dospjela ovamo, mislila je Olive.

Od pet osjetila, sluh posljednji napušta tijelo. Kad zakaže vid, i dalje čujete šum ventilatora ili glas koji doziva vaše ime. Kucanje vlastitog srca. Jutarnja svjetlost pada u Oliveinu bolničku sobu, širok luk koji je sve dublji. Do podneva je cijela postelja okupana svjetlošću. Iza kapaka vidi nešto slično ružičastoj gazi. Sjetila se kako je, kad je bila mala, držala dlan nad baterijom tako da joj je ruka izgledala crveno i natečeno. U susjednoj se sobi neki starac glasa kao koza. Htjela bi ustati iz kreveta i otići do njega, ali kad pokuša pomaknuti ruke, one kao da su zalijepljene za madrac. Čini joj se da je netko doziva: - Olive? Olive, dušo? Gdje si?

Možda njezina majka? Možda je zove kući, na večeru? Ili možda jedna od djevojaka s Lookout Mountaina. Ona čuči na otpalom lišću, skrivena u udubini, dok djevojka u smeđoj flanelskoj haljini hoda visoko na izbočini gdje se vidi korijenje stabala. Olive zahihoće, ali je pastor Kirby ušutka poljupcem i pritisne je uz korijen stabla. Nije joj jasno kako išta može preživjeti kad su mu unutarnji organi izloženi, ali pastor je uvjerava da je sve moguće.

Sredina je zime, neobično doba za crkveni izlet, ali kad Gospodin zove (a pozvao ih je čak u Baptističku crkvu Signal Mountain, objasnio je pastor Kirby, da pjevaju s mladima iz šesnaest drugih država), moraš se odazvati. S Bogom se ne možeš praviti gluhi.

- Blizu sam - kaže pastor Kirby. Ritam mu se promijeni i diše sve brže. - Bit će bolje da prestanem. Ne smiješ zatrudnjeti. - Izvuče se iz nje i rupčićem prekrije spolovilo. Njezine ruke leže dlanom prema gore na mrtvom lišću. Zadržala je dah i čeka da on makne rupčić. Kad to napokon učini, vidi da je tkanina suha.

- Lažna uzbuna - kaže pastor i ponovno se popne na nju.

Pada kroz lišće, pada ravno kroz vrijeme. Sad je 25. prosinca 1946. godine. Njoj je deset godina i vozi svoj bicikl koji joj je donio Djed Mraz po Ulici Cypress. Iza nje je jezero boje slabog čaja, ali hladno kao Arktik.

- Obuci pulover! - dovikne joj mama istrčavši iz ružičastobijele kuće. - Prehladit ćeš se, Olive!

Pada kroz oblake i plavi zrak, duboko u prošlost, kad je bila beba bucmastih nogu i rukama udarala u mamin ulašteni pod. - Da! - povikala je i povirila ispod stolca da vidi noge krupnog muškarca. Visokog muškarca koji je podigne i nosi na ramenima. - Da!

- Vрати se ovamo, dušo - rekla je mama, trčeći za njom. - Nemoj izlaziti.

Ali, ona je tako brza, ruke i noge je nose sve dalje i dalje dok se ne pretvori u točkicu. Nebo se zaobli oko nje i podiže je zračna struja, u krug. Delta se širi prekrivena četverokutima - soja, riža, kukuruz i pamuk. Mississippi se bakreno sjaji. Sunce se odbija o krivudavu cetu, sjajnu poput rijeke. Vidi zemlju Galliardovih, četverokut s bijelom kućom i trijemom sa svih strana. Teško joj je ostati budnom, ali i dalje sluša kozu i pita se kada će baka pozvati berače pamuka. Polja su bijela kilometrima na sve strane. Tako je vruće da redove prekriva uljast sloj. Vidi djeda Galliarda kako sjedi na prednjem trijemu i ljulja se na zelenom stolcu. Vrat mu je opaljen suncem. Posvuda cvrče cvrčci.

- Donesi meni i Lallie nešto hladno za piće - dovikne on jednoj od sluškinja. - Izgorjet ćemo. Donesi nam ledeni čaj.

Olive otvori oči. Usne su joj suhe i dobro bi joj došao gutljaj onog čaja - slatkog, s kriškama limuna među kockicama leda. Uzme joj nekoliko trenutaka da shvati kako je u nepoznatoj sobi sa zelenim zidovima i žaluzinom na prozoru. Pita se je li jutro ili poslijepodne. Žena krupnih plavih očiju sjedi pokraj kreveta i čita novine.

- Čaj - kaže Olive, a ženi novine ispadnu iz ruku. Zapanjeno je gleda, a onda je primi za ruku. Olive se napinje da vidi ženu. Nekoć je poznavala nekoga s očima te boje, ali se ne može sjetiti tko je to bio. Možda neki dečko iz delte?

- Dušo, što si rekla? - Ženine se oči napune suzama. Nasloni Oliveinu ruku na obraz. - Boli li te nešto? Hoćeš da ti nešto donesem?

Olive želi otvoriti dlan i dodirivati ženino lice ne bi li dodirom odgonetnula tko je to, ali ruke su joj teške.

- Samo im reci da požure s čajem - kaže, ili misli da je rekla. Iza nje pamuk blista na suncu i stabla su tako zelena i koza se glasa s pašnjaka. Nekoliko trenutaka poslije, Olive sklopi oči i vidi sebe kako trči trijemom. Bose joj noge udaraju u drveni pod. Trči baki, koja širi ruke i podiže je u krilo.

- Gdje si, dijete? - kaže baka i zagladi Oliveinu vlažnu kosu. - Tako te dugo čekamo.

Kraljica svega

DeeDee je bila gadura od prvog trenutka. DeeDee, moja žena. Ništa nisam radio kako valja. Uvijek sam je pogrešno očitavao - i to ne za centimetre, nego za kilometre, ali ona je meni čitala misli. Rekla bi mi: «Nemoj mi reći kamo ideš. Ne govori mi o svojim problemima.» Pa kad sam onaj put razbio nash, zadržao sam to za sebe, nisam je htio zabrinjavati, a kad sam ga htio odvesti u servis, ona mi je to pročitala u očima. «Što si sad učinio?», povikala je. Ni prdnuti nisam mogao a da ona za to ne zna. Muškarcu je potreban i privatni život. Zato sam otišao u Koreju - to mi je bilo kao plaćeni godišnji odmor. Mogao sam besplatno proputovati svijet i pobjeći gaduri.

RENNY ROBICHAUX, REDOV PRVE KLASE, MORNARIČKA PJEŠADIJA, KOREJA
1950. GODINE

DeeDee Robichaux

Kad je Renny doznao da idem na Olivein sprovod, sasjekao je Billienu i moju novu crnu haljinu na vrpce. A šivala sam ih dva dana. Tako smo morale odjenuti bijele muslinske

haljine s plavim porubom. - Ne možete na sprovod u bijelom - rekla je Butter, a Renny se samo cerekao i zlobno nas gledao. - Izgledate kao dvije male nevjeste - rekao je podrugljivo.

Kad smo došle do pogrebnog poduzeća, automobili su bili parkirani duž cijele Avenije Lincoln. Ta je kuća nekad bila otmjena, s četiri stupa i prozorima u boji kao u crkvi. Odmah do nje bila je kuća moga dragog. Ja i Billie smo otvorile vrata i ušle u predvorje. Hladni me zrak udario u lice i na trenutak nisam mogla doći do daha. Nad prostorijom je pisalo CAMELLIA ROOM. Kroz dvokrilna vrata vidjela sam da ljudi sjede na stolcima na sklapanje kao da gledaju televiziju, samo što je pred njima bio lijes okružen cvijećem.

Potpisala sam se u knjigu. DeeDee Robichaux. Nisam napisala «gospođa Rennyja Robichauxa» jer će se to uskoro promijeniti. - Mogu li se i ja potpisati? - upitala je Billie.

- Da, dušo. - Povirila sam unutra. Henry Neppersjedio je u prvom redu pokraj svoje umišljene žene, koja je kopala po torbici kao da namjerava ondje nešto posaditi. Nosila je crni lan, haljinu koju sam vidjela u reklami u novinama. Pletenice su nestale, a zamijenila ih je moderna paž frizura. Kosa joj je izgledala plavije - nije bilo sjedina. Iz dubine torbice izvadila je čipkasti rupčić. Dok je brisala oči, podrhtavalo joj je meso na nadlakticama. Henry je nije tješio.

Nikad nisam mislila da će se to dogoditi, ali ostavila je Henryja. A ja sam bila tu da pokupim komadiće i njegovo prljavo rublje. Što sam učinila bez razmišljanja. Umirala sam od želje da uđem u njegovu ružičastobijelu kuću, ali je on stalno odgađao. To me živciralo. Mnogo me toga živciralo kod Henryja. Prema mušterijama je uvijek bio silno ljubazan, a onda ih je ogovarao iza leđa. Edith Galliard je zvao jenkijevskom razbijačicom muda. Harriet Hooper je bila zla vještica istočnog Limogesa. Vlastitu je ženu zvao glupi zečić. Premda me to zabavljalo (a moram priznati da sam ga i bodrila), pitala sam se što zapravo misli o meni.

Kad je Olive umrla, Henry mi je rekao da ne moram doći na sprovod. Zapravo, preklinjao me da ne dođem. Tad sam shvatila da moram doći. Htjela sam da zna da se znam ponašati, da se ne bojim njegove žene i da se neću sakriti onda kad to njemu odgovara. Sad sam stisnula Billienu ruku i uvela je u dvoranu. Nekoliko se ljudi okrenulo i buljilo u nas - kao da kažu: «Bijele haljine? A gdje je to vjenčanje?» Ja sam se samo smiješila. Nemam mnogo odjeće, ali jednog dana ću imati. Zato me uopće nije pekla savjest što sam se smucala s Henryjem. Da sam imala pravi brak, možda bi bilo drukčije, ali nisam. Čak i prije nego što je Renny postao invalid, bio je bolestan. Stalno je imao zatvor, vjetrove i napadaje nasilnosti. Nema ničega goreg od boležljivog, zahtjevnog muškarca kojem se ne diže. Doduše, kad postanu takvi, mekani i smrdljivi, više i ne želiš da se dignu.

Dok sam vodila Billie kroz uski prolaz, primijetila sam koliko ima cvijeća. Olive je zacijelo bila vrlo omiljena. Vijenci su bili složeni uz svijetlotirkizni zid. Na najvećem je pisalo NAJDRAŽOJ KĆERI. Sam lijes je imao debele mjedene alke. Gornji je poklopac bio otvoren, presvučen plavim satenom. Čak i iz prolaza mogla sam vidjeti Oliveino čelo, nos tako sličan Henryjevom da sam se zamalo spotaknula. Prvi sam put razumijela što je izgubio. Njegova je bol ušla u moje tijelo i osjetila sam kao da su mi se začepila pluća - boljela su me kad sam pokušavala udahnuti. Zgrabila sam Billie za ruku, a ona je povikala: - Ma-ma! Joj!

To je privuklo Henryjevu pozornost, a bome i svih ostalih. Ustao je i protrljao ruke o crne hlače. Vangie nije podigla pogled. Lice je zarila u čipkasti rupčić. Nekoć je dizala nos u zrak, ali danas ne. Prišla sam lijesu. Billie je hodala uz mene. Nekoliko je žena nagnulo glave i nešto mrmljalo. Netko u drugom redu je plakao - mršava crnkinja u jeftinoj pamučnoj haljini i cipelama s uzicama, vjerojatno Henryjeva dvorkinja ili kuharica.

Pogledala sam u Olive. Vidjela sam je nekoliko puta u trgovini - vitku, plavokosu djevojčicu koja je s polica uzimala što je god htjela, a Henry joj nikad ništa nije rekao. Mlada umišljenica. Sjećam se da su me njezine oči podsjećale na plavo karnevalsko staklo, baš kao i oči njezine majke. Zagledala sam se u lijes. Olive je na sebi imala ružičastu svečanu haljinu; ruka joj je počivala na malenoj Bibliji kakve je nekoć prodavao Renny. Za jastuk je bila prikačena kitica maćuhica i ruža, s karticom na kojoj je pisalo «S ljubavlju, Fanny.»

Znala sam nešto što Vangie nije: Olive je bila trudna. Henry mi je rekao još prije nekoliko mjeseci. Rekao je da nema pojma tko joj je to učinio. - Pa, nije zatrudnjela sama od sebe - rekla sam. Čitala sam o razmnožavanju u National Geographicu i bila je tu i fotografija ameba. Nisu baš bile privlačne, ali nakon što sam pročitala članak, zaključila sam da bi to moglo biti praktično - premda možda pomalo osamljeno - biti vlastiti muž, žena i dijete. Vlastita sestra, brat, teta, stric i ostala rodbina. Da hoćeš, možeš sama sa sobom imati cijeli obiteljski skup.

- Ne znam kako se dogodilo - rekao je Henry i namrštio se. Vidjela sam da mu je mrsko što to taji od Vangie, ali ona je bila tako bezglava da nije imao izbora. Da je znala da je Olive trudna, vjerojatno bi i sama popila otrov. Onda bismo se Henry i ja mogli vjenčati i ja bih mogla zauzeti svoje zasluženno mjesto kao njegova žena, isto kao što je Waldene priklještila dr. LeGettea.

- Možda ju je netko silovao? - Pokušavala sam pomoći.

- Možda ja o tome više ne želim razgovarati.

Shvatila sam. Stavila sam glavu u njegovo krilo pa smo samo slušali ptice s grana. Bili smo u karavanu, u njegovoj šumi. Svako toliko gurnula bih glavu na njegovo spolovilo, tobože kao da se samo ugodnije namještam. Nakon pet puta, dignuo mu se.

Sad sam se ponovno zagledala u Olive. Nije se vidjelo da je trudna. Donji dio lijesa bio je zatvoren, a ružičasta je haljina bila diskretno komotna. Pitala sam se je li uopće bila trudna. Kao što sam rekla Henryju, liječnici mogu pogriješiti, a ne možeš se osvrutati na naklapanja. Stresla bih se kad bih pomislila što sve govore o meni. Osjetila sam da je Henry blizu i pogledala u stranu. Prilazio je Billie i meni i nije se smiješio. Loš znak, pomislila sam. Oči su mu bile umorne i crvene i imao je ljubičaste podočnjake.

- Dobar dan, gospođo Robichaux - rekao je kruto.

- Tako mi je žao, Henry.

Ustuknuo je i znala sam da se uzrujao jer ga nisam oslovila s gospodine Nepper ili gospodine Henry. Pa, neka se samo uzrujava. Gurnula sam Billie, koja je stajala pokraj mene. Svi smo gledali Olive. - Kako strašan gubitak za tebe, Henry - rekla sam, izgovarajući njegovo ime malo glasnije nego što je bilo nužno.

- Da - rekao je i opet ustuknuo. - Bilo je tako iznenadno.

Nisam ništa rekla. Ne bih to baš nazvala iznenadnim. Olive je mjesecima bila u komi. Očekivala bih da mu je slomljeno srce, a ne da je iznenađen. Ruka moje kćeri odjednom mi se učinila teškom. Jedva je bila dovoljno visoka da pogleda u lijes, ali ono što je vidjela očigledno je na nju ostavilo jak dojam. Čelo joj se naboralo. Stisnula sam je za ruku, a ona me pogledala očevim očima, dugih i gustih trepavica.

- Lijepo izgleda - šapnula sam, ali to je bila laž. Olive je izgledala strašno - modro i voskasto. Tanka kao papirnata lutka.

- Da - rekao je Henry. - Doista izgleda lijepo. Sad je na boljem mjestu, bez patnje i boli. Oslobođena svih zemaljskih potreba.

To nisam shvatila. Ako nestanu sve potrebe, kako može postojati užitak? Možeš se kladiti da u raj u nema seksa.

- Hvala što ste došli, gospođo Robichaux - rekao je tako glasno da ga svi čuju.

- Nema na čemu.

Dodirnuo mi je lakat, a onda se vratio Vangie. Gledala sam Olive koliko se pristoji, možda dvije minute, a onda sam povelala Billie u treći red. Dvije stare gospođe sa žutim biserima i lažnim zubima namrštile su se na mene. Pokupile su svoje rukavice i torbice. Uzvratila sam im mrštenjem i gledala ih dok su ustajale i premještale se na druga mjesta. Kao da su nanjušile Aveniju Hayes. Opet sam pričekala koliko mi se činilo da treba, a onda sam uštipnula Billie za nogu i rekla: - Idemo, dušo.

Probile smo se kroz prolaz, preskačući stopala i ispričavajući se. «Žao mi je, žao mi je.» Ali, nije mi bilo žao. Nije me bilo briga koga sam nagazila. Kad sam došla do kraja reda, čula sam kako je neka žena promrmljala: - Bijelo smeće.

- Molim? - Okrenula sam se i pogledala ljude u tom redu. Vidjela sam mršavog muškarca s crnom leptirmašnom. Pokraj njega je bila gospođa prosijede kose ošišane kratko kao u muškarca. Hooperovi, pomislila sam. Pokraj njih su bile tri stare gospođe kojima su rasle dlake na bradi. Gledale su me. Već sam ih vidjela u drogeriji. Jedna od njih izgledala je kao ona gospođa koja je živjela od toga što je pekla torte.

- Jeste li nešto rekli? - upitala je sjedokosa žena.

- Ja ne, a vi? - Suzila sam oči.

Ona je odmahнула glavom. Vidjela sam da joj je kosa straga vrlo kratka i da se vide bore na vratu. Okrenula se ostalim staricama i rekla: - Jeste li vi čuli da sam nešto rekla toj ženi? - Ispljunula je riječi kao da su blato.

One su odmahnule glavom.

- I nadam se da niste - rekla sam. - Ovo je pogrebno poduzeće, a ne frizerski salon. - Onda sam se okrenula i povukla Billie za sobom. Izašle smo iz zgrade na sunce.

Bila sam najnesretnija žena u Louisiani, živjela u groznoj kući s groznim ljudima. Renny je zaspao u kolicima, a zaudarao je kao da se opet onečistio. Butter je zadrijemala na sofi. Preko lica je stavila knjižicu s križaljka. U kući je bilo vruće i zagušljivo. Kroz otvoreni prozor, papiga gospodina Spruela stalno je vikala: - Upomoć! Upomoć!

I ja bih počela vrištati kad bih tu ostala. Pozvala sam Billie pa smo krenule prema jezeru Limoges. Dok je ona bosa otrčala prema vodi, ja sam sjela na drugi mol, ispred kuće Hooperovih, odakle sam imala dobar pogled na bočni ulaz u Henryjevu kuću. Billie je ugacala do koljena i sagnula se tražeći oblutke. Poslijepodneвно se sunce odražavalo na jezeru tako da su valovi izgledali kao od krep-papira.

Pročitala sam u novinama da je Olivein sprovod u četiri, što mi se činilo jako kasno. Susjedi su se jedan po jedan vraćali s groblja, svi osim dr. LeGettea i njegove obitelji. Oni su jednostavno otišli iz grada, a Henry, koji mi nikad ne laže, zakleo se da ne zna zašto. Mislio je da je to možda zbog Waldeneine trudnoće. Poslije problema s prvom ženom, dr. LeGette je htio biti blizu bolnice u Vicksburgu.

Trudnoća, pomislila sam i kotrljala riječ u ustima. Promatrala sam svoju slatku djevojčicu kao skakuće po vodi i tad mi je pala na pamet ideja. Zatrudnjet ću. To je najbolji lijek koji mogu dati Henryu sad kad je tako ranjiv. Muškarac nikad ne može okrenuti leđa svojoj krvi i mesu. Osim toga, rađam lijepu djecu - nije li Billie dokaz?

Dugo sam čekala. Napokon je njegov rambler ušao na prilaz. On je izišao, zaobišao automobil i otvorio Vangie vrata. Ona se teško oslonila na njegovu ruku. Kad su ušli u kuću i zatvorili vrata, meni je pozlilo. Nadala sam se da će je možda ipak odvesti na onu farmu. Zamislila sam ih kako sjede za kuhinjskim stolom, kako on napokon stavlja ruku na njezina leđa i podiže je da joj pomiluje sjajnu kosu. Prijatelji i susjedi će navratiti, donijeti zdjele želea i pudinga od banane. Henry će otvoriti vrata, rukovati se, pozvati ih unutra. Razgovarat će o starim vremenima i, kakve sam ja sreće, Henry će svoju ženu ugledati u

novom svjetlu. Djeteta više nema, ali oni su i dalje roditelji. - To je najsnažnija spona između muškarca i žene - rekao mi je, objašnjavajući zašto ne možemo zajedno pobjeći.

Sunce je zašlo za čemprese a zrak je postao plav. U Henryjevoj su kući gorjela svjetla, ali nisam ga nigdje vidjela. Billie je stalno zapitkivala kada ćemo kući. - Hladno mi je, mama - žalila se. - Molim te, idemo.

- Dobro, dušo. - Zagrlila sam je. Mirisala je na ribe i jezero, a kosa joj je visila. Dok smo se polako vraćale na našu stranu grada, pala mi je na um nova ideja, a bila je tako sjajna da se nisam mogla prestati smiješiti. Ne moram čekati da zatrudnim. Mogu se samo pretvarati da sam trudna. U tako oslabljenom stanju, Henry će mi povjerovati. A onda samo moram pričekati da doista i zatrudnim. Na ovaj ili onaj način, oboje ćemo dobiti novi život.

- Zašto se smiješiš, mama? - Billie me povukla za ruku.

- Jer sam sretna. - Podigla sam je u naručje. Bila je tako lagana da sam se zabrinula. Kao da ne jede dovoljno.

- Zašto? - Gledala me očevim očima.

- Vidjet ćeš, zlato. - Spustila sam je pa smo nastavile hodati. - Vidjet ćeš.

Te sam noći ukrala Rennyjevu bocu Wild Turkeyja i odnijela je u svoju sobu. Onda sam otvorila sve prozore i puštala ploče Billie Holiday. Pijuckala sam iz boce i plesala bosa, pjevajući: «Dragi, oh gdje li si samo?»

Renny je odozdo povikao: - Kakva je to buka? - Ja sam izvela dvije piruete i onda pojačala zvuk. Nije me bilo briga što on misli. I iskreno sam se nadala da ga riječi pjesme muče. I mene su na neki način mučile. Stavila sam drugu ploču. «Ain't Nobody's Business If I Do», i ispružila se na krevet. Svjetla automobila prolazila su stropom preko vodom zamrljanih tapeta pa kroz prozor. Zalajao je pas.

Imala sam grozan osjećaj da se nikad neću izvući iz Limogesa. Da ću ostati tu u Aveniji Hayes s Butter i Rennyjem. Sklopila sam oči i prisjetila se pogrebnog poduzeća, kratkog razgovora s Henryjem. Ponovno sam u glavi odvirtjela svaki izraz lica, svaku boru. Je li mi pokušavao nešto reći? Doimao se nesretnim, naravno, ali učinilo mi se da sam osjetila još nešto. Možda nov način pomicanja obrva. Ako ga uspijem uloviti nasamo, bit će sve u redu - osim ako je ponovno počeo spavati s Vangie. Ta me pomisao prepala. Uspravila sam se i grickala napukli nokat. O tome prije nisam razmišljala, da se Henry posluži svojom ženom za pohotu, ali zapravo je bilo moguće. Kako je govorio moj ludi brat: - Sve su pice u mraku iste.

Pitala sam se je li Henry sve vrijeme spavao i s jednom i s drugom, lažući i jednoj i drugoj. Stisnula sam šaku i udarila u zid. - Gad! - povikala sam, obrisala oči i ponovno udarila u zid. - Dat ću mu jednu priliku, samo još jednu.

- Što se tamo događa? - povikala je teta Butter.

- Ništa! - odgovorila sam. - Samo sam se spotaknula.

Kroz prozor sam mogla gledati ravno u sobu na katu gospođe Alice Womack. Alicein sredovječni sin Ricky podigao je zavjesu i provirio.

- Gasi tu crnačku glazbu - zakriještao je - ili ću pozvati policiju.

Uspravila sam se na krevetu i povikala: - To se tebe ništa ne tiče!

- Vraga me se ne tiče! - odgovorio je Ricky.

Skočila sam s kreveta, otrčala do prozora i rekla: - Vidjela sam kako me promatraš kad se svlačim! Možda da ja o tome ispričam policiji, hmm?

Zalupio je prozor ali nije na vrijeme izvukao ruku. Lice mu se izobličilo, ali ja sam se vrtjela po sobi i smijala. On je vrištao dok mu nije došla mama i oslobodila ga.

- Nazvat ću - povikao je dok ga je odvodila. Držao je ruke pred sobom i čak sa s ove udaljenosti vidjela da su mu prsti počeli oticati. Pitala sam se kako će sad isporučivati kolače. Okrenuo se i ponovno povikao: - Idem odmah nazvati!

- A kako ćeš birati broj? - povikala sam. - Nožnim prstima? - Ipak, za svaki slučaj, isključila sam gramofon. Ne volim se predati, osobito ne susjedu, ali bila sam prilično sigurna da se Henry ne bi petljao s nekim tko je bio u zatvoru. Sigurno bih ga izgubila.

Sljedećeg jutra kad sam otišla na trijem po poštu, vidjela sam omotnicu naslovljenu na mene čudnim slovima isječenim iz časopisa. DeedEe RobIcHaUX. Nije bilo žiga, što znači da ga je netko osobno gurnuo u sandučić ili nekome platio da to učini. Otvorila sam ga i izvukla papir savijen od ljepila. Na njemu su isto bila takva slova.

VinO JEZabel

4 l svJEŽih LATica RuŽa

8 l kiPUće VoDe

3 kg MeDA

4 LimuNA

LISTići ŠIpKa (pO žEljI)

1 unCA KVAscA

1 OŽEnjeNI MuškaRAC

1 drOLJA

1 BačVA mUhA

stAVI latICE u čISTu keRAMičku ZdjeLU kOJu si KuPiLa na RASprodaji. PRÉtvarAJ SE da jE tO TvOje tIJelo. ZaLij LaTICE kipUĆom VoDoM, pAzeĆi dA Se nE OPEčeŠ. OpASno jE iGRati Se vAtrOm i DrUGim vRUćim sTVArima. PoKLoPi i PusTi Da sTOji 5 dAnA. MIJešAJ sVaKi DaN prSTIma. PROcijeDi i VraTI u ZdJeLu. ON te lAŽE. NiKAD je nEće OstaViti ZbOg nEkOGa TkO ŽiVi u BiJeDi i NoSi BiJeLo Na SproVodu. DoDaj mEd, naReZane LiMuNe i LiStlÉE ŠIpKa, AkO iH UsPiJeŠ nAĆi u SvOjem DiJeLu GrAdA. DoBrO PrOMIJešAJ. UzMi KvaSAC, Po mOGučNOSTi s VLASTiTog tIJELa i oMEKšaj Ga u pOLA šaLICE mLaKe VoDe. DoDaj KvASAC MjEšAvini I Pazi da Ne PrEnEsEš zArAzU, kAkO tO dRoLJE čESTo ČinE. PoKrlj i ČeKaj 2 TjEdNA. OnDa vIDI ŽeLi Li tE JoŠ. OpEt PrOcljEdi i Ulij u bOCe. OsTaVi Ih OtVoRene 3 DaNA. OnDa Ih ZaČEPi. NeMoJ PiTi nAjMaNje 2 mJESeCa. OkUs je S vReMeNom BoLji. NajBoLJE serViraTI najVeĆoj kUrvi u GrAdU, a To Si tI, dEEdee RoBIChaUX.

Stavila sam pismo u torbicu, misleći da ću je pokazati Henryju kako bi me barem sažalijevao. Potrebija mi je njegova sprema da zatrudnim, ali nisam bila sigurna ima li je još. Iscijedila sam jadnika. Osim toga, bila sam uvjerena - možete to nazvati intuicijom - da ga Vangie pokušava namamiti u svoj krevet. Ja bih to činila da sam na njezinom mjestu. Muškarci kao što je Henry ne rastu na stablima. Nije on lISt šIpKA.

Kad sam došla u trgovinu, već je bio u svojem odjeljku i miješao sirup za kašalj. Otišla sam u skladište i potražila konzervu mandarinki kako bih mogla početi praviti limunadu. Kleknula sam. Onda samzačula korake. Dozivao me. - DeeDee? Gdje si, draga?

- Tu sam.

Pojavio se iza ugla i zagledao u mene. Uzvratila sam mu pogled. Prišao mi je i čučnuo pokraj mene. - Kako si?

- Dobro. A ti?

- Pa, tako-tako. Jučer je bilo prilično gadno. - Stisnuo je usnice i nadlanicom obrisao oči. Uzdahnuo je. Upitala sam se je li u šoku. Oženjen muškarac je najpodatniji kad je loše.

Sjetila sam se recepta - sigurno ćemo mu se smijati - ali sad bi pokvario raspoloženje. Pričuvat ću ga za kasnije.

- Nedostajala si mi - rekao je. - Žudio sam za tobom. - Njihao se na petama, spustio jednu ruku među noge i počeo se trljati. - Čuj, upravo sam pogledao, nema ni jedne mušterije. Mislio sam da bismo možda stigli...

- Henry - izlanula sam. - Ja sam trudna.

- Molim? - Doimao se pomalo uznemireno pa sam zažalila što sam to rekla. Onda se osvrnuo da vidi je li tko drugi čuo - a upravo je bio rekao da smo sami. To mu je bila nova navika, koja me vrijeđala.

- Nosim tvoje dijete, Henry. - Zvučala sam tako uvjerljivo da sam gotovo i sama u to povjerovala.

- Jesi li bila kod liječnika?

- Dr. LeGette nije u gradu, sjećaš se? A doktora Bryanta i ne poznajem. Osim toga, već sam to prošla. Znam sve simptome.

- O, Bože. - Zabacio je glavu i zagledao se u paučinu na stropu. - Pitao sam se kad će se to dogoditi. Vangie mi je uvijek govorila da sam postao sterilan od zaušnjaka, ali znao sam da se vara. Uh, nemam riječi.

Zagrlio me, ali ja sam bila ta koja je ostala bez teksta. Zaušnjaci? Henry? Obuzela me strašna sumnja da je Vangie imala pravo. Pomislila sam, e sad si dreku dala pljusku, DeeDee Robichaux. Da vidimo kako ćeš se iz toga izvući. Stisnula sam oči i pitala se mogu li sljedeću mjesječnicu prikazati kao pobačaj.

- Tako sam sretan! Oduvijek sam želio sina - rekao je Henry. Odmaknuo se. - Koliko dugo si trudna?

- Ne jako dugo.

- To treba proslaviti. Možeš li večeras krenuti?

- Kamo?

- Pa, ne znam. Možda u Las Vegas. Čuo sam da se tamo čovjek može razvesti za šest tjedana. - Stavio je ruku na moj ravni trbuh. - Ne mogu dopustiti da mali Henry raste kao kopile, nije li tako?

Naslonila sam mu glavu na prsa kako mi ne bi vidio lice. Bojala sam se progovoriti. Misli su mi bile pobrkane kao Billieni končići.

- Čuj - rekao je. - Spakiraj se i pričekaj me ispred Butter's Cafea. Oko četiri ujutro.

- Tako brzo? Zar ne bismo to trebali isplanirati?

- Nema potrebe da čekamo, DeeDee. Doći ću po tebe. Ili je četiri prerano?

- Ne, doći ću. - Posegnula sa među njegove noge i protrljala ga. Sklopio je oči. -

Hoćeš da čekamo do večeras ili hoćeš sad?

- U redu je? - Henry je otvorio oči. - A mali Henry?

- Dobro sam, Henry. Časna riječ.

Otvorio je rasporak, a ja sam se nagnula i uzela ga u usta. Imao je velike seksualne potrebe, takve da sam često jedva hodala. Vidjela sam one pornografske časopise koje je držao pod pultom. Prije nekoliko tjedana naručila sam knjigu koju su reklamirali, ali sam kao adresu navela D. Robichaux, u trgovini. Kad ju je poštar donio, preokrenuo je paket i gledao žig. - Koga ti to poznaješ u Hollywoodu? - upitao me, a oči su mu se suzile. Poštari su u Limogesu najgori tračeri.

- Errola Flynnna - rekla sam, a on je zinuo. - Dopisujemo se.

Sad je Henry udarao leđima u policu. Pala je konzerva mandarinki i kotrljala se amo-tamo među ostalim konzervama. Katkad, dok bih ovo činila, pomislila bih: Čemu? Mislim, dosadno je kao da svaki dan jedeš piletinu cijelu godinu. Zato sam i naručila onu knjigu. Svakom seksualnom životu dobro dođe poneki novi recept.

Polako sam se vozila niz Aveniju Hayes, misleći: Sutra u ovo doba više neću biti tu. Svaka mi je kuća izgledala kao zasebno kraljevstvo odvojeno grmljem. Vidjela sam gospodina Spruela pred kućom kako crijevom ispire papiginu krletku. Vidjela sam Narcissu Harkey kako zalijeva zvončice. U susjednoj kući, Santos Navarro i neki tamnoputi dječak nosili su glasovir uza stube. Gospođa Navarro držala je vrata otvorena. Nosila je rukavice. Vidjela sam Pernellu Shaw na njezinom trijemu kako baca ostatke hrane u mačju zdjelicu. Mačka je hodala na prstima i trljala se o Pernelline noge. Alice Womack stajala je na prilazu kući i vikala na dva dječaka iz Avenije Harding.

Susjedna kuća, Jacksonova, bila je zatvorena i doimala se napušteno - Rudy i Ida May otišli su u posjet rođacima u Tupelu. Kod Tamere Mashburn na trijemu su trulile rajčice. Djeca su joj stajala pred gumenim bazenčićem i posudicom izlivala vodu. U kući su papige slobodno letjele i slijetale na ormare i police, ostavljajući zelenobijele mrlje na linoleumu. A Louvenia LaCour, umirovljena drolja, stajala je na trijemu i razgovarala s Watkinsonovim trgovačkim putnikom. Napamet sam znala njegovu ponudu: limun, karamele, vanilija, bademi, metvica. Bijeli, crni i crveni papar. Čili. Cimet, muškatni oraščić, đumbir, klinčići. Pasta za zube, sirup za kašalj, briljantin, sprej protiv muha.

Henry me upozorio da ne kažem Billie da odlazim. - Znam da se želiš pozdraviti s njom, ali ona je još dijete - rekao je. - Bistra je, ali reći će Butter ili Rennyju, a oni će te pokušati zaustaviti. - Sad sam ušla u sobu svoje kćeri i sjela u prozor, promatrajući je kako spava. Vratit ću se, mila. Mama samo ide u lov. Čelo joj se nabralo u snu, kao da me čula. Ustala sam i otišla do komode - zapravo je to bio stari kuhinjski ormarić koji smo kupili na otpadu. Uljepšala sam ga leptirićima. Njezine su bojice bile poredane na vrhu. Izabrala sam crvenu, a onda kopala po ladici dok nisam našla papir.

Billie se preokrenula i navukla pokrivač. Bila je tako pametna da je bilo lako zaboraviti kako joj je tek devet godina. Mogla je razgovarati kao odrasla osoba. Ali, kad sam pisala pismo, pisala sam onom dijelu u njoj koji je još bio dijete.

Draga Billie,

Kada se probudiš, mene neće biti, ali nemoj tugovati. Samo se obuci, doručkuj i slušaj tatu i tetu Butter. Ja ću se vratiti za nekoliko tjedana. Onda ćemo nas dvije porazgovarati i reći ću ti sretnu vijest. Donijet ću ti i dar.

Volim te. Mama.

Naslonila sam papir na njezin metalni stalak za televizor, koji je koristila kao noćni ormarić. Poljubila sam je u čelo. Ona se okrenula i nešto promrmljala. Uskoro će živjeti kao mala princeza u Ulici Cypress, a ja ću biti kraljica svega.

Kad sam se vratila u svoju sobu, bila sam odveć uzbuđena da bih zaspala. Iščetkala sam kosu i onda je savila u pundžu. Dvaput sam raspakirala kovčeg i sve ponovno složila. U petnaest do četiri, polako sam sišla u prizemlje. Vrata Rennyjeve sobe bila su odškrinuta, ali nisam vidjela ništa osim dijela metalnog ležaja. Zadržala sam dah i pokušala se sjetiti koja daska u hodniku škripi. Renny je imao lak san, a isto tako i Butter. Napola sam očekivala da ću je vidjeti kako stoji pokraj stubišta, kose na uvijačima, i škilji u mene. - DeeDee! - povikala je. - Kamo si se ti to uputila?

Svjetlo u dnevnoj sobi bilo je točkasto, kao loša slika na televiziji, ali uspjela sam proći pokraj smeđe sofe i Butterinog vinilskog naslonjača. Svi su prozori bili otvoreni, a muslinske su se zavjese prilijepila za mreže. Kod Butter se nikad ništa nije mijenjalo. Ni slike hvatanja goveda na televizoru ni kaubojski šeširi poredani na polici za knjige. Boljelo

me srce dok sam to gledala. Pogledala sam u zrcalo u hodniku i dotaknula dugu pletenicu. Bože, grozno sam izgledala. Kosa mi je bila sva u čvorovima, kao nešto o što će me objesiti.

Tiho sam otvorila mrežasta vrata i zaobišla Billienu kujicu, Mrs. Happy. Njezini su udvarači dolazili i odlazili, ali ona je ostala trudna. Podigla je glavu sa šapa i prezirno frknula. Prekoračila sam je, a onda požurila niza stube, mašući kovčegom. Vjetar je puhao na trijemu pa se stara ljuljačka pomicala. Polako sam hodala po pločniku. Avenija Hayes se doimala napušteno i moji su koraci odzvanjali u tišini. Došla sam do ugla i skrenula desno. Henryjev je automobil bio parkiran ispred Butterine gostionice na kojoj je visio znak ZATVORENO.

- Jesi li spremna? - upitao je kad sam otvorila vrata.

Kimnula sam.

- Onda idemo. - Upalio je motor. - Mislio sam da provedemo nekoliko noći u Monroeu, tek toliko da se sredimo. A onda možemo krenuti za Las Vegas.

Bila sam odveć uzbuđena da bih odgovorila. Napokon odlazim iz Avenije Hayes. Kroz prozor me zapahnuo vjetar, hladan i gust. On je zaobišao ugao i onda se vratio natrag. Dok je ponovno prolazio Avenijom Hayes, dobacila sam posljednji pogled Butterinoj kući. Kad sam bila mala, činila mi se golemom, ali sad kao da se stisnula pod ranojutarnjim nebom. Rambler je klizio kroz prazne ulice, oko trga, oko jezera, a onda je skrenuo na zapad, prema autocesti za Monroe.

Sklopila sam oči i zamišljala kako se Butter okreće u snu i rukom opipava prazan krevet. Zamislila sam Rennyja kako spava na leđima, u sobi koja zaudara na viski i muško tijelo, nogu nepokretnih ispod izglačane plahte s pupoljcima koju sam mu prije stavila. Billie je disala tiho kao beba, a pokrivač se dizao i spuštao oko njezinih ramena. Kroz prozor će joj ulaziti ljubičasto pa plavo svjetlo kad počne svitati. Butterina će budilica poskakivati na tri nožice. Potražiti će svoje papuče pjevušeći, razmišljajući o kavi i biskvitima. Onda će sići niz hodnik, pokraj moje i Billiene sobe, oslanjajući se rukom o zid. Iznad nje će moj prazan krevet čekati, s obrisima moga tijela na posteljini, kao da sam spavala u gipsu.

Pobjednički vrt

Kanibali u Amazoniji imaju čudan obred za udovice koje se žele preudati. Moraju naći gnijezdo termita i zapaliti ga. Zatim ga pokriju krpom kao šatorom pa uđu pod njega. Udišu dim dok se gotovo ne uguše. Taj ih obred čisti i oslobađa od tabua povezanog s udovištvom.

NATIONAL GEOGRAPHIC, SVIBANJ 1952.

Bio je kraj svibnja i posvuda je bilo vruće. Ose su plutale u pijanim krugovima kao da ih je ošamutilo sunce. Edith je stajala u stražnjem dvorištu, gdje je golema tužna vrba zaklanjala sunce. S nje je padalo tamno lišće. Klečala je i brala pupoljke potočarke. Svi su mislili da je luda, ali ona je znala što radi. Kad se doselila iz New Yorka, nije mogla nigdje kupiti kapare. Neki kuhar u New Orleansu rekao joj je da može upotrijebiti potočarke kao lažne kapare. Dao joj je i recept, ali se morala zakleti da ga neće odati. Pupljci se moraju namakati u rasolu koji se napravi od šalice soli u 2 litre vode.

Kroz razmak između azaleja vidjela je Cabov kukuruz. Bilo je to lijepo, duboko dvorište, kao stvoreno za djecu, ako zanemariš oštećene lijesove poredane iza alatnice i odbačene vijence s izbljedjelim vrpčama na kojima je pisalo VOLJENA MAJKO POČIVAJ U MIRU.

Ulica Cypress godinama je već bila Edithin dom. Nije to ni približno bio New York, ali uklopila se u život u malom mjestu i navikla uživati u promatranju susjeda, čak i Harriet, koja je svoj vrt držala besprijekornim i sterilnim kakva je bila i sama. Katkad bi Margaret Jane i Phillip svratili na tajnu čašu vina, držeći malu Fanny u krilu. Poslije je doveo Waldene da se pohvali tek obudovjeloj Edith. Nekoć bi im se pridružili Henry i Vangie, katkad i stariji Beaulieuovi. Domalo bi na trijemu kod Edith i Zacharyja bila gužva. Harriet im se odbijala pridružiti, ali bi pojačala gramofon i virila kroz žaluzine.

U početku je Edith mrzila pogrebno poduzeće. U ono doba Zachary još nije bio sudac - imao je ured u gradu, iznad pekarnice, a onda mu je pomagala kao tajnica. No uskoro se naviknula na ožalošćene koji su dolazili i odlazili iz pogrebnog poduzeća. Nakon nekog vremena više nije obraćala pozornost na lijesove koje su stavljali u stražnji dio mrtvačkih kola kao da su dio pokućstva.

Sad se četvrt promijenila. Užici na koje je računala nestali su. Vangie je živjela na farmi Galliardovih i učila voziti Majorov stari auto. Nije zatražila razvod, ali sad kad je Olive umrla, nije imala razloga održavati iluziju o obitelji - barem se Edith tako nadala.

- Spava s dvije sačmarice pod madracom - rekla je Sophie Edith neki dan. - I drži pištolje na sva četiri stupa majčinog kreveta.

- Moj Bože. - Edith je zakolotala očima.

- Ima pse, paune i guske. Ne može nitko do nje - nasmijala se Sophie.

- Moram joj skinuti kapu. Doista se trudi.

- Neki ljudi žive na zemlji, Miss Edith. Samo grebu po površini. A neki žive u njoj.

Miss Vangie se pokušava ukopati, održati. I ne dopustiti da je ovo s gospodinom Henryjem dokrajči.

Ako se Henry i Vangie ikad razvedu, Edith je bila sigurna da će se on oženiti onom Robichauxovom. Što znači da će u susjedstvu opet imati djevojčicu. Tko zna kad će se Fanny vratiti. Phillip i Waldene namjeravali su ostati u Talluli do poslije porođaja. Tako su naglo otišli da se Edith nije dospjela ni pozdraviti, ali Sophie je rekla da je Fanny jača i nestašnija nego što itko sluti. Prije onoga što se dogodilo u Prvoj baptističkoj, Fanny je skupljala cijela jata komaraca u staklenke.

- Na tisuće - rekla je Sophie, mašući rukama. - Pa bi ih pustila u kuću Miss Harriet.

A pastor Kirby otišao je iz grada pod zagonetnim okolnostima. Baptisti su poludjeli. Edith je pretpostavljala da je za to odgovoran Phillip, i nije ga nimalo okrivljavala. I što je najčudnije, Sophie je opilo udovištvo. Govorila je o tome da će prestati raditi i vratiti se u Natchitoches. Samo je Harriet ostala ista - razgovarala je telefonom, čistila pekane, špijunirala iza žaluzina. Edith nije bila vjernica, ali čak je i ona morala priznati da su putevi Gospodnji nedokučivi. Najveća je zagonetka bila zašto joj je On uzeo sve koje je najviše voljela.

Kroz azaleje ugledala je nešto plavo - Cab je čučao među rajčicama i podvezivao ih. Pripalila je cigaretu i zamišljeno ga promatrala. Posredno je čula (preko Sophie, dakako) da će možda i on otići. Rekao je Israelu, a Israel je rekao Sophie, da razmišlja o tome da proda poduzeće svome konkurentu iz susjedne župe, gospodinu Johnsonu. Onda bi uzeo novac i otišao u Miami.

- Zašto u Miami? - upitala je Edith Sophie.

- Kaže da je tamo zimi toplo.

- Da, ali će se ljeti skuhati.

- Ako ne ode tamo - rekla je Sophie - otići će drugamo. Uhvatilo ga je. Kaže da mu je Limoges dojadio.

- Kao i svima nama.

- Pa, ne znam. Gradić te katkad može iznenaditi.

- Mene nije. Kada ti odlaziš?
- Kad budem spremna.
- Ali odlaziš, zar ne? - Edith je zadržala dah. Puklo bi joj srce kad bi Sophie kimnula. No umjesto toga, spustila je glavu i nije htjela odgovoriti.
- Ne razumijem zašto se stvari moraju mijenjati - uzdahnula je Edith.
- Čak se i Mississippi mijenja. Tako smo dobili jezero Limoges. Israel kaže da je to jaram.
- To svi znaju, Sophie.
- Ja nisam znala.
- Ali, trebala si. Dovoljno dugo ovdje živiš.
- Došla sam s drugog mjesta, gdje je rijeka iskočila iz korita. - Zaškiljila je u Edith. - Danas ste mrzovoljni. Morate si naći muškarca. - Sophie se nasmijala.
- Muškarac mi treba koliko i rupa u glavi.
- Možda vam i to ne bi loše došlo. - Zagrlila je Edith. - Onda bih vam mogla uliti malo mozga.

Edith je sad pogledala u nebo. Bilo je prevruće da bi razmišljala. Da je po njenom, hodala bi naokolo gola. Umjesto toga, kosu je podigla u pundžu i navukla široku haljinu. Bilo je prevruće za gaćice - nikad ih nije voljela nositi, ali je samo Zachary znao njezinu tajnu. Otišla je u kuhinju i stavila potočnice u rasol.

LAŽNE KAPARE

Kad prava stvar ne vrijedi

Uberite samo zelene pupove potočnice (žuti su prestari i stoga beskorisni, kao i oni koji su se napola već rascvali). Stavite ih u desetpostotni rasol. Pupovi će pokušati plutati, stoga ih pokrijte gazom i pritisnite tanjurom. Neka se namaču 24 sata. Izlijte rasol. Držite pupove jedan sat u hladnoj vodi. Opet ih ocijedite. Zakuhajte ocat u emajliranom loncu. Natiskajte pupove u vruće, sterilizirane staklenke. Prelijte kipućim octom. Zapečatite i stavite 10 minuta u kupku s kipućom vodom. Neka «kapare» stoje 6 tjedana jer im se okus s vremenom popravlja.

Nakon što je sunce zašlo, Edith je sjela na ograđeni trijem. Pušila je i pila džin s tonikom. Na metalnom stolu bili su poslagani limuni, šparoge i mrkve. Na podu je bio blok za skice. Kod crtanja je dobro izabrati najprepoznatljiviju stranu onoga što crtate. Većina predmeta ima takav oblik da su prepoznatljivi iz jednog kuta, ali ne iz drugog. Ona je proučavala svjetlost i sjenu. Prve su joj skice uvijek bile crnobijele. Iz dana u slikarskoj školi sjećala se citata Edouarda Maneta: «Tražim punu svjetlost i punu sjenu; sve je ostalo već tu.»

Svjetla su žmirkala u sobi na katu kod Beaulieua. Vidjela je Caba kako hoda amotamo. Džin je najbolji lijek za živce, a ona je htjela ojačati svoje. Voljela je njegov okus, po lijekovima. Pije se kao lijek, ali se vraća kao otrov. Načelno joj nije trebao muškarac - imala je svoj posao - ali sad kad je jednome postala naklona, bilo ga je teško ignorirati. Unatoč tome što je je sedam godina mlađi.

Izludjela se matematikom. Kad njoj bude osamdeset, ako još bude živa, Cabu će biti sedamdeset tri. To nije loše - mogu stanovati u istom staračkom domu. Kad njoj bude šezdeset, njemu će biti pedeset tri. Ni to nije tako loše. Mogu se šetati oko jezera Limoges da održe kondiciju. Ali, kad njoj bude pedeset, njemu će biti četrdeset tri, a to ju je užasavalo. Opasnost je u bliskoj, a ne u dalekoj budućnosti. Što budu stariji, to bolje.

Plašilo ju je sljedećih deset godina. Zamišljala je kako se on budi i promatra je na oštroj jutarnjoj svjetlosti, misleći kako spava sa starom ženom. Otpila je još gutljaj džina i

osjetila ga u udovima. Dok nije vodila ljubav s Cabom, nikad se nije brinula zbog bora. Vjerojatno ga je otjerala jer se uz njega osjećala starom. Zato je to uništila u samom početku. Isprva se optuživala da je počela ganjati mlade dečke. Onda se počela pitati pokušava li nadomjestiti Zacharyja - kad bi pustila da se stvar s Cabom razvije, ne bi li činila upravo to? Muškarci nisu zamjena za šećer. Ni u snu ne bi upotrijebila saharin. Ako ne može nabaviti šećer, prestat će piti kavu.

Zachary joj je neopisivo nedostajao, ali nije htjela cijeli život provesti u žalovanju. Trideset devet joj je godina, to još nije dob za udovicu. Da je živjela u New Yorku, spavala bi s Cabom i uživala do kraja. Nije joj bilo jasno zašto je izgubila pustlovnost, ali tako se dogodilo.

Stoga džin - lažna hrabrost.

Bio je suton. Izišla je van, držeći u jednoj ruci cigaretu, a u drugoj novu čašu. Krenula je prema azalejama. Sva stražnja dvorišta u Ulici Cypress bila su puna krijesnica. Zacijelo ih je bilo na tisuće i sve su žmirkale ne bi li privukle ljubavnike. Edith je hodala polako. Zaboravila je kako svibanjske noći u Limogesu mogu biti lijepe. Led u njezinoj čaši zveckao je kao neka nova vrsta cvrčka. Imala je osjećaj da joj je tje me mekano, kao da će joj možda misli izletjeti iz glave.

Provukla se kroz ogradu i prošla kroz vrt. Na pola puta do trijema ugledala je žar njegove cigarete. Ustao je.

- Edith?

- Zdravo. - Dim se dizao s njezine cigarete i visio u zraku poput golemog otvarača za boce.

- Je li se nešto dogodilo?

- Ne. - Otpuhnula je dim. - Čudi me da si kod kuće. Kako to da nisi na objedu kod jedne od svojih udovica?

- Objed je bio u podne, Edith. A još nisam večerao. - Nasmiješio se.

- Uvijek to pobrkam. - Povukla je dim. - Pokaži mi vrt, može?

- Sada? - Otvorio je vrata trijema i stao na najgornjoj stubi. - Ali, odveć je mračno.

- Dobro vidim noću. Ili si mislio da sam prestara? - Nasmijala se. Džin joj je ulio neustrašivost.

- Ja to nikad nisam rekao. - Sišao je niza stube, bacio opušak u grm i prišao joj.

Ovako bosa, bila je za glavu niža od njega i zbog toga se nekako osjetila mlađom. Zacijelo postoje načini da se premoste svi jazovi.

- Ti si to rekla, Edith.

- Da, jesam.

- Možda bi mi trebala dopustiti da sam odlučim.

Podigla je obrvu, ali nije odgovorila. - Što pokušavaš, pokazati mi gdje mi je mjesto?

- Ne osim ako želiš onamo ići. - Nakesio se. - Nikad nisi bila prestara, Edith. Samo si tako mislila.

Podigla je lice prema njemu i nasmiješila se. U prsima joj je zujalo kao da su puna cvrčaka. - Pokaži mi svoj prokleti kukuruz.

- Nema se što vidjeti. Još nije sazrio. - Posegnuo je za njezinom čašom. - Što to piješ?

- Džin i otrov. Mislim, tonik.

- Je li? - Podigao je čašu i otpio dug gutljaj. - Dođi.

Bacila je cigaretu i pošla za njim među kukuruze.

- Da ti nešto pokažem. Imam jedan zreo kukuruz. Samo je ovaliki. - Popio je ostatak džina i spustio čašu. Onda je odlomio klip kukuruza, ogulio ga i pokazao joj. - Tako je sladak da ga možeš jesti sirovog.

- Tko bi to poželio?
- Kušaj ga. - Pružio joj ga je i ona je malo zagrizla. U usta joj je potekao hladan i sladak sok.
- Dobar je, zar ne? - I on je zagrizao, a onda obrisao usta nadlanicom. Uzela je kukuruz, povukla jezik preko zrna i ponovno zagrizla. Sok joj se cijedio niz bradu, ali ga nije obrisala. Čak i uzimajući u obzir džin, iznenadila ju je vlastita hrabrost. Osjećala se pročišćeno, kao suvremena Amazonka.

- Nitko na Murray Hillu ne bi jeo sirov kukuruz - rekla mu je.
- Nisi na Murray Hillu. - Uzeo je klip i bacio ga. Onda joj je stavio ruke oko vrata i privukao je tako blizu da je osjetila kako mu srce tuče. Ljubio ju je polako, s okusom džina, duhana, kukuruza. Ispružila se među korov i zadigla haljinu, osjećajući kako joj se zemlja zavlači u stažnjicu. On je svukao hlače i pao na koljena. Čak i u mraku vidjela je koliko je spreman. Stavio joj je ruku na križa. Htjela ga je uvući duboko u sebe i ondje zadržati. Kroz kukuruz je vidjela svjetla s trijema, ali oni su bili u punoj sjeni. Dok je dodirivala Caba, pomislila je na svoju paletu, raspoređenu tako da može naći boju ne tražeći, kao što daktilografi ne gledaju u tipke. Vodili su ljubav u boji, penjući se kroz spektar: svijetlozeleno, indijanski žuto, kadmijski narančasto, boja ciklame, kobalta. Nijanse su se miješale dok nisu postale slične dimu.

Zakon sile teže

Donedavno sam imala zbrkanu predodžbu o američkom snu. Mislila sam da to znači sanjati o gradovima - jednu noć o Atlanti, drugu o Birminghamu i tako dalje, abecednim redom, do Chicaga i Dallasa. E me zbunjivao. Nisam se mogla sjetiti nijednog grada na E, ako se ne računa Epps koji je tu blizu, ali tko bi želio sanjati o njemu?

Moja je mama rekla da su se njezini snovi prokleta razbili. Butter je rekla da nije lijepo takvo što reći djetetu i da je majka koja psuje kadra učiniti bilo što. Zasad me DeeDee nije razočarala.

BILLIE ROBICHAUX, SVIBANJ 1952.

Billie Robichaux

Moj tata razbija sve po kuhinji. Baci zdjelu i ona se razbije na podu. Teta Butter me natjerala da sjedim na trijemu dok ga ne prođe. Rukama mi je pokrila uši, ali sam svejedno čula kako se posuđe razbija. Ja sam kriva jer sam im pokazala mamino pismo. Nisam znala da će to tatu tako pogoditi. Naš susjed gospodin Spruel otvori prozor i poviče: - Butter, zar ne možeš ništa učiniti?

- Uzrujao se - odgovori teta Butter. Posvuda oko nas cvrče cvrčci. Vruće je čak i u mraku, ali zvuk se čuje po cijeloj aveniji.

- To vidim. Imate sreće da nisam pozvao policiju. - Gospodin Spruel izboči bradu. - A gdje je DeeDee? Nisam je vidio.

- Šuti, ovdje je dijete. - Butter mi opet poklopi uši. Čujem kako joj škljocaju zglobovi.

- Bože oprost, zar je pobjegla? - poviče gospodin Spruel. Kroz vrata poleti metalna tava, prođe kroz rupu u mreži i udari u trijem. Teta Butter ne obraća pozornost i počne pjevati crkvenu pjesmu. Iz kuće moj tata zavapi: - DeeDeeee! - Kolica mu gnječe razbijeno posuđe. Pokušam otići k njemu, ali me teta Butter spriječi. - Pusti ga da se isplače. - Potapše me po ruci. - Sutra će mu biti bolje.

To je njezin način da mi kaže da mi je tata pijan. Takav je otkako je mama otišla.

- Prokleta gadura! - Uzme toster i razbije ga o zid. - Otišla je s Henryjem Nepperom. Njegova je prokleta trgovina zatvorena. Nazvao sam i nitko se nije javio. Zbroji dva i dva,

Butter. Pobjegli su! Čujem ja štošta, samo da znaš. To što sam invalid ne znači da ništa ne čujem.

U ovoj kući nije razbijeno samo posuđe. Ima i onoga što više ne možemo slijepiti. Stisnem oči.

- Ne slušaj tatu. Govori besmislice - kaže Butter. - Nije dobro da djeca slušaju razgovore odraslih. Otiđimo nas dvije do gradske tržnice.

- Neću. - Uхватim se za ljuľjačku i čvrsto se držim.

- Billie!

- Gdje mi je mama?

- Ne znam.

- Znaš ti, znaš.

- Ne znam. Nitko ne zna.

- Ali, netko mora znati.

- Ostavila ti je pismo. Rekla je da će se vratiti.

- Ali, što ako joj se sviđi tamo gdje je?

- Vratit će se. Osim toga, prerano je da se zabrinjavamo.

Ja nisam tako sigurna.

Nakon što tata zaspi, odemo raspriemati kuhinju. - Pazi na noge, dušo - kaže Butter. - Prvo nešto obuj.

Napunimo osam vrećica s ostacima njezinog servisa Fiesta. Ali, ulubljene lonce i tave zadržimo. Zidovi su tako izgrebani da izgledaju kao da su ljudi plesali po njima s mamuzama i visokim potpeticama.

- Baš mi je žao što ovako moraš odrastati - kaže Butter i povede me natrag na trijem.

- Ne smeta mi. - Sjednemo na ljuľjačku.

- Ali, meni smeta. Ovo nije normalno. Moj otac nikad u životu ništa nije razbio osim slučajno.

Ne znam što bih rekla. Ako se složim s njom, onda sam protiv tate. Znae, sjećam se kako je nekada bio uvijek vedar i drag. On je čovjek kojemu trebaju noge kao što nekim ljudima treba mozak, recimo za aritmetiku. Recimo, kako gospodin Hawley na gradskoj tržnici zbraja moje boce od Coca Cole. Sve zbroji u glavi. I nikad ne pogriješi. Da mu to oduzmete i da mora brojati na prste, puklo bi mu srce.

Mog tatu nije briga za zbrajanje. Samo mu je potrebno da sjedne na zahod umjesto da se prlja kao malo dijete. Kad bi mama samo igrala karte s njim, bio bi sretan. Ili kad bi ga primila za ruku.

- Teta Butter?

- Što, dušo?

- Zašto moj tata stalno baca stvari?

- Jer je frustriran. Jer je izgubio muškost.

- Nije, izgubio je samo noge.

- To ti je isto, dušo. - Nekoliko se trenutaka samo ljuľjamo.

- Teta Butter?

- Da?

- Hoće li se moja mama vratiti?

- Pa naravno. Ne bi ona tebe nikad ostavila.

- Pa gdje je onda?

- Već smo razgovarale o tome, Billie. Ne znam. Sigurno ima svoje razloge. Znam da te voli, mila.

- Ali, što misliš, kamo je otišla?
- Pa, vjerojatno na neko mirno mjesto da se sredi.
- Kako to?
- Pa, žena ponekad ima potrebu biti sama. A takva je i tvoja mama.
- A mi joj za to ne pružamo priliku?
- O Bože, nikad kraja tvojim pitanjima. Ne brini se toliko! - Uštignula me za prsa. -

Čak se i Isus katkad odmarao. Znam što ćemo. Pjevajmo himne. Od toga ćemo se bolje osjećati.

Zapjevala je Jakovljeve ljestve. Butter se najviše voli moliti i pjevati. Pokušala sam se moliti za mamu, ali svaki put kad bih stigla do Baptističke crkve, nikoga ne bih našla. Baš sam jučer pokucala na vrata župnog dvora i neki je čovjek s debelim naočalama došao na vrata. Rekao je da je tu na zamjeni, da je pastor Kirby otišao.

- Zašto? - Nisam mogla vjerovati. Uvijek je bio tako drag. Rekao mi je da ima siguran način da ti Bog usliši molitve. - Naučit ću te novoj vrsti molitve - rekao je. - A i tvoju mamu.

- Mislim da se nešto nenadano dogodilo u njegovoj obitelji - rekao je zamjenik.
- Hoće li se vratiti.
- Dijete, ne vjerujem.

Vjerojatno mi se razočaranje vidjelo na licu jer je onda rekao: - Dijete, pričekaj da ti moja Brenda donese medenjake. Upravo ih je ispekla.

Na vrata je došla naborana žena. Držala je kuhinjsku krpu u ruci. Namirisala sam kolač i želudac mi je zakruljio. Zamotala mi je komad u papirnati ubrus pa sam se vratila kući, osjećajući kako se toplina kolača širi na moje ruke. Trebala mi je molitva, ali ni hrana nije bila loša.

Sad je gospodin Spruel gurnuo glavu kroz prozor i zapjevao:

Vrijeme je za laku noć
 Vrijeme je za laku noć
 Haj-ho, haj-ho
 Vrijeme je za laku noć.

- Ah, šuti - nasmijala se teta Butter. - Dođi i pridruži nam se, stara ludo.
- Ne mogu. - Lice mu je sitno i koščato. - Gospođa Spruel bi me živog odrala.
- Gospođa Spruel je umrla prije četrdeset godina - kaže teta Butter. - Pa zato ili šuti

ili pjevaj s nama.

- Možemo li pjevati «U vrtu»? To je bila omiljena pjesma gospođe Spruel.

- Naravno. - Butter se nasmiješila. Njegovo je lice nestalo s prozora. Trenutak poslije došao je k nama na trijem i mahao kao da nas godinama nije vidio.

- Sjedni. - Butter mu je pokazala drveni stolac za ljuljanje. - Ponudila bih ti čaj, ali sve mi je posuđe razbijeno.

- Čuo sam. - Sjeo je i naterio glavu prema našoj zamračenoj kući. - Valjda više nije imao što bacati? Ili mu se ne sviđa kako kuhaš, Butter?

- Ha - kaže Butter.

- Trebao bi biti akontabilan.

- Kanibal? - povikala sam i skočila s ljuljačke.

- Ne, ne! - Gospodin Spruel se nasmijao. Objasnio mi je što znači ta riječ. - Samo sam htio reći da bi morao nadoknaditi to posuđe ili ga uopće ne bacati.

Butter me povuče natrag na ljuljačku i zagrlji me. Čekam da počnu pjevati, a onda joj se izvučem iz zagrljaja i skočim s trijema. Mrs. Happy i dva veća šteneta krenu za mnom. Ispružim se u travi i osjećam kako mi rosa vlaži bluzu. Psi okreću glavu amo-tamo

pokušavajući dokučiti što radim. Vani se osjećam posebno sigurno dok pada noć, tamna kao mamina kosa. Pogledam u nebo i prema svakoj zvijezdi pošaljem istu želju.

Ljubav je zavojita cesta (a i kvrgava)

Želim da jedno bude jasno: ne odlazim s muškarcima tek tako. To vam se samo čini. Imam ja svoje razloge: jedan je ljubav, a drugi bol. Kad predugo ne vodim ljubav, počne me peći kad piškim. Jednom sam mislila da umirem i otišla sam dr. LeGetteu. On mi je rekao da je to od previše seksa. Onda ga je zanimalo radim li to doista tako često. «Ha, upravo suprotno», rekla sam mu. Poslije sam otišla u biblioteku u Talluli i pogledala u medicinskoj enciklopediji. Zaključila sam da mi je potrebna redovita ljubav kako bi rupa ostala otvorena, kao što moraš držati naušnicu u tek probušenom uhu. I to zlatnu, a ne neku jeftinu koja će pozelenjeti. Neki su muškarci kao naušnice, samo od njih pozeleniš iznutra. Moraš naći one koji su čisto zlato. I zbog toga sam pobjegla.

DEEDEE ROBICHAUX, IZ PISMA TAMERI MASHBURN SA ŽIGOM CANYON, TEXAS, 6. LIPNJA 1952.

Zračna slika tekšaškog područja Panhandle pokazuje silose, hranilišta puna krava Hereford i ponekog Longhorna, zelena valovita jutra meskita i sporedne ceste prekrivene prerijskom prašinom, a kroz sve se probija komadić autoeste. To je ravna zemlja bez ijednog stabla koja se spušta dolje u državu Osamljene zvijezde. U daljini je budućnost - prljave mrlje na nebu, kao od olovke: negdje u New Mexicu kiši.

Svaki nekoliko sati, tirkizni karavan stao bi pokraj ceste, a Henry Nepper izišao bi da pregleda radijator. Teksaška je vrućina uplašila i DeeDee. Ispod sjedala je držala crvenu termosicu punu zdrobljenog leda. Zastali su da kupe benzin na cesti 60 blizu Canyonu. U dućanu su imali staklenke pune cijelih paprika jalapeno, luka i rajčica. Termometar s oznakom RC Cole pokazivao je 36 stupnjeva. U stražnjoj su prostoriji muškarci prljavih nokata igrali bilijar. Kugle su se sudarale i jurile po zelenom filcu.

- Jednostavno mi se ne sviđa - šapnula je Henryju, odmahujući glavom. - Što ako nam se auto pokvari? Umrijet ćemo od žeđi.

- Imaš pravo. Pokušajmo nekom drugom cestom. - Raširio je mapu i prstom pratio crvenu crtu, sitnu poput kapilare. Već su prošli krivudavim putem kroz Teksas, kao da putuju noću bez svjetala. U istočnom su Teksasu odsjeli kod neke starice u Viktorijanskoj kući, u kojoj je svaka soba imala naziv po godišnjem dobu. Izabrali su «Jesen», narančastu sobu sa stolcima za ljuljanje i mjedenim krevetom. Trokrilni prozori gledali su na hrast za koji je starica tvrdila da je star petsto godina. («Vjerojatno se sjeća kad su ga posadili», našalio se Henry kad je žena otišla.) Tu joj je Henry dao medenjaka u obliku praseta; DeeDee je izvadila knjigu zamotan u smeđi papir. - Tvoj prijevremeni božićni dar - rekla je, smiješeći se dok ga je odmatao. Knjiga je bila puna ilustracija raznih seksualnih položaja koji su ga zapanjili. A iskušali su svaki. Najviše se brinuo zbog malog Henryja, ali ona ga je uvjerala da je dijete dobro. - Miran je kao bubica - rekla je i pritom zamišljala crva u glavici kupusa.

- Gdje si ovo našla? - upitao ju je, trudeći se da ne zvuči sumnjičavo.

- Naručila sam je iz jednog od onih tvojih časopisa koje držiš u uredu.

DeeDee je navukla plahtu preko grudi, ali Henry ju je povukao dolje.

- Nemoj - rekao je. - Želim te gledati.

Slegnula je ramenima i polizala prste. Na komodi je bila boca beaujolaisa, pokraj voštanice i dva srebrna pehara. Henry je to ponio od kuće, ukrao iz ormarića s porculanom

ponašajući se kao da njegova žena još uvijek živi s njim. Što samo dokazuje da možeš izvući muškarca iz braka, ali ne i brak iz muškarca.

U drugom mjestu, blizu Dallasa, odsjeli su u sobi u kojoj je iznad kreveta visila slika borca s bikovima, a ujutro su jeli huevos rancheros s krumpirom i zapečenim grahom. - Nikad nećemo stići u Las Vegas, jel'da? - DeeDee je podigla jedno koljeno i maknula plahtu tako da joj je dobro vidio bedro. Bojala se da će dobiti mjesečnicu prije nego što stignu u Nevadu. Šest tjedana je dugo da nosiš fantomsku bebu.

- Naravno da hoćemo, dušo. Teksas je samo veći nego što sam mislio.

Vozili su se sa svim prozorima spuštanim i slušali Boba Willisa na postaji WRR. Petnaest kilometara izvan Grand Salinea, Henry je naglo skrenuo da ne bi pregazio mrtvog pasanca, a DeeDee je poletjela prema prozoru.

- Ne moraš nas ubiti - rekla je i pljesnula ga po ruci.

- Nisam tu ništa mogao, dušo. - Držao je pogled na cesti. DeeDee se okrenula i zagledala unatrag: pasančeve tanke noge stršale su u zrak kao da se moli. To je bio već treći kojeg su vidjeli tog dana. Već se i od veličine neba osjećala sitnom. Kad su stigli u Blue Swallow Motor Court kod Caddo Lakea, spavala je, sklupčana na sjedalu.

Poslije je Henry donio hranu iz restorana u bijelim kutijama - komade kukuruznog kruha s rozbifom, pire, grah pinto, kukuruz, biskvite za umak i pitu. DeeDee je sjedila prekrivenih nogu na krevetu i grickala biskvit. - Kako smo završili u istočnom Teksasu? - upitala je. - Tu smo već bili.

- Samo sam vozio - rekao je, ali njemu se činilo da mu je u glavi ugrađen kompas koji pokazuje na istok.

- Bome jesi. - Suzila je oči. - Gotovo bih pomislila da si to namjerno učinio. Da nas pokušavaš vratiti u Limoges.

- Čuj, ti si kriva. Ti si zaspala na mapi. Nisam te htio buditi, dušo. - Pridigao se na lakat i uhvatio je za nožne prste. Nije se volio ni sjetiti svoje drogerije jer se ponašao više nego neodgovorno - vjerojatno će bankrotirati kad je zatvorena, a Miss Byrd radi u kinu. Vjerojatno obilazi grad i svima priča da je gospodin Henry poludio. Nikad nije zatvarao trgovinu osim kad je Olive umrla. Ljudi neće znati što da misle, osobito Vangie. Ili će joj možda biti drago. Mogla ga je tužiti zbog napuštanja i on ne bi dobio ni novčića od trgovine. A nije ga ni zaslužio.

Prije, dok je vozio na istok, mislio je na Vangienu lijepu novu frizuru i kako joj kosa na svjetlu ima istu boju kao Oliveina. Svaka bi ga druga žena izbacila na ulicu i pobacala njegovu odjeću kroz prozor. Umjesto toga, ona je ostavila njega. Nije se veselio razvodu, iako nikad nije bio u Nevadi. Na svoj se način borio protiv promjene. Volio je da mu sokne stoje u istoj ladici, smeđe cipele stoje ispod smeđih odijela. Čitav je bračni život proveo u istoj kući, iza ugla od kuće u kojoj je odrastao.

- Hoćemo li živjeti u tvojoj kući? - DeeDee mu je jednim prstom pomilovala kralježnicu. On se stresao. Katkad kao da je bila vidovita.

- Nisam o tome razmišljao. - Izvio je leđa. - Ona će je htjeti.

- I ja je isto hoću.

- Kupit ću nam ljepšu. Osim toga, po zakonu je polovica njezina. Ne bi ti se ondje svidjelo, DeeDee. U Ulici Cypress nema ničega osim gomile tračara.

- Meni ogovaranje ne smeta.

- Možda ti sad ne smeta, ali smetat će ti poslije. Kad Billie ne bude pozvana na rođendanske proslave i čajanke za majke i kćeri. Znaš da sve to imaju u Limoges, zar ne?

- Ne iz prve ruke. - Blago je podigla jedno rame. - Jel' ti to mene od toga odgovaraš?

- Oh, dušo, žao mi je, ali moraš to znati. Da možemo živjeti na nekom otoku, bilo bi nam dobro. Ali, znaš kakav je Limoges. Ljudima će trebati nekoliko godina da se naviknu na ovo. - Gurnuo je ruku uz njezinu nogu a onda se nagnuo i poljubio joj unutrašnju stranu bedra.

- Na što to? - Odgurnula mu je ruku.

- Na skandal.

- Zar smo mi to?

- Bojim se da jesmo, dušo.

- Hmm, a uopće nemam takav osjećaj.

- Ali je tako. I morat ćeš pripremiti Billie. Neće je mnogo pozivati na proslave rođendana.

- Kakve veze proslave imaju s nama?

- Povrijedit će Billie. A i tebe.

- Sumnjam. Ona o tim društvenim zbivanjima misli isto što i ja. Briga me za kremu de la kremu Limogesa.

- Ne, kaže se creme de la creme - ispravio ju je Henry.

- Svejedno. - Spustila je glavu među koljena da ne vidi kako je porumenjela. Nakon nekoliko trenutaka podigla je pogled. - Znaš što? Neka te babetine idu do vruga. Ne trebaju nama nikakve proslave.

- Pa, ne znam - rekao je. - Proslave su zgodne. Uvijek sam volio odlaziti na domjenke kod Edith.

DeeDee ga je udarila koljenom u ruku.

- Što je sad to? - Protrljao je lakat.

- Proslave su zgodne - oponašala ga je. Bacila je biskvit o zid, gdje se razdrobio i ostavio masnu mrlju. - Još ćeš vjerojatno očekivati da idem u crkvu i sjedim u redu s tvojim mušterijama, onima koje imaju mnogo djece.

- Neću. - Zavukao joj je ruku pod nogu. - Ali doista bismo morali izabrati crkveni dom.

- Što je to? - Napravila je grimasu.

- Samo crkva u koju ćemo odlaziti. Moramo nekamo odlaziti. Ne možemo okrenuti leđa cijelom gradu.

- Ja to već činim.

- Ti to samo misliš. Lako ih je ignorirati izvana. Osim toga, sigurno imaš prijatelje u Aveniji Hayes.

- Na tom smetlištu? - Zakolotala je očima. - Nikad tamo više neću kročiti nogom.

Čuj, dušo, kad se vratimo u Limoges, možemo li početi razgledati kuće?

- Bit će najbolje da pričekamo dok Vangie i ja ne podijelimo imovinu.

- Ne tjeraj me da predugo čekam, Henry. - Posegnula je za njim i masnom ga rukom uhvatila za testise, osjećajući meke, zavojite dlake na dlanu. Zbacila je plahtu i gurnula lice među njegove noge, uvlačeći jednu vrećicu u usta. Henry ju je zgrabio za glavu i gurnuo je prema sebi.

- Kome trebaju domjenci? - mislio je. Podvojenost je nestajala. - Kome treba crkva? Svake ću večeri imati vlastitu, privatnu predstavu.

Okolo sedam sati odjenuli su se za večeru. Izišli su iz sobe na topli zrak koji je mirisao na kotlovinu, pivo iz bačve i zagorjele popečke od kukuruza. Mirisi su dopirali iz četvrtaste gostionice sagrađene od betonskih blokova. - Molim te, ne jedimo tamo - rekla je DeeDee.

- Zašto?

- Jer izgleda kao da je netko ondje prdnuo.
- DeeDee! Kako možeš tako nešto reći?
- Kad je istina.
- Otkud znaš? - Namrštio se. - Stvarno bih volio da se preda mnom tako ne izražavaš.

- Prije ti nikad nije smetalo.
- Ali ni ti nisi tako govorila. - Uzdahnuo je. - Želim te držati na pijedestalu.
- Ne volim visine.
- Onda ne govori kao prostakuša.

DeeDee je zinula. Odmahnula je glavom, odveć bijesna da bi progovorila. Henry je krenuo, držeći jednu ruku na njezinim križima. Nije čak bio ni svjestan što je rekao. Ali, bolji je od Rennyja, pomislila je. Možda me i uvrijedi, ali ima novca i voli me i svi mu muški dijelovi funkcioniraju - no dobro, gotovo funkcioniraju.

Komarac je zazujao pokraj DeeDeenog uha i ona je mahnula rukom. - Proklete bube! Trebale bi praviti parfem od citronele.

- Ta ti je dobra! - Henry se nasmijao i zagrlio je. - Eto vidiš? Ne moraš biti prosta. Vrlo si domišljata. - Stisnuo ju je za stražnjicu. Otišli su da ramblera i ušli. On je upalio motor a onda opipao privjesak s potkovicom. - Vidio sam gostionicu prijeko na autocesti. Imali su veliki znak s nacrtanim somom. Hoćeš da pokušamo tamo? - Ispružio je ruku i dodirnuo joj dojku. - Ili ćemo još jednom na brzaka?

- Nadam se da će se ti brzaci spojiti u duljak. - Nasmijala se.
- Pa nisu baš tako brzi, zar ne? - Namrštio se.
- Ti si prvi rekao. - Otvorila je vrata i zakoračila van, ali ju je on povukao natrag.
- Hej, kamo ćeš?
- Natrag u sobu - nakesila se. - Na brzaka.
- Učinimo to ovdje.

- Ovdje? - Osvrnula se po parkiralištu u obliku slova U. Sva su ružičasta vrata bila zatvorena. Plava neonska strelica je svjetlucala. - Zar nas neće netko vidjeti?

- Ne. Parkirani smo čak ovdje. - Več je raskopčao hlače i penis mu je poskočio. Posegnuo je za njom. - Dođi, mrak je. Neće nas nitko vidjeti. A i u onoj knjizi piše da treba birati nova mjesta na kojima ćemo voditi ljubav.

- Ne znam. Osjećala bih se tako izloženo. - Nabrala je nos. - Razumiješ?
- Ma daj, DeeDee. Jednom prije puta. - Stavio je ruku među svoje noge i stisnuo se.
- Oh, pa dobro. - Sagnula se i uzela ga u usta, misleći koliko se on puta na dan dodirne, dok se odijeva, kupa, mokri, češe. Za nju je to bio strani predmet. Uzbuđivalo ju je zamišljati kako se on hvata svojom krupnom rukom i pomiče je kao kad miješa eliksire u ljekarni, gore-dolje. Baš je jučer dok se tuširao ona odmaknula plastičnu zavjesu i vidjela kako mu iz sapunjave ruke viri erekcija.

- Što to radiš, Henry? - povikala je.

Sapun mu je kliznuo iz ruke i udario u kadu. Vruća mu je voda prilijepila kosu uz čelo. Nakesio se i zagledao u svoje duge, naborane nožne prste. - Ulovila si me.

- Ali, za to imaš mene. - Namrštila se i osjetila kako je peče u grlu. Nije mu htjela dopustiti da je vidi kako plače. Zato se svukla i ušla pod tuš.

- Katkad mi odgovara jednostavnost - objasnio je.
- Nema ničega jednostavnijeg od masturbiranja, Henry. To je gotovo kao jedna od onih ameba o kojima sam čitala.

- Nije osobito zabavno - rekao je kao da se ispričava.
- Zašto onda to činiš?
- Brzo je i čisto.

- Kako to?

- Pa, zbole me jaja? I onda to učinim, a voda sve ispere.

Stajala je pod vrućom vodom a niz obraze su joj tekle suze. Nekoć je mislila da on žudi za njom. Sad je shvatila da on samo žudi. Prvi se put upitala nije li Henry možda nastran. Ili je možda ona iznutra deformirana, nesposobna za ljubav, s rupom u srcu.

- To je zbog one vražje knjige, uzbudila me - rekao je Henry stojeći pod glavom tuša i puštajući da mu voda ispere kosu.

- Kako ti to knjiga može učiniti?- Kleknula je, uzela sapun i nasapunala ruke. Onda ga je uzela. - Ja sam ono pravo, Henry.

Sad ju je povukao za ruku i rekao: - Lezi, dušo, da ja obradim tebe. - Pritisnuo ju je uz sjedalo pa mu je ovila noge oko vrata. Prtljajući između njezinih nogu, odmaknuo joj je gaćice i ušao u nju brzim, kratkim potezima. Podigla je noge i oslonila se stopalima na prozor, namještajući se tako da se može zabijati u nju. Primaknula mu se a onda odmaknula, osjećajući vršak njegovog penisa na stidnici. To je kao ljuljanje, pomislila je. S visokog stabla, isti ritam i utjecaj sile teže, samo brže.

- Tako si velik, Henry - šaputala mu je, misleći na 11. poglavlje u kojem je pisalo što treba govoriti u krevetu.

- Da? - Dok se pokretao, sjetio se starih vremena s Vangie, kad nikako nije mogao trajati. Što nije bila samo njegova krivica.

- Nikad nisam vidjela veći - šapnula je. Onda je rekla još nešto, a on je pulsirao u njoj.

- Sad sam ja na redu - rekla je i počela se nabijati na njega u žestokom ritmu. Bojao se da će izgubiti malog Henryja. Osjećao je kako mu se penis savija dok se pitao s koliko je muškaraca bila. Ako je njegov najveći, čiji je bio najmanji? Zamislio je niz muškaraca, sve s erekcijama raznih veličina, kako paradiraju pred njom. Ona bi im zapovjedila da legnu, a onda bi svakog zajašila, iskušavajući odgovara li joj veličina. Kad je ustala, pokazala je njega. «Uzet ću ovoga.» Mrzio je i pomisao da je itko drugi ikad ušao u nju. Bilo je već dovoljno teško opravdati Billie - kad bi se mala motala po trgovini, ulovio bi se kako misli: ona je Rennyjevo sjeme. Renny je svršio u mojoj DeeDee, zario se do balčaka. Čak je zamišljao kako tekućina brizga iz Rennyja na ulazu u DeeDeenu maternicu.

Ovila je ruke oko njegovog struka i zarila mu prste u stražnjicu, privlačeći ga. - Henry - rekla je, izgovarajući prvi slog pri udisaju, drugi pri izdisaju. Pričekao je da se strese i da joj ruke mlohavo padnu iznad glave. Onda se pridigao na laktove. - DeeDee?

- Hm?

- S koliko si muškaraca bila?

- Zašto? - Dobacila mu je pogled i namjestila gaćice. - Mogla bih i ja tebe to isto pitati.

- Ja nisam bio ni s jednim muškarcem, DeeDee.

- No dobro, s dvojicom. S tobom i s Rennyjem.

- Samo s dvojicom? - Doimao se skeptično.

- Zašto? Ne vjeruješ mi? - Suzila je oči, a onda se odmaknula sve do vrata. Pogledala je kroz prozor. Parkiralište je i dalje bilo prazno.

- Zapravo ne.

- Zašto ne?

- Zbog onoga što si rekla. - Henry je upalio motor i izvezao se s parkirališta. Izišao je na autocestu i onda je pogledao. - Zar te ne zanima što si rekla?

Ignorirala ga je i spustila prozor. Vlažan je zrak prodro u automobil. Na radiju je Eddie Fisher pjevao «I'm Yours». Osjetila je kako je hvata bijes - kao da ju je nešto škakljalo na dnu lubanje i širilo se u grlo. Što se njega tiče Jackson Brussard ili jednooki

draguljar i njegov sin. Bila je duboko uvjerenjena da ono što Henry Nepper ne zna ne može povrijediti nju.

- Pa, rekla si da imam najveći pimpek koji si ikad vidjela.
- Nisam upotrijebila tu riječ - prasnula je. - Nisam rekla pimpek.
- Ali, na to si mislila.

- Samo sam poslušala savjet iz knjige. - Ponovno se okrenula prema prozoru. Ovaj čovjek definitivno nije Jackson Brussard. Očigledno se prevarila - pobjegla je s muškarcem koji spava otvorenih usta i igra se sa sobom pod tušem. Sad kad su bili daleko od Limogesa, drukčije je izgledao i ponašao se - bio je mrzovoljan sve dok ne bi popio drugu šalicu kave.

- Sve si to pročitala u knjizi? - rekao je Henry s nadom. Osjećao je kako mu se znoj cijedi niz leđa. - Mislim, ponašala si se kao da si bila s raznim muškarcima.

Ignorirala ga je i stisnula se uz vrata. Henry je odmahnuo glavom. Klasična ženska šutnja. Njegova je mama bila stručnjak za to, a i Vangie je dobro išlo. Mrzio je žene koje se dure. Zapanjio se što je izabrao još jednu ženu s istim darom. - Baš ih znam izabrati - promrmljao je. Ona se polako okrenula i suzila oči. Vjetar joj je zanosio kosu.

- Što si to rekao? - Nagnula se naprijed.

- Oh, DeeDee, ne čini to. Toga sam imao dovoljno i kod kuće. Osim toga, ne mogu si pomoći ako sam ljubomoran. Mrska mi je pomisao da si bila s drugim. - Posegnuo je preko sjedala i dodirnuo joj rame. Ona se odmaknula, ali on ju je zgrabio za haljinu i stisnuo joj nogu.

- Samo sam te htjela uzbuditi! - Ispljunula je te riječi. - To tebi nije trebalo, nije li tako?

- Ne. - Odvratio je pogled s ceste. - Ja sam uvijek spreman.

- To je istina. Štoviše, čim se vratimo u motel, počet ću čitati 12. poglavlje. -

Postrance ga je pogledala.

- O čemu je to? Isto o tome kako govoriti prostote?

- Ne, nego o preranoj ejakulaciji.

- Ja nemam taj problem. - Zurio je a onda joj gurnuo nogu. - Nije li tako?

Ona je gledala ravno pred sebe i podigla jednu obrvu.

- Nisam ja kriv.

- Nisi?

- Ti bi mogla biti veća dama, ne moraš baš svršavati toliko puta. Onda bih se ja možda mogao suzdržati.

- Nikad ni za što nisi ti kriv! - Uхватила ga je za ruku i udarila njome tako jako u radio da je puknuo gumb. Okretao se na sve strane dok se nije zaustavio na postaji Harmony, na kojoj je neki propovjednik rekao: - Brate, jesi li spašen?

- Dovraga - jauknuo je Henry. - Ruka mi je slomljena.

- Baš mi je drago.

- Trebao bih te izbaciti na cestu.

- Ne bi se ti usudio.

- Ne dovodi me u iskušenje.

- A mali Henry?

Držao je ruku u krilu, a onda je pogledao. - Ako ti je imalo nalik, možeš ga zadržati.

- Možda sam lagala. - Zabacila je glavu. - Možda i ne postoji mali Henry.

- Lažeš li?

- Što ako lažem?

- Tome se i nadam. - Nagazio je na gas pa su projurili kroz zavoj, pokraj zahrđalog znaka na kojem je pisalo CADDO CREEK.

- Ha ha! Nema nikakvog djeteta - povikala je. - A vjerojatno ga nikad neće ni biti, s obzirom na tvoje prerane ejakulacije i zaušnjake. Vangie je imala pravo. Kladim se da si sterilan, Henry.

- Zvučiš baš kao netko iz Avenije Hayes. - Glas mu je bio hladan.

- Možda zato što i jesam odande.

- A ondje ću te i ostaviti. Odmah se vraćamo u Limoges.

- Baš me briga. Ne trebaš mi. Naći ću nekoga drugog.

- Nadam se da hoćeš. - Henry je pokušao podići ruku ali ga je odveć boljela. - I samo se nadam da će me Vangie primiti natrag.

- Gade! - DeeDee ga je jako pljusnula, tako da je glavom udario u prozor. Kriknula je i počela ga udarati objema šakama. Henry je podigao zdravu ruku da se zaštiti. Automobil je krivudao cestom. Svjetla su se probijala kroz maglu. Ravno ispred njih bio je metalni zeleni most.

- Jesi li... - Propovjednikov glas je nestao i čuli su se samo šumovi. Rambler se zabio u zelenu ogradu i probio je. DeeDeena vrata su se otvorila pa zalupila. Automobil kao da je visio u zraku. Henry nije bio siguran je li se upravljač oslobodio ili je on pao naprijed. Onda je automobil poletio u rijeku. Upravljač mu je takvom snagom udario u prsa da je ostao trag u obliku polumjeseca.

- Bože! - vrisnula je DeeDee. - O, Bože!

Vidjela je da nešto bijelo strši iz njezinog bedra. Kad je shvatila da je to kost, zabcila je glavu i počela vrištati. Crna je voda prodirala u automobil, pokrivajući joj stopala, pa koljena i polako se dižući do struka. Prestala je vikati i pogledala dolje. U automobil su ulazili deseci mirisnih ljigavih lopoča.

- Utopit ćemo se - vrisnula je. Od boli ju je uhvatila mučnina i vrtjelo joj se u glavi. - Oh, moja noga!

Henry je ležao preko upravljača. Voda se slijevala u auto, sve do njihovih prsa. Zajecala je i protresla Henryjevu ruku. On je pao naprijed, prskajući je vodom.

- Henry? - Pridigla ga je, jedva trpeći bol, i pokušala ga nasloniti na naslon. On je opet pao u vodu. Vani je voda bila u visini prozora. S obala zaraslih u korov glasali su se cvrčci. Noga joj je pulsirala. Udahnula je, ugrizla se za usnicu i uhvatila Henryja za ovratnik, naslanjajući ga na upravljač. Voda mu je tekla niz glavu.

- Nisi mrtav - vrisnula je. - Samo si se onesvijestio.

Napipala je kvaku i pokušala se provući kroz prozor. Bol joj je razdirala bedro kao da će joj se noga odvojiti u kuku. Pustila je kvaku i pala na sjedalo, pružajući glavu kroz prozor. - Upomoć! - vrisnula je. - O, Bože, ima li ikoga? Čuje li me itko?

Cvrčanje je prestalo, a onda nakon nekoliko trenutaka opet počelo. Oglasila se i žaba. Nešto je zazvečalo, kao biseri u metalnoj kutiji. Zmija? Na cesti su svjetla automobila osvijetlila šumu. Fordov kamionet prelazio je preko mosta.

- Upomoć! - vrištala je DeeDee, udarajući rukama po vodi i šaljući tako valiče prema slomljenoj nozi. Zabcila je glavu i udahnula. Onda je začula drugi zvuk, motor koji se prebacuje u rikverc. Osvrnula se i vidjela da se kamionet vraća na most dok nije došao u ravninu s rupom u ogradi. Dva su crnca izišla i gledala dolje.

- Ovdje! - povikala je i mahnula jednom rukom.

- Odmah, gospođice - povikao je viši muškarac.

- Jako sam ozlijeđena - vrisnula je.

- U redu je, gospođice - rekao je drugi. - Molim vas, nemojte vrištati. Odmah ćemo vas izvući.

Pet tisuća komaraca

Liječnici iz Texasa preklinju me da dođem po DeeDee jer baca hranu i vrijeđa ih. Slomila je nogu u nesreći u kojoj je poginuo gospodin Henry. Gospodin Spruel se ponudio da me odveze. Nadam se samo da ću, dok budemo u Texasu, uspjeti naći svježije paprike poblano. Ona mogu pripremiti rajas. Operite 6 poblano paprika. Stavite ih u tavu i pecite, pazite da ne zagore. Okrenite sa svih strana, a onda izvadite iz pećnice. Zamotajte u hladnu krpu da se rashlade, a onda ih stavite u plastičnu vrećicu za kruh i zavežite. Neka se pare 20 minuta. Izvadite sjemenke i žilice. Narežite na duge trake i pirjajte na ulju. Zvuči suludo da nešto tako ljuto može biti tako slasno. Unatoč tome, neki kuhari smatraju da se ne isplati truditi za manje od šest porcija.

BUTTER DEWITT, U SVOJOJ GOSTIONICI, 8. LIPNJA 1952.

Sophie Donnell

Dok sam odlazila k Miss Edith, vidjela sam Limoges u posve novom svjetlu. Središte grada nimalo ne nalikuje na Natchitoches - mirta, zavojite ulice, ograde od kovanog željeza. Mjesto gdje se vješaju vijenci paprika a kuće grade iznad tla. Pitam se jesu li tu kolibe napravljene od busilaže - to je mješavina španjolske mahovine, srneće dlake i blata. Naša je bila takva. Pjevušila sam u slavu svome Isusu. Kad sam stigla k Miss Edith, samo što se nisam onesvijestila.

Gospodin Cab Beaulieu sjedio je za kuhinjskim stolom, pio kavu i jeo tost s maslacem. Nisam ni zucnula. Samo sam skinula šešir i stavila ga na pult, kao da on i nije tu. I da nisu oboje bos. Miss Edith je sjedila pokraj njega i trlja mu nadlanicu, noćima razdvajajući tamne dlake. - Trebali bismo tvojim automobilom do Vangie - rekla je. - Moj nešto zapinje. Ne vjerujem mu.

- Ako ti ne smeta voziti se u mrtvačkim kolima. - Nasmiješio se.

- Ne. - Uštipnula ga je za ruku.

- I bolje ti je da se navikneš. - Tad je pogledao mene. Ja sam stajala razjapljenih usta, s rukom na kuku.

- Nisam čula kad si ušla - kaže Edith. Nije čak ni pocrvenjela.

- Onda ste valjda gluhi. - Otišla sam do pulta i nalila si kavu. - Mogu li se i ja povesti s vama? - upitala sam. - Večeras ja i Miss Vangie idemo na probnu vožnju.

- Zar nisi čula? - Edith se uspravila i uozbiljila.

- Čula što? - Podigla sam šalicu i otpila kave.

- Što, dajete mi otkaz?

- Ne, ne! - Edith je odmahнула glavom. - Henry, Henry Nepper. Sinoć je poginuo.

- Molim? - Ruka mi se trgnula tako jako da sam prolila kavu. Spustila sam šalicu i potražila krpu. O zagonetnom putovanju gospodina Henryja znala sam jedino zato što je zamolio Israela da mu hrani pse. Čim je otišao, Miss Vangie se dovezla u grad u očevom automobilu i ukrala pse. Israel je krenuo za njom. - Pusti je - rekla sam mu. - Njoj su psi potrebni nego njemu. Pusti je.

- Istina je - rekao je Cab. - Sutra šalju truplo kući.

- Kako je umro? - upitala sam, pokušavajući zamisliti gospodina Henryja mrtvog. - Je li mu otkazalo srce?

- Prometna nesreća. - Miss Edith je zagrlila gospodina Caba. - Sletio je s mosta u Texasu.

- Ostao je na mjestu mrtav - rekao je Cab.

- Ona je žena bila s njim. - Edith je napravila grimasu. - DeeDee Robichaux. Ona je preživjela. U bolnici je tramo dolje. Čujem da njezina teta ide po nju. - Zastala je i protrljala nos. - I sad moramo reći Vangie. Ne želimo da čuje telefonom. To sam rekla šerifu Reemu

kad je došao ovamo. Pustio nas je da joj mi kažemo. Samo se nadam da je neće Harriet prva nazvati.

- Još je rano - rekla sam. - Možda još nije čula.

- Možda. - Cab je dodirnuo Edithin vrat, podižući joj jednim prstom kosu.

- Prepustite vi Miss Harriet meni. - Uzela sam šešir i krenula prema vratima. Upitala sam se zašto svi nastoje zaštititi Miss Vangie od istine, a i ja sam tu kriva. Pa njezin je muž poginuo, a ne naš. Ali, bijelci osobito vole tetošiti žene. Ako ih previše štitiš, meni se čini da ih samo ponovno pretvoriš u djevojčice. A eto, i ja sudjelujem u tome.

- Što ćeš s Miss Harriet, Sophie? - Cab se nasmijao. - Hoćeš sjesti na nju?

- Imam ja svoj način. A ako mislite ići, bilo bi vam bolje da se požurite.

- Samo da se obujem. - Cab je posegnuo pdo stol. - Nećemo dugo. Ja prilično brzo vozim.

- Da, ali imaš spor automobil. - Edith se nagnula preko stola i poljubila ga ravno u usta.

- Čuvajte se - rekla sam. - Ne treba mi više sprovoda u ovom gradu. Bez uvrede, gospodine Cab.

- Imaš pravo, Sophie. - Zagrlio je Edith i prstima joj dodirnuo rub dojke. - Moramo svi ostati živi i zdavi kako ismo jedni druima pomagali.

- Amen - rekla sam.

Iz Edithinog sjenovitog dvorišta prešla sam na travnjak Nepperovih, koji sad dopire do gležnjeva. Kuća izgleda žalosno, propalo. Ruže su se ovjesile i pune su sasušenih cvjetova, a tlo oko njih pokriveno laticama. Zašla sam za ugao i pogledala Harrietinu kuću. Svi su prozori otvoreni, ali se ne čuje Ethel Merman, što sam shvatila kao dobar znak. Otvorila sam stražnja vrata i ušla. Miss Harriet je stajala za pultom u ružičastom kućnom ogrtaču s volančićima i nalijevala si kavu.

- Miss Harriet? - rekla sam.

- Ahhhh! - Bacila je šalicu u zrak i kavom poprskala zid. Šalica se razbila na podu.

Okrenula se držeći se jednom rukom za vrat. Kad me ugledala, zinula je.

- O moj Bože! - povikala je. - To si ti! Na smrt si me prepala. Nemoj mi se nikad više prikraštati jer ćeš inače vidjeti svoje.

- Da, gospođo.

- I zašto si uopće došla? - Prekoračila je prolivenu kavu i razbijenu šalicu. - Danas trebaš biti kod Edith.

- Dala mi je slobodan dan. Pa sam pomislila da dođem ovamo.

- E pa, pogrešno si mislila. Ne trebaš mi. - Mahnula je rukom prema podu. -

Odnosno, nisi mi trebala.

- Počistit ću vam to.

- Daj molim te. - Harriet je izvukla zeleni stolac i sjela. Okretala je glavu kao papiga i zurila u mene. Onda je podigla jedan bucmasti prst i rekla: - I skuhaj mi kavu kad si već pri tome. Tresem se kao da imam zimicu. Onda možeš ići.

- Sigurni ste? Ne bih vam danas naplatila - rekla sam.

- Zašto? - Suzila je oči.

- Jer ste zaslužili. Prošli ste mi tjedan platili više.

- Nisam!

- Jeste, gospođo. Dali ste mi novčanicu od pet dolara umjesto od jednog.

- Ja takvo što nikad ne činim - rekla je, ali se vidjelo da nije sigurna. - Zašto mi onda to tek sad govoriš, hmm? - Lupkala je prstom po stolu.

- Pa znate da jedva znam čitati. - Stavila sam ruku iza leđa i prekrizila prste. Iskreno govoreći, čitam jednako dobro kao i ona. - Samo sam gurnula novac u grudnjak kao i obično, a onda ga spremila u kutiju. I kad sam onda kupila krekeru u trgovini, dala sam im vaš dolar, a oni su mi vratili više od četiri dolara. Rekli su mi da sam dala pet. Pa sam pomislila da ste zaslužili.

- I to više nego samo za danas - kimnula je Harriet. - Sramila bih se kad ne bih mogla razmijeniti dolar.

- Da, gospođo.

- A zašto te Edith nije trebala?

- Oh, ima neki grozan želučani virus.

- Nemoj mi reći da opet hara nekakva bolest.

- Bome da, a Miss Edith se zabrinula da ću se zaraziti. Ima je i gospodin Cab.

- O Bože. - Harriet se pljesnula po licu. - Da su LeGetteovi kod kuće, bila bih okružena i gripom i još ovim.

- Samo vi lijepo pođite gore i lezite. Ja ću pospremiti. Treba vam san za ljepotu.

- Mislím da ću tako i učiniti. - Nasmiješila mi se. - Baš sam umorna.

- Dobro će vam činiti. - Sagnula sam se i pokupila razbijenu šalicu.

Miss Harriet je ustala od stola. Rekla je: - Imam zdjelu račića u hladnjaku, a znaš što? Baš mi se jede gumbo. Skuhaj mi ga kao i uvijek, Sophie.

- Da, gospođo.

- Baš si draga, Sophie. I ne zaboravi na kavu. - Odgegala se iz kuhinje. Pričekala sam da se počne penjati uza stube. Gore su zaškripale daske, a onda opruge kad je legla. Onda sam otvorila ladicu, uzela škare i električarsku ljepljivu traku i iskrala se u dnevnu sobu.

Crni telefon je na mramornom stolu, okružen kožnim adresarom, notesom i posudom čokoladnih bombona. Podigla sam žicu i povukla je iza stola ispod navlaka, pa do male kutije na podu. Kad sam pomaknula ormarić, otkrila sam pravo gnijezdo isječenih časopisa - Saturday Evening Post, Christian Science Monitor, McCall's - i katalog Sears-Roebucka. Sve su stranice zgužvane i isječene. Sagnula sam se i škarama gurnula katalog. - Papirnaté lutke za Waynettu Dawn? - upitala sam se. Ali, malenu nisam tjednima vidjela. Uzela sam telefonsku žicu i presjekla je. Nakon što sam zalijepila krajeve, sjedila sam na petama. Iz daleka žica izgleda kao da joj nije ništa. Gurnula sam ormarić na mjesto, preko novina - nisam ih imala namjeru pospremiti - i vratila se u kuhinju.

- Sophie? - povikala je Miss Harriet. - Hoćeš li mi donijeti kavu još ove godine ili je moram sama skuhati?

- Ne, ne, samo vi lezite - odgovorila sam. - Evo dolazim.

Pripravila sam joj kavu onako kako je voli, s tri žličice šećera i mnogo vrhnja. Onda sam je odnijela gore. - Ne zaboravi moj gumbo - rekla je i prihvatila šalicu s obje ruke.

- Evo baš se spremam početi - rekla sam joj i vratila se dolje. Dok sam se vraćala u kuhinju, pokupila sam sve ploče Ethel Merman. Otvorila sam pećnicu, gurnula ploče unutra i onda pojačala vatru. Odmaknula sam se i gledala kako se ploče izvijaju. Izvadila sam ih prije nego što su počele zaudarati.

No imam još posla. Otvorila sam vrata i otišla u dvorište LeGetteovih. Iza grma su dvije staklenke. Podigla sam ih prema svjetlu. Pune su mrtvih komaraca koje je skupila Miss Fanny. Još ih je nekoliko živih. Miss Fanny je na staklenku napisala «5000 komaraca».

Stavila sam staklenku u pregaču i požurila natrag da pripravim gumbo. Prvo sam nasjeckala luk. Onda sam napravila zapršku. Žene u mojoj obitelji odrasle su pripravljajući razne vrste gumba. Danas je od morskih plodova. 1. Uzmete 2 žlice svinjske masti i oko 2 žlice brašna te miješate dok ne dobije boju bakrenog novčića. Uvijek neka bude jednako (ili više) masti nego brašna. Neka ne ostane ni trunka bijeloga. Ako vam izgori, morat ćete

ispočetka. 2. Pirjajte luk, češnjak, peršin, celer i mladi luk. Možete ali i ne morate dodati pet tisuća komaraca. Kuhajte dok luk ne bude proziran, a celer mekan. 3. Dodajte vodu i začine - tabasco, lovor, papar, sol. Kuhajte 2 sata. 4. Ogulite i očistite račiće. Dodajte u lonac zajedno s jednom žličicom limunova soka. Kuhajte još pola sata. Neki dodaju okru, ali ja ne. 5. Dodajte pola kile kamenica i njihov sok. Možete staviti i račja kliješta. Kuhajte još 15 minuta. Dodajte 3 žlice svježeg filea. 6. Poslužite vruće na riži, uz francuski kruh. Dovoljno za 12 osoba.

Još nisam završila. Otvorila sam ladicu i uzela memorandum na kojem piše LEONARD HOOPER. Najlepšim krasopisom napisala sam: Dajem otkaz. S poštovanjem, Sophie Donnell. Onda sam izašla ravno kroz stražnja vrata i nastavila hodati, oko azaleja i natrag do stražnjeg ulaza u pogrebno poduzeće gdje me čeka Israel Adams.

Aleluja.

Jaja u čistilištu

Iz kuhinje Edith Galliard

3 žlice maslinova ulja
pola malog luka, nasjeckanog
75 dkg svježih rajčica, oguljenih, očišćenih od sjemenki i nasjeckanih
2 žlice iskidanog svježeg bosiljka
2 žlice nasjeckanog peršina
sol i svježe samljeven papar
4 velika jaja
4 kriške talijanskog kruha debelog 8 mm
6 žlica svježe naribanog parmezana

Zagrijte maslinovo ulje u tavi. Dodajte luk i pirjajte dok ne omekša, povremeno miješajući (oko 6 minuta). Dodajte rajčice. Neka prokuhaju. Dodajte bosiljak, peršin, sol i papar. Pojačajte vatru i kuhajte dok se tekućina gotovo posve ne ispari, često miješajući, oko 15 minuta. Pritisnite veliku žlicu u mješavinu s rajčicama i podijelite je na četiri dijela. Pazite da budu ravnomjerno podijeljeni. Pažljivo razbijte po jedno jaje na svaku hrpicu. Posolite i popaprite jaja. Pokrijte tavu i kuhajte na laganoj vatri dok jaja ne budu meko kuhana, oko 6 minuta. U međuvremenu zagrijte pećnicu. Kruh sa svih strana premažite maslinovim uljem. Stavite na pleh. Pecite kruh dok ne bude zlatnosmeđ s obje strane. Jaja pospite parmezanom. Stavite tost u plitke zdjelice. Pažljivo stavite jaja na tost. Dovoljno za 4 osobe.

Epilog:

Mrtva priroda s nadgrobnim kamenom

Što je grad veći, to je teže doći na zao glas. U malom gradu možeš izgubiti ugled za jedan dan. U Limogesu je dovoljno petnaest minuta. Onda si upropaštena. Ti si namiguša, gradska droca. Žena koja je vlastoručno upropastila jedinu drogeriju u gradu. Ljudi će ti oprostiti mnogo toga, ali ako im uskratiš penicilin i banana split, vidjet ćeš koliko treba da postaneš izopćenica.

DEEDEE ROBICHAUX, U BOLNICI PARISH, NAKON ŠTO JE BACILA PLADANJ S DORUČKOM NA SESTRU ABIGAIL POTTER, 9. LIPNJA 1952.

Henry Nepper je pokopan u obiteljskoj grobnici Galliardovih, nasred groblja, između vojnika Konfederacije i žrtava žute groznice. Vangie je stajala pokraj humka crne zemlje, misleći kako nalikuje hrpi zdrobljenih kolačića, onih koje je koristila za pitu s limetom. Vijenci i buketi bili su na hrpi, s rukom ispisanim porukama prijatelja. Okolo su bili mramorni nadgrobni kameni, naraštaji mrtvih Galliardovih. Svi su otišli osim Edith i Caba, koji su stajali pod hrastom i držali se za ruke.

- Užasno je vruće - rekla je Vangie samoj sebi, brišući vrat papirnatim rupčićem. Sunce je je pržilo dok se saginjala da poravna vijenac Rotarijanaca. Henry, nedostajat ćeš nam, pisalo je na kartici. Napola je očekivala da će DeeDee Robichaux nešto poslati, iako je prebačena u Bolnicu Parish - u gipsu, koliko je čula. Sa zdrobljenom nogom.

Dva dana prije, dok je Vangie sjedila za majčinim starim šivaćim strojem, dovezli su se Cab i Edith i rekli joj da je Henry poginuo na licu mjesta u prometnoj nesreći. Iako je voljela i pokopala mnogo ljudi, uključujući i vlastito dijete, Vangie nikad nije organizirala sprovod. A sad je morala organizirati Henryjev. Život je, zaključila je, kao kad čistiš prljav hladnjak - nepodnošljivo je ako na sve misliš odjednom. Bolje je ići policu po policu. Izabrala je lijes od trešnjeva drva s mjedenim alkama naručial ruže i napisala popis himni za orguljašicu u Prvoj baptističkoj. Iako se Edith protivila, sama se odvezla da izabere spomenik. Namučila se dok je birala nadgrobni kamen. Prodavač ju je zbunjivao prijedlozima za natpis.

- Blaženi muž i otac? - pitao je.

Odmahnula je glavom.

- A kako bi bilo «Blaženi su mrtvi koji su umrli u Gospodinu»?

- Ne. - Uzdahnula je. - On baš nije umro u Gospodinu, ako shvaćate što želim reći.

Prodavač se počeošao po glavi. - Voljeli su ga svi koji su ga znali?

- Ne.

- Dragocjene uspomene?

- Nipošto!

- A možda: «Nakon groznice života počiva u miru.»?

Zamalo je izabrala jednostavan mramorni kamen koji bi lijepo pristajao uz Olivein.

Onda joj je prodavač predložio par kamena.

- Par?

- Za njega i za nju - rekao je. - Tako možete uštedjeti. Ako kupite unaprijed, prištedjet ćete vrijeme i novac.

Zurila je u dugi komad granita, pokušavajući zamisliti vječni ekvivalent bračne postelje.

Nepper

Henry Eugene

Rođen 23.3.1908.

Umro 8.6.1952.

Vangie Louise

Rođena 26.3.1912.

Umrla

Kad sad razmisli o tome, najbolje bi pristajalo «otišao uz prasak». Oh, kad bi natpisi samo mogli biti istinitiji: pekla je dobre biskvite, zla kao zmija, katkad je htio a katkad nije, odmaglila je.

- Jestre li odlučili, gospođo Nepper? - upitao je prodavač.

- Zamalo - odgovorila je. Ma što napisala, Henry mora imati vlastiti kamen, a ne dvostruki. Htjela ga je pokopati uz njegove roditelje, ali nije bilo mjesta. Zemlja je bila krcata mrtvih Neppera. Na kraju je kupila sunčanu parcelu blizu Oliveine.

Sad je pogledala Edith i Caba. - Samo vi idite - doviknula im je. - Ja ću se pješice vratiti kući.

- Po ovoj vrućini? - Edith je iskoračila iz hlada, još držeći Caba za ruku. - Dušo, dehidrirat ćeš na ovoj vrućini.

- Neću dugo. Samo želim malo biti sama. - Gledala je kako Edith i Cab odlaze do mrtvačkih kola. Onda je pogledala uvis. Oblaci su imali oblik kvačica, a činilo joj se da u daljini vidi crveni zrakoplov. Ponovno je pogledala grob. I same su karmine bile naporne, jer su radoznali ljudi koje nikad prije nije vidjela došli pogledati lijes. Henry je izgledao... pa, kao Henry. Cab mu je fiksirao osmijeh koji se doimao prirodnim, a izgledao je rumeno. Rekli su da je razbio prednje staklo, ali ona na njemu nije vidjela ni traga tome.

Vangie je začula korake, nekoga kako trči po šljunčanoj stazi. Okrenula se, misleći da se Edith vratila, ali bila je to mršava riđokosa djevojčica koja je trčala prema njoj, trčala preko narašaja mrtvih Limožana. Stala je na ravan kamen na kojem je pisalo MAMA, a onda je pregazila i TATU. Došla je do Vangie. - Ja sam, Billie Robichaux. Sjećate li me se, gospođo Nepper?

- Pa naravno da te se sjećam. - Ispužila je ruku da zagrlji dijete. Billie je oklijevala, a onda je ovila mršave ruke oko Vangienog struka. Vangie je osjetila miris banane i maslaca od kikirikija. Razdjeljak u Billienoj kosi bio je vrlo kriv, a tjeme blještavobijelo.

- Čula sam za gospodina Henryja. Tako mi je žao, gospođo Nepper. Bio je s mojom mamom, jeste li znali?

Vangie je kimnula.

- Pobjegli su. Teta Butter je morala otići po mamu u Texas.

- Čula sam. - Vangie je dotaknula djevojčici glavu i progutala knedlu. - Kako ti je mama?

- Uh, jako loše. - Billie se odmaknula i otišla do ruba groba. - Liječnik kaže da će šepati do kraja života, ali ona je rekla da je prokleti lažljivac. - Brzo je rukom pokrila usta. - Nisam namjeraval biti prosta. Samo sam ponovila kako je ona to rekla.

- Vjerojatno bih i ja to učinila. - Vangie se nasmiješila.

- Moja mama mnogo toga govori. Moraš imati dvanaest godina da bi te pustili u posjet, ali me sestre svejedno puštaju. - Na prstima je hodala po grobovima. Nakon dugog vremena zazviždala je i pokazala jedan natpis. - Pogledajte ovo. Ova se rodila 1844. godine. Mrtva je već sto osam godina. Zamislite!

- Billie, jesi li to izračunala u glavi?

- Da, gospođo. A pogledajte ovamo. Ima još. - Pružila je ruku i Vangie ju je prihvatila. Prošle su pokraj golemog konfederacijskog spomenika, gdje je zastavala lelujala na vrućem vjetru. Prošli su pokraj cijele obitelji Britton, pokraj spomenika na kojima je pisalo DADDIE. Neki su spomenici bili prekriveni crnom mahovinom, drugi su bili hrđavi, puni mrava, s blijedim natpisima, kao da je netko izrašpao slova.

Billie je kleknula ispred malog polumjesečnog spomenika na kojem je pisalo NAŠE DJETEŠCE. - Alice Maude - pročitala je Billie. - Rođena 30. siječnja 1824. Umrta 21. kolovoza 1824. Bome nije dugo živjela.

- U ono doba često nisu - rekla je Vangie.

- Tu je već, da vidimo, čitavih sto dvadeset osam godina.

- Vrt kostiju - rekla je Vangie.

- I mrtvih ljudi. - Billie je ustala i protrljala nos. - Zašto je moja mama morala biti u automobilu gospodina Henryja?

- Mislim da to moraš pitati svoju obitelj, Billie.

- I jesam. - Podigla je ramena. - Tata kaže da je to bila ljubavna veza, ali Butter... ona je moja teta? Ona je rekla da su bili prijatelji.

- Vjerojatno jesu bili.

- Jeste li ljuti na nas?

- Oh, ne! - Vangie je odmahнула glavom.

- Moj tata je rekao da ćete biti. Strašno plače. Ne može u bolnicu posjetiti mamu jer je invalid? Pogodila ga je granata. Ovako. - Dodirnula je prste, a onda ih raširila. - Kad je pobjegla, razbio je sve posuđe u našoj kuhinji. Sve je bacao o zid. Pa je teta Butter morala kupiti sve novo? Ovaj je put kupila plastično. Hoće li se ono razbiti, gospođo Nepper? - Billie su se oči napunile suzama, ali su suze ostale ondje i nisu se razlile.

- Dođi ovamo, dušo. - Vangie je kleknula. - Mama ti je živa. I vratit će se kući.

- Naša kuća nije kako treba.

- Ne znam ih baš mnogo koje jesu.

- Ne znate? - Billie je obrisala oči.

- Bome ne.

Billie je malo razmišljala o tome. Onda je podigla pogled. - Teta Butter se jako trudi. Napravila mi je štand za prodavanje limunade, ali bilo je tako vruće da se led otopio. Otišla sam u grad samo da se uvjerim je li Drogerija Nepper doista zatvorena. Iznate što sam vidjela? Gradonačelnik, gospodin Chenier, bio je vani na pločniku i pokušavao ispržiti jaje! Onda sam prošla pokraj vaše kuće, ali je došla neka zla gospođa i otjerala me.

- Oh, dušo, ja sam se preselila.

- A kamo to?

- Na farmu. Imam pse i guske. Čak i nekoliko paunova.

- Što je to paun?

- Ptica, dušo, ptica.

- Nikad nijednog nisam vidjela. Mi imamo samo koke. - Vukla je jednu tenisicu po travi. - Mogu li vas nekad posjetiti? Mama mi je zabranila da radim, ali nema ničega lošeg u posjetu, nije li tako?

- Ama baš ničega. - Vangie se nasmiješila i povukla Billie za pletenicu. - To bi mi se jako svidjelo. Samo me nazovi. Broj je jedan četiri četiri. I ako ti tata dopusti, doći ću po tebe. Kad god želiš.

- Mogu vam pomoći i nositi cvijeće na grob gospodina Henryja. - Billie je zabcila glavu i zagledala se u krošnje. - Ovo je najveće groblje koje sam ikad vidjela. Zar ne?

- Bome da.

- Moj tata kaže da tu ima i pokopanih Jenkija.

- To nisam znala. - Vangie se pokušavala ne nasmijati kad je djevojčica otrčala i napravila zvijezdu. U mislima je i Vangie to učinila s njom. Sunce je izašlo iza oblaka i obasjalo granitne spomenike. Zec je skočio na plosnati kamen na kojem je pisalo MOJA ŽENA, pokraj drugog koji je imao oblik trokuta, kao odsječeni zvonik.

- Gospođo Nepper? - doviknula je Billie. - Ovdje ima neki pokojni Robichaux! Nije li to čudno! Tata je rekao da ovdje nemamo rodbine. - Ponovno je napravila zvijezdu, okrenula se oko sebe i pljesnula rukama. - Dođite, gospođo Nepper. Dođite sa mnom!

Vrabac koji se uplašio buke odletio je s hrasta i poletio prema ulazu, ispod luka od kovanog željeza. Poletio je više, iznad groblja gdje su Billie i Vangie hodale između spomenika, zajedno a ipak odvojeno, kao biseri razdvojeni koncem. Dijete ju je uhvatilo za ruku. Iznad njih je crveni zrakoplov oblikovao slovo V.

Zrakoplov je kružio iznad Ulice Geranium bacajući sjenu na vruću ulicu, preko kuća ugodnih i šarenih poput karnevalskih ukrasa. Prošao je preko Ulice Delphinium, gdje je DeeDee Robichaux ležala u bolničkom krevetu ne sanjajući ništa, a onda je poletio prema Ulici Cypress, gdje je Edith uvela Caba u svoju kuhinju i zatvorila vrata. Dvije kuće dalje, Harriet je sjedila za stolom u blagovaonici i jela juhu od komaraca, oblizujući žlicu.

Pogledala je kroz prozor upravo kad je Phillip LeGette dovezao automobil na prilaz svojoj kući i parkirao pod stablom. Smiješio se Waldene, koja se smiješila svojoj novorođenoj kćeri. Na stražnjem je sjedalu Fanny zakolotala očima i isplazila jezik.

Visoko iznad jezera, mali je crveni zrakoplov crtao slova V jedno za drugim, ispunjujući nebo. Po cijelom Limogesu ljudi su sjedili na trijemovima, čistili pekane i žalili se na vrućinu. Po cijelom Limogesu žene su se ljuljale na ljuljačkama, hladile i pile čaj. Neke su gledale u nebo, druge doizvale djecu koja su kopala tunele do Kine starim srebrnim žlicama. Gotovo su svi sjedili i ogovarali mrtve i žive. Izdaleka se začuo dječji smijeh i oni koji su bili najbliže groblju nagnuli su se prema cesti, nastojeći vidjeti što je među spomenicima. Smijeh se ponovno začuo, ali nisu mogli procijeniti je li stvaran, zamišljen ili nešto što je donio vjetar.